uerſitatem/vt ex teſtamento/vel ab inteſtato/vel ſimi li modo:vt a titulo de teſtamentis vſq₃ ad titulum.de obligationibus. Accurſius.

diuiſio. ¶ S Uperiore libro. ¶ Iſte ti. diuiditur pncipaliter in duas ptes. Prio ꝯtinuat iſtū librū ad pcedentem. Scdo incipit tractatū. Secūda ibi. Modo videamus. Itē iſta ſecūda ſubdiuidit pncipal'r i duas ptes. Nā prio ponit de reb⁹ cōib⁹ iure naturali: de publicis: ꝛ d̾ his q̄ ſunt vniuerſitatis:et de his q̄ in nulli⁹ bonis ſūt. ꝛ oia iſta exēpla clarificat. Scdo ponit q̄lit res acq̄rant d̾ iuregētiū ꝛ efficiāt puatorū. Scda ibi. Singulorꝫ aūt. Et illa ſecūda ſubdiuidetur loco ſuo. Redeo ad primam que ſubdiuiditur in quattuor ptes. Prio ponit exēpla de cōibus. Scdo de publicis. Tertio de his q̄ ſūt vniuerſitatꝫ. Quarto de his que nullius ſūt. Secūda ibi. Flumina. Tertia ibi. Uniuerſitatis. Quarta ibi. Nullius aūt. Aretinus.

S Uperiore libro de iure[a] perſonarum expoſuim⁹. ¶ Modo[b] videam⁹ de rebus que vel in noſtro patrimonio[c]/vel extra[d] patrimonium noſtrum habentur[e].

¶ Quedā[f] ei naturali iure cōmunia[g] ſunt oim[h]:quedā publica[i]: q̄dā vniuerſitatꝫ[k]: quedam nullius[l]:pleraq₃ ſingulorū.q̄[m] ex varijs cauſis cuiq₃ acquirunt:ſicut ex ſubiectis[n] apparebit.

¶ Hec q̄ ſcribūtur hic ſunt cōia oim:ꝛ iō ad litt⁹ maris accedi pōt/dūmō abſtineat a villis ꝛ loc̄ ibi poſitꝫ. Are.

¶ Et quidē nāli[o] iure cōia[p] ſunt oim hec/aer:aqua pflu ens[q] ꝛ mare[r] ꝛ per hoc[s] littora maris. ¶ Nemo igitur ad littus maris accedere p hibetur. ¶ Dum tñ a villis[t]

¶ De iure pſonarum. Caſus. ¶ His igit p̄libatꝫ ponas primo caſum. Dicit Iuſtinianus cōtinuādo pceſſum ſuū poſtq₃ in ſupiori libro de iure pſonarum expoſuim⁹: mō in hoc ſcdo libro de reb⁹ q̄ in pr̄imōio nr̄o:vel extra noſtrū patrimoniū habent videam⁹.ꝛ hec in pma pte. Sed pone in ſcda. Dn̄e vos dixiſtis michi.ś.ꝙ vultis determinare de rebus que ſūt in pr̄imonio nr̄o vel ex: nūquid eſt iſta diuiſio ſufficiēs? Ad hoc rñ.ꝙ ſic.et ꝙ ſufficiens diuiſio p̄miſſa ſit:tali rōne liquet:q₂ quedā naturali iure cōia ſunt oim:q̄dam publica:q̄dā vniuerſitatis:quedā nulli⁹ pleraq₃ ſingulorꝫ.ꝛ ea q̄ ſingulorꝫ ſunt varijs ex cauſis acquirunt:ſicuti ex inferioribus apparebit. Sed po.ca. Domine dicatis mihi ſi placet que ſūt cōia oim. Ad hoc rñ: Amice certe naturaliter iure introductū eſt ꝙ cōia ſunt oim animantiū hec.ſ. aer ꝛ aqua de celo cadēs ꝛ mare:ꝛ p ꝯñs littus maris cū ſit eius acceſſio. vñ dico tibi ꝙ nemo ad littus maris phibetur accedere:dūtamē a villis ꝛ monumētis et edificijs in littore poſitis ſe abſtineat:q₂ hmōi ville et edificia non ſūt cōia de iure gentiū ſicut ipm mare. Sed dn̄e dicatis michi inquātum durat littus maris: Ad hoc rñ.impe. Amice littus maris quatenus hyemalis quando maximus eſt excurrit.

a ¶ De iure perſonarum. Ab illo titulo de iure perſonarum.vſq₃ huc.

b ¶ Modo. Sicut pmiſim⁹.ś.de iure na.§.fi.

c ¶ Patrimonio. Sc₃ aptitudine.apte eni ſunt eſſe in patrimonio:vt res pro derelicto habita.

d ¶ Uel extra. Sc₃ aptitudine.q₂ nō ſūt apte vt ſint in patrimonio.vt ſunt res ſacre vel religioſe.vt.j.eo.§. nullius. Interdū tñ dicte res ſunt in pr̄imōio:vt ſi ab hoſtibus capte ſint.vt.ff.de relig.l.cum loca.

e ¶ Habent. Talis diuiſio hic ſumit. Rerū em̄ alie ſunt in pr̄imonio:alie extra:q̄ videt inſufficiēs.nā alie ſunt nec in pr̄imonio nec extra. vt ſeruitutes.vt.ff.de vſufru.le.l.j.ꝫ. Sed Io.dicit ꝙ h̄ puerꝫ loquit ſimpl'r. nā quedā p docēdis puerꝫ dicūtur q̄ al's non dicerent. vt.ff.de ac.ꝛ ob.l.obligationū.in fi.qd̾ non eſt veriſil'e ꝙ ppter pueros male loquat.vñ nō placet. Alij dicūt hic de corporalib⁹ rebus tm̄ loqui.qd̾ eſt falſū:qd̾ colligitur ex ꝯtinuatiōe huius titu.ad ſequētes. Nos dicimus ſeruitutes eſſe in bonis cū earꝫ noie agamus et excipiamus.vt.ff.de acqui.re.do.rē.ꝛ.l.ſtatuas.ꝙ aūt in.d.l.d₂ eas nō eſſe in bōis:nec ex:dicit ideo q₂ p ſe nō cenſentur: vt eſt poſſeſſio tigni in domo poſiti: q₂ nō itelligit tignū dū durat domus p ſe.vt.ff.d̾ vſuca. eum qui.

Serui tutes ſunt in bonis nr̄is.

f ¶ Quedā. H̄ fit alia diuiſio.

g ¶ Cōia ſunt Nō tm̄ agitur cōi di.ſm Pla.

Additio Q₂ non pn̄t ſtare ſine re vel pſona cuius ſūt.l.ſi aliena.§. hoc iure.cū ſi.ff. de vſur. Ange.

h ¶ Oim.ſc₃ vſu:nō ppꝛietate:vt.d₂.j.e.§.ꝛ quidē.

i ¶ Publica. Publica id eſt quaſi populica.ſcilicet omnium populorū. vt.ś.titu.j.§.conſequens.ꝛ.j.eo. §.flumina. Al's dicitur publicū qd̾ eſt huius populi vel illius tantum:vt cāpus martius:vt.C.de ſacroſan. ec.l.fi.et hec dicitur magis vniuerſitatis.

k ¶ Uniuerſitatis.vt.j.eo.§.vniuerſitatis.

l ¶ Nullius.vt.j.eo.§.nullius.

m ¶ Que. Sc₃ que ſunt ſingulorum:nec enim ad ſuperiora refertur.

n ¶ Ex ſubiectis.j.e.§.ſingulorꝫ:vſq₃ ad fi.titu.

¶ Et quidem. ¶ Diuidit in quattuor partes. Primo ponit dictum. Secundo ex dicto infert. Tertio illationem reſtringit. Quarto rationē reſtrictionis aſſignat. Secunda ibi. Nemo. Tertia ibi. Dum tamen. Quarta ibi. quia non ſunt. Aretinus. diuiſio.

o ¶ Naturali iure.i.iure gentiū qd̾ eſt naturali ratione inductū.vt.ff.de iuſ.ꝛ iure.cēs.§.qd̾ xo. de quo hic loquit.vt.j.e.§.ſingulorꝫ.† et in fi.huius.§.nā iure naturali primeuo etiam alia eſſent cōmunia.

p ¶ Cōia. Non tamen agitur cōi diuidūdo ſm Pla. niſi poſtq₃ facta fuerit occupātium. Et ꝙ dicit omniū. ſcilicet vſu non proprietate. vt predixi.

q ¶ Profluens.i.de celo cadens.

r ¶ Et mare. Sic.ff.de iniur.l.iniuriarum.§.ſi quis me prohibeat.

s ¶ Et per hoc.i.per ꝯſequens.cum ſit acceſſio maris.arg.j.e.§.ſi tm̄. Sed ꝫ.ff.ne quid in lo.pu.l.littora. vbi d₂ littora eſſe populi romani. Sed illud eſt verum quo ad iuriſdictionē:xo etñ ſunt cōmunia.vt hic.ſic.C. de quadri.pre.l.bñ a zenone.ſecus in ripa fluminis:q̄ non eſt publica:licet flumen ſit publicū.vt.j.e.§.riparum.ibi.ſed ppꝛietas. Et poteſt eſſe ratio:q₂ inūdatio fluminis raro venit:et ideo eſſe poteſt vtilitas in proprietate ripe. At mare aſſidue inundatur.vñ paruula eſſet vtilitas:non ergo ppꝛietas queritur.vt.C.de bo. queli.l.fi.§.finali. Additio. Glo.nō nouit naturā maris occidētalis.quod in plenilunio equinoctiorum tantum creſcit ꝙ qñq₃ cooperit prata.et ripas.vnde non eſt dicēdū ꝙ illud ſit cōmune.ff.de flu.l.j.§.ripa.vnde tene primam rationem que in principio glo.ponitur. Johan.fab.

† Tu dic ꝙ iꝯmo d̾ iure naturali primeuo: q₂ qñ imperatori placuit de iure gē. itelligere illud expſſit.vt in §.riparū.et.§. littorum.j.e.nec ob.arg. gl.q₂ iuſ gentium iuri naturali derogauit q̄ tū

t ¶ Uillis. Ab alio ibi poſitis.ꝛ habet duas ſignifi-

tū ad a- liares: alś non eēt diffe rētia in ter cōez publicū ſm oēs doct. h.

cationes. & et caſa vel inſula q̄dam in qua nō habitat: ſed vel rhetia ponunt: vel ꝑpter aquā ibi confugit: vel fructus reponūt. vt h. ꝛ. ff. ꝺ vſufru. arborib⁹. l. pn. ſi ꝺo ibi habitaret eſſet pdiū vrbanū. vt. j. de ſerui. ru. pre. §. prediox. Item dicitur villa congregatio hominum.
a ℭ Monumentis. Quid ſit monumētum habetur. ff. ꝺ religioſis. l. ij. §. monumentū.
b ℭ Edificijs. Scilicet alijs.
c ℭ Nō ſunt iu riſgentium. i. cōia ꝺ iuregētiū. ſicut et mare. imo eox q̄ ibi edificauerit. vt. ff. e. l. in tantū.
d Sicut ꝛ ma re. Huic cōtinua quod eſt. j. ſtatim §. eſt autem ꝛc̄.
ℭ Flumina aūt. Caſus. ℭ Hic ꝑ ſequitur ſecūdū membrum ſupe rioris diuiſionis: vnde po. ſic caſ. Domine iam vi deo que ſūt com munia: dicat̄ mō michi ſi placꝫ que

Chriſtofo. Porcus.
g ℭ Commune. id eſt in communi omnibus patet: non autem eſt commune: immo publicum ſecundum Johannem.
h ℭ Eſt autem littus. vt. ff. de verbo. ſig. l. littus.
i ℭ Hybernus. id eſt hyemalis quādo vento vnde trahuntur. q. di. quantūcunq̄ ma re aliquo tempo re plus extendi tur in hyeme vel eſtate: tantū eſt littus eius.
k ℭ Excurrit. Hic ɔtinua quod eſt. j. eodem. §. lit tum.
l ℭ Riparum. id eſt fluminis.
m ℭ Iuregen tium. id eſt de iu re gentium: vel id eſt omnibus gentibus publice patet.
n ℭ Earum. Scilicet riparū.
o ℭ Illorum. Scilicet hominū quorum ꝛc̄.

ꝛ monumentis[a] / ꝛ edificijs[b] ſe abſtineat. ℭ Q: non[c] ſūt iuriſgētiū ſicut ꝛ mare[d].
ℭ Flumina ꝛ port⁹ ſunt pu blica. Et littus maris dicit quāto plus extēdi pōt. Ar.
ℭ Flumina autē omnia[e] et portus publica ſūt. Ideoq̄ ius piſcādi omnibus[f] cōmu ne[g] eſt in portu fluminibuſq̄. Eſt[h] autem littus maris quatenus hybernus[i] fluct⁹ maximus excurrit[k].
ℭ Uſus riparum publicus eſt. proprietas vero illox eſt quox pdiis adheret. Areti.
ℭ Riparum[l] quoq̄ vſus pu blic⁹ iuregentiū[m] eſt: ſicut ipſi⁹ fluminis. Itaq̄ naues ad eas applicare: funes ar borib⁹ ibi natꝫ religare: on⁹ aliqd in his repōere cuilibꝫ liber eſt: ſicut per ipꝫ flumē nauigare. ℭ Sed ꝓprietas ear[n] illox[o] eſt quox prediis adherent[p]: qua de cauſa ar bores quoq̄ in eiſdem[q] nate eorundem[r] ſunt.
ℭ Uſus littorum eſt publi cus de iuregentiū: ſed pro prietas eorum nullius eſt ſi cut ipſius maris. Aretin⁹.
ℭ Littox[s] q̄ꝫ vſus public⁹[t] ꝛ iuriſgētiū[v] eſt ſicut ꝛ ipſi⁹ mar[x] ꝛ ob id q̄buſlibꝫ liber ē caſā ibi ipōere i q̄ ſe recipi-

ſunt publica? Ad hoc rn̄. dicēs. Amice: publica ſūt oīa flumina ꝑpetua: ꝛ ſimiliter portus publici ſūt. vn̄ dico tibi q̄ ius piſcandi in portu ꝛ fluminibus omnibus in communi publice patet: et ſicut ipſa flumina publica ſunt: ita ꝛ vſus riparū ipſox fluminum publicus ē. Iuris gentium. i. ideo naues ad ipſas ripas applicare et funes arboribus ibidem nautis religare ꝛ onus ali quod in his reponere cuilibet liberū eſt ſicut ipſum flu men nauigare: ſed q̄uis dixerim tibi riparum, vſum pu blicum eſſe: ſecus tn̄ eſt in proprietate earum. Proprie tas enim earum illorum hominum eſt quorū prediis adherent: et eadem ratione proprietas arborum in ri pis natarum eorundem ſunt: ꝛ ſicut ego dixi tibi ꝺ vſu riparum: ita dico tibi q̄ vſus littorum omnibus publi ce patet ſicut vſus ipſius maris eſt caſam. i. domun culam ponere in qua ſe recipiat. Liberum eſt etiam cuilibet ex mari rhetia deducere ꝛ ibidem ſiccare: ſed certe proprietas littorum nullius eſſe intelligitur: ſed eiuſdem iuris ſicut ꝛ ipſum mare ꝛ que ſubiacent ma ri: terra videlicet et arena.
e ℭ Flumina autem omnia. Scilicet perpetua. vt padus. ꝛ rhenus. quedam enim ſunt priuata: vt foſſa ta in agris poſita. que creſcunt ꝛ decreſcunt. que quan doq̄ currunt quandoq̄ non. vt. ff. de flu. ꝛ ne qd in flu. l. j. §. ij. et. ff. eo. nemo. in fi.
f ℭ Omnibus. Nec qui fuit primo longo tempore piſſcatus alium ſuperuenientem repellere poteſt. vt ff. de vſucap. l. fina. niſi forte ſpacio. xxx. anno. vt. ff. de di uerſi. et temp. preſcript. ſi quiſquam. Uel ſm Johan. intellige hanc legeꝫ. ſi quiſq̄. quando erat in poſſeſſio ne piſcandi. Addicio. Et dicitur conſtitui in poſſeſſio ne piſcandi. quando iſte qui primo piſcatus eſt prohi buerat alios volentes accedere ad piſcandum: et iſti prohibiti acquieuerant prohibitioni: nec contrauene rant. Et hec faciunt ad queſtionem vtrum ille qui te nuerit molendinum per triginta annos in aliquo flu mine poſſit alios prohibere ne ibi molen . . ū habeāt

p ℭ Adherent. Sed quid ſi via puplica eſt in medio inter flumen et agrum? Reſpon. idem quod hic. vt. ff. de ac. re. do. l. martius.
q ℭ In eiſdem. Scilicet ripis.
r ℭ Eorūdem. Sed quid ſi piſcator vult ligare: do minus vult incidere? Uidet dn̄s preferendus. vt. ſ. de his qui ſunt ſui vel alieni iu. in fi. ibi. nec cuiq̄ ꝛc̄. et. C. de iudeis. nemo. et. ff. ſo. matri. etiam. §. licet. (1) Sed contra credo. vt. ff. de vſu et ha. l. ſi. et de vſufruc. ſi cu ius. §. itē nerua. alś eſt in. l. neq̄ſſunū. Addicio. Et in hoc redditur vtilis ꝓprietas. Item in fructibus ibi na ſcentibus. Nec ob. l. iij. ne tamen. ff. de vſufru. q: vſus eſt communis q̄ntum ad ea tantum que hic in tex. po nuntur. puta ſiccare rhetia ꝛc̄. Ange. queſtio.
s ℭ Littorum. Scilicet maris. vt ſequitur.
t ℭ Publicus. ſ. e. eo. §. et quidem ibi. ꝛ per hoc ꝛc̄. cō tra. Sol. dicit pla. omnia cōmunia eſſe publica et econ tra ſcilicet ratione quorumdam vſuum: vt ecce tā ma re q̄ flumina et littora et ripe in vſu animantium ſūt: et in bibendo / et in abluendo / et commorando / et ſi mi libus que exigit natura. Sed ius piſcandi quod in his eſt ſolum competit hominibus: ꝛ rhetia ſiccandi: ꝛ que dam ſimilia. portus tn̄ dicit eſſe publicos non commu nes. Sed Jo. dicit nulla cōmunia eſſe publica: vel ecō tra ea. enim demū ſūt cōmunia que cuꝫ ſunt in vſu om nium animantium occupantibus conceduntur: vt la pilli: et gemme in littore maris. vt. j. eo. §. item lapilli. et. ff. e. item lapilli. Sed publica non ſolum non conce duntur occupanti: immo interdicta proponuntur ne quid in eis fiat. ff. ne quid in lo. pu. et de flu. et alijs ti tu. preterea quomodo poteſt eſſe quod ait Pla. cuꝫ in diuiſione ſupra poſita velut due ſpecies appoſite po nuntur communia et publica. vt. ſ. e. in princi. ꝛ quod dicit hic publicus. id eſt communis. vel publicus quo ad vſum communem / non quo ad proprietatem. Cōe et publicū differūt
v ℭ Juriſgentium. id eſt de iure gentium.
x ℭ Maris. Scilicet eſt.

at ſicut rhetia [a] ſiccare: ⁊ ex mari deducere. Proprietas aũt eoꝝ [b] põt intelligi nulliꝰ [c] eſſe: ſed eiuſdẽ iuris eſſe cuius ⁊ mare: ⁊ que ſubiacent mari vt terra vel arena.

¶ Ea que mere vniuerſitatis ſũt ſingulos nõ ↄcernũt.

¶ Vniuerſitatis [d] ſũt nõ ſingulorum: veluti q̃ i ciuitatibꝰ [e] ſunt: vt theatra [f]: ſtadia [g] ⁊ ſimilia [h]: ⁊ ſi qua [i] alia ſunt cõmunia ciuitatum.

¶ Ea que ſunt diuini iuris in nullius bonis ſunt. Aret.

¶ Nullius [k] aũt ſunt res ſacre ⁊ religioſe ⁊ ſcte: quod enim diuini iuris eſt: id nullius in bonis eſt.

¶ Res ſacre ſũt que rite p̱ pontifices deo dedicate ſũt ſeu ad diuinum myſterium deputate. que non pñt niſi p̱ captiuitate hominuꝫ alienari. h. d. Aretinus.

¶ Sacre res ſũt que rite p̱ põtifices [l] deo cõſecrate ſũt: veluti edes ſacre [m] ⁊ dona [n] q̃ rite ad miniſteriuꝫ dei dedicata ſunt: que etiã [o] per noſtram conſtitutionẽ [p] alienari ⁊ obligari prohibuimꝰ excepta [q] cauſa redemptionis captiuorum. Si quis aũt auctoritate ſua quaſi ſacrum ſibi conſtituerit ſacrum non ẽ ſed prophanum [r]. ¶ Locus autem in quo edes ſacre ſũt edificate etiam diruto edificio: ſacer manet [s] adhuc: vt ⁊ papinianus ſcripſit.

¶ Sepeliendo mortuuꝫ in locum ſuuꝫ quis eũ religioſum facit. Item ſocius inuito ſocio locum religioſuꝫ facere non põt. ſepulchꝛuꝫ vero ſic. Proprietarius auteꝫ inuito vſufructuario nõ poteſt. Et ſi conceditur alicui mortuum inferre: locus efficitur religioſus: etiam ſi dominũ poſtea peniteat. Are.

a ¶ Sicut rhetia. hyſteron proteron. i. ordo. cõuerſus. vt. ff. eo. riparum.
b ¶ Eorum. Scilicet littorum.
c ¶ Nullius. ſ. hois ſingularis. oim aũt ſunt ⁊ ſic differt ab illo. §. nullius. j. ſtatim poſito.

☞ ¶ Vniuerſitatis. Caſus. ¶ Hic ꝓſequitur tertiũ mẽbrum ſecũde diuiſiõis vñ ſic po. ca. Jam dixiſtis michi extra de cõibꝰ et publicis: dicatiſ michi mõ ſi placꝫ que ſũt vniuerſitatis? Ad hoc rñ. Vniuerſitatiſ ſũt que in ciuitatibꝰ ad vtilitatẽ vł ad declarationẽ populi fiũt vt theatra ⁊ ſtadia ⁊ ſiĺia et ſi qua alia ſunt cõia ciuitatum.

d ¶ Vniuerſitatis. Que ẽt publice q̃ñq̓ dicunť. i. vniꝰ ppłi. vt. C. de ſacroſã. eccle. l. fi. in p̃n. Sed aliter accipitur. ȝ. eo. §. flumina. nam loquitur ibi de illo qđ eſt publicũ oiꝫ populorum.
e ¶ In ciuitatibus. Et ciuitatuꝫ ſunt.
[Theatrum.] f ¶ Theatra. A theorando. i. inſpiciendo. vt i harena veronenſi.
[Stadiũ hercules fuit bonus curſor.] g ¶ Stadia. ſtadium eſt octaua ps miliarij: qđ hercules currebat vno anhelitu: vt legitur in hyſtoꝛijs.
h ¶ Similia. que ſunt ad delectationem populi: vt late vie: et picture in palatio.
i ¶ Et ſi qua alia. Scꝫ neceſſitatis cã facta: vt cura cõis/palatiũ/nauigium/ ⁊ ſũt ſupradicta vniuerſitatis dñio ⁊ vſu. Sꝫ pla. dixit vſu tm̃ ẽe vniuerſitatiſ. q̃ dñio ⁊ fructu ſũt vniuerſitatiſ nõ vſu: ⁊ fũdi ciuitatis ⁊ fui. vt. ff. de in ius vo. lꝫ ſi hac. §. q̃ manumittiť: ⁊ đ v̾b. ſig. l. inť publica: ⁊ de ↄhẽ. emp. l. ſꝫ celſus. §. j. Additio Dicũt ex mẽte docto. ꝙ hec oia dicũť vniuerſitatis ⁊ q̃ ad dñiũ ⁊ q̃ ad vſũ cõem. vt ħ. ⁊. l. ſicut. §. j. ff. qđ cuiuſq̓ vni. Eſt tñ dña inť res vniuerſitatiſ. q: q̃dã vniuerſitatiſ appellanť ⁊ q̃ ad dñiuꝫ ⁊ q̃ ad vſũ cõem: vt ſũt theatra et ſtadia. Quedã ꝓo ſũt vniuerſitatis q̃ ad dñium: ⁊ q̃ ad vſũ pticularia: vt ſunt prata vniuerſitatis ex q̇bus ↄmodũ pcipiť in pticulari: ⁊ ita dicunt docto. Chꝛiſto.

¶ Nullius. ¶ Iſta ps vſq̓ ad. §. ſingulorũ. diuiditur in q̈ttuoꝛ ptes. [diuiſio.] Primo ponit q̃ ſunt in nulliꝰ bonis. Secũdo ponit exemplũ de rebus ſacris. Tertio de religioſis. Quarto de ſanctis rebꝰ. Secũda ibi. ſacre res ſũt. Tertia ibi. religioſum. Quarta ibi. ſancte q̓q̓. Et quãlibet partem ſummabo per ſe. Areť.

☞ ¶ Nullius. Caſus. ¶ Hic ꝓſequiť quartũ mẽbꝛũ ſecunde diuiſionis. Et ſciẽdũ eſt ꝙ hoc mẽbꝛũ tres habꝫ pticulas. Ea ei q̃ nulliꝰ ſũt i tribꝰ ↄſiſtũt. ſ. in ſacris ⁊ religioſis ⁊ ſctis: ⁊ ſm hoc quartum mẽbꝛũ ſubdiuidiť in tres pticulas quaꝝ quãlibet ſm ordinẽ enumerationis dilucide ꝓſequiť. Ponas igiť ſic ca. Dñe iã vidi q̃ ſũt vniuerſitatis: dicatis mõ mihi q̃ ſũt nulliꝰ? Ad hoc rñ. ipe. Amice: nulliꝰ ſũt veluti res ſacre ⁊ religioſe ⁊ ſctẽ et hoc pꝫ tali rõne. hmõi ei res diuini iuris ſũt: ⁊ qđ diuini iuris eſt in nulliꝰ bõis eſt: ſꝫ po. Dñe iã video ꝙ ea que nulliꝰ ſũt ↄſiſtũt i ſacris ⁊ religioſis ⁊ ſctis: dicatis ğ mihi q̃ ſunt ſacra? Rñ. amice: ſũt q̃ rite p̱ põtifices deo ↄſecrata ſũt: ſicut edes ſacre ⁊ dona ⁊c. put iacet in littera.

k ¶ Nullius. ſ. hois vel hoiꝫ: nec pñt ẽe: ſꝫ ſũt in bonis dei cenſura ſiue diſpoſitiõe et ſic non obſtat qđ poſſet dici de cõibꝰ ⁊ publicis ⁊ rebꝰ vniuerſitatũ q̃ videť nulliꝰ ẽe: q: ẽe pñt: ⁊ ſũt hoiꝫ: lꝫ nõ hois ſingularis. (i) Itẽ ↄtra. j. e. §. fere. So. vt ibi. Addi. (i) Sꝫ. dices tu. aer nec eſt in bonis hois ſingulariſ: nec hominũ in cõi. Iteꝫ nec redigi põt in bonis alicuius. ğ debuiſſet poni ſub membꝛo nullius. Sol. ꝙ aer nõ ſit hoim. nec in nullius bonis ꝓuenit facto nature: ⁊ ideo cõis oibus appellatꝰ eſt. ſed res ſacre ſctẽ et religioſe ſunt dedicate deo facto hominum ⁊ ideo non cões. ſed in nullius bonis appellate ſunt. Chꝛiſto.

l ¶ Sacre. põtifices. i. papas ⁊ epos. Sed nũquid impator dedicare põt? vř ꝙ ſic. vt. ff. eo. l. ſacra. §. j. vbi dedicat. i. ptãtẽ dedicãdi dat. nã olim impatores erant ſacerdotes: vt in canonibꝰ đr. Vel dic dedicat: alij: puta epo pmittẽdo ſine requiſitione. vel ↄcedit: ſcꝫ req̃ſitꝰ.
m ¶ Edes ſacre. hic locꝰ đr ſacer: vt ħ. ⁊ ſctũs: vt. C. đ ſacroſã. ec. l. j. Itẽ religioſus. vt i auť. vt religioſe domꝰ
n ¶ Et dona. aľs donaria. id eſt turibula. et cruces et calices Accurſius.
o ¶ Que etiã. ſ. donaria. non aũt referas ad edes ſacras. nam ille nullo mõ pñt alienari. vt in autẽ. de alie. et emphi. §. et qm̃ cognouimus. colla. ix.
p ¶ Conſtitutionem. vt. C. de ſac. ſan. ec. l. ſancimus. [Sacre res alis qñ aliẽari pñt.]
q ¶ Excepta. nam hoim aľe quibuſlibet rebus preponẽde ſunt. vt. C. de ſacroſanc. ec. ſancimus. in fi. Iteꝫ ꝓpter debitũ ſi qđ hꝫ eccľia. vt in auť. de alie. ⁊ emphi. §. et hoc autem ſuper ipſis. col. ix. Itẽ ꝓpter alimenta pauperũ. vt. xij. q. ij. c. aurũ hꝫ eccleſia. Additio. Vñ verſus. [verſus.] Vtilitas/incommoditas/pietaſq̓ neceſſe. Res alienari permittunt eccleſiarum.
r ¶ Prophanum. id eſt non ſacrum.
s ¶ Sacer manet. deſinit tñ eſſe ſacer ſi ab hoſtibus apiať. vt. j. de inuti. ſti. §. j. et. ff. de reli. cuꝫ loca. Item [Locꝰ deſinit ẽe]

locus eſſe religioſus deſinit quando ea remouentur que talem eum reddebant.vt.ff.eo.ſacra.§.illud.et de reli.l.antepenulti.in fine.

ſacer duplr.

C Religioſū. Caſus. C In quo ſic po.ca. Dñe iam video q̄ ſūt ſacra: dicatis mihi q̄ ſūt religioſa? Ad hoc rñ.impe. Amice: religioſa facta ſūt q̄ i q̄buscorpa mortuorū ſepulta ſūt. Religioſū eñ locum vnuſquiſqȝ ꝓ ſua volūtate facit dū in locum ſuū mortuum infert ꝛc̄.

C Religioſum.

a C Unuſq̄ſqȝ. Aliud in ſacro.vt ſ̄.eo.§.ſacre.

b C Mortuum. ſcȝ totū vl' ſaltē caput cui⁹ imagine cognoſcimur. vt.ff.de reli.cum in diuerſis. Quid ſi partialiter caput ē in diuerſis locis? Rñ. illuȝ eſſe religioſum vbi eſt maior pars vt ar.ff.de ſtatu ho.l.q̄rit.et.j.de vul.ſub.§.et ſi ex diſparib⁹. Si autem equaliter: neuter ſm Jo. Additio.

Non tñ fūdū totū: ſȝ locū cadaueris ſolū efficit religioſum Angel⁹

C Religioſum locū vnuſq̄ſqȝ[a] ſua voluntate facit: dum mortuum[b] infert in locuȝ ſuum. In communē autē locū purū[c] inuito ſocio īferre[d] non lȝ. In cōe ꝟo ſepulchrū etiā inuitis[e] ceteris licet inferre. Item ſi alien⁹ vſuſfruct⁹[f] eſt ꝓprietariū[g] placet (niſi conſentiente[h] vſufructuario) locum religioſum non facere.

C In alienū locū ꝯſentiēte dño licet inferre: ꝛ licet poſt ea ratum non habuerit: qȝ illatus eſt mortuus: tamen locus religioſus fit.

C Res ſancte ſunt porte et muri ciuitatū quaſi pena legali firmati. Item leges penales proprie vocantur ſanctiones. Aretinus.

C Sancte quoqȝ res veluti muri[i] ꝛ porte ciuitatis quodāmodo diuini iuris ſunt: ꝛ ideo nullius in bonis ſunt.

C Ideo autē muros ſctōs[k] diximus quia pena capitis conſtituta ſit in eos qui aliquid in muros deliquerūt[l] ideo ꝛ legū eas partes q̄b⁹ penas cōſtituimus[m] aduerſus eos qui contra leges fecerint ſanctiōes[n] vocamus.

Res fiūt noſtre aut iure naturali aut iure ciuili: a vetuſtiori inchoandū ē. Aret.

C Singulorum autem hominum multis modis res fiunt. quarūdam enim rerum dñium nanciſcimur iure na

Et no.qꝫ ſi pars anterior appareat.illa tanqȝ nobilior inſpiciatur.arg.l.quod claue.ff.de dā.infect. Angelus.

c C Locū purū.id eſt qui neqȝ ſacer neqȝ ſanctus neqȝ religioſus eſt.ff.de reli.ꝛ ſump.fu.l.j.§.purus autē. glo.in.c.abolende extra.de ſepultu.

Locus purus quis eſt

d C Inferre nō lȝ. Extraneos.nā ipe ſoci⁹ recte ibi ſepeliri pōt: etiā ſine ꝯſenſu ceteroꝝ.maxie cū nō ē alius locus in q̄ ſepeliretur.vt.ff.de reli.ꝛ ſump.fu.l.ſi plures.

e C Inuitis.hoc fauore religionis iam facte: alias contra.vt.ſ̄.proxi.§.ꝛ.ff.cōi diui.ſabin⁹. Additio. Hoc nō videtur verū.ꝛ gl.meli⁹ ſoluit.in.d.l.ſabin⁹.vñ dic lati⁹ qꝫ aut ſoci⁹ vult vti: facē: ſeu reficere i re cōi ad eū vſū ad quē pata ē.ꝛ pōt alio ꝓhibēre. Aut ad vſū ad quem res pata nō eſt.ꝛ tūc ſubdiſtingue.q: aut itereſt ꝓhibētis nō vti: ꝛ eſt melior ꝯditio ꝓhibētis: aut nō intereſt: et tūc melior eſt ꝯditio faciētis. Joh.fa.poſt Dy.in regula.in re communi de regu.iur.lib.vj.

f C Uſuſfructus. Scilicet loci puri.argu.ff.de vſu et habitu.l.finali.

g C Proprietariū. Niſi cōſentiat fructuari⁹: vel niſi teſtatorem qui vſumfructum legauit velit ſepelire heres.vt.ff.de reli.l.ij.§.ſi vſumfructum.

h C Conſentiente. Quid ſi primo conſenſit poſt penituit ante illationem? Rñ. ſufficit ſemel voluiſſe.vt.ff.de aqua plu.ar.l.in diem.et.j.proxi.§.

C Sancte. Caſus. C In quo ſic po.ca. Dñe iā video que ſūt ſacra ꝛ religioſa.dicatis michi que ſūt ſctā? Ad hoc rñ. Amice: ſctē res ſūt veluti muri ꝛ porte ciuitatꝫ. Hmōi enim res quodāmō diuini iuris ſūt: ꝛ idcirco in nulli⁹ bonis eſſe cēſentur ſȝ dñe q̄re dñr muri ſcti. Ad hoc rñ. Amice idcirco muros ciuitatis ſctōs legis auctoritate.i.firmos diximus: q: pena capitis cōſtituta eſt aduerſus eos qui aliquid in muros deliquerint: vnde et illas partes legum quibus penas contra eorum tranſgreſſores conſtituimus ſanctiones appellamus.

i C Sancte. Muri.ſcȝ ciuitatis romane. (i) Quid de ciuitate alia vel caſtro? Rñ. nec ibi quicqȝ facere licet ſine auctoritate preſidis: vt.ff.eo.ſacra.§.muros. Uel forte vniuerſitati licet non priuato.vt.C.de operibus publi.l.omnes. Additio (i) Et tunc capite punitur. vt.l.fiñ.ff.eo.in aliis aūt eſt pena extraordinaria ad arbitrium iudicis. quod quandoqȝ poteſt ſe extendere vſqȝ ad mortem ſi ſit enorme delictum. Angelus.

k C Sanctos.i. firmos a ſācio ſācis. non calce vel lapidibus: ſed lege firmatos.vt ſequitur.

l C Deliq̄runt ſcilicet trāſcendēdo vel rumpēdo. ſicut fecit remus frater romuli. vt hic. et.ff.e.l.fi.vñ Lucanus. Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.

Lucanus.

m C Conſtituimus.vt.C.de le.et con.l.non dubium. Accurſius.

n C Sanctiones.in ſtricta ſignificatione. Quandoqȝ ponitur largius ꝓ qualibet imperiali lege.vt.C.de no.co.fa.ibi colligentes ꝟo ꝛc. Qñqȝ largiſſime ꝓ collectione totius iuris ciuilis.vt in prohe.ff.in principio.

C Singuloꝝ. C Iſta eſt ſecunda pars principalis huius tituli.que diuiditur in quinqȝ partes principales. Primo qualiter acquiruntur nobis res que in nullius bonis ſunt. Secundo qualiter acquiruntur ea que ſunt alterius: ex facto noſtro: ex permixtione: vel fabricatione. Tertio quando vſufructuarius vel bonefidei poſſeſſor facit fructus ſuos: et quid cōtineatur appellatione fructuum. Quarto ponit vnum caſum exceptiuum a prima parte: videlicet qꝫ ea q̄ ſunt in nullius bonis non tamen in totum efficiuntur occupātis. Quinto quando per traditionem vel non in perſonam certam vel incertam dominiū transferatur. Secunda ibi.in.§.cum ex aliena materia. Tertia ibi. Si quis autē. Quarta ibi.in.§.theſaurus. Quinta ibi in.§.per traditionem. Aretinus.

diuiſio.

C Diximus. Caſus. C Pone ergo ſic caſum. Domine iam video que ſunt naturali iure cōmunia: ꝛ que publica: et que vniuerſitatis: et q̄ nullius. Dicatis modo mihi ſi plȝ q̄ ſinguloꝝ hoīs res multis modis fiūt? Quarūdā eñ reꝝ dñium nācīſcūtur iure naturali.qd̄ ſicut dixim⁹ ius gē.appellatur ꝛ quarūdā reꝝ dominiū nāciſcuntur iu.ci.ſȝ po.ca. Dñe iā video qꝫ reꝝ dominiū acqui.de iu.gē.ꝛ de iu.ci.ſȝ ꝓ deo dicatis mihi de quo iure intēditis primo tractare? Ad hoc rñ. Amice: commodius eſt a vetuſtiore iure incipere. Manifeſtū autē eſt ius naturale vetuſtius eſſe: qd̄ cū ipſo genere humano rerum natura prodidit. Ciuilia enim iura tunc primo eſſe ceperunt cum ciuitates condi: ꝛ magiſtratus creari: et leges ſcribi ceperunt.

a ¶ Diximꝰ. Sꝫ vbi? Rñ. ſ. de iur. na. §. i. ibi qđ vero naturalis. Uel. ſ. de iur. na. §. ſed naturalia. Ut melius. ſ. e. §. ꝛ q̄dē. Additio. Dic ꝙ iſta glo. videt̄ approbare vltimā opiñ. hic poſitā in glo. ſed illa nō videt̄ vera. vt. §. i. in ver. quod vero. ſ. de iure natu. Ange. are.
b ¶ Jure ciuili. Ut vſucapione. arrogatione.: ſucceſſione. deportatiōe: machinatione: de quibus incipiet dicere. ī. de vſucapionibus.
c ¶ Uetuſtiore. Sic. ff. de iure immu. l. ſemper.
d ¶ Rerum natura. i. deus.
Additiō e ¶ Prodidit. i. ſtatim cū ꝓcreauit deus gentes ſtatim fuit iuſgētiū. Et potes exponere ꝓdidit. i. adinuenit. inde proditus. i. adinuentꝰ. vt. ī. ſi quadru. pau. feci. di. l. ꝑn. Q̄nq̄ꝫ etiā ꝓditus. id eſt datꝰ. ī. de ack. §. huic autem. verſi. q̄ de cauſa. Et ſic accipere in hoc loco non eſſet ineptū.
f ¶ Fere igit̄. Quia a vetuſtiori incipiendum ē. igitur. ꝛc.

turali: quod (ſicut diximusᵃ) appellatur iuſgentium: quarūdam vero iure ciuiliᵇ. Cōmodius eſt itaq̄ꝫ a vetuſtioreᶜ iure incipere: palā eſt autem vetuſtius eſſe ius naturale: qđ cū ipo gñe humano rerum naturaᵈ prodiditᵉ.

¶ Ciuilia autē iura tūc ceperunt eſſe cum ꝛ ciuitates condi ꝛ magiſtratus creari: et leges ſcribi ceperunt.

¶ Fere beſtie/ volucres/ et piſces fiūt occupātꝫ: ſiue qs ceperit in ſuo fundo: ſiue in alieno: ſed dñs fundi pōt ingredientē ꝓhibere. Ubi aūt animal captum euaſerit/ reuertit̄ ad primum ſtatum.

¶ Fereᶠ igitur beſtie: ꝛ volucres ꝛ piſces: ꝛ omnia aīalia que ī mari/ celoᵍ/ ꝛ terra naſcūtur ſimul atq̄ꝫʰ ab aliquo capta fuerint iure gentiū ſtatim illius eſſe incipiunt.

¶ Quod enim ante nulliꝰ eſt: id naturali rationeⁱ occupanti conceditur. ¶ Necⁱ intereſt feras beſtias et volucres vtrū in ſuo fundo quis capiat an ī alieno. ¶ Plane qui alienū fundū ingredit̄ venandiᵏ aut aucupādi gratia: pōt a dño ſi is ꝓuiderit prohiberi ne ingrediaturˡ.

¶ Quicquid autem eoꝝ ceperis: eouſq̄ꝫ tuum eſſe intelligitur: donec tua cuſtodia coercetur. ¶ Cūꝫ vero tuā euaſerit cuſtodiā: ꝛ in libertatēᵐ naturalē ſeſe receperit tuū eſſe deſinit: ꝛ rurſus occupātis fit. ¶ Naturalē aūt libertatē recipere intelligit̄ cū vł oculos tuos effugerit vel ita ſit in cōſpectu tuo vt

☞ ¶ Fere. igitur beſtie ꝛc. Caſus. ¶ hic incipit tractare iuſti. qualiter acquiritur nobis dñium de iure gē. per occupationē. ꝛ de iſta materia tractat vſq̄ꝫ ad illū. §. Item eo que ex aīalibus. Et ſciendū eſt ꝙ tractat hic de tribus generibus aīaliū. ꝛ primo tractat de beſtiis naturaliter ꝛ prorſus feris. ꝛ hoc vſq̄ꝫ ad illum. §. Pauonū quoq̄ꝫ. ibi tractat de feris naturaliter. accidentaliter tñ manſuetis vſq̄ꝫ ad illum. §. Gallinaꝝ. ibi tractat de naturaliter manſuetis ſiue domeſticis vſq̄ꝫ ad illū. §. Itē ea q̄ ex hoſtibus. Po. ergo ſic ca. Dñe iā video ꝙ vultis tractare de iu. gen. tāq̄ꝫ de vetuſtiore. dicatis ergo michi ſi placet aliquē modū acquirendi dñiū de iure gen. Ad hoc hoc rñdet iuſti. Amice fere beſtie ꝛ volucres ꝛ piſces ꝛ oīa aīalia fera q̄ in terra ꝛ que in mari ꝛ que in celo. i. in aere naſcūtur ſtatim cūꝫ ab aliquo capta fuerint iure gentiū occupātis fiunt ꝛ hoc tali rōe. Mūdi eñ aīalia fera in nullius bonis eē intelligūtur ꝛ qđ añ nulliꝰ ē id iure gētiū qđ naturali rōne introductū ē eo occupāti concedit̄. Nec intereſt q̄ꝫtū ad acq̄rendū dñiū vtrū qs hmōi feras beſtias ꝛ ꝛ volucres in ſuo proprio fundo an alieno cepit ꝛ hoc ē verū niſi ꝓhibitio dñi intrare volūtes ꝓceſſerit. Nā qui in fundū alienū ingredit̄ venādi aut occupādi gr̄a poterit a dño ꝓhiberi ne ingrediat̄ ſi dñs fūdi eū ꝓuiderit. Sed po. dñe iā video ꝙ ꝑ occupationē hmōi ferarum ꝛ volucrū acquirit̄ michi dñiū. dicatis mihi q̄ꝫ diu durat hmōi. dñiū acquiſitū. Ad hoc rñ. Amice dico tibi ꝙ q̄cq̄d ꝓdictoꝝ aīaliū ceperis tādiu tuo dñio ſubiectū eſſe intelligit̄ q̄ꝫdiu in cuſtodia tua detinet̄ ſed cū tuā cuſtodiā euaſerit: ꝛ in priſtinā naturalē libertatē ſe receperit in tuo dñio eſſe deſinit: et rurſus ſicut priꝰ occupāti cōcedit̄. Sed dñe dicatis michi qñ dr̄ ſe recepiſſe in naturalē laxitatē vł libertatē. Adhoc rñ. In naturalē laxitatē dr̄ ſe recepiſſe cū vel oīno cōſpectū ocłoꝝ tuoꝝ euaſerit vel ita ſit in cōſpectu tuo vt impoſſibilis ſit eiꝰ ꝓſecutio. vnde ſup tali queſtiōe apō veteres multum fuit diſputatum ꝛ queſitum. Quidā venator puta titiꝰ quēdā ceruū vulnerauit et mortale vulnꝰ ei īfixit. ita ꝙ ceruus vulneratus capi poterat. Nā in caſu iſto dubitat̄ vtrū dñiū cerui vulnerati incōtinēti poſt vulnꝰ īfixū intelligat̄ ticio vulnerati acq̄ſitū. Et certe quidam veteres dixerūt ſtati poſt vulnus infixū hmōi ceruū vulneratū fieri ticij vulnerātis. et tādiu eius dñio videri. q̄ꝫdiu ticiꝰ eū ꝓſequit̄. Et ſi ticiꝰ eū ꝓſequi deſierit. dixerunt hmōi certū deſinere ī dñio ticij eē ꝛ rurſꝰ occupanti ꝯcedi. Aliī vero nō aliter putauerūt hmōi ceruū fieri ticij q̄ꝫ ſi eū ticius ceperit. Sed dñe q̄d dicitis vos ſup hoc. Certe dt iuſt. Nos poſteriorē ſniam tanq̄ꝫ iuſtiorē ꝯfirmamꝰ vt vꝫ ita denuo intelligat̄ ticij eſſe ſi ticiꝰ eū ceperit. Multa eñ ſolēt accidere īpedimēta vt ticiꝰ nō capiat.
g ¶ Celo. id eſt aere.
h ¶ Simulatq̄ꝫ. i. ſtatim poſtq̄ꝫ ꝛc. Sed nūq̄d res ſacre ꝯcedūtur occupāti. vt. ſ. e. §. nulliꝰ? Rñ. Res dr̄ eē in nulliꝰ bonis ſex vel ſeptē modis. Natura vt hic. Facto. vt. ī. eo. §. pe. Itē tpe. vt. ff. de acq̄rē. re. do. l. nūq̄ꝫ. §. theſaurus. ꝛ in his tribꝰ locū hꝫ hec rła: niſi ꝙ ī theſauro de equitate dimidiū dño ſoli reſtituit̄. vt. ī. e. §. theſauros. Itē cēſura. vt. ſ. eo. §. nulliꝰ. Itē caſu vt in hereditate iacēte. que vicē dñi repreſentat. vt. ī. de ſtipul. ſer. in ꝑn. Itē culpa hoīs. vt ſi eijciā ſuū egrotātē vt. C. de lat. li. tol. l. i. §. ſed ſcimꝰ. ꝛ etiā hic. Itē iure naturalis ꝯſtōne. vt liber hō. vt. ff. de ꝧ. ob. iter ſti. §. ſac.
i ¶ Nec intereſt. quo ad acquirendum dominium.
k ¶ Uenādi. Aliud ſi cā req̄rendi fugitiuū meū. vt C. de ſer. fu. l. iij. † vel glādis colligēde eā. vt. ff. de glan. le. l. i. vel vt recipiā pecuniā quā ibi abſcōdi. vt. ff. ad exhi. theſaurꝰ: vel ſi vindemiā quā emi tollere me vēditor ꝓhibeat. vt. ff. de ac. emp. qui pendentem.
l ¶ Ingrediat̄. Quid ſi poſt ꝓhibitionē q̄d ceperit? Rñ. nō facit ſuū. vt. C. de rei vē. ſi fū. ꝛ. l. cer. ꝛ facit. ī. e. §. pla. Addi. Joh. fa. tꝫ hic ꝯtrū poſt gl. in. l. diuus. ff. de ſuitu. ruſtico. ꝓdio. ꝛ in. l. iij. §. plane. ff. eo. Nā ꝓhibitio nō dꝫ ſcđꝫ eū opari niſi quo ad ingreſſū vt faciat eū iniurioſum. nec actū occupatiōis īpedit. Joh. fab.
m ¶ In libertatē. i. laxitatē. vt ſtatim ſequitur. vt. ff.

Res dr̄ eē in nulliꝰ bonis ſeptem modis.

† Scꝫ cū auctoritate iudicꝫ quā de facili ꝓſtabit. Sed in alia re ꝑdita: ita demū ſi aliq̄ etiā leuia ꝓcedāt in dicia ſꝫ Chriſt. et an. q̄ſ cogat̄ iſ dicare furē. vide Ja. b.

de acqui.re.do.naturalem.et.l.pomponius.
a ¶ Difficilis. Id eſt impoſſibilis.ſic.ff.pro ſocio.l.de illo †.Et econtra.ff.de his qui deie.vel effude.l.ij.
b ¶ Perſecutio. Sic.ff.de acqui.poſſ.l.iij.§.nerua.
c ¶ Illud.Sic.ff.de acq.re.do.naturalem.§.illud.
d ¶ Capi poſſit. Conſiderata natura hominis et animalis.nō diuiſa poſſibilitate. ſed nec oīno facultatem conſidero.
e ¶ Sed poſteriorem.Sic.ff.eo.in laqueum.
f ¶ A. cidere.licet eniꝫ probetur vnum. id eſt eam vulneratā: nō tamen ſequitur, vt capi poſſit. vt .C. de probat.l.neq̄ natales.
g ¶ Non capias. Nota ꝙ inſpicitur qđ euenire poteſt.ſic.ff.loc.ſi quis domum.§.idē querit ſi ſumptus.et.ff.ad trebell.lucius.§.pe.et ad.l. alſidiam l.in quātitate.§.magna.et.ff.ex q̄bus cauſis ma.ſꝫ et ſuper pretoreꝫ.§.ſi ferie.ꝛ.ff.de ſer.ruſti.p̄.q̄ ſella.§.ij.ꝛ de dā.infec.q̄ bona.§.inf.Argu.tū.ꝫ.ff.de peculi.l.eo tpe.j.rū. Addicio. Ibi euētus erat impoſſibilis:cū nichil eēt in peculio ſꝫ An.vel nō erat ciuilis nec honeſt⁹ ſm xpo. de q̄ brochardo: dicit p Ang.are.

† Immo tex. dꝫ intelligi prout iacet et hoc totū ſtati arbitrio iudicis. vt ſentit glo.ſup xbo capi.j.eo. lꝫ xpo. et not. hūc tex. Ang.p eo q nō rite capt⁹ poſt ea reſtituitur libertati plīne.

vbi flumen currit ponitur.vt.j.eo.§.inſula.
l ¶ Incluſerit.quod Bul.facere noluit:in his ſimilibus dicens magis timeo ſcandalum q̄ꝫ futurum iudicium.vt no.ff.de acquiren.re.do.l.in laqueum.
m ¶ Dn̄s erit.Nec furti tenet.vt.ff.de furt.ſi apes.
n ¶ Integra re.i.anteq̄ꝫ intret.vel priuſq̄ꝫ eximant.

Scādalū timē dū eſt.

difficilis[a] ſit ei⁹ perſecutio[b].

¶ Licꝫ fera ſilueſtris ab aliquo vulneret ita vt veriſimile ſit poſſit capi tñ nō efficitur vulnerātis/niſi eā cepit. are.

¶ Illud[c] queſitū ē: an ſi fera beſtia ita vulnerata ſit vt capi[d] poſſit ſtatim tua eē intelligatur. Et quibuſdā placuit ſtatim eſſe tuā:ꝛ eouſq̄ꝫ tuam videri donec eaꝫ perſequeris. ꝙ ſi deſieris perſequi:deſinere eſſe tuaꝫ: ꝛ rurſus fieri occupātis. Alij vero putauerūt non aliter tuam eſſe q̄ꝫ ſi eam ceperis.

¶ Sed poſteriorem[e] ſentētiam nos ꝯfirmamus: quia multa accidere[f] ſolent vt eā non capias[g].

¶ Apes que in nullius bonis ſunt occupanti cōcedūtur.ꝛ earum fructus ſicut ꝛ aues:licet in aliena arbore capiantur. Dn̄s tñ a principio ingredi ꝓhibere poteſt. Et examen earuꝫ tuum eſt donec difficilis non eſt perſecutio.h.d. Aretinus.

¶ Apiuꝫ[h] quoq̄ꝫ fera[i] natura eſt. Itaq̄ꝫ apes que in arbore tua cōſederint anteq̄ꝫ a te alueo[k] includātur/ non magis tue intelliguntur eē q̄ꝫ volucres q̄ in arbore tua nidum fecerūt. ideoq̄ꝫ ſi alius eas incluſerit[l]:is earum dn̄s[m] erit. ¶ Fauos quoq̄ꝫ ſi quos effecerit:eximere q̄libet poteſt. Plane integra[n] re ſi preuideris[o] ingredientē fundum tuum:poteris eum iure ꝓhibere ne ingrediat.

¶ Examē[p] quoq̄ꝫ quod ex alueo tuo euolauerit eouſq̄ꝫ intelligit eſſe tuū :donec in conſpectu tuo eſt:nec difficilis perſecutio ei⁹ ē:alioquin occupantis fit.

¶ Alaua q naturaliter ſut fera ſed p accidēs māſueta tādiu ſunt noſtra q̄ꝫdiu retinent cōſuetudinē eūdi ꝛ redeundi. Aretinus.

¶ Pauonū[q] q̄ꝫ ꝛ colūbaꝝ fera natura ē : nec ad rem[r] pertinet : ꝙ ex cōſuetudine euolare ꝛ reuolare ſolent.

¶ Naꝫ ꝛ apes idem faciūt quarum[s] conſtat feram eſſe naturaꝫ. ¶ . Ceruos quoq̄ꝫ quidam ita manſuetos habēt:vt in ſiluam ire ꝛ redire ſoleant. quorūꝫ[t] ꝛ ipſorū[v] fe

o ¶ Preuideris. Quid ſi fuerit ingreſſ⁹: an poterit retinere eū vt det qđ accepit : cū hō q̄libꝫ poſſit ꝓhibere ne q̄sitret fūdū ſuū? Rñ. cum dn̄s fact⁹ ſit p occupatiōeꝫ nō video q̄re dſinat eē dn̄s ar.hui⁹.§. q̄ tm̄ p̄uidēti conſulit.
p ¶ Examen.i. vniuerſitas apiū alīs p approbatione ponit:alīs p iudicio.vt.C. đ aduo.diuer.iudicuꝫ l.nemini.Et forte fuat aliđ đ ꝯſuetudine i hoc.§.ꝛ i ſuperiorib⁹ duob⁹.
¶ Pauonū q̄q̄ꝫ. Caſus. ¶ In iſto §.trac. iuſti.di. đ naturalr ferꝭ accidētalit tñ māſuetis. Un̄.po. ſic ca. Dn̄e q̄dā hn̄t pauones ꝛ colūbas q̄ ex ꝯſuetudie ſolēt euolare ꝛ reuolare.mō q̄ro a vobis vtrū natura hm̄ōi pauonū et colūbaꝝ đbeat eē ſeri fera? Rn̄.ꝙ ſic nec ob.q̄min⁹ natura pauonū ꝛ colūbaꝝ fera cēſeat ꝙ hm̄ōi pauones ꝛ colūbe ex ꝯſuetudine euolare ꝛ reuolare ſolēt. Nam hoc idē faciūt apes:ꝛ tñ manifeſtū eſt naturā eaꝝ feram eē. hoc idē eē in ceruis q̄nq̄ꝫ ꝯtingit. q̄dā ei ceruos ita māſuetos hn̄t:vt in ſiluis ire et redire ſolēt. Nemo tñ negare pōt naturā oīꝫ ceruoꝝ ꝛ gn̄e:ꝛ ēt ipſoꝝ ſingulorum ſpē ferā eſſe. in his igit aīalib⁹ accidentaliter māſuetis q̄ ex ꝯſuetudine ire ꝛ redire ſolēt:ꝛ talis regula a iure ꝓprobata eſt:vt tādiu intelligāt tuo dn̄io ſubiecta eē q̄ꝫdiu habuerit aīꝫ reuertēdi. Nā ꝛ ſi reuertēdi aīm deſerūt in tuo dominio eē deſinūt ꝛ occupanti conceduntur. Sꝫ domine ꝓ deo dicas michi qualit ꝑpendā ꝙ deſierūt hr̄e aīꝫ reuertēdi? Ad hoc rn̄. Amice tunc intelligunt deſinere habere aīm reuertēdi: cum reuertendi conſuetudine deſerunt.

Examē triplicit accipit.

¶ Apiū. Caſ⁹. ¶ Et đt ꝙ natura apiū fera ē nō māſueta vn̄ apes ſi i arbore tua ꝯdeſcēderit an̄q̄ꝫ a te i alueo tuo fuerit icluſe nō magꝭ itelligūt eē tue q̄ꝫ volucres q̄ in arbore tua nidificauerunt. vn̄ ſi hm̄ōi apes i arbore tua ꝯdeſidētes aliq̄s ali⁹ incluſerit ipe eaꝝ dn̄s efficiet et etiam ſi hm̄ōi apes an̄q̄ꝫ a te fuerint incluſe antiq̄s fauos i arbore tua vel in fūdo tuo fecerint:q̄libet eos eximere p̄t. verūtñ ſi re integra p̄uiderꝭ aliquē igredientē in fūdū tuū:poterꝭ iure ꝓhibē ne fūdū tuū ingrediat. Sꝫ po. q̄dā examē.i. vniūſitas apiū euolauit de alueo meo in q̄ a me fuerat incluſū:ego q̄ro q̄ꝫdiu in dn̄io meo intelligit eē ſubiectū. Ad hoc rn̄. ſi examē ex alueo tuo euolauerit tādiu itelligit eē tuū:q̄ꝫdiu itelligit eē in cōſpectu tuo:nec difficilis ſit ei⁹ ꝓſecutio:alioq̄n ſi euaſit cōſpectū tuū:vel ita ſit in conſpectu tuo:vt difficilis ſit eius proſecutio occupanti conceditur.
h ¶ Apium. Concordat.ff.de acquiren.re.do.l.naturalem.§.apiuꝫ
i ¶ Fera.i.non manſueta.
k ¶ Alueo. Uas eſt vbi apes manēt. Quoq̄ꝫ pro loco

Alueuſ duo ſiḡt

q ¶ Pauo. Fera.i.nō proſ⁹ domeſtica vl incōſueta.
r ¶ Nec ad rem ptinet.i.nō obſtat his que dixim⁹.
s ¶ Quarum. Scilicet apium.
t ¶ Quorum. Sꝫ ceruorum in genere.
v ¶ Ipſorum. Scilicet ꝛ ſingulorum in ſpecie.

Aialiū tria ſūt genera.

a ¶Talis regula. hic no. tria genera aialium. Manſueta. vt ſunt galline. in qb⁹ hȝ locū hec regula: vt vbicūqȝ ſint dñi eſſe intelligant. vt. j. pxi. §. Itē fera ꝓrſus et in his hȝ locū alia regula q̄ occupāti ꝯcedunt. ſ. eo. §. fere. ⁊. §. illud. ⁊. §. apiū. ⁊. §. examē. Item fera naturaliter ſȝ accidētalit māſueta. ⁊ in his obtinet hec pñs regula et facit ad hoc. ff. e. natalē ꝑ totū vſqȝ ad. §. fi.

b ¶Deſierint. Exteriora idicāt ai ſecreta iteriora facit. ff. ð edil. edi. l. ſi tñ. §. ij. vñ ꝟſ⁹.

versus. Intima ꝑ mores coḡſcim⁹ exteriores

Additio. Et hoc ꝯprehēdit ſi viſo dño vl' familiarib⁹ nō redeūt vt ſolebāt niſi ꝑ aliq̄s dies hincīde: non tñ ſi in ſiluis aberraſſent. ſm Ang.

¶Gallinarum. Caſus. ¶Dñe iam vidi q̄liter dominiū feraꝝ ⁊ volucrū ſingulis acquirit ꝑ occupationē. Nūq̄d pluriū reꝝ dominiū acquiri pōt ꝑ occupationē ð iure gē:? Rñ. ꝙ ſic. Nā ea q̄ ab hoſtibus nr̄is capim⁹ ſtatiȝ iure gen. nr̄o dño acq̄runt. ⁊ hoc in tm̄ veꝝ eſt vt liberi homines quos ab hoſtibus capimus dño nr̄o ſubijciuntur ⁊ in ſeruitutē deducunt. ſi tamē noſtram poteſtatem tua euaſerint ⁊ ad ſuos corpore reuerſi fuerint: priſtinū ſtatum libertatȝ iure poſtliminij recipiūt. Et nō ſolū ſupradicta iure gen. per occupationem acquirunt: ſed etiā lapilli ⁊ gēme ⁊c. q̄ in littore maris inueniuntur: ſtatim cū ab inuentore occupata fuerint, iure gen. qð naturali iure introductū eſt inuētoris fiunt.

raȝ eſſe naturā nemo negat ¶In his aūt aialib⁹ q̄ ex ꝯſuetudine abire ⁊ redire ſolēt talis[a] regula cōprobata ē: vt eouſqȝ tua eē̄ intelligant: donec aim reuertēdi habent. Nam ſi reuertendi aim deſierint[b] habere: etiaȝ tua eſſe deſinunt. ⁊ fiunt occupantiū. Reuertendi autē animū videtur deſinere habere tunc cū reuertendi cōſuetudinem deſeruerunt.

¶Galline ⁊ anſeres domeſtici tui ſunt: etiaȝ ſi conſpectum tuum effugerint: ⁊ qui eas accipit aio lucrādi / furtum committit. Areti.

¶Gallinarum[c] quoqȝ ⁊ anſerū nō eſt fera natura: id q̄ꝙ ex eo poſſum⁹ itelligere ꝙ alie ſūt galline q̄s feras[d] vocam⁹. Item alij ſūt anſeres quos feros appellam⁹.

¶Ideoqȝ ſi āſeres[e] tui aut galline[f] tue aliquo mō turbati[g] turbatiqȝ euolauerit: licet cōſpectū tuū effugerit: quocūqȝ tñ loco ſint: tui tue ve eſſe itelligunt: ⁊ q[h] lucrādi aio ea aialia detinet: furtum committere itelligit.

¶Etiā ſi hoiem liberū ex hoſtib⁹ ceperim⁹ de iure gētiū noſter fit: qui ſi exierit poteſtatē noſtrā recuperat antiquā libertatē. Aretin⁹.

¶Itē ea q̄ ex hoſtib⁹[i] capimus iure gentiū ſtatim nr̄a fiunt. adeo quidē vt ⁊ liberi hoies i ſeruitutē nr̄aȝ deducātur: q̄ tñ ſi euaſerit[k] a nr̄a ptāte: ⁊ ad ſuos reuerſi fuerint: priſtinū ſtatū rcipiūt[l].

¶Inuētoris fiunt lapilli ⁊ alia que in littore maris inueniuntur. Aretinus.

¶Itē lapilli[m] ⁊ gēme ⁊ cetera q̄ i littore marȝ inueniunt[n] iure naturali[o] ſtatim iuentoris[p] fiunt.

¶Nata ex animalibus noſtris noſtra ſunt. Aretin⁹.

¶Itē[q] ea que ex aialibus[r] dño tuo[s] ſubiectis nata ſūt eodē[t] iure tibi acquirūtur.

nimo. Et excepta actione doli. vt dictū eſt. Item excipe qð eſt. ff. de dā. infec. ex dāni. in pñ. Additio. (i) Hāc rationē improbat Jo. fa q̄ dol⁹ fit ſine furto: ſȝ nō ecōtra dic ꝙ furtū eē improba⁹ ⁊ ei⁹ actionē cōpetere de iure cōi. de dolo aūt de iure ſpāli: cū ſit q̄dā ſpēs reſtōnis refringēs ea q̄ ꝯſenſus ptū firmauerat. l. j. ff. dē do. ꝙ ⁊c. ar. l. ei⁹ militis. §. militia miſſus. ff. de re mili. Ange.

¶Item ea q̄ ex aialibus. Caſus. ¶hic mutat iuſti. ſtilum ſuū ⁊ incipit tractare ð acquiſitōe dñij q̄ fit iure acceſſiōis diſcrete. et ꝑmo tractat de acceſſiōe diſcreta. vñ po. ſic ca. Dñe iā vidi q̄liter acq̄rit dñiū rerū ꝑ occupationē: nūq̄d plurib⁹ modis acq̄ri pōt? Rñ. ꝙ ſic. Naȝ ea que ex aialib⁹ dominio nr̄o ſubiectis nata ſunt iu. gen. per acceſſionem acquirūtur.

i ¶Itē ea. Ex hoſtib⁹ vt q̄b⁹ ppl's rōan⁹ bellū idixit: vl' ipi ꝑplo rōano vt. ff. ð capti. ⁊ poſtli. reuer. hoſtes. ⁊ ff. ð ꝟb. ſig. hoſtes ⁊. l. q̄s nos hoſtes

k ¶Si euaſerit aio ⁊ corꝑe. vt. ff. ð cap. l. nihil. i pñc.

l ¶Recipiūt. iure poſtliminij. vt ſ. q̄b⁹ mo. iuſ pa. po. ſol. §. ſi ab hoſtib⁹. Addi. hodie tñ q̄ꝫtū ad pſōas nō obſuāt iura captiuitatȝ ⁊ poſtliminij (niſi q̄ꝫtū ad res.

m ¶Itē lapilli. Scȝ ꝑcioſi. Et q̄ ſit inter eos lapillos / ⁊ gēmas dr̄ia: et margaritas dic. vt. ff. de au. et arg. le. l. j. et. l. et ſi non ſint. §. fina.

n ¶Inueniūt. q̄ tñ nō ſūt alicui⁹: al's ſ. vt. j. eo. §. fi.

o ¶Iure naturali. i. gentiū. vt. ſ. eo. §. ſingulorum.

p ¶Inuētoꝝ. ita demū occupet ſiue apphēdat: † nō al's. ſȝ Azonē. In ſnpiori. §. ⁊ i alijs ꝑcedētib⁹ ð his q̄ ꝑ occupationē q̄rūt tractat. vñ ꝙ idē ꝓſeq̄t hic vicinitas ſcꝑture inuit. vt. ff. ð teſta. l. heredes. §. ſȝ ⁊ ſi notā. ⁊. ff. ð le. j. ſi fu⁹ pluriū. §. fi. Et aduerbiū ſilitudis. ſ. itē qð ē i pn. §. apte dat itelligē alið eē i theſauro: cui⁹ tractatus eſt valde ab hoc ſeparatus. vt. j. eo. §. theſauros. ⁊ ideo primum videnti ⁊ inuenienti nō capiēti queritur.

q ¶Itē ea. Nūc mutat ſtilū ⁊ materiaȝ. ⁊ dicð his q̄ acq̄rūt ꝑ acceſſionē diſcretā. ⁊ i ſeq̄nti. §. ꝑtea. dicet ð acceſſiōe ꝯcreta

r ¶Ex aialib⁹ fe. gnis ſiue rōnabilib⁹ vt ex ācill'. vt. ſ. ðiu. pſo. §. fui. ⁊. C. ð rei vē. l. ptū. ſiue irrationabilib⁹. vt. ff. ð rei ven. l. ſi frumētū. §. idē ſcribit.

s ¶Dominio tuo. Uel q̄ſi. vt ſi bōa fide poſſides animal irrōnale. vt. ff. de acquiren. re. do. l. bone fidei. §. fi. non ita in rōnali. vt. j. eo. §. in pecudū. ⁊ eſt ratio vt ibi.

t ¶Eodem iure. Scȝ gentium.

† hoc verū in vacantib⁹ vt hic et. le. ſi barſatorā. C. de fideiuſ. Qð no. ꝓ ſtatuto loq̄nte de eo q̄ iuenerit banitum. Itē i nō vacantib⁹ ſi poſſidentis anim⁹ ſi

Furti actio datur pro modico[l] nō aūt actio de dolo.

h ¶Qui lucrādi aio. Scȝ vt habeat pennas vel oua al's eīm nō cōmittit furtū niſi lucrādi aius interueniat. vt ff. de fur. l. j. §. fi. Sȝ nūquid dolus fit i vno ouo:? Rñ ſic. ſed de dolo nō agit in re minori duob⁹ aureis. vt. ff. ð dolo. ſi oleū. §. fi. et. l. ſequē. Sed quare nō agitur de dolo cū agit furti. vt hic:? Rñ. furtū fit plerūqȝ ⁊ iō frequēti⁹ puniendū. ſm Joh. vt. ff. ð pe. aut facta. §. fi. (i) Et not. ex hoc. §. ꝙ q̄libet actio etiaȝ ꝓ vno nūmo dat. vt. ff. de dā. infec. ſi ꝓprietarius. in fi. j. rñ. et. ff. de coniungē. cuȝ emā. libe. l. j. §. illð. Sȝ fallit i caſib⁹. vt ecce ſi cōmodo tibi fuūr ⁊ tu eū aliis: nō repetis a me expēſas modicas vt. ff. ꝯmo. in reb⁹. §. pñt. ⁊ ff. de ipēſis in re. do. fa. l. oma

c ¶Gallinaꝝ. Scȝ oīȝ. vt ſtati inuit. Ul' dic. ſingulaꝝ (in ſpecie.

d ¶Feras. vt faſianos.

e ¶Anſeres. Scȝ domeſtici.

f ¶Galline. Scȝ domeſtice.

g ¶Turbati. Ut per vulpem vel miluum.

¶ Per alluuionē fluminis id eſt per incrementū latēs res nobis acquirunt̄:nō autem per vim ipi⁹ terrā euellentis:niſi radices arbores emiſerint. Aretinus.

¶ Preterea qđ p alluuionez agro tuo flumen adiecit[a] iuregētiuz tibi acq̄rit̄. ¶ Eſt aūt alluuio icremētū[b] latēs p alluuionē autem id videt̄ adijci:qđ ita paulati adijcit̄ vt itelligi[c] nō poſſit q̄ʒtū q̄q̄ momēto temporis adijciat̄ Q̄ʒ ſi vis flumis de tuo predio aliquā ptē fundi tui extraxerit:⁊ vicino predio applicuerit[d] palā eſt eam tuaz pmanere. ¶ Plane ſi lōgiori[e] tēpore fundo vicini tui heſerit arboreſq̄ʒ quas ſecū traxerit i eū fundū radices egerint:ex eo tpe vident̄ vicini fundo acquiſite[f] eſſe.

¶ Inſula nata in mari efficit occupātis. ſecus ſi in flumine ſed eſt eoꝝ qui habēt predia vicina p modo latitudinis fūdi ſi eſt in medio: alias illius cuius predio ē vicinior. Si vero ex diuiſione fluminis vnius fund⁹ includatur remanet antiq̄ domini. Aretinus.

¶ Inſulas[g] que i mari nata eſt/quod[h] raro accidit:occupantis fit:nullius enim eſſe creditur[i] ¶. At iſula in flumie[k] nata quod freq̄nter accidit. ſi quidem mediaz partem[l] fluminis teneat:cōmunis eſt eorum qui ab vtraq̄ʒ parte fluminis prope ripaz predia poſſident.ſ. pro mo-

ꝯcurrat ¶ Preterea q̄ p alluuionē. Caſus. ¶ Hic incipit tractare de acceſſione cōcreta. pone igitur ſic ca.di. Juſti.ꝙ

al's ſolo pter ſupradictos modos acquirēdi de iu.gen. acquiri-

acq̄rūt tur nobis dn̄ium per acceſſionē cōcretā. Qđ em̄ p allu

aſpectu uionem agro tuo flumē adiecit iu.gen. tibi acquiritur. Sed dn̄e p deo dicatis mihi quid eſt alluuio? Ad hoc rn̄. Eſt aut ē alluuio in cremētum latens. vn̄ illud p alluuionem agro tuo videtur adijci qđ ita paulatī ſucceſſiue adijcit̄ vt lʒ tota die itui tū figas. tn̄ intelligere non poſſis quātū in quolibʒ momēto agro tuo adiectū fuerit: verum ē ꝙ iſtud latens incrementū tibi iure acceſſionis acq̄rit̄ ſi ipetus fluminis aliquā partē groſſā ex p̄dio tuo detraxit:⁊ illā partē detractā vicini p̄dio appulerit:mãifeſtum eſt eam ptē ex predio tuo detractā nihilomin⁹ in tuo dn̄io pmanere. ſi tn̄ lōgo tēpore fundo vicini tui adheſerit ita ꝙ arbores quas ſecū traxit in fundūz vicini radices emiſerint. ex tpe emiſſionis radicum videntur fundo vicini iure acceſſionis acquiſite eſſe.

a ¶ Preterea. Adiecit. ponendo iuxta tuū predium.

b ¶ Incrementum.i.augmentum.

c ¶ Intelligi nō poſſit. lʒ tota die ibi figas ītuitū.et hoc ppt ībecillitatē natural' viſus q̄ tā ſubtilia ppēdē nō potes. vt i cucurbita patʒ q̄ cito creſcit q̄ tn̄ pcipi nō pōt q̄ʒtū creſcit quoq̄ momēto tpis. Sʒ in quodā gene re agroꝝ ceſſat ius alluuiōis:vt in agris militibus aſſignatis a principe qui limitati dicūtur. vt.ff.eo.l.in agris. Jue fit rō diuerſitatis dic.vt.ea.l.in fi.

d ¶ Applicuerit. Al's appulerit.id eſt appoſuerit.vt ſubijcit puta cruſtam terre forte vineate ⁊ arborate.

e ¶ Lōgiori.i.lōgo.ſ.tāto vt faciāt radices. vt ſeq̄t̄. vel ēt ipa t̄ra appoſita vnitatē alteri t̄re fecerit cui appōit̄.vt.ff.đ dā.ifec.l.hoc āpli⁹.§.ita demū † Sed quō ſcit̄ qn̄ hec vnitio vl' immixtio erit fctā? Rn̄.p ruſticos q̄ talia ſciūt.vt i aut̄.đ nō alie.āt pmu.§.ꝙ aūt dictū ē.ſol.ū

† Qđ ſi nō fecerit poterit de directo vēdicari.

f ¶ Acquiſite. vtilis tn̄ reivēdicatio p̄ori dn̄o dat̄ ſʒ M.vt.ff.de reivē.ſi frumētū.§.de arbore. Sʒ nos d̄:ſʒ in factū ad eſtiationē dāni.vt.ff.đ rei vē.l.i rē.§.itē. Sʒ rei vē.nō dat̄.vt.ff.de dā.ifec.hoc ampli⁹.§.alphenus.

¶ Inſula q̄ in mari nata eſt. Caſus. ¶ In pn̄.iſtius.§. incipit iteꝝ tractare de acq̄ſitione q̄ fit p occupationē: et poſtea redit ad materiā ſuā.⁊ tractat de iure acceſſionis. Unde ſic po.ca. Dn̄e ponam⁹ ꝙ aliq̄ inſula naſcatur in mari:dicatʒ mihi cui⁹ iuris eē intelligit̄? Rn̄. ſi aliqua iſula in mari nata ſit tamē qđ raro accidit occupāti ꝯcedit̄. Nā ante occupationē nullus eē intelligit̄. ſed lʒ dixerim tibi de iſula q̄ in mari naſcit̄ ꝙ occupātis fit. ſecus tamen eſt de inſula in flumine na.a:nā in flumine inſula nata qđ frequēter accidere ſolet ſiquidem mediā partē fluminis teneat cōis eſt eoꝝ hoi, qui ab vtraq̄ʒ pte fluminis ppe ripā p̄dia poſſidēt:vʒ p mo latitudinis cuiuſq̄ʒ fūdi:q̄ latitudo ppe ripā ſit.ꝙ ſi alteri parti flumis ꝓximior eſt eoꝝ ē tm̄ q̄ ab ea pte ppe ripam p̄dia poſſidēt ꝙ ſi in aliqua pte diuiſū flumen ſit. deide intra vnius agrū alicui⁹ in formā inſule redegerit hmōi ager ad modū inſule diuiſiōe fluminis circūdātis euſdē pmanet cui⁹ ante diuiſionē fluminis fuerat. ſed ponam⁹ ꝙ ꝙ flumē naturalē alueū penitus derelinquit ⁊ ex alia pte ceperit fluere dicatis mihi quid iuris in iſto caſu? Ad hoc rn̄. ꝙ ſi naturalit̄ alueo in vniuerſum derelicto alia pte fluere cepit: tunc p̄or alue⁹ a flumine derelict⁹ eoꝝ incipit eē q̄ prope ripā ei⁹ p̄dia poſſidēt p mō latitudinis cuiuſq̄ʒ agri.q̄ latitudo prope ripam ſit. Sʒ ponamus. nouus alueus iā occupatus publici iuris incipit eſſe:ſicut ⁊ ipm flumē:ſed ſi poſt aliqđ tps ad p̄orem alueum flumē reuerſum fuerit nou⁹ alueus iā a flumine derelict⁹ eoꝝ incipit eē q̄ ppe ripā p̄dia eius poſſident. Aliud tamen iuris eſt ſi totus ager alicui⁹ aqua inundatus fuerit. Inūdatio em̄ aque faciē fundi non immutat. ⁊ idcirco ſi aqua a fūdo receſſerit manifeſtū ē manere dominū fundi:qui ante dominus fuerat.

g ¶ Inſula. Dicitur locus vndiq̄ʒ circūdatus aqua vt hic.⁊.ff.eo.l.adeo.§.inſula.⁊.l.inſula (i) al's quando q̄ʒ p domo in mari poſita q̄ in ſalo.i.in ſalſo poſita eſt. ſm̄ Iſidoꝝ. Item q̄nq̄ʒ pro qualibet domo.vt.ff.de eo quod cer.lo.da.l.iij.§.ſi q̄s inſulam. Item nota diligēter iſta.vj.reſponſa vſq̄ʒ ad.§.alia ſane ⁊c̄. Additio.(i). Dic ꝙ inſulaꝝ alia ē natural' vt corſica ⁊ ſardinia:alia caſualis vel accidentalis q̄ in flumine ſepe naſcitur:in mari praro. Naturales inſule ſunt p̄cipis:nō in dn̄io patrimoniali:ſʒ in dominio iuriſditionali.vt.l.inſule.ff. de iudi.l.illicitas.§.qui vniuerſas.ff.de offi.pre. ſed de hac materia plenius videas hic per Ange.

Inſula tria ſignificat.

h ¶ Qđ raro accidit. Sʒ op. nam ad ea que frequentius accidunt potius iura adaptantur:vt.ff.de le.⁊ ſena.con.l.nā ad ea? Reſpond.ꝙ illud verbum.poti⁹:ſolutionem inducit:nam bene infertur potius:ḡ ad alia

i ¶ Creditur. ſcilicet antea.

k ¶ In flumine.id eſt in medio fluminis.

l ¶ Mediam partē. Scʒ quod poterit ſciri accepta corda et puncto poſito in medio inter vtrunq̄ʒ agrū:et tunc ſi punctū eſt ex vna parte tm̄:alij cedat. al's i m ꝙ punctum extendit̄:vt colligitur.ff.e.inter eos.⁊.l.ſeq. Ex his patet ꝙ pro diuiſo poſſident inſulā:⁊ habēt dominium circundantes flumen.vt.ff.eo.,p regione.

a ¶ Latitudinis. Exiſtentis ab vna parte cum plu res ſint ex vna parte: ⁊ vnius fundus latior eſt ꝙ̄ fū dus alterius: et in hoc tantum frontem agri conſide ro. vt. ff. e. inſula. in prin.
b ¶ Parte. Scilicet ſuperior.
c ¶ Infra. ſ. inferiore parte.

Dñe iā vidi plures modos acq̄rendi dñiū de iur. gē. Nunq̄d pluribꝰ modis de iu. gē. acquiri poterit. Rñ. ꝙ ſic. per ſpecificationem de iu. gen. acquiritur nobis dominium.
i ¶ Aliqua facta. Facta autem intelligitur etiā ce pta licet non perfecta. vt. ff. de au. ⁊. ar. le. l. ⁊ ſi non ſūt .§. quid ergo. Ratio huius eſt: q̄a que in opere ſūt/ ineſſe videnť. ff. ſi cer. peta. l. lecta. ⁊ ca. officij ex de elec. Azo. Sed ibi ſpecies quātū ad materiam erat pfecta: licet quedā ad bñ eſſe deficerēt. Et ideo reprehēdit hec gl. ppter verbum fecerit qḋ p fectionē ſignificat. vt. l. j. ff. quod quiſqꝫ iuris.

do latitudinis[a] cuiuſqꝫ fundi; que latitudo prope ripā ſit. ¶ Qꝫ ſi alteri parti proximior ſit: eorum eſt tantuꝫ qui ab ea parte prope ripā pdia poſſidēt. ¶ Qꝫ ſi aliqua parte[b] diuiſum flumen ſit: deinde infra[c] vnitum[d] agrum alicuius in formam inſule redegerit: eiuſdē pmaneat is ager cuiꝰ ⁊ fuerat.

¶ Alueus nouꝰ efficiť publicus ſicut ipſuꝫ flum ē eſt. vetus vero dominis fundorum propinquorum conceditur. Ideꝫ de nouo alueo ſi flumen in antiquū redeat. Itē inundatio fluminis nō mutat dñium fundi. Areti.

¶ Qꝫ ſi naturali alueo in vniuerſū derelicto ad aliaꝫ partē fluere ceperit: prior q̇dem alueus[e] eorum eſt qui prope ripā eius predia poſſident pro modo. ſ. latitudinis cuiuſqꝫ agri; que latitudo prope ripā eſt. ¶ Nouꝰ autem alueus eius iuris eſſe incipit[f] cuius ⁊ ipſum flumē. i. publicꝰ. ¶ Qꝫ ſi poſt aliquod tempus ad prioreꝫ alueum reuerſum fuerit flumen: rurſus nouꝰ alueꝰ eorum eſſe incipit: qui ppe ripam eius predia poſſident.

¶ Alia ſana cauſa eſt: ſi cuius totꝰ ager inundatꝰ fuerit: neqꝫ enim inundatio fūdi ſpeciem[g] commutat: ⁊ ob id ſi receſſerit aqua: palam eſt eum fundum eiꝰ manere[h]: cuius et fuit.

¶ Specificans aliquā ſpeciē ex materia aliena efficitur dominꝰ eiꝰ: ſi ipſa ſpecies ad priſtinam materiā nō poſſit reduci. Aretinus.

¶ Cū ex aliēa materia ſpecies aliqua facta[i] ſit ab[k] aliquo. ¶ Queri ſolet q̇s eorꝫ naturali[l] rōne dñs ſit: vtruꝫ is q̇ fecerit[m]: an potiꝰ ille q̇ materie dñs fuerit? ¶ Ut ecce ſi q̇s ex aliēis vuis aut oliuis aut ſpicis: vinuꝫ/aut oleū/aut frumētum fecerit: aut ex alieno auro vel argēto vel ere vas aliqḋ fecerit: vel ex alieno vino et melle mulſū[n] miſcuerit: vel ex medicamētꝫ aliēis emplaſtruꝫ aut collyriū[o] cōpoſuerit: vel ex aliena lana veſtimētū fecerit: vel ex alienis tabulis nauē vel armariū vel ſubſelliū fabricauerit. ¶ Et poſt multā ſabinianorꝫ[p] ⁊ pculianorꝫ ābiguitatē: placuit[q] media[r] ſnia exiſtimantiuꝫ ſi ea ſpēs ad priorē ⁊ rudē mate

Pūctat ſtam. d ¶ Unitū. Scꝫ flumen. id eſt coadunatū: ⁊ hic fit pūctum. Uel dic vnitū agrū ⁊c. et tūc pūcta ibi infra
e ¶ Qꝫ ſi natu. Alueꝰ. a q̄ nunc vltimo receſſit flumen.
f ¶ Incipit. q̄ꝫ tum ad ſtrictā rōnem: nam de eq̇tate vix obtinet. id eſt nō obtinet. vt. ff. e. adeo. §. inſula in fi. Et nota hic ꝙ flumina vicē iudicū tenēt et dant ⁊ auferūt dñia: vt hic: et. ff. e. ergo. §. alluuio Accurſius.
g ¶ Speciem. i. faciē fundi. Sꝫ cōtra. ff. de flu. et ne quid i flu. pu. l. j. §. ſi foſſa. in fi. §. Sol. ibi totuꝫ occupauit: hic ptem. Uel hic eodem impetu receſſit quo venit: ibi nō/ſed diu coopertū tenuit.
h ¶ Manere. Fuit ergo dñs etiā tunc tpis qñ aqua inūdabat. Sed cōtra. ff. q̇b. mo. vſuf. amit. l. ſi ager. So. ibi improprie ḋr amitti. ſcꝫ q̄ꝫtū ad cōmodum fruendi. Uel hic inundauit ppter impetū aquarū ibi vt faceret alueum: vt pbatur predicto. ti. l. q̇d tamen. §. agri. Et hec vera ſūt q̄ꝫtū ad pprietatē: ſed poſſeſſio indubitanter tpe inūdationis amitteret: vt. ff. de acqui. poſſ. l. iij. §. labeo. ⁊ l. qui vniuerſas. §. ij. ⁊. l. pomponius. i. rñ. † tñ aqua recedente etiam poſſeſſio reſtituenda eſt. vt. ff. de iti. actuqꝫ pri. l. j. §. ſed et ſi quis.

† Et eſt ratio ſꝫ Chriſto. qꝛ poſſeſſio ē facti ⁊ ex ſolo animo depēdet: ſꝫ dñiū eſt iuris ⁊ i re ꝯſiſtit Et ideo

poſſidētes pdicta per eſſ flumina q̄ ſepe ſolent inūdari Itē ppe ꝯfinia belli vel epidimiera ro preſcribūť.

k ¶ Ab aliquo. Scꝫ bōa fide. vt ff. ad exhi. ḋ eo. §. ſi quis. ⁊ ſuo nomine. vt. ff. de acq̇ren. re. do. adeo. §. cū q̇s. in pn. et l. quicquid. §. ij. Item ⁊ tertiū ſcꝫ ꝙ nō poſſit redire ad priorē materiam ſꝫ Jo. vt in fine huius §. Quid ſi duo ſpecificauerūt: vnus bona fide: alius mala fide? Rñd. cōmunis ē dñi et ſpecificantis bona fide: non autē mala fide. vt. ff. q̇ ad li. pclama. nō licet. ſi duo. Azo. Eodē modo q̇ro ⁊ ſoluo ea que ſequūtur. Quid ſi ex diuerſorꝫ materijs ſpeciem fecit. et in vna habuit bonā fidem ⁊ in alia malam fidē? Item quid ſi in materia vnius partim bonā/partim malam fidem habuerit? Item quid et ſi partim ſuo ſpecificantis nomine: partim nomine domini.
l ¶ Naturali ratione. id eſt iure gentium.
m ¶ Fecerit. id detexerit quo ad ſpicas. vt. ff. eo. l. adeo. §. cum quis. in fi. ſic. ſ. de liberti. §. j.
n ¶ Mulſum. i. nectar: ſiue ſtalladiam.
o ¶ Collyriū. id eſt vnguentum ad oculos.
p ¶ Sabinianorū. i. ſabini ⁊ ſuorum fautorum qui dixerunt ſpeciem cedere domino materie. Sed proculus cum ſuis ſequacibus econtra. ſ. vt ſpcicificanti tantū cedat. vt. ff. eo. l. adeo. §. cum quis.
q ¶ Placuit. ſcilicet nobis.
r ¶ Media ſententia. Que nec vni in totum nec al

¶ Cū ex aliena. ¶ Diuiditur in quinqꝫ partes. Prio ponit thema. Secūdo q̄ſtionem. Tertio p exēpla thema declarat. Quarto ponit reſponſionē. Quinto per exempla reſpōſionem declarat. Scḋa ibi queri ſolet. Tertia ibi: vt ecce. Quarta ibi: ⁊ poſt multa. Quinta ibi: vt ecce vas.
¶ Cū aūt ex aliena ⁊c. Caſus. ¶ Hic incipit Juſti. tractat. ḋ acq̇ſitiōe dñij: q̇ fit p ſpecificationē. vñ po. ſic ca.

Mediū eſt ſeruandū. teri concordat Sed diſtingit vt ſequitur. Et nota me diū ſeruandū. ſic. ſ. quibus ex cauſis ma. non licet. §. p e. Argu. cōtra. ff. de nego. geſt. l. neſennius. in fine. Additio. Dic q media via eſt eligēda quando nō pōt magis ius ad vnā in partē adaptari q̄ ad aliā. vt hic: alias diceretur diuiſio ruſticana. vt. d. l. neſennius in fi. cum glo. Are.

domino veſtimenti acquiritur. Ueruntamen ille qui dominus fuerat purpure. licet dñium iam purpure per acceſſionem omiſerit contra eū qui ſurripuit furti habet actionem et conditionem furtiuā q̄ ſemel et cōtra furem competit: quā licet poſtea ſine culpa ſua a domino cadat non amittit. Nā huiuſmodi res qua iure acceſſionis alteri rei cedunt: licet a priori dño vendicari nō poſſunt. A furibus tamen ꝛ a q̄buſdam aliis maleficis poſſeſſoꝛibꝰ per conditionem furtiuā vł ſine cā cōdici poterūt.

riā reduci poſſit: eū videri dñm eſſe q̇ materie dñs fuerit: ſi nō poſſit reduci: eū potius intelligi dñz q̇ fecerit[a]

Ut ecce vas conflatū p̄t ad rudē materiā eris vel argēti vł auri reduci: vinū aūt vł oleū aut frumētū ad vuas vel oliuas vel ſpicas[b] reuerti nō pōt. at nec mulſū q̇dez ad vinū ꝛ mel reſolui pōt.

Si q̇s ex materia partiz ſua ꝛ partim aliena ſpeciez fecerit aliquaz efficitur i totum dñs eius. Areti.

Q; ſi ptim ex ſua materia ptim ex[c] aliena ſpēz aliquā fecerit q̇s: veluti ex ſuo vino ꝛ alieno melle mulſuz miſcuerit: aut ex ſuis ꝛ alienis medicamēt; emplaſtrū aut collyriū aut ex ſua lana ꝛ aliena[d] veſtimētū fecerit: dubitādū nō ē hoc caſu eū eē dñm[e] q̇ fecerit: cū nō ſolū operā ſuā dederit ſꝫ partē eiuſdem materie p̄ſtiterit.

Aliena purpura intexta veſtimēto cedit veſtimēto/ ille autē qui dñs fuit habet actionem cōtra furem. Ar.

Si tamen alienā purpuram[f] veſtimēto ſuo quis intexuit: licet p̄cioſioꝛ[g] ſit purpura: tamen acceſſionis vice cedit veſtimēto. ꝛ q̇ dñs fuit purpure: aduerſus euz qui ſurripuit[h] hꝫ furti actionē ꝛ ꝯdictionē[i]: ſiue[k] ip̄e ſit qui veſtimētū fecit: ſiue alius. Nam extincte[l] res vendicari nō poſſint: ꝯdici tñ a furibus ꝛ a quibuſdaz aliis poſſeſſoribus[m] poſſunt.

a Fecerit. Si ꝛ alia duo interuenerunt que in p̄ncipio huius. §. diximus.

b Uel ſpicas Et ita apparet q frumentuz cedit ſpecificanti. Sed ꝯtra. ff. e. l. adeo §. cū quis. i fine §. Sol. hec poſuit gratia exempli pro pueris ſcdm Pla. quedam em̄ gratia docēdi dicūtur que alias nō dicerentur. vt ff. de actio. ꝛ obli. l. obligationum ſubſtantia. §. fin. Uel dic ſcdo ſm Azo. illā per iſtā corrigi. Item ad hec omnia exempla in quibus dicitur ſpeciē ſpecificati cedere: eſt contra regulam que dicit: quod ex re mea eſt vel naſcitur meum eſt. vt ff. ad exhi. de eo. §. ſi quis in fi. ff. de rei ven. ſolum. §. meum. Sol. Illa regula locum habet in[1] quinq; caſibus. ſ. vbi dominus ſpecificauit. Item vbi alius eius mandato. Item vbi ſine mandato: ſed ratū habet. † Item vbi alius mala fide et ſuo nomine. Item vbi bona fide: ſed res poteſt ad prioꝛem materiam reduci: quoꝛum nullus eſt hic. Item ſi hec vera ſunt q ſpecificanti cedant. contra eſt regula que dicit neminem cum alterius iactura fieri locupletioꝛem. vt. ff. de condi. indebi. nam hoc natura. Reſpon. licet fiat ſua ſpecies quo ad dñium: tamē actiōe in factū tenet̃ ad eſtimationē. vt. ff. de rei vendi. l. in rem. §. itē ſi q̄cūq;. ꝛ. ff. de dona. inter vi. et vxo. l. ſi mulier. §. i. et. l. ſequen.

Pueri aliter/ aliter p̄ecti docendi ſunt.

Meū eſt qd ex meo naſcitur.

† Intelligas gl. qñ noīe dñi ſpecificauit alś ſi nō fuiſſet ſpecificata noīe domini nō poſſet hr̃e ratum: cū ſit factū in ſui fauoꝛē. vt. l. ſi pupilli. §. ſi ego. ff. de neg. geſ.

c Q; ſi partim. Ex aliena. ſcilicet materia.

d Et aliena. ſcilicet lana.

e Aliena. hic incipit dicere de acceſſione. que fit humana natura operante.

e Dominū. ſed ſi poſſit reduci ad prioꝛem materiam fit communis habita ratiōe materiarum vt nō cedat ſpecificanti. vt. ff. eo. l. quid. §. fi. in fi. Idem foꝛte erit et quando mala fide fecit: licet reduci non poſſit. vt. ff. ad exhi. l. de eo. §. ſi quis.

Si tamen quis alienam. Caſus. In iſto. §. redit iuſti. ad acceſſionem concretam q̄ fit interueniente facto hominis. Po. igitur ſic ca. Titius manicā vel gyronem de purpura aliena intexuit veſtimento ſuo: modo queritur vtrum purpura cedat veſtimento vł veſtimentum tanq̄ vilius et minus precioſum accedat purpure. Rñ. q purpura licet precioſioꝛ ſit iure acceſſionis cedit veſtimento. et per conſequens titio

f Si tamen. Purpurā. vt manicam vel gyronem. ſi autē ipſa fila: puta in tela tunc alia ratiōe eſt dominus factus purpure: ſcꝫ iure ſpecificationis vt. ſ. proxi. §. et precedenti. hic autem. §. aliquid vult adiicere ſuꝑ pradictis: ſcilꝫ de acq̇ſitiōe iure acceſſōis ne ḡ nihil oper̃: adiūgit hoc qd nūc dixi. vt. ff. de le. i. ſi qñ. i p̄n.

g Precioſioꝛ. Nota p̄cioſiꝰ accedē vilioꝛi. ſic. ff. de ꝯhen. empt. ſi in emptiōe. Sed ꝫ. ff. de edil. edic. l. iuſtiſſime. Sed ibi ſpeciale in hoīe. Sed ꝯtra. j. de fideiuſſoꝛi. §. fideiuſſoꝛes. Sol. vt ibi. Itē loquit̃ hic. §. qñ dicta purpura gratia oꝛnādi veſtimēti fuit appoſita Si nāūt ecōtra vt veſtimētū fuiret purpure. vt foꝛte eā ſeruaret: tunc cedit veſtimētum purpure vt i duabus legibus Iriis. vt. ff. de vſuca. l. rerū mixtura. §. q̇d ergo. ꝛ. ff. de au. ꝛ ar. l. ꝛ ſi nō ſūt. §. pueniamꝰ. Si aūt neutrū cā alterius opponat̃ tūc neutrū alteri cedit: ꝛ vtrūq; poſſidet̃. vt. ff. de vſuca. l. rez mixtura. §. q̇d ḡ. Additio. Dic ſꝫ doc. q neutrū poſſidet̃ cōiter: ſꝫ q̇dlibet de pſe ſic. vt no. in dicto. §. q̇d ergo. Ang. aretinꝰ. Purpura veſtimēto ſi pl̃r apponitur

h Surripuit. ſi ſurripuit: alś iſt; actiōibus famoſis non tenetur.

i Et cōdictionem. ſcꝫ furtiuam vel ſine cauſa. vt ff. de condi. ſine cauſa per totum.

k Siue ipſe. ſ. fur. nam foꝛte erat ſartoꝛ.

l Extincte. quātū ad dñiū qd ꝑdidit dñs eiꝰ: ꝛ iō quātū ad eū extinctū ē quādiu ē intexta: et purpura extincta. nec pōt vēdicari: ſꝫ agi pōt ad exhibendū vt exhibeat̃ ꝛ poſt vēdicet̃. vt. ff. ad exhi. l. gemma. et. ff. de rei vendi. l. in rem actio.

m Poſſeſſoꝛibꝰ. veluti a p̄donibꝰ ꝛ male fidei poſſeſſoꝛibꝰ vt iſte fuit. vt hic ꝛ. j. de ac. §. ſic itaq;. et. ff. vſufruc. queadmodum. l. fina. in fine.

Si duoꝝ. Diuidit̃ p̄ncipalit̃ in duas partes. Primo qñ voluntate dñoꝝ. Scdo qñ caſu ſūt ꝯfuſe. Scda ibi. Qd ſi foꝛtuito Itē p̄ria ſubdiuidit̃ Prio qñ eiuſdē generis materie confundūtur. Secundo quando diuerſi generis. Scda ibi. Sed et ſi diuerſe. Are.

Diuiſio

Si materie eiuſdē generis vel diuerſi confundant ex voluntate dñoꝝ / efficiūtur communes. ⁊ idem ſi caſu fuiſſent confuſe: alias ſecus. h. d. Aretinus.

Si duoꝝ[a] materie ex voluntate dominoꝝ[b] confuſe[c] ſint: totum id corpus quod ex confuſione fit vtriuſq; cōmune eſt: veluti ſi qui vina ſua cōfuderint: aut maſſas argenti vel auri cōflauerit. Sed ⁊ ſi diuerſe materie ſint: ⁊ ob id propria ſpecies facta ſit: forte ex vino ⁊ melle mulſum: aut ex auro ⁊ argento electrū[d] idem iuris[e] eſt. nam ⁊ hoc caſu communem eſſe ſpeciem non dubitatur. Q; ſi fortuito ⁊ nō volūtate dñoꝝ confuſe fuerint: vel diuerſe materie: vl' que eiuſdē generis ſūt: idē iuris eſſe placuit[f].

Si ſpecies duorū dñorum eorum voluntate commiſceantur / efficiūtur communes ſecus ſi ſine eoꝝ voluntate. Areti.

Q; ſi[g] frumentū ticij frumento tuo mixtum fuerit: ſi quidem ex volūtate veſtra cōmune ē: quia ſingula corpora id eſt ſingula grana q̄ cuiuſq; ꝓpria fuerint ex cōſenſu veſtro cōicata ſunt[h]. Q; ſi caſu id mixtū fuerit / vel titius id miſcuerit ſine tua voluntate: non videt cōmune eſſe: quia ſingula corpora in ſua ſubſtātia durāt[i]. Sz nec magis iſtis caſibus cōmune fit frumentum / q̄ grex intelligitur eē communis ſi pecora titij tuis pecoribus mixta[k] fuerit. Sed ſi ab alterutro veſtrū totum id frumentū[l] retineatur: in rem quidem actio ꝓ modo[m] frumenti cuiuſq; cōpetit[n]: arbitrio autem iudi-

Si duoꝝ. Caſus. In hoc. §. determinat iuſti. q̄l'r acquirit dniū ꝑ ꝯfuſionē materiaꝝ. Po. igit ſic caſū. Dniū de iu. gē. nūqd adhuc pluribꝰ modis acq̄ri poterit? Rñ. ꝙ ſic. Nā ꝑ cōfuſionē materiaꝝ acq̄rit dniū d' iu. gē. Si eñ materie duoꝝ dñoꝝ de volūtate ⁊ ꝯſenſu eoꝝ ꝯfuſe ſūt: totū corpꝰ qd ex ꝯfuſiōe materiaꝝ reſult at vtriuſq; dñorū cōe fit: veluti ſi aliqui vina ſua fuderūt aut maſſas argēti aut auri in aliqd vas cōflauerit. ⁊ iſta ſūt ꝯ͠ra qñ eedē materie ꝯfunduntur. Sz po. ꝙ materie ſūt diuerſe: nūq̄d idē iuris eſt? Rñ. ꝙ ſic. Si ei diuerſe materie cōfuſe fuerint: ⁊ ex illis materijs cōfuſis aliqua ſpēs ſ' fctā ſit: veluti ex vino petri ⁊ melle martini mulſū aut ex auro petri et argēto martini electrū. In hoc ei caſu nl'la dubitatio ē hmōi ſpēz ex diuerſaꝝ materiarū ꝯfuſiōe de voluntate dñoꝝ factā cōez eſſe. Sz pone ꝙ diuerſe materie vel materie eiuſdē gñis fortuito caſu. ⁊ ñ interueniēte volūtate dñoꝝ ſunt cōfuſe. nūq̄d idē iuris erit? Rñ. ꝙ ſic. hoc tñ intelligo niſi materie ſeparari poſſint. Si eñ ſeparari poſſent. ſecus tamen eſſet.

Dñium varijs modis querit.

a Si duoꝝ. Acq̄rit dñiū: nō ſolū ſpecificatiōe: vt s̄. eo. §. cū ex aliena. ⁊. §. ꝙ ſi. Et acceſſiōe. vt. s̄. eo. §. ſi tamen. ſed etiā confuſione. vt hic. Item immixtione. vt. j. proxi. §. ſi frumentum.

b Dñoꝝ. bene d't dñoꝝ voluntate. nā ſi vnꝰ dñs fecit inde ſpeciē: id eſt mulſū. vl' vas ex argēto meo ⁊ ſuo. ſua ē iure ſpecificatiōis: nō cōis. vt. s̄. e. §. ꝙ ſi partim. ⁊. ff. de rei vē. l. ſi frumētū. §. i. Additio. hoc intellige bona fide ⁊ ſuo noie: vt vidiſtis in. §. cū ex aliena s̄. eo. per glo. vt hic. Angelus areti.

c Confuſe. id eſt ſimulfuſe.

Electrū quid eſt

d Electrū. genꝰ eſt vaſis: vel ſpecies metalli. ⁊ ad hoc eſt. ff. de au. ⁊ argen. leg. l. pediculus. §. neratius.

e Idem iuris. vt ſit cōe vt ſubijcit.

f Placuit. ſcz vt ſit cōe niſi ſeparari poſſit: veluti ex ere meo / vel plūbo / vel argēto tuo ſpēs fctā ſit: qbꝰ caſibꝰ ſepari pōt: ⁊ q̇libet vedicat ſuū. vt. ff. de rei vē. ſi frumētū. §. ſed ſi plūbū. ⁊. ff. de acq̇. re. do. l. lacꝰ. §. ſi.

Continuatio.

g Qd ſi frumētū. Dixīmꝰ qñ ꝯfūdunt ita vt ſeparari nō poſſint: nūc vidēdū ē qñ ſingula corpa i ſua ſubſtātia durant: quo caſu dicūtur immiſceri.

Qd ſi frumentū. Caſus. Dic: iuſti. ꝙ ſi frumentum ticij frumēto tuo mixtū fuerit volūtate ⁊ ticij illo frumētū tibi ⁊ ticio cōe erit: nā lz ſingula corpa. i. ſingula grana q̄ añ mixtionē in ſua ſubſtātia durāt: tñ ex cōſenſu nr̄o ꝑ immixtiōez cōicata ſūt. ⁊ hoc verū ē qñ fuit facta mixtio de volūtate nr̄a: ſi tñ caſu frumētū mixtū fuerit. vel ſi ticiꝰ nō volūtate ſua id miſcuit vt videtur hmōi frumētū ꝑ mixtionē cōe eſſe. Singula eñ grana i ſua ſubſtātia remanēt. ⁊ durāt in dñio eiꝰ cuius fuerūt añ mixtionem. Nā in caſibus iſt' qñ fit mixtio ſine dñorum volūtate nō magis intelligit frumētū cōe eſſe q̄ grex ouiū cōis eē intelligit: ſi pecora ticij tuis pecoribꝰ ꝑmixta fuiſſēt. vñ ſi totū huiuſmōi frumentū retineat a ticio: actio in rē aduerſꝰ ticiū ꝯpetit. ⁊ iudex q̄ in hmōi actōe cog̊ſcet eſtiabit quātū ⁊ quale tuū frumētum fuerit ⁊ tātūdem frumēti. ⁊ eiuſdē q̄litatis vl' eiuſdē eſtiatiōis ſibi faciet reſtitui.

h Cōicata ſūt ⁊ ideo locū hz cōi diuidūdo actio. vt. ff. de rei ven. l. ſi frumētū. ij. rñ.

i In ſua ſubſtātia durāt. Sz nūq̄d idē ſi nr̄a volūtate fuiſſent immixta? Videt ꝙ ſic. nr̄a eñ ꝯtēplatio vel volūtas nō pōt mutare ſubſtantiā granoꝝ / quin ſemꝑ diſcreta ⁊ diuiſa ſint a ſe inuicē qd videt eſſe cōtra. §. ꝓcedentē. Sz rñ. nō eſt miꝝ al's ei ſil'e reperimꝰ. nōne tp̄s ꝯtinuū ē ſui natura: cū tp̄s ſit mēſura motꝰ ꝑmi mobilis: q̄ motꝰ ē vniformis ⁊ cōtinuꝰ: vt d't Ari. in. viij. phi. ⁊ tñ partes in ip̄a cōtēplatiōe diſtinguimꝰ ⁊ aſſignamꝰ. dicētes qddā p̄ñs: qddā ꝓteritū: qddā futuꝝ. ſic in ḡnis frumēti dicimꝰ ꝙ lz eorum corpa ſint diſcreta i ſuis terminis: cōia tñ ea poſſumꝰ facere / ita ꝙ aliqua nō ſit particula i tuo grano quā tu nō cōices michi. nulla in meo quā ego nō cōicē qd nō eēt deficiēte nr̄a volūtate: ſicut nec in tp̄e diſtincto gñarētur: he diuerſitates nr̄a ſignificatiōe vel reſpectu deficiēte. Nō credo glo. iſtā eē Ac. ſicut nec mltas gl's varijs i lo. appo. ē tñ notabilis ⁊ ſatꝫ ſubtilis.

Frumētū duorum an eoꝝ volūtate poſſit fieri cōe.

Tp̄us quid eſt

Tp̄is diuiſio.

Additio

k Mixta. qd fit ꝑ errorē quo caſu dñiū nō trāſit. vt. ff. eo. l. ſi ꝓcurator. vel vt meliꝰ paſcant. ⁊ facit. j. ad le. aquil. in pñ. vbi dicit ꝙ gregatim paſcūtur. Sz contra. ff. de ſolu. ſi alieni. Solu. ibi eſt ſpeciale ē in pecunia numerata: vt ibi d't: vt. ff. ſi cer. per ſingularia.

l Frumentum. nōdum bona fide conſumptū: tūc enim in factum actio daretur. vt. ff. ad. l. aquil. qui occidit. §. ſi quis alienum vinum.

m Pro modo. id eſt menſura.

n Competit. i. ꝙ cuilibet tantum frumentū reſti

cis cõtinetur vt iſe eſtimet q̃le cuiuſq; frumẽtũ fuerit.

Ediſiciũ cedit ſolo: ſed materia ex qua edificiũ fit remanet antiqui dñi. eã tñ repetere nõ põt q̃diu edificium durat: quo diruto dat ei vendicatio. Areti.

Cum in ſuo[a] loco aliq̃s domũ ex aliẽa materia edificauerit[b]: ipſe itelligit dñs edificij: q2 om̃e qd̃ i ſolo edificat[c]: ſolo cedit. Nec tamẽ ideo is q̃ materie dñs fuerat deſinit[d] eſſe dñs eiꝰ: ſed tantiſper[e] neq; vẽdicare eã põt: neq; ad exhibendũ[f] de ea re agere propt legẽ. xij. tabularum[g] qua cauetur: ne q̃s tignũ alienũ edibus ſuis iniunctũ eximere cogatur ſz duplũ pro eo preſtet p actionẽ que vocat de tigno[h] iniuncto. Appellatione[i] autem tigni omnis materia[k] ſignificat ex qua edificia fiunt. Qd̃ ideo prouiſum ẽ: ne edificia reſcidi neceſſe ſit. Qz ſi aliqua ex cauſa dirutũ ſit edificiũ: poterit materie dñs (ſi nõ fuerit duplũ iam cõſecutꝰ[l]) tũc

tuatur quãtum fuit ſuum: quãdo nõ apparet qd̃ fuerit ſuum: et hoc ꝓpter impoſſibilẽ diſcretionem. vt. ff. de vſufru. l. vſufructuarium. §. ſi in viuarijs. ſi aũt apparet qd̃ cuiuſq; fuerit/ hoc iudex eſtimet: vt ſubijcit ſm Azo. ꝛ ſcd̃z hoc dic quale. i. quod. ꝛ ſic cuilibet ſua grana reſtituãtur. Uel dic ꝓxi. rñ. arbitrio ꝛc̃. eſſe de eo de quo ẽ iſtud f. qñ non apparet quod fuerit ſuũ. et hoc innuit hoc verbũ quale. nõ enĩ dicit quod ſz quale. vt in qualitate officiũ ꝓtat ꝛ quãtitate: non autẽ in corpe: cũ illud ſit impoſſibile diſcernere: ꝛ ſic ꝓbabit qui dicit ſuũ fuiſſe melius. Et nota triplicem eſſe differentiã inter hũc. §. ꝛ ſuperiorem. ſpecies enim dicũtur miſceri vt hic: materia confundi. vt. s̃. ſz p. ecõtra. Itẽ hic remanet in eadẽ ſubſtãtia: ibi nõ. Itẽ ꝯfuſa fiũt cõia ẽt ſine dñoꝝ volũtate. vt. s̃. ꝓx. §. h nõ.

Diſtinguit duos. §.

In ſuo ſolo. Caſus. Hic determinat qualr edificando acquirit dominiũ diligenter. vñ po. ſic ca. Dñe ticius in ſolo ſuo edificauit ex materia aliena: mõ q̄ro quis ſit dñs illius edificij. vtrũ ticiꝰ q̃ edificauit an ille qui erat dñs materie? Ad hoc rñ. q ticius edificator dñs ẽ edificij. cũ enĩ in ſolo ſuo cũ aliena materia q̃s edificauerit dñs edificij intelligit. ꝛ hoc ꝓpt rõnẽ iuriſgẽ. qua dr. Oẽ qd̃ in ſolo edificatur ſolo cedit. ꝛ q̃z uis ticio directũ dñiũ edificij acquirat: ille tñ q̃ dñs fuit materie dñs eiꝰ nõ deſinit eſſe: ſed vtile dñiũ retinet. ſed tñ q̃diu materia ſua iũcta eſt edificio neq; eã vẽdicare: neq; ad exhibẽdũ de ea agere põt. ꝛ hoc ꝓpter. l. xij. tabu. qua cauet ne q̃s tignũ alienũ edibus ſuis eniũctũ eximere cogat. verũtamen dño materie eadẽ. l. xij. ta. cõſulit. Nã ꝯpetit ei actio de tigno iniũcto cuius beneficio ab eo qui iniũxit vel iniunctũ hz duplũ cõſequi poterit. Sed pone q aliq̃s alienos lapides. vel trabes vel cemẽta in edibꝰ ponat: quid iuris erit tunc in caſu iſto? Ad hoc rñ. q idẽ iuris eſt q ſi alienũ tignũ edibus ſuis iniũxiſſet. Appellatione enĩ tigni oĩs materia ex qua edificia fieri poſſũt intelligitur. Sed domine quare ita ſtatutum fuit. l. xij. ta. ne quis cogatur eximere alienã materiã edibus ſuis iniunctã? Ad hoc rñ. Amice hoc ideo ſtatutũ fuit. in. l. xij. ta. ne ſit neceſſario edificia ex aliena materia conſtructa reſcindi. ꝛ vrbẽ ruinis deformari. licet durãte edificio materia vendicari nõ poſſit. ſi tamen aliquo caſu diruptũ fuerit edificiũ poterit dominꝰ materie materiam ſuam vendicare. ꝛ ex ea ad exhibendũ agere: ꝛ hoc eſt verũ niſi per actionem de tigno iniuncto duplũ fuerit ꝓpter materiã ſuam conſecutus.

a Cũ in ſuo ſolo. Suũ eſt etiã ſi alius habeat ibi vſumfructũ. vt. j. de here. inſti. §. j. vbi proprius ſeruꝰ dicitur in quo proprietatem nudam habet teſtator.

b Edificauerit. Scz bona fide. alias nõ: immo tignũ ſuũ vẽdicaret. vt. ff. de rei ven. l. in rem. §. tignũ arg. a contrario ſenſu. Uel ex ea. exceptione q̃ ibi ponitur: et iurabitur in litem: vt ibi not.

Et q̃zuis non

c Edificatur. i. in ipſa terra cõfigitur. Quid ergo de domo nõ affixa ſolo? Rñ. nõ cedit ſolo. vt. ff. e. l. ticiꝰ et facit ad hanc regulam. C. de edi. pri. l. i. Idem in ſatis et plantatis: quod hic in edificatis dicit. vt. j. eo. §. ſi ticius. ꝛ. §. qua ratione. vnde verſus. Quicq̃d plantatur/ ſeritur vel inedificatur. Oẽ ſolo cedit radiceſ ſi tamẽ egit. Sz cõtra hanc regulam eſt. ff. de re. di. l. intantum. in ꝓn. Sol. illud ſpeciale eſt. Additio. Erat eni ibi edificatũ in cõmuni omniũ ſolo quo ad vſum ꝛ nulliꝰ quo ad ꝓprietatem: quod ideo cedit edificio: q̃a primo occupãti cõcedit. Chriſto.

d Deſinit. Scz ex cauſa edificatiõis ſed alia cauſa poteſt deſinere. vt. ff. de vſuc. l. rerum mixtura. §. labeo. que huic regule ſignatur contraria.

e Tantiſper. Id eſt interim.

f Ad exhibendũ. Scz vt eximat niſi mala fide fecerit. vt. ff. de rei ven. l. in rẽ. §. tignũ. ꝛ. ff. de tigno iniũcto. l. fi. ſed tunc non eximit: ſed in litẽ iuratur vt. ff. de ſol. l. q̃ res. §. fi. q2 arbitrarie ſũt iſte actiões. vt. in. de litẽ iurã. l. in actiõibus. ꝛ. j. de act. §. preterea.

g Xij. tabularũ. lex quedã fuit: de qua dic: vt. s̃. de iure na. §. et non ineleganter.

h De tigno iniũcto. qua actione tenet ꝛ qui iniũctum hz. licet nõ iniũxerit: et qui iniũxit lz nõ poſſideat: ſed altero ſoluẽte alter liberat. vt. ff. de his q̃ in de. ie. vel effu. l. ſi vero. §. ſi id quod. ꝛ de flu. l. i. in fi. ꝛ qd̃ vi aut clã. l. cõpetit. §. fi. Sed quid ſi velit magis rem reddere ꝛ eximere q̃z duplum preſtare? Reſpon. non auditur quia propter publicam vtilitatẽ hoc fuit ſtatutum. vt. j. eo. quod ideo ꝛc. et. ff. de ope. no. nũ. l. pretor. et. ff. de leg. j. l. cetera. §. ſi duobus. Itẽ nunq̃d hec actio competit etiam contra eum qui bona fide iniunxit? Reſpon. ſic. vt hic l. licet contradixerint quidam. (1) Sed contra mala fide iniũgentem alia preter hec auxilia competunt vt rei vendicatio. Item ad exhibendum. Item furti. Item furtiua condictio. Itẽ hec actio de tigno iniuncto. vt. j. de act. §. ſic itaq;. et. ff. de tigno iniuncto. l. j. in fi. et. l. fi. Additio. (1) Nec ob. l. de eo. in fi. ff. de dona. inter virum et vxo. quia ibi iure tãtum: hic vero ꝛ iure et voluntate domini refragante edificatum fuit.

Actio d̃ tigno iniuncto.

i Appellatione. Facit ad hoc. ff. de verb. ſigni. l. tigni. ꝛ. ff. ad exhiben. l. gemma. et. l. tigni. ꝛ. ff. eo. adeo. §. cum in ſuo. Item quod in domibus dicitur/ idem dic in caupona ſiue domuncula vt ſubijcit. quod ideo ꝛc. ad hoc. ff. de verbo. ſigni. vrbana predia. Quidã tñ cõtra. Itẽ idem in vinea. vt. ff. de tigno iniũcto. l. j.

k Materia. vt cementa/ et lapides.

l Cõſecutꝰ. hic ẽ ꝯ. ff. de tigno iniũcto. l. fi. Sz ibi nõ cũ effectu fuit ꝯſecutꝰ duplũ: q2 lz exegit: nõ tñ percepit adhuc duplũ. vt ar. ff. de his q̃ de. vl' ef. l. ꝑceptiõe

poſſideat m. le fidei extſtẽs. p. l. eũ qui edes. ff. de vſuc. ꝯuenit tñ: q2 dolo deſijt poſſidere. l. is q̃ dolo. ff. de rei ven. Et vẽdicabit q̃dẽ non vt eſtimet ſz vt in litẽ iuretur. ſm Chriſt. hic.

eam vēdicare[a]: ⁊ ad exhibē dum agere de ea re.

¶ Qui i alteri⁹ ſolo de ſuis cemētis ſcient edificat/ pdit dñium: ⁊ dñs edificij efficit ille qui eſt dñs ſoli. Areti.

¶ Ex diuerſo: ſi quis i alieno ſolo ex ſua matia domū edificauerit: illi⁹ ſit domus/ cuius ⁊ ſolum eſt. Sed hoc caſu materie dñs proprietatem eius amittit: q: voluntate eius itelligit[b] eſſe alienata: vtiq̄ʒ ſi non ignorabat ſe in alieno ſolo edificare: ⁊ iō licet diruta ſit dom⁹: materiā tñ vēdicare nō poteſt[c].

¶ Poſſidēs fundū alienū I quo bona fide edificauit: pt expenſas edificij ope exceptionis retinere. Aretin⁹.

¶ Certe illō cōſtat: ſi i poſſeſſione ɔſtituto edificatore ſoli dñs petat domū ſuā eē: nec ſoluat preciū materie ⁊ mercedes fabroꝝ[d]: poſſe eū ꝑ exceptiōez[e] doli mali repelli: vtiq̄ʒ ſi bone fidei[f] poſſeſſor fuerit que edificauit. Nā ſcienti alienū ſolū eē pt obijci culpa ꝙ edificauerit temere in eo ſolo quod itelligebat alienum eſſe.

¶ Inſertum vel plantatū eit illius cuius ē ſolū: vbi inſeritur ſi ibi radices egerit. Idem ſi in duobus ſolis: q: eſt commune. Aretinus.

¶ Si titi⁹ alienam plantaz i ſolo ſuo poſuerit: ipſi⁹ erit. Et ex diuerſo ſi titius ſuam plātam in meuij ſolo poſuerit: meuij planta erit: ſi modo vtroq̄ʒ caſu radices egerit. Anteq̄ʒ em̄ radices egerit ei⁹ pmanet cui⁹ fuerat. Adeo autem ex eo tp̄e quo radices egerit plāta propri

a ¶ Uendicare. Nulla tpis preſcriptione obſtāte in rei vēdicatione. vt. ff. de rei ven. l. in rē. §. fi. q: nec prius agere potuit. vt. C. de an. except. l. j. §. fi. Aliud ergo ſi mala fide iniūxit: q: tūc agere potuit. vñ. xxx. annis repellitur a rei vēdicatiōe. vt. C. de preſcrip. xxx. an. ſicut Addictio Quā cōmoditatem non ex ſua mala fide/ ſed ex negligentia nō petētis conſequitur. al's eſſet abſurduʒ ſm om̄es docto. hic.

¶ Et ex diuerſo. Caſus. ¶ In. §. ꝓcedenti determinat iuſti. q̄d iuris eſt qñ aliquis edificat ex aliena materia in ſolo ſuo. In p̄ſenti aūt. §. determiat q̄d iuris ē in caſu ɔuerſo. ſ. qñ aliq̄s edificauit ſua matia i alieno ſolo. Pone igitur caſū. Dicit iuſti. ꝙ ex diuerſo ſi quis i alieno ſolo ex ſua materia domuʒ edificauit domu⁹ illius ſit cuius eſt ſolū: ſed certe i hoc caſu ſecus eſt ꝙ in predicto: nā dominus materie ꝓprietatē eius amittit: nā volūtate ei⁹ materia alienata intelligit. ⁊ hoc ē veꝝ ſi nō ignorat ſe i alieno ſolo edificare: ideo lʒ poſtea domus dirupta ſit. materiā tñ ſua volūtate alienatā vendicare nō poterit. Sed po. ꝙ ipſe qui in alieno ſolo bo. fi. ex ſua materia edificauit ſit in poſſeſſione illius edificij. ⁊ dñs ſoli ab eo vendicet edificiū quid iuris ē in caſu iſto? Ad hoc. rñ. Amice certe illud cōſtat ꝙ ſi edificatore conſtituto in poſſeſſione dñs ſoli petat domū ſuā eſſe ⁊ nō ſoluit ꝓciū materie. ⁊ mercedes fabroꝝ poterit ꝑ exceptionem doli mali repelli: ⁊ hoc veꝝ ſi fuerit bene fidei poſſeſſor. Nā al's ſi ipſe ɔ dñʒ vendicantē excipiat dñs ɔ eius exceptionē ope replicatiōis iuuabit. Sciēti em̄ alienū fundū eſſe ꝓpria culpa obijci pōt vʒ ꝙ temere edificauit in eo ſolo q̄ð intellexit alienū eſſe: ⁊ iō beneficiū retētiōis nō habebit.

b ¶ Ex diuerſo. Intelligitur ſic. C. de edi. pri. l. ſi is contra quem.

Edifica ri pōt q̄ drupl'r.

c ¶ Non poteſt. Que alienata eſt non poteſt vendicari. Sed contra. C. de rei ven. l. ij. in fi. Sed ibi ex aliena materia ⁊ in alieno edificauit: hic de ſua in alieno. Quare dic. aut de mea materia ⁊ in meo edifico: ⁊ tunc planuʒ eſt: aut de aliena in meo. vt. ſ. proximo. §. aut de mea in alieno: vt hic. aut de aliena in alieno. vt in. d. l. contraria continetur.

d ¶ Certe illud. Fabroꝝ. i. magiſtroꝝ de lignamine vel muroꝝ. ſic. ff. de eo q̄ð cer. lo. l. ij. §. iulianus.

e ¶ Per exceptionē. Que locū habet vbicūq̄ʒ equū ſit exceptionē locū hr̄e: ſiue alia cōpetat ſiue nō. vt. ff. de excep. do. l. ij. §. et generaliter. ⁊ a. g. ſ. j. e. §. littere.

f ¶ Bone fidei. Scʒ ab initio. et ex poſtfacto cū edificauit. nā ſi anteq̄ʒ edificet ſit bone fidei et cum edificat male fidei ſit: eligitur quedam media via: ita vt neq̄ʒ vt male fidei puniatur: neq̄ʒ vt bone fidei expēſas conſeruet: quia permittitur abraſio. vt. ff. de rei vēdi. l. iulianus ſi in aliena que eſt huic contraria. et facit ad hoc. ff. de mi. l. intra. §. vendentibus.

g ¶ Edificauerit. Cum de nouo edificat. Et vt hec plene ſciant: dic cum impendi in rem alienam: aut ſuo: aut meo nomine. Primo caſu loquitur ille ti. de neg. geſt. et. ff. et. C. eo. Si meo. tūc aut fructuuʒ gratia/ et tunc ex fructibus deducitur: al's null⁹ fructus intelligitur. vt. ff. ſo. ma. l. fructus. et. ff. fa. her. fundus qui. Aut cauſa rei ſeruande: ⁊ tunc aut de nouo faciēdo aut non. Primo caſu bona fide habeo exceptionem non actioneʒ. ſm Joh. vt. ſ. ꝓxi. §. ⁊. ff. de condi. ide. ſi in arena. ⁊. ff. de excep. do. paulus ſed. M. etiā actionē dabat. ⁊ eſt pro eo. ff. de peti. here. l hereditas. §. j. ⁊. ff. ſi pars here. pe. l. fina. et. C. de rei ven. l. ij. et. l. domum. Sed ibi ipſo geſtu negociū fuit hereditariū q̄ð neceſſe habuit facere vñ actionē dabat. Sʒ Joh. ɔ vt dictū. ⁊ facit etiā ꝓ eo ff. de rei ven. ſūptus. et. ff. de ac. emp. idēq̄ʒ. ⁊. ff. de peti. here. l. plane. Si vero mala fide/ tūc nec excipiēdo: nec agendo conſuo. vt hic. nā neminē michi volui obligare. vt. ff. cōmu. di. in hoc iudiciū. ſm Joh. ſʒ. M. etiā dabat negocioꝝ geſtoꝝ actionem. vt. ff. de nego. geſt. ſi pupilli. §. ſed ⁊ ſi quis. Sed ibi noie alieno gerebat. Item et ꝓ eo. C. de rei ven. l. ij. Sed ibi loquit qñ ex aliena materia ⁊ in alieno ipendi: vt ibi plene notat. Si vero in reficiendo: aut bona fide: ⁊ tunc neceſſarias ⁊ vtiles per doli exceptionem: voluntarias per abraſionem ſeruamus: niſi dominus vellet tantum dare quantum poſſet habere his ablatis et corraſis. vt. ff. de rei ven. l. in fundo. Si vero mala fidei/ neceſſarias: per officium iudicis. cum tamen poſſideo/ vtiles per abraſionem conſeruo: voluntarias nullo modo. vt. C. de rei ven. domū. Hinc eſt ꝙ dicit Bul. hic: ꝙ expenſas repetā quandoq̄ʒ per a. i. per actionē. vt. ff. de nego. geſt. l. ſi pupilli. §. ſed et ſi quis. Item et per e. i. per exceptionem. vt hic. Itē et per o. i. per officium iudicis. vt per. l. C. de rei ven. l. domum. vt modo diximus. Et hec in rei vendi. locum habent. In petitione vero hereditatis bone fidei poſſeſſor ſeruat om̄es. At male fidei poſſeſſor neceſſarias ⁊ vtiles per officium iudicis: alias per exceptionem doli re exiſtente meliori in qua facte ſunt. volūtarias vero abradi. vt. ff. de petit. heredi. plane in ceteris.

Impenſe i alienis negocijs facte q̄liter recuperant.

Eſt tñ dñi: ſm Angel. q: ꝑ peti. heredi. male fidei poſſeſſor nō deducit expēſas ſi fructus nō extēt: ſʒ bone fi. ſic.

Impenſe neccie vtiles, volūtarie.

Expenſas repeto. per a e. et. o.

etas ei⁹ cōmutatur[a]: vt ſi vicini arbor ita terram titij preſſerit: vt i ei⁹ fundū radices[b] egerit: titij effici arborem dicimus[c]. Ratio[d] enim nō permittit vt alteri⁹ arbor eſſe intelligatur ꝙ cuius in fundū radices egiſſet. Et ideo ꝓpe confiniū arbor poſita ſi etiā in vicini fundū radices[e] egerit/communis fit.

¶ Quicqd in alieno fundo ſeminatur ſolo cedit. ſeminās autem bona fide pōt ſe exceptione tueri vt reddantur ei īpenſe. Aretinus.

¶ Qua ratione autē plāte que terre coaleſcunt ſolo[f] cedūt: eadem ratiōe frumenta quoqꝫ q̄ ſata ſūt ſolo cedere intelliguntur. Ceterū ſicut is qui in alieno loco edificauerit: ſi ab eo dn̄s petat edificium defendi pōt ꝑ exceptionem doli mali ſm ea que dixim⁹[g] ita eiuſdem exceptionis auxilio tutus eſſe pōt is qui alienū fundū ſua impenſa bona fide conſeuit[h].

¶ Scriptura ēt aurea cedit chartis vel mēbranis. Scribēs autē bona fide nō tenetur eas reddere: niſi refectis expēſis ꝛ valore ſcripture. Ar.

¶ Littere quoqꝫ licet auree ſint: perinde chartis[i] mēbraniſve[k] cedunt: ac ſolo[l] cedere ſolent ea que inedificātur aut inſeruntur: ideoqꝫ ſi chartis membraniſve tuis carmen[m]: vel hyſtoriam[n]: vel orationem[o] titius ſcripſerit: huius corporis[p] non[q] titius: ſed tu dominus eſſe videris.

a ¶ Si titius. Cōmutatur. ſed videtur nō communi cū primo dn̄o rei vendicatio detur. vt. ff. de rei vēdi. ſi frumentum. §. de arbore. que eſt cōtra. Sol. licet ibi dicat varrus ꝛ nerua: damus. nō tamē ſequitur: ergo nos damus. vel damus de eſtimatione: ſed non de planta. vt diximus. ſ. e. §. plane ſi longiori ꝛ tempore. Additio. Et hec vltima communiter approbatur. ꝑ l. in rem. §. ſed ſi quecunqꝫ. eodem Chriſto.

¶ Si ticius alienam plantā. Caſus. ¶ In hoc. §. deter. Juſti. qualiter plantādo acquiritur dn̄iū de iure gen. Vn̄ po. ſic caſū. Domine titius eradicauit plātam meuij. et illam in ſolo ſuo plantauit modo q̄ro a vobis quis cenſetur dn̄s illi⁹ plāte? Ad hoc rn̄. Si titius plantā meuij in ſolo ſuo ſeuerit ipſi⁹ ticij planta efficitur. ꝛ ſimiter in caſu conuerſo ſi ticius ſuam plantā in ſolo vicini plantauerit dn̄ium plante vicino acquiſitum intelligitur. ꝛ hoc eſt verum in vtroqꝫ caſu ſi planta radices egerit. Nā ante emiſſionē radicum eius permanet cui⁹ ante fuerat. Jntantū autem ex eo tempore ex quo planta radices emiſit proprietas ipſius plante transfertur. vt ſi arbor meuij in terra ticij egerit arbor per emiſſionem radicum intelligitur eſſe ticij. Ratio em̄ naturalis nō permittit vt arbor alterius eſſe dicatur ꝙ eius in cui⁹ fundū radices egerit. vnde arbor prope confiniū tuorū fundorū poſita. ſi in vicini fundū radices emiſerit per emiſſionem radicū cō is erit.

b ¶ Radices. omnes: vt differat a ſequenti.

c ¶ Dicimus. Jmmo videtur eius in cui⁹ fundo originem duxit. vt. ff. ar. fur. ce. ſi plures. §. fi. Sol. hec corrigit illam. (i) Vel dic: ibi pterat viuere arbor ex fūdo: primo: hic nō. Vel efficitur titij pro parte ſcꝫ vt hic. nō. in totum: vt ibi. Additio (i) Dic hoc non tenet: q: legum correctio eſt euitanda. Ange.

d ¶ Ratio. Facit. ff. eo. ſcilicet de acqui. re. do. l. adeo in fi. et. l. ſequen. et. l. qua ratione.

¶ Qua ratione autē plante. Caſus. ¶ In pn̄ti. §. determinat qualiter de iure gen. acquiritur dominiū ſeminando vn̄ po. ſic caſum. Dn̄e ticius ſeminauit frumentū ſuū in ſolo vicini modo quero quis intelligitur eſſe dn̄s illius frumēti? Ad hoc reſpondet. Amice. Eadem ratione qua diximus ꝙ plante q̄ ſolo alteri⁹ radices egerūt ſolo cedūt. eadem ratione frumēta q̄ in alterius ſolo ſeminata ſunt ſolo cedere intelligūtur. ꝛ ꝑ conſequens dn̄o ſoli iure acceſſiōis acquirūtur. et ſic ſupra diximus ꝙ illa q̄ in alieno ſolo edificauit ſi dn̄s ſoli ab eo vēdicet edificiū tueri ſe poterit aduerſ⁹ dn̄ꝫ vēdicātē ꝑ exceptionē doli mali: niſi preciū materie ꝛ impēſas in edificio factas dn̄s paratus ſit ei refūdere ita qui in alienū fūdū bona fide ſuis impenſis ſemiauit ſi dn̄s fundi ab eo vendicet frumentuꝫ eiuſdē exceptionis auxilio tutus eſſe poterit.

e ¶ Radices. Pro parte.

f ¶ Qua ratione. Solo cedunt. vt. ſ. proxi. §.

g ¶ Dixim⁹. ſ. e. §. certe. Sꝫ q̄d ſi aliquis ex ſemine meo in alieno fundo ſeminauit: ꝯtra quē agā: Reſpōdeo cōtra ſeminantē: nō q̄a non poſſidet: nec dolo fecit quominus poſſideret. Jtem nec contra poſſidentē: quia eius facto nichil actum ē. Sed tn̄ dic eum teneri iſtar tigni iniūcti: qui tenetur etiaꝫ ſi poſitū ab alio habeat vel teneat. vt diximus. ſ. eo. §. cum in ſuo. per. l. ff. d his qui deie. vel effu. ſi vero. §. ſi id qđ poſitum: Et eadē q̄ſtio fit in plantatis: et eodem modo ſoluitur cū ſit ratio ſimilis. vt. ff. man. lucius. in fi. i. reſpon. Si ſeſauit ſi q̄s ex ſemine meo in alieno fundo: agā ꝯtra dn̄m fūdi.

h ¶ Conſeuit. i. plantauit: vel ſeminauit.

¶ Littere quoqꝫ. ¶ Caſus. ¶ In hoc. §. de[t]er. qualiter ſcribendo acquiritur dn̄ium de iure gen. et caſus planus eſt vſqꝫ ad. §. Si quis. Jn hoc. §. determinat qualiter dominus bo. ſi poſſidens acquirit fructus induſtriales pro cultura et cura. Unde po. ſic ca. Dicit iuſti. ꝙ ſi emerit aliquis fundū bo. fi. a non dn̄o quem tamen ipſe crediderit dn̄m eſſe. vel cauſa donationis. vel qualibet alia iuſta cauſa que ad dn̄ij tranſlationē ſufficiat bo. fi. accipiat iure gen. ꝙ naturali rōne introductū eſt fructus. quos inde receperit. ꝑ cultura ſuos facit. vnde verus dn̄s ſi poſtea vendicans ab eo fundum emerit: nō ſolum fundū emerit de fructibus ab eo conſumptis aduerſus eum agere nō poterit. ſecus eſt in malefidei poſſeſſore. Nam ille qui ſciens alienū fundū poſſederit fructus ſuos nō facit. vnde ſi dominus fundi ab eo fundi emerit: nō ſolum fundū: ſꝫ etiā fructus cum fundo: licet ab eo cōſumpti ſunt cogitur domino reſtituere.

i ¶ Littere. Chartis. vt de bombice: vt ſunt he que de piſis veniunt.

k ¶ Membranis. que de membris animalium eripiuntur. Mēbrana. vn̄ō dicitur.

l ¶ Solo. vt. ſ. eo. §. cum in ſuo.

m ¶ Carmen. meretrice.

n ¶ Hyſtoriam. noui et veteris teſtamenti. idē dicā in fabula: vel romantia: vel quolibet libro ꝓſaico.

o ¶ Orationem. ad deum: vel ad populum: vel ad principem.

p ¶ Corporis. Jd eſt libri.

q ¶ Non titius. ſ. ſcriptor bone fidei.

derꝫ. ¶ Sz ſi a titio petas[a] tuos libꝛos tuas ve mēbꝛanas eē: nec ipēſas ſcripture ſoluere parat[9] ſis: poterit ſe titi[9] defēdere ꝑ exceptionez doli mali: vtiqꝫ ſi earū chartaꝝ mēbꝛanarūve poſſeſſionē bona[b] fide nactus eſt.

¶ Tabulā cedit picture. ſz ſi dñs poſſidet picturā: tunc pictoꝛ tenetur preciuz tabule ſoluere. Aretinus.

¶ Si quis in aliena tabula pinxerit[c]: quidam putant tabulam[d] picture cedere. alijs videtur picturaz qualiſcūqꝫ ſit tabule cedere[e]. ſed nobis videt meli[9] eē tabulā picture cedere. Ridiculum eſt ei picturaz appellis[f] vel paraſij in acceſſionē viliſſime tabule cedere. Unde ſi a domino tabule imaginē poſſidente is q̇ pinxit eaz [g]petat: nec ſoluat preciū tabule: poterit ꝑ exceptionē doli mali ſubmoueri. ¶ At ſi is qui pinxit eam poſſideat: ꝯſequens eſt vt vtilis[h] actio domino tabule aduerſus eum detur: quo caſu ſi non ſoluat impenſaz picture: poterit ꝑ exceptionem doli mali repelli: vtiqꝫ ſi bona fide poſſeſſoꝛ fuerit ille q̇ picturā impoſuerit[i]. Illud enim palaz eſt ꝙ ſiue is qui pinxit ſurripuit[k] tabulas: ſiue ali[9] [l] competit domino tabularum[m] furti actio.

¶ Bone fidei poſſeſſoꝛ facit fructus ſuos: nec eos ꝯſumptos cogit reſtituere: ſecus ſi fuerit male fidei. Aretin[9].

¶ Si q̄s a nō domino quē dominuz eſſe crediderit bona[n] fide fundum emerit: vel ex donatiōe aliave qualibet iuſta[o] cauſa eque bōa fide acceperit: naturali[p] ratiōe placuit fructus[q] quos percepit

a ¶ Petas. Directa. in rem.
b ¶ Bona fide. Si autem mala/ laboꝛē donaſſe videtur. vt. ſ. eo. §. certe. Sed nunquid actionē ſcriptoꝛ habet reddito libꝛo. † Reſpondeo ſic: ſi bonam fidem habuit/ actionem dico. ſ. in factum. vt. ff. de rei ven. l. in rem. §. itē ſi q̄cūqꝫ. ſi malā fidē habuit/ nō habet actionem: quia nec exceptionem habet vt ħ. Sed cuz hodie precioſioꝛ ſit ſcriptura q̄ȝ charta/ nunq̄d mutat hoc? Reſpōdent quidā vt Azo. ꝙ ſic. Nos ꝙ non ar. C. de teſta. ſanccimus. ⁊ C. de appella. percipim[9]. in fine. Additio. Gloſatoꝛ fuit in hoc paſſu vari[9]. nā. ff. de rei vēdica. l. in rem. §. ſed et illud tenet aliā opi. Azonis. Joan. fab.

† Si aūt ſit ſcriptoꝛ ad mercedem: et ſibi de ſuo laboꝛe nō ſatiſfiat ꝑt retinere quouſqꝫ nos vt notat glo. i. l. ſi nō ſoꝛte. §. ſi centuz. ⁊ ibi Bar. et Bald. ꝯ odi. idē bi. ⁊ Cy. ⁊ docto. in. l. fi. C. cōmo. Ange.

c ¶ Si q̄s. Pinxerit. ſiue bona fide ſiue mala fide ſm P'a. nos contra: quia bona fide: vi. ſ. e. §. ibi. vtiqꝫ ⁊c.
d ¶ Tabulam Quid ſi in marmoꝛe? Reſpon. cōtra ſeruari foꝛte. Arg. tamē cōtra. ſ. de teſtamen. §. pe. Additio. Sz ibi loquit in re ſepabili a materia: hic ſecus. Et ideo nō actionē ſed exceptionē hȝ ꝑ iſtū tex.
e ¶ Cedere. ff. de rei ven. l. in rem. §. ſed id quod in charta. contra. Solu. hec coꝛrigit illam. Uel diſtingue an precioſioꝛ ſit illa ſcriptura q̄ȝ tabula. ſm. P. qui ait locum habere quod hic dicitur ſi pictus eſt homo/ nō vrſus: bono coloꝛe/ non attramento. Additio. ꝙ glo. dicit de homine vel vrſo non bene loquitur: quia non eſt requirendū quid depictū dūmodo honeſtum. vtrūqꝫ enim habet exoꝛnare materiam: ſed bene eſt inquirendum qualis ſit coloꝛ. Chꝛiſto. Poꝛcus.
f ¶ Appellis vel paraſij. ꝓpꝛia nomina pictoꝛum.
g ¶ Eam petat. Scilicet directa rei vendicatione. vt. ff. de acqui. rerum do. l. qua ratione. §. ſed non vt litere ſm Azo.
h ¶ Utilis actio. In rem non directa: quia deſijt dominus eſſe: ⁊ ſic eſt mirabile ꝙ non dominus a domino vendicat. ſic contingit alias in publiciana/ in quibuſdam caſibus. vt no. ſ. de ac. §. alie. alias. §. namqꝫ ſi cui.

Uendicat aliq̄ñ non domin[9] a dño.

i ¶ Impoſuerit. Hoc mirabile contingit hic ꝙ conditio poſſidentis eſt deterioꝛ q̄ȝ petentis: alias contra vt. ſ. de interdic. §. commodum. ſic et alias. ff. de noxa. ſi quis a multis. et. ff. ſi ex noxa. cau. aga. l. i. in fi. et. l. ij et. ff. de pe. here. cum idem. Sed ad hoc rñ. ꝙ in cauſa noxali eſſe poterit ꝙ ſecundo agens nō pꝛobabit. Itē in petitione hereditatis ſi bona iura habuit in vincēdo: hec eadem habuit in defendendo: et ſic non eſt eorum conditio deterioꝛ. Item cum hic habeat actionē pictoꝛ ſi non poſſideat: multomagis exceptionem debet habere ſoluto pꝛecio. vt. ff. de ſuperficiebus. l. i. §. quod autem. et. ff. de reg. iur. l. cui damus. Sed nūquid domino quondā tabule idem conceditur ſi poſſideat: ſi pꝛecium picture ſoluat? Reſpon. ro. ꝙ ſic. cum ſibi actio detur. Ego cōtra: vt ſit differentia inter dominum ⁊ pictoꝛē. Item quis prefertur ſi ambo cōtra extraneū poſſidentem agant? Reſpon. is qui directā habet actionem. id eſt pictoꝛ ſm Jo. Sed nunq̄d ſi tabula fuerit abꝛaſa remanet pictoꝛis? Reſpon. ſic. vt. ff. de rei ven. in rem. §. ⁊ q̄d ſemel. Sed quare aliud in picturis q̄ȝ in ſcptura? Reſpō. quia pictura ꝓcioſioꝛ eſt q̄ȝ ſcriptura ſm Johan.

Poſſidētis ꝯditio ē q̄ñ q̄ȝ deterioꝛ q̄ȝ petētis.

Pictura ꝓcioſioꝛ eſt ſcriptura.

k ¶ Surripuit Antequā pigeret.
l ¶ Alius. Poſt picturam.
m ¶ Tabularū. Etiam ſubaudi. nam et pictoꝛi cōtra extraneū furem datur ſm Azo. Uel melius (vt michi videtur) hic loquitur quando fuit ſurrepta anteq̄ȝ eſſet picta: ſed etiam cōtra dñm tabule ſibi ſurripientem poſſet dari pictoꝛi furti actio facto furto tabula iaz picta. vt. ſ. de ob. que ex delic. naſ. §. aliquando.
n ¶ Si q̄s. Bōa fide. q̄ in initio exigit. ſ. vt credat ſibi dantem habere ius diſtrahendi. vt. ff. de vſur. quicit. §. fi. † Nec obſtat quod eſt. ff. de acqui. re do. l. bone fidei §. in contrarium. quia ibi opponendo loquitur non ponendo.
o ¶ Juſta. Cum multe ſunt cauſe ſiue tituli acquirendi. vt in. ff. colligitur in varijs titulis ſub tit. de vſuca. vſqꝫ ad titulum de re iudi. idem tamen et ſi titulū non habeat vt ar. ff. ſi. re. l. iij. §. ſed ante.
p ¶ Naturali ratione. Id eſt iure gentium. de quo loquitur hic titulus cui naturalis inſita ratio eſt.
q ¶ Fructus. ſcȝ induſtriales. aliud in naturalib[9]. vt. ff. de vſur. l. fructus. Non obſtat. ff. de acquiren. rerum domi. l. bonefidei. in pꝛīcipio. quod enim ibi dicit omnes/ exponitur ſiue facto poſſeſſoꝛis/ ſiue alterius percepti/ induſtriales tamen. vt. ff. de vſur. qui ſcit. §. pꝛeterea. Sed naturalibus fructibus conſumptis an teneatur poſſeſſoꝛ? Reſpon. non tenetur poſſeſſoꝛ rei vendicatione: quia non poſſidet nec dolo deſijt poſſidere: ſed conditione ſine cauſa tenetur inquantum locupletioꝛ eſt. Arg. ff. ſi cer. peta. ſi et me. Additio. Sed ſi non ſit effectus locupletioꝛ non tenetur niſi eſſet male fidei. Ange.

† Dic hoc verꝫ in alijs cōtractibus preterq̄ȝ in emptiōibus: q2 in illis req̇ritur ꝙ duob[9] tꝑib[9] habeat bonā fidē. vcȝ tꝑe ꝯtract[9] ⁊ tēpoꝛe traditiōis. vt ē tex. in. l. ij. ff. ꝓ emp. ⁊ q̄ ſit rō

dñe ibi no.ang.

a ¶ Pro cultura.vt ſege tes.
b ¶ Et cura.vt lac/et pilus/et lana.
c ¶ Non poteſt.nec ad preciũ.vt.j.de offi.iudi.§.ſi vero.et.ff.fi.regun.l.iiij.§.ſed ante.ſi tamen extãt/ nõ rei vendicatione quia percipientis ſunt ſed officio iudicis tenet reddere.vt.C.de rei ven.certũ.§.bona fi.
d ¶ Non idẽ. vt faciat fructus ſuos.
e ¶ Cogit reſtituere. Diſtingue tamen: q̃a ſi habet titulũ male fidei poſſeſſor/ de cõſumptis cõditione ſine cauſa:de extantibus rei vendicatione tenetur: de percipiendis propter titulũ excuſat.vt C.de rei.vẽ.ſi fundũ.niſi i q̃ttuor caſib⁹ Prio qñ emit ab eo quẽ ſcit vẽdere i fraudẽ creditoꝝ.vt.ff.que i vt.ff.q̃ i frau.cre. l.ait pretor.§.per hanc.Scdo qñ emit ab eo q̃ metu compulſus eſt.vt ff.quod me.cau. ſed et partus.

Fruct⁹ pcipiendi ſũt q̃tuor caſib⁹ reſtituẽdi a malefidei poſſeſſore etiã titulum habente.

eius eſſe pro cultura [a] ⁊ curã[b].Et ideo ſi poſtea dominus ſuperuenerit ⁊ fundum vendicet: de fructib⁹ ab eo cõſumptis agere non põt[c].

¶ Ei ṽo q̃ alienum fundũ ſciens poſſederit:nõ[d] idẽ cõceſſũ eſt:itaq; cũ fundo etiã fructus(lʒ cõſumpti ſint)cogitur[e]reſtituere.

¶ Fructuari⁹ non facit fructus ſuos niſi ſint a ſolo ſeparati vel p ſe vel p aliũ ei⁹ noĩe. Et ideo nõ recollectos non trãſmittit ad heredes ſuos. Et idẽ in colono. Aretinus

¶ Is vero ad quem vſuſfructus fundi pertinet:non alit fructuum domin⁹ efficitur: q̃ʒ ſi ipſe[f] eos perceperit.Et ideo licet maturis fructib⁹ nondum tamen perceptis [g] deceſſerit:ad heredes ei⁹ nõ pertinent:ſed domino[h] proprietatis acquiruntur. Eadẽ fere ⁊ de colono[i] dicunt.

¶ Fetus:lac:pil⁹:⁊ lana ſũt in fructu pecudũ. Part⁹ vero ancille non dicitur in fructu: ⁊ ideo non pertinet ad fructuarium ancille.hoc dicit.Aretinus.

¶ In pecudum fructu etiã fetus[k] eſt:ſicuti lac:pilus[l]:et lana.itaq; agni/hedi/ ⁊ vituli:⁊ equuli:⁊ ſucculi[m] ſtatim naturali [n] iure domini fructuarij ſunt. Part⁹ vero ancille in fructu nõ eſt:itaq; ad dominum proprietatis pertinet[o]. Abſurdũ[p] enim videbatur hoiem in fructu[q] eſſe:

Tertio quando emit cõtra interdicta legum ſciens.vt C.de agri.⁊ cen.quemadmodũ.lib.xj.Idem in quarto ſcilicet quando emit a fiſco non ſolenniter vendẽte.vt C.de fi.inſtru.et iur.haſte.fi.l.j.(1)Iſti quattuor caſus etiam not.ff.quod me.cauſa.l.ſed ⁊ partus⁊.l.ſi fundum.C.de rei vendi.Si non habet titulũ de cõſumptis cõſũptis cõdictione ſine cauſa de extãtibus rei vẽdicatione.vt.C.de condi.ex lege.l.pe.⁊.C.de rei ven. ſi fundum.de percipiendis officio iudicis.ff.de rei vẽdi.ſi nauis.§.finali.

Additio.(1) hoc procedit: quia ille emit circunſcripta ſolemnitate iuris.ſm Chriſto.

¶ Is vero ad quem Caſus. ¶ Quia ſimiliter dominus iuſti.ʒ.fecit mẽtionem de fructibus quos bone fidei poſ.ſuos fecit.In preſenti.§.determinat quando vſufructuarius intelligitur eſſe dominus fructuũ et quid venit in vſufructu:et etiam quid iuris habet vſufructuarius qui habet vſufructum in aliqua vniuerſitate vel etiam in re ſingulari.vnde po.ſic caſũ. Domine Titius habet vſũfructum in vniuerſitate fundi.modo quero a vobis quãdo ticius vſufructuarius dominus fructuum eſſe intelligitur. Ad hoc rñ. Amice.Iſte ad quẽ vſufructus pertinet nõ aliter dominus fructuum effici intelligitur q̃ʒ huiuſmodi fructus ipẽ perceperit.⁊ in horreo ſuo repoſuerit.⁊ ideo ſi vſufruc.maturis fructibus ⁊ a ſolo ſeparatis.nondum tamen horreo ſuo repoſitis deceſſerit ad heredem ſuum huiuſmodi fructus tranſmittit.ſed domino proprietatis morte vſufructuarij acquiritur.et que de vſufructuario diximus eadem fere et de colono qui in nũmis colit intelliguntur. Sed pono q̃ aliquis habeat vſũfructum in oue vel in capra vel in equo vel in vacca.modo quero quid itelligitur eſſe in huiuſmodi vſufructu: Ad hoc reſpon. Amice,in pecudum fructu etiam fetus eſt.ſic ut lac ⁊ pilus et lana.vnde dico tibi q̃ agni ⁊ hedi ⁊ ſucculi et equuli ſtatim cum editi fuerit naturali iure in dominio et vſufructu eſſe intelliguntur.ſed ſecus eſt in eo qui habet vſũfru.ancille quod ad dominum proprietatis ptinet. Sed domine pro deo quare non fuit ſtatutum partum ancillarum eſſe in vſufruc.ſicut fetus pecorũ: Ad hoc reſpond. Amice. optima ratione hoc ſtatutum fuit. Abſurdum eñ videbat hoiem i fructu eẽ cũ oẽs fruct⁹ hoim gr̃a ipẽ dñs ad iuenerit. Sed ſi aliq̃s vſumfructũ gregis habeat et aliqua ouis parturit vſufructuarius in loco demortuorum animalium ex fetu ſubmittere debet.et ita iuliano viſum eſt.et ſimiliter qui habet vſum fructum vinearum vel arborũ alias ſuſtiere dʒ et.Recte eñ colere debet fructuarius et quaſi pr̃familias vti.

f ¶ Is vero. Ipſe.alio enim percipiente non fiunt ſui.(1) ſed fiunt bone fidei poſſeſſoris: atiaʒ ſi eos ali⁹ percipiat.vt.ff.de vſur.qui ſcit.§.preterea.vel aliter ſi ipſe percepit:non etiam heres ei⁹.nec enim ad heredem tranſmittit. Additio.(1) hoc verum niſi ali⁹ percepiſſet noĩe vſufructuarij:quia tunc vſufructuarius percipere diceretur. Porcus.

Fructuarius et bone fidei poſſeſſor diuerſimode faciunt fructus ſuos.

g ¶ Perceptis. Ut ſi in horreo repoſiti ſũt facit ſuos fructuarius.ſed bone fidei poſſeſſor ſtati vt a ſolo ſeparati ſunt.vt.ff.quibus mo.vſufru.amit.ſi vſufructuarius.Et eſt alia differentia.quia fructuarius facit ſuos naturales fructus bone fidei poſſeſſor nõ.vt ff.de vſufru.l.vſufructu legato.⁊ de vſur.l.fructus.
h ¶ Domino. Sed per quam actionem: Reſpond. per rei vendicatiõem.cum dominus ſit.vel condictione ex hac lege.

Colon⁹ ⁊ vſufructuari⁹ differũt.

i ¶ De colono. Qui nũmis colit: nam omnes fructus facit ſuos:vt vſufructuarius.ſed differunt quia colonus talis facit fruct⁹ ſuos:vt a ſolo decerpti ſũt. vt.ff.de fur.l.ſi apes.§.fi.ſecus in vſufructuario: vt h̃ dicitur. Uel dicas q̃ de partiarijs.vt.ff.loca.⁊ condu. cum in plures.§.meſſem ſm Azo. Item dicit fere propter aliud.quia colonus tranſmittit ad heredem.vt j.loc.§.fina.ſed fructuarius non.vt hic.
k ¶ In pecudũ. etus.q.d.ita fetus ſicut ⁊c.
l ¶ Pilus. Bouis vel etiã caprarum ad borrã ſellarum.
m ¶ Et ſucculi.i.parui ſues.
n ¶ Naturali iure.i.gẽtiũ de q̃ loq̃t.ʒ.e.§.ſinglorum.
o ¶ Pertinet.q̃tũ ad plenã proprietatem niſi etiã ⁊ in partu ſit vſuſfruct⁹ legat⁹.vt.ff.de vſufruc.vetus.
p ¶ Abſurdum.ſic.ff.de vſur.l.in pecudum.
q ¶ In fructu.ſcilicet vt ipſe ſit fructus:ſed tamen in eo relinquitur vſuſfructus.

cũ oẽs fructus rex̄ naturaª gratia hominũ ↄparauerit.

¶ Debet vſufructuari⁹ gregis de fetib⁹ ſummittere in locum demortuorum. Et ſimiliter arbores ⁊ vites in locum demortuarũ. Aretin⁹.

¶ Sed ſi gregisᵇ vſumfructum quis habeat: in locum demortuorũ capitum ex fetuᶜ fructuarius ſummittereᵈ debet: vt ⁊ iuliano viſuꝫ eſt. Et in vinearꝫ demortuaruꝫ vel arborũ locũ alias dꝫ ſubſtituere. recte ei colere: ⁊ q̃ſi bon⁹ paterfamilias vti dꝫ.

¶ Theſaurus vel in ſuo/ vl in religioſo/ vl in ſacro loco inuentus efficitur inuentoris i alieno vero caſu fortuito inuẽtus ſolũ pro dimidia efficitur dñs inuẽtor: ⁊ dñs ſoli p alia dimidia. Areti.

¶ Theſaurosᵉ quos q̇s in locoᶠ ſuoᵍ inuenerit diuus adrianus naturalem equitatem ſecutus ei conceſſit qui eos inuenerit. Ideq̃ꝫ ſtatuit ſi quis i ſacro aut religioſoʰ loco fortuitoⁱ caſu inuenerit. ¶ At ſi quis i alieno loco non dataᵏ ad hoc opa: ſed fortuitu iuenerit. dimidium dñoˡ ſoli ↄceſſit: ⁊ dimidium inuẽtori. Et ↄueniẽter ſi quis i ceſarisᵐ loco inuenerit: dimidiũ inuẽtoris ⁊ dimidiũ eſſe ceſaris ſtatuit. Cui cõueniẽs eſt: vt ſi q̇s i fiſcali locoⁿ vel publicoᵒ vel ciuitatisᵖ inuenerit: dimidium ipſius eſſe debet: ⁊ dimidiũ fiſciᵠ vel ciuitatis.

¶ Omnis res per traditionem factam a dño ex cauſa habili poteſt alteri acquiri: etiam ſi ſint predia ſtipẽdiaria vel tributaria.

¶ Per traditionemʳ quoq̃ꝫ iure naturaliˢ res nobis

---

hoĩs dignitas' magna eſt.

a ¶ Rerũ natura. i. deus. ſic. ȝ. de iure na. in pñ. vñ dꝛ apud Ouidiũ. Pronaq̃ꝫ cũ ſpectẽ aĩalia cetera terram. Os hoĩ ſublime dedit celũq̃ꝫ vidẽ Iuſſit: ⁊ erectos ad ſydera tollere vultus. ſic. ff. de edi. edic. l. iuſtiſſime. ⁊. ff. de fur. q̇ vas. §. ex furtiuis. ⁊. ff. de peti. here. l. ãcillarꝫ.

Grex q̇d ↄprehendit.

b ¶ Sed ſi. Gregis. grex eſt numerus decem ouiuꝫ: vel quinq̃ꝫ porcorum ſimul ⁊ congregatim ↄſiſtentium. vt. ff. de abigeis. l. oues. ⁊ facit. ff. d ſuc. l. rerũ mixtura. §. tertiũ

c ¶ Ex fetu. Aliunde eñ non ſubmittit ſm q̇ſdam. vl forte ſubmittet etiã aliunde. arg. ff. de vſufru. quid ergo. §. ſed quod dicit in fi. Additio. Hec glo. cõiter approbatur vt nõ ſoluꝫ ex fetu aliarꝫ ſuppleat capita: ſed etiã opus habeat aliũde q̃rẽ et ſupplere. Chriſto.

d ¶ Summittere. q̃ ſũmiſſio non fit ſi i ſingulis capitibus ſit vſuſfruct⁹. vt. ff. e. q̇d ergo. §. ſed quod dicitur in fine.

¶ Theſauros Caſus. ¶ In hoc. §. deter. qualiter per inuentionẽ dominium acquirit de iure gẽ. ⁊ caſus planus eſt vſq̃ꝫ ad illũ. §. Per tra. In pñti. §. deter. qualiter acquiritur dñium de iure gent. a dño rei factũ. vñ ſic po. ca. Dñe iam vidi multos modos p quos acquiritur dominiũ de iu. gen. nũquid pluribus modis põt acquiri? Rñ. q ſic. Per traditionẽ eñ a dño factã iure gen. qđ naturali rõne introductũ eſt dñiuꝫ nobis acquirit. Nihil eñ tã ↄueniẽs eſt eq̇tati naturali q voluntatem dñi volẽtis rei ſue dñiũ in aliũ trãſferre ⁊ ratã hre. et iõ cuiuſcũq̃ꝫ gñis ſit res corpalis vꝫ ſiue mobilis ſiue imobilis tradi poſſit. ⁊ a dño tradita alienat. et iõ ſtipẽdiaria ⁊ tributaria p̃dia p traditionẽ eodẽ mõ alienari pñt. Sꝫ dñe dicetis michi q̇ dicunt p̃dia ſtipẽdiaria. ⁊ tributaria vocãt. q̇ in puincijs ſũt: ſꝫ lꝫ i italia nõ ſint talia p̃dia: cũ int p̃dia puincialia ⁊ italica quãtũ ad dñij tranſlationẽ ex nr̃a ↄſtõne nulla ſit differentia. tñ italica p̃dia ex cã donatiõis vel dotꝫ: vel q̇libet alia iuſta cã ad dñij trãſlationẽ ſufficientẽ a dño alij tradant ſine dubio trãſferũt. ſicuti puicialia p̃dia q̇ eod modo tradita fuiſſent. Sꝫ lꝫ dixerim tibi p traditionẽ trãſferri. hoc tñ nõ gñaliter ẽ verꝫ. nã vẽdite res ⁊ emptori tradite a dño nõ alr acq̇runt emptori q̃ꝫ ſi emptor vẽditori p̃ciũ ſoluerit vel alio mõ eidẽ ſatiſfecerit: puta dãdo ei fideiuſſorem aut ẽt pignus: ⁊ hoc cauet ẽt. l. xij. tab. Recte tñ dꝛ de iu. gẽ. hoc effici. Uerũtamẽ ſi vẽditor neq̃ꝫ p̃cio ſibi nũerato fideiuſſore vl pignore ſibi dato fidẽ emptoris ſecutus ei rẽ tradiderit. dicẽdũ eſt ſtatim rẽ emptoris fieri. Sed po. pcurator ticij de volũtate dñi vẽdidit mihi equũ ticij ⁊ p̃cio nũerato equũ mihi tradidit. mõ q̃ro p traditionẽ a pcuratore factã dñiuꝫ eq̇ videat mihi acq̇ſitũ? Rñ. q ſic. nihil ei itereſt vtrũ ipe dñs rẽ ſuã alicui tradat an ali⁹ de volũtate ei⁹: ⁊ iõ ſi alicui libera vniuerſorꝫ negociorꝫ adminiſtratio a dño pmiſſa fuerit: ⁊ ipe adminiſtrator hmõi negocijs aliquẽ rẽ vẽdiderit ⁊ tradiderit hmõi rẽ p traditõnẽ accipiẽtꝫ facit.

Theſaurus q̇d eſt.

e ¶ Theſauros Eſt aũt theſaur⁹ pecunia ab ignotis dñis vetuſtiori tẽpore abſcondita. vt. C. de theſauris. l. j. lib. x. in pñ. vel depoſitio pecunie cui⁹ memoria non extat. vt. ff. de acqui. re. do. l. nũq̃ꝫ. §. theſaur⁹. q̃nq̃ꝫ ipropꝛie dꝛ. vt. ff. d acqui. poſſ. l. pegre. in pñ. et. ff. ad exhi. l. theſaurus.

f ¶ Loco. al's. ſolo.

g ¶ Suo. iure directo vel vtili: vt ſi feudatarius vel emphiteothicari⁹: vel ſimiles. (i) licet placẽ. aliud dixerit in his: Quid ſi mercennari⁹ dũ laborat i alieno: vl creditor in pignore iuenit theſaurꝫ? Rñ. dimidiũ ei⁹ ẽ in cui⁹ fũdo iueniũt: ⁊ dimidiũ ſibi acq̇rũt. vt. ff. de acq̇. re. do. l. ſi is q̇. §. q ſi creditor. Additio (i). Qui ſi ↄcurrãt vn⁹ ꝫ alterꝫ vel ambo ꝫ tertiũ q̇d iuris? Itẽ q̇d in vſufructuario vel ſi reperiat in fundo preſcripto ſeu dotali. vide per Ang. hic.

h ¶ Religioſo. ff. de iure fiſ. l. iij. §. peñ. contra. Sol. ħ corrigit ſm. B. vel hic ſm naturalem rõnem vt patet in littera. ibi ſm ciuilem rationem que preualet: ſic in vſucapione contingit ſm Ioh.

Caſus fortuit⁹.

i ¶ Fortuito caſu. Caſus eſt iopinate rei euẽtus/ ex diuerſis cauſis prouenieẽs/ ob aliud ⁊ aliud inceptis.

k ¶ Non data ad hoc opera. al's totũ reddit dño. in ſuo loco tñ poteſt operã dare. non tñ magica arte: al's eſſet fiſci. vt. C. de theſau. l. vnica. lib. x. Ac.

l ¶ Dño. Sed p quã actionẽ? Rñ. p rei vendicationẽ cũ dñs ſit. vel ↄdi. ex hac. l. Addi. Pecunia tñ recõdita in muro dom⁹ vẽdite nõ cedit emptori: ſed remanet recõditoris. Ang. An aũt ſufficiat ſol⁹ oculorꝫ aſpect⁹ vel etiã req̇rat apphenſio: et q̇s p̃ferat. vide p Xpo. ħ.

m ¶ In ceſaris loco. ſ. patrimoniali.

n ¶ Fiſcali loco. non tamen publice deputato.

o ¶ Uel publico. id eſt publice deputato.

p ¶ Ciuitatis. que loco priuatorum ſunt. vt. ff. d verbo. ſigni. eum qui vectigal.

q ¶ Fiſci. ſed ſi fiſci partem ſuppreſſerit cum altero tantum reddit. vt ff. de iure fiſci. l. iij. §. finali.

r ¶ Per traditionẽ q̃ꝫ nõ ſolũ iuẽtiõe. vt. ȝ. §. pxio.

s ¶ Iure naturali. i. gentium. vt. j. §. proxi.

s ¶ Acquiruntur cauſa precedente vera vel putati= ✝ In dz tradēs ⁊ accipi ens que nāt:pu ta quia ſibo ea3 ſciāt vel credant ſubeſſe.
u ✝ ve indebitum.alias nō. vt.ff.eo.l.nunc q3.et.§.hoc
.§.ibi.ſed et ſi quidem ⁊c.
b ¶ Nichil.immo deo ſeruire.ſed hyperbolice loqui tur.ſic.ff.de pac.l.j.in princi.et.ff.de ac. empti.l.ex em pto.in princi.⁊.C.de tranſact.non minorem.

c ¶ Uolūtate3. dū tñ legitimam. nā cui bonis inte= dictū eſt non alie nat.vt.ff.de cura. fu.l.j.in pn.
d ¶ Cuiuſcūq3 .i.ſiue mobilis ſi= ue ſoli.
e ¶ Corporalis.i. corporales enim tradi non pñt.vt ff.d acq.re.do.ſer uus.§.icorpales.
f ¶ A dno.hoc qñq3 fallit:⁊ eiꝰ cō trariū inuenit ve rum.vt.ff.qui.ali. licet vel nō. Sed hoc eſt regulare. vt hic.et.ff.eode3 traditio.
g ¶ Alienat.i. dominium tranſ= fertur.Accur.
Predia ſtipen= diaria. h ¶ Stipēdia= ria.ſc3 que militi= bus pro ſtipen= dijs dantur.vt.ff. de rei vendica.ite ſi verberatum.§. ij.et de euicti.l.ſi cius.et de acqui= ren.rerum domi. in agris.

acquiruntur[a]. Nihil[b] eñ tā cōuenies eſt naturali equi= tati:q3 voluntatē[c] dñi volen tis rem ſuam in aliū trāſfer re ratam haberi.⁊ ideo cu= iuſcunq3[d] generis ſit corpa lis[e] res tradi pōt ⁊ a domi= no[f] tradita alienat[g]. ¶ Ita q3 ſtipendiaria[h] quoq3 ⁊ tri butaria[i] predia eodem mo= do alienantur[k]. ¶ Uocan= tur autem ſtipendiaria ⁊ tri butaria pdia q̄ in puīncijs[l] ſūt inter[m] que necnon ⁊ ita lica pdia ex noſtra conſtitu tione[n] nulla eſt differētia[o]. Sed ſi qdē[p] ex cauſa dona= tionis aut dotis: aut quali= bet alia ex cā tradātur[q] ſine dubio transferuntur[r].

¶ Dominiū rei vendite nō trāſit in emptorē:etiā ſi res tradat:niſi preciū ſit ſolutū vel alit ſatiſfactū:aut habi= ta ſit fides de pcio. Areti.

¶ Uendite vero[s] res[t] ⁊ tra dite nō aliter emptori acq= runt q3 ſi is vēditori pcium ſoluerit:vel alio mō ei ſatiſ= fecerit:veluti expromiſſore aut pignore[u] dato[x] qd q̄de3 cauet ex[y] lege.xij. tabular. tñ recte dicit ⁊ iuregētiū: id eſt iure naturali[z] id effici ¶ S3 ſi is q̄ vēdidit[a] fidem ēptoris[b] ſecutꝰ fuerit: dicen dū ē ſtati rē emptoris[c] fieri. ¶ Nihil[d] aūt intereſt vtru3 ipſe dñs tradat alicui rē ſu= am:an voluntate eius aliꝰ: cui eiꝰ rei poſſeſſio pmiſſa[e] ſit. Qua rōne ſi cui libera[f] vniuerſorum negociorū ad miniſtratio permiſſa fuerit a dño: iſq3 ex his negocijs rē vendiderit ⁊ tradiderit: facit eam accipientis.

¶ Ex tradītione rei quā pri us ds cōmodauerat trāſfer tur dñium i cōmodatariū ſi ne noua traditiōe. Aretinꝰ.

¶ Interdū etiā ſine tradi=

Predia tributa ria. i ¶ Tributaria.que tributa rome reddunt.
k ¶ Alienantur.per traditionem. Additio. Que qt modis fieri intelligantur.vide Ange. Et an per verbū tradidit poſitum in inſtrumento probetur.vide Bart. et Chriſto.hic.
l ¶ In prouincijs.quaſi dicat talia predia non ſunt in italia.
m ¶ Inter que.ſ.prouincialia.
n ¶ Conſtitutione.vt.C.de vſuc.tranſ.l.vnica.
o ¶ Nulla eſt differentia.ſcilicet quantum ad domi niſ tranſlationem.vt.C.de vſuca.tranſfor.l.vnica. ſed quantum ad tributa eſt differentia.C.de epiſco.et cle ricis.de his.
p ¶ Sed ſi quidē.vere nulla eſt differētia.ſed ſi ⁊c.
q ¶ Tradātur.Sc3 ſtipendiaria pdia ⁊ tributaria.
r ¶ Transferūtur.Sc3 puīncialia predia:ſicut ita lica.⁊ eſt verū in omnibus:niſi ſcriptura neceſſaria ſit. ſm Jo.vt.C.de ſuffra.l.vnica.§.q ſi predia.Item ſunt vera ſi accipiens inducatur in vacuā poſſeſſionem ſm quoſdā.vt.C.de pba.cum res.Johan.contra.vt.ff.de fin.do.ſi fundum.⁊ de acquiren.re.do. homo liber.§. quicquid.ſufficit enim induci in poſſeſſionem: licet nō vacuam.Quod autem in dicta.l.de proba. dicitur: de= monſtratiue q ſic euenerit:non cauſatiue dicitur.
s ¶ Uendite. Uero.pro ſed.
t ¶ Res.Que loco pignoris a venditore teneri poſ= ſunt.vt.ff.de act.emp.iulianus.§.offerri.
v ¶ Pignore.Quod ſic intelligo ſi placeat venditori aliud q3 precium accipere:alias non.vt.ff.ſi cer.pe ta.l.ij.§.j.
x ¶ Dato.Poterit ergo vendicare venditor rem.ſci licet ſi non fuit de precio ſatiſfactum.vt.ff.de tribu.l.p curatoris.§.ſed ⁊ ſi dedit mercem: niſi emptor tunc preciu3 offerat.vt ff.man.diligenter .§.j.in fin.et.ff.de precario.l.ea que
y ¶ Ex lege.xij tabularum:que ē ius ciuile.vt.ff.de iuſticia ⁊ iu.l.ius ciuile.§.hec igit. nō ſolu gentiū.
z ¶ Jure natu rali.ſic dictum eſt q naturali ratio= ne inductum fuit vt.§.d iu.natu.§. quod vero.et.§. ſed naturalia.
a ¶ Uendidit. et tradidit.
b ¶ Fidem em ptoris.Quid ſi de= dit diem ad ſoluē dum:Reſpon.nō facta ſolutione vē dicat.ſm Johan. vt.C.de pac.inter empt.et vēn.l.cō miſſorie.poteſt ta men contradici: quia aliud ē ſim= pliciter diem ſolu tioni ſtatuere ali= ud pactum legis cōmiſſorie ponere. Item quid ſi ſim pliciter tradat? Reſpon.videtur ſequi fidem:niſi con= tra probetur: vt quia forte dicebat emptor preſentem habere pecuniam.vt arg.ff.de pig.ac.l.ij.Et arg.cōtra ff.de tribu.procuratoris.§.ſed ſi dedi.

✝ Ex q nō pnci= palit: ſ3 appro= batione trāſfert dñium inq̄tu3 appro= bat ipm ɔtractū dando formā: vt nō ali ter tran ſeat q3 ſi fuerit d pcio ſa= tiſfactū Chriſt.

c ¶ Emptoris fieri. Niſi in caſibus.vt.ff.de iu.fi.l.ſi pcurator.§.fi.⁊.ff.de re iu.a diuo pio.§.ſ3 ſi emptor.
d ¶ Nichil. Quod enim quis per alium facit ipſe facere videtur. vt.ff.de vi.et vi. ar.l.j.§. deieciſſe.et.§. de iniur.§.non ſolum.⁊.ff.de iniur.ite3 apud.§.feciſſe.
e ¶ Permiſſa ſit.Uel ab ipſo domino vel ab alio de nimi voluntate.
f ¶ Libera.Secus in generali procuratore qui non habet liberam.vt.ff.de procu.procurator cui.et.l.pro= curator totorum.ſed.M.diſtinxit inter procuratorem totorū bonoru3:vt ibi.et vniuerſorum.vt hic. Additio. Dic plene per Bar.in.l.procurator cui libera.ff.de pro cura.et quando et quomodo dicatur libera conceſſio. vide ibi Barthol.Ange.
¶ Interdū. Caſꝰ. ¶ In.§.pcedēti ita determinatū eſt q̄ p traditionē acqrit dñiū. In pñti.§.intēdit deter minare qualr rōne rei dñiū acqrit.Po.g ſic ca.Dicit.§. q nō ſolū traditiōe trāſfert dñiū:ſed et qñq3 ſine tradi tione nuda volūtas dñi ſufficit ad dñiū rei ſue trāſfe= rendū.veluti ſi ticius aliqua3 rē tibi accōmodauit aut apud te depoſuit.nā ſi ptrea eādē rē tibi vēdiderit ⁊

tione nuda[a] volūtas dñi ſufficit ad rem transferēdā. veluti ſi rē quā tibi aliqs ꝯmodauerit: aut locauerit: aut apud te depoſuerit: poſtea vēdiderit tibi[i]: aut donauerit: aut dotis nomie dederit: ꝗʒuis enim ex ea cā tibi eā nō tradiderit: eo tñ ipſo ꝙ patitur tuam eſſe[b]: ſtatim tibi acquiritur proprietas: perinde ac ſi eo nomie tradita tibi fuiſſet.

Per traditionē clauiū vi det traditū dñium mercīuz venditarum. Aretinus.

Itē ſi qs[c] merces in horreo depoſitas[d] vēdiderit: ſimul atqʒ[e] claues[f] horrei ſui tradiderit ēptori: transfert[g] ꝓprietatē merciū ad ēptorē

Miſſilia ⁊ alia habita ꝓ derelicto fiūt occupātis.

Hoc ampli⁹[h] interdū ⁊ i incertā[i] ꝑſonā collata volūtas dñi trāſfert rei ꝓprietatē. Ut ecce ꝑtores ⁊ ꝯſules q̇ miſſilia[k] iactāt i vulg⁹: ignorāt q̇d eoꝝ q̇ſqʒ ſit accepturus: ⁊ tñ qꝛ volūt qđ q̇ſqʒ acceperit ei⁹ eſſe/ ſtati eū dñz efficiunt. Qua ratiōe veri⁹ eſſe videtꝛ: vt ſi rē ꝑ derelicto a dño habitā occupauerit q̇s ſtatiʒ euʒ dñm effici.

Pro derelicto aūt habetur qđ dñs ea mente abiecerit: vt id in numero rerū ſuarū eſſe nolit[l]. ideoqʒ ſtatim dominus eius eſſe deſijt[m].

donauerit. aut dotis noīe aliq̇d dederit. ꝗuis eā rē ex cā venditiōis aut donatiōis vel dotis tibi nō tradiderit eo tñ ipſo ꝙ ipē patiꝛ hmōi rē tuā eē ſtatim ꝑ eū dominiū ei⁹ tibi acq̇riꝛ: ac ſi eo noīe tibi eā tradidiſſet. et idē ꝯtingit in alio caſu. Nā ſi quis vēdiderit merces in horreo ſuo depoſitas: ⁊ claues horrei tibi emptori tradite ſūt dñium tibi merciū acq̇ſitū intelligiꝛ. Et non ſolū volūtate trāſferꝛ dñiū qñ hʒ voluntatē trāſferēdi i ꝑſonā certā: ſed ēt aliqñ volūtas dñi ſufficit ad dñiū rei ſue trāſferēdū i ꝑſonā icertā: vt i tali caſu. Pretores vel ꝯſules qñ miſſilia. i. auꝝ vel argētū in vulg⁹ ꝓijciūt: vt mltitudie ppli ad hmōi miſſilia ꝯcurrēte liberius poſſint ꝑtrāſire: lʒ ignorēt quātū q̇ſqʒ acceptur⁹ ſit: tñ qꝛ volūt vnūquēqʒ eē dñz eius qđ accepit ſtati accipiētē dñm efficiunt. Et eadē rōne veri⁹ eē vr̄ ſi aliq̇s rē ꝑ derelicto a dño habitā occupauerit ſtatim ipʒ occupantē dñm fieri. Sʒ dñe dicatꝫ michi quō dꝛ hři pro derelicto? Ad hoc rñ. Amice illđ ꝑ derelicto hꝛ qđ dñs tali intētione abiecit: vt illđ ampli⁹ in nūero reꝝ ſuarū eē nollet. ⁊ iō ſtatiʒ cū abiecerit dñs eē deſinit. vñ cū in nullius bōis ſit de iu. gē. occupāti ꝯcediꝛ. Sʒ ⁊ alia cā ꝓijciēdi res eſt: vt qñ in tēpeſtate maris cā exonerāde nauis eijciunꝛ. et idcirco in hmōi res eiectas aliud ius ſtatuiꝛ. Nā hmōi res in tēpeſtate maris eiecte remanēt in dñio eoꝝ q̇ eas eiecerūt: qꝛ veꝝ eſt dños eas nō eo aīo eieciſſe. vt amplius eas nō haberēt: ſʒ ꝙ magis ipſi cū naue exonerata periculū marꝭ euadere poſſēt. et ideo quis hmōi res fluctibus expulſas vel etiam in ipſo mari conſecutus fuerit animo lucrandi furtū committit et actione furti tenetur. Non enim multum videtur diſtare ab illis rebus que de reda concurrente dominis videntibus cadunt.

a Interdum. Nuda. ſcilicet a traditione. ſic. C. de pact. l. traditionibus. Item in alijs caſibus dominium ſine traditione datur qui poſſunt his legibus notari. vt. ff. de acquiren. poſ. l. j. §. ſi iuſſerim. et. §. idemqʒ. ⁊ l. quod meo. §. ſi venditorem. et. l. quarundam. Item. C. de acquiren. poſ. minus. et. C. de do. l. j. et. l. quiſquis (ſ) Item ſi volens tibi tradere dominiuʒ: nomine tuo me conſtituam poſſidere: vel conducam a te. vt. ff. de acq̇. poſ. quod meo. et de rei ven. quedā mulier. Additio. (j) Et an habens inſtrumentum crediti videatur conſtitutus procurator. vide Jaſo. hic.

Dñiuʒ ſine traditione aliquando trāſfertur.

b Tuam eſſe. Si res eſt preſens. vt. ff. de rei ven. eius. et. l. hec ſi. Uel hic in vera venditione: ibi in ficta. vt. ff. pro emp. l. ij. Item hoc eſt verum ſi precium ſit ſolutum vel ſatiſfactum. vt. ꝫ. eo. §. vendite.

c Item ſi quis. Hic eſt caſus vbi ſine poſſeſſione tradita acquiritur dominium. ⁊ alios habes notatos. ff. de rei vendicatione. l. ſi ager.

d Depoſitas. Id eſt repoſitas.

e Simul atqʒ. i. ſtatim poſtq̄. vt. ꝫ. eo. §. fere. et. j. de emp. et vendi. in prin.

f Claues. Aliter de cōſuetudine dacie in qua cū aliquis vult legare vel dare fundū eccleſie ſumit paꝝum terre in panniculo ⁊ ponit ſup altare: ⁊ ita tranſfert dñium. vt extra de conſue. c. ij. Eſt tamen caſus mirabilis i quo ſine omni traditione: ſed ſola voluntate transferꝛ poſſeſſio ⁊ dominium ipſo iure. vt. C. de de dona. l. quiſq̇s vbi retentio vſuſfructus i re donata inducit traditionem poſſeſſionis ⁊ dominiū ꝑ quandam iuris fictionem. Item ſi relinquantur eccleſie vel ciuitati hereditas vel legatum: vel ei res aliqua donetur aut vendatur: ſtatim dominium transfertur ſine poſſeſſionis traditione. C. đ ſacroſan. eccle. vt inter diuinum.

g Transfert ꝓprietatem. Et poſſeſſionē. Et quod dixi de ꝓprietate/ veꝝ eſt ſi dñs eſt tradens: alias cauſam ꝑſtat vſucapiendi: ſi hec fiant coram horreo: et hoc ꝓpter preſentē viſionē rei. vt. ff. de contrahē. emp. clauibus. ⁊ de ac. poſ. l. j. §. ſi iuſſerim. Et ſunt hec in ar. vt ſi vendā equū quem tradā per frenū vel capiſtrū vt dominiū tranſeat. ac. Sūt multi caſus in quibus res non apprehendiꝛ ⁊ tñ poſſeſſio trāſferꝛ. Per ſolum viſū. vt ff. de ac. poſ. quod meo. §. ſi venditorē. Per venditionē rei cōmodate vel depoſite. vt. ꝫ. e. §. interdū. Per traditionē clauiū: vt hic. Per traditionē īſtrumēti. vt. l. j. C. de donatio. Per cōductionē de re ꝓpria factā. ſ. qñ q̇s etiā rem ſuā vult poſſidere nomine alteri⁹. Unde verſus. Uiſu/ ſiue rei mutuate venditiōe. Clauibus et chartis mea ſi conduco ſcienter. Quamuis non aliter detur poſſeſſio tranſit. Uide tu canoniſta notata in. c. ex litteris. extra de cōſue. vide etiā glo. in verbo nuda. §. interdum. ꝫ. eo. que pro hac materia allegationes poſuit ſufficientes.

additio Poſſeſſio ſepe trāſferꝛ lʒ res ñ apprehēdaꝛ. Uerſus

h Hoc amplius. Scʒ eſt hic q̄. ꝫ. in alio caſu: qꝛ. ꝫ. ſemper in perſonam certam: hoc in incertam.

i In incertam. Arg. contra. j. de le. §. tutor.

k Miſſilia. Sic dicta: qꝛ in populū mittuntur ſiue ꝓijciuntur vt illuc currēte multitudine poſſint ꝑtores res vel conſules pertranſire. vt in coronatione domini pape vidi. vt. ff. pro derelicto. l. ſi id quod. §. id quod et in auenten. de conſulibus. collaꝛ. iiij. §. hoc itaqʒ. ibi argentum ⁊c̄.

Miſſilia vñ dicunꝛ.

l Nolit. vere: vel legis interpretatione. vt in auꝛ. de nup. §. ⁊ multo potius. col. iiij. ⁊. C. de infā. expo. l. ſi. et. C. de lati. lib. tol. l. j. §. ſed ſcimus.

m Deſijt. Si abiecit vel habere deſijt rem immo-

bilem: alioquin poſſeſſionem perdere poteſt non dominium vt.ff.de acqui.poſ.ſi quis.§.differentia.et.ff.pro dere.l.j.et.ij. Additio. Aut ſtat in poſſeſſione et habet animum habendi pro derelicto & non perdit dominium.vt.d.l.ſi quis vi.§.differentia.ff.de acqui.poſſeſ. Aut exuit de poſſeſſione et tunc etiam perdit dominium:et habetur pro derelicto.& ita tenet glo. ſm vnā opinionem in dicto.§.differentia. q'uāʒ ibi ſequitur Barthol.et doctores.Areti.

a ℭ Alia ſane cauſa. Alias alia cauſa.ſcilicet proijciendi: & ideo aliud nisſtatuitur. Uide ca. excommunicationi. de raptori.

b ℭ Fluctibus. Id eſt vndis.

c ℭ Furtum.ff. de fur.l. falſus.§. ſi iactum contra. Sol. diſtingue animuʒ proijcientis:quod patet vt ſi librum apertuʒ proijciam.ſm Johan.vt ex hac lege et illa colligitur.et argu.ff.de dam.infect. ſi finita.§. ſi quis metu.Item quid diſtat hoc furtū ab illo titulo.ff.de incen.ru.nau:? Rñ. hoc locum habet quādo non in ipſo naufragio aliqd quis furatur. ibi in ipſo naufragio vt.ff.de incen.ru. nau.l.j.in fiñ.et.l. ij.et.iij.et.ff.pro dere.l.j.ij.et.iij.

ℭ Proiecta in mari tpe tēpeſtatis vel cadentia de curru alicuius nō fiunt occupātis.hoc dicit. Aretinus.

ℭ Alia[a] ſane cā eſt earū rerū que ī tēpeſtate maris leuiā de nauis cā eijciuntur. Hec enim dñorū pmanēt:q2 palā eſt eas nō eo aīo eijci q qs eas hr̄e nollet: ſʒ q̄ magʒ cū ipſa naui maris piculū effugiat ℭ Qua de cā ſi qs eas fluctib⁹[b] expulſas: vel etiā ī ipſo mari nact⁹ lucrādi aīo abſtulerit furtum[c] cōmittit. ℭ Nec lōge[d] videt diſcedē ab hiſq̄ de reda[e] currēte nō intelligētib⁹[f] dñis cadunt.

ℭ De rebus corporalib⁹ & incorporalibus.

ℭ Corporalia tāgi pñt de ſui natura: incorporalia pro non:lʒ in eis cōtineant corporalia: ſiue ſint ſeruitutes reales ſiue pſonales. Aret.

Quedā ptereа[g] res corpales[h] ſūt: & q̄dam incorpales[i]. ℭ Corpales ſūt q̄ ſui natura[k] tangi pñt veluti fund⁹:hō:veſtis:aurū:argētū & deniqʒ alie res innumerabiles[l]. ℭ Incorpales autem ſunt que tangi non poſſunt:qualia ſūt ea q̄ ī iure[m] ɔſiſtūt:ſicut hereditas[n] vſuſfructus[o]:vſus: & obligationes[p] quoquo[q] modo cōtracte. ℭ Nec ad rē[r] pertinet q in hereditate res corpales cōtinentur.nam & fructus qui ex fundo[s] percipiuntur corporales ſunt: & id qd ex aliq̄ obligatione nobis debetur pleruncqʒ[t] corpale eſt. veluti fund⁹:homo:pecunia. Nā[v] & ipſum ius[x] hereditatis: et ipſum ius vtendi & fruendi[y] & ipm ius obligationis[z] incorporale eſt. ℭ Eodem numero[a] ſunt iura[b] prediorum vrbanorum & ruſticorū que etiam ſeruitutes vocant[c].

ℭ De ſeruitutibus ruſticorum prediorum.

ℭ Qui habet ſeruitutē itineris pōt ipſe ſolus ire:non autē iumentū vel vehiculū ducere: ſecus ſi habeat ſeruitutē actus. Et ſeruit⁹ vie continet in ſe iter & actū. Et aque ducende ſeruitus continet vt poſſint aque per fundum vicinū duci. Aretin⁹.

publica:quedam vniuerſitatis:quedam nullius: quedam ſingularis. Item quedam corporales:& quedam incorporales.vt hic ſubijcit. *(nes q̄ ſunt.)*

h ℭ Corporales.ſic.ff.de rerū diui.l.j.§. quedam.

i ℭ Quedā incorpales.Quid de hac diuiſione nos iuriſcōſulti egemus:? Rñ.q2 multa in corpalibus locum hñt q̄ nō ſeruant in icorpalib⁹. icorporalia eñ nō traduntur:nō vſucapiuntur regulariter. vt.ff.d acqui. re.do.l.ſuus.§.in corporales. et de vſuca.l.vſucapionem.non vendicāt̄ur.vt.ff.de rei vē.l. vendicatio: ac non transferuntur penitus.vt.ff. pro ſol.l.j.ij.et.iij. non poſſidentur. vt.ff.d ac.poſ.l.iij. in princi. *(Reb⁹ in corpalibus alq̄ cōgruūt que corporalibus non cōueniūt)*

k ℭ Sui natura.Nā ſec⁹ ſi ppt difficultatē vt res in pfundū maris vl celo affixa. Additio. Et de iſta dictione inquie laportet Xpo.hic.

l ℭ Innumerabiles.i.non habiles ad numerandum.Johan.

m ℭ Que in iure cōſiſtunt.i. ſub hoc pdicabili ius continentur: in q̄rū diffinitiōib⁹ ponit hec dictio ius in pdicato q̄lia ſūt omnia iura.ſcʒ incorporalia. vt.ff.d re.di.l.j.§.quedā

n ℭ hereditas. vt.ff. de verbo.ſignif.l.nichil.

d ℭ Nec longe.Nā in aliq̄ diſtat:q2 hoc ſciente:illud ignorante domino fit.vt.ff.de acqui.poſ. interdum.

e ℭ De reda.i.de curru ducto ab equis.

f ℭ Non intelligentibus.i.non videntibus.

Continuatio. ℭ De reb⁹ corpalibus &c. ℭ Q2 viſū eſt de ſcōa diuiſione rerū.ſ.q q̄dā ſūt publice:q̄dā ſūt nulli⁹ & q̄dā ſingulorū &c.ſeq̄bat de tertia diuiſiōe videre q̄ ita ſe hʒ:q rerū quedā ſūt corpales:quedā incorpales.de qua diuiſione tractaturus intitulauit iſtam rubricam. Porcus.

Diuiſio. Quedā. ℭ Totus iſte titul⁹ diuidit in q̄nqʒ ptes. Primo ponit vnā diuiſionē rerū. Secūdo diffinit res corporales & p exempla demōſtrat. Tertio diffinit res incorpales:& etiā p exēpla demōſtrat. Quarto reſpondet cuidā tacite q̄ſtioni. Quinto pdicta extendit. Secūda ibi.corporales ſunt. Tertia ibi.incorporales. Quarta ibi.nec ad rem. Quinta ibi.eodē numero.

Rerum diuiſio. g ℭ Preterea. Id eſt preter predictam diuiſioneʒ.ſ. titu.j.in prin. Eſt & alia quia quedā cōmunia:quedam

o ℭ Uſuſfruct⁹.j.de vſufru.in prīn.

p ℭ Obligationes.j.de obliga.in prin.

q ℭ Quoquo modo. Id eſt ſiue ex cōtractu:vel quaſi.vel maleficio:vel quaſi.vt.j.de obli.§.fina.

r ℭ Nec ad rē.Rñdet tacite obiectioni.q.d.quō hereditas eſt incorpalis cū in ea ſint res corporales.

s ℭ Ex fundo.in quo vſumfructum habemus.

t ℭ Plerūqʒ.ppt ſeruitutes q̄ p actionē vel obligationem debentur.vt.j.de acti.§.ij. et propter actionuʒ ceſſionem.vt.ff.man.l.ſi procuratorem.§.fi.et.ff.de rei ven.l.ſi hominem.alias iulianus.§.vſqʒ adeo.

v ℭ Nam.pro ſed.

x ℭ Ipſum ius hereditatis.id eſt ipſa hereditas:et ſic intranſitiue hec tria leguntur.

y ℭ Fruendi.i.vſuſfructus.

z ℭ Ipſum ius obligatiōis.id eſt obligatio ipſa.

a ℭ Eodem numero.i.incorporalia.

b ℭ Jura. Id eſt ſeruitutes.

c ℭ Uocātur. De quibus.j.titu.pxi.dicitur ſtatim. §.ij.

Fum⁹ ⁊ aer: corporalia ſunt.

De quibuſdam queritur licet ad nos non pertineāt: vt de aere: fumo: et de flatu aīalis? Reſpon. ſm p̄hos hec eſſe corpalia. Item quid de angelis bonis ⁊ malis et anima hoīs? R̄n. hec incorporalia eſſe.

De ſeruitutib⁹ ruſticorū prediorū. Dictum eſt. ſ. de rebus incorporalibus in genere: ſequitur videre in ſpecie: et iō a ſeruitutib⁹ initiū facit que ſūt incorpales. vt. ſ. titu. j. in fi. Are.

Ruſticorū. Iſte titul⁹ diuiditur in q̄nq3 partes. Primo ponit de ſeruitutib⁹ ruſticorum prediorum. Secūdo de ſeruitutibus vrbanorum prediorum. Tertio redit ad ſeruitutes ruſticorū. Quarto ponit quare appellantur ſeruitutes prediorū. Quinto ponit qualiter dicte ſeruitutes conſtituātur. Secūda ibi in. §. prediorū. Tertia ibi in. §. inter ruſticorum. Quarta ibi: ideo autem. Quinta ibi. §. ſi quis velit. Aretinus.

Ruſticorū. Caſus. vnde po. ſic ca. Dn̄e iā video q̄ ſunt ſeruitutes ru. p̄di. dicatis ergo michi quid eſt iter? Ad hoc rn̄. Amice iter eſt ⁊c. ꝓut continet in lr̄a. ⁊ ſic po. ca. de ceteris ſeruitutibus.

a Ruſticorum. ſic. et. ff. eo. l. i.

b Iura. i. ſeruitutes. Et nota hic tria gn̄a ſeruitutum. quedā a perſona perſone debent. de quibus dicit. ſ. de iure pſo. que dā ab vna re alteri rei. de quib⁹ dicitur in hoc titulo. † quedā a re pſone vt vſufruct⁹: ⁊ vſus: ⁊ habitatio. vt. j. titu. j. ⁊. ij. Pōt et quartū dici vt a perſona rei debeatur. vt. ff. de condi. ⁊ demō. titio. §. titio. et de ali. et ci. le. l. ſeruos.

† Que poſtq̄ ſūt ꝯſtitute trā ſeūt cu3 re ipa ad quēcūq3 vadāt. ſec⁹ ſi eſſent ꝑmiſſe tm̄. Et in ipaꝝ cōſtitutōe d3. tā cōſtituens fūdi ſui entis q̄ is cui cōſtituitur fundi dn̄antis inſolidū hr̄e dn̄iu3. An. Actus ⁊ via differunt. Continuatio.

c Ius eūdi. Sol⁹. vt per hoc diſcrepet a ſequēti.

d Ambulandi. Sc3 cum alio.

e Iumentū. Sc3 ſeparatū a ſe: vel armenta ſeparata a ſe: ſed ſuper equo ire poteſt. vt. ff. de ſerui. ruſt. predi. qui ſella. in p̄n. et. l. iter. Quandoq3 iter non eſt ſeruitus: vt ſi vſufructuario detur a dn̄o alterius predij. vt. ff. ſi ſeruitus ven. l. ij. §. ij. Tertio groſſe dicitur quelibet via per quam itur.

f Iumētū. Uel subt⁹ vl' an̄ ſe. ⁊ idē ſi in vehiculo.

g Actum nō habet. per conſequentiam.

h Iter habet. quo ad cōmodū: nō quo ad ſeruitutem ſūt em̄ due ſeruitutes diuerſe. vt. ff. ſi ſer. ven. loci. §. i. et. ff. de adimen. leg. l. i.

i Eo. ſ. itinere contento ſub actu.

k Eundi. hec verba expone. vt. ſ. eo. §. i.

l Continet. Sed que eſt differētia ſm̄ hoc inter actum et viam? Reſpon. qui habet viam poteſt trahere trabem et lapides ⁊ recte ferre haſtam (j) que non permittuntur habenti actum. vt. ff. de ſerui. ruſti. predi. l. qui ſella. §. j. Item certa vie latitudo eſt. viij. pedum in directum: in angulis. xvj. niſi maiorem vel minorem placurrit facere conſtituentibus quod non eſt in actu. vt. ff. de ſerui. ruſti. predi. l. vie. ⁊. l. certo. §. latitudo. et. l. via conſtitui. Additio. (j) Dummodo ciuiliter gerat et non deuaſtet fructus. Quod no. pro capitaneo: cui conceditur trāſitus per aliquod territoriū. Ange. et Ja.

Ruſticorū[a] prediorū iura[b] ſunt hec iter: actus: via: aq̄ duct⁹. Iter ē ius[c] eūdi ābulādi[d] hoīs: nō etia3 iumētū[e] agēdi vel vehiculū. Act⁹ eſt ius eūdi ambulandi hoīs: agēdi iumētū[f] vel vehiculū. Itaq3 qui h3 iter: actū[g] nō h3 ſed qui h3 actū: iter habet[h] eoq3[i] vti poteſt etiā ſine iumēto. Uia ē ius eundi[k] ⁊ agendi ⁊ ambulandi hoīs. nā iter ⁊ actū via in ſe cōtinet[l]. Aqueductus eſt ius aqueducende[m] ꝑ fūdum alienum.

Seruitutes q̄ edificiis debent l3 in villa cōſtitutis dicūtur ſeruitutes vrbanorum prediorum. Aretinus.

Prediorꝝ vrbanorꝝ ſunt ſuitutes q̄ edificiis īherēt: iō vrbanorꝝ dicte ſūt qm̄ edificia oīa vrbana p̄dia appellumus: ⁊ ſi in villa[n] edificata ſunt. Item vrbanorū prediorū ſeruitutes ſunt he: vt vicin⁹[o] onera vicini ſuſtineat: vt in parietē ei⁹ liceat vicino tignū imittere: vt ſtillicidiū[p] vel flumē recipiat q̇s ī edes ſuas: vl' ī areā: vl' ī cloacā: vl' nō[q] recipiat: ⁊ ne alti⁹ q̇s tollat[r] edes ſuas: ne luminib⁹ vicini ſui officiant.

In ſuitutib⁹ ruſtici p̄dij ēt ꝯputāt hic deſcripte. af.

Inter ruſticorꝝ p̄diorū ſeruitutes q̇dā cōputari re

m Aque ducende. Siue inuente ſiue inueniende. vt. ff. eo. l. labeo.

Prediorum vrbanorū. Caſus. Hic incipit ſecunda pars prin. iſtius titu. in qua ſic po. ca. Domine iam vidi que ſunt ſer. ruſti. predio. dicatis michi ſi placet q̄ ſunt ſer. vrba. predio. Ad hoc hoc rn̄d. Amice. ſer. vrba. predi. dicuntur q̄ ipſis edificijs inherent. Dicunt em̄ ſer. vrba. p̄di. qm̄ edificia p̄dia vrbis appellam⁹ etiā ſi in villa poſita ſint. Non eſt locus ſed materia vrbanum prediū efficit. Sed domine ſi placet ponatis michi exempla. de ſer. vrba. pred. Ad hoc rn̄. Amice ſer. vrba. prediorū ſunt he. vt vicin⁹ onera vicini ſui in edibus ſuis ſuſtineat: vc3 vt liceat vicino tignum de edibus ſuis in parietē vicini ſui immittere. Item vt vicinus ſtillicidium vicini ſui vel flumen in cloacas ſuas vel in ereā ſuam recipiat. vl' etiā inter ſerui. predio. cōnumeratur hec ſeruitus ne quis edes ſuas altius extollat: vt lūīb⁹ vicini ſui officiāt.

n Prediorꝝ. In villa. nō em̄ locus ſed materia facit vrbanū prediū: quod dic. vt. ff. de. v̄b. ſig. l. vr. p̄dia.

o Vicinus. Id eſt domus vicini.

p Stillicidium. Quod ſtillat: et interdū directo cadit: interdū non ꝓpter ventū forte: ſed flumen directo cadit: ⁊ maxime per dochiā. i. cannale. vt. ff. de ſerui. vrb. pre ſeruitutes. §. ⁊ ſtillicidium. Accurſius.

q Nō recipiat. hoc. ſ. nō recipe eſt ius nō ſeruitutis: imo potius libertatis. ⁊ hāc negatiuā referas ad oīa exēpla ꝓxime dicta. Uel dic recipere talia eſt ſeruitus. ita econtra ſi deſinit recipere eſt michi quōdā recipienti ſeruit⁹ ⁊ on⁹. ⁊ ſicut in p̄ſcribenda ſeruitute indigebā aliq̄ facto. ſic ecōtra in p̄ſcribenda ſua libertate indiget facto: ſc3 vt foramina obturet vel ſimilia faciat q̄ non ſunt neceſſaria in preſcriptiōe libertatis cōtra ruſticā ſeruitutē: ⁊ iō tm̄ in affirmatiua lex dicit de eis. ſ. ius eundi agendi ⁊c. vt. ff. de ſer. vr. p̄. l. v. et. ſ. eo. circa principi.

r Tollat. vel non tollat. q̄d poteſt prodeſſe michi ad lumia refulgēda. vn̄ dr̄ in libro machabeorꝝ. refulſit ſol in clipeos aureos ⁊ reſplēduerūt mōtes ab eis vt. ff. e. ſi arborē. §. interdu3. Uel dic q̄ tollat vt ſit ſeruitus: vt modo in alijs diximus. i. mach. vj. e.

Itē ruſticorꝝ. Caſus. Hic incipit. iij. pars p̄nci. in qua ſic po. ca. Dn̄s vos dixiſtis michi q̄ ſunt ſer. ruſti.

pre. et vrba. ſed nunquid plures ſunt ſeruitutes ruſti. predi? Ad hoc rn̄. q. ſic. nam inter ſer. ruſti. pre. quidam certe putant huiuſmodi ſeruitutes cōnumerari: vz ius hauriendi aquam ex fonte vicini. Item appulſum pecoris ad aquam. Itē ius paſcendi. Itē ſeruitutē calcis coquende vel arene fodiende.

a ¶ Itē. Aque hauſtū. ſ. ius hauriendi aquā neceſſariā agro meo vl laborātib⁹ in eo & ex fōte vicini. Additio. Dic q̄ ſ eni⁹ ē neceſſariū ꝓ vtilitate fūdi mei. vt. l. §. neratt⁹. ff. de ſer. ru. predi.

b ¶ Pecoꝝ. ſ. cōſtituti ad ſtercorādū agrū meū: & ſic bibēt vel paſcef in tuo vicino agro. & ſic ſūt reales ſeruitutes. Sed ꝯ. ff. de ali. et ci. le. l. mela. §. fi. Rn̄. ibi pſonales dr: q cū p ſōa durāt. & ar. ff. de ſer. ruſt. pdi. pecoris. vel ſi nō habeo pdiū cui ſupradicta expediāt, nō erit ſuit⁹: ſz mag⁹ aliud ius. ſ. pactiōis vel ꝯuētiōis. vt. ff. de ſer. vt pomū.

c ¶ Calcis coquende. neceſſarie ad domunculam in agro meo conficiendam propter fructus recipiendos. Idem dicas de arena fodienda.

cte putant aq̄ hauſtū^a pecoris^b ad aquā appulſū: ius paſcendi: calcis coquende^c: harene fodiende.

¶ Oēs ſupradicte dicūtur ſeruitutes pdioꝝ: q2 ſine pdijs eſſe non pnt. Aretin⁹.

¶ Ideo autē he ſeruitutes pdioꝝ appellanf: qm̄ ſine pdijs cōſtitui nō pnt. Nemo enim ſeruitutē pōt acqrere vrbani vel ruſtici pdij: niſi q habet predium: nec^d qſq̄ debere niſi qui prediū habet.

¶ Per oēm cōtractū & etiā per vltimā volūtatē poteſt ſeruitus conſtitui. Aretin⁹.

¶ Si qs velit vicino aliqd ius^e cōſtituere: pactionib⁹^f atq3 ſtipulatiōib⁹ id efficē debet. ¶ Pōt etiā i teſtamēto qs heredē ſuū dānare ne altius tollat edes^g ſuas: ne lumi b⁹ vicini ediū officiāt: vel vt patiaf eū tignū i parietē ſuum immittē vl ſtillicidiū hre: vel vt patiaf eū p fūdu3 ire: agere aquā ve ex eo ducē^h.

¶ Ideo aūt. Caſus. ¶ Ibi incipit quarta & vlti. pars in q̄ ſic po. ca. Dñe iā video q̄ ſūt ſer. tā ruſti. q̄ vrba. ſz dicatis michi quare hmōi ſeruitutes dicunf pdiales? Ad hoc rn̄. impe. Certe amice optima rōne dicunf pdiales pdicte ſeruitutes. hmōi eni ſeruitutes ſine predijs cōſtitui nō pōt. Nemo eni ſeruitutē vrbanoꝝ vel ruſticoꝝ pdio. pōt acqrere vel aliū debere: niſi pdium habeat. ſz po. ca. Dñe iā video quare dicunf hmōi ſer. pdiales. dicatis mihi qualr̄ ꝯſtituūf hmōi ſer? Ad hoc rn̄. hmōi ſeruitutes pnt ꝯſtitui duob⁹ modis. Aut eni cōſtituunf ſer. hmōi inter viuos aut in vltima volūtate. Si aūt inter viuos aliqs vellet ſeruitutē aliquā de ſupioribus vicino ſuo cōſtituere: hoc pactis & ſtipulationibus efficere d3. Si aūt in vltima volūtate: pōt etiā teſtator in teſtō ſuo heredē inſtitutu3 dānare vt altius edes ſuas nō tollat &c. ꝓut continetur in littera.

d ¶ Ideo. Nec quiſq̄. ſ. vt ſeruit⁹ ſit: obligatio tn̄ eē pōt. vt. ff. de euic. fundū. §. j. & ff. fa. her. heredes. §. contra ſi pmiſſor vie &c. Additio. Et nota q debent eſſe dn̄i inſolidū. al's fundo cōi nō pōt p vnū ex ſocijs libertas acqri: nec ſeruit⁹ iponi: q̄uis ſibi preiudicet: alijs poſtea ēt ſingularif ꝯſentiētib⁹. ꝓt tn̄ pſcribē ſeu petere declarari ipſā deberi. Itē plurib⁹ ſocijs ꝓmiſſa vni⁹ ex eis in alioꝝ preiudiciū remittere pōt. ſm Ange. hic.

e ¶ Si qs. Ius. i. aliquā ſeruitutē de ſupioribus.

f ¶ Pactionib⁹. i. pactionalibus ſtipulationibus. ſimilis expoſitio eſt. ff. de acqui. poſ. l. ſi rem. in fi. Uel pactionibus. i. cōtractibus alijs vt venditione et donatione: et quod ſubijcit ſtipulationibus. id eſt obligationibus verborum tantum.

Dupli. cit lram exponit

g ¶ Edes ſuas. qbus ſeruitutib⁹ nō impoſitis cuilibet vſq3 ad celum liberum eſt edificare. vt. ff. quod vi aut clam. l. fi. §. penul. et de ſer. l. ff.

Edificare lz vſq3 ad celum.

h ¶ Ducere. his deficientibus cuilibet res ſua libera eſt: et poterit aliū ꝓhibere volentem ingredi in ſuū agrum. vt. ꝫ. de re. di. §. fere. et §. plane.

¶ De vſufructu. ¶ Uiſū eſt. ꝫ. de ſuitutib⁹ realib⁹: ſequitur videre de perſonalib⁹ ideo: ſequitur de vſufructu qui eſt ſeruit⁹ perſonalis. vt. l. j. ff. d ſeruitutibus. quia plures ſunt ſpecies ſeruitutis. vt not. glo. ꝫ. tit. j. in pnci. Are.

Contin. nuatio.

U Suſfruct⁹. ¶ Totus iſte titul⁹ diuidif in q̄ttuor partes. Primo ponit diffinitionē vſuſfructus. Scđo qualiter ꝯſtituaf. Tertio ſup qb⁹ rebus. Quarto quō finiatur. Secūda ibi. Uſuſfruct⁹. Tertia ibi. Cōſtituif. Quarta ibi. finif. ¶ Uſuſfructus. Caſus. ¶ Pone ſic caſum. in pma parte. Acceſſi ad iuſtinianū. & ita ꝓpoſui corā eo. Dñe iam video q vultis trac. de vſufr. dicatis qđ eſt vſuſfr? Ad hoc rn̄. impe. Amice vſuſfr. eſt ius vtēdi fruēdi re reb⁹ alienis ſalua reꝝ ſubſtātia. & q hec diffinitio bona ſit pt3 tali rōne. vſuſfr. eſt ius. i. ſeruit⁹ ꝯſtituta i corpe quo corpe ſublato. & ipm vſumfr. tolli neceſſe eſt.

Diuiſio.

¶ De vſufructu.

¶ Qualitas non poteſt eē ſine ſubiecto: & ad remotiōe3 ſubiecti ſequif q̄litat3 remotio ſeu accidētis.

V Suſfruct⁹^i ē ius^k alieis^l vtēdi^m fruēdi^n reb⁹ ſalua^o reꝝ

i ¶ Uſufructu. ſic. ff. eo. l. j. et. ij.

k ¶ Eſt ius. i. ſeruit⁹: et p hoc pt3 q nō loquif de ipis fructib⁹. fundi q ſunt corpales: imo de iure vtēdi. vt. ꝫ. de re. cor. & icor. §. j. Sicq3 p hoc vbum. ſ. q2 expono ius id ē ſeruitus remouef vaſallus ſuſficiarius: & qui al's vtile dñium h3. Itē hoc ius eſt etiā pſonale: q2 cū perſona extinguif. vt. vt. j. e. §. finif. Itē eſt forma qdā a proprietate ſeparata. cū apud vnū poſſit eſſe proprietas: apud aliū vſuſfructus. vt. ff. de ac. poſ. l. permiſceri. Ius aūt quod dn̄s fundi habet in fructib⁹ percipiendis eſt cum cauſa. i. cum proprietate. vt. ff. de excepf. rei iu. ſi cum teſtamento. §. penul.

vſuſfructus formalis. vſuſfruct⁹ cauſalis.

l ¶ Alienis. nā ſua res nemini ſuitutē deb3. vt. ff. de ſer. vr. pre. l. i re cōi. & ff. ſi vſufru. pe. l. vti frui. in pn. Itē qđ ſubijcit: reb⁹ dic ſc3 quibuſlibet. niſi vſu ꝯſumantur vt. j. eo. §. conſtituitur. et. ff. ſi cer. pe. l. j. in fi.

m ¶ Utendi. ad differentiā creditoris qui vti non d3 pignoꝛe. vt. j. de obli. que ex delic. na. §. furtum.

n ¶ Fruendi. ad differentiam nudi vſus: in quo tm̄ vti & non frui permittitur. vt. j. ti. j. in pn.

o ¶ Salua reꝝ ſubſtātia. i. ꝓſtita cautione vl ſatiſdatiōe de ſaluāda ſub a rei ſm qſdā. & ſic dicūt cautionem eſſe de ſubſtātia vſuſfruct⁹. ar. p eis. C. e. l. j. & ff. de vſufru. le. l. vxori. Nos ꝫ. dicim⁹ ei q hec cautio nō ē de ſubſtātia vſuſfructus. nā ſine ea vſuſfruct⁹ eſt. plus dico: q2 in caſib⁹ nullo mō pſtaf. ff. vt le. vel fideicō. no. ca. l. j. §. ſi ad fiſcū. & C. de bo. que li. l. ſi. & ff. vſuſr. queād. ca. l. j. §. vſuſfructus. §. illō. & §. plane. Dic q̄ ſalua reꝝ ſubſtantia. i. ne peat reꝝ ſubſtātia. q. d. tādiu durat vſuſfruct⁹ q̄diu durat ſubſtātia: & hoc ſtatim ꝓbaf ibi: eſt aūt &c. et ſic verba ſunt de diffinitione: ſed non cautio.

Cautio nō eſt d ſubſtantia vſuſfructus

a ¶ Eſt autem.ſ.vſuſfructus.
b ¶ Jus.i.ſeruitus.vel forma corpori inherens.
c ¶ Quo.ſ.corpore perempto.vt domo deſtructa:vel fundo caſu mate perempto:vel iumento mortuo in quo vſuſfructus habet.vt.ff.pro ſolu.verum.§.penul.
d ¶ Jpſum.ſcʒ ius vtendi fruendi.

i ¶ Conſtituere.inter viuos.
k ¶ Pactionibus.expone.vt.ʒ.ti.ſ.diximus.§.fi.
l ¶ Abſcedente.i.ſeparato exiſtente.Et erit ꝗ que ſtione illa ꝙ liber homo non poterit locare operas ſuas in perpetuū:ne libertas ſit inutilis.qđ Jr.conceſſit. arg.ff.de condi.et demon.titio.§.titio.de lib.ho.ex.l.j.

¶ Uſuſfructus a ꝓprietate. Caſus ¶ hic incipit ſcđa pars prin. in qua po.ca. Dñe iā video qđ eſt vſuſfr. dicatis mihi ſi plʒ qualr̄ ꝯſtituit vſuſfru.? Ad hoc rn̄.amice vſuſfr. r̄cipit ſeparationē a ꝓprietate.et hoc ꝑt variis modis contingere. vt ecce ſi titius legauit tibi vſūfr.fūdi ſui.nā in hoc caſu heres īſtitut⁹ nudā hʒ ꝓprietatē. ⁊ tu habebis vſūfr.a ꝓpꝛietate ſeparatuʒ.et ſilr̄ in ꝯuerſo. Si ticius legauerit tibi fundum deducto vſufr. nā i hoc caſu tu legatari⁹ habebis nudam ꝓprietatē ⁊ vſum fru.penes heredem titij teſtatoꝝ remanebit. Jpſe poterit teſtator in ſuo teſtō vni vſumfr.legare.et alij vſufru.deducto fundum legare poteſt.

ſubſtantia. Eſt autē [a] ius [b] in corpore:quo [c] ſublato:et ipſum [d] tolli neceſſe eſt.

¶ Uſuſfructus.poteſt cōſtitui tam iter viuos ꝙ̄ i vltia volūtate. Et ne ꝓprietas ꝑpetuo ſit inutilis certis modis finit.h.d.Aretinus.

¶ Uſuſfruct⁹ [e] a proprietate ſeparatiōem recipit:idqʒ plurib⁹ modis accidit:vt ecce ſi quis vſumfructum alicui legauerit nam heres nudam [f] habet proprietatē legatarius ꝟo vſumfructum Et contra:ſi fūdum legauerit deducto vſufructu:legatarius nudam habet ꝓprietatem heres vero vſūfructū Jtem alij vſumfructum:alij deducto [g] eo fūdū legare [h] poteſt. Sine teſtamento vero ſi quis velit vſumfructum alij cōſtituere [i] pactionib⁹ [k] et ſtipulatiōibus id efficere debet. Ne tamen in vniuerſum inutiles eſſent proprietates ſemꝑ abſcendēte [l] vſufructu placuit certis [m] mōis extingui vſumfructum ⁊ ad proprietatem reuerti.

¶ Uſuſfructus proprie cōſtituitur in omnibus rebus que vſu nō conſumuntur:in his autem que vſu conſumūtur improprie cōſtituitur.ſi tamen relinquitur ⁊ ſit pecunia:dominium:ei⁹ in legatarium trāſfertur:ſi caueat de ſoluendo tātundē ⁊ in aliis rebus ſoluere eſtimatiōem. h.d.Aretinus.

Sed Jo.contra. cum poſſit ꝑ ſubſtitutū ſeruire.(i) vt.C.de epiſ.⁊ cle. quiſquis.⁊.l.ad ſimilitudinē:cum hoc nō agatur vt per ſe tm̄ operet. vt.C.de ca.tol.le. vna.§.ne autem. et.ff.de duo.re.l. nemo eſt.Ul' etiā poſſit intereſſe ꝓſtare.vt.ff.đ re iudi.ſi quis ab alio. §.fi. Additio (i). Periculo tm̄ ſuo etiam ſi fuerit approbatus a iudice ꝓut requirit. Jtem debet eē talis q̄ alias ꝑncipaliter ꝑ ſe eſſet idoneus. Jtē verum ſi non fuit electa induſtria perſone et non poſſit ꝑ ſemetipſuʒ ſeruire Alias ſecus. Angelus.

Opas ſuas an poſſit qs i perpetuuʒ locare.

e ¶ Uſuſfruct⁹. Sed oppono:añ ſeparationē nō eſt vſuſfruct⁹.ſʒ nec poſt ſeparationē recipit ſeparationē? Rn̄.vſuſfruct⁹.i.qui poſtea dicitur vſuſfructus.
f ¶ Nudam. Sic.C.de muli.que ſer.propri.l.j.§.ſi quis.ſic.et.C.communia de ma.l.j.
g ¶ Deducto. Nota deducto ſi enim vni ſimpliciter fundum:alij vſumfructum legauerit/ambo concurrūt in vſufructu.vt.ff.de vſufru.accreſ.l.inde neratius.§. non ſolum:et de vſufru.ea.rerum que vſu conſu.l.ſi tibi Additio Quod eſt verū ſm Ange.qn̄ vtrūqʒ legatū erat ſpeciale.ſecus ſi legatuʒ vſufruc.eſſet vniuerſale: puta omnium bonorum:qđ an obliget ad collectas et ad debita hereditatis.vide per Ange.j.in.§.ſeq.
h ¶ Legare pōt. Jtē ⁊ aliis modis.vt.ff.e.ti.l.ꝑcul⁹. dat aūt cū inducit in poſſeſſionem fructuarius:⁊ proprietarius patitur eum vti frui.vt.ff.eo.l.iij.in ꝑnci.

¶ Si quis vero. Caſus. ¶ Sed pone in tertia. Dñe iā vidi qualiter conſtituitur vſuſfru. in vltima voluntate.nunquid alio modo conſtitui poteſt? Reſpondet ꝙ ſic inter viuos enim vſuſfructus conſtitui poteſt.vnde ſi quis velit vſufructu.alij ſine teſtamento conſtituere hoc pactionibus et ſtipulationibus inter viuos efficere poteſt.hec dicunt vſqʒ ad illum.§.Ne tamen. Sed pone in quarta. Domine iam vidi ꝙ vſuſfructus formalis ſeparatur a proprietate.⁊ proprietas nuda remanet que ergo vtilitas erit in proprietate? Ad hoc reſpondet. Amice magna vtilitas eſt in proprietate. Nec in vniuerſum inutiles eſſe proprietates ſemper vſufructu exiſtente ſeparato ſtatutum eſt certis modis vſufructu finiri.

m ¶ Certis modis.vt.j.eo.§.finitur.

¶ Conſtituitur. Caſus. ¶ hic incipit quinta pars in qua ſic po. Domine iam video quid ē vſuſfr.⁊ quibus modis conſtituitur vſuſfr.dicatis modo mihi in quib⁹ rebus vſuſfru.conſtitui poteſt? Ad hoc reſpon. Amice conſtitui poteſt vſuſfru.non tantummodo in fundo et edificiis.ſed etiam in ſeruis ⁊ iumentis ⁊ pecoribus et omnibus aliis rebus tam mobilibus ꝙ̄ immobilibus exceptis vʒ his que ipſo vſu conſumunt. Nam in huiuſmodi rebus neqʒ ciuili neqʒ naturali rōne vſufru. conſtitui poteſt veluti in vino ⁊ oleo:frumēto:veſtimētis:quib⁹ ſimilis eſt pecunia numerata.nā ſicut ꝑdicte res vſu cōſumunt.ita pecunia numerata ipſo iure aſſidua ꝑmutatione quodāmodo ſubſtantialr̄ extinguit. Sed lʒ ꝓprie in ꝑdictis rebus vſuſfructus cōſtitui nō poſſit.quidā tm̄ ſenatus vtilitatis cā ſtatuit hmōi reꝝ que vſu conſumunt quaſi vſuſfr.poſſe conſtitui. ita tm̄ vt noīe earum reꝝ heredi idoneo cautū ſit.vnde ſi pecunie vſuſfructus alicui legat⁹ ſit.ipa pecunia ita legatario datur.vt etiam in dominium ipius legatarij trāſferatur.ſed legatarius ſatiſdationē exponit heredi de tanta pecunia heredi reſtituenda cuʒ legatarius morietur aut capite minuet.et ita ſecuritas cautionis apprehendende loco ꝓprietatis remanebit.⁊ ſimiliter ſi vſufru.aliarū rerū que ipſo vſu conſumuntur legatus fuerit:veluti vini olei et frumenti:hmōi res ita tradūtur legatario vt eius fiant:ſed tm̄ anteꝙ̄ tradantur legatario eſtimantur:et legatarius ſatiſdat heredi ſe cū morietur aut capite minuet tm̄ reſtituturū quantum hmōi res tpe traditionis eſtimate fuerant. Ex ꝑdictis igitur manifeſte pʒ ꝙ ſenatus nō fecit vſumfr. earum rerum que vſu conſumuntur.nec enim poterat hoc fa=

cere:ſed tamen per huiuſmodi ſatiſdationem heredi expoſitam quaſi vſufr.in rebus huiuſmodi vtilitatis cauſa conſtituit.

a ¶ Cōſtituit. In fūdo.ēt ſterili.vt.ff.e.l. ſtatue.§.j.

b ¶ Naturali.q: non poteſt eſſe ſalua ſubſtantia/qḋ eſſe debet.vt.ſ.eodem in principio.

vt aperte declarat̄ in lr̄a. Finitur eñ qñq3 morte naturali quandoq3 morte ciuili:quandoq3 non vtendo quandoq3 ceſſione:qñq3 rei mutatione:qñq3 interitu ipſius rei in qua habet̄ vſu.ꝛ ſm hoc poſſet hec ſexta pars in ſex particulas ſubdiuidi.ſed q: particule per ſe patent in littera.idcirco particulaꝝ diſtinctioni nō inſiſto. Pone igitur ſic caſū.

¶ Conſtituitur autem vſuſfructus non tantum in fundo [a] ꝛ edibus/verum etiā in ſeruis/ꝛ iumentis/ꝛ ceteris rebus exceptis his que ipſo vſu conſumūtur. ¶ Nā heres neq3 naturali [b] ratiōe neq3 ciuili [c] recipiunt vſumfructum.quo in numero ſunt vinum oleum frumentum:veſtimenta [d]. Quibus proxima eſt pecunia nūerata. Nanq3 ipſo vſu aſſidua permutatione [e] quodammodo extinguitur. ¶ Sed vtilitatꝭ cā ſenatus [f] cēſuit poſſe etiam earum rerum vſumfructum conſtitui:vt tamen eo nomie heredi vtilit̄ caueat̄. ¶ Itaq3 ſi pecunie vſuſfructus legat⁹ ſit ita datur legatario vt ei⁹ fiat et legatarius ſatiſdat [g] heredi de tāta pecunia reſti [i] tuenda ſi moriet̄ aut [h] capite minuetur. Cetere quoq3 res ita traduntur legatario vt eius fiāt ſed eſtimatꝭ his ſatiſdat̄ [i] vt ſi moriatur :aut capite minuatur tāta pecunia reſtituatur quāti he fuerint eſtimate [k]. Ergo ſenat⁹ non fecit quidē earum rerū vſumfructum.nec enim poterat [l]: ſed per cautionem [m] quaſi vſumfructū cōſtituit.

¶ Uſuſfructus finit̄ modis hic deſcriptis.h.d.Aret.

¶ Finitur autē vſuſfructus morte [n] vſufructuarij:ꝛ duabus capitis [o] diminutiōib⁹ maxima [p] ꝛ media,ꝛ nō vtendo per modum [q] ꝛ tempus que omnia nr̄a ſtatuit conſtitutio [r]. ¶ Item finit̄ vſuſ

c ¶ Ciuili.quia tranſit in dominium legatarij vnde ſibi ſeruire nō poteſt.vt.ff. ſi vſufructus peta.l.vti frui.in princi.

d ¶ Ueſtimenta.ff.eo.ſed ꝛ ſi qḋ.§.et ſi veſtimētorum.ꝯtra. Solu. ibi loquitur de q̇buſdam veſtimētis que perpetuo durabant: hic de temporalibus.

e ¶ Permutatione.nā que hodie eſt mea/cras erit tua:ſic extinguit̄ quo ad dñiū meum qḋ deſinit ſic.ſ.de reꝝ di.§. ſi tñ. Item ſi cū3 alia miſceat̄ extinguitur.vt.ff. de ſolu.ſi alieni.

f ¶ Senatus. cuius nomen nō habemus.

Domine iā video quid eſt vſufru.et qualiter conſtituitur ꝛ in quib⁹ cōſtitui poteſt. dicatis mō michi quibus modis finit̄ vſu. Ad hoc rñ. amice vſu.naturali, morte vſufructuarij finitur ꝛ ſimilit̄ morte ciuili v3 maxia et media capi.diminu.vſufructua.ij. finit̄ etiam vſufr. ſi vſufructuarius nō vtat̄ vſufr.per tp̄s a lege ſtatutū et hec oia ſtatuit nr̄a ꝯſtō.ꝛ nō ſolū modo p̄dictis modis finit̄ vſufr ſed ēt ceſſione. Na3 ſi vſufructuari⁹ domino ꝓprietatꝭ ceſſerit:finitur vſufr. ſecus ſi extraneo ceſſerit,nam extraneo cedendo nihil agit. ꝛ ſimiliter in caſu conuerſo ſi vſufructuario proprietatem rei in qua habet vſumfru.acquiſierit finitur vſufr. et huiuſmodi acquiſitio proprie appellatur conſolidatio.ꝛ non ſolū predictis modis finitur vſufr. ſed etiam interitu ipſius rei in qua habet vſumfr.nam ſi edes incendio in totū3 conſumpte fuerint vel terre motu vel vitio proprio corruerint conſtat vſumfructū extingui nec aree vſumfr.deberi.

g ¶ Satiſdat. Sed nonne hec ſatiſdatio:vel illa qua ſatiſdat legatarius vel vſufructuarius ſe vſurum arbitrio boni viri poteſt remitti a teſtatore? Rñ.non. vt ff.vt in poſ.leg.l.ſi pecunie.et.C.de vſufru.l.j. et.C. vt le.no.ca.l.penul.illa aūt ſatiſdatio quā p̄ſtat heres de legato ſoluendo bñ p̄t remitti.vt.ff.vt le.no.ca.l.l3.ꝛ.l. fi.Eſt eſt ratio:q: hec ſatiſdatio contēplatiōe heredis interponitur:illa autē de legato p̄ſtando gratia teſtatoris vt ſua volūtas adimpleatur.vt.C.vt le.no.ca.al's vt in poſ.lega.l.ij.Non eſt ergo mirū ſi illud quod ſua gratia introductū eſt:teſtato pōt remittere:aliud aūt non.vt.C.de pac.ſi quis in conſcribendo.et.ff. de pac.l. pactum.et de oper.li.l.cerdonem.ꝛ ad.l.falſi. quod de bonis.§.fiñ. Additio. Immo eque de fauore heredis ac de ſuo diſponere pōt. ſm Chriſtofo. per.l. vnum ex familia.§.ſi rem.ff.de legata.ij.Et dicit ipſe rationem: quia vno caſu inuitaretur ad delinquendum.in alijs autem non.Ange.areti.

Satiſdatio ꝺ legato ſoluendo p̄t remitti a teſtatore:ſ3 nō de vtendo fruē do arbitrio boniviri. Fauori proprio renūciare licet.

h ¶ Mori etur aut capite minuetur. His enim duobus modis tm̄ amittitur vſuſfructus.vt.ff. de vſufru. ea.re.que vſu conſu.l.in ſtipulatione.ꝛ.l. quoniam.

i ¶ Satiſdatur.a legatario.

k ¶ Eſtimate.ſc3 eo tempore qñ dant̄ legatario. ſic ff.de vſufruc.ea.re.que vſu conſu.l.ſi tibi vini.

l ¶ Poterat.ſc3 cum ſubſtātia in his non ſaluetur: et dominium mutetur.vt ſupra dictum eſt.

m ¶ Cautionem. Improprie:nam ſatiſdare debet. vt.C.de vb.ſig.l.ſancim⁹.ꝛ.ff.de vſufru.ea.re.q̄ vſu cō.l. trib⁹.in fi.que cautio loco ꝓprietatis erit apḋ heredē.

¶ Finit̄ Caſus. ¶ Hic incipit ſexta pars in qua deter. quibus modis finit̄ vſufr. Rñ.ꝙ ſex modis finit̄ vſufr.

n ¶ Finitur. Morte.l.naturali.S3 cōtra.ff.de noua. ſi vſuſfructus.Sol.nō cōtradicit.ibi enim anteq3 eſſe3 vſuſfructuarius delegaui.vñ ex eius perſona cui delegaui finit̄:quia in eius perſona icepit:ſi autem poſtea delegaſſem ex mea perſona finiret̄.vt.ff.de peri.ꝛ con. rei ven.l.neceſſario.§.fi. Additio. Dic ꝙ idem no.glo. in.d.l.ſi vſuſfructus.ſed Bart.ibi damnat glo. q: ſicut vſuſfructus nō pōt cedi.ita nec actio ꝓ vſufructu.An.

o ¶ Capitis.ſ.de ca.dimiñ.§.j.et.ij.et.iij.

p ¶ Maxima.ꝛ media.q̄ mories ciuiles ſunt.vt.ff.ꝓ ſo.verū.§.ſocietas.nō aūt minima capitis diminutiōe † vt.j.de acqui.per arro.in princi.

q ¶ Per modum ꝛ tēpus.ſ.vt bonus pr̄familias. † Uel melius per modum et tempus.i.per moderatum tempus.ſc3.x.annoꝝ inter preſentes.xx.inter abſētes. vt.C.de vſufru.corruptionem.Sed relictus ciuitati durat centum annis.vt.ff.eo.an vſuſfructus.Actio vero competens pro vſufructu non ipſo iure tollitur:cū tēpus non ſit modus tollende obligationis:ſed per exceptionem dicto tempore tollitur:licet in alijs modis q3 tēpore finiendi ipſo iure etiā actio tollatur.vt.ff.de act.ꝛ oblig.obligationum fere.§.placet.

r ¶ Conſtitutio.C.de vſufru.corruptionem.

† Immo tūc nō finit̄ ſ3 agit̄ ꝫ act.l.aq̄lie cautiōe inṫpoſita vt.l.eq̄ ſimū.§.j.cū dua b⁹ ſe.ff. ꝺ vſufr.

a ¶ Cedendo.ſ.ti.i.in fine primi caſus.contra. So. hic dicit de iure vtendi:quod cedi non poteſt: imo tũc ad proprietatem redit.vt hic.⁊.ff.de iure do.ſi vſufructus.ibi de ipſa fructuum perceptione.ar.de pe.⁊ cõ. rei ven.l.neceſſario.§.fi.

b ¶ Acquiſierit.ſ.finitur vſufructus.Accur.

c ¶ Que res.i. talis acquiſitio.

d ¶ Conſumpte fuerint.ſcilz in totum.vt.ff.e. ſi cui inſule.

e ¶ Nec aree. ſic.ff.qui mo.vſuſ fruc.amit.l. repeti.§.pe.Arg.contra.ff.de pi.ac.l. domo. Additio. Sed ibi loquiꝫ i pignore:⁊ ideo facilius extinguiꝫ vſuſfructus q̧̃ pignus ne proprietas reddatur inutilis. iuxta principium huius tex. ſm Jaſo.

¶ Cum autem. Caſus. ¶ Hic incipit ſeptia pars in qua ſic po.ca. Dñe iam video quibus modis finitur vſufru. Dicatis mihi mõ ſi placet q̃d iuris ẽ quando tot⁹ vſuſfruc.eſt finitus? Ad hoc rñ. Amice cũ tot⁹ vſuſfr. finitus fuerit reuertitur ſtati ad ſuam ꝓprietatez ⁊ conſolidaꝫ cuz ea.et qui primo erat dñs nude ꝓprietatis: incipit ex eo tpe plenã ꝓprietatem ⁊ ptãtem in rem habere. hec dicũtur vſq̧ in fi.ti. No.q̧.q̃dam res vſu conſumitur.q̃dam nõ. No.ſcđo q̧ pecunia ipſo vſu aſſidua ꝑmutatiõe cõſumiꝫ. Tertio no.duas differẽtias inter vſumfru.earũ rerũ que nõ conſumuntur vſu et earũ que conſumunꝫ vſu. Prima differẽtia in his rebus q̄ vſu cõſumuntur tranſit dñiũ in vſufructuariũ:i alijs autẽ nõ. Scđa quia in his rebus q̄ vſu cõſumũtur nõ põt ſaluari ſubſtantia.ſed in alijs ſic. Et eſt tertia differentia.quia in his rebus q̄ vſu conſumuꝫ ſatiſdat vſufructuarius ſolũ de reſtituendo.ſed in alijs nedũ de reſtituendo:ſed etiã de vtendo fruẽdo arbitrio boni viri. Eſt etiã quarta differentia:q: vſuſfru.earũ rerum q̄ vſu cõſumuntur finitur tantũmodo duob⁹ modis.ſ.per mortẽ et capitis dimi.ſed vſufr.aliarũ rerũ nõ ſolũmodo finitur illis modis.ſed etiam alijs pluribus modis.vt in.§.proximo.

f ¶ Tot⁹. No.totus.ſi eñi pro parte nõ redit ad ꝓprietatem.vt.ff.qui mo.vſu.amit.l.excepta. Jtẽ ſi ſũt duo cõfructuarij vno ꝑdẽte alteri accreſcit,vt.fi.de vſufruct.accreſ.l.j.§.pe.

¶ De vſu ⁊ hitatiõe. ¶ Supra tractatũ ẽ de vna ſuitute pſonali vcz de vſufru.hic ſequiꝫ de alijs. Areti. — Continuatio.

I Jſdem iſti. ¶ Totus iſte titulus in tres partes diuiditur. Primo ponit de vſu. Scđo de ſeruitute habitatiõis. Tertio.facit qđdã preãbulũ trãſiens ad al's materias. Scđa ibi.ſz ſi cui. Tertia ibi.hec đ ſeruitutibus. — Diuiſõ.

fructus ſi domino ꝓprietatis ab vſufructuario cedaꝫ. ¶ Nam cedendo[a] extraneo nihil agitur: vel ex cõtrario ſi vſuſfructuari⁹ ꝓprietatez rei acquiſierit[b]: q̄ res[c] cõſolidatio appellatur. ¶ Eo amplius conſtat ſi edes incendio conſumpte[d] fuerint: vel etiã terre motu vł vicio ſuo corruerit: extingui vſumfructum neceſſe eſt: ⁊ nec[e] aree quidem vſumfructũ deberi. ¶ Cum aũt finitus totus[f] fuerit vſuſfruct⁹ reuertitur: ſcilicet ad proprietatez: ⁊ ex eo tempore nude proprietatis dominus incipit plenaz in re habere poteſtatem.

¶ De vſu ⁊ habitatione.

¶ Jiſdẽ modis ꝯſtituiꝫ ⁊ finiꝫ vſus ſicut ⁊ vſuſfructus. Et regulariṫ q̄ habet vſum nõ põt in fundo morari ſi ẽ moleſtus dño: ⁊ laborantibus in eo. Jtẽ non põt vſuz vendere vel locare. Are.

IJſdẽ iſtis modis quibus vſuſfruct⁹ ꝯſtituitur[g]: etiam nudus vſus cõſtitui ſolet[h]. iiſdemq̧ illis modis[i] finiꝫ quibus ⁊ vſuſfructus deſinit. Min⁹[k] autẽ ſ. iuris ẽ i vſu q̧̃ in vſufructu nã is qui fũdi nõ dũ hz vſũ nihil vlteri⁹ habere intelligiꝫ: q̧̃ vt olerib⁹/pomis/floribus feno[l]/ ſtramẽtis[m] ⁊ lignis ad vſũ quotidianũ[n] vtaꝫ[o]. Jn eodẽ quoq̧ fũdo hacten⁹ licz ei morari vt neq̧ domĩo fũdi moleſt⁹ ſit: neq̧ his ꝑ q̃s opa ruſtica fiũt impedimẽto[p] ſit. ¶ Nec vlli alij[q] ius qđ habet aut locare aut vendere: aut gratiſ concedere põt cum[r] is qui vſumfructum habet: poteſt hec omnia[s] facere.

¶ Habẽs vſum domus poteſt in ea habitare cum marito: vł vxore ⁊ familia/ ⁊ hoſpitem recipere. ſed tale ius nõ poteſt alteri cedi. Aret.

¶ Jtem is qui edium vſum habz hactenus ius habere intelligitur vt[t] ipſe tantum inhabitz: nec hoc ius ad alium trãſferre põt. ¶ Et vix receptum eẽ videtur vt hoſpitem ei recipere liceat.

g ¶ Conſtituitur.ſ.in teſtamento:⁊ inter viuos. vt.ĩ.titu.j.§.j.

h ¶ Solet. Niſi q̧ vſus pro parte conſtitui nõ põt. vt.ff.e.l.vſus ps: ſed aliud in vſufruct.vt.ff.de vſufruc.l. vſuſfruct⁹ ab initio. Et ratio eſt:quia diuiduus eſt:qđ nõ ẽ in alijs ſeruitutibus.vt.ff.ad.l.fal.l.i.§.ſi vſuſfructus. Nec obſtat ſi duob⁹ vſus cõſtituitur q̧ cõcurſu partes fiũt: q: occaſiõe.i.neceſſitate magis q̧̃ rõne cõtingit. vt ff.đ riuis.l. labeo — Seruitutes. ſũt indiuidue ꝑter vſũfructũ.

i ¶ Modis.q̃s ĩ.titu.j.§. finitur habuimus.

k ¶ Minus iuris. Sed in caſibus equales ſũt fructuarius et vſuari⁹.vt in vſu pecunie.vt.ff.de vſufr.ea.re.l.hoc ſenatus.§.fi. Jtẽ i fũdo:de quo tm̃ fenũ tolliꝫ q̧̃tũ ſoli ſibi ſufficit.vt.ff.e.fũdi. Jtẽ in ſilua remota ex q vterq̧ ligna vẽdere poſſit. vt.ff.e.diuus. — Uſuarius ⁊ fructuari⁹ quando ſũt equales.

l ¶ Feno.i.herba.

m ¶ Stramentis.i.melega.genus eſt bladi.

n ¶ Quotidianum. Quid ſi hodie vſus qui michi ſufficit conſtituatur et cras ab alio in alio fundo conſtituaꝫ? Rñ.locus erit electiõi vel gratificatiõi in toto vel in parte.ar.j.de le.§.ſi gñaliter.et.ff.de reli.l.fina.

o ¶ Utatur. Nunquid in vino: vel in frumento: et oleo? Reſpon.quidam nullo modo. Alij contra. quorum ſententia eſt verior.vt.ff.e.plenum.§.preter. Jtẽ quis colet agrum? Reſpon.proprietarius ſi vult † alias vſuari⁹.vt.ff.e.ſi dom⁹ vſus.et.ff.de vſu.l.hacten⁹. — † Ut pꝛ ta qñtũdus pl⁹ fructuũ affert q̧̃ ſit de neceſſitate vſuarij.

p ¶ Impedimẽto.al's.i.ſi alia de cã inueniat dñz ⁊ ei⁹ familiã poterit ꝓhibere.vt.ff.e.l.ſi hitatio.§.fi.

q ¶ Alij.q.d.niſi proprietario.

r ¶ Cum.i.q̧̃uis.

s ¶ Hec oĩa.ĩ.ti.i.finiꝫ.§. So.vt ibi. Jtẽ.ff.lo.l.locare.§. So.ibi i ꝑdialib⁹ ſuitutib⁹ loquiꝫ hic i pſõalib⁹.

t ¶ Jtẽ is. Ut ipſe tm̃.ff.e.l.ij.§.i.§. So. ibi poniꝫ ſo

lū ꝓ ſolū mō.vt.ff.de vulg.ſubſti.l.q̇ liberis.in ꝑn.
a ¶ Cum marito preſenti et futuro.vt.ff.e.l.ceterū §.mulieri et gn̄aliter omnes recipiet quos et maſculus.dummodo honeſte.vt.ff.e.l.non ſolum.et.l.nō aliter. Additio. Et inducitur iſte tex.vt ſtatuta ⁊ ſnia ꝙuis ſint ſtricti iuris:tamen recipiant interpretationem extenſiuam quando alias nō pn̄t ſortiri effectū qd̓ no.ſm Ange.
b ¶ Item Uti pōt.nō autē locare pōt.ſi tñ aliqd cōducat faciēdū: in eo poterit vti opera vſuarij ſerui. Item ipſi eidem fuo ſua opera poterit locare acquirit autē ex re non ex opera vſuario.vt.ff.eo.plenū.§.fi.⁊.l.ſe.
c ¶ Et in iumēto.facit.ff.eo.plenum.§.ſed ſi boum.e.§.equitij.
d ¶ Neqꝫ lacte.niſi modico.vt.ff.e.plenum.§.ſed ſi pecoris.alijs nullo modo ſm P.Johan.cōtra.dicit em̄ oib⁹ his ad ſuū vſū ⁊ ſuoꝝ poſſe vti.vt in fundo.§.diximus.
e ¶ In fructu.ſic.§.de re.di.§.i pecudum.

Et aliter intelligantur verba ſi nupſerit.vel vidualiter vixerit: Item ſi nupta erit vel vidua i teſtamento poſita.vide Ang.h.

¶ Et cum vxore liberiſqꝫ ſuis. ¶ Item libertis nec nō perſonis alijs liberis quib⁹ non minus ꝙ̄ ſeruis vtitur habitādi ius habeat. ¶ Et conuenienter ſi ad mulierē vſus ediū pertineat:cuꝫ marito [a] ei habitare liceat.

¶ Qui habꝫ vſum ſerui ipſe tantum vti poteſt ⁊ idē in iumento .ſꝫ ſi pecoris vſum habet ſolū vtet ad impiguādum agrum. Aretinus.

¶ Item is ad quē fui vſus pertinet:ipſe tantum opera atqꝫ miniſterio eius vti [b] poteſt. ad alium ꝟo nullo modo ius ſuum trāſferre ei cōceſſum eſt. Idē.ſ.iuris eſt ⁊ in [c] iumento. ¶ Sed ⁊ ſi pecorum vel ouium vſus legat⁹ ſit:neqꝫ [d] lacte neqꝫ agnis neqꝫ lana vtet vſuari⁹ :quia ea in fructu [e] ſunt. ¶ Plane ad ſtercorādum agrū ſuum pecoribus vti poteſt.

¶ Sed ſi cui habitatio. Caſus. ¶ Pone ſic caſum. Dicit iuuenis dn̄e imperator. Uidi.§.quid ſit vſuſfructus.et quid ſit vſus. Nunc vellē ſcire quid ſit habitatio:an conueniat cū vſufructu ⁊ cum vſu. Et rn̄.impe. ꝙ habitatio non eſt vſuſfructus neqꝫ vſus:ſed quoddam ius medium ⁊ proprium. Item qui habet habitationem.nō ſolum ipſe poteſt habitare in domo cui⁹ habitationem habet:ſed etiam alij ⁊c. Text⁹ ſequens eſt planus vſqꝫ ad ſequentem titulum.
f ¶ Sꝫ ſi cui habitatio. Siue dicat habitatio:ſiue vſuſfructus habitationis/idē eſt.vt.C.eo.cū antiqtas
g ¶ Aliquo modo.ſ.inter viuos pactionibus ⁊ ſtipulationibus.ſic.§.de ſer.§.fi.et de vſuf.§.j.
h ¶ Neqꝫ vſus.quia locat.vt.C.e.cum antiquitas: ſed vſuarius non.vt.§.e.circa prin. Ac.
i ¶ Neqꝫ vſuſfructus:quia hec non finitur niſi morte:vt.ff.eo.ſi habitatio.circa prin. ſed vſuſfruct⁹ multis modis.vt.§.de vſufru.§.finitur.
k ¶ Deciſione.vt.C.e.cum antiquitas.
l ¶ Hec de ſeruitutibus. Excuſat ſe quare de hereditatibus et obligationibus non dicit: cū videtur hic dicere debere:vt.§.de re.corpo.§.j.
m ¶ Proponemus.ſ.j.de here.inſti.vſqꝫ ad tit.j.de obli:et exinde vſqꝫ ad titu.de actio.
n ¶ Expoſuimus. Hec continuatio refertur.§. de re.di.§.ſingulorum.
o ¶ Et pro id eſt.

Et iō trāſit ad heredes:niſi flicta eſſet in gaudimētū Et qd iurꝫ quādo marit⁹ relinquit vxorem doiam maſſariam et vſufructuariā vide hic docto.

¶ De vſuca ⁊c. ¶ Hec rubri.continuatur per imperatorem ad precedentia vt viſum eſt.§.tit.proxi.in fi. Qꝛ ſupra dictum eſt qualiter res iuregentium nobis acqꝛuntur. Nunc ſequitur videre qualiter iure ciuili nobis acquiruntur. Areti. Et dic de vſuca.ſ. mobilium: ſed preſcriptio immobilium.vt patet.j.e.in prin.et.C. in quib⁹ ca.ceſ.lon.tem.pre.l.ij.ſed in.ff.e.vſucapio large ſumit per totum titulū et maxime in.l.q̄ re. Accur.

Continuatio. Vſucapio ē rerum mobiliū pſcriptō i mobiliū Diuiſō.

¶ Habitatio ē ius diſtictū ab vſufructu ⁊ vſu ⁊ ideo eā habēs locare poteſt. Areti.

¶ Sꝫ ſi cui habitatō [f] legata ſiue aliquo [g] modo cōſtituta ſit:neqꝫ vſus [h] videt neqꝫ [i] vſuſfruct⁹:ſꝫ quaſi proprium aliqd̓ ius :ꝙ̄ꝙ̄ habitatōnem habētibus propter rerum vtilitatem ſecūdū marcelli ſētētiā nr̄a deciſiōe [k] ꝓmulgata pmiſim⁹ nō ſolū in ea degere ſꝫ etiā alijs locar̄.

¶ Premiſſa epilogatiōe facit quoddā ꝓambulum tranſiens ad alias materias.

¶ Hec [l] de ſuitutib⁹/⁊ vſufructu/⁊ vſu/et habitatione dixiſſe ſufficiat. ¶ De hereditatib⁹ autem et obligationib⁹ ſuis locis ꝓponem⁹ [m] ¶ Expoſuim⁹ [n] ſummatim qb⁹ modis iuregentiū res acquirunt.modo videamus quib⁹ modis legitimo ⁊ [o] ciuili iure acquirunt.

I Ure ciuili. ¶ Tot⁹ iſte titulus diuiditur in nouem partes Nam ponit prīo ꝙ ad vſucapionē reqrit bōafides: et iuſt⁹ titulus:⁊ ſpacium temporis. Secūdo ꝙ licet predicta interueniant. non tamen procedit vſucapio ꝓpter naturam vel vitiuꝫ rei. Tertio rediens ad primā regulā ponit qualiter in re aliena mobili poſſit tradens habere bonam fidē. Quarto ꝙ in rebus immobilibus nō vitio poſſeſſis mala fides auctoris non nocet ſucceſſori. Quinto ponit caſum in quo res furtiua pōt vſucapi. Sexto an res fiſci poſſit vſucapi. Septimo qualis debeat eſſe res vel titul⁹. Octauo an poſſeſſio auctoris proſit ſucceſſori. Nono ꝙ̄to tēpore res aliena alienata a fiſco:vel donata ab imperatore vſucapiat. Scd̓a ibi:ſed aliquādo. Tertia ibi:ſed tamē. Quarta ibi:quod autē. Quinta ibi:aliquādo. Sexta ibi: res fiſci. Septima ibi:nouiſſime. Octaua ibi:diutina. Nona ibi:edicto. Item prima ſubdiuiditur. Nā prīo ponit ius antiquū. Scd̓o illud cōtigit. Scd̓a ibi:⁊ cum.

¶ Jure ciuili. Caſus. ¶ Et po.ſic ca. In prima particula vſqꝫ ibi.ſed aliquando. Dicit iuuenis legum ſtudioſus domino imperatori. Domine imperator cum eſſem in domo patris mei:audiui a quodam viro antiquo:ꝙ quoddam pratum ſitum ꝓpe vrbē in quana tus fui pertinebat olim auo meo:⁊ me intantum inſtigauit ꝙ conueni poſſeſſorē dicti prati in iudicio vēdicando ipſum quaſi ad me pertineret. Et cum ſatis diu litigaſſemus:tandem aduocatus quidam doctiſſimus in legibus interrogauit aduerſarium meum quanto tempore poſſediſtis iſtud pratuꝫ:qui reſpondit.per viginti annos cum titulo ⁊ bonafide. Poſtea dictus aduocatus oppoſuit in iudicio contra me preſcriptionem:quāobrem abſolutus fuit aduerſari⁹ meus a iudice.⁊ ego in expenſis condēnatus fui. Ab illo tempore citra ſemper optaui fieri iuriſperitus. et inter ceteras rubri.iuris ciuilis deſideraui ſcire ma-

teriam preſcriptionum.ꝛ vſucapionum. Deprecoꝛ igitur maieſtatem veſtram quatenus me doceatis: q̄d ſit vſucapio.ꝛ longi tp̄is preſcriptio. Cui adoleſcenti rñ. impe. O dilecte iuuenis nichil nobis vnq̄ꝫ delectabilius fuit: q̄ꝫ iuuenū ſincerus amoꝛ ad leges ꝑdiſcēdas. Ideo nichil a te quod petieris abſcondam. Sed omnia ex ſcrinio pectoꝛis noſtri explanabim⁹ tibi.

Debes igitur ſcire q̄ꝛ maioꝛes noſtri aliter de vſucapionibus ꝛ preſcriptionib⁹ ſentiebant q̄ꝫ nos. Nam ſi quis aliquam rem bona fide ab eo quem dñm eſſe credebat emerit aut alio iuſto titulo habuerit. illaꝫ rē ſi erat mobilis vſucapiebat vno anno. ſi immobilis biennio.ꝛ hoc in italia tantum. ne rerum dominia in incerto eſſent. Nos vero vſucapionum et preſcriptionum ampliauimus ꝛ tempora ꝛ loca. Et conſtitutionē fecimus: qua oꝛdinauim⁹ q̄ꝛ vſucapiones cōpleantur nō minoꝛi tp̄e q̄ꝫ triennio in rebus mobilibus preſcriptiones vero rerum imobilium inter preſentes compleantur decem annis. et inter abſentes viginti. et non tm̄ in italia ſed in oīb⁹ locis vel ꝓuincijs noſtro imperio ſubiectis iuſta cauſa poſſeſſionis precedente.

De vſucapionibus: ꝛ lōgi temporis preſcriptiōib⁹

Hodie res mobilis triēnio cū titulo ꝛ bōa fide vſucapitur. Res vero imobil. x. annis int p̄ntes. ꝛ int abſētes xx. ānis vbiq̄ꝫ locoꝝ. Aret.

IUre[a] ciuili ꝯſtitutū fuerat vt q̄ bōa[b] fide ab eo q̄ dñs nō[c] erat: cū crediderit eū dominū eſſe rē emerit vel ex donatiōe alia[d] vel q̄uis iuſta cā accepit: is eā rē ſi mobilis erat āno vbiq̄ꝫ vno: ſi t imobilis biēnio tm̄ i italico[e] ſolo vſucapiebat: ne[f] rerꝫ dñia in incerto eſſent. Et cū hoc[g] placitū erat putātib⁹[h] ātiquioꝛib⁹ dñis ſufficere ad[i] iq̄rēdas res ſuas p̄fata[k] tp̄a nobis melioꝛ ſētētia reſedit[l] ne dñi maturi⁹[m] ſuis reb⁹ ḋfraudēt[n] ne q̄ꝫ certo[o] loco bñficium hoc cōcludat. Et ideo ꝯſtitutiōem[p] ſuper hoc ꝓmulgauimus qua[q] cautū ē vt res[r] quidē mobiles p[s] trienniū: immobiles vero per lōgi tēpoꝛis poſſeſſionē. id eſt[t] inter preſentes[v] decennio: int abſētes. xx. an. vſucapiāt[x]. Et his modis nō ſolū[y] i italia ſed etiam i oīni terra que noſtro iperio gubernat.

a ¶ Iure ciuili. i. l. xij. tabularum vel romanoꝛum ꝑ excellentiam. vt. ꝫ. de iu. natu. §. ſed ius ꝛc.

b ¶ Qui bona fide. quod preſumitur ſi a dño credat ſe emere. vt. ff. de contrahem. empt. qui a quolibet. vt q̄ꝛ putat vendentem habere ius vendendi. vt. ff. de verbo. ſigni. l. bone fidei emptoꝛ. que bona fides preſumitur ſemper vt. ff. de proba. ver ius. (1) Exigitur autem in venditione duobus tempoꝛibus bona fides. ſcꝫ tēpoꝛe contractus. ꝛ tempoꝛe traditionis: in alijs autē contractibus tēpus traditionis ſufficit: nec nocet poſterioꝛ ſcientia. (1) Secus in petitione hereditatis. vt ff. pro ſoluto. l. pe. ꝛ pro emptoꝛe. l. ij. C. de vſuca. tranſfoꝛ. l. vnica. §. ſed tm̄modo. ꝛ. ff. de peti. here. ſed ꝛ ſi. §. quod ſi ab initio. Additio. (1) Hoc verum ſcd̄m cano. ſi habet titulum. alias non. extra de in integ. reſti. cum veniſſent. p Inno. in. c. vigilanti. extra de preſcriptio. ꝛ idem ſi non habet titulum dūmodo innitatur iuri communi extra de priuileg. c. cum perſone. de p̄ſcrip. c. i. lib. vi. Et hoc in rebus coꝛpoꝛalibus. in ſeruitutib⁹ videtur q̄ꝛ non preſumatur: ſed q̄ꝛ opoꝛteat eam ꝓbari. vt no. ff. de itine. actuq̄ꝫ priua. l. i. §. ij. de quo. J. de actio. §. eque. per Ange. et alios. Jo. fab. ꝛ Ange.

Bona fides in ꝯtractib⁹ q̄ tp̄e exigit.

Additio. (1) Dic hoc verū de iure ciuili vt. l. i. C. de vſucapio. tranſfoꝛ. ſecus de iure cano. quia omni tempoꝛe donec preſcriptio ſit ꝯpleta: requiritur bona fides extra de preſcrip. vigilanti. ſi diligenti. veniens. ꝛ. c. fi. ꝛ. c. ſanctoꝛum. ꝛ in re. poſſeſſoꝛ. de reg. iur. li. vj. Quid autem ſi in pꝛīcipio ꝛ in fine habuit bonam fidem. ſed medio tempoꝛe malam. Item quid ſi poſt bonam fidem incipit dubitare vtrum res fuerit tradentis vel non. Item quid ſi poſt completam preſcriptionem ſuperueniat mala fides. vide hic per Ange. et per Panoꝛ. in di. c. fi. et per Jo. and. in dict. regula poſſeſſoꝛ in mercurialibus.

c ¶ Dominus non erat. Si enim erat dñs: et accipiens fit domin⁹ per traditionē: vnde non vſucapit. vt. ff. e. ſequitur. §. lana. et de capti. l. i bello. §. ſi quis ſeruum. ꝛ ꝫ. de re. diui. §. ꝑ traditionem.

d ¶ Alia. Cuꝫ ſint multe cauſe iuſte ſiue tituli. vt. ff. de publica. l. j. §. ſed cur. vſq̄ꝫ ad. l. eum qui.

e ¶ In italico ſolo. i. i italia. nō ergo etiam in ꝓuinciali. vt. C. de vſuca. tranſfoꝛ. l. vnica.

f ¶ Nec rerū dominia. hec eſt ratio quare vſucapio ſit inducta. † et eſt alia ſcꝫ vt aliquis ſit litium finis. vt. ff. pro ſuo. l. fi. Accur. Additio. Dic q̄ꝛ iſte rationes hic introducte proceſſerunt propter bonū publicum. vt dicit tex. in. l. i. ff. de vſuca. de hoc vide. Angelum hic.

† Puta q̄ꝛ ſine. ipſa ſēꝑ h̄ñs rē aliq̄ titulo eſſet incertū an eſſet effect⁹ dñs vel q̄ꝛ al's eſſet diſſicile ꝓbare dñiū Jaſon.

g ¶ Et cum hoc placitum erat. i. cū iſtud placebat.
h ¶ Putantibus. Scilicet iureconſultis.
i ¶ Ad inquirendas. vel amittendas.
k ¶ Prefata tēpoꝛa. Scꝫ anni vel bienniū.
l ¶ Reſedit. ſcilicet in animo.
m ¶ Maturius. id eſt mature.
n ¶ Defraudentur. Quod iura nolūt. vt. C. de vſufru. coꝛruptionē. ꝛ de preſcrip. xxx. an. l. fi.
o ¶ Certo loco. ſ. ſolo italico: vt olim. vt. ꝫ. e.
p ¶ Conſtitutionem. C. de vſuca. tranſ. l. j.
q ¶ Qua. Scꝫ conſtitutione.
r ¶ Res quidē mobiles. et ſe mouentes. vt. ff. de verbo. ſigni. mouentium.
s ¶ Per triennium. Que tempoꝛa tam preſcriptionis q̄ꝫ vſucapionis continua ſunt. vt. ff. e. nunq̄ꝫ. §. j. ꝛ in vſucapione ſufficit tetigiſſe vltimum diem. In preſcriptione vero queritur de momento ad momentū. vt. ff. e. l. in vſucapionibus. et. ff. de ac. ꝛ obli. l. in omnibus. Et eſt ratio: quia vſucapio fauoꝛabilis eſt preſcriptio vero odioſa. vt. C. de edi. di. adri. tol. l. fi. et. ff. de lib. et poſth. l. cum quidam.
t ¶ Id eſt. Quandoq̄ꝫ longum tempus aliter ponitur. vt. ff. de dam. infec. ſi finita. §. non autem. Item aliud in perſonalibus actionibus. vt. C. qui. non obl. lon. temp. preſcrip. neq̄ꝫ. et de conſti. pecu. l. ij.
v ¶ Preſentes. ſcꝫ in eadem prouincia degentes: ſꝫ abſentes in alia. vt. C. de preſcrip. lon. temp. l. fi.
x ¶ Vſucapiantur. Pꝛopꝛie pro mobilibus accipit: impꝛopꝛie pro immobilibus q̄ꝫtum ad hunc titulum. ſic. ff. de offi. procon. l. ij.
y ¶ Non ſolum in italia. ex differentia enim locoꝝ ꝛc. vt. C. de temp. in inte. re. ſuperuacuam.

dominia^a rex iuſta ^b cã poſſeſſiõis p̃cedẽte acquirant.

¶ Nõ liber / res ſacra vl' religioſa ⁊ ſuus fugitiuus. non poteſt vſucapi. Aretin⁹

¶ Sȝ aliq̃ñ etiã ſi maxime quis bõa fide rẽ poſſederit: nõ tñ illi vſucapio vllo tempore ^c p̃cedit veluti ſi quis liberum hominẽ: vel rem ſacram ^d / vel religioſã / vel ſeruum ^e fugitiuũ poſſideat.

¶ Furtiua res vl' vi expulſiua poſſeſſa nõ poteſt vſucapi vel preſcribi etiam p̄ bone fidei poſſeſſorẽ ⁊ emptorẽ. Et vẽdẽs rẽ alteri⁹ ſciẽter cõmittit furtũ. Aretin⁹.

¶ Furtiue quoq; res ⁊ que vi ^f poſſeſſe ſunt: nec ſi predicto ^g longo tempore bõa fide ^g poſſeſſe fuerint vſucapi poſſunt ^h. ¶ Nã furtiuarum ^i rerum lex.xij.tabularum et lex attilia inhibent vſucapionẽ vi ^k poſſeſſarum rerũ lex iulia ⁊ plaucia. ¶ Quod autẽ dictum eſt furtiuarum et vi poſſeſſarum rerum vſucapionem per leges prohibitam eſſe non eo ^l pertinet: vt ^m nec ipſe fur / qui per vim poſſidȝ vſucapere poſſit nam ^m his alia ^n ratiõe vſucapio nõ cõpetit: quia ſcilicet mala fide poſſidẽt. ſed nec ^o vllus ali⁹

a ¶ Dominia rerũ. Ex hac littera voluit dicere.W. q̄ preſcriptiõe.x.vel.xx.annorum dñium q̄ratur. pro eo eſt.ff.eo.l.eum qui.in fi.j.rñ.B.contradicit.ar.ff.de iureiu.ſi duo.§.j.et.C.de preſcrip.xxx.an.ſi quis emptionis.in prin.et eſt ar.pro.B.ff.de pig.l.i.§.cum predium.⁊.C.de pigno.l.vſucapio.⁊ quod h̄ dicitur ⁊ his modis referas fin.B.ad vſucapionem tantũ p̄ quam ſȝ omnes dñium queritur. vt.C.de pact.l. traditiõib⁹. Uel q̄ dicit dñium ponitur proprie q̄tum ad vſucapionem. Improprie vero q̄tum ad p̄ſcriptionem: hoc eſt pro effectu dominij ſcilȝ vt poſſidentes habeamus exceptionẽ. non poſſidentes habeamus actionem vtileȝ.vt.ff. de acqui.re.do. rem in bonis. et C.de preſcriptio. xxx.annorum. ſi quis emptionis. in p̄nci. Et eſt ratio quare vſucapione magis dñium q̄ratur: quia mobilium rerũ vilis eſt poſſeſſio.vt.ff.de acqui.poſ.ſi rem. Additio. An per preſcriptionem acquiratur vtile vel directum dominiũ. vide omnino p̄ Jo.and.extra de reg.iur. regula poſſeſſor. in mercuria.ibi.quarto proponebatur.lib.vj.⁊ per Panor.poſt eum in rubrica extra. de preſcriptio. et per Cy.in.l. traditionibus.C de pact.et per Jaſo.de may. hec in addi.ad Por.

b ¶ Juſta. Uel quaſi vt dicemus.j.e.§.error.

¶ Sed aliq̃ñ. Caſus. ¶ hec eſt ſcđa particula prime partis p̄n.hui⁹ ti.in qua ſic po.ca. Inſtat iuuenis cupid⁹ ſciẽtie legalis apđ dñm impatorẽ. Dñe impator ſupplico q̄ten⁹ audiatȝ me patienter. Intellexi a vr̃a maieſtate.morẽ antiquorũ.ſ.quãto tp̃e ꝯpleri volebãt vſucapiões ⁊ p̃ſcriptiões. Itẽ audiui opinionẽ ⁊ ordinationẽ vr̃am: qualr' tp̄a ⁊ loca vſucapionũ. ⁊ p̃ſcptionum ampliaſtis. Sȝ gñalr' locut⁹ eſtis.ſ.ſi q̄s rẽ. Rei aũt nomẽ eſt gñale. Uellẽ igit edoceri ſi vſucapio. ⁊ p̄ſcriptio habeãt locũ in oib⁹ reb⁹ indifferẽter. Nã ſunt q̄dã res ſacre.ſũt quedã religioſe.ſũt liberi hoies.ſũt ſerui fugitiui ſũt quedã res furto ſublate. ſũt res vi poſſeſſe: an ſi quis tales res bõa fide poſſideat poſſit eas vſucapere ſeu p̃ſcribere? Ad que q̄ſita rñdit ipe. Uidem⁹ te egregie adoleſcẽs eẽ tali ingenio preditũ: q̄ faciliť te in virũ doctũ legib⁹ euaſurũ ſperam⁹: que res p̄fecto nos ſũmopere delectat. ⁊ vtinã tales adoleſcẽtes plures in nr̃a republica de⁹ nobis ꝯtuliſſet. ſperam⁹ eñ nr̃as p̄uincias optie p̄ tales viros gubernãdas fore. Laudãdi ei ſũt q̄ ſingula p̃ſcrutari volũt. ⁊ pleni⁹ de oib⁹ edoceri. Quaproꝑ: q̄ in te videmus multũ ineſſe latẽtis energie pleni⁹ te cupim⁹ inſtruere. Et de q̄b⁹ vltra q̄ſiuiſti: Rñdem⁹ q̄ lȝ gñaliter loquuti ſum⁹ de reb⁹ q̄ poſſũt vſucapi ⁊ p̃ſcribi. Excipiunt tñ ab illa r̃la nr̃a liberi hoies res ſacre vel relgioſi ſui fugitiui res furtiue, res vi poſſeſſe. Nã lȝ q̄s tales res bona fide poſſederit p̄ tp̄s p̄dictũ: tñ nõ poterit eas vſucapere ſeu p̃ſcribere. Lex eñ.xij.tab. que eſt lex antiq̄ſſima p̄hibuit vſucapionẽ vel p̃ſcriptionẽ taliũ rerũ. Querit vltra ſcholaris. Sereniſſime ⁊ clemẽtiſſime impator. quãto plus audio de hac materia tãto magis dubito. An hoc q̄đ maieſtas vr̃a nũc p̄xime dixit debeat intelligi de ipſis furib⁹: q̄ alienas res furãt: aut de his q̄ ipſas vi rapiũt: aut de his q̄ inuaſerũt poſſeſſiones aliquas p̄ vim? Rñd.ipe. O iuuenis nõ debetis dicta nr̃a đ talib⁹ furib⁹ vi raptorib⁹: aut violẽtis hoib⁹ intelligere q̄ tales alia rõne nõ poſſunt vſucapere vel p̃ſcribere: quia ſũt malefidei poſſeſſoris: ſȝ intelligẽda ſũt de his p̄ſonis que a talib⁹ furib⁹ vi raptoribus violẽtis hoibus tales res acquiſiuerũt: q̄uis bona fide acceperint. Et ideo in rebus mobilib⁹ nõ faciliť vt bonefidei poſſeſſorib⁹ acq̄runt res p̄ vſucapionẽ. Nã q̄ ſciẽs alienã rẽ vẽdiderit vel ex alia cã tradiderit furtũ euiſdẽ rei cõmittit.

c ¶ Sed aliq̃ñ. Ullo tp̄e. etiã quadraginta annorũ. vt.C.de preſcrip.lon.tem.que pro.lib.da.l.fi.

d ¶ Rem ſacrã.vel religioſã. niſi deſinãt eſſe ſacre vel religioſe: q̄đ fieri põt: vt.ff.de reli.cũ loca.

e ¶ Seruũ fugitiuũ. q̄ facit furtũ ſui ip̄i⁹.vt.C.de ſer.fu.l.i. Sed nũq̄d.xxx.ãnis fugitiu⁹ vſu capiť? Rñ. nõ cũ poſſeſſio retineať.vt.ff.de acq̄.poſ.l.i.§.p̄ ſeruũ ⁊.l.rẽ que in fi. ergo nõ currit vſucapio poſſidẽti.vt.C. de p̃ſcrip.xxx.vel.xl.an.l.male. niſi extũc q̄ñ ab alio ceperit poſſideri vel ſteterit diu q̄ extũc deſinit poſſideri.vt.ff.de acqui.poſ.l.iij.§.ſi ſeru⁹.⁊.l.p̄ eũ.§.p̄ ſuũ.

f ¶ Furtiue. Ui.ſ.expulſiua. non compulſiua.vt.C quod me.cau.l.ſi vi vel metu.

g ¶ Predicto lõgo tp̄e.ſ.triẽnij / vel decẽ / vel viginti an. Sed.xxx.vel.xl.an.poſſũt.vt.C.de p̃ſcrip.xxx.vel. xl.an.l.oẽs.⁊.l.ſicuti.⁊ de anna.exceptio.l.j.§.ad hec. Ac. Additio Q̄đ p̄cedit in eo q̄ ab ip̄o emit bona fide alias ſecus de iure canoni.vt dixi.ſ.

h ¶ Poſſunt. niſi purgato vitio: vt.j.e.§.aliquãdo.

i ¶ Nam furtiuarum. Similis ratio q̄ lex vult.vt ſ.qui.ex cau.manumit.non li.in prin. vnde illud. Sic volo ſic iubeo: ſit pro ratione voluntas. Eſt et alia ratio quia res vitioſe ſunt: vt.j.eo.§.nouiſſime.

k ¶ Ui poſſeſſarum.ſ.ſi expulit et poſſedit / nec ſufficit expuliſſe.vt.ff.eo.ſequitur.§.ſi tu vi.

l ¶ Non eo pertinet.ſ.tantum.

m ¶ Nã his.ſ.poſſeſſorib⁹ violẽtis: et furibus.

n ¶ Alia rõne. No.q̄ p̄ualet gñalis rõ ſpãli.ſic.ſ.đ nup.§.affinitatis.⁊.§.ſocrũ. Ar.ꝯ ff.de eden. quedã.

o ¶ Sȝ nec vllus.C.q̄đ me.ca.ſi vi vel metu.ꝯ.So. hic de vi expulſiua: ibi de ꝯpulſiua: q̄ volũtatẽ lȝ coactã hȝ in ſe: vt.ff.quod me.cauſa.ſi mulier.§.penult.

P̄reſcriptione an q̄rať dñium ſũt opinio. Uſucapione q̄ritur dñiũ.

Seru⁹ fugitiuus. an.xxx. annis vſucapiatur.

Prolibero bona fide. Item ſi parat⁹ ſit ſubire iudiciũ liberale. ſecundũ doc. hic.

Uoluntas eſt pro ratione. Coacta volũtas eſt volũtas.

a ¶ Unde. Q: in rebus mobilibus alienis fit furtū. cōtrectando: vt. j. ꝺ obli. que ex delic. naſcunt. §. j. ex eo fit furtiua: et ſic non vſucapibilis. vt. ȝ. proximo. vnde ſequitur ꝙ in rebus mobilibus. ⁊c.

Aucto-risvitiū ſucceſſorem co-mitat.

b ¶ Competat. Sed videtur ꝙ culpa auctoris non comitetur. i. non ſequatur accipientē. vt. ff. de diuer. et tem. pre. l. auitiū et. ff. ꝺ excep. doli. l. apud celſum §. ſi cū legitia. Rn̄. ſi vitiū eſt rei: comitatur vt hic: ſi pſone comitat in vniuerſū ſuccedē tē. vt. C. de ac. poſ. l. vitia. ⁊. C. cōia ꝺ vſuca. l. fi. ſed ſi in rem ſingularem ſuccedat nō comitatur. vt. ff. de excep. do. l. apud §. de autoꝝ. ⁊. C. de peri. ⁊ cō. rei. ven. l. dolū. niſi qn̄ vtetur acceſſione tēporis eius autoris. vt. ff. ꝺ acqui. poſſ. l. pomponius §. fi. (i) Sed hodie vitiū perſone nocet ſingl'ari ſucceſſori p aut. male fidei. Addit. (i) Et que ſint realia et que perſonalia vitia: et an contra ſucceſſorem agentem in iudicio poſſit opponi de vitio auctoris. vide Ange. hic.

ꝙuis ab eis bona fide emerit: vel ex alia cauſa acceperit/ vſu capiendi ius habet. ¶ Unde [a] in reb⁹ mobilib⁹ non facile procedit vt bone fidei poſſeſſorib⁹ vſu capio competat [b]. ¶ Nam q̇ ſciēs alienam rem vēdiderit: vel ex alia cauſa tradiderit: furtum eius committit.

¶ Heres alienando rē alienam inuentam in hereditate nō committit furtū: ⁊ in ea procedit vſucapio. Idem in fructuario ācille alienāte ptum ipſi⁹ quem ad ſe ſpectare putabat. Aretinus.

¶ Sʒ tamen id aliqn̄ aliter ſe habet. ¶ Nam ſi heres [c] rem defūcto commodatam aut locatam: vel apud eū depoſitam exiſtimans hereditariam eſſe: bona fide accipienti [d] vēdiderit: aut donauerit: aut dotis [e] nomie dederit qui is qui accepit vſu capere poſſit dubium nō eſt ¶ Quippe cū ea res i furti vitium non ceciderit: cum vtiꝗ heres qui bona fide tāꝗ ſuam alienauerit furtum non cōmitit. ¶ Itē ſi is ad quem ancille vſuſfructus ptinet partum ſuum eſſe credens vendiderit: aut donauerit: furtum [f] non committit. furtum [g] enī ſine affectu furandi non committitur [h]. ¶ Aliis [i] quoꝗ modis accidere poteſt vt quis ſine vitio furti rem alienam ad aliquem trāſferat: ⁊ efficiat vt a poſſeſſore vſucapiatur.

¶ Male fidei poſſeſſor trāſfert in bone fidei poſſeſſorē rem non vi poſſeſſam cū vſucapiendi conditione. Itē in rebus ſoli nō cōmittitur furtum. ſʒ illi qui poſſidet cum titulo ⁊ bona fide principalib⁹ conſtitutiōibus ſubuenitur. Aretinus.

ſm illam regulam generalē qua cauetur furtum ſine affectu furandi non committi. ⁊ non ſolum his modis poteſt accedere. vt cum quis rem alienam mobilem ſine vitio furti in alium trāſferat. et ita efficiat vt a bone fidei poſ. vſucapi poſſit.

c ¶ Sed tamen. Nam ſi heres. ſic. ff. eodem. poteſt et. l. ſeq.

d ¶ Accipienti An ipſe heres vſucapit titulo p herede? Reſpon. nō vt. ff. de diuer. et tempo. preſcripti. l. heres. Alij contra, ſi vellet ex ſua perſona continuare poſſeſſionem vt. C. de pre. lon. tempo. l. j. quod falſum eſt. Quando ergo locum habet vſucapio pro herede cuʒ nec in ſuis heredibus locum habeat. vt. ff. pro here. l. ij. §. filium. ⁊. C. pro here. l. nihil? Reſpō. quando defunctus retinebat aliquam reʒ credēs ſuam: ſed non vſucapiebat: quia deficiebat titulus ⁊ heres eſt extraneus. Additio Aduertas tamen ꝙ licet heres poſſit inchoare preſcriptionem in perſonam ſuam ⁊ vſucapere: tamen tenetur exonerare conſcientiam defuncti: et ſic rem reſtituere. ita dicit ſingulariter doctor Anthonius de bu. in capi. ſi diligenti. de preſcriptionibus. et Johannes de Imo. in capitu. fin̄. in. iiij. colum eodem titulo. Angelus.

Vſucapio pro herede qn̄ hʒ locum.

¶ Sed tn̄. Casus. ¶ Hec eſt tertia particula pme partis prin. in qua ſic pone caſum. Dn̄e impe. inquit iuuenis. Quomodo poſſunt hec fieri ⁊ quavis pōt procedere vſucapio in rebus mobilibus? Rn̄. impe. profecto dilecte iuuenis: ſi eſſetis vir grandeuus. ⁊ prouectus. iuſte poſſemus vobis reſpondere qꝺ dn̄s noſter in euangelio reſpondit nicodemo. Tu es magiſter in iſrael et hec ignoras. verūtamen q: eſtis tenere etatis aud. m⁹ vos patienter: docebimuſꝗ vos quō vſucapio poteſt pcedere in rebus nobilibus. Nam ſi aliqua res alicui commodet: vel apud aliquē deponat: vel alicui locata fuerit. ⁊ ille cui commodata: aut locata erat: vel apud quem depoſita erat moriat: heres qui eidem ſuccedit adiuerit hereditatē eius. ⁊ inuenerit rē illā in hereditate defuncti credens eā eſſe de bonis ipſius mortui: eamꝗ rē alicui alij vendiderit aut donauerit aut dotis nomine dederit: aut quolibet alio titulo ſufficienter ad dominij tranſlationē tradiderit. In his caſibus nō eſt dubium quin ille qui hmōi res mobilis ad herede bo. fi. et iuſto ti. tradita furti nō eſt affecta. Heres em̄ qui hmōi rem tanꝗ ſuā bo. fi. alienauit furtum nō commiſit. et non ſolum in predictis caſibus habet locum vſuca. ſed etiam in alio caſu. Nam ſi vſufructuarius ancille crediderit partum eius vſufruct. eſſe. idcirco partuʒ ancille credens eſſe ſuum alicui bone fidei ementi vendiderit: iſte fructuarius furtum non committit. et hoc

e ¶ Dotis. pro filia. vel alia. nam et hic iuſtus eſt titulus. vt. ff. pro dote. l. j.

f ¶ Furtum non committit: et ita vſucapitur. Sed nonne fuit in iure erratum. vt. ȝ. de re. di. in pecudum. ergo vſucapio non procedit. vt. ff. eo. nunꝗ. in princ. et l. ſi fur. §. j. Rn̄. hic errauit tradens: ibi accipiens. vt ex illis legibus colligitur. † Uel nō prodeſt vt ibi: ſed non nocet: vt hic.

† Et eſt ratio diuerſitatis. q: ſ preſcribēte requirit nedum bona fi. ſed ⁊ iuſtus ti. quē hic error impedit ſʒ in tradente ſufficit bona fides.

g ¶ Furtum enim ſine affectu. Sed probo ꝙ ſine affectu furtum committitur. Nam in interdictum vnde vi incidit ſine affectu: quod ſimile eſt furto: ergo et furtum fit ſine affectu. vt. C. vnde vi. cum querebatur. ibi et generali: et ibi cum talis ⁊c̄. Reſpon. in interdicto eſt affectus licet non contra perſonam certā: ſed hic ſuam eſſe credebat.

h ¶ Non committitur. ſic. j. de ob. que ex delic. naſcuntur. §. placuit.

i ¶ Alijs. Ut ſi iuſto errore credam me heredē cuʒ non ſim. vt. ff. eo. poteſt. Item michi legatum cum ſit ademptum: vt. j. de act. §. ſi quis agens. ſic. ff. pro leg. l. iiij. in fi. et alias vbicunꝗ quis putat rem ſuam.

a ¶ Quod autē.hucuſq; de vſu rerum mobilium dictum eſt:nunc ꝓcedit ad ius immobilium.
¶ Quod aũt ad eas res. Caſus. ¶ Po.igit ſic ca. In pma particula ſcđe partis prin. Dñe vos poſuiſtꝫ michi multa exempla de vſuca.rerũ mobiliũ:ſed dicatꝫ michi ſi placet qñ locũ habet vſuc.rerum immobiliũ.

¶ Quod autē[a] ad eas res que ſolo cõtinētur expeditius ita ꝓcedit:vt ſi quis loci vacantis[b] poſſeſſionem ꝓpter[c] abſentiam aut[d] negligētiā dñi:aut q2 ſine ſucceſſore[e] deceſſerit:ſine vi nanciſcat:quicq̃uis ipē mala fide poſſideat:q2 itelligit ſe alienum fundũ occupaſſe:tamē ſi alij bõa fide accipiēti tradiderit:poterit ei lõga[f] poſſeſſione res acquiri: q2 neq; furtiuum:neq; vi poſſeſſum acceperit[g]. ¶ Abolita[h] ē ei quorũdā veterꝫ ſentētia exiſtimātiũ etiā fundi/ loci[i] vel

Ad hoc rñ. q ad preſcriptionē earum rerũ q̃ ſolo continētur expeditius ita ꝓcedit vſuc. vt ſi quis ſine vi nactus ſit poſſeſſionē alicuius fundi vacantis:qđ põt varijs modis contingere: aut vꝫ ꝓpter abſentiā dñi aut ꝓpter eius negligētiā: aut ſi dñs fundi ſine ſucceſſore deceſſerit. lꝫ ipſe qui occupauit ma.fi.poſſideat cũ intelligat ſe alienũ fundũ occupaſſe. ſi tñ alij bo.fiđ. accipienti hmõi fundũ tradiderit poterit ille cui traditur preſcribere:ꝛ hoc ideo.quia hmõi fundus non videtur vitio affectus.cũ ille qui fundũ acceperit neq; furtiuũ neq; vi poſſeſſum accepiſſe intelligatur ex quo iſte fundus nõ ſit furtiuus.patet tali rõne.q2 rei immobilis furtũ fieri non poteſt. Abolita eſt em̃ quorũdā veterꝫ ſententia qui putabant totius fundi vel partis ipſi⁹ furtum poſſe cõmitti. Patet igitur q cũ hmõi fundus nõ ſit furtiuus nec etiā vi poſſeſſ⁹ p̄ſcribi poſſit. Principalibus em̃ conſtitutionibus profectum eſt ne aliq̃ eorum qui res mobiles bo.fi.poſſident longa ꝛ indubitata poſſeſſione auferri debeat.

Loc⁹ đr plen⁹ ſemiplen⁹ ꝛ vacu⁹.
b ¶ Loci vacãtis.locus interdũ plen⁹:vt qui poſſidet. Interdũ ſimiplen⁹:vt ille in quo aliqs eſt cauſa legatorũ:vel rei ſeruãde cauſa.vt.ff.de acqui.poſ.l.iij.§.fi.et de act.empt.l.ij.§.j. Interdũ vacuus ꝛ hoc tribus modis.vt hic.ſic.ff.de acqui.poſſeſ.l.ſi id quod.
c ¶ Propt abſentiā. Sed hoc videt falſũ q ꝓpt abſentiā amittat poſſeſſio.vt.ff.de ac.poſ.clā.§.q̇ ad nũdinas. Sed rñ.hoc ꝓpt effectũ abſētie đꝫ.ſ.obliuionē vt qui a lõgo tpe abfuit p̄ſumitur q ꝓ derelicto hũit. tp̄s em̃ inducit obliuionē.ꝛ poſſeſſio obliuiõe amittit vt.ff.de dā.infec.l.ſi finita.§.nõ aũt.quod tp̄s erit i arbitrio iudicis.vt.ff.de iure deli.l.j.§.fi.ꝛ.l.ſe.dũmodo longũ ſit ꝛ obliuionē inducat/ꝛ aim retinēdi hꝫe deſinat.vt.ff.e.l.furtũ.§.j.et.ff.de acq̇.poſ.queadmoduꝫ.
d ¶ Aut negligētiā.tātā vt reſpuat rei poſſeſſionē qđ facile fit.vt.ff.de acq̇.poſ.l.ſi q̇s vj.§.j.ꝛ.§.dñia.
e ¶ Sine ſucceſſore. Idē ꝛ ſi cũ ſucceſſore dũmodo nõ fuerit apprehēſa.vt.ff.de acq̇.poſ.cũ heredes.
Dicit §.eē correctum.
f ¶ Longa.ſ.x.vel.xx.an. Sed hic §. duab⁹ rõnib⁹ ē hodie correct⁹.nā p̄ſumit hodie talis poſſeſſio violēta.vt.C.vñ vi.cũ querebat.ergo nõ hꝫ locũ hec p̄ſcriptio.vt.ſ.§.furtiue. Itē alia rõne:q2 bõa fides deſideratur ab vtraq; parte alias.xxx.annorũ tantum p̄ſcriptio currit.vt in aut.vt ſpon.lar.§.rurſus.col.ix.
g ¶ Acceperit. Uere non furtiue. Additio. Qđ verꝫ intellige ſiue debitor ſurripuit:alius ſm cõeꝫ opiñ.lꝫ glo.in vltimo caſu variauerit.vt hic per Chriſtofo.
h ¶ Abolita.i.perempta.inde abolitio:id eſt accuſationis peremptio.
Abolitiõ quid eſt
i ¶ Loci ve.i.partis fundi.ſed fundus totus dicit.vt.ff.de verbo.ſigni.l.locus.
k ¶ Furtum.ꝛ eſt ſimile.ff.e.l.quare. Sed cõtra.ff.

furtũ[k] fieri. ¶ Et eorꝫ vtilitati qui res ſoli poſſidēt principalib⁹ ꝯſtitutionib⁹ ꝓſpicitur ne cui lõga ꝛ indubitata poſſeſſio debeat auferri.
¶ Furtiua ꝛ vi poſſeſſa poſſunt vſucapi vitio purgato. hoc dicit Aretinus.
¶ Aliqñ etiā furtiua:vel vi poſſeſſa res vſucapi[l] põt:veluti ſi i dñi[m] ptāte reuerſa[n] fuerit:tunc em̃ vicio rei purgato ꝓcedit eius vſucapio.
¶ Res fiſci vſucapi nõ pñt ante tamē q̃꞉ fiſco denũciate fuerint vſucapiunt. Are.
¶ Res fiſci[o] noſtri vſucapi

de fur.ſi q̇s vxori.§.ſi ſulfurarie ꝛ.l.ſi certe. Sol. ibi non loci:ſꝫ terre que eximebat furtũ fiebat. Et quod ſubijcit.et eorum.ꝛc. ſic cõſtrue.ꝛ proſpicit principalib⁹ conſtitutionibus ne cui eorum q̇ poſſident res ſoli longa.ꝛc.ꝛ tunc non eſt neceſſe q i textu ſit vtilitati.
Ordo littere.
Additio
Uel ſic ꝛ clarius: ꝛ ꝓſpicitur princi.conſti. vtilitati eorũ qui poſ. res ſoli ne cui.i.ne alicui ipſorum ſubaudi poſ.long. et indu.de. auferri.et ſunt he principales cõſtitutiones vt.C.de preſcrip.lon.tēpori.ꝑ totũ titulũ Accurſius.
¶ Aliquãdo etiā furtiua. Caſus. ¶ Hic incipit ſecũda particula ſcđe partis prin.in quā ſic po.ca. Dñe dixiſtis michi.ſ.q res furtiue ꝛ vi poſſeſſe vſuca.nõ poſſunt:nunqđ hoc gñaliter eſt verum q res ſemel furtiua ꝛ ſemel vi poſſeſſa:nũq; poſſit vſucapi: Ad hoc rñ. q non. Nam res quondā furtiua vel vi poſſeſſa aliqñ vſucapibilis efficitur: veluti ſi poſtea reuerſa fuerit in dñi poteſtatē. Tũc em̃ purgato vitio quod vſuc.ei⁹ incipiebat bñ poterat eius vſuc.procedere.
l ¶ Aliqñ. Uſucapi.duabus rationibus ſtare non põt qđ hic dicit. Prima:q2 deſijt eſſe vitioſa. vnde nõ erit mirabile.quod videtur velle inducere contra id quod eſt.ſ.eo.§.furtiue. Reſpõ.dic furtiua vel vi poſſeſſa.ſcꝫ quondam. † Secũda quia dñs non vſucapit cũ ſua ſit:nec alius ab eo accipiēs cũ tranſeat dñiuꝫ.vt.ff.e.ſequit.§.lana.ꝛ.§.tunc in ptātē. Sed rñ.vſucapi põt.i.vſucapilis eſt:vt ſi ab aliquo nõ dño alienat non committente furtum eius vſucapiet emptor.
† Et hoc facit ꝓ ſaluãdo dicto teſtis deponētis de filio alicuius qui iam ſit mortu⁹ ſubaudiat ꝛc.
m ¶ Dñi. Uel quaſi.vt tutoris/vl creditoris ſi alienam rē debitor obligauit.vt.ff.e.ſequitur.§.ſi pupilli ꝛ.ꝓ ſoluto.l.fi.aliđ ſi ſuā.vt.ff.e.ſequit.§.ſi rem. Ac.
n ¶ Reuerſa.vel quaſi:vt.ff.de fur.q̃uis.ꝛ ita q nõ poſſit ab eo auelli:vt.ff.e.ſequitur.§.tunc.
¶ Res fiſci nři. Caſus. ¶ Hic incipit tertia ꝑticu.ſcđe partis pñ. No.q iſte.§.diſtiguit inter res iā acq̇ſitas ꝛ res in poſterꝫ acq̇rēdas fiſco.nā lꝫ res iā acq̇ſite fiſco vſuc.nõ poſſint:ſecus tñ in acq̇rēdis. Po.igt ſic ca. Dñe vos poſuiſtis exēplũ de q̇buſdā rebus q̃ vſuca.nõ pñt:nũq̇d ſũt ꝑtes in q̇b⁹ nõ hꝫ locũ vſuc.vl p̄ſcri: Rñ.q ſic. Res em̃ fiſci nři.vſuca.nõ pñt.ꝛ hoc ē verꝫ i reb⁹ fiſco acq̇ſitis.ſꝫ ſecus ē in acq̇rēdis.nā pap.ſcp̄ſit q ſi bo.fi.emp.de bonis vacãtib⁹ ꝛ nõdũ fiſco denũciatꝫ aliquā rē emerit.ꝛ eadē bo.fi.ſibi traditā acceperit.poterit tñ eā rem beneficio vſuc.acquirere.ꝛ hoc idē diuus pius ſeuerus ꝛ anto.ſcripſerunt.
o ¶ Res. Fiſci.i.imperij.

a ¶ Non poteſt. triennio mobilis. vel. x. vel. xx. ānis immobilis. idem in patrimōiali principis: vt. C. ne rei dominice vel templo. l. j. Idem in re ciuitatis: vt. C. de ſacroſanct. eccle. l. fi. Idem in re eccl'iaſtica. vt. C. de ſacroſan. eccle. l. fi. Preſcribūtur tamen dicte res ſpacio xl. annoꝝ. excepta re mobili eccl'iaſtica non ſacra q̄ triennio vſucapit. vt. C. de preſcrip. xxx. an. omnes. et in auk. de ec. ti. §. pro tpalib⁹. coll. ix. et ti. hec conſtitutio innouat cō ſtitutiones. coll. viij. Itē exceptis publicis q̄ ſunt vſui publico deputata: vt. ff. de via pu. l. viam. Item res pupilli nō vſucapitur. vt. ff. de acqui. re. do. bone fidei. §. nūc itereſt. † Itē res filij a patre alienata: niſi. xxx. an. a tpe quo ē ſui iuris. vt. C. de anna. excep. l. j. in fi. ꝛ in auk. de nupt. §. ſi vero expectet. colla. iiij. Item res data preſidi contra legem iuliam repetūdaꝝ. vt. ff. ad. l. iuli. repetū. qui contra legē. Itē fundus dotalis. vt. ff. de fundo dotali. l. fundum. Additio niſi fuiſſet inchoata anteq̄ eſſet dotalis: vel haberetur reſpectus ad preiudicium alienantis tantū: quia valeret. Angelus.

b ¶ Nondum denunciatis. ab aliquo: cū varie ſint cauſe quibus ad fiſcum denūciatio fieri ſolet. vt. ff. de iure fiſci. l. i. in principio.

c ¶ Traditam. ab eo qui acceperat poſſeſſionem horum bonorum.

d ¶ Bonis. ſ. alicuius moriētis ſine herede: cui ſucceſſit fiſcus: nō idē in ciuitate. vt. C. de bonis va. l. i. et l. vacantia. lib. x.

e ¶ Uſucapere poſſe. ſ. triēnio. vl'. x. vel. xx. an. cū habeat titulum. ſi autē titulū non habet ꝛ vult ex tēpore delationis ſibi computare tp̄s: habet quattuor annos. vt. ff. de iure fiſci. l. i. §. diuus. ꝛ de diuer. ꝛ temp. pre. l. inter. §. j. Sed ſi ex tempore ex quo ceperunt ad fiſcū peruenire. xx. annos habet vt. ff. de iure fiſci. l. i. §. preſcriptio. et hec vera ſūt ſiue in re ſingulari / ſiue in vniuerſitate. et ſic loquitur. ff. de peti. here. l. etiam ſi putauit. §. item ſi quis a fiſco.

¶ Nouiſſime ſciēdū. Caſ⁹. ¶ hic incipit quarta particula ſcd̄e partis prin. in qua ſic po. ca. Dn̄e iam poſuiſtis michi exemplū quādo habet locum vſuca. vel preſcriptio. Sed pro deo dicatis michi regulam gn̄alem per quā poſſum cognoſcere gn̄aliter quando locū habere poterit vſuca. vel preſcrip? Ad hoc rn̄d. impe. Amice ſcire debes gn̄aliter rem talem eſſe debere vt in ſe vitium non habeat ad hoc poſſet a bo. fi. emptore vel ab eo qui aliena ex quacūq̄ cauſa iuſta poſſidet vſucapi. vel preſcribi poſſet. Sed dn̄e iaꝫ video q̄ res debeat carere vitio: ad hoc q̄ poſſet vſucapi: ſed nunquid ſufficit ad vſuca. q̄ poſſeſſor errore deceptus credat ſe iuſto ti. poſſidere rem quam ſine ti. poſſidet: veluti ſi per errorem credat ſe ti. donationis vel emptionis poſſidere? Rn̄. q̄ non. Error enim falſe cauſe vſuca. non parit. veluti ſi quis rem non emerit ſe eā emiſſe exiſtimans quaſi titulo poſſideat emptionis vel cū res donata non fuerit quaſi ti. donationis ſe poſſidere exiſtimet. nam in his caſibus cum in veritate titulus deficiat vſuc. procedere non poterit.

f ¶ Nouiſſime. i. in vltimis. vt breuiter dicam. ſic. ī de ſuſpec. tuto. §. nouiſſime.

g ¶ Uitium. vel quaſi. vt. ī. pꝫ. i. §. ꝛ. §. aliqn̄. Sunt autem vitia. vt qr furtiua vel vi poſſeſſa. vt. ī. e. §. furtiue. Nunquid p̄caria poſſeſſio eſt vitioſa? Rn̄. non. arg. ff. cōmu. di. l. cōi diuidundo. §. inter predones. Nūq̄d litigioſa? Rn̄. non. vt. C. de pre. lon. temp. l. j. Nunquid clādeſtina? Rn̄. non dicitur res clandeſtina aliqua lege ſed poſſeſſio Quidam tamē dicūt omnia ſupradictā eſſe vitia rerum. vt. ar. ff. de acqui. poſſeſſ. pomponius. §. cum quis.

h ¶ Error. de errore facti loquitur. idem magis in errore iuris. vt. ff. eo. l. nunq̄. Sed hic error facti quādoq̄ prodeſt. vt. ff. pro emptore. quod vulgo. et. ff. pro lega. l. pro legato. ꝛ. ff. pro ſoluto. l. iij. ꝛ. ff. pro ſuo. l. hominem. In quibus caſibus dicunt quidā locū habere titulum pro ſuo. ꝛ tantū in his ꝛ alijs qui a lege ſpecialiter inueniūtur. vt. ff. de iure do. l. procul⁹. ſꝫ Azo. Nos idem ſm Io. in oībus. et de his gratia exempli poſuit lex. ꝛ titulo emptionis: vel ſimili vſucapietur: non pro ſuo tantū: vt tamen in emptiōe iuſtiorem errorem exigamus: vt. ff. pro emp. l. ij. et. iij. in princ. Itē quid ſi non errat ſed ſcit? Rn̄. non poteſt ſibi cauſam poſſeſſionis mutare (i) vt. ff. de ac. poſ. l. iij. §. illud. ꝛ. ff. e. non ſolum. §. q̄ vulgo. Additio (i) Et nota q̄ ad hoc vt ex iuſta cauſa quis poſſit mutare ſm glo. in. d. l. nemo. oportet q̄ primam poſſeſſi. penitus a ſe abdicauerit. ſm Ange. hic.

¶ Diutina. Caſus. ¶ hic incipit ſcd̄a pars ſcd̄e partis princi. in qua ſic po. caſū. Dn̄e pater meus ticius poſſidebat alienū fundū quē emerat a nō dn̄o. p. viij. an. continuos inter preſentes: ꝛ poſtea deceſſit ticius pater meus. et ego ſucceſſi. ꝛ eundē fundū inter preſentes per biennium continuum vel etiam per triennium ſine omni interruptione poſſedi. ꝛ ita tempus preſcriptionis a ticio patre meo inchoatuꝫ compleui. ſed veniens poſtea ver⁹ dominus cepit eūdē fundū a me vēdicare et ego obieci exceptionem preſcriptionis. ipſe replicauit exceptionē p mortem patris mei eſſe interruptā. Dn̄e dicatis michi ſi ope hm̄oi replicationis poſſit exceptionem preſcriptionis eligere. et per cōſequens in rei vendicatione obtinere? Rn̄d. q̄ non. Nam diutina poſſeſſio q̄ prodeſſe ceperat defūcto ꝛ heredi ſuccedenti de iure ci. ꝛ etiā bonoꝝ poſſeſſori de iure pretorio ſuccedenti continuatur: nec per mortem ipſius defuncti interrūpitur. q̄uis ipſe heres vel bo. fi. poſſeſſor ſniam habeat rei aliene. et hoc verum qn̄ defūctus iuſtū habuit initium. ſecus eſt in caſu cōuerſo. Nam ſi ipſe defunctus iuſtū initium nō habuit poſſeſſio eius heredi vel bo. fi. poſſeſſori bonā fidem habenti pdeſſe nō poteſt: q̄ noſtra conſtitutio

non pōt^a. ¶ Sꝫ papinian⁹ ſcripſit bonis vacantibus fiſco nonduꝫ denūciatis^b bone fidei emptorem traditā^c ſibi rem ex his bonis^d vſucapere^e poſſe: ꝛ ita diuus pius ꝛ diuus ſeuerus ꝛ antonin⁹ reſcripſerunt.

¶ Res vitioſa nō pōt vſucapi vel preſcribi. Aretin⁹.

¶ Nouiſſime^f ſciēdū eſt rē talē eē debē vt i ſe nō habeat vitiū^g: vt a bonefidei emptore vſucapi poſſit: vel q̄ ex alia iuſta cauſa poſſidet.

¶ Iniuſt⁹ error facti vſucapionem nō parit. Aretin⁹.

¶ Error^h autem falſe cauſe vſucapionem non parit: veluti ſi quis cum non emerit: emiſſe ſe exiſtimās / poſſideat: vl' cū ei donatū nō fuerit: q̄ſi ex donatiōe poſſideat.

¶ Poſſeſſio defūcti ꝯtinuatur in heredem etiā malefidei. Mala fides vero defuncti nocet heredi. tā i preſcriptiōe q̄ꝫ in vſucapiōe. Aret.

Preſcribi non poſſunt multe res.

† Ipſe tñ in re aliena p̄ſtat vſucapiēdi ꝯditiōeꝫ Etno. q̄ ceptacū maiore ꝯtinuat ꝯtra minorē: ſed ex clauſula gn̄ali reſtitui pōt. niſi ſit longiſſimi tp̄is que dormit durāte pupillari etate Areti.

Error duplex eſt.

nō ſolū in preſcriptiōibus. ſed etiā in vſuca. obſeruari conſtituit. vt vz inter defunctum et eius ſucceſſorem tempora continuentur. ⁊ hec non ſolū locū habent in eo qui ſuccedit in ti. vli. ſed etiam qui in tit. ſingulari ſuccedit. nam inter emptorem ⁊ venditorem tempora debere continuari diuus ſeuerus et antoninus reſcripſerunt.

zenonis ſicut tibi videt. nā in eadē ꝯſtitutiōe dñis rerum ꝓſpectū ē. Licet em̄ aduerſus ēptores venire nō poſſit. actōes tn̄ ſuas ſi q̄s ſibi in hypotheca vel dñio rerū a fiſco alienatarū putauerit ꝯpetere p eādē ꝯſtitutionē vſq ad quadrienniū aduerſus ſacratiſſimū erariū poterit exercere. Sz dñe iā video qd dñs zeno

Diutinaᵃ poſſeſſio q̄ ꝑdeſſe cepat defūcto: ⁊ herediᵇ: ⁊ bonoꝝ poſſeſſori ꝯtinuatᶜ lz ip̄e heres ſciatᵈ ꝑdiū alienū. Q ſi ille initiū iuſtū nō habuit: heredi ⁊ bonorū poſſeſſori lz ignorāti poſſeſſio nō ꝑdeſt. Qd nr̄aᵉ cōſtitutio ſimiliterᶠ ⁊ in vſucapionibus obſeruari cōſtituit: vt tempora continuātur.

Tempus venditoris cōiungit cū tp̄e emptoris. ar.

Inter vēditorē quoq et emptorem coniungi temporaᵍ diuus ſeuerus ⁊ antoninus reſcripſerunt.

Emēs a fiſco rem alienā vt fiſci ſtatim eſt ſecurus: ſz datur domino regreſſus cōtra fiſcū quadriennio. Idē in rebus habitis ab iperatore vl ab auguſta. h. d. i ſūma

Edictoʰ diui marci cauetur eū qui a fiſcoⁱ rē alienā emitᵏ ſi poſt venditionē qnquennium preterierit poſſe dominū rei exceptiōe repellere. Conſtitutioˡ autē diue memorie zenonis proſperit beneᵐ his qui a fiſco p vēditionē aut donationē vl aliū titulū accipiūt aliq̄d: vt ipſi ſtatimⁿ quidē ſecuri fiant et victores exiſtāt ſiue expiantur ſiue ꝯueniant. Aduerſus aūt ſacratiſſimū erariū vſq ad quadrienniūᵒ liceat his intēdere qui ꝑ dñio vel hypoteca earū reꝝ que alienate ſunt putauerint ſibi q̄ſdam competere actionesᵖ. Noſtra aūt diuina cōſtitutioᑫ (quā nuper ꝓmulgauimus) etiā de his qui a noſtraʳ vl venerabilis auguſte

a Diutina. ſ. decē annorū inter preſentes vel viginti inter abſentes vel triennij. vt. ff. qui et a qui. ſi cum fidei §. ariſto. ⁊. s. e. in prin. huius tituli ⁊. C. e. l. diutina.

b Et here di. heres iure ciuili: bonoꝝ poſſeſſor iure ꝑtorio. vt. j. d bono. poſſeſſo. §. quos autem.

c Continuatur: niſi ipſi heredi tradita ſit poſſeſſio. vt. e. eius alias. heres.

d Heres ſciat. ff. de acqui. re. do. queſitum. ij. rſ. contra. Sol. ibi heres ſciebat rem eſſe eius qui cauſam a teſtatore habet vt legatarij. qd nocebat: hic alterius ſciebat. quod non nocet ad vſucapionē.

e Noſtra ꝯſtitutio. vt. C. de vſucapiōi. trāſfor. l. j.

f Similiter. non ſolum in preſcriptione.

g Inter r. Tempora. ſcz vt continuētur. ſed in hoc differt quia in titulo ſingulari vtrumq ſcilicet emptorem ⁊ venditorem bonam fidem habere oportet. vt ff. pro empt. l. ij. §. ſi eam rem. alias cōtra. ſecus in vniuerſali titulo. vt hic. Et eſt ratio: quia ſi heres nō adiret: hereditas compleret. vt. ff. eo. nunq̄ §. vacuum: quia eſt eadez perſona. vt in aut. de iureiu. a mo. pre. col. v. concor. cum hoc. §. ff. pro empt. l. ij. §. emptori. ⁊ §. ſi defunctus. et fit hec coniunctio ad lucrum ⁊ ad dānū. vt. ff. quē ad ſerui. amit. l. ſi quis alia. §. temp⁹.

Preſcribit heres cum mala fide.

Edicto. Caſus. Hic incipit ſexta ⁊ vlti. parti. ſcde partis pn̄. in qua ſic po. caſū. Dicit iuſti. q edicto diui marci ita cautū eſt. q ſi aliquis emerit rez alienam a fiſco vēdente vt ſuam ⁊ dn̄s rei rem ſuam ab emptore infra quinquēniū poſtq tempus venditiōis lapſū fuerit nō repetebat: poſtea emptor p exceptionē qnquēnalis pſcriptiōis dn̄m rei repellebat. Et hec obtinebat vſq ad tp̄s dn̄i zenonis. Poſtea aūt cōſtitutio bone memorie zenonis illis qui a fiſco venire rē alienam vt ſua aliq̄d emerint. vt titulo donatiōis vl alia quacūq iuſta cā acceperint bn̄ ꝓſpexit. nā in cōſtitutiōe zenonis cautū ē. vt illi q̄ a fiſco alienā rē vt ſuam aliquid accipiūt ſtatim ſecuri fiāt ⁊ exiſtāt victores ſiue agāt aduerſus alios ſiue ab alijs cōueniātur. Sz certe dn̄e videt michi q iniqua ſit ꝯſtitutio zenonis q̄ ſtatuit ita veros dn̄os p alienationē i fiſco factā ſta excludi? Ad hoc rn̄. Amice nō eſt ita iniqua ꝯſtitutio

ſtatuit in alienatiōib⁹ factis a fiſco vēdēte rē alienam vel ſuā. Sz ponam⁹ q impe. vendat aliquā rē de pr̄imonio proprio qd hūit ante dyadema iperij q̄d iuris erit i caſu iſto? Ad hoc rn̄. q idē iuris in caſu iſto erit qd ſtatutū fuit i ꝯſtitutiōe zenonis. Nā in ꝯſtitutiōe quā ꝑ ꝓmulgauimus de his a nr̄o ꝓuato pr̄imonio vl a pr̄imonio venerabilis auguſti aliq̄d acceperint ſtatuim⁹ idē p oia ſeruari. q̄ i pfata diuine memorie zenonis cōſtitutiōe ꝯtinet. ⁊ hec dicūtur vſq in fine titu.

h Edicto. i. ꝓcepto gn̄ali. alias pretorum dicūtur edicta: vt q metus cauſa. ⁊ ſimilia. vt. ff. q metus cau. l. ſi mulier. circa prin.

i A fiſco. vt a procuratore imperialium rerū: nā de patrimonialibus dicitur. j. eo. in fi.

k Emit. ſ. a fiſco vēdēte vt ſuā a q̄ edicto res minoꝝ excipiunt. vt. C. ſi aduer. fiſ. l. fi. Si aūt vt alienā: vt q ceſſatū eſt in ſolutiōe tributoꝝ tria exigūtur. Et q ſit debitū. Et q ceſſatū. vt. C. ſi aduerſus fiſ. l. fi. ⁊. C. ſi ꝑpter pu. pen. l. fi. ij. rn̄. forte biēnio. vt. ff. loc. ⁊ cō. l. q̄ro §. inter. Itē tertio q res ſubhaſtet. i. ꝑconizet. vt. C. ſi ꝓpt publ. pē. l. fi. Addi. Et plura alia req̄ſita. vide p Ang. hic. ⁊ p gl. in. l. i. C. de fi. inſtru. ⁊ iur. haſte fiſ. li. x. Fiſcus vedit rē vel vt ſuam vl vt alienā.

l Cōſtitutio. C. de q̄dri. pſcriptiōe. omnes.

m Proſpexit bn̄. corrigēdo edictū diui marci.

n Statim. vt. ff. de pe. here. nec vllā. §. itē ſi quis ꝯtra. Sol. ibi in vniuerſitate: h in re ſingulari loquit. Alij dicūt q hic corrigit. (i) Et eodē modo ſcz pmo et nō ſcdo. Rn̄deo ad. l. C. de here. vē. l. i. Itē ibi erat res fiſci. Additio. (i) Et iſtā cōiter approbāt oēs: q illo in re hec pſcriptio erat incognita. Ad. l. i. rn̄. q ibi ꝯueniebat ex natura rei q̄ cōtinet credita ⁊ debita non ex eo q eſſet aliena: quia ad rem ipſam. ſcz hereditatem nō emptor: ſed fiſcus conueniretur. Jaſon.

o Quadriēniū. niſi ſit minor: vel reipublice cauſa abſens. vt. C. de reſti. mili. l. ne q.

p Actiones. Sed que? Rn̄. cōdictio ex hac. l. fm Johā. ſed. P. in rē dabat hic nō dn̄o cōtra dn̄m.

q Cōſtitutio. C. de quadri. pre. bene a zenone.

r A noſtra. id eſt a priuata noſtra ſubſtantia: ſed s. de fiſcali dixit. vt. C. de quadri. pre. bene a zenone.

Conti-nuatio. ¶ De donationibus. ¶ Iſta rubrica cõtinuatur per imperatorem. Dictum eſt .ſ. de quibuſdam modis acquirendi ſcilicet de acquiſitione que fit per vſucapionem et preſcriptionem. Nunc dicendum eſt de alio modo acquirendi que ſit per donationem.

diuiſio. Eſt et aliud. ¶ Totus iſte titulus diuiditur in quinq; ptes Primo ponit cõtinuationem cũ diſtinctione bimembri. Secundo de donatiõe cã mortis. Tertio de donatione inter viuos Quarto de donatione propter nuptias. Quinto de vna acquiſitione de iure ciuili q̃ eſt correcta. Secunda ibi .in .§. mort; cauſa. Tertia: in .§. alie aũt. Quarta ibi: in .§. eſt et aliud. Quinta ibi: .§. erat oli. Areti.

¶ Acquiſitionis. Caſus. ¶ Pone ſic caſũ. Dñe iã video qualiter p vſuc. preſcri. acq̃ritur dominiũ rerum de iure ciui. nunquid ſunt pluresmodi acquirẽdi dñiũ de iure ci.? Ad hoc rñ. iuſti. q̃ ſic. Eſt autem alius modus ciuilis acq̃ſitionis vz donatio. vñ hic de dona. videndũ eſt. et hec in pma pte. Sz po. in ſcda. Dñe iã video q̃ vultis tractare de dona. ponatis mihi aliquã diuiſionẽ donati.? Ad hoc rñ. donationũ duo ſunt genera. Eſt eñi quedã dona. inter viuos et alia cã mortis. Sed dñe dicatis michi quid cenſet do. cã mortis? Ad hoc rñ. Amice donatio cã mortis eſt q̃ fit ppter mortis ſuſpitionẽ: veluti ſi quis donat vt ſi ipm mori cõtigerit remaneat dona. penes donatariũ. et hmõi mortis cã do. tribus modis reuocatur. vz ſi donator conualuerit vel cũ donationis ſue penituerit: aut ſi donatarius prius deceſſerit. et huiuſmodi mortis cã dona. p oia fere ad exẽplũ legatorũ redacta eſt. Nã cũ ante tps nrm veteres iuriſprudentes dubitauerũt: vtrũ cũ donatiõe cã mort; oporteret obtinere ſimilitudinẽ cũ legato. an cũ donatiõe ſimplici inter viuos et quidã antiqui eã vellẽt donationi ſimplici cõparare et quidã legato. Ad hmõi diſcordiã antiquorum ſopiendã a nobis cõſtitutũ eſt. vt hmõi dona. cã mort; p oia fere legatis cõnumerent: et ſic oino pcedit queadmodũ noſtra conſtitutio pcedere cõſtituit. et vt breuiter de hac do. expediamus. in ſumma ſcire debes q̃ mortis cauſa dona. eſt cum aliquis ita donat vt magis velit ſeipm habere ſi cõualuerit q̃ donatariũ: magiſq; donatariũ ſi moriat q̃ heredẽ ſuũ. ſicut homerus recitat thelemacũ his v̄bis expſſis donaſſe pyrrho.

a ¶ Acquiſitionis .ſ. de iure ciuili. nã p ſtipulationẽ tm̃ contrahebat .ſ. donatio: q̃ ſcz ſtipulatio ẽ de iure ciuili: ſed hodie fit nudo pacto. vt. C. eo. ſi quis argentum .§. fi.† et .j. de ac. .§. de cõſtituta. Uel dic eã eẽ iuris ciuilis approbatione: non inuentione: ſed iuriſgentiũ. vt .ſ. de re. di. .§. per traditionẽ. Uel dic ſui origo fuit de iure gentiũ vno modo. ſcz per traditionẽ ac poſtea de iure ciuili fuit ille modus approbatus et alius inuentus: ſcz per ſtipulationem. Tertio per Iuſtinianũ additus eſt tertius: puta per nudum pactum.

† Etiã ſi ſit donatio cã mortis.

b ¶ Et non mortis. Si large hec duo membra accipiuntur: et in textu nichil deeſt: et proprie ponũtur genera: nam multe ſpecies ſub quolibet continentur et hoc approbo. Uel accipe ſtricte pro duabus ſpeciebus tantum donationum ſcilicet ſimplicis iter viuos: et ſimplicis cauſa mortis: et adde alias donationes vt legatum. vt .j. de le. in prin. Item donatiões ppter nuptias. vt .j. e. .§. eſt et aliud. Item eſt qđ eſt .j. .§. fi.

ſm cõit oẽs. de quo vide Ange. .j. .§. in pſonam .j. de actioni. et xpof. .j. eo. in gl. manifeſtauerit

domo aliq̃d acceperint hec ſtatuit: que i fiſcalibus alienatiõibus prefate zenoniane cõſtitutionis continent.

¶ De donationibus.

¶ Donatiõis duplex ẽ genus ſcz cã mort; et inter viuos Et cã mort; ẽ que fit ppter mortis ſuſpitiõem. Et tribus modis hic poſit; reuocat et ſequit naturã legatorũ. Et breuit donatio cã mortis ẽ q̃n donãs cõmodũ vult magis excepto eo eẽ i donatarioq; in herede. h. d. Areti.

Eſt et aliud genus acq̃ſitiõis[a] donatio. ¶ Donationũ autẽ duo ſunt gña mortis cã: et nõ[b] mortis cauſa. ¶ Mortis[c] cã donatio eſt q̃ ppter mortis fit ſuſpitionem: cũ q̃s ita donat: vt ſi q̃d[d] hũanitus ei ɔtigiſſet haberet is q̃ accepit: ſin autẽ ſupuixiſſet[e] is q̃ donauit acciperet: vel ſi eũ donatiõis penituiſſet[f]: aut prior deceſſerit is cui donatũ ſit. ¶ He mort; cã donatiões ad exẽplũ[g] legatorum redacte ſunt per oia[h]. ¶ Nã cũ prudentibus ambiguũ fuerat vtrũ donatiõis[i] an legati inſtar eã obtinere oporteret: et vtriuſq; cauſe q̃dã hẽbat[k] inſignia: et alij ad aliđ genus eã retrahebãt[l]: a nobis ɔſtitutũ ẽ vt p oia fere legat;[m] ɔnumeretur: et ſic procedat

c ¶ Mortis. ſcilicet inſtantis vel future vt. ff. e. l. ij. et. iij. et. iiij. et. v. et vj. Siquidem vbi q̃ mors timenda eſt cum eius dies incertus ſit. vt. ff. eo. ſenatus .§. mortis. et de ɔdi. et de mon. l. prima.

Mortis incertus eſt dies

d ¶ Si quid humanitus ei contigiſſet. i. ſi moriatur. vt. ff. de verbo ſignifi. in vulgari .§. fina. et debet hoc exprimi: alias non eſt mortis cauſa donatio. vt. ff. eo. ſeia .§. fina. Accurſius. Niſi ex coniecturis appareat eum velle donare cauſa mortis. Additio. Nota q̃ ad hoc vt ſit donatio cauſa mortis requiritur q̃ fiat mentio mortis. Item notat glo. Barthol. Angel. et Rapha. et Imo. in dicta le. ſeia .§. fina. et glo. et Barthol. in. l. ſeia. ff. de do. prele. et Barthol. in. l. que dotis in fi. .j. collo. ff. ſolu. ma. alias autem licet aliquis ſit in extremis conſtitutus ſi ſimpliciter donat: nec adijcitur cauſa mortis intelligitur donatio inter viuos. et eſt text. ſingu. in dicta lege ſeia .§. fina. quod no. ſm Ange.

Donatio cauſa mort; nõ ẽ niſi exprimat mors.

e ¶ Superuixiſſet. Id eſt cõualuiſſet. et ita tribus modis reuocat vt hic ſubijcit. et. ff. ſi cer. peta. nõ oẽs.

f ¶ Penituiſſet. Q: voluntas eſt ambulatoria vſq; ad mortem. vt. ff. de adi. le. l. iiij. in fi. et quia donatio eſt ob cauſam. ſ. ſi moriar. et ſic poſſum penitere. vt. ff. eo. ſenatus .§. j. in fi. et. ff. de condi. cauſa da. l. iiij. .§. ij.

Uoluntas eſt ambulatoria vſq; ad mortẽ.

g ¶ Ad exemplũ legatorum. quantum ad vim et poteſtatem: quia ſicut legata morte confirmantur: ita donationes cauſa mortis: vt reuocari non poſſint.

h ¶ Per omnia. ſubaudi fere. vt ſtatim dicet: nam in multis differunt.

i ¶ Donationis. Scilicet ſimplicis et inter viuos: alias nulla eſſet huiuſmodi diſtinctio: cum omne legatum ſit donatio: vt patet ex diffinitione eius. vt. ff. de lega. ij. l. legatum.

k ¶ Habebat. Scilicet donatio cauſa mortis: nam cum donatione inter viuos habet inſignia: vt ſit liberalitas: cum legato vt morte confirmetur/ et vt detrahatur falcidia. vt. C. ad le. fal. l. fina.

l ¶ Retrahant. ſubaudi et alij ad aliud.

m ¶ Fere legat;. dicit fere: q: in quibuſdã diſcrepat

Dona- tiões cā mortꝭ ⁊ legata differūt in multꝭ

a legatis:ecce eñ ſi donas in annos ſingulos:donatio vna eſt:ſed legata plura.vt.ff.de do.cā mortis.ſenatus .§.fi.Item legatū ab herede ſemp traditur:vt ptꝫ ex dif finitiõe legati.j.de leg.i pn.donatio aũt vel ab hoc:vel ab alio.Itẽ in donatiõe obligatur donãs:in legato non. Itẽ ſi teſtm̃ accuſo/pdo legatū:nõ donationẽ:ſi tñ ac- cuſo vt falſū arg.

✝ hoc i telligas vt dicit gl.i.l. ẽt ff.ꝺ i of. teſta.et plene p Io.de imo.i.l. fi.ff.de dona. cā mor- tis.An.

ff.ꝺ his q̃.vt indig. poſt legatū.§.qui mortis. ✝ Itẽ aliter ſubſtituitur in lega tis ſm̃ qͥdã.vt.ff. de do.cā mortꝭ.ſi cui mors.⁊ꝺ lega. ij.vt heredibus. Itẽ filiusfamilias donat:ſꝫ nõ legat vt.ff.e.tã is.⁊.j.q̃. nõ eſt pmiſ.facere teſta.in pñ.Itẽ in legato tria tẽpora ꝯſiderãtur:vt ſit ca pax legatarius.vt .j.de here.qua.et diffe.§.in extraneis.in donatione nõ vt.ff.de do.cā mor.l.in mortꝭ.Itẽ qꝛ ꝓ legato datur inter dictū:q̃rũ legatoꝝ:nõ ꝓ donatione:qꝺ dic vt in ſũma C.quoꝝ legato.l.j.⁊ in.l.marcellus.§.paulus.ff.de do. cā mor.Accur.florẽt in⁹.Additio.Immo hꝫ locū q̃rum legatoꝝ ſaltẽ in eo quod excedit falcidiam:vel ſi ꝑ do- natarium ſit occupata.ſm̃ Io.fab.⁊ Ange.are.

a ¶ Conſtitutio.Scilicet coram.v.teſtibus.ſcriptu- ra interueniente:vel non.vt.C.eo.l.fi.

b ¶ Et in ſumma.id eſt vt breuiter.de hac donatione expediamus.vt.ff.eo.l.j.

c ¶ Velit.Id eſt vellet.

d ¶ Habere.Scꝫ ſi ſuperuixerit.vt.ff.e.ſenatus.§.j.

e ¶ Sic ⁊ apud homeꝝ.i.ſicut recitat poeta home- rus ꝙ thelemacus dictis verbis expreſſis donauit.

☞ ¶ Alie aũt dona.Casus. ¶ In hac ꝑticula ita ꝓcedit Primo deter.qualiter ꝑficitur dona.inter viuos.⁊ q̃s ſit eius effectus.ſecũdo corrigit iura antiqua per inſi- nuationem donationis ſimplicis.tertio deter.quibus ex cauſis donatoꝛ donationẽ ſimplicẽ ⁊ perfectã reuo care põt.Po.igitur ſic ca.Dñe iam vidi exemplum de dona.cā mortis.⁊ de eius effectu.ponatis mihi exem. de dona.inter viuos?Ad hoc rñ.Amice ſunt quedam donatiões q̃ ſine aliqua mortꝭ cogitatione fiũt ⁊ hmõi dona.inter viuos appellantur.⁊ tales dona.legatis non comparantur.Si eñ ꝑfecte fuerint temere reuocari nõ poſſunt.Sed dñe dicatis mihi quãdo dicuntur perfecte. Ad hoc rñ.Amice hmõi donationes perfecte cẽſentur cum donatoꝛ volũtatem ſue liberalitatis in ſcriptis vl' ſine ſcriptis donatario manifeſtauerit puta per talia verba.dabo vel donabo tibi talẽ rem.⁊ in noſtra con- ſtitutione cautū eſt hmõi donationes ſemel perfectas traditionis neceſſitatẽ ad exemplū vẽditionis in ſe ha bere:vt ſicut vẽditoꝛ rẽ venditã numerato ſibi precio tradere cõpellitur.ita donatoꝛ poſt emiſſã liberalitatis vocem auctoritate nr̃e cõſtitutionis tradendi neceſſi- tas imponatur.Sed antiqui principes ſtatuerunt dona ſimplices ſummam ducentoꝝ aureorum excedentes ſine inſinuatione ſcripture non valere.nũquid placet vobis ꝙ illud hodie obſeruetur?Ad hoc rñ.ꝙ non.Naꝫ cum conſtitutiones antiquorũ principum ſtatuerunt hmõi donationes ſimplices excedẽtes ſummã ducen torum aureoꝝ actis interuenientibus inſinuari nr̃a cõ ſtitutio hmõi ſummam vſqꝫ ad quingentos ſolidos am pliauit:et ſtatuit vſqꝫ ad quingentos ſolidos ſine om- ni inſinuatione valere donationes.et per eandem con ſtitutionem quaſdam ſpecies donationum introduxi- mus q̃ licet quingentos ſolidos excedãt tñ nullã in- ſinuationem deſiderant:ſed in ſe ſine oĩ inſinuatione pleniſſimã hñt auctoritatẽ.⁊ alia inſuꝑ multa ad vbe- riorẽ exitū dona- tionū inuenimus q̃ oĩa ⁊ ſingula ex ꝯſtõnibus nr̃is eq̃s ſuꝑ hmõi donatio nib⁹ fecimus ma nifeſtiſſime colli- gi põt. Sꝫ dom̃e vos dixiſtꝭ mihi.ꝙ ꝙ hmõi donatio- nes ſimplices ſe- mel perfecte non põt reuocari.nun quid eſt hoc gña- lit verum?Rñ.ꝙ nõ. Licet enim dixe- rim⁹ tales dona- tiones non poſſe reuocari.Tamen ſciendū eſt ꝙ ſi ple niſſime ſunt hmõi donationes ſi donatarij ingrati ex- titerint erga donatores licebit ipſis donatoribus per noſtram conſtitutionẽ certis ex cauſis eas reuocare. et hoc ideo ſtatuimus ne datores quibꝫ bñficiū ſue libe- ralitatis in alios cõtulerunt ab illis iniuriã patiantur ſm̃ modos in noſtra cõſtitutione enumeratos.

f ¶ Alie autem.Nunc proſequitur aliud genus do nationis.dictũ eſt de donationibus cauſa mortis:nũc de donatione ſimplici.i.inter viuos dicit.

g ¶ Temere.Ideo dicit temere:quia quandoqꝫ re- uocantur.vt.j.eo.§.ſciendum.

h ¶ Voluntatem.Etiam modo pacto.vt.C.eo.ſi q̃s argentum.§.fi.Accur.Additio.Si tamen donetur ta ctum requiritur ſtipulatio et traditio ſicut olim.Itẽ preſentis donantis et donatarij vbi ſit certe perſone/ ſecus ſi incerte. — Dona- tio an poſſit fi eri ſine ſtipula- tione.

i ¶ Manifeſtauerit.Scꝫ per verba futuri tempo- ris:vt dabo:vel donabo.ad inſtar ſtipulationis.vt.ff. de verbo obli.l.v.§.ſtipulatio.vel preſentis tẽporis: vt do.vel dono cum nudo pacto fiat:et pactum etiam fiat per verba preſentis temporis.vt.C.eo.ſi quis ar- gentum.§.fi.ff.de pactis.l.tale.

k ¶ Venditionis.ex hoc verbo dicebat.M.vendito- rem preciſe teneri ad rẽ tradẽdã ſic.ff.de verbo obli. vbi autem non apparet.in fine.Ioh.contra.ſcꝫ vt iter- eſſe dando liberetur.vt.ff.de actio.emp.l.j.et ſimilitu- do que hic fit eſt in hoc:vt ſicut neceſſitas imponitur venditori ad aliquid ſic ⁊ donanti.licet a principio nul lus cogebatur.vt.C.de actio.⁊ obligato.l.ſicut. Sed nunquid donatoꝛ de euictione tenetur?Reſpondet ſi incepit a traditione non.vt.ff.eoꝺ.l.Ariſto.in fine.✝ Si a pactione:ſic.vt.C.de iure do.l.j. Accurſius. Additio.Et eſt ratio:quia cum donatio ſit doni datio iſte paciſcens obligatur expreſſe ad dandum.l.ſena- tus.§.j.ff.de donationib⁹.cauſa mortis.⁊ ideo nõ libe- ratur:niſi transferat dominium:ſecus autem vbi ſola traditio ſine facto expreſſo interuenit.Ex quo infertur ꝙ pro euictione hic agitur primeuo actione quaſi non dederit etiam re nondum euicta in totum vel pro par- te.Secus in venditione vbi pro euictione noua naſci- tur actio quaſi per traditionem obligatione oblata. quod not.pro preſcriptione et libelli formatione.ſm̃ omnes hic.

✝ Niſi de ipſa ẽt nuda eẽt pro- miſſū vt l.ij.C.ꝺ euic.⁊ Ange.⁊ Iaſon. Itẽ dꝫ i telligi ꝙ ꝓceſſe ritꝰ ...

quemadmodum nr̃a ꝯſtitutio a eã formauit. ¶ Et i ſũma b mortꝭ cã donatõ ẽ cũ magꝭ ſe q̃s velit c habere d q̃ cum cui donat magiſqꝫ eũ cui do nat q̃ herede ſuũ:ſic e ⁊ apꝺ homerum thelemach⁹ do- nat pirrho.

¶ Donatõ it viuos non eq̃ patur legato q̃ ſolo ꝯſẽſu hodie ẽ ꝑfecta.idigetqꝫ iſinua tiõe ſi excedat q̃ngẽtos ſo- lidos.fallit i aliquibus caſi bus.Aretinus.

¶ Alie autem donationes ſũt q̃ ſine vlla mortꝭ cogitatione fiũt:q̃s it viuos appellam⁹ q̃ nõ oĩno cõparantur legatꝭ:q̃ ſi fuerit ꝑfecte temere g re- uocari nõ poſſũt. ¶ Perfi- ciũtur ãt cũ donatoꝛ ſuã volũ tatẽ h ſcriptꝭ aut ſine ſcriptꝭ manifeſtauerit i. ¶ Et ad exemplum venditiõis k nr̃a

nõ ſaltẽ oꝛ ſic, intellect⁹ cũ aſ ſex ſola traditiõe ſi trãſferatur dñiũ ſꝫ Xpo. hic.

Inſinuatio qd eſt.

a ¶ Conſtitutio. vt.C.de do.l.ſi quis argentũ.§.fi.
b ¶ Etiã ſi nõ tradantur..i.ſi tradere nolit donatoꝛ.
c ¶ Neceſſitas. Per conditionem ex lege. que ſtricti iuris eſt.ff.e.eũ qui. ꝛ.C.e.ſi quis argentũ.§.fina.
d ¶ Retro principũ.i.eoꝝ qui ante nos fuerũt: ꝛ noſtra etiam pꝛima.vt.C.eo.l.ſancimus.in fi.
e ¶ Cõſtitutio. vt.C.eo.l.peñ.i fi.
f ¶ Inſinuatione. Id eſt ſcriptura facta in p̄ſentia publicarum perſonarũ.(i) et in actis vbi ſuperfluũ eſt teſtes adhiberi: cũ publica monumenta ſufficiãt vt.C.e.l.data.ꝛ in l. in donationib⁹. Additio (i) Puta qualicunq; iudicꝭ etiã extranei. nec habet neceſſe decretuꝫ interponere. Et poſſunt hec omnia fieri etiam ex interuallo: que ſi nõ interuenerit nõ annullãt totaꝫ donationẽ: ſꝫ pro parte tm̃ in q̃ excedit. Ange. Et an inſinuatiõi poſſit renũciari: et ſine ea donatio valida ri. Et an in ſimplici remiſſione ipſa inſinuatio: itẽ in ceſſione debitoꝛis citatio requiratur. vide Ange. ꝛ Jaſo. hic.

cõſtitutõ [a] eas etiã i ſe habere neceſſitatẽ traditionis voluit vt etiam [b] ſi nõ tradãtur habeant pleniſſimum et perfectũ robur ꝛ traditiõis neceſſitas [c] icumbat donatoꝛi. ¶ Et cũ retro pꝛicipiũ [d] diſpoſitiões iſinuari eas actis interuenientib⁹ volebant ſi maioꝛes ducentoꝝ fuerant ſolidoꝝ. ꝯſtitutio [e] nr̃a eam quãtitatem vſq; ad quigentos ſolidos ampliauit: quaꝫ ſtare etiã ſine inſinuatione [f] ſtatuit. ¶ Et quaſdam donationes iuenit [g] que penitus inſinuationẽ fieri minime [h] deſiderãt: ſꝫ in ſe pleniſſimã habẽt firmitatẽ. ¶ Alia [i] inſuper mlta ad vberioꝛẽ exitum donationũ iuenim⁹: q̄ om̃ia ex noſtris cõſtitutionib⁹ quas ſuper his expo-

g ¶ Inuenit. Scꝫ nr̃a ꝯſtitutio: vt ſi donet in redẽptionem captiuoꝛum: vel a magiſtro militum donetur militibus. vel i refectionẽ domus donetur alicui. vt.C. eo.l.peñ. Item ꝛ ſi donet imperatoꝛ vel ei donet. vt in aut. de non alie.§.ſi dominꝰ.col.ij.ꝛ in aut. vt nõ fiant pi.§.fi.colla.v. Idẽ in donãtione ꝑpter nuptias. vt in aut. vt ſponſa lar.col.ix.in p̄n. Idem in remiſſione vſurarum futuri tempoꝛis. vt.ff.eo.modeſtinus. Accurſi. Additio. Idẽ in donatiõe facta ꝑ bñ merit⁹.l.aq̃lius. ff.eo. dũmodo appareãt ꝛ eis ꝑpoꝛtione ſꝫ doctoꝛes.
h ¶ Minime deſiderant. licet quingentoꝛum ſolidoꝛum ſummam excedant.
i ¶ Alia. Velut ne plures donatiões diuerſis tempoꝛibus facte coaceruentur. vt: C.eo. ſancimus.§.ſi q̃s autem. Item vt hi qui pecuniam recipiũt in redẽptionem captiuoꝛum iurent ſe ibi bona fide expẽdere. Itẽ vt ſacramento domini domus queſtio dirimatur. vt.C. eo.l.penul.in fine.
k ¶ Sciendu. Conſtitutionẽ. vt.C.de reuo.do.l.fina.
l ¶ Ex cauſis. quinq; ſcꝫ. vt ſi atroces iniurias in eũ effundat: vel ipias manus iferat. vel graue dãnum in bonis: vel vite periculum intulit. vel ſi legi dicte in donando non paruerit. vt.C.de reuo.do.l.fina. Sed donatio liberto facta ſolo obſequio non pꝛeſtito reuocat. aliud in libertate. vt.C.de reuo.do.l.j.et de li.cã.l.ſolo. Et eſt hic arg. pro domino vt his cauſis poſſit reuocare feudum. ſic in auten. vt li.de ce.§.illud autem.colla. vi.et.ff.de li.agno.l.alimenta. Additio. Unde verſus.

Donationes inter vivos certis ex cauſis reuocantur.

Verſus

Quinq; modis perdo mihi que donata fuere. Infero ſi dãnum grauiter donantis in ere. Huic per me ſi ſit atrox iniuria facta. Si ſit pſona manali vulnere tacta. Quando ſue vite crudeliter inſidiaboꝛ. Ingratus domino re donata ſpoliaboꝛ. Ingratum factuꝫ dic mecũ fregero pactum. Jus autem reuocandi donationem ex cauſa ingratitudinis non tranſit ad heredes ſi defunctus facultatem reuocandi habuit.

¶ Eſt et aliud.

ſuimus colligenda ſũt.

¶ Donatio iter viuos etiã perfecta ex aliquibus cauſis reuocari põt. Aretin⁹.

¶ Sciẽdum ẽ tñ ꝙ et ſi pleniſſime ſint donatiões: ſi tñ ingrati exiſtant hoies in q̃s beneficium collatũ eſt donatorib⁹ ꝑ noſtram cõſtitutionẽ [k] licẽtiam p̄ſtauimus certis ex cauſis [l] eas reuocare ne illi qui ſuas res i alios cõtulerit: ab his quandam patiantur iniuriã vel iacturam ſecũdũ enumeratos in conſtitutiõe noſtra modos.

¶ Donatõ añ nuptias olim ante matrimoniũ fiebat: hodie p̄t fieri cõſtante m̃rimonio ꝛ etiam augeri vt dos. ꝛ ideo donatio propt̃ nuptias vocatur vt nomen conueniat rebus. h.d. Aretinus.

Caſ⁹. ¶ Hic incipit ſcd̃a particula ſecũde ptis in q̃ ſic ꝑcedit. Pꝛio recitat obſeruationem iuris antiq̃ circa donationes pꝛopter nuptias: Secundo recitat ſemiplenam coꝛrectionem introductam a iuſt. patre ſuo. Tertio ponit ſuã coꝛrectionem pfectã q̃ hodie obſeruatur. ꝛ ita in pꝛeſenti.§. poſſũt notari tria tp̄a per oꝛdinem. Pꝛimũ vcꝫ antiquoꝝ imperat. ſꝫ iu. tertium. in. po. igitur ſic ca. Domine iam vidi de dona. ſimplici que appellatur dona. inter viuos. nunquid eſt aliqd̓ aliud genus donatiõis inter viuos? Ad hoc rñ. ꝙ ſic. Eſt em̃ quoddã aliud genus donationuꝫ quod veteribus iuriſconſultis penitus erat incognitum. ſed poſtea a minoꝛibus p̄ncipibus fuit introductũ et ſm̃ eos donatio ante nuptias appellabatur. et in ſe habebat tacitã ꝯditionẽ. vt videlꝫ rata eẽt hec donatio ꝛ effectũ haberet cũ matrimoniũ eſſet ſubſecutũ. Sed domine quare appellabat̃ ante nup.? Rñ. ꝙ ideo quia ſemper ante nuptias fiebat licet effectuꝫ non haberet niſi nuptijs ſubſecutis: nunq; poſt nuptias celebꝛatas talis donatio potuit inchoari: ſed poſtea diuus iuſtin⁹ pater huiuſmodi obſeruationem ſemiplene coꝛrexit. Nam cũ permiſſum fuerit dotes ꝯſtante matrimonio poſſe augeri permiſit in cõſtõne ſua huiuſmodi dona. ante nup. et poſt nup. celebꝛatas ad ſimilitudinẽ poſſe augeri: ſed tñ nomen incõueniens penitus remanebat nã ante nup. vocabatur vt prius lꝫ ex ꝯſtõne ſua poſt nup. tale ſuſcipiat incrementum. ꝛ ita augebatur poſt nup. tamen ante nup. appellabatur. Et ita manifeſte patet ꝙ nomen non bene conſonabat rei. Unde nos pleniſſimo fini ſanctiones tradere cupientes et conſona noĩa rebus eſſe cupientes vel ſtudentes in noſtra ꝯſtõne ſtatuimus vt hmõi dona. nõ ſolum poſt celebꝛatas nup. augmentũ ſuſcipiãt: ſed etiam initiũ ſuſcipere poſſunt ꝛ in hoc dotibus pacificant̃ vt q̄admodũ dotes ꝯſtante matri. non ſolum augeri ſed etiã de nouo fieri poſſunt. ita hmõi donationes que propter nup. introducte ſunt non ſolũ ꝯſtante matrimonio contracto augeri ſed etiam de nouo conſtitui poſſunt.

a ¶ Eſt ⁊ aliud. Introductũ. vt. C. de do. añ nu. p to. ti.
b ¶ habebat. Et hodie habet ſi fiat donatio prius. nam et poſtea fieri poteſt. vt. j. eodem. §.
c ¶ Inſecutum. de iure ⁊ de facto.
d ¶ ꝙ. Id eſt quis.
e ¶ Pater noſter. ſic. j. quib. non eſt permiſ. face. teſta. §. cecus.

Tu dic ꝙ aliquãdo fit ex mera liberalitate: hoc expreſſo ꝙ nullo caſu repeti poſſit. ⁊ hꝫ locum. l. ſi mater. C. de do. ante nup. aliqñ fit ſimpliciter nullo expreſſo: ⁊ tunc olim pſumebat̃ ex mera liberalitate ⁊ erat irreuocabilis. l. ij. l. ſi filie. et. l. ſi tibi. C. eod. hodie vero ob cauſam futuri matrimonij. l. cum veterum. eo. titu.

¶ Eſt et aliud genus inter viuos donatiõis: quod ⁊ veteribus quidẽ prudentibus penit⁹ erat icognitũ poſtea autẽ a iunioꝛib⁹ diuis principib⁹ introductũ[a] eſt: quod ante nuptias vocabat̃: ⁊ tacitam in ſe cõditionẽ habebat[b] vt tũc ratum eẽt cũ matrimoniũ fuerit inſecutum[c] Ideoq́ꝫ ante nuptias appellabat̃ ꝙ[d] ãte mrĩmoniũ efficiebat̃. ⁊ nuſ́ꝫ poſt nuptias celebratas talis donatio pcedebat. ¶ Sꝫ primus quidem diuus iuſtin⁹ pat[e] noſter cũ[f] augeri dotes ⁊ poſt nuptias celebratas fuerat[g] pmiſſum: ſi q̇d tale[h] euenerit ẽt añ nuptias augeri donationẽ/ ⁊ cõſtante mrĩmonio ſua cõſtitutiõe pmiſit[i]. ¶ Sꝫ tamẽ nomen inconueniẽs remanebat: cum ante nuptias quidem vocabatur: poſt nuptias autem tale accipiebat incremẽtum. Sꝫ nos pleniſſimo fini tradere ſanctiones cupiẽtes: ⁊ conſequẽtia[k] nomina reb⁹ eſſe ſtudentes/ cõſtituimus[l] vt tales donationes nõ augeant̃ tm̃: ſed etiam conſtante matrimonio initiũ accipiãt ⁊ non ante nuptias ſed propter nuptias vocent̃: et dotib⁹ i hoc exequẽtur[m] vt quẽadmodum dotes ⁊ cõſtante mrĩmonio nõ ſolũ augẽt̃: ſꝫ etiã fiũt/ ita ⁊ iſte donatiões q̃ ppter nuptias itroducte ſũt/ nõ ſolum antecedãt mrĩmoniũ. ſꝫ eo etiã cõtracto[n] augeant̃ ⁊ ɔſtituantur.

¶ Hodie iuꝛ⁹ ex dominis manumiſit ſeruum cõem ſeruus efficitur liber: ⁊ ſoci⁹ cõſeruat̃ indẽnis dato ſibi precio partis ſue. Areti.

¶ Erat oliꝫ et alius modus ciuilis acq̇ſitionis p ius accreſcendi: quod ẽtale. ¶ Si cõem ſeruũ habens aliquis cũ titio ſol⁹ libertatẽ ei ipoſuerit: vel vĩdicta vl̃ teſtamẽto: eo caſu pars eius amittebat̃ ⁊ ſocio accreſcebat. ¶ Sꝫ cũ peſſimũ fuerat exemplo[o] ⁊ libertate ſeruũ defraudari ⁊ ex ea hũanioꝛib⁹ quidẽ dominis dãnũ inferri: ſeuioꝛibus autẽ dñis lucrum accreſcere. hoc quaſi inuidie plenũ pio remedio p

f ¶ Cuꝫ augeri. id eſt cum hoc non eſſet. Accur.
g ¶ Fuerat. etiam ante ſe.
h ¶ Tale. Puta: quia augeatur dos.
i ¶ Permiſit. Sꝫ diuus iuſtinus. vt. C. de donati. ante nupt̃. l. penulti.
k ¶ Et ɔſequẽtia. al's conueniẽtia. ſic. C. de epi. et cleri. l. decernim⁹ et de offic. prefe. vrb. l. j. in fine. et de defenſio. ciui. l. defenſoꝛes. Arg. cõtra. C. de conſtitu. pe. l. ij. §. peñ. ⁊. ff. de adimẽ. leg. l. iij. §. condictio.
l ¶ Conſtituimus. C. de do. añ nup. l. fina.
m ¶ Exequentur. Si de nouo fiat donatio. vel dos poſt matrimoniũ: vel vetus augeat̃ eſt equalitas. vt. C. de dona. ante nupt̃. l. fi. §. ſi igitur dote. Si ante matrimonium poterat eſſe inequalitas. vt. C de pactio. cõ. l. ex morte. Sꝫ hodie equalitas eſt ante ⁊ poſt ɔſtituẽdo et in pactis lucroꝝ vt q̃tũ dat vxoꝛ in dotẽ: tm̃ det in donationẽ ppter nuptias marit⁹. ⁊ ſicut hic fit dñs dotis ſic illa donationis ppter nuptias: vſũfructũ tñ habeat maritus: ne accidat matrimonij onerib⁹ dotẽ nõ ſuaſ re. Nam equitas ſuggerit ꝙ dos debeat eẽ ibi vbi ſũt onera matrimonij. vt. ff. de iure dot. l. dotis fruct⁹. et. l. plerũq́ꝫ. §. ſerui. cũ tantũdẽ reddat vxoꝛi. ex q̃ donatiõe cõſulitur mulieri ſoluto matrimonio ſi res dotales nõ exiſtant: ⁊ quia non potuit alienare maritus etiam ea conſentiẽte † vt. j. titu. pri. in prin. licet al's iuri hypothece poſſit renũciare. vt. C. ad velleia. l. etiã. et. l. iubemus. et in aut̃. ſine a me. Et ſicut dos vxoꝛi ſic et talis donatio iure redditur viro ſoluto matrimonio: cuꝫ ſit equalitas. vt in autẽ. de equalitate do. §. j. coll̃. vij. Eſt et ſponſalia largitas qñ ſponſus ſponſe per verba de futuro vel ecõtra donat pure nõ reſpectu dotis que ſimiliter conditionẽ matrimonij habet. vt. C. de do. ante nup. l. cum veterũ. et. l. ſi a ſponſo. Accurſius [illegible]

n ¶ Sed eo etiam cõtracto. Hodie hoc corrigit̃. i autent̃. de equali. do. colla. vij.
¶ Erat olim. Caſus. ¶ Hic incipit tertia particula ſecũde ptis pñ. in q̃ ſic pcedit. Primo queadmodũ ciuil' acq̇ſitio ſit ſm antiqua iura. ſcdo aſſignat cãm q̃ mouebat̃ ad corrigẽdũ talẽ modũ acq̇rẽdi tertio qual'r hmõi acq̇ſitionẽ correxit. Po. igit̃ ſic ca. Dñe iſꝫ vidi plures mõs acq̇rẽdi de iure ci. nũ q̇d adhuc repiuntur plures modi ciuilis acq̇ſitiõis: Rñ. ꝙ ſic. Erat eñ olim ali⁹ modus ciuilis acq̇ſitiõis p ius accreſcendi q̃d q̇dẽ ius accreſcẽdi erat tale. Si duo habebãt ſeruum cõeꝫ petrus et mar. ſi petrus ſolus inter viuos vel in vltĩa voluntate cõem ſeruuꝫ manumitteret libertas ñ valebat ſed in eo caſu ps petri penit⁹ amittebatur. et mar. nolenti manumittere accreſcebat. et ita ſeruus qui pri⁹ communis erat totus martino per ius accreſcendi acquirebatur. ſed cũ hoc peſſimũ fuerat exemplũ ſeruum quidẽ manumiſſum libertate defraudari. ⁊ impoſitione libertatis hũanioꝛibus dñis dãnum inferri et ſeuioꝛibus lucrũ acquiri. vñ hoc quaſi inuidia plenum pio remedio p nr̃aꝫ ɔſtõnẽ duxim⁹ corrigẽdũ ⁊ iuenim⁹ viã p quã tã manumiſſoꝛ q̃ꝫ ſoci⁹ ei⁹ manumittere nolens q̃ꝫ ẽt ſuus qui libertatẽ accepit nr̃e puiſionis beneficio cõiter pfruant̃. Statuimus eñ vt libertas ſeruo cõi impoſita debitũ effectũ ſoꝛtiat̃. Manifeſtuꝫ eñ eſt antiq̃s legiſlatoꝛes in fauoꝛẽ libertatis multa ɔ regulas cõcs iuris ſtatuiſſe. ⁊ ſtatuim⁹ ꝙ dñs qui libertatẽ ipoſuit ſue libertatis ſtabilitate gaudeat. ⁊ ſocius indẽnis conſeruet̃. ⁊ precium ſerui manumiſſi a dño manumittente ſm partem dominij conſtitutione diffinitio accipiat. et hec in tertia particula ſecũde partis princi. vſq́ꝫ in fine tituli.
o ¶ Erat olim. Exẽplo. ſic. C. de pba. l. exemplo.

tũ: nec tũc ſibi preiudicat: niſi q̃tenus pbetur ɔtꝫ in rẽ ſuam Ange. Hodie tñ de cõſuetudine talis dõatio nõ cõſtituit̃ vt vult gl. in autẽ. eq̃litas C. de pac. con. et Bal. in aucto. dos data. C. e. Iaſon.

Dos et donatio ppt̃ nuptias debẽt eſſe in equalitate. Dos datur vt iade mrĩmonij onera ſupoꝛtẽtur.

† Dic ſi poſtbiẽniũ iteꝝ ɔſẽtiat. Et ex alijs dõis q̃ ſuper ſũt ſibi ſit ɔſul-

a ¶ Noſtram conſtitutionem. C. de ſer. commun. manu. l. i. §. ne autem. §. ſi autē ſocius.

b ¶ Cuius. ſcz libertatis.

c Cōmunes. Scilicet vt libertates per legē falſidiā non minuātur. Item vbi non valet teſtamentū libertates non reuocantur. ff. de inoffi. teſta. papinian⁹. §. ſed an et libertates. §. fi. Item et ff. de fideicom. li. l. generaliter. §. ſi quis ſeruo.

Libertatis fauor in quibus cōſiſtit.

d ¶ Diffinitiuus. C. de cōmuni. ſer. ma. l. i. §. ne autem. et §. ſi autem ſocius.

Uendere quis cōpellitur aliqñ.

e ¶ Accipiēte. vel eo depoſito. vt. C. de cōmuni. ſer. manu. l. i. §. ne autē. et §. ſi autem ſocius. Et not. quod compellitur vendere. quod ē ſpeciale cōtra regulā. vt. C. de cōtrahen. emp. inuitum. C. de iure de lib. l. nec emere. quod plene no. i auth. de fidiuſſ. §. pe.

noſtrā cōſtitutionē [a] mederi neceſſariū duxim⁹. ¶ Et inuenim⁹ viā p quā et manumiſſor et ſocius ei⁹: et q̄ libertatē accepit noſtro bñficio fruantur. libertate cū affectu procedēte: cui⁹ [b] fauore ātiquos legiſlatores multa et cōtra cōmunes [c] regulas ſtatuiſſe manifeſtū eſt: et eo q̄ eā libertatē impoſuit ſue liberalitatis ſtabilitate gaudente et ſocio idem conſeruato precioq̄ ſui ſecūdū ptē dominij (quod nos diffinim⁹ [d]) accipiente [e].

Continuatio. ¶ Quib⁹ alienare &c. ¶ Dictū eſt. ſ. de acqſitione facta per vſucapionem vel per donationem: nunc dicit per quos alienatio poſſit fieri et per quos non. Aretinus.

Alia cōtinuatio. Uel ſic continua. ſ. dictū eſt quomodo quis efficitur dominus iuregentiū vel ciuili. hic tractare intēdit de quadam ſpecialitate que cōtingit circa eos qui dominia rerum acquirunt. generale enī eſt: vt qui dominus eſt poſſit alienare. et qui dominus non eſt alienare non poſſit. hic et in ſpecialibus caſibus contingit contrarium.

diuiſio. Accidit. ¶ Totus iſte titulus diuiditur in tres partes. Primo quando dñs nō pōt alienare res ſuas. Secundo econtra quādo non dñs alienat. Tertio redit ad primum caſum. Secūda ibi. Contra autē. Tertia ibi. Nunc autem admonendi. Uel diuide ſubtilius. Primo quando prohibetur alienatio ppter rē q̄ eſt inalienabilis. Secundo quando permittitur ex pactione vel propter publicam vtilitatem. Tertio qñ prohibetur ratione perſone alienantis: vel ratione pſone in quam fit alienatio: quia pupillus eſt. Are.

¶ Dotale. Caſus. ¶ Po. igitur ſic caſū. In pria parte dicit iu. premittendo ea de quibus intēdit hic trac. aliquando accidit quod ille qui dñs eſt rei dñium tamen eiuſdem rei in aliū transferre non poſſit. et in caſu iſto conuerſo ſimiliter quādoq̄ accidit vt ille qui dñs nō eſt: poteſtatem tamen dominiū transferendi in alium habet. et hoc in prima parte vſq̄ ad illū. §. Nā dotale. hic incipit ſcda particula ſecunde partis principalis in qua ſic procedit. Primo po. ca. in quo dominus nō poteſt alienare. ſecūdo aſſignat cauſam quare prohibetur alie. videlicet quia lex iulia prohibet et corrigit legem iuliam in duobus caſibus. primo circa prohibitionē alienatiōis quā in certo loco cōcluſit. et ſcdo in pmiſſiōe alienatiōis quā lex iulia ꝯſentiente muliere fieri pmiſit. et poſtea aſſignat rōnē quare corrigit lex illa i illa circa pmiſſionē aliena. Po. igit ſic caſū. Dñe vos [illegible] alienā. non poteſt po[illegible] [illegible]

ce marit⁹ licet ſit dñs prediū dotalis: tamē inuita muliere predium ſibi in dotem datum. per. l. iu. de fundo aliena. prohibetur. et hypothecas earū rerū q̄ volente etiam muliere fiebant quā. l. iul. per conſtitutionē noſtram correximus et in meliorem ſtatum deduximus. Cum enī prohibitio. l. iul. tantūmodo in rebus immobilib⁹ italicis locum habebat et alienationes rerum dotaliū. ſed etiā in omni q̄ inuita muliere fiebat inhibebat vtriq̄ remediū adhibuimus et ſtatuimus vt non ſolū in italia interdicta ſit alienatio vel obligatio rerum dotalium: ſz etiam in omni puincia q̄ romano ſubiecta eſt īpeio. et non ſolummodo inuita muliere locū habeat hmōi prohibitio: ſed etiā neq̄ alienatio vel obligatio licet de cōſenſu mulieris facta fuerit robur obtineat. et hoc ideo ſtatuim⁹ ne fragilitas ſexus mulieris q̄ de facili ad conſentiendū alienatiōi per blanditias mariti poſſit induci in perniciem ſubſtantie mulieris videatur conuerti.

¶ Quib⁹ alienare lz vel nō.

¶ Marit⁹ nō pōt alienare vel obligare predium dotale etiā conſentiente muliere non ſolum in italia: ſed etiā in prouintia. Aretinus.

Accidit aliquando vt qui dominus ſit alienare nō poſſit: et contra qui dñs nō ſit/ alienāde rei poteſtatē hēat. Nā dotale pdium [f] marit⁹ inuita [g] muliere p legē iuliā phibetur [h] alienare [i] q̄uis ipſi⁹ [k] ſit dotis cauſa ei datū. quod nos legē iuli

f ¶ Dotale prediū. ſ. ineſtimatum. vt. C. de i vxo. act. l. i. §. et cum lex. † alias ſi eſtimatū eſſet poſſet alienari. niſi eſtimatio fiat vt ſciatur q̄tum valet. vt. C. de iu. do. l. quotiēs. et. l. ſi inter virū. et de fun. do. l. i. Et dic dotale vel quaſi. vt. ff. de fū. do. l. iij. et. iiij. Quid ſi res mobilis eſt? Reſpon. pōt alienari ſi maritus eſt ſoluēdo. C. de ſer. pi. da. ma. l. i. facit. l. ſi ex lapidicinis. ff. de iure do. Acc. Addi. Sed iure canonico indiſtincte valet alienatio vxore ꝯſentiēte et iurante. c. lz mulier de iureiu. li. vj. niſi pri⁹ iuraſſet ſe nunq̄ tali alienationi faciende velle conſentire.

† Et in his caſibus vbi non pōt alienari an fideiuſſor datus a viro obligetur. vide Ja. hic.

g ¶ Inuita muliere: ergo ea volente poterat. vt innuit: quod corrigitur ſtatim.

h ¶ Prohibetur. Niſi puocetur ad diuiſionē fūdi dotalis. vt. C. de fū. do. l. fi. Itē niſi ex neceſſitate. (l) vt. C. de libe. cā. l. i. Itē niſi cū vniuerſitate. vt. ff. de fun. do. l. j. Itē niſi fiat ad vtilitatē mulieris. vt. ff. de iur. do. l. fi. Additio. (l) Ad quā ſi pdeſt mulieri etiam maritus prouocare poteſt. Ange.

i ¶ Alienare. hoc large accipias: ſiue dñiū mutetur: ſiue ius alijs ꝯſtituatur. vt. C. de reb⁹ alie. no alie. l. fi. in auth. de nō alie. §. aliena. col. ij. ff. de fū. do. l. iulia. Acc.

k ¶ Ipſi⁹ ſit. Scz de iuregētiū. vt p traditionē. et ciuili. ſ. approbatiōe. ſm Jo. Alij dicūt de iure ciuili. ſ. fictiōe: nō iuregētiū. vt. C. de iure do. in reb⁹. Sz qd ibi dr de iure naturali vxorē dñaz eſſe: verū ē p metho iure quo dr. Quicqd calcauerit pes tu⁹ &c. non naturali. i. iuregētiū: ſz rerū dña dr quo ad ſpē et quātū ad hoc vt ex eis ſuſtentetur: ſicut filij dicuntur dñi rerum paternarū. vt. j. de her. qua. et dif. §. ſui. et. C. de fur. l. q̄uis. et. C. re. amo. l. i. vel dña eſt inſpecto exitu: ſicut fili⁹ dr dñs. vt ff. de lib. et po. th. l. in ſuis. Ac. Addi. Circa hoc dicas quod verum et effectualiter dñiū hz marit⁹: ſz fictū et interpta [illegible] ꝯſumitur e. pſōa

Dotis dñiū an ſit mariti vel vxoris.

a ¶ Corrigētes. In duobus capitulis. & in alijs nō.
b ¶ Deduximus. vt. C. de rei. vxo. act. §. & cum lex.
c ¶ Lex. ſcz iulia.
d ¶ Italice. i. in italicis prohibebat alienationem: & hoc erat primum eius vitium.
e ¶ Inuita muliere. ſz ea volēte ɔcedebat: & hoc erat ſecundum vitiuz.

noſtra conſtitutione vtriqꝫ parti ꝓſpectū eſt & per eandem ɔſtōnem certus modus eſt inuētus ꝑ quē quidē modum pignorū diſtractio poſſit procedere cuius conſtitutionis tenore vtriuſqꝫ partis indēnitati in eo caſu quando pactum de diſtrahendo non intercеſſerit ſufficienter et abunde prouiſum eſt.

am corrigētes[a] in meliorem ſtatum deduxim⁹[b]. Cum ei lex[c] in ſolis tātummō rebus locum habeat q̄ italice[d] fuerant: & alienatiōes ihibebat q̄ inuita[e] muliere fiebāt: hypothecas aūt earū rex etiā volēte[f] ea vtriqꝫ[g] remediū impoſuim⁹: vt etiā i eas res que in ꝓuintiali ſolo poſite ſūt: interdicta[h] fiat alienatō vel obligatio. vt neutruz eorum neqꝫ[i] cōſentiētibus mulierib⁹ procedat ne ſex⁹ muliebris fragilitas in perniciem[k] ſubſtātie earum conuertatur[l].

¶ Creditor licz non ſit dn̄s poť tn̄ pign⁹ alienare ex pacto vel ſine pacto ſuata forma legis. Aretinus.

¶ Cōtra[m] aūt creditori pignus ex pactiōe q̄uis ei⁹ ea res nō ſit alienare[n] poteſt. ¶ Sed hoc forſitan ideo videtur fieri ꝙ voluntate debitoris intelligiť pign⁹ alienari qꝛ ab initio cōtractus pactus ē vt liceret creditori pignus vendere ſi pecunia nō ſoluatur[o]. ¶ Sz ne creditores ius ſuū ꝓſeq̄ ipedirēť[p] neqꝫ debitores temere[q] ſuarū rex dn̄iuz amittere videanť: nr̄a cōſtitutione[r] ɔſuitū eſt & cert⁹[s] mod⁹ impoſitus eſt ꝑ quē pignox diſtractio poſſit procedere: cui⁹[t] tenore vtriqꝫ ꝑti creditorū & debitox ſatis abūde ꝓuiſum eſt.

¶ Pupillus ſuam pecuniaz ſine tutoris aucte mutuādo non facit accipientis & ideo nummi extantes pn̄t vendicari: conſumpti cōdici vł petere exhiberi. h. d. Aretin⁹.

f ¶ Volēte ea. ſimilit ꝓhibebat.
g ¶ Vtriqꝫ. ſcz vitio.
h ¶ Inēdicta. Quid ſi fiat? Rn̄. vēdicat maritus. conſtante matrimonio contra factū ſuum veniens cum fuerit cōtra legē. vt. C. ď agri. et cen. quēadmodum. li. xj. & de rei vē. l. doce. ſed diſ. ſoluto eo mulier repetit: vt. C. ď iure do. l. in rebus. Idem in prelato eccleſie alienāte rez eccleſie: quia poteſt eam repetere ꝑlatura durante. vt extra de re. eccł. nō alie. c. ſi quis ꝑbr̄orum.

Alienāſ q̄ſqꝫ repetit qď aliena ɔ nit.

i ¶ Neqꝫ ɔſentientibus. Speciale. vt ſuo fauori non poſſit renunciare: qꝛ etiam reipublice intereſt. vt. ff. ſol. matrimonio. l. j. ſic. ff. de pactis. do. l. de die.
k ¶ In perniciem. i. deſtructionem
l ¶ Conuertatur. ſimilia ſunt vbi etiam domin⁹ nō alienat: vt. C. ad. l. iul. ma. l. fi. & C. de here. et ma. l. manicheos. §. pe. & C. de ꝑdi. curia. l. fi. li. x. et. l. eo. §. nunc admonendi. Addicio Unde verſus. Coniunx eccleſia/ furioſus mēteqꝫ captus. Prodigus/ atqꝫ minor/ exiſtēs ſubpatre natus. Aduerſās fidei maieſtatis reus iſti. Res alienare proprias de iure vetantur. Pre tacto debet ſub iure decurio ſcribi.

m ¶ Contra. i. econtrario.
n ¶ Alienare poteſt. Idem i iudice. vt. ff. ſi ex nox. cā aga. l. ij. et. j. de of. iudi. in fi. Idē in flumine: vt. ff. ď acq̄rē. re. do ergo §. alluuio. Idem in impatore & auguſto. vt. ſ. de vſuca. §. vlti. Idē in ꝑlatis eccleſiarū vt in auť. hoc ius porrectuz. Idē in tutorib⁹ q̄ dn̄orū locū obtinēt vt. ff. de fur. interdū. §. q̄ tutelā. Idem in ꝓcuratore qui hꝫ liberā adminiſtratione. † vt. ſ. ď re. di. §. nihil autem. Idē in ſeruis habētib⁹ liberam peculij adminiſtrationem. vt. ff. ď pi. ac. ſi cōuenerit. §. fi. & l. ſe. Addicio. Un̄ verſus. Princeps/ auguſta/ iudex/ ac officialis. Tutor/ curator/ procurator/ fluuiuſqꝫ. Creditor/ exactor/ prelatus/ ſeruus/ hn̄tur. Hi numero bis ſex alienantes aliena.

† In q̄ nō venit dol⁹ nec ꝙ poſſit donare niſi exp̄matur. & tūc itelligiť de dolo interuiuos nō cāmortz Et q̄ır hꝫ bera adminiſtratio cōcedať vid Ang. h.

o ¶ Non ſoluatur. ſ. tempore conſtituto.
p ¶ Impedirēť. vbi nō eēt pactio ď pignore vēdēdo
q ¶ Temere. i. nimis cito. vt. ſ. de vſuca. in prin.
r ¶ Conſtitutione. C. de iure do. ipe. l. fi. §. j. et. ij.
s ¶ Sertus modus: vt ſi actū ſit de vendendo iuxta ɔuētionē vēdere poſſit. ‡ Sz ſi nihil fuit dictū de hoc nunciabit ſemel: & tūc elapſo biēnio vēdet. vt. C. de iu. do. impe. l. fi. §. j. et. ij. Si aūt dictū fuit vt non vendať ter nunciabit: & tūc vendet. vt. ff. de pig. ac. ſi ɔuenerit. Addicio. Et inter denūciatiōes q̄ interualla ſint neceſſaria. Itē quid ſi emptor nō reperiať: vel pignus plus vel minus valeat q̄ creditū. Itē quid in pignore iudiciali vel pretorio. Et an huic beneficio de vendendo pignore poſſit renunciari. vide Angelus hic.

‡ Et ꝑ actū nudū. nec ē neceſſaria aliqua denūciatō ď pignore luendo quod not. ꝑ li. mutatione. l. ſi cōuenerit. ff. de pignor. Ange.

t ¶ Cuius. Scilicet conſtitutionis.

☞ ¶ Contra. aūt. Caſus. ¶ Hic incipit ſecūda ꝑticula ſecūde partis ꝑnci. in qua ſic po. ca. Dn̄e iaz vidi ca. in quo dn̄s alienare nō poſſit. Pro deo ponatis mihi exēplum qn̄ nō dn̄s dn̄ium rei in alium trāſferre pōt? Ad hoc rn̄det. Amice: lꝫ creditor nō ſit dn̄s rei obligate: tn̄ ſi ipſe pign⁹ ex pacto vel lege alienauerit dn̄ium eius in aliū transſfert. ſed forſan in ꝑmo caſu vcꝫ qn̄ ex pacto ſibi facto a debitore pignus alienat videť hoc fieri: qꝛ volūtate debitoris intelligitur pignus alienare: quia debitor ab initio contractus pactū fecit vt liceret creditori pignus vēdere ſi infra tp̄s ſtatutū non ſolueret et ita in caſu iſto potius ex pacto & volun. debi. videtur dn̄ium tranſlatum q̄ ex facto ſiue traditiōe ipſius creditoris: ſed certe non ſolū in eo caſu qn̄ pactum de diſtrahendo pignore a debitore interpoſitum eſt lꝫ creditori vendēti dn̄ium pignoris ad alium transferre. ad etiam qn̄ auctoritate legis pignus diſtrahitur. Ne ergo creditores ius ſuū ꝓſequi diutius impedirēť. & etiā ne debitores nimis cito rerū ſuarum dn̄ium amittant

¶ Nunc autem. Caſus. ¶ Hic incipit tertia particula ſecunde partis ꝑn. in qua ſic po. ca. Domine iam vidi caſum in quo dominus alienare non poteſt. nūquid ſunt plures caſus in quib⁹ dominus rei ſue alienar. de poteſtatem nō hꝫ. Et rn̄. ꝙ ſic. qꝛ neqꝫ pupilli neqꝫ pupille ſine tutoris auctoritate vllā rem alienare pōt. licz dn̄i rex ſuax cēſeanť. vn̄ ſi pupillus alicui mutuā pecuniā tutoris auctoritate nō interueniēte dederit obligationē mutui non ɔ̄hit. et hoc iō qꝛ pecuniā q̄ mutuo dat accipientis nō fuit. vn̄ ſi nūmi a pupillo ſine tutor. auctoritate mutuo dati extent vendicari poterunt. ſi tamen ipſe qui nūmos a pupillo mutuo acceperit eoſ-

dem bona fi.conſumpſerit ad exhibendum cum eo agi poterit. Et licet dixerim tibi ꝙ neqꝫ pupillus neqꝫ pupilla rei ſue dominium ſine tutore ī aliū trāſferre poſſit ecōuerſo tñ oēs rei vcꝫ tā mobiles ꝗꝫ imobiles ſine tu.pupillo vel pupille dari pñt:ita vcꝫ ꝙ dñiuꝫ in eos transferat.ꝛ idō ſi debitor pupillo vel pupille debitum ſoluerit neceſſaria ē ei tutoris auctoritas. Si enim ſine tutoꝝ auctoritate pupillo vel pupille ſoluerit beneficiū liberationis nō cōſequet ſed hoc euidētiſſimā rationem nr̄a ꝯſtōne quā ad ceſarienſes aduocatos ꝑmulgauimus ſtatutū eſt:in qua quidem ꝯſtōne diſpoſitum ē: ita demum licere tutori vel curatori debitorē pupillareꝫ ſoluere ſi ꝑmuꝫ ſine iudicio ꝛ ſine omni dāno ſportularum ꝛ ſine qualibet mercede tabulario preſtāda hoc ꝑmittat. Naꝫ ſi iudex ſoluendū pupillo ꝑnunciauerit ꝛ debitor poſt ſnīam iudicis interpoſitā ſoluerit. hmōi ſolutio pleniſſimā ſecuritatem obtinebit. qm̄ in nullo euētu poterit debitor poſt huiuſmodi ſolutionem interim inq̄etari. Si ꝟo alr̄ ꝗꝫ nr̄a ꝯſtōne diſpoſitum eſt debitor pupillo ſoluerit. ꝛ pupillus hmōi pecuniam ſibi ſolutā aut ſaluā habeat:aut alia locupletior factus ſit. lꝫ debitor ꝑ hmōi ſolutionē ipo iure liberatus nō ſit ſi tñ pupillus adhuc eandē pecuniā petat poterit debitor exceptionē doli mali pupillū iteꝝ petētem tāꝗꝫ de ꝑ̄da ſollicitū repellere. ꝛ hec ſūt ꝟa qñ pupillus hꝫ pecuniā ſaluā vel ex ea locupletior factus ſit. Si ꝟo pupillus hmōi pecuniā ſine tuto.auctoritate ſibi ſolutā aut male cōſumpſerit:aut furto aut alio caſu amiſerit. ſi iteꝝ eandē pecuniā petat. inutilis erit debitori doli mali exceptio. qꝛ nihilominus ad ſolutionem iterū faciendā ꝯdēnabit ꝛ ſibi iputet qꝛ debitum ſine tuto.auc. ꝛ nō ſm̄ nr̄e ꝯſtōnis tenorē pupillo ſolueret. Similiter in caſu cōuerſo pupil. vl̄ pup. ſine tuto.auc. ſoluere non poſſunt. qꝛ id quod ſine tuto.auct. ſoluitur non fit accipientis. Nullius enim rei alienatio ſine tu. aucto. eis conceſſa eſt.

a ¶ Nō. Ullam rem. Neqꝫ rōne ꝓprietatis:neqꝫ ratione poſſeſſionis:q̄ animo retinetur: licet corporalem ſine tutore perdere poſſit. vt.ff.de acquiren.re.do.l.pupillus.et de acquiren.poſſeſſ.l.poſſeſſionem. Quid in adulto? Reſpon. ſi non habet curatorem poteſt alienare que ſeruando ſeruari non poſſunt. ſi habet curatorem ſimilis eſt prodigo: vt.C.de in inte.reſtitu.mi.l.ſi curatorem.

Adultus an poſſit alienare.

b ¶ Alienare poſſe. Sic.ff.de aucto.tuto.in princ.ff. de ſolu.l.ꝙ ſi forte.in fi.et.l.pupillo.et.ff. ſi certum peta.l.non omnis.§.fina.

c ¶ Dederit.i.tradiderit:cū dare ſit accipientis facere.vt.j.de ac.§.ſic itaqꝫ.ſi poneres ꝓprie non haberet locum quod ſequitur.ideoqꝫ vendicari ꝛc̄.

Dare ē accipiētis facē

¶ Nunc admonendi ſumus neqꝫ pupillum neqꝫ pupillā vllā[a] rem ſine tutoꝝ auctoritate aliēare[b] poſſe. ¶ Idō ꝗꝫ ſi mutuā pecuniā ſine tutoris aucte alicui dederit[c] non cōtrahit obligationē[d] qꝛ[e] pecuniā nō facit[f] accipiētꝫ:ideoqꝫ vēdicari nummi pñt:ſicubi extāt. ¶ Sed ſi nummi q̄s mutuo minor dederit ab eo q̄ accepit bona fide[g] cōſumpti[h] ſūt: cōdici[i] pñt. ſi mala fide ad exhibendū[k] de his agi pōt.

¶ Si debitor ſoluat pupillo cū tutoꝝ ꝛ iudicis aucte hꝫ pleniſſimā liberatiōem. Si vero ſoluat ſine iudice ꝛ ſine tutore liberat ope exceptiōīs ſi pecūia ē ſalua vł pupillus fact[us] fuit locupletior. aliꝫ vero ſoluēs nō liberat vllo modo. h.d. Areti.

¶ At ex cōtrario oēs res pupillo ꝛ pupille ſine tutoris aucte recte[l] dari[m] pñt. ¶ Idōqꝫ ſi debitor pupillo ſoluat:neceſſaria ē debitori tutoris auctoritas: alioq̄n nō liberabitur[n]. ¶ Sꝫ hoc etiam euidentiſſima ratiōe ſtatutum ē in cōſtitutione[o] quam ad ceſarienſes aduocatos ex ſuggeſtōe tribuniani viri eminētiſſimi q̄ſtoꝝ ſacri palatij nr̄i promulgauimus:qua diſpoſitū eſt ita licere tutori vł curatori debitorem[p] pupillarē ſoluere vt pri[us] iudicialis ſentētia[q] ſine[r] omni dāno celebrata

d ¶ Obligationem. Scꝫ perſonalem ex mutuo.

e ¶ Quia pecuniā. Bona eſt rō:vt.j.qui.mo.re con. ob.in prin.et.ff.ſi cer.pe.l.ij.§.appellata.

f ¶ Non facit. Qđ eſt neceſſe; qꝛ dicit mutuū quia de meo fit tuum: vt.ff.ſi cer.pe.l.ij.

g ¶ Bona fide. Credēs eum maiorem.vt.ff.ꝑ em.l.ij.§. ſi a pupillo vel etiā errans in iure:licet ſit argumentum.ↄ.ff. pro empto.l.ij.§. ſi a pupillo.

h ¶ Cōſumpti. Qđ fit expēdēdo vel cum alijs immiſcendo:vt.ſ.de vſufr.§.ꝯſtituit:ꝛ ff.de ſol.l.ſi alieni

i ¶ Cōdici pñt. Scilꝫ condictiōe certe ex mutuo recōciliato ꝑ conſūptioneꝫ. vt.ff.ſi cer.pe.ſi a furioſo.et.l.ſeq. Item ſtipulatione recōciliat.vt.C.ſi cer.pe.l.ꝗbuis. Item vſucapione. vt.ff. de iure do.ꝑculus et nota.j.qui.mo.re.con.obligatio. in principio in verbo tuum fiat.et melius in.§.item is in verbo mutuum.

Mutuū tripliciꝫ reconciliatur.

k ¶ Ad exhibendū. Quia tenetur q̄ dolo fecit q̄ minus poſſit exhibere.vt.C.ad exhiben.l.ad exhibendū. et ſic iuratur in litem ex eo ꝙ intereſt pupilli citius pecuniam redditam eſſe.vt.ff.de in litē iurā.l.in actionibus.et.l.nummis.

l ¶ At ex contrario. Recte.vt res fiat accipientis: non vt debitor liberetur:ꝛ hoc ſequitur.

m ¶ Dari.ex quacūqꝫ cā. Additio Qđ in pupillo ꝓcedit indiſtincte. Infans ꝟo obligationem iuris ſine tutore non acquirit. Itē nec poſſeſſionem ex ſua occupatione tm̄:ſed ex traditione poſſeſſoris:ſic non tantū dominiū:ſed eſt neceſſe ꝙ alij nomine ipſius tradat.l. ſi quis emancipatum.C.de dona. Ange.

n ¶ Non liberabitur. Scꝫ debitor pupilli. Sed contra.ff.de ſolu.ſi ſtipulatus fuero? Reſpon. ibi pupillus erat adiectus:nec quicꝗꝫ ſibi debebatur:cum ad ſolutionem tantum ponatur. vt in eo.titu.de ſolu. ꝙ ſi ſtipulatus.ꝛ.l.qui res.§.at vbi.

o ¶ Conſtitutione.vt.C.de admi.tuto.l. ſancimus. et.l.conſtitutionem.

p ¶ Debitorē. Ex mutuo vel ſimili cā.non expenſione vel redditu.vt.C.de admi.tu.l.ſancimus.et.l.conſtitutionem. Additio Tunc enim ſine iudice pleniſſimā ſecuritatem conſequitur dūmodo penſio nec duos annos:nec centum flo.ſummā excedat ſm̄ Ange.

q ¶ Sententia. Scilicet interlocutoria.quam precептum vulgariter appellamus: vt ſi dicat decerno vel precipio tibi ſoluere vel deponere.vt.ff.de mi.l.ait pretor.§.quid tamen.

Sn̄ia interlocutoria ꝛ p̄ceptū dicꝫ idē

r ¶ Sine omni dāno. Uel ſportulaꝝ/vel preciorum

tabellionum. Sed nūquid debitoꝛ ꝓ ſua parte ſoluet? Reſpon. non. vt. C. de fruct. et li. ex. l. fi. et facit ſic. C. de epiſ. au. l. tā demētis. §. fina. et in autē. de ſanc. epiſ. §. ſportularū. colla. ix. Accur. Additio. Priuilegium enim litis ordinationem ſiue proceſſum reſpiciens vni conceſſum tranſit ad aduerſariū: ſecus ſi deciſionem: niſi ꝟba reſcripti hoc ſonent. Aretin⁹.

a ℭ Permittat. Nota ꝙ tutoꝛ ⁊ iudex neceſſarij ſūt ſm. P. Sed ſm nos ſolus iudex ſufficit. et. ff. de mino. ait ꝑtoꝛ. §. q̄d tamē. et. l. ꝙ ſi minoꝛ. in fiñ. Accur. Additio. Et hoc eſt verū ī caſu nr̄o: et in alienatione rex mobiliū aľs ī alienatiōe imobiliū op⁹ eſt vtroqꝫ. Angelus. Areti.

Solutō fit dō neceſſitate.

b ℭ Securitas. Ut nec reſtitutio deř; ſec⁹ in ꝑdio alienato cuʒ decreto, quia emptio ex volūtate: ſolutio de neceſſitate fit: vt. ff. de mi. ait ꝑtoꝛ. §. quid tamē et. l. ꝙ ſi minoꝛ. in fi. et. C. de pre. mi. ſi quidem. Accur.

hoc permittat [a]. q̄ ſubſecuto ſi ⁊ iudex ꝓnūciauerit ⁊ debitoꝛ ſoluerit: ſequař huiuſmodi ſolutionē pleniſſia ſecuritas [b]. ℭ Si autē aliř q̄ꝫ diſpoſuim⁹ ſolutō [c] facta fuerit: pecuniā āt ſaluā habeat pupill⁹: aut ex ea locupletioꝛ [d] ſit: ⁊ adhuc eādem pecunie ſūmā petat [e]: ꝑ exceptionē doli mali poterit ſubmoueri. ℭ Q̄ʒ ſi male ꝯſūpſerit: aut furto aut vi amiſerit: nihil [f] ꝓderit debitoꝛi doli mali exceptio: ſʒ nihilo min⁹ ꝯdēnabiř [g]: qꝛ temere ſine tutoꝝ auctē et non ſm nr̄aʒ diſpoſitionē ſoluerit [h].

ℭ Pupill⁹ ſine tutoris auctoꝛitate nō pōt debitū creditoꝛi ſoluere. Aretinus.

ℭ Sʒ ex diuerſo pupilli vľ pupille ſoluē ſine auctoꝛitate tutoris nō poſſūt [i]: quia id q̄d ſoluūt nō fit accipientis: cū ſcʒ nulli⁹ rei alienatō eis ſine tutoꝝ auctoꝛitate conceſſa eſt.

ℭ Per q̄s perſōas nobis acquiritur.

ℭ Acq̄ritur nobis nō ſolū ꝑ noſmetipſos: ſʒ etiā ꝑ ꝑſonas hic deſcriptas. Areti.

Acq̄ritur vob̄ nō ſolū ꝑ voſmetipſos ſʒ ēt ꝑ eos q̄s ī ꝑtāte [k] habetis. Itē ꝑ ſeruos in q̄bus vſumfructū [l] habetis. Itē ꝑ homies liberos. ⁊ per ſeruos

c ℭ Solutio. vt ſoli pupillo vel adulto curatoꝛem habenti ſine eo. vnde ipſo iure non liberatur: vt. j. ibi nichil proderit ⁊c̄.

d ℭ Locupletioꝛ. Quod eſt et ſi non eſt factus pauperioꝛ. vt. ff. de ſolu. in pupillo. Accurſius.

e ℭ Petat. Et ſic eſt de preda ſollicitus: vnde non audietur. vt. C. ꝑ emp. l. eum qui. Accur.

f ℭ Nichil ꝓderit. Apparet ergo ꝙ ipſo iure nō eſt liberatus. ſi aūt cū auctē tutoris ipſo iure liberareř: ſ tūc reſtitueret minoꝛ ꝑdita pecūia. vt. C. ſi aduer. ſo. l. 3

g ℭ Condēnabitur. Scʒ ipſo minoꝛe petente vel alioꝫ ſuo nomine [†] extraneo. vt. ff. de ſolu. l. filius.

† Uľ ab eo cām hñte: qꝛ bñficiū reſtitutiōis cedi pōt ⁊ tranſit ad here dē ex̄ne uʒ. vt. l. q̄d ſi minoꝛ. ff. de mio. an.

h ℭ Soluerit. Circa hanc diffuſam materiam diſtingue. cū debitoꝛ pupillo ſoluit aut conſequiř plenā: aut plenioꝛē: aut pleniſſimā ſecuritateʒ. Si ſoluat pupillo ſine tutoris auctoꝛitate: ⁊ pupillus habeat ſaluam pecuniam: vel ex ea locupletioꝛ ē. liberař nō ipſo iure: ſed exceptione: niſi eſſet adultus ſine curatoꝛe: vt hic. ⁊. ff. de ſolu. l. i. pupillo. Si aūt ſoluat tutoris auctoꝛitate: ipſo iure liberař. pōt tñ in integrū reſtitui ſi non habeat reʒ ſaluā. vt. C. ſi aduer. ſol. l. j. niſi in q̄ttuoꝛ caſibus. vt C. de admi. tuto. ſancim⁹. ⁊. l. conſtitutionē. q̄d enim legitime factū eſt: ex euentu retractari nō debʒ. vt. C. ad ſena. cōſul. trebel. ſancimus. Pleniſſima eſt ſi iudex interueniat cuʒ tutoꝛe vel ſine eo. vt. ff. de mino. ait ꝑtoꝛ. §. quid tñ. Et de hac materia ibi plene notatur.

Pupilli an poſſint ſoluere.

i ℭ Sʒ ex diuerſo. Nō pñt. Diſtigue aut id q̄d erat ſoluendū non poterat alienari ſiue decreto: quo caſu decretū interponendū eſt in ſoluēdo. vt. ff. de rebus. e. qui ſub tu. l. magis. §. ſi pupillus. alias non tenet: ⁊ poteſt vendicari quod ſolutum eſt: niſi conſumpſerit creditoꝛ vt hic. et. ff. ſi cer. pe. non omnis. §. fina. Aut poterat: quo caſu ſolus ſufficit tutoꝛ vel curatoꝛ vel adultus non habens curatoꝛem: nec reſtituuntur cum non ſint decepti. Si ſine tutoꝛe ſoluerit non liberatur: nec dominium tranſit: niſi per conſumptionem. vt hic. ⁊. ff. ſi cer. pe. non omnis. §. fina. Et hoc quando debitum erat ciuile ⁊ naturale. Si autem naturale tantum: per reſtitutionem poterit repetere ſi legitime ſoluit: alias ſuo iure condicet. vt. ff. de conditio. inde interdum. Additio. Et tunc quia minoꝛ eras facit medium cōcludendi: ſatis eſt dicere ſe minoꝛeʒ indebite ſoluiſſe: ⁊ ſi non exprimat per ignoꝛantiam. quod alias in maioꝛe requiritur ne donaſſe videatur quod not. ſm Angelum.

ℭ Per quas perſonas. ℭ Iſta rubrica ſic continuatur. Dictum eſt ſ. de multis modis acquirēdi dominia. Nunc ſequitur videre de perſōis per quas dominia acquirūtur. Unde dicit hic. Accurſius allegans duos verſus horatij in primo ſermonum. Et modus in rebus: ſūt certi deniqꝫ fines. Quos vltra citraqꝫ: nequit conſiſtere rectum. Nam licet multis modis res nobis acquirantur. vt ſ. §. illo/ ſingulorum. de rerum di. vſqꝫ nunc traditum eſt: tamē certi ſunt homines per quos acquiritur. et ſunt ſex. ſcilicet per nos: per filios: per ſeruos noſtros. per alienos in quibus vſumfructum habemus. per alienos quos bona fide poſſidemus. per liberum hominem quem bona fide poſſidemus. Et eſt ſeptimus. ſcilicet ille in quo nudum vſum habemus. Eſt octauus quandoqꝫ vt liber homo. id eſt procuratoꝛ. de quibus hic titul. dicit. Differt autem a quodam alio. j. per quas perſonas no. acquiritur. quia ibi de obligatio. acquirenda: hic de rebus tractatur. Accurſius. Additio. Adde ꝙ etiam ſunt alij qui acquirunt alijs: vt religioſi ſuo monaſterio. vt extra. de ſtatu. monacho. cuʒ ad monaſterium. circa principium. et beneficiati ſuis beneficijs. C. de epiſcopa. et cleric. autenť. licentiam. Aretinus.

Continuatio.

Horati⁹ ī primo ſmonū.

Diuiſio.

Acquiritur. ℭ Totus iſte titulus diuidiř in tres partes principales. P̄rio ponit per quos nobis acquiratur. Secundo illud exequitur ſigillatim et in ſpecie. Tertio facit preambulum tranſitus ad alios titulos et materias. Secunda ibi. igitur liberi veſtri. Tertia ibi. hactenus.

k ℭ In ꝑtāte habetis. vt. j. eo. §. j. ⁊. §. item vobis.

l ℭ Uſumfructum. vt. j. e. §. de his. Quid ſi nudum vſum? Rñ. ex re veſtra acquiritur: (!) non autem ex opera. vt. ff. de vſu ⁊ habita. per ſeruū. ⁊. j. per quas perſonas no. obli. acq̄. §. per cū quoqꝫ. Additio. (!) Dūmodo ſtipuletur michi. alias acquirit ſtipulanti cuius is teneatur michi reſtituere per conditionem ſine cauſa. vt. l. pe. ff. de ſtipu. ſeruo. Ange.

alienos:quos bõa^a fide poſſidetis.de quib⁹ ſingulis diligentius diſpiciemus.

¶ Olim q̃cquid acq̃rebãt filijſfamilias acq̃rebant patri pleno iure: exceptis caſtrẽſibus vł q̃ſi:hodie vero profecticia q̃ ad plenũ ius: aduẽtitia quo ad vſũfructũ nudum. Aretinus.

¶ Igit^b liberi veſtri vtriuſq3 ſexus quos in poteſtate habetis:olim^c quidẽ quicquid ad eos pueneratͨ(exceptis vcʒ caſtrẽſibus^d peculijs)hoc parẽtibus ſuis acq̃rebãt ſine vlla diſtinctiõe^e. ⁊ hoc ita parẽtum fiebat vt etiã eſſet is licẽtia quod p vnum vł vnã eorum acquiſitum eſt:alij^f filio vel extraneo,donare/vel vẽdere/vel quocunq3 mõ voluerãt applicare. ¶ Qḋ nobis inhumanũ viſum ẽ:⁊ gñali conſtitutione^g emiſſa:⁊ liberis pepcimus:⁊ patrib⁹ honorem debitum reſeruauim⁹. ¶ Sãcituz eteni a nob3 eſt vt ſi q̃d ex reb^h p̃ris ei^i obueniat hoc(ẜm antiquã obſeruationem)totũ parẽti acq̃raẗ.q̃ eni inuidia^k eſt:quod ex patris occaſione pfectũ eſt:hoc ad eum reuerti^l? ¶ Qḋ aũt ex alia cã ſibi filiuſfamilias acq̃ſiuit:huius vſumfructũ^m patri q̃dem acquiret:dñium aũt apud eũ remãeat:ne qḋ ei ſuis laboribus/vł pſpera^n fortuna acceſſerit hoc in alium pueniat.

a ¶ Bona fide.vt.ſ.e.§.idem placet.q̃ bona fides in poſſidente non poſſeſſio requiritur.vt.ff.de acqui.poſ.cũ heredes.§.fi.⁊.ff.de ſti.ſeruo.l.ſi ſeruus ex teſtamento.⁊ de acqui.re.do.homo liber.in prin.⁊ exigitur bona fides in p̃ncipio poſſeſſiõis:et continua in libero hoie quo ad aliquid acquirendũ per eum.non in vſucapione:q2 nõ vſucapitur.vt ff.de acqui.re.do.l.qui bõa fide.§.ſ.et.C.de p̃ſcript.lon.temp.que p liber.l.ſola. Sed in ſeruo ſufficit ⁊ quo ad vſucapionem ⁊ quo ad fructus in initio bonam fidem habere.vt.ff.de vſu.q̃ ſcit.§.vlti.⁊.C.de vſuca.tranſfor.l.vna.§.hoc tantũ modo. Accurſi⁹. Additio. Sed de iure canonico requiritur bona fides continuata vſq3 ad perfectionem p̃ſcriptionis ca.fi.cũ ibi notatis.extra de preſcrip.Et facit iſte textus qm monachus tranſiẽs de vno monaſterio ad aliud: acquirat ſecũdo bona fide poſſidenti.Ange.Areti.

Diuiſio ¶ Igitur.¶ Diuiditur in tres partes. Nã primo ponit de acq̃ſitiõe facta per liberos.⁊ p quos ⁊ q̃d acq̃raẗ.Scḋo qñ per ſeruos nr̃os/et per quos/⁊ q̃d acq̃ritur.Tertio de acquiſitiõe per liberã pſonã an poſſit acquiri ⁊ quid.Scḋa ibi.Itẽ vobis.Tertia ibi.Ex his.Item prima ſubdiuiditur in tres partes.Nã primo ponit ius antiquũ.Scḋo rõnem correctiõis.Tertio ponit ſuum ſtatutum.Secunda ibi.Quod nobis.Tertia ibi.ſancitum.Aretinus.

b ¶ Igitur.quia de ſingulis dicere vult:de filijs vt de dignioribus primo dicit.facit extra glo.ff.de eden.in.l.argentarius.in.§.edi.

c ¶ Olim.antiquitatem p̃mo recitat.⁊ hoc ideo vt nichil antiquitatis penitus ignoretur.vt.ſ.titu.pri.ſ prin.nã id quod tollitur vt reformatur non debet eſſe incognitum.vt.C.de ca.tol.l.i.in fi.

Peculiũ caſtrenſe. Peculiũ quaſi caſtrẽſe.

d ¶ Caſtrenſibus peculijs.idẽ in quaſi caſtrẽſib⁹ etiam in iure veteri.vt.ff.de col.bo.l.j.§.nec caſtrenſe.nõ ſolũ iure nouo.vt.C.de bo.que li.cũ oportet.§.exceptis.⁊.§.eadẽ obſeruãdo.Eſt autẽ caſtrenſe qḋ filiuſfamilias a quolibet in caſtris acquirit:non acquiſiturus alias.vt.ff.de caſtrẽ.pecu.l.ſi forte.⁊.l.caſtrenſe.Quaſi caſtrẽſe eſt qḋ magiſtri liberaliũ artiũ/medici/clerici/⁊ aduocati de publico acq̃rũt.vt.C.de inoffi.te.l.fi.⁊.C.de epi.⁊ cle.ſacroſctẽ.et.l.ij lege. Additio. Quid⁊ res de his qui hodie non recipiunt ſalariũ de publico.an habent quaſi caſtrenſe.vt aduocati et aſſeſſores:⁊ notarij.vide hic per Johan.fab.

e ¶ Sine vlla diſtinctione.aduenticij/vel pfecticij/proprietatis/vel vſufructus.

f ¶ Alij.ſcʒ fratri.quod grauius eſſe videtur.vt.C.de bo.quelib.l.cum oportet.§.ſ.

g ¶ Conſtitutiõe.vt.C.de bo.que li.cũ oportet.

h ¶ Ex re.large pone.i.ppter rẽ(vt fruct⁹ ex reb⁹ patris:vel occaſiõe patris)quocũq3 modo queſitã.(i) vt.ff.de incẽ.rui.nau.l.i.§.ij.et.ff.de vſuris.l.in fideicõmiſſi.§.cũ pollidius.⁊ de vul.ſubſti.ſed ⁊ ſi plures.§.in arrogato.⁊ de caſtren.pe.ſi forte.⁊.l.ſi caſtrẽſe.niſi ⁊ aliunde filius ſit habitur⁹ per ſe.vt.ff.de iu.do.l.v.§.ſi pater.Et ſic ponitur ex re.i.ppter rẽ.ff.ḋ acq̃.he. additio ſ fi.Arg.contra.ff.de pecul.eo.tẽpore.in fi.Arg.ſimiliter contra.ff.de act.emp.iulian⁹.§.ſi quid ſeruo.Accur.So.dictio ex ppie ⁊ ſtricte ſumpta denotat immediatũ vt ibi Sec⁹ ſi large vt hic. Additio.(i) Scʒ licite:⁊ tunc id quod tribueretur perſone propter laborẽ ⁊ induſtriã cenſeẗ aduẽtitiũ ⁊ ipſi⁹ filij ppriũ:alˀs ex delicto puta vſur3 nec pr̃i q̃riẗ:nec fructib⁹ ꝯfereẗ ſicut nec cetera aduẽtitia.vt.l.fi.C.ḋ col.ang.

i ¶ Ei.ſcilicet filio.

k ¶ Inuidia eſt Scʒ filio qui acquiſiuit.

l ¶ Reuerti.quaſi dicat nulla.

m ¶ Vſũfructũ.quẽ h3 in aduẽticijs. Niſi remiſeritur.vt.C.de do.q̃.li.cũ op.§.ſin autẽ res.Vel niſi ab aliquo ſibi deẗ vel relinquaẗ hoc pacto vt ad patrẽ nõ ptineat vſuſfruct⁹.vt in aut.vt li.ma.⁊ a.in p̃n.col.viij Vel niſi ſuccedat fili⁹ vna cũ pr̃e in hereditate fr̃is vł ſororis.vt in auẗ.de he.q̃ ab inteſt.de.§.ſi vero.col.ix.Vel niſi Fuus doneẗ filiofamilias eo pacto vt manumittaẗ ſtatim.vt.C.de bo.queli.l.vlt.ad fi.Vel niſi qñ pater noluit ꝯſentire filio adeunti hereditatẽ aliquã.vt.C.de bo.que lib.l.fi.in fi.§.i.⁊.ij.Vel ſuum parente minus legitime diuertẽte bona filijs applicenẗ.vt in auẗ.vt nulli iu.§.q2 ꝟo q̃dã.col.ix.Itẽ qñ pr̃ ꝯtraxit inceſtas nuptias.vt in auẗ.de inceſt.nup.§.j.col.ij. Additio. Et alios caſus vide p Ang.hic in q̃b⁹ oĩb⁹ licet nõ habeat pater ius vſuſfru.d3 tamẽ habere cõmoditatem ipſi⁹ iuris:niſi de ip̃a in pacto vel remiſſõe fiat expreſſa mentio.vt hic per eum.

Pr̃ q̃nq3 in aduẽticijs nõ h3 vſum fructum.

n ¶ Proſpera fortuna.Quid dicem⁹ in dubio vñ pueneritͨ? Rñ.q̃dã ex bonis pr̃is preſumiẗ habuiſſe:ſicut ſi vxor h3 p̃ſumiẗ ex bonis mariti.v.C.de do.inter virũ ⁊ vxorẽ.l.etiã.⁊.ff.de do.inter virũ ⁊ vxorẽ.l.q̃nt⁹ Nos ꝯ.⁊ diſtingue an fili⁹ ſit diligẽs vel diues ⁊ pat inops:vel ecõtra:vl ex bonis diligẽtis.alˀs diuit3 q̃ſitum fingam⁹.vt.C.arbi.tu.ſi defunctus.⁊.ff.de here.vẽdi.vẽditor ex hereditate.ibi preciũ em̃ hois ⁊c.⁊.ff.ad.l.falſi.ſi heres inſtitut⁹.in p̃n. Additio. Et hec eſt cõis ẜm Ange.l3 Jo.fab.ꝯ ſentiat ꝯriũ ⁊ male:q2 in dubio nõ p̃ſumiẗ delictũ.vt.l.marito.ff.p ſocio.Ange.

niens luctuoſũ ei ꝓcedat[a].

Emācipās olim filiũ lucrabat̃ tertiam ꝑtē aduentitiox filij. Hodie ꝓo ſolam medietatem vſuſfruct⁹ pro premio habꝫ. Aretinus.

Hoc q̃ꝫ[b] a nob⸫ diſpoſitum[c] ē: ꝛ ĩ ea ſpecie[d] vbi[e] parens emācipando liberũ ſuum ex rebus que acquiſitionem effugiũt[f] ſibi tertiā partē retinē ſi voluerat licētiam ex anteriorib⁹ conſtitutionibus[g] hēbat quaſi ꝓ precio quodāmō emancipationis. Et ĩhumanũ quidem accidebat vt fili⁹ rerũ ſuax ex hac emācipatione dñio ꝓ parte tertia defraudet̃. ꝛ qꝺ honoris ei ex emācipatiōe additum eſt: ꝙ ſui iuris effect⁹ eſt: hoc ꝑ rerũ diminutionē decreſcat[h]. Ideoq̃ꝫ ſtatuim⁹ vt pares ꝓ tertia ꝑte dñij quam retinere poterat: dimidiā[i] nō dñij rerũ: ſed vſuſfruct⁹ retineat. Ita eteni res ĩtacte apꝺ filiũ remanebunt et pat̃ ampliore ſũma fruet̃ ꝓ tertia[k] dimidia potitur⁹.

Seruus acq̃rit dño etiā ignorāti. Hereditas ꝓo ſine iuſſu dñi abeo adiri non pōt. Et tā ꝓꝓetas q̃ꝫ poſſeſſio ꝑ eũ dño acq̃ritur. Are.

Itē vob⸫[l] acq̃rit̃ qꝺ ſui vr̃i ex traditiōe nāciſcũt̃: ſiue qꝺ ſtipulēt̃[m] vl' ex dōatione: l' ex legato ſiue ex q̃libꝫ[n] alia cā acq̃rāt. Hoc ei vob⸫ ignorātib⁹ ꝛ ĩuit⸫[o] obuenit. Ipſe eni ſeruus q̃ ĩ poteſtate alterius ē: nihil[p] ſuũ habere pōt. Sꝫ ſi[q] heres inſtitut⁹ ſit: nō al's niſi vr̃o iuſſu hereditatē adire pōt. Et ſi vobis iubētib⁹ adierit[r]. vobis hereditas acq̃rit̃: ꝑinde[s] ac ſi voſ ipſi heredes inſtituti eſſetis. Et cōueniēt̃ ſcꝫ vobis legatũ ꝑ eos acq̃rit̃[t]. Nō ſolũ aũt ꝓprietas ꝑ eos q̃s ĩ ptāte hētis vobis acq̃rit̃. ſꝫ ēt poſſeſſio Cuiuſcũq̃ꝫ eĩ rei poſſeſſio

Peculiũ eſt triplex.

a Procedat. Collige peculiũ aliud caſtrenſe: aliud quaſi caſtrenſe: aliud ruſticanũ ſiue paganũ quod diuidit̃ in profectitium: ꝛ aduenticiũ ꝛ inoffi. teſta. l. ſi. in prin. de quibus omnib⁹ dicitur in hoc titu. quid iuris ſit. ꝛ C. de bo. que li. l. cum oportet.

b Hoc quoq̃ꝫ. Scilicet vt parentibus honorē ſeruemus. et filijs percamus.

c Diſpoſitũ ē. C. de bo. que li. cũ opꝫ. §. cũ aũt.

d Specie. i. caſu Accur.

e Ubi. i. in q̃ Accurſius.

f Que acq̃ſitionem effugiũt. i. patri acquiruntur quātũ ad proprietatē. Sed ſecũdũ q̃ tpa locũ habebat qꝺ hic dr̃. Scꝺꝫ antiqua nō: quia ſola caſtrēſia ꝛ quaſi nō acquirebant̃: de quibus nichil detinebat pater. vt C. de bo. q̃ li. cum opꝫ. §. i. ſꝫm moderna vero non: quia nō erat adhuc ſtatutũ in aduenticijs: vt non acq̃rātur patri tēpore huius legis antique que recitat̃ hic. Rñdeo quattuor iura hic ſucceſſiue ꝯſiderari. Antiq̃ſſimũ: quo ſola caſtrenſia vel quaſi non acquirebātur. vt. ſ. §. j. Antiquũ: vt tēpore cōſtantini quo res materne ꝛ ex materna linea delate vt nō acq̃rant̃ patri ſtatutũ eſt. vt. C. de bo. mater. l. j. ꝛ. ij. et. iij. Tertiũ qꝺ hic recitatur. vt pater emācipando filiũ de his maternis tertiam teneat ꝓ premio. Quartũ quo cauetur vt omnia aduenticia acq̃rantur filijs q̃ꝫtũ ad proprietatem: patri q̃ꝫtũ ad vſum fructum. ex quo corrigitur illud quod iure antiquo cautum erat. vt hic. ꝛ ſ. §. i. ꝛ C. de bo. que lib. cum oportet.

Pr̃. ſꝫ diuerſa tēpora diuerſa iura hũit ĩ bōis filij.

g Conſtitutiōibus. ſcꝫ Cōſtantini ante iuſtinianũ vt recitatur. C. de bo. que li. cũ oportet. §. penul.

h Decreſcat. Ar. cōtra. ſ. de le. pa. tuto. ꝑ totũ. et C. de cadu. tol. l. vna. §. pro ſcꝺo. Accur. Additio. Tu dic ꝙ on⁹ cũ emolumento pecuniario pōt cauſare honorare ſꝫ honor ſiue emolumēto nō pōt eē cā oneris: q̃ꝫuis q̃nq̃ꝫ ꝯtingat honorē eſſe ſumptuoſum. Jo. fab.

i Dimidiam. quā ſemper retinet niſi expreſſe remittat. vt. C. de bo. q̃ li. cũ oportet. Accurſius.

k Pro tertia. Jꝺ eſt loco tertie quā habebat oliꝫ in bonis maternis rōne ꝓprietatis: hꝫ hodie dimidiā vſuſfructus in omnibus aduenticijs. vt. C. de bo. que lib. cum oportet. §. penulti. Accurſius.

l Item vobis. Al's incipit iſte. §. itē vobis. al's itē qꝺ ſui. ꝛ ita cōit̃ allegat̃. Sꝫ tũc ſubaudi voꝺ acq̃rit̃.

m Stipulētur. Et ita obligationē dño querit. vt j. per quas perſonas nobis acquiritur. circa prin.

n Ex q̃libꝫ. Ut ꝑ occupationē/ vl' ſpecificationē vl' inuētionē. vt. ſ. de re. di. §. fere. ꝛ. §. cũ q̃s. ꝛ. §. theſau.

o Inuitis obuenit. Sic. ff. de acqui. re. do. etiā inuitis. ſic et. ff. de verbo. obli. ſeruus vetante. Arg. contra. ff. de dōa. hoc iure. §. nō poteſt. Accurſius. Additio Sol'. dic ꝙ inuitis acquirit̃ ipo iure/ ſed nō incōmutabiliter vt ibi ar. l. inuito. ff. de re. iu. Angelus.

Bñficiũ cōtinet ĩuitũ.

p Nichil ſuũ. Scꝫ ad ſuā vtilitatem: ſed ad domini vtilitatē pōt vt. j. de ſtipul'. ſeruo. §. ſed cum factũ: q̃ eſt cōtra. imo etiā ad ſuam vtilitatem q̃nq̃ꝫ. vt ſi dñs ſeruo legatũ relinquat. C. de nece ſ. ſer. q̃dam. §. illo. Rñ. illud de equitate non rōne dicitur: quia in alimenta erat relictum. vt C. de le. l. ſeruis. ꝛ ff. de alimen. ꝛ ciba. le. l. ſeruos. alias autem nō tenetur heres niſi velit. Accurſius. Additio. Quod facere debet de vrbanitate ſi ſuam grauare nolit opinionem vt ibi. no. glo. Angelus Aretinus.

Seru⁹ an poſſit hr̃e aliq̃d ſuũ

q Sed ſi heres. Nota in hereditate adeũda a ſeruo tria eſſe neceſſaria q̃ ſunt. iuſſus: vt hic. ꝛ ꝙ precedat. vt. ff. de acqui. here. ſi quis michi. §. iuſſum: ꝛ ſerui voluntas. vt. C. de here. inſti. cum proponas. In trebellianica reſtitutione ſeruo facienda ſolius domini ſufficit voluntas. At in bonox poſſeſſione ſeruo delata ſeruum conſentire ꝛ dominũ velle ſiue ante ſiue poſt oportet. vt. ff. ad trebel. ſeruo inuito. ꝛ rem ra. ha. l. pe. In legato nō ē opus iuſſione cum emolumentũ tantō contineat. vt. ff. man. ſi hereditatem.

Hereditas ꝑ ſeruũ adiri nō poteſt niſi tria concurrāt.

r Adierit. Scilicet ſeruus.

s Perinde. Quandoq̃ꝫ nō perinde: vt ſi filio meo ſubſtituam eos quos heredes michi fecerim. nam vocantur ex ſubſtitutione qui per ſe non qui per ſeruos heredes ſunt. vt. ff. de vul. ꝛ pu. ſubſtitu. qui liberis. §. hec verba. Item alibi vt. ff. de legatis. j. cum filio. §. ipſi vero. ꝛ. §. ideo. Accur. Additio Quod facit vt cō promiſſum factum in abbatem ſancti proculi eo mortuo non tranſeat in ſucceſſorem: quia predefuncti induſtria videatur electa. vt per Bartho. ibi. Are.

t Acquiritur. ſiue ſeruus tantum velit: ſiue dominus tantum: vt. ff. de do. cau. mor. l. ſi. ꝛ de adimen. leg. ſi ſeruo legato.

a ¶ Adepti fuerint. ſ. iuſte ſm quoſdam. Vel aliter quod dic vt diximus. s. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. §. i.
b ¶ Videmini. etiam ignorātes. vt. ff. de acqui. poſ. l. iij. §. ſaltus.
c ¶ Vſucapio. in rebus peculiaribus ſtatim: in dñicis poſtq3 dominus ſcit. vt. ff. pro ſolu. l. ij. ⁊ de vſuca. l. labeo.

nem adepti [a] fuerit: id vos poſſidē videmini [b]. Vñ etiā p'eos vſucapio [c] vł lōgi temporis poſſeſſio [d] vob3 accidit

¶ Seru⁹ in q̄ hēm⁹ vſumfructū acq̄rit nobis ex duab⁹ cauſis vc3 ex re noſtra ⁊ opibus ſuis. Ex alijs ꝓ cauſis acquirit domino ꝓprietatis. Aretinus.

¶ De his aūt ſeruis i q̄b⁹ tm̄mō [e] vſumfructū [f] habet3 ita placuit: vt q̄cq̄d ex re [g] vr̄a vł ex opib⁹ ſuis acq̄rāt vob3 id adijciaẗ. qđ vero extra eas cauſas pſecuti ſunt id ad dominum proprietatis [h] ptineat. Itaq3 ſi is ſeruus heres inſtitutus ſit. legatum ve: quid [i] ei aut dōatum fuerit nō vſufructurio ſed domino proprietatis acquiritur

¶ Liber homo ⁊ ſuus alienus bōa fide poſſeſſus acq̄rit poſſeſſori ex re ipſius et operibus ſuis. Ex alijs ꝓ cauſis liber homo acquirit ſibi ⁊ ſeruus dño ſuo et nō tm̄ per p̄dictos acquiritur nobis dñium ſ3 etiam poſſeſſio. hoc dicit. Aretinus.

¶ Idē placet [k] ⁊ de eo qui a vobis bona fide poſſideẗ ſiue is [l] liber ſit: ſiue alien⁹ ſeruus. ¶ Qđ enim placuit de vſufructuario: idē placet ⁊ de bone fidei poſſeſſore. Itaq3 qđ extra iſtas duas cauſas [m] acquiriẗ id vel ad ipſum pertinet ſi liber [n] ē vel ad dominum ſi ſeru⁹ ē. S3 bone fidei poſſeſſor cu3 vſuceperit ſeruū: q2 eo modo dñs [o] fit ex omnib⁹ cauſis p eū ſibi acquirere pōt

¶ Fructuari⁹ vero vſucapere nō poteſt. Primu3 q2 nō [p] poſſidet: ſ3 habet [q] ius vtendi fruēdi. Deinde quia [r] ſcit ſeruum alienum eē. Nō ſolum autē proprietas per eos ſuos in quibus vſumfructū habet3: vel quos bona fide poſſidetis aut p liberam perſonam que bona fide vobis ſeruit: vobis acq̄ritur ſ3 etiam poſſeſſio. Loquimur aūt in vtriuſq3 [s] perſona ſm diſtinctionem quā proxime [t] expoſuim⁹: id eſt ſi quam poſſeſſionē ex re veſtra vel ex ſuis opibus adepti fuerint.

¶ Per extraneā perſonā nihil poteſt nobis acquiri. Per pcuratorem vero acquiritur nobis poſſeſſio et dominium ⁊ vſucapio. h. d. Aretinus.

Et hoc tz Ang. in. l. qđ fu⁹. ff. de acq̄. poſ. qđ facit vt lucrū ex vſuris nō ꝯtraẗ pri: nec ſit ſrib⁹ ꝯferēdū niſi vtātur cautela de q̄ p'eū hic

d ¶ Poſſeſſio. i. preſcriptio que eſt effectus lōge poſſeſſiōis. vt. ff. de vſuca. l. iij.
e ¶ De his. Tantūmodo. vt ff. de do. cau. mortis. l. vlti. ⁊ de adimen. le. l. ſeruo.
f ¶ Vſumfructum. de eo i quo vſum tātūmodo habemus: dic q ex operib⁹ tantū nō acquirit: quia opere ſerui i fructu ſunt vt. ff. de vſu. ⁊ habi. p ſuū
g ¶ Ex re. Expone. vt. s. §. j.
h ¶ Ad dñ3 ꝓprietatis. niſi cōtemplatiōe vſufructuarij ſit iſtitutus: vel aliud ſibi datum fuerit quo caſu ex re ei⁹: ſcilic3 vſuffructuarij ſibi queſitum eſſe videẗ. vt ff. de vſufruct. le. ſed ⁊ ſi quid. non tñ vſuffructuarij iuſſus ſufficit ad adeūdā hereditatem. vt. ff. de acq̄. here. l. aditio. §. p̄terea. Accurſius Additio. S3 adibit iuſſu dñi qui fructuario reſtituet: ⁊ ſi nolit iubere cogetur. vt no. e. ti. l. ſi quis igitur. in prin. ⁊ ff. de vſufru. lega. ſi ſerui.
i ¶ Quid. i. aliquid.
k ¶ Item placet. Sc3 quo ad acquiſitionē. vt ſtatim ſequitur. nā in alio differt. vt. j. e. §. ſed bone fidei.
l ¶ Is liber. hic dic qđ diximus. s. e. in prin.
m ¶ Extra iſtas duas cauſas. veluti ſi fuerit heres inſtitutus: vel legatū fuerit ei aliq̄d/vel donatum.
n ¶ Si liber eſt. Preter poſſeſſionē que ſibi. ſ. libero poſſeſſo queri nō pōt cū ipe ab alio poſſideaẗ. vt. ff. ad. l. iuliā de adulte. ſic eueniet. Itē preter vſucapionem que ſibi nō queritur ſine poſſeſſiōe vt. ff. de acq̄. re. do. homo liber. §. quicq̄d. ff. de vſu. l. ſine poſſeſſiōe. Sed in hereditate p liberū hoīem michi querēda: ſex ſunt neceſſaria. quorum ſi q̄d defuerit nō queriẗ. ſcil3 vt mei ꝯtēplatiōe inſtituaẗ. Itē vt ſciat cōditionē ſuā inſtitutus. Item q iuſſu meo adeat. Item q volens adeat. Itē q velit michi querere. Itē q bōa fide poſſideā. Bene dico oportet vt ſciat conditionē ſuā. Na3 ignarus ſue conditionis nulli acquirit. ſibi enim non vt. ff. de acqui. here. q̄ putat. §. qui bona fide. ⁊ l. vi. §. j. q2 ſe obligare nō voluit. Itē poſſeſſori nō: ſi nō interuenit iuſſ⁹ vt. ff. de acq̄. her. ſi q̄s michi bona. §. iuſſū. Idem ⁊ ſi interuenit. vt. ff. de acqui. here. l. vi. §. celſus. ⁊ §. i. nam ſeruili neceſſitate creditur hoc feciſſe: vt. ff. de neg. geſt. at qui. §. ſi libero. q̄re nō pōt acquirere. vt. ff. de here. inſtitu. homo liber. in pnci. Si ſciens conditionem ſuā volēs querere michi/q̄rit ſibi: ſed reſtituitur michi poſſeſſori per conditionem ſine cauſa cui⁹ intuitu fuit inſtitut⁹: ſicut ſi volens querere poſſeſſori cui⁹ intuitu fuit inſtitutus iuſſu eius adeūdo querit: ſ3 ſi non eius contēplatiōe nichil fit. vt. ff. de acqui. re. do. l. liber homo. ⁊ l. homo liber. in prin. (j) Item poteſt dici q ignar⁹ querit ſibi. vt. ff. de acqui. here. l. qui putat. §. de eo. cū nō cōtemplatiōe poſſeſſoris inſtituaẗ. vt. ff. de acqui. here. l. qui in aliena. in fi. et §. cum autē. Additio (j). Dic ſ3 Jo. fab. q hoc pōt eſſe verū in quo iuſſ⁹ nō interuenit: quia tunc nō videtur ſibi velle acquirere in dubio. vt. ff. de acqui. here. l. qui in aliena. §. i. ſed de hac materia plenius videas hic per Ange.
o ¶ Domin⁹ fit. ſic. C. de pact. traditionibus. Accurſius.
p ¶ Non poſſidet. ſ. ciuiliter. ſed naturaliter. vt. ff. de acqui. poſ. l. naturaliter. vnde vtile interdictū vñ vi ſibi datur. vt. ff. de vi et vi ar. l. iij. §. vnde vi.
q ¶ Sed habet. ſic. ff. de acqui. poſ. l. i. §. per eū. ſic ff. qui ſatiſda. cogun. l. ſciendum. §. ij.
r ¶ Quia ſcit. vnde non vſucapit: cum malam fidē habeat. vt. s. de vſuca. in prin.
s ¶ In vtriuſq3. No. de trib⁹ vtriuſq3 dici. Vel melius dic vtriuſq3 fructuarij ⁊ bonfidei poſſeſſoris.
t ¶ Proxime. vt. s. e. §. de his. ⁊ §. idem placet.

Poſſeſſionē poſſeſſ⁹ nō q̄rit.

Hereditas nō q̄riẗ p hominē liberū bona fide

poſſeſſū niſi ſex ꝯcurrāt

Argumētū a ɔ̄rio ſenſu eſt in iure validum.

a ¶ Ex his. Apparet.ſ.arg.a cōtrario ſenſu ſūpto. nā ſi tm̄ ꝑ dictos hoies acquiritur:ergo nō ꝑ alios.vt ff.de offi.eius cui mā̄da.ē.l.i.in p̄n.⁊.ſ.de tute.in p̄nc.
b ¶ Acquiri. Fallit in tutore/⁊ curatore / ⁊ ſimilibꝰ perſonis.vt dicemus.ī.de inuti.ſti.§.ſi quis aliȷ̄ Additio Uidebitis ibi glo.plenā qui pōt ꝓ alio ſtipulari ⁊ ibi dicā de quo late per Bar.et doct.in.l.ſtipulatio iſta.§.alteri ⁊ .§.ſi quis inſulā. ff.de ꝟbl.obl.an.

¶ Ex his itaqꝫ appet [a] ꝑ liberos homies q̄s neqꝫ veſtro iuri ſubiectos habetis neqꝫ bōa fide poſſidetis.

¶ Item ꝑ alienos ſeruos in quibus neqꝫ vſumfructū habetis neqꝫ poſſeſſionē iuſtā nulla ex cauſa vobis acquiri [b] poſſe. Et hoc eſt qđ dicitur ꝑ extraneam perſonā nihil acquiri poſſe.excepto eo qđ per liberam perſonam veluti per ꝓcuratorem placet non ſolum ſcientibus:ſꝫ ⁊ ignorantibus vobis acquiri poſſeſſionē [c] ſecundum diui ſeueri cōſtitutionē [d]:⁊ per [e] hanc poſſeſſionem etiā dn̄ium ſi dn̄s fuerit qui tradidit:vł̄ vſucapionem aut longi temporis p̄ſcriptionē:[f] ſi dn̄s non ſit.

¶ Epilogādo trāſit ad alſmatias cū q̄dā p̄ābulo. Ar.

¶ Hactenꝰ tātiſper admonuiſſe [g] ſufficiat queēadmodū ſingule res vobis ācq̄rātur [h]. ¶ Nā ⁊ legatoꝝ [i] ius quo ⁊ ipo iure ſingule res

c ¶ Poſſeſſionē.C.de acq̄.poſ. poſſeſſio quoqꝫ.l.i.⁊.ff.de ac.poſ. .§.et ſi poſſeſſio.
d ¶ Cōſtitutionē.q̄ ē.C.ꝑ q̄s ꝑ. nobis acqui.l.j.

Poſſeſſio ſola nō ɋrit.

e ¶ Per hanc. itaqꝫ ⁊ per ꝓcuratorē:nāqꝫ ſola poſſeſſio(cuꝫ res inanimata ſit) michi non ɋrit.nā et per traditionem res michi ɋritur ⁊ poſſeſſio:ſed illa eadem et per me acq̄rit.vt.ſ.de re.di.§.ꝑ traditionem.⁊.ſ.e.l.p̄n.Aliȷ̄ dicunt: vt Azo.per ſolaꝫ poſſeſſiōem acq̄ri dn̄ium:vt hic.⁊ ⁊.C.e.l.j.Sed ibi non dicit ſimpł̄r excepta poſſeſſione:ſed dicit excepta cauſa poſſeſſionis.id eſt dominio quod ē cā poſſeſſionis ſcđa poſt vſucapionem.vt.ff.de vſuc.l.iiȷ̄.
f ¶ P̄ſcꝑtionē. Uobis ſciētibꝰ.vt.C.de acq̄.poſ.l.j.
g ¶ Hactenus Admonuiſſe.ſ.de re.di.§.ſinguloꝝ
h ¶ Acquirantur. Per vos ⁊ alios.vt in ti.ti.iſto.
i ¶ Nam ⁊ legatorū. Rn̄.ta.obiec.q̄ fieri poſſet de ſingularibus acquiſitionibus legatorum.
k ¶ Referemus.vt.ī.de leg.per totum.⁊.ī.de ſingulis rebus per fideicōmiſ.relic.per totum.
l ¶ Heredes.ſcilicet de iure ciui.vt.ī.de here.inſti. vſqꝫ ad titu.de bo.poſ.
m ¶ Bonoꝝ.ſ.de iure p̄to.vt.ī.de bo.poſ.ꝑ totū tit.
n ¶ Arrogaueritis.ī.de acqui.ꝑ arro.per totum.
o ¶ Adiecta fuerit.ī.de eo cui lib.cā bōa adiȷ̄ ꝑ to.
p ¶ Ex teſtamēto. De q̄bꝰ vſqꝫ ad tertiū librū dicet

Continuatio. ¶ De teſtamentis ordinandis. ¶ Iſta rubrica ⁊ ſeq̄ntes ɔ̄tinuantur per imperatorem.vt.ſ.ti.i.§.fi.dic vt ibi. Additio Uel dicas ſic ⁊ familiaribus. Dictū eſt.ſ in.§.fi.ti.precedentis ꝙ per vniuerſitatem res nobis acquirūtur:vt per hereditatem ⁊ alios modos ibidē poſitos. Uerū qꝛ hereditates qn̄qꝫ deferunt ex teſtō ⁊ qn̄qꝫ ab inteſtato.iō p̄io ſequit videre de teſtamētꝫ

Diuiſio. Teſtamētū. ¶ Totꝰ iſte titulꝰ diuidit p̄ncipalit̄ i tres ꝑtes. Nā p̄io ponit ſiue deriuationē: ſiue ethimologiā teſtamēti. Scđo de teſtamētis in ſcꝑtis. tā de iure veteri q̄ꝫ iure nouo. Tertio de teſtō nūcupatiuo. Scđa ibi.ſed vt nichil. Tertia ibi.ſed illa q̄dē Itē ſcđa pars p̄ncipalis ſubdiuidit. Nā primo recitat ius antiquū ⁊ multiplicē ordinationē teſtōꝝ ⁊ eorum noia cū eoꝝ correctiōe. Scđo de ſigillatiōe faciēda ꝑ teſtes. Tertio q̄ teſtes p̄nt adhiberi ⁊ qui repellantur in teſtō.

vobis acq̄runt.itē fidei cōmiſſorū vbi ſingule res vobis relinqunt: oportunius inferiori loco referemus [k].

¶ Uideamꝰ itaqꝫ nūc q̄bꝰ modis per vniuerſitātē res vobis acq̄runtur. Si cui ꝗ heredes [l] facti ſitꝫ:ſiue cuiꝰ bonoꝝ [m] poſſeſſionē petieritis:vł̄ ſi quē arrogaueritꝫ [n] vł̄ ſi cuiꝰ bōa libertatū cōſeruandarū cā vobis adiecta fuerit [o]:eiꝰ res oēs ad vos tranſeūt. Ac p̄iꝰ de hereditatibꝰ diſpiciamꝰ quaꝝ duplex cōditio ē: nam vł̄ ex teſtamēto [p]:vel ab iteſtato ad vos ꝑtinēt. Et p̄iꝰ ē vt de his diſpiciamꝰ que ex teſtamento vobis obueniūt:qua in re neceſſarium ē initiū đ ordinādis teſtamītꝫ exponē.

¶ De teſtamītꝫ ordinādis.

¶ Teſtamentū đr teſtatio mētis. ⁊ antiq̄tꝰ erāt plura gn̄a teſtamītoꝝ.vnū qđ i pace:aliud qđ i bello aliđ qđ ꝑ es ⁊ librā:aliđ de iure p̄toriō:q̄ receſſerūt ab vſu. Ar.

Quarto ꝙ nō refert in qua materia teſtm̄ ſcribat. Quīto ponit vnū caſū ꝙ de vno teſtamēto p̄nt fieri plures ſcripture. Scđa ibi. Poſſūt autē. Tertia ibi. Teſtes autem. Quarta ibi. Nichil autē. Quīta ibi. Sed ⁊ vnum Itē hec p̄ncipaliter ſubdiuidit in ix.partes. Primo ponit ethimologiam vocabuli. Secūdo recitat duo gn̄a teſtōꝝ que olim ſeruabant. Tertio recitat tertiū genꝰ teſtōꝝ qđ etiā iure ci.fuit introductū. Quarto pōit duo gn̄a teſtōꝝ i diſſuetudinē abiiſſe. Quīto ponit q̄liter tertiū genꝰ ꝑtim deſiȷ̄t ꝑ diſſuetudinē. Sexto qualiter poſtea fiebāt teſtā de iure p̄torio. Sꝑtio q̄liter in cōfectiōe teſtamētorū ius ciuile ⁊ p̄toriū ɔ̄iūctū ē.⁊ etiā ɔ̄ſtōnes imꝑiales. Octauo magis declarat q̄đ eſt de iure ciuili ⁊ quid de p̄torio:⁊ q̄đ de iure cōſtōnū in formatiōe teſtamēti. Nono qualiter ꝑ ɔ̄ſtōnes imperiales additū eſt ꝙ teſtator ſcribat nomē heredis. Scđa ibi.ſed vt. Tertia ibi acceſſit. Quarta ibi.ſꝫ illa. Quīta ibi.qđ vero. Sexta ibi poſtea. Septima ibi.ſed cū paulatim. Octaua ibi vt hoc. Nona ibi.ſed his omnibus. Aretinus.

¶ Teſtamētū. Caſus. ¶ Po.igit ſic ca.in p̄ia parte. Dn̄e iā video ꝙ vos vultis trac.de teſtamētis.dicatꝫ ergo michi.vn̄ appellat teſt:? Ad hoc rn̄.amice teſt.ex eo appellat ꝙ teſta.mētis eſt.ſed vt nichil antiq̄tatis penitꝰ ignoret a iuuenibꝰ ſcire dēs duo gn̄a teſtōꝝ de iu.ci.antiq̄ſſimo in vſu fuiſſe.quoꝝ altero gn̄e vtebant antiq̄ pace ⁊ ocio. Et hoc genꝰ teſt.in pace ⁊ ocio facti appellabāt kalatis comicis.⁊ altero gn̄e teſtōꝝ vtebant cū eſſent in expeditiōe armoꝝ exituri:⁊ hoc ſcđm genꝰ appellabāt ꝓcinctum. Poſtea vero ꝓcedēte tꝑe acceſſit tertiū genꝰ teſtōꝝ:⁊ hoc tertiū genꝰ appellabāt ꝑ es ⁊ librā ⁊ hoc tertiū genꝰ appellabat.qꝛ ꝑ quādā imaginariā venditionē fiebant corā q̄nqꝫ teſtibus ciuibꝰ romanis puberibꝰ libripēde preſente.⁊

eo qui familie emptoꝛ dicebaꝶ. ⁊ ita quodāmodo ſex teſtes de iu.ci. antiquo in factione teſtamenti requirebātur. Sed certe prima duo gña teſtōꝝ: vʒ kalatis comicijs ⁊ ꝓcinctū ex veterib⁹ teſtamētis in diſuetudinem abierūt. Tertiū vero genus. ſ. ꝑ es ⁊ librā appellaꝶ. lʒ diutius ꝑmanſerit. tñ ⁊ partim in vſu eſſe deſinit. ⁊ hec tria gña teſtōꝝ. vʒ kalatꝭ comicijs ⁊ ꝓcinctuʒ ⁊ ꝑ es et librā ad ius ciuile referuntur. Poſtea ꝟo de iure ꝑtorio q̄dā alia forma faciendoꝝ teſtōꝝ inuēta eſt. Nā ƀ iure nlla emācipatio vł imaginaria vēditio req̇rebaꝶ: ſʒ ſigilla ſeptē teſtiū teſtamentis faciendis ſufficiebāt. cū ius iure ciuili āt iquo ſigilla teſtiū non eſſent neceſſaria. Sed cum poſtea paulatim ⁊ ſucceſſiue tā ex vſu hominū q̄ȝ ex emendationib⁹ ꝯſtōnū ceperit ius ciuile et ius ꝑtorium in vnā ꝯſonantiā et vniformē obſeruationē circa factionē teſtōꝝ confluere ſtatutū fuit: vt vno ⁊ eodem tꝑe ſigna ſeptē teſtium in teſtamentis adhibeanꝶ qƀ ius ciuile antiquū quodāmō exigebat. ⁊ hmōi ſeptē teſtes adhibiti in teſtamēto ſubſcribebāt: qƀ ex ꝯſtōnibus inuentū eſt ⁊ ex edicto ꝑtoꝛis ſignacula teſtiū teſtamētis apponerenꝶ vt hodie hmōi ius teſtōꝝ faciendoꝝ ex triplici fonte videaꝶ eſſe deriuatū. Nam teſtes ⁊ eoꝝ ſigna vno contextu teſtamēti celebrandi gña a iure ciui. antiquo videnꝶ deſcēdere. Subſcriptiōes aūt teſtōꝛis ⁊ teſtiū ex ꝯſtōnum obſeruatione adhibenꝶ. ⁊ ſigilla ⁊ numerus teſtium ex edicto pretoꝛis. Sed po. ca. Dñe iam video quid obtinebat de iure antiq̇ circa faciēda teſtamenta et qualr̄ antiq̇tas corrigereꝶ ꝑ ꝯſtōnes principū. nunquid addidiſtis ꝑ ꝯſtōnes vr̃as? Rñ. ꝙ ſic. Naȝ oibus ꝑdictis ꝓpter ſinceritatē teſtamēti. vt oīs fraus excludatur ex nr̃a ꝯſtōne hoc additū eſt vt nomē heredis ꝑ manum teſtōꝛis: vel ſi ipſe neſciat. vel nō poſſit ſcribere ꝑ manuȝ publicā exprimaꝶ. ⁊ oīa ſꝫm nr̃e ꝯſtōnis tenoꝛem procedant. Sed pone ca. Domine iam video ꝙ teſtes debent ſignare teſtamentū. Nūquid neceſſe eſt ꝙ quilibet eoꝛum proprio ſigillo vtaꝶ? Rñ ꝙ non. Poſſunt enim oēs teſtes vno ſigillo vel vno anulo ſignatorio ſignare teſtm̄. Quid enim ſi ſeptem anuli huiuſmodi ſcripture ⁊ eoſdem habentes characteres nōne ſufficiunt. Ergo eadem ratione ſufficit ⁊ ſi omnes eodem anulo vtanꝶ. ⁊ ita Papi. viſum eſt. Et non ſolum proprio ſed etiam alieno ſignare poſſunt.

Lapis v. ƀr. Argm̄ v. ƀr. Mutuū

a ¶ Teſtamentū ex eo appellatur. ponit ethimologiam. vt ƀr lapis quaſi ledēs pedem. et argumentum quaſi argute inuentū. ⁊ ſic mutuū quod ex meo tuum fit. vt. ff. ſi cer. pe. l. ij. §. appel. ata. ⁊ i in hoc codicill⁹ poteſt dici teſtm̄. † Diffinitur autem ſic. Teſtamentum eſt voluntatis noſtre iuſta ſnīa de eo quod quis poſt mortem ſuam fieri voluit. ff. eo. l. j. et eſt addendum cū inſtitutione heredis. vt. j. de lega. §. ante heredis. quia ſine heredis inſtitutione nullum dicitur teſtamentuȝ. vt. ff. de iur. co. l. fi. ⁊. j. de fideicom. here. in ꝑn. Additio

† Tm̄ non eſt teſtm̄. vt. l. fi. C de codi. Angel.

Teſtamētuȝ[a] ex eo appellaturꝙ teſtatio mētꝭ ſit. ¶ Sʒ ꝗƀ nihil antiquitatis penitus ignoꝛetur ſciendum ē olim quidem duo genera teſtamentoꝛū i vſu fuiſſe: quoꝛum altero in pace et ocio vtebantur: quod calathis[c] comitijs appellabant: altero cum in prelium exituri[d] eſſent: quod procinctū[e] dicebatur. ¶ Acceſſit[f] deide tertiū gen⁹ teſtōꝝ qƀ dicebaꝶ ꝑ es[g] et librā. ſ. qꝛ per emācipationē. i. imagiariā quādā venditiōem[h] agebaꝶ quinqȝ teſtibus ⁊ libripēde[i] ciuib⁹ romāis[k] puberibus[l] preſentibus: ⁊ eo q̇ familie[m] emptoꝛ[n] dicebaꝶ. ¶ Sed illa quidem priora duo genera teſtamentoꝛum ex veteribus tꝑibus in diſſuetudinē abierūt. ¶ Qƀ vero per es ⁊ libram[o] fiebat: licet diuti⁹ permanſit: attamē partim[p] ⁊ hoc in vſu eē deſijt. ¶ Sʒ predicta[q] quidē nomia teſtamētoꝛū ad ius[r] ciuile referebanꝶ. ¶ Poſtea[s] ꝟo ex edicto pretoꝛis foꝛma alia faciciendoꝛū teſtamētoꝝ itroducta ē. ¶ Jure enim honoꝛario[t] nulla emancipatio deſiderabaꝶ ſʒ ſeptē teſtiū ſigna ſufficiebāt: cum iure ciuili ſigna teſtiū nō erāt neceſſaria.

¶ Septem teſtes ſe ſubſcribentes/totidemqȝ ſignacula in teſtamentoꝛum confectione requiruntur. Jn quibus nomen heredis a teſtatoꝛe aut a teſtibus ſcribendum ē.

Sed hanc glo. cōmuniter reprehēdunt docto. quia ponit defectū in iuriſconſulto. vt dicta. l. fina. et exponunt iuſta. id ē perfecta. vt probatur in. l. cum filio. §. fi. ff. ƀ lega. iij. que perfectio eſt quadruplex: ſcilicet i materia: in foꝛma: in ſolēnitate: et quo ad cōfirmationem dupliciter vt hic. Angelus.

b ¶ Sed. vt. C. de ca. tol. l. vnica. §. et cuȝ triplici. Arg. contra. i eo. ti. §. in pro ñ ſcripꝫ. Ac. Additio. Sed dic ꝙ licitū eſt ſcire et allegare ius coꝛrectum ad declarationeȝ iuris noui: nō ad deciſionem. l. j. in principio. C. de lati. li. tol.

c ¶ Calathis comitijs. id eſt bonis initijs vel bonis conuentibus. calos enim bonum interpretatur comitie ſunt conuentus. Uel a calo quod eſt voco: quia vocatio perſonarum fiebat vñ calende dicte ſunt. Accur. Additio. Dic ꝙ comitium proprie eſt in quo coitur ad litium et ſuffragioꝛum cauſas. Calos Kalēde Comitie.

d ¶ Exituri eſſent. De domibus.

e ¶ Procinctū. Eo foꝛte ꝙ ſuccincte fiebat. et in his duobus teſtamentis heres erat. vt. j. eo. §. ſed neqȝ.

f ¶ Acceſſit. Similiter de iure ciuili.

g ¶ Per es et librā. propꝛium nomen teſtamenti.

h ¶ Uēditionē. Sic. ȝ. q. modis ius pa. po. ſo. §. ꝑtea

i ¶ Libripende. i. eſtimatoꝛe qui libripendebat vel eſtimabat familiaȝ vno nūmo: deinde emptoꝛ manumittebat totam familiam cum omnibus bonis. Libripēs q̇s dicitur.

k ¶ Ciuibus romanis. id eſt liberis hominib⁹. vt ȝ. de liber. §. fina.

l ¶ Puberibus. ȝ. qui. mo. tu. fi. in principio.

m ¶ Familie. id eſt hereditatis. vt. ff. de ꝟbo. ſig. pronunciatio. §. familie.

n ¶ Emptoꝛ. q̇ erat loco heredis. vt. j. §. ſed neqȝ.

o ¶ Libram. ſcilicet adequatam. i. eſtimatam rem ⁊ dicitur libra hereditas. qꝛ ſicut libra diuidiꝶ in. xij. vncias: ita ⁊ hereditas. vt. j. de here. inſti. §. hereditas. vñ dicitur adequata libra id eſt hereditas eſtimata.

p ¶ Partim. quia numerus teſtium remanſit.

q ¶ Sʒ ꝑdicta. Al's ꝑfata. ⁊ ita allegatū q̄nqȝ iueniꝶ

r ¶ Ad ius ciuile. ſcȝ qꝛ ius ciuile inuenit.

s ¶ Poſtea. Scilicet de media iuris prudentia.

t ¶ Honoꝛario. i. pretoꝛio. vt. ȝ. de iur. na. §. ꝑtoꝛium

a ¶ Sed cū. Quodammodo. Quia computato li-
bri pende et em ptore .vij. erant.
b ¶ Et ſubſcriptione. vt ſubſcribant ſe teſtamento
affuiſſe: et cuius ſit. vt. ff. e. l. pe. et antepe.
c ¶ Conſtitutionib⁹. vt. C. de teſta. hac ↄſultiſſima.
d ¶ Uno contextu. i. nullo actu interpoſito: niſi ne
ceſſario nature. vt. ff. eo. heredes in fi. ⁊. C. e. cū an-
tiquitas. Accur. Additio. Propt
quez ſi aliqui re-
cedant anteq̄ꝫ lo
co ipſorū alij ſub
rogentur: poteſt
aliquid fieri ſi i-
minet periculum
vite teſtatoris: a
lias non.
e ¶ Teſtato-
ris. Si pōt. vt. C.
eo iubemus.
f ¶ Teſtamen
tum. Si non pōt
teſtator ſcribere.
Sed hodie indi-
ſtincte per alium
ſcribere pōt no-
men heredis vt i
aut. vt ſpō. lar. §.
quia ꝓ. o. col. ix.
g ¶ Tenorem.
Eſt autē tenor ſi
poteſt ſcribere. fa
cia: alias dicet
coram teſtibus ⁊
ſcribetur per ali-
quem vel per ali
quos de eis: al's
non valeat imo
falſi pena tabel-
lio tenetur. vt. C.
eo iubem⁹ in fi.
Accur. Additio.

Uno cō textu. q̄n dicat qd fieri.

¶ Sed cum paulatī tam ex vſu hoīm q̄ꝫ ex cōſtitutionū emēdationibus cepit i vnā cōſonantiam ius ciuile ⁊ p̄torium iugi. cōſtitutum eſt vt vno eodē q̄ꝫ tpe (quod ius ciuile quodāmō [a] exigebat) ſeptē teſtib⁹ adhibitis ⁊ ſubſcriptiōe [b] teſtiū: qđ ex conſtitutionib⁹ [c] iuētum ē: ⁊ ex edicto p̄torꝫ ſignacula teſtamētis imponerētur. ¶ Ut hoc ius tripartitum eſſe videat. vt teſtes quidē ⁊ eorū preſētia i vno cōtextu [d] teſtamenti celebrādi gratia a iure ciuili deſcendāt. ¶ Subſcriptiōes autem teſtatorꝫ [e] et teſtium [f] ex ſacrarum cōſtitutionū obſeruatione adhibeant. ¶ Signacula aūt ⁊ teſtium numer⁹ ex edicto pretoris. ¶ Sed his omnibus a noſtra cōſtitutiōe ꝓpter teſtamētorū ſinceritatem vt nulla fraus adhibeatur hoc additū ē vt per manus teſtatoris vl' teſtiūꝫ nomen heredis exprimatur: et oīa ſecūdū illi⁹ cōſtitutionis tenorem [g] ꝓcedant.

¶ Oīs teſtes poſſunt vno anulo ꝓprio vel alieno ſigillare. h. d. Are.

¶ Poſſūt autem omnes teſtes ⁊ vno anullo [h] ſignare teſtamentū [i]. ¶ Quid enim ſi ſeptem anuli vna ſculptura fuerint ſecūdum q̄ papiniano viſū [k] eſt? Sed ⁊ alieno quoq̄ꝫ anulo licꝫ ſignare teſtamentum.

¶ In teſtamento pōt eē teſtis quibꝫ q̄ pt heres iſtitui excepto hic enumerat. Ar.

¶ Teſtes autem adhiberi poſſūt hi cum quibus teſtamenti [l] factio eſt. Sed neq̄ꝫ mulier [m] neq̄ꝫ ipubes [n] neq̄ꝫ ſeruus: neq̄ꝫ [o] furioſ⁹: neq̄ꝫ [p] mutus: neq̄ꝫ ſurdus: neq̄ꝫ is cui bonis interdictum [q] eſt neq̄ꝫ hi q̄s leges iubēt iprobos iteſtabileſq̄ꝫ [r] eē pñt in numerum teſtiū adhiberi.

¶ Seru⁹ cōi opiniōe reputat⁹ liber: pōt in teſtamēto eſſe teſtis. Areti.

Quod, eſt verum quādo ſolēnitas non fuit obſeruata nec ſcripta in teſtamento: ſecus ſi fuit obſeruata licet non ſcripta. vt. l. librarius. ff. de re iudi. Ange.
h ¶ Poſſunt. Anulo ſcꝫ habente caracteres qui ſignatorius dicitur. et ſic eſt in eo ſigillum: non autem alio ſigno. vt. ff. e. ad teſtium. §. ſignum. et de verbo. ſigni. l. ſignatorius.
i ¶ Teſtamentū. Uel etiam linteum ſcꝫ quo inuolutum eſt teſtamentū. vt. ff. e. ad teſtium. §. finali.
k ¶ Uiſum eſt. hac ratione et cum tribus vel paucioribus: vel pluribus poteſt ſignari teſtamētum. ar. j. man. §. is qui exequitur. Alij dicunt tantum cum ſeptem vel vno debere ſignari.
¶ Teſtes autem. Caſus. ¶ Hic incipit ſcđa particula prime partis principalis in qua ſic pone regulā generalem per quā determinat qui poſſūt eſſe teſtes in teſtamento. Secūdo: excipit a regula. Tertio ſubijcit plures caſus ſpeciales circa dubitatiōes incidētes in teſtib⁹ adhibendis in teſtamento ⁊ ius antiquū etiā circa hunc titulum corrigit. Po. igit ſic caſuꝫ. Domine iam video quot teſtes debeant adhiberi in teſtamento dicatis modo michi qui poſſunt eſſe teſtes in teſtamento? Ad hoc rñ. amice teſtes iure adhiberi ſolent hi qui ex teſtamento capere poſſunt. Hoc tamen nō eſt generaliter verū quia mulieres neq̄ꝫ impubes neq̄ꝫ mutus neq̄ꝫ furioſus neq̄ꝫ ille cui adimi. bo. interdicta eſt neq̄ꝫ in famoſo crimine damnatus vel muliebria in corpore ſuo paſſus quē lex iubet improbū inteſtabilemq̄ꝫ eſſe in numero teſtium in teſtamētis cōdendis adhiberi poſſunt.
l ¶ Teſtes. Teſtamenti factio. Paſſiue accipe hic vt bona ſit exceptio: ſed neq̄ꝫ mulier ⁊c. alias etiā accipit actiue: vt. j. de he. q̄. ⁊ diffe. §. teſtamēti
m ¶ Neq̄ꝫ mulier. In alijs aūt caſibus omnib⁹ recipitur preterq̄ꝫ in teſtamētis. vt. ff. e. qui teſtamento. §. mulier. Ratio eſt. vt. C. d fideicō. l. fi. vt eſt timor falſitatis. Quid de hermofrodito? Reſpon. ſi preualet i maſculino ſexu recipitur. vt. ff. de ſtatu hominū queritur. et de teſti. l. repetūdarū. §. j.

Mulier vo. q̄ꝫ teſtificari pōt preterq̄ꝫ in teſtamētis. Hermofrodit⁹ an i teſtamēto poſſit eē teſtis. Teſtificamur d his q̄ vidim⁹ in pueritia

n ¶ Neq̄ꝫ impubes. Quid de eo quod vidit in pupillari etate? Rñ. alias id eſt p̄terq̄ꝫ in teſtamento poſſet teſtificari ſicut ⁊ ſeruus. vt. ff. de verbo. ſign. lege. notionē. §. inſtrumentorum. ⁊. C. de here: ⁊ manich. quoniam i fi. ſꝫ hic non: quia faciunt ad ſubſtantiam teſtamenti: vt hic dicitur.
o ¶ Neq̄ꝫ furioſus. Niſi habeat dilucida interualla. ff. eo. qui teſtamento. §. nec furioſus
p ¶ Neq̄ꝫ mutus. qui nihil loqui vel audire poteſt. vt. j. qui teſtamen. face. poſſunt. §. item ſurdus. Additio. Etiam ſi talē morbum habeat a caſu: ⁊ ſit litteratus q̄uis tunc poſſit teſtari ſm Jo. fab. hic.
q ¶ Interdictū eſt. Uel a lege: vt quia commiſit in legem iuliam maieſtatis. vt. C. ad. l. iuliam maie. l. fi. Uel a iudice. vt. ff. eo. is cui. in fi. j. reſpon.
r ¶ Inteſtabileſq̄ꝫ. Ut de crimine famoſo damnat⁹ vel muliebria paſſus. vt. ff. eo. is cui. §. fi. et. l. cum lege. et. ff. de teſti. ob carmen. in principio.
¶ Sed cum aliquis. Caſus. ¶ Adhuc in iſto. §. ꝓſequitur ſcđam partem prin. in qua ſic pone ca. Dñe q̄dam condidit teſtamentū. ⁊ in teſtamento ſeptē adhibuit teſtes ſpāliter cōuocatos ⁊ corā eis voluntatem vltimam declarauit. ⁊ nomen heredis expreſſit et teſtes ſcripſerūt. ⁊ teſtamētū ſigillauit quo facto deceſſit teſtator: mortuo teſtatore quidā ex teſtibus apparuit ſeruus qui tamen tempore facti teſtamēti liber

¶ Sed cum aliquis ex teſtibus teſtamẽti quidẽ faciendi tpe liber eſtimabat̃ poſtea autem ſeruus apparuit: tam diuus adrianus cathoni. q̃ poſtea diuus ſeuer⁹ et antoninus reſcripſerũt ſubuenire ſe ex ſua libertate ᵃ teſtamẽto. vt ſic habeatur firmũ: ac ſi vt opoꝛtebat factũ eẽt cũ eo tempoꝛe quo teſtamẽtum ſignaret̃ ᵇ: omnium cõſenſu ᶜ hic teſtis liberoꝛũ loco fuerat: neq̃ quiſq̃ eſſet q̇ ei q̃ſtionẽ ſtat⁹ mouiſſet.

¶ Pot in vno ⁊ eodẽ teſtamẽto eẽ teſtis pater cum filijs ⁊ fratrib⁹ dummodo ſit alienũ. ſecus aũt ſi pꝛopꝛiũ vel domeſticũ. Aretin⁹.

¶ Pater nec non is q̃ i poteſtate eius ẽ. item duo fratres qui i eiuſdem patr̃ poteſtate ſũt vtriq̃ teſtes i vno teſtamẽto fieri pñt: quia nihil nocet ex vna domo plẽs teſtes alieno ᵈ negocio adhiberi. ¶ In teſtib⁹ autẽ non debet eſſe is q̇ in ptãte teſtatoꝛis eſt. ¶ Sz ſi filiuſfamilias ꝺ caſtrẽſi peculio poſt ᵉ miſſionem faciat teſtamẽtũ nec pater eius recte adhibetur teſtis: nec is qui in poteſtate eiuſdẽ patris eſt: repꝛobatum eſt enim in ea ᶠ re domeſticum teſtimoniũ.

¶ In teſtamento nõ põt eẽ teſtis heres ſcript⁹ i eo: nec pater: nec filius i poteſtate: nec frater i eiuſdem patris poteſtate. Aretinus.

ab oĩbus putabat̃. modo quero vtrum iſtud teſtamẽtum debeat infirmari: ac ſi iure ſolẽnitatis non obſeruato. Et rñ. q̄ non. immo teſtamentũ tanq̃ rite factuz firmitatem obtinebit. Cuz eñ aliquis ex teſtibus tpe teſtamenti faciẽdi liber ab oibus eſtimat̃. q̃uis poſtea ſeruus apparuit tam diuus Adrianus q̃ diuus ſeue. ⁊ anto. catoni ſuper tali dubitatiõe q̃renti reſcripſerunt ſubueniendũ eẽ teſtimonio ex hmõi libertate putatiua. vt ſic ratũ ⁊ firmuz habeat̃: ac ſi opoꝛtune oĩa facta fuiſſent. ⁊ hoc tali ratione moti dixerũt: q2 eo tẽpoꝛe quo teſtamentum a teſtibus ſignabatur iſte teſtis cõi conſenſu oim loco liberi hoĩs habebatur. nec erat aliquis qui eo tpe ſtatus queſtionem ei moueret.

Opinio preferẽ veritati.

a ¶ Sed cum. Libertate. ſ. putatiua. ⁊ ſic valet plus quod eſt in opinione q̃ qꝺ ẽ in veritate ſic. ff. de le. i. l. iiij. in pꝛin. ⁊ §. q̄ ſi quis. Ar. contra. j. de le. §. ſi quis rem ſuaz. Additio Dic q̄ aut veritas patens eſt: et attenditur. aut occulta: ⁊ tũc nõ vel dic q̄ aut attendendo opinionẽ fauoꝛ ampliat̃: et attẽdit̃. vt hic ⁊ ibi. aut nõ. et tũc nõ. Dic vt ibi. Jo. fa.

b ¶ Signaretur. Quidã hoc intelligũt generaliter verum vt ſiue oſtendat̃ teſtamentũ in ſcriptis conditum/ſiue nuncupatiuũ debeat ei credi. ſiue deſierint teſtes eſſe: ſiue non: et ſic ſe habet cõſuetudo. vt arg. C. de edic. di. adri. tol. l. fina. ⁊ C. de donatio. l. in donationibus. ⁊ arbitri. tute. l. ſi. Nos ꝯtra. ſ. in nuncupatiuo de iure. ⁊ qꝺ hic dicitur: in teſtamento condito in ſcriptis loquitur. in nuncupatiuo enim ſi pꝛoferatur non debet ei credi ſine teſtibus. cum in eis conſiſtat tantum ſubſtantia teſtamenti: ipſum tamen valet licet pꝛobatio deficiat (!) vt. ff. de teſta. tu. l. duo. Quid ſi ſeruus factus eſt vel infamis. et velit recognoſcere ſigillum ſuum? Reſpon. non admittitur. vt. ff. de carbo. edic. l. carbonianum. §. due autem ſunt cauſe. Additio. (!) Niſi de eo ſit facta publica ſcriptura: vel ꝑs cõfiteatur teſtamentum ſic fuiſſe factum: aut teſtes deponant anteq̃ ipſoꝝ defectus appareant: quia tũc ſcriptura ꝓbabit abſq̃ eo q̄ teſtes ꝓducãtur. Ange.

Erroꝛ cõis facit ius.

c ¶ Omnium cõſenſu. Nota errorẽ ꝓdeſſe. vt. ff. de ſup. le. l. iij. in fi. ⁊ C. de lat. li. tol. §. ſed quia et. ff. de offi. ꝓto. barbarius. Additio. Et erroꝛ cõis facit ius: vt pz his verſib⁹. Erroꝛ cõis ius efficit vt manifeſtat. Teſtificans ſeruus: qui liber creditur eſſe.

d ¶ Pater. Caſus. ¶ Adhuc pꝛoſequitur iuſti. materiam ſuã circa teſtes adhibendos in teſtõ. vñ ſic po. ca. Quidã fecit teſtm̃ ſuũ. ⁊ teſtõ adhibuit. vij. teſtes. inter quos fuit petrus ⁊ martinus filius petri: quẽ martinũ petr⁹ habuit in ſua ptãte mõ quero vtrũ pr̃ ⁊ filius exñs in ptãte ei⁹. ſ. petri pñt eẽ teſtes i eodẽ teſtõ. Rñ. q̄ ſic. Nã pr̃ ⁊ ille qui in eiuſdem patris ptãte eſt in eodẽ teſtõ. teſtes adhiberi pñt. Nihil eñ nocet ex vna domo plẽs teſtes alieno negocio adhiberi poſſe.

d ¶ Pf. Alieno. aliꝺ ſi i ſuo. vt. j. pr. §. ⁊ ff. ꝺ teſt. teſtz

e ¶ Poſt miſſionẽ. Id eſt remiſſionẽ. aliud ſi aũ vt. ff. e. qui teſtamẽto. §. ꝑ cõtrariũ. Additio. Et ẽ rõ ſm glo. ibi. quia tũc teſtes nec rogati: neq̃ ad ſolẽnizãdũ actũ exiguntur: q̃uis duo requirant̃ ad ꝓbãdũ ꝟitatẽ. An.

¶ te ſtibus.

Caſ⁹. ¶ Adhuc. ſ. ꝓn. pᵒ tis. §. ꝓſequit̃ inſti. ſcꝺam partẽ ꝓnc. in qua ſic po. ca. Quidã cõdidit teſtamẽtum. ⁊ in teſt. ſuo filiũ quẽ habuit in ptãte teſtẽ adhibuit modo q̃ro vtrũ de iure hoc potuit facere? Rñ. q̄ nõ. Nã teſtis nõ dz eſſe ille qui i ptãte teſtatoꝛis eſt. Et nõ ſolum repellit̃ ille a teſtimonio qui eſt in ptãte teſtatoꝛis: ſed etiã qui habet in ptãte teſtatoꝛẽ. vñ ſi filiuſfa. miles poſt reuerſionẽ de caſtrenſi peculio teſtet̃: pater ei⁹ ex ſuo teſtõ teſtis adhiberi non põt. nec etiã aliquis q̇ eſt in ptãte eiuſdẽ patris. nõ ſolũ enim in alijs cauſis ſz etiã in teſtamentis domeſticũ teſtimoniũ repꝛobatũ eſt. ⁊ non ſolũmodo ſupꝛadicte ꝑſone repellũtur a teſtamentarijs teſtimonijs: ſed etiã heres ſcript⁹. ⁊ pater eius q̇ eũ in ptãte habet ⁊ etiã parentes heredis ſcripti et q̇ in eiuſdẽ patris ptãte ſũt. ⁊ etiã qui in ptãte teſtatoꝛis ſũt penitus a teſtamẽtarijs teſtimonijs repelluntur ⁊ ea rõne: q2 totũ nego. qꝺ agit̃ iure faciendi teſt. creditur hodie inter heredẽ ⁊ teſ. agi. lz olim totũ ius teſtamẽti faciẽdi circa teſtes adhibẽdos conturbatũ fuerit. nã quidã veteres in illo teſtamẽto qꝺ dicebat̃ per es et librã familie emptoꝛ qui loco heredis erat coniunctus eis per ptãtẽ a teſtimonijs teſtamẽtarijs repellebãt. In pꝛimis aũt duabus conſtitutiõib⁹ teſtamẽtoꝝ heredum ꝯiunctis ꝑ ptãtem cõcedebant teſtimonia in teſtamẽtis ꝑſtare. lz illi ijdẽ qui heredem ꝑmittebãt hoc iure minime vti debere eũ ꝑſuadebãt vñ nos eãdẽ obſeruationẽ antiquoꝝ corrigẽtes ⁊ qꝺ ab ipis antiq̇s ꝑſuaſũ eſt. vz q̄ heres vel ꝯiũcti ei per ptãtẽ inter teſtes admittant̃. ⁊ lz hoc eis ꝑmiſſũ fuerat: tñ in legis neceſſitatẽ trãſferentes ad imitationẽ familie emptoꝛis qui in tertio gñe teſtamentoꝝ. vt dictũ eſt a teſtimonio repellebat̃. merito heredẽ ⁊ cõiũctos ꝑ ptãtẽ ab hmõi teſtimonio repellun⁹: nec ei licẽtiã quodãmodo dãn⁹ ſibi teſtimonia pꝛeſtare. vnde huiuſmodi veterẽ cõſtitutionẽ in qua hoc permiſſum fuerat noſtro codici inſeri permiſimus.

f ¶ In ea re. idẽ ⁊ in alijs. vt. C. de teſti. l. ij. (!) Sed q̇s ẽ domeſtic⁹? Rñ. colon⁹/⁊ aſcriptic⁹/ vel ſiles. vt. C.

Domeſtic⁹ q̇s dicatur

de his q̄ ad ec.cōſu.l.ſi.§.ſane em̄ ſi ſeruus.⁊.C.de q̄ſti.l.pridē. Itē vxor marito:⁊ ꝯtra.vt.ſ̄.de vſu ⁊ habi.§.itē is. Itē ſeruiētes ſiue dapiferi.vt.ff.ſ̄ pe.l.reſpiciendū.§.furta. Additio (j) Tu dic' ꝙ fili⁹ qn̄ nichil ſibi querit pōt ꝓ patre teſtificari ſm̄ Jo.fab.idē econtra in eo negocio ex quo nec pr̄i nec filio reſultat commodū vl̄ intereē: ⁊ q̄d de matre et fratribus.vide ꝑ Ange.hic.

a ❡ Sed neq̄ꝫ. Neqꝫ is.,nota ꝙ his trib⁹ modis dicitur quis contingere me ꝑ poteſtatem.

b ❡ Adhiberi. Quia eoꝝ negociū eſt:cū ⁊ lucrū ⁊ dānū ad eos ꝑtineat.ff.qn̄ app.ſit.l.i.§.in ꝓpria. (j) Et ꝟe eoꝝ q̄a ⁊c. Additio (j) Et eſt alia ratio.ſ.affectio quā habēt adinuicē ex qua ꝓcedit iſte tex. ēt hodie in caſibus in quibus pr̄i nichil querit. Monachi tn̄ in monaſterio pñt eſſe teſtes.ca.inſup.ex.de teſti. Idem in hoīb⁹ vniuerſitatis.p ipa vniuerſitate vl̄ caſtro i negocijs ex q̄b⁹ nō reſultat cōmodū in particulari.ſꝫ cōi tantū. Ange.

c ❡ Agi. Cau te ponit agi.cū ſit gn̄aliſſimū.vt.ff.de ꝟbo.ſign.l.labeo.ij.in princ.et l.verba.habet enim ſe ad ius teſtādi ⁊ cōtractus.

❡ Sꝫ neqꝫ heres ſcriptus: neqꝫ is [a] qui in ptāte eius ē: neqꝫ pater eius qui in ptāte eū hꝫ: neqꝫ fratres q̄ in eiuſdem patris ptāte ſūt teſtes adhiberi [b] poſſunt: q: hoc totum negociūq̄d agitur teſtamenti ordinandi gratia/creditur hodie int̄ teſtatorem ⁊ heredem agi [c]. ❡ Licꝫ ei totum ius tale cōturbatū [d] fuerat ⁊ veteres quidē familie [e] emptorem ⁊eos qui per poteſtatē ei adunati fuerāt a teſtamētarijs teſtimonijs repellebant heredi [f] et his qui per poteſtatem ei ꝯiuncti fuerant concedebant teſtimonia in teſtamentis preſtare licet hi qui id permittebāt hoc iure minime abuti [g] debere eos ſuadebāt: tn̄ nos eandē obſeruationem corrigentes: et quod ab illis ſuaſum eſt: in legis neceſſitatē trāſferentes: ad imitationē priſtini familie emptoꝝ.merito nec heredi qui imaginē vetuſtiſſimi familie emptoris obtinet: neqꝫ alijs perſonis q̄ ei (vt dictum ē) coniuncte ſunt licentiam cōcedim⁹ ſibi quodāmodo teſtimonia ꝓſtare. Ideoqꝫ nec eiuſmōi veteres cōſtitutiōes noſtro codici inſeri permiſimus.

❡ Legatarius ⁊ fidei cōmiſſarius ſingularis poteſt eſſe teſtis in teſtamēto i quo eſt ei legatum. Aretinus.

❡ Legatarijs [h] autem ⁊ fidei cōmiſſarijs (quia non iuris [i] ſucceſſores ſunt) ⁊ alijs perſonis eis coniunctis teſtimonium non denegamus immo in quadam noſtra cōſtitutiōe [k] et hoc ſpecialiter eis cōceſſimus. ❡ Et multo magis his qui in eorum poteſtate ſunt/vel qui eos habēt in poteſtate [l] huiuſmodi licentiā dam⁹.[m]

❡ Teſtamētū pōt in qualibet materia ſcribi. Areti.

❡ Nihil autem itereſt teſtamētū in tabulis: aut in chartis [n] membranis ſiue vel in alia materia fiat.

❡ Poteſt idē teſtamentum in plurib⁹ codicib⁹ ſcribi q̄d quandoqꝫ neceſſarium eſt. Angelus.

d ❡ Cōturbatū. Nā olim heres duob⁹ ꝓmis gn̄eribus teſtamentoꝝ poterat eſſe teſtis.in tertio vero ille q̄ erat loco heredis nō poterat eſſe teſtis: ⁊ ſic erat turbatio iuriū: ⁊ ad eius ſimilitudinem verus heres hodie teſtis non erit: vt ſequitur.

e ❡ Familie ēptorē. Dr̄ ille qui conſtituebatur heres per es et libram.

f ❡ Heredi.q̄ erat ex ꝓmis duob⁹ gn̄erib⁹ teſtōꝝ.

g ❡ Abuti.ſic.C.de ca.tol.l.i.§.primo.et.ff.ſi fa.fur.fe.di.l.fina.et.ſ̄.qui.ex cau.ma.nō li.§.i. Accur.

h Legatarijs. Diſcrepāt hi iure veteri a fideicōmiſſarijs.vt.j.de fideic.here.§.ꝑterea. Sꝫ hodie non.vt.j.de le.§.ſꝫ nō vſqꝫ.q̄dā.§.hūc intelligūt qn̄ legatū fuit repetitū a ſuccedētib⁹ ab inteſtato/vt tunc nō videatur ferre teſtimoniū in teſtamēto iure: q: iuris ſucceſſor eſt qui in quota parte heres inſtitutus eſt.

❡ Legatarijs Car⁹. ❡ Adhuc ꝓſequit̄ ſc̄daꝫ partē impe.prime partis ꝓn.in hoc.§. Po.igit̄ ſic ca. Quidā fecit teſtamētū ⁊ in teſtō legauit petro: verū tn̄ petrū legatariū in teſtō teſtem adhibuit. modo quero vtrū ille petrus legatarius poſſit eſſe teſtis in illo teſtamēto in quo ſibi legatū relictū ē? Et rn̄d.ꝙ ſic. Licet em̄ heredes qui ſūt noſtri ſucceſſores a teſtimonio repellantur. legatarius tn̄ ⁊ fideicōmiſſarius qui nō noſtri ſed rei ſingularis ſucceſſores ſūt ⁊ alijs ꝑſonis coniūctis teſtimoniuꝫ preſtare in teſtamentis nō negamus.imo etiā q̄dam ꝯſtitutione nr̄a ei ſpālitꝫ cōceſſimus.⁊ certe multiformis his qui in ptāte legatarioꝝ vel fideicōmiſſarioꝝ ſūt vel qui eos i ptāte habēt hmōi licētiā donauim⁹.

i ❡ Nō iuris. Sꝫ rei ⁊ ſine onere.vt.ff.mā.ſi hereditatem. Additio Et ꝑ hoc ptꝫ ſec⁹ eſſe in fideicommiſſario vniuerſali q: habet loco heredis.§.reſtituta.j.de fideicom.here. Johan.fab.

k ❡ Conſtitutione greca.vel dic de illa que ē ff.e.qui teſt.mēto.in ꝓn.q̄ eſt iuſtiniani ꝑ approbationē.vt.C.de vete.iure enucle.l.j.§.merito.prima verior.

l ❡ In ptāte. Itē tabelliōi.vt ff.e.domicius

m ❡ Dam⁹.C.de teſti.oibus.ꝯ. Sol.hic agit̄ de virib⁹ teſtamenti inter heredē ⁊ aliū agētē ꝯ teſtm̄: al's ꝯiūct⁹ ꝯiūcto nō feret teſtioniū/id ē vn⁹ legatari⁹ aliȷ. Et ſm̄ hoc falſo hic ſumit̄.ar.ꝙ ſoci⁹ in cā ſocij admittit̄ in teſtioniū. Uel dic hoc ſpāle: vt ꝯiūct⁹ ꝓ ꝯiūcto admittat̄ q̄ſi ire lua fauore teſti et vltime volūtatȷ que dꝫ dſiari ii legitima ē.vt.C.de le.cū q̄ſtio.in fi.⁊ erit bonū ar.ſ̄.dictū. Sꝫ ar.ꝯ ē.C.de teſti.qm̄.in fi. Sꝫ rn̄deo finis illi⁹ legis nō refert̄ ad totū q̄d erat dictū. Diſtigue tn̄ an lucrū redeat ad eū ſociū vt tūc nō admittat̄ al's ſic.vt.qn̄ ap.ſit.l.i.§.i ꝓpria.

❡ Nichil. Car⁹. ❡ Do.iā nob̄ dixiſtis pl̄es ſolē.q̄ i teſtō ꝯcēdo dn̄t obſ'uari.ſꝫ ꝓ deo dicatȷ in q̄ teſtm̄ debꝫ ſcribi? Rn̄. Amice nō differt vtrū teſtm̄ fiat in tabulis vl̄ in chartȷ mēbranis vl̄ i alia matia.⁊ etiā vnū teſtm̄ pōt in pl'ib⁹ codicib⁹ ſcribi: ⁊ valet cā neceſſitatȷ: veluti ſi q̄s ex patriā ſecū ferre velit ⁊ domi relīqre ſuoꝝ iudicioꝝ conteſtationē.i.teſtamentū vel ꝓpter alias innumerabiles cauſas que nobis imminent.

n ❡ Nihil In chartȷ.ſic.ſ̄.de re.di.§.lr̄e. Ac. Addi. Et dic in chartȷ etiā raſis: ſec⁹ tn̄ in alijs inſtrumētis.

a ❡ Sed. Et vnum.ſic.ff.eo.l.vnum.
b ❡ Quod. ſcȝ vt pluribus fiat codicibus.
c ❡ Imminent. Sic in aut.de cōſan.et vte.fra.§.ſic igitur.col.vj. Sed nūquid ex his exemplis probatur? Rñ.non ſine autentico.vt in autē.vt ſpon.lar.§.et hoc inſuper.coll.ix.et.ff.de fide inſtrumen.l.quicunq̄.⁊.ff. de bo.poſſ.ſm tabu.l.ij.§.ſed et ſi vnum.ſed hic ambo ſūt principalia Accurſius.

❡ Sȝ hec quidē Caſus. ❡ Hic incipit ſcda ps pnci. in qua ſic po.caſ. Dñe iam video q̄ ſit obſuāda ſolē. in teſtō inſcriptis condito nunquid tota predi.ſolen. in teſtō cuncupatiuo obſuari dȝ? Et rñ.ꝙ non.naȝ hec q̄.ſ̄.dicta ſunt de teſtamentis in ſcripto conficiendis ſufficiunt. Si quis eñ voluerit facere teſtamētū de iure ciuili ſine ſcriptis hoc ei facere licebit ſi.vij.teſtes.ad hoc cōuocauerit ⁊ voluntatem ſuam eis expreſſerit.⁊ hoc teſtamentū de iure ciuili factum conſtituimus fortiſſimū ⁊ firmum.⁊ hec dñr in ſcda parte pnci. vſq̄ in fine tituli. Nota ꝙ nihil nocet ex vna domo ⁊c̄. Nota ꝙ domeſticum teſtimonium reprobatur. Nota ꝙ nemo poteſt eſſe teſtis in re ſua.

❡ Sȝ ⁊ vnum [a] teſtamentū pluribus codicibus conficere quis poteſt: ſecūdum obtinentem tamen obſeruationem omnibus factis: quod [b] interdum etiam neceſſariū eſt: veluti ſi quis nauigaturus ⁊ ſecuȝ ferre ⁊ domi relinquere iudiciorum ſuorū conteſtationem velit: vel ꝑpter alias inūerabiles cauſas que hūanis neceſſitatibus imminent [c].

❡ Teſtamētū fit etiam ſine ſcriptis declarata volūtate teſtātis coram ſeptem teſtibus rogatis. Are.

Teſtiū nūerus q̄ in teſtamētꝫ ē adhibēdus.

d ❡ Sed hec. Septē teſtibus.q̄ñq̄ nullus vocat̄ vt ſi miles moriat̄ i bello: vt no.C.de mili.teſta.l.milites quandoq̄ vnus: vt imperato.vt.C.eo.omniū.quandoq̄ duo (j) vt inter filios.vt.C.e.hac conſultiſſima.§.ex imperfecto. Uel ſi in tentorio faciat teſtamentum miles.vt.ff.de mi.teſta.lucius.q̄ñq̄ tres vel quattuor vel pauciores.vt.C.eo.ſi non ſpāli.q̄ñq̄ quinq̄.vt in teſtamento ruſtici.vt.C.eo.l.fi.§.ſinautem.q̄ñq̄ ſeptem vt gñaliter.vt hic.et.C.eo.hac ꝯſultiſſima.quādoq̄ octo. vt.C.qui teſta.fa.poſſ.hac conſultiſſima. Additio (j) Etiam ſi ſint mulieres et qui alias non eſſent idonei: vt ibi nota.per Ange.

Teſtes debent rogari.

e ❡ Adhibitis.id eſt rogatis vt interſint.et ſint attenti.vt.ff.eo.heredes.§.penul et in aut.de teſti.§.et licet.in fi.§.colla.vij. Accurſius. Additio. Et ſic debet articulari et probari.

f ❡ Coram.ſcilicet palam nominando heredes.vt ff.eo.l.heredes.

g ❡ Nuncupata.inde dr̄ nūcupatiuū teſtamentum.

Contiinuatio.

❡ De militari teſtamento. ❡ Uiſum eſt.ſ̄.de teſtamētis in genere: nunc ſequitur videre de teſtamentis in ſpecie. Uel aliter. Uiſum eſt.ſ̄.de teſtamentis que fiūt ſm cōmunis iuris diſpoſitionem: nunc ſequitur videre de illis que fiunt iure priuilegiato vt eſt teſtamentū militare.ideo ⁊c̄. Aduertendum eſt ꝙ in milite ſex ſūt neceſſaria ad hoc ꝙ habeat priuilegia militibus cōceſſa. Primo ꝙ enſe cingatur.ff.de teſtam̄.mili.l.pe. Secundo ꝙ in numero aliorꝫ ponatur: ⁊in matricula ſcribatur.ff.de teſta.mili.l.ex eo tēpore. Tertio ꝙ preſtet ſacramentum ꝙ mortem nō euitabit pro republica/neq̄ a ſignis recedet.ff.ex qui.cau.ma.l.pe.et de his qui no.infa.l.ij.§.miles. Quarto ꝙ ſtigma.i.nota publica brachijs ſuis ſcribatur.C.de fabri.l.iij.lib.xj. Quinto ꝙ examinetur.C.qui milita.non poſſ.l.j.lib.xij. Sexto ꝙ non ſit negociator.C.negocia.ne mi.l.j.lib.xij. Additio Unde verſus. Enſis/matricula/necnō iuratio/ſtigma. Ac examen/erunt iſtec in milite ſigna. Ulla nec debet tractare negocia miles. vnde dicit hic Accurſi⁹. Eſt autem miles qui iurauit a ſignis ñ recedere.vt.ff.ex quibuſ cau.maio.l.penul.⁊ſcriptus eſt in matricula vbi ⁊ alij milites ſcripti ſūt.vt.ff.e.l.peñ.⁊per totum titu. Sunt et alia neceſſaria.vt aliq̇s ſit miles.vt dixiimus.ff.ex quib.cau.maio.l.pen̄.et in aut.de man.princi.§.fina.col.iij. Item miles dicitur a malo quod ſuſtinet pro alijs: vel a mille: quia ex numero mille hominū eligitur.vt.ff.eo.l.j.§.miles.

verſus.

Miles vñ dr̄.

Miles cognoſcit ꝑ hec ſigna.

❡ Sed hec quidē de teſtamētis que in ſcriptis cōficiuntur ſufficiant. Si q̇s autem ſine ſcriptꝫ voluerit ordinare teſtamētum iure ciuili ſeptem teſtib⁹ [d] adhibitis [e] ⁊ ſua voluntate corā [f] eis nūcupata [g]: ſciat hoc ꝑfectiſſimum teſtamentū iure ciuili firmūq̄ cōſtitutū.

❡ De militari teſtamento.

❡ Miles i expeditiōe poteſt facere teſtamentum iure militari quomodo vult: hoc dicit. Aretinus.

Supradicta diligēſ

diuiſio.

Supradicta. ❡ Totus iſte titulus diuidit̄ principaliter in duas ptes. Primo pōit de militibus teſtantibus in tētorio eorꝫ: vt̄ in peculio caſtrēſi. Scdo de teſtō in quaſi caſtrēſi. Secunda ibi ſciendū. Item prima ſubdiuidit̄. Nam pmo ponit ꝯtinuationem per modum remotiōis ſiue exceptionis cū poſitione noui ſtatuti. Secundo qualiter ꝑuilegiū ꝯceſſū militibus ꝙ poſſunt teſtari quomodo volūt intelligatur. Tertio ꝙ etiam miles mutus/et generaliter defectiuus poteſt teſtari. Quarto qualiter poſt miſſionē teſtatur. Quinto ꝙ mutatio ſtatus ipſius militꝫ dummō interueniat noua voluntas non vitiat teſtm̄ factum. Secunda ibi. plane. Tertia ibi.quinimmo. Quarta ibi.ſȝ hactenus. Quinta ibi.ſed ⁊ ſi quis. Aretinus.

❡ Supradicta Caſus. ❡ His ꝟo prelibatis venio ad ad caſus poſitionem ⁊ eſt caſus talis. Acceſſi ad iuſti. et ita propoſui corā eo. Dñe iā video ꝙ vultis trac.de mili.teſtō.ꝑ deo dicatis q̄ rō mouet vos ad tractandū ſeparatim de militari teſtō: nūquid illa q̄ ſunt a vobis tradita in oi teſtō pñt ſufficere? Ad hoc rñ. Amice qm̄ ſupradicta diligēs obſeruatio quā de ordinādis ꝑuatorum teſtamētis ſupra expoſuim⁹ auctoritate pncipaliū ꝯſtōnuȝ militibus ꝑpter eorꝫ impitiā remiſſa eſt.iō hic ſpāliter de ꝑuilegiatꝫ militū teſtamētis tractare itē duimus. Quāuis ei milites neq̄ legitim nūerꝫ teſtiū in ſuis teſtamētꝫ adhibuerint: neq̄ aliā teſtōꝝ ſolēnitatē obſeruauerint: nihilomin⁹ recte teſtant̄.⁊ hoc verꝫ eſt qn̄ in expeditione militari occupati ſūt.nā vt ita demū gaudeant ꝑuilegio militari cū in expeditione armorꝫ fuerint occupati: non immerito noſtra introducta eſt ꝯſtitutio. Quocūq̄ eñ modo volūtas ſuprema militis in expeditione occupati ſiue in ſcriptis inueniatur vȝ eius teſtm̄ ex voluntate eius. Secus tamē eſt quando non eſt in neceſſitate militaris expeditionis. In illis enim temporibus quibus milites in alienis vel ſuis edibus degunt ad vendicandum ſibi tale priuilegium nequaq̄ poterunt adiuuari.

a ¶ Obſeruatio. que conſiſtit in quatuor: vbi eſt in ſcriptis teſtm̄ ɔditum: vel in ſola nuncupatione heredis coram ſeptem teſtibus. vt. ſ. ti. j. §. ſed cum paulatim. ⁊ §. fi. et. ff. de here. inſti. l. j. §. qui neq̄ȝ.
b ¶ Imperitiam. C. de iu. deli. l. finali in principio. et de iu. et fac. igno. l. j.
c ¶ Solennitatem .ſ. circa ſigilla ⁊ ſbſcriptiões.
d ¶ Introduxit. ſed tūc demuȝ cū in militia ſunt habent priuilegiū vt. C. eo. l. penult. et hic ſubijcit.
e ¶ Illis. Autem. pro ſed.
f ¶ Adiuuant. Et no. q̄ ceſſante cauſa ceſſat ⁊ effectus. et poteſt hic ſumi. ar. q̄ ceſſante clerico ab eccleſia ceſſat prebēda. ſic. C. d̄ epiſ. ⁊ cle. l. gn̄aliter. ij. Sed ar. ɔ̄. ff. depoſti. l. j. §. ſexum. q̄ calphurnia dedit cā̄ȝ edicto vn̄ ceſſāte cā̄ ceſſare dȝ edictū. q̄d nō ē verū. Sȝ hoc vltimū gn̄ale de cā̄ ipulſiua dicit. Primum de finali ſine qua res eſſe nō poteſt. Additio. In dubio autem preſumitur eſſe impulſiua. vt p̄ glo. ſingu. in. l. ij. §. fin̄. ff. de donati. Ange.

Scilȝ ɔtumaciter: vt q̄rckat⁹ a upio re ſmini me ſfra tp̄s conueniēs veniat: ſm doc. hic.

obſuatio[a] in ordinādis teſtamēti militib⁹ ꝑpt nimiā iperitiā[b] eoꝝ ɔſtōib⁹ principalib⁹ remiſſa ē. ¶ Nam q̄uis neq̄ȝ hi legitimū nūerum teſtiū adhibuerit. neq̄ȝ aliam teſtamētorū ſolennitatē[c] obſeruauerit: recte nihilomin⁹ teſtantur: videlicet cū in expeditiōib⁹ occupati ſūt: q̄d meritonr̄a cō̄ſtitutō itroduxit[d]. ¶ Quoquo em̄ mō voluntas eius ſuprema inueniat̄ ſiue ſcripta ſiue ſine ſcripta valet teſtamētum ex voluntate ei⁹. ¶ Miles teſtādo extra expeditionē debet teſtari ſm̄ ius cōe. Et licet filiusfamilias ſit teſtari tm̄ pōt. Aret. ¶ Illis aūt[e] tēporib⁹ p̄ q̄ citra expeditionū neceſſitatem i alijs locis vl' ſuis edibus degūt minime ad vendicādum tale preuilegium adiuuant̄[f]. ¶ Sȝ teſtari q̄dē ⁊ ſi[g] filijſfamilias ſint ꝑpter militiā ɔcedunt̄: iure[h]

¶ Sed teſtari. Caſus. ¶ Sed pone in ſecunda. dicit Iuſti. q̄ q̄ꝗ̄ priuilegium militibus conceſſum circa ſolen. teſti poſt miſſionem ab expeditione militari finiat̄ aliud tm̄ priuilegiū cōcedit̄ eis circa ſubām teſti dūtaxat. nā teſtari pn̄t milites extra caſtra militaris expeditionis exiſtentes q̄uis filijſfa. ſint. iure tm̄ cōi in hoc caſu qn̄ moratur extra caſtra eadem obſeruatio in eorum teſtamentis adhibenda eſt quam. ſcilicet in teſtamento paganorum expoſuimus.
g ¶ Et ſi filijſfa. licet hi al's ꝓhibeantur. vt. j. titu. j. in princi. et. ff. de do. cauſa mortis. l. tam is. §. j.
h ¶ Iure tm̄ cōi. ſcȝ q̄tum ad ſolennitatem: non quo ad hoc vt detur q̄rela ɔ̄ eius teſtamētum: ſicut in alio veterano qui ſui iuris eſt. vt. C. de inoffic. teſtamen. l. fi. §. in his. et. ff. de inoffic. te. l. papinian⁹. §. ſi q̄s in militia. Item hoc eſt verū qn̄ eſt domi reuerſus. ſicut. ſ. ꝓxi. dixit. al's ſicut miles alius vtitur ſpeciali iure: ſic et iſte. ar. ff. eo. ex militari. §. j. et. l. teſtamenta eoꝝ. §. fin̄. Additio Hodie tm̄ ſm̄ cōem opini. in filiofa. milite per preteritionē faciā ſine cauſa ānullatur eius teſtamentum q̄tū ad inſtitutionem. aut. ex cā. C. de lib. pre. Si vero cum cauſa habetur ꝓ exheredato ⁊ ſubiacet querele. vt per Ange. hic.
i ¶ Paganoꝝ. a pago. q̄d eſt villa d̄r. q. d. nō militū.

Additio. Et a pigi vbo greco qui fons ē deducit̄. eo q̄ iuxta fontē villa ſemper fieri ɔſueuerat. hinc paganus poteſt dici villanus. hoc eſt in villa natus.
¶ Plane. Caſus. ¶ Hic incipit tertia ps in q̄ ſic po. ca. Dn̄e iā video q̄ teſtm̄ de militibus mirabiliter eſt priuilegiatū. lȝ em̄ iuris ſolēnitatē nō ſeruauerit miles: tm̄

tm̄ cōi eadē obſeruatione ⁊ in eoꝝ teſtamentis adhibēda quā in teſtamētis paganoꝝ[i] proxime expoſuim⁹. ¶ Lȝ remittat̄ ſolēnitas i re agēda: nō tm̄ remittit̄ cōgrua ꝓbatō rei geſte. Et lȝ lex priuilegiet aliq̄d factū: itelligit̄ tm̄ iq̄ȝtū d̄ ictō legitie appeat et cōſtet. Aret. ¶ Plane d̄ teſtamētis militū diu⁹ traian⁹ ſtatilio ſeuero ita rſcp̄ſit[k]. ¶ Id priuilegiū q̄d militāti b⁹ datū eſt vt q̄quo mō facta ab his teſtā rata ſint: ſic itelligi dȝ vtvtiq̄ȝ prius ɔſtare debeat teſtm̄ factū eē: q̄d ⁊ ſine ſcriptura a nō militātib⁹ q̄ȝ fieri pōt. ¶ Is ḡ miles d̄ cui⁹ bōis apd̄ te q̄rit̄: ſi ɔuocatȝ ad hoc hoībus[l] vt volūtatē ſuā teſtaret̄ ita locut⁹ ē vt d̄clararet quē vellȝ ſibi heredē eē: ⁊ cui libertate tribuere pōt videri ſine ſcp̄to hoc mō eē teſtat⁹: ⁊ volūtas ei⁹ rata habēda ē. ¶ Ceteꝝ ſi

teſtm̄ ei⁹ i caſtris conditū valet. Pone igit̄ q̄ aliquis dicat aliquē militem in expeditiōe militari occupatū ip̄ȝ in ſuo teſtō heredem inſtituiſſe. Hoc tm̄ neq̄ȝ p̄ miniſtrū: neq̄ȝ per teſtes ad hoc cōuocatos ꝓbare poterat: nunquid credetur eius aſſertioni: ita vt ad hereditatē militis valeat admitti. ⁊ rn̄. q̄ nō. De militaribus em̄ teſtamentis diuus traian⁹ ſtatilio ſeuero i cō ſimili caſu q̄renti ſcripſit ſic. O ſtatili ſeuere illud priuilegiū q̄d de militaribus teſtamētis datū eſt: vȝ teſtamenta q̄cunq̄ȝ mō facta rata ſint ſic dȝ intelligi. vt oino prius eos cōſtet teſtm̄ feciſſe. quod ēt ſine ſcriptura nō ſolum a militaribus. ſȝ ēt a nō militaribus fieri poteſt. Unde ſi is miles de cuius bonis queſtio apud te ventilatur ad hoc cōuocauit ſaltē duos hoīes. vt cā̄ teſtandi corā eis voluntatē ſua exprimeret. ⁊ ita corā eis locutus ē. vt declaret in p̄ſentia eoꝝ quē vellet ſibi heredē eſſe et cui vellet libertatē tribuere. Pōt videri etiā ſine ſcripto hoc mō recte feciſſe teſtm̄ et voluntas eius ſup̄ma oībus modis rata habenda eſt. Ceteꝝ ſi cā̄ ludendi vel demōſtrandi alicui iocoſe dixerit. Ego te heredē facio vel bona mea tibi relinquo ſicuti: plerunq̄ȝ in ſermonibus iocoſis fieri ſolet. non opȝ hoc ꝓ teſtō obſeruari: nec videmur in hoc priuilegio militari in aliquo derogare. Nec enim vlloꝝ magis intereſt q̄ȝ ipſorū militū: quibus hmōi priuilegiū datū eſt exēplū ꝓ teſtimonijs nō admitti: alioquin ſi tale teſtm̄ admitteret̄: non difficulter poſt mortē alicui⁹ militis exiſterent teſtes qui dicerent ſe audiuiſſe mili. relinquere bona alicui: prout ei videtur expedire. et ita vera militum iudicia frequenter ſubuerterentur.
k ¶ Plane Reſcripſit. vt. ff. eo. diuus. Additio. Et iſte. §. eſt ibi lex ſub eadem verborum forma et incipit diuus Traianus.
l ¶ Hominibus. ſaltem duobus. vt. ff. eo. d̄. lucius. et ff. de teſti. l. vbi. et hoc eſt quando in tentorio. ſi autem in conflictu belli nullo etiam teſte vocato. vt. C. eo. mi. l. j.

(vt plerumq; ſmõib9a fieri ſolet)vt dixit alicui: ego te heredẽ facio:vł bõa mea tibi reliquo ñ optet hoc ꝑ teſtõ ſeruari. ¶ Nec b vllorũ mag; intẽ q̃ ipoꝝ quib9 id priuilegiũ datũ ẽ hmõi exẽplũ nõ admittit alioqui nõ difficulł poſt mortẽ alicui9 militis teſtes exiſterẽt:qaffirmarent ſe audiſſe dicẽtẽ aliquem ſe relĩqre bõa cui viſũ ſit et ꝑ hoc iudicia ꝟa

¶ Miles ẓ (ſubuerterenł ſit mut9 vł ſurd9 teſtał. Ar

¶ Quĩimo c ⁊ mut9 d ⁊ ſurd9 miles teſtam̃ facere põt.

¶ Miles poſt miſſionẽ vł extra caſtra exiſtẽs debẓ iure cõi facere teſtamẽtũ. Sẓ ſi fecerit teſtamẽtũ icaſtris iure militari: durat ẽt poſt miſſionem ſi moriŧ infra annũ:licet poſt extiterit cõditio iſtitutionis Aretinus.

¶ Sẓ hacten9 e hoc illis f a pricipalib9 conſtitutionibus ↄceditur quatenus militãt ⁊ in caſtris degũt.

¶ Poſt miſſionẽ g vero veterani vł extra caſtra ſi faciant adhuc militãtes teſtm̃ cõi oim ciuiũ romanoꝝ iure id facere debẽt. ¶ Et qð in caſtris fecerit teſtm̃ non cõi iure ſẓ quõvoluerit poſt miſſionẽ itra annũ tm̃ valebit. ¶ Quid ergo ſi itra annũ quis deceſſerit:conditio aũt heredi aſcripta poſt annum extiterit: an quaſi militis teſtamentum valeat:et placet valere h quaſi milit;.

¶ Teſtamentũ factum añ militiã ſine ſolennitate valet ſi poſt militiam apparet de militis volũtate. Et idẽ ſi miles poſt teſtamẽtũ fuerit capite minut9. Aretin9.

¶ Sẓ ⁊ ſi q̇s ante militiam nõ iure fecit teſtamentum: ⁊ miles factus ⁊ in expedi-

tes. ſi autẽ eſt domi:iure communi.vt.ȝ.eo.§.illis ſi Additio. Debet tamen aliquo modo de voluntate conſtare:vel per duos teſtes:vel per comparationem litterarum:vel alio ⁊ facit vt remiſſa penitus omni ſolennitate nõ de naturali ſed ciuili tm̃ intelligiŧ. Ange.

a ¶ Sermonibus.forte cauſa demonſtrandi.vt magiſter diſcipulo: vel ludi cauſa.vt ff.de ac.et obliga. l.obligationũ ſubſtantia.§.fina.vel affectionis.vt.ff. de iur.cod.lr̃e.

b ¶ Nec vlloꝝ ſic.ſ.ad.l.falci.circa pn.ſic.C.de re. ſcin.ven.l.ratas.

¶ Quinimmo. Caſus. ¶ Hic incipit quarta pars in qua reuertitur ad ſecundũ caſuẓ determinãdo plenius de pui.mili. ꝙcirca ſubſtantiã teſtamenti conceditur militib9 vcẓ vt q̃uis ſint filijfa.teſtari poſſint: ſic ⁊ hic.vt miles ſurdus et mutus teſtamentum facere poſſit.

c ¶ Quinimmo habet priuilegiũ circa ſolennitateẓ quinimmo ⁊ circa ſubſtantiam teſtamenti: vt qui al's teſtari non poſſet hic tamen poſſit.vt.ff.eodem.l.iiij.

d ¶ Mutus.ſiue natura:ſiue caſu.vt ſit priuilegium aliquod.vt.C.qui te.fa.poſſ.l.diſcretis.⁊ hoc iure militari.vt.ff.eo.iure militari.Accur. Dummodo appareat ipſuẓ ſic voluiſſe teſtari per ſigna ſua.que per notos poterunt interpretari.

¶ Sed hactenus. Caſus. ¶ Hic incipit quinta pars in qua ſimiliter deter. inquantum durat priuilegium conceſſum militibus: tam circa ſolennitatem q̃ circa ſubſtantiam teſtamenti. vnde dixi ei. Domine dicatis ergo michi q̃diu durat priuilegium militare circa ſolenni.teſtam̃: Ad hoc reſpon. Amice hoc priuilegiũ circa ſolenni.teſtamẽ.tandiu ex principalibus conſtitutionibus militibus indulgetur:q̃diu militant et in caſtris degũt. Poſt miſſionem vero a caſtris ſiue veterani:ſiue adhuc militantes extra caſtrum fecerint teſt. id communi iure omniuẓ ci.ro.facere debent. Uerũtñ illud teſtam̃ quod in caſtris factum eſt infra annũ tantũ valet. Pone igiŧ ꝙ aliq̃s miles i caſtris fecerit teſt. iure militari.⁊ heredem ſub cõditione inſtituit.⁊ poſtea iſte miles iam deceſſit.ſi conditio ſub qua erat heres inſtitutus:diu poſt annũ:vel forte poſt bienniũ extiterit.nunquid valebit illud teſtamentum militis: Et reſpondet.ꝙ ſic. Nam placet hoc teſtamentum quaſi militis valere. Conditio enim retrotrahitur:et perinde habetur:ac ſi heres pure inſtitutus ſtatim poſt mortem militis adijſſet.

e ¶ Sed hactenus. Quidam dicũt hic non eſſe.§.⁊ aſſerunt ꝙ om̃e priuilegium quod habet miles ꝑdit cum redit de militia. Sed nos dicimus.§.hic eſſe.⁊ diſtinguimus inter priuilegium qð habet vt teſteŧ qui alias teſtari nõ poteſt vt filiuſfamilias ⁊ mutus:vt illud duret poſt reuerſionẽ:vt.ȝ.ꝑxi.§.et.§.ſed teſtari. ⁊.ff.eo.titi9.in pn. Alia vero priuilegia que habet in teſtando finiãtur vt hic.⁊.eo.§.illis autem.

f ¶ Illis.ſ.militibus.vt reliqua priuilegia. ſcilicet de numero teſtiũ habeant in teſtando:⁊ ſic non refertur ad proxi.§.

g ¶ Poſt miſſionem.honeſtã.ſ.finito tpe militie: vel cauſariã.ſi añ tp̃s ex neceſſitate receſſit. ſi auteẓ ig̃miniosa eſt miſſio/deſinit ſtatim valere:vt.ff.eo. teſtamẽta coꝝ.⁊.C. eo.l.ex teſtamẽto. Sẓ ſimiles de capitali crimine dãnatus fuerit:ſiq̃dem de communi vt homicidio/⁊ ſimiliter non poterit ammodo teſtari.ff.de ve.ſuc.l.j. in fi. Si autem militari.vt q: alienauit arma vel ſimilia que numerantur.ff.de re mi.l.ij. et.iij.et idẽ etiaẓ de fide rupta:non poteſt teſtari.vt.ff. eo.l.ex militari.alias poterit in caſtrenſibus tantum ſi ei hoc in ſententia permiſſum fuerit:alias non.vt.ff.de iniuſ.rup.teſta.ſi quis exheredato.§.ſed ⁊ ſi quis capite.et de le.iij.l.ſi quis.in princi.§.miles. Additio. Ergo a contrario ſenſu in pagano erit ſecus:immo teſtamentũ antea factum ab eo poſtea ex capitali ſnĩa moriente non valet:niſi pẽdente appellatione vel ſupplicatione ꝑ gr̃a ↄſequenda morereŧ.de hoc vide. Ange.

Et dicit An. ꝙ ſcholaris abſcens a ſtudio ꝑ q̃nquenniũ ꝑdit ꝑuilegium.

h ¶ Ualere. Quia cõditio retrotrahiŧ.vt.ff.de peri. et com.rei ven. l. neceſſario.§.j.et qui po. in pig.ha.l. vlti.et facit.ff.e.quod dicitur.et.l.quod conſtitutum.

¶ Sed ſi quis ante militiam. Caſus. ¶ Adhuc proſequitur iuſti.quintam partem determinando de priui. mili.circa ſolen.teſta.vnde pone ſic caſum. Acceſſi ad Iuſtinian.et ita propoſui coram eo. Domine quidam ante militiam fecit teſtam̃.iuris ſolen.non adhibita:q: forte non adhibuit.niſi tres teſtes:ita teſt.non valuit pro defectu ſolẽnitatis:poſtea idem miles factus ⁊ in expeditione militari occupatus illud teſta. reſignauit idẽ aperuit quẽdam adiecit ſiue detraxit:vel alio modo manifeſtauit ſe velle valere hoc teſtam̃. iure militari:modo quero vtrum hoc teſta.quod ab initio non valuit ex voluntate militis conualeſcere poſſit: Rñ.ꝙ ſic. nam in hoc caſu teſta.valere dicendũ eſt:quaſi ex noua militis voluntate. Sed po.quidem miles fecit teſt.

et poſtea dedit ſe in arrogatio. ꝛita poſt teſt. paſſus eſt capitis di. vel quidam filiuſfa. in caſtrenſ. pecu. condidit teſt. et poſtea a patre emancipatus ē. et ita ca. di. ē: nunquid in his caſibus per ca. di. irritatur teſt.? Rñ. ꝙ non. immo in vtroqꝫ caſu valet teſta. ꝙ ex noua militis voluntate non videtur capi. di. irritum fieri: quia ſicut de reuo. ꝺ iure ci. etiam primū teſt. facere poteſt: ita vetus teſ. cap. di. non euaneſcit.
a ℭ Sed et ſi. Reſignauit. id eſt ſigilla aperuit et remouit. vt. ff. eo. cum ſimus. §. cuꝫ quis.
b ℭ Adiecit. vt de iure co. l. ꝯficiū tur. §. ſi miles.
c ℭ Detraxit. Nota ex hoc verbo ꝙ detrahēs i vno articulo i aliis cō firmare videt. Et ſic nota iducta ad vnum finem operari contrarium, quod facit vt per inſtrumentū emphiteoticum probetur dominium. Jo. fa.
d ℭ Ex noua. i. nota ꝙ ab iitio nō valuit: ex poſt facto tamen conualeſcit.
e ℭ Nec videt. Quod reſignauit poſtea vel d ie ſicut nunc de nouo facere poteſt: ſic vetus non reſcinditur. Et ſm hoc dic noua voluntate. ſcilꝫ tacita. aliud in pagano. vt. j. qui. mo. teſta. infir. §. alio.
ℭ Sciendum eſt tñ. Caſus. ℭ hic incipit ſexta ꝛ vltima pars in qua ſic po. ca. Dñe iam video qualiter milites priuilegiati ſūt circa factionē teſt. ꝛ qualiter intelligendū ſit priuilegium datū militibus ꝛ inquantum durat. vñ videtur michi ꝙ de cetero poſſetis quieſcere. Ad hoc rñ. Amice adhuc non eſt locus quieti. imo certe in hoc loco ſciendū ē ꝙ ad exemplū caſtrenſ. peculij tam anteriores leges ꝗꝫ pncipales ꝯſtōnes quibuſdaꝫ pſonis in dignitate ꝯſtitutis in q̄ſi caſtrēſi peculio ſpecialiter cōceſſerunt teſtari. qꝺ quidē nr̄a ꝯſtō latius extendēs gñaliter oībus quaſi caſtrenſe pecu. habentibus in his permiſit teſtari. iure tamen communi obſeruato. huius tenore proſpecto licitum eſt nichil eoꝝ q̄ ad prefatum ius pertinent ignorare. et hec dicuntur vſqꝫ in fine tituli.
f ℭ Sciendum. Leges. Scilicet digeſtoꝝ. vt. ff. de col. boñ. l. j. §. nec caſtrenſe.
g ℭ Conſtitutiones. vt. C. de aſſeſſo. l. velut. et. C. de aduoca. diuer. iudicio. l. fori. ꝛ alie plures. Accurſius.
h ℭ Quibuſdam vt conſulibus. et prefectis legionū et preſidibus prouinciarum qui ſunt filijfa. vt. C. de in officī. teſtamen. l. fina.

tiōe degēs reſignauit[a] illꝺ ꝛ quedā adiecit[b] ſiue detraxit[c]: vel alias manifeſta eſt militis volūtas hoc valere volentis: dicēdum ē valere hoc teſtamētū quaſi ex noua[d] militis volūtate. Deniqꝫ et ſi in arrogationē dat⁹ fuerit miles. vl' filiuſfamilias emācipat⁹ ē: teſtamentū ei⁹ q̄ſi ex noua militis volūtate valꝫ. nec videt[e] capitis diminutiōe irritum fieri.

ℭ Filiuſfamilias in qu caſtrēſi pōt facere teſtamentum ſm ius commune. Ar.

ℭ Sciēdū tamen eſt ꝙ ad exemplum caſtrēſis peculij tam ãteriores leges[f] ꝗꝫ pricipales conſtitutiōes[g] quibuſdā[h] quaſi caſtrēſia dederūt peculia ꝛ quoꝝ quibuſdam permiſſum erat etiam in poteſtate degētib⁹ teſtari. ℭ Q ꝺ nr̄a ꝯſtō[i] lati⁹ extēdēs pmiſit oīb⁹ i his[k] tñ modo teſtari peculijs: ſꝫ q̄dē iure cōi[l] cui⁹ cōſtitutionis tenore perſpecto licētia eſt nihil eoꝝ que ad prefatum ius ptinent ignorare.

ℭ Quib⁹ nō eſt pmiſſū facere teſtamentum.

ℭ Qui alieno iuri ſubiect⁹ eſt nō pōt facere teſtamentū etiā patre conſentiente: niſi de caſtrenſi peculio vel quaſi de q̊ teſtari poteſt ſiue ſit miles ſiue veteranus etiam patre iuito. Areti.

Non[m] tñ omib⁹ licꝫ facere teſtamentū ſtati[n] eñ hi qui alieno iuri ſubiecti ſūt teſtamēti faciendi ius non habent: adeo q̊dem vt q̄uis parentes eis pmiſerit[o] nihilomagis[p] iure teſtari poſſūt. ℭ Exceptis his[q] quos ãtea enumerauimus ꝛ pcipue militib⁹ qui in poteſtate parentū ſunt quib⁹ de eo qꝺ i caſtris acq̄ſierūt pmiſſū ē ex cōſtitutiōibus[r]

i ℭ Conſtitutio. C. de inof. te. l. fi.
k ℭ In his. ſ. caſtrēſi ꝛ q̄ſi nā in aduētitio nō pt. lꝫ habeat pprietatē. vt. C. ꝺ bo. q̄ li. l. fi. §. filiuſfamilias. Ac.
l ℭ Jure cōi. niſi ſit miles in caſtris. vt. ſ. e. in prin. Item tale teſtm̄ nō expugnat p q̄relā inofficioſi teſtamēti. vt. C. de inof. te. l. fi. Additio. Dic ꝙ hodie hoc nō eſt veruꝫ. Immo ſubiacet q̄rele ſm cōem ſniaꝫ ſi pentes pterea t vl' exheredet ſine cauſa. vt. §. ꝛ hec quidem. in autent. vt cum de appella. cognoſci. Ange.
ℭ Quibus no eſt permiſſum facere teſtm̄. ℭ Dictū ē ſ. q̄liter teſtā fiāt. ſequitur videre ꝺ perſōis que teſtari poſſūt ꝛ que nō q̄uis fuerit ordo prepoſterus: quia ſi queramus an valeat teſtamentum prius videndum eſt an perſona teſtãtis potuerit teſtari. l. ſi queramus. ff. de teſtamen. Aretinus. Continuatio.
N ℭ On tamen. Iſte titulus diuidit in. vij. partes: q: enumerantur ſeptē gradus perſonaruꝫ. Et pmo ponit de filiofamilias. Secūdo de impubē. Tertio ꝺ furioſo. Quarto de prodigo. Quinto ponit de ſurdo et muto. Sexto de ceco. Septimo de capto ab hoſtibus. Secūda ibi: pterea. Tertia ibi. item furioſi. Quarta ibi. iteꝫ prodigus. Quinta ibi. item ſurdus et mut⁹. Sexta ibi. cecus. Septima ibi. eius qui. Aretinus. diuiſio.
m ℭ Non tamen. Videbat quēlibet ſeruanteꝫ ſupradicta poſſe teſtari: ſed contrarium eſt in tredecim caſibus qui in titulo iſto pro parte dicuntur. Et hoc eſt qꝺ dicit non tamen ꝛc. et no. j. eo. §. fina. Accurſius.
n ℭ Statim. i. inprimis. vel ſtatim. i. eo ipſo.
o ℭ Permiſerint. Sed cauſa mortꝫ filius donare poteſt patre conſentiente. vt. ff. de do. cau. mor. l. tam is. in fine. Et ratio diuerſitatis ē: quia teſtamentum ex libero non alieno arbitrio debet procedere. vt. ff. de here. inſti. l. illa inſtitutio. Ac. Additio. q̄uis eñ donatio cā mortis ſit vltima volūtas tñ magis accedit contractui vt not. ſ. de dona. in prin. Ange. Filiuſfamilias lꝫ teſtari ñ poſſit bene tñ pt donare cā mortis.
p ℭ Nichilomagis. i. non ideo magis. hꝫ enim in ſe negatiuam. ſicut nichilominus affirmatiuam. Accur. Additio. Aduerte. lꝫ textus dicat filios non poſſe teſtari: hoc tñ fallit quando teſtantur ad pias cauſas: quia tunc poſſunt. c. licet. de ſepul. lib. vj. Nichilo magis ꝛ nichilominus dif ferunt.
q ℭ His. Scilicet caſtrenſe vel quaſi caſtrenſe peculium habentibus. vt. ſ. titu. pxi. §. fina.
r ℭ Conſtitutionibus. extrauagantibus.

a ¶ Quod quidẽ ius. Scꝫ poſſe teſtari ĩ caſtrẽſib⁹.
b ¶ Auguſti q̃ꝫ nerue ꝛc. quoꝛũ dicta nõ habemus.
c ¶ Subſcriptione. Cuius verba non habemus.
d ¶ Ueteranis.ſ. filijfamilias de q̃b⁹ hic loquitur.
e ¶ Nullis liberis vel fratrib⁹ ſuperſtitib⁹. nã liberi defuncti militis ꝛ fratres patrẽ excludebant. vt.C. cõ. de ſuc.l.fi. hodie ſoli liberi militis. vt in auẽ. de here. ab inteſtato ve. §. ſi igit̃ defunct⁹. col. ix. Additio. Quib⁹ non extantib⁹ ſuccedit vna cum fratribus. vt eo. tit. §. ſi vero. dũmodo caſtrenſe deferatur tanq̃ꝫ hereditas vt.j. proxi. Jo.fab. ꝛ Ange.

pꝛĩcipũ teſtamẽtũ facere. ¶ Quod quidẽ ius[a] ab initio tãtum militãtib⁹ datum eſt tã ex auctẽ diui Auguſti[b] q̃ꝫ nerue nec nõ optimi ĩperatoꝛis traiani. Poſtea ꝟo ſubſcriptione[c] diui Adriãi etiã dimiſſis a malitia .i. veteranis[d] ꝯceſſũ ẽ. ¶ Itaqꝫ ſi quidã fecerit de caſtrenſi peculio teſtamẽtũ: ptinebit hoc ad eũ quẽ heredẽ reliq̃rũt. ¶ Si ꝟo ĩteſtati deceſſerit: nullis[e] liberis vel fratribus ſupſtitib⁹: ad parentes eoꝝ iure[f] cõi ptinebit. Ex hoc ĩtelligere poſſum⁹ id qđ ĩ caſtris acq̃ſierit mileſq̃ ĩ ptãte pr̃is ẽ neqꝫ ipm patrem adimere poſſe neqꝫ pr̃is creditoꝛes id vendere vel alit̃ inq̃etare: neqꝫ patre moꝛtuo cũ fratrib⁹ cõe[g] eẽ Sꝫ.ſ. ppꝛiũ ei⁹ eẽ id quod in caſtris acq̃ſierit. q̃ꝫq̃ꝫ iure[h] ciuili omniũ q̃ ĩ ptãte parentũ ſũt peculia[i] perinde in bonis parẽtũ ꝯputentur ac ſi ſuoꝝ peculia in bonis dñoꝛũ numerent̃: exceptis videlicꝫ his q̃ ex ſacris conſtitutionib⁹. ꝛ precipue noſtris[k] ppter diuerſas cauſas non acq̃rũtur[l]. ¶ Preter hos igr̃ qui caſtrẽſe pẽculium vl̃ quaſi caſtrẽſe habẽt ſi quis alius filiuſfamilias teſtamentum fecerit. inutile[m] eſt: licet ſue poteſtatis factus deceſſerit[n].

¶ Impubes nõ poteſt facere teſtamẽtum nec etiam furioſ⁹: nec factũ cõualẽſcit licꝫ efficiat̃ pubes vel ſane mentis. Aretinus.

¶ Preterea teſtamẽtũ facere nõ poſſũt ĩpuberes[o] qꝛ nullum eoꝝ animi iudiciũ p ẽ. ¶ Itẽ furioſi[q] quia mente carẽt. Nec ad rem ptinet ſi impubes poſtea pubes aut furioſus poſtea cõpos mẽtis fact⁹ fuerit ꝛ deceſſerit. ¶ Furioſi[r] aũt ſi per id tẽpus fecerit teſtamẽtũ quo furoꝛ eoꝛũ intermiſſus eſt: iure teſtati[s] eẽ videt̃ certe eo quod ante furoꝛem fecerint teſtamẽto valẽte: nam neqꝫ teſtamẽtũ recte factũ

f ¶ Jure cõi. Nõ hereditario: ſed tãq̃ꝫ occupãti peculiũ profectitiũ vel aduentitiũ. vt.ff. de caſtren.pe.l.ij. hodie videtur etiaꝫ iure hereditario vt in auẽ. de her. ab inteſta. ve. §. ſi igitur defũct⁹. colla. ix.
g ¶ Cõmune. Sic.ſ. per quas pſo.no.acq̃ri.§.j.
h ¶ Jure ciuili. Sicilicet antiquo. ſic.ſ. p quas perſo. nobis acqui.§.j.
i ¶ Peculia. Scꝫ aduẽtitia et pfectitia. nam caſtrenſia vel quaſi etiã iure veteri non acquirebantur patri. vt.ff. de col.bo.l.i.§. nec caſtrenſe.
k ¶ Noſtris. Et aliene ꝛ noſtre ſũt. vt.C. de bo. mater. et.C. de bo. que lib. per totum.
l ¶ Non acquirũtur. Scꝫ nobis patribus.
m ¶ Jnutile eſt. Qꝛ qđ ab initio nõ valet/ ex tractu tpis nõ cõualeſcit. ar.j.ti.j. circa pñ. (j) Arg. ꝯtra.C. de nup. ꝛ ſi ꝯtra. Sol. ibi nõ valuit m̃rimoniũ ex pꝛio: ſed ex nouo poſt m̃rimoniũ ꝯſenſu. Additio. (j) Et hoc verum indiſtincte ſi defectus ſit in pſona heredis. idem ſi in pſona teſtãtis: vt qꝛ ſit inteſtabilis. ſec⁹ ſi onerat⁹ creditoꝛib⁹ ſuos inſtituere nequeat vt.l. ei qui ſoluẽdo.ff. de he. inſti. defect⁹ quoqꝫ ſolẽnitatis vt in nũero ſeptẽ teſtiũ rogatoꝝ ex poſt facto cõfirmari non põt: niſi in caſu.l.i.C. de fideicõ. ꝛ.l. teſtõ.C. de fideicõ.li. ſecus ſi reſpiciat fauoꝛem priuatum.l. filio preterito.ff. de iniuſ. teſta. Angelus.

Tpis tract⁹ ſi conualidat inualidum.

n ¶ Deceſſerit. Nõ idẽ de ſuo teſtãte ſi fideicõmiſſum ſit relictum: quia valet ſi durat voluntas: vt.ff. de leg. iij.l.i.§.j.
o ¶ Preterea. Jmpuberes. ſed ex quo tetigerũt de vltimo die. xiiij. vel. xij. anni ſatis eſt fauoꝛe teſtamẽti. vt.ff. eo. q̃ etate. Idẽ in vſucapiõe. vt.ff. de vſu.l. in vſucapionib⁹. Sec⁹ in pſcriptiõib⁹ odioſis. vt.ff. de act. et obli. in omnibus. Itẽ ſecus vbi eſt fauoꝛ eius qui vult prorogare. vt in contractibus a minoꝛe factis. vt.ff. de mi.l.iij.§. minoꝛem.
p ¶ Judiciũ eſt.i. diſcretio. vt.ff. de iudic. cũ pꝛtoꝛ.§. nõ aũt. Q̃nqꝫ ponit̃ p ſententia vt rei iudicate ſtandum eſt. vt.C. de re. iudi.l.j. Q̃nqꝫ p inſtantia cauſe triennij. vt.C. de iudi. ꝑperãdũ. p to. Q̃nqꝫ p actione. vt iudiciũ familie herciſcũde: vel cõi diuidũdo vt.j. de offi. iudi. §. ſi familie herciſcũde ꝛ §. fi. Addi. Q̃nqꝫ p lite ſiue ꝯtrouerſia. vt iudiciũ pẽdet ſup hereditate. vt.ff. ad trebel.l.i.ij. rñ. Q̃nqꝫ p auctoritate. vt negocia eccl'iaſtica nõ ſũt diſponẽda laicorum iudicio.i. auctoꝛitate. ex̃ de iudi.c. decernimus. Q̃nqꝫ pro foꝛo: vt cauſa iuriſpatronatus diffiniri dꝫ eccleſiaſtico iudicio.i. foꝛo.c. q̃ꝫto. ex̃ de iudi. Q̃nqꝫ p arbitrio.ff. qui ſatiſ. cog. arbitro. Si em̃ arbiter ẽ iudex: ergo arbitriũ eſt iudicium. Q̃nqꝫ p vltia volũtate vt iudiciũ teſtatoꝛꝫ caſſuꝫ eẽ nõ dꝫ.C. de ſacroſan. ec.l.i. Q̃nqꝫ p q̃ſtiõe. vt ciuilis cauſa ĩ iudiciũ.i. in q̃ſtionẽ deducta: cũ crĩali poſt criminalẽ ẽ diſtinguenda.C. de oꝛdi. iudi.l.fi. Q̃nqꝫ p diſcuſſiõe ſiue iuris diſquiſitiõe vt in rubꝛica. de iudi.ff. ꝛ.C. Q̃nqꝫ p ptãte iudicãdi. vt.ff. de iudi.l. iudiciũ ſoluit̃ vetãte eo q̃ iudicare iuſſerat. Q̃nqꝫ p pnicie ſiue dãnatione: vt ibi. Qui mãducat ꝛ bibit indigne coꝛp⁹ ꝛ ſanguinẽ dñi: iudiciũ ſibi mãducat ꝛ bibit. Q̃nqꝫ p pena: vt ibi. Qui bona egerũt: ibũt in vitã eternã. q̃ vero mala: in reſurrectionem iudicij.i. pene et̃ne. Q̃nqꝫ p pceſſu iudiciali. vt.c. j. de iudi. libꝛ. vi. Et iſta. xv. ſignificata iudicij pñt his ꝟſibus ꝯpꝛehendi. Actio. lis auctoꝛ foꝛ⁹. arbiter vltia velle. Queſtio. diſcre. ſen. inſtan. diſcuſſio poſſe. Pernicies. pena. pceſſ⁹ iudicial̃. Facit.c. in iudi. đ re. iu. li. vj.

j. Coꝝ. j. Joh. v.

Uerſus

q ¶ Item furioſi. Repete nõ poſſũt teſtm̃ facere.
r ¶ Furioſi. hac rõne: idẽ in mente capto dicam. vt arg.ff. de verbo. obli. a titio. in fi.
s ¶ Teſtati. vt.C. eo. furioſum. in pñ. Additio. Idẽ in dubio ſi tp̃s teſtamẽti erat remotũ a tpe furoꝛis. ſꝫ ſi vicinũ: tũc ex qualitate ipſius act⁹ pſumit̃ fuiſſe ſane mentis vel nõ. Et qualr̃ pbet̃ furoꝛ. vide An. hic.

neqꝫ vllū aliud negociū [a] recte geſtū poſtea furoꝛ iterueniens perimit.

¶ Nō valꝫ teſtamētū pdigi factū poſt interdictū: ſed prius factū ſic. Aretinus.

¶ Itē pdig⁹ [b] cui bonoꝝ ſuoꝝ adminiſtratio [c] iterdicta ē: teſtm̄ facere non pōt.

¶ Sꝫ id qđ ante fecerit q̄ꝫ interdicto bonoꝝ ſuoꝝ ei fiat: ratum [d] eſt.

¶ Mut⁹ ꝛ ſurd⁹ poſſūt certis caſib⁹ cōdere teſtamētū ſed nō ſemp. h .d. primo. Et viciū ſupueniēs poſt teſtamentum perfectum non nocet. Aretinus.

¶ Itē ſurd⁹ ꝛ mut⁹ nō ſemper [e] teſtamētū facere pn̄t. vtiqꝫ aūt de eo [f] ſurdo loqmur q̇ oino nō exaudit nō q̇ tarde exaudit. ¶ Nā ꝛ mutus is itelligit̄ q̇ eloq̇ nihil pōt nō qui tarde loquitur.

¶ Sepe ei etiā litterati et eruditi [g] hoīes varijs caſibus ꝛ audiēdi ꝛ loq̄ndi facultatem amittūt [h]. ¶ Vn̄ nr̄a ꝯſtō [i] etiā his ſubuenit: vt certꝫ [k] caſib⁹ ꝛ mōis ſm normam ei⁹ poſſint teſtari: aliaqꝫ tacē q̄ eis pmiſſa ſūt.

¶ Sꝫ ſiquis [l] poſt teſtm̄ factū aduerſa valitudie: aut q̇ libꝫ alio caſu mut⁹ aut ſurdus eē ceperit: ratū nihilomin⁹ manet ei⁹ teſtamētū.

¶ Cec⁹ cum ſolēnitate cōi no pōt facere teſtamentum ſed ſeruando quādā ſolēnitatem ſpecialiter ad hoc aſſignatā. Aretinus.

¶ Cec⁹ [m] aūt nō pōt facere teſtamētū niſi p obſuatione [n] quā lex diui Juſtini patris [o] noſtri introduxit.

¶ Capt⁹ apđ hoſtes teſtamentum facere nō pōt: ſed prius factū ſi ibi moriat̄ ex lege cornelia valet ſi redeat ex poſtliminio. Areti.

¶ Ei⁹ q̇ apđ hoſtes [p] ē teſtamētū qđ ibi fecit nō [q] valet q̄uis redierit. ¶ Sꝫ qđ dū i ciuitate fuerat [r] fecit ſiue redierit valet iure poſtliminij [s]: ſiue illic đceſſerit: valet ex lege [t] cornelia.

¶ De exhedatiōe liberoꝝ.

¶ Fili⁹ dꝫ heres iſtitui: vel noīati exheredari. Al's aūt preterit⁹ dicit teſtm̄ ipſo iure nullū. Filie ꝓo familias vl̄ alij vlterioꝛis grad⁹: maſculi pvirilē ſexū deſcēdētes pteriti nō rūpebāt teſtamētum ſed habebāt ius accreſcēdi ꝛ poterāt i ceteris exhereditari. h. d. Areti.

a ¶ Negocium. vt vſucapionem inchoatam. vt. ff. de vſucapio. iuſto. §. eum. vel poſſeſſionē queſitam. vt. ff. de acqui. poſſeſſ. ſi is qui animo ſic. ff. de pecu. l. quam tuberonis. in pncipio.

b ¶ Itē pdigus ē q̇ neqꝫ finē neqꝫ modū hꝫ in expēſis. vt. ff. đ cura. fur. l. j. Additio. Nā pdigus dat dāda et nō dāda. auar⁹ tenet tenēda ꝛ nō tenēda. larg⁹ mediū tꝫ int̄ vtrūqꝫ. vn̄ verſus. Prodig⁹ ē animi vitio retinēda pfundens. Qui retinet dāda cupide / cēſet̄ auarus. Larg⁹ qui ſūptū facit ex rōne libent̄. Vide notata in. ca. ex pte. extra de conſue.

c ¶ Adminiſtratio intdicta ē. ſi dicasa iudice planū ē: ſi dicasa lege vt q̇ crimem. l. iulie. ma. ꝯmiſit: nl̄ominus teſtat̄. ſed ꝛ tūc pus factum rumpit̄. vt. C. ad l. iu. ma. l. ſi. Addi. Et ſufficit q̄ fiat p comū publice cū cauſe cognitiōe q̄ nemo ꝯhat cū eo. vel q̄ iudex declaret eū eē pdiguꝫ. vl̄ det ei curatorē tanq̄ꝫ pdigo: ſeu aliter notoꝛie prodigus exiſtat.

d ¶ Ratū ē. q̇d ſi fiat intdictio cū tn̄ nō ſit pdigus? Rn̄. forte nō valet intdictio. ar. ff. de tuto. ꝛ cur. da. ab his. l. ieie. (1) Sed ꝯriū veꝝ ē cuꝫ ſit facta ꝯ ius litigatoꝛis tm̄: nō ꝯ ius legis. ff. q̄ ſen. ſine ap. re. l. j. in prin. ꝛ. §. j. et. C. qn̄ prouo. non ē neceſſ. l. ij. Vide. c. cū inter. ex de re iudi. Additio (1) Et hoc veꝝ qn̄ datus ē ſimpliciter curatoꝛ ipuberi tanq̄ꝫ puberi. vt. l. ſi tutoꝛ petitus. ff. eo. ſecus ſi tanq̄ꝫ prodigo cū non ſit. vt hic. in fi. ꝛ ē ratio: q̇ꝛ pupillū declarat natura: ſed prodigū ipſe iudex: vel q̇ꝛ curatoꝛis datio facilius. i. ſolo tractu tempoꝛis perdit vires q̄ꝫ prodigalitas: vbi exigitur certitudo reditus ad ſanam mentem. Ange.

e ¶ Item mutus. Non ſemper. ſed quandoqꝫ poſſunt ſm diſtinctionem ſequentem.

f ¶ De eo ſurdo. ſic. j. de inuti. ſtipu. §. mutum.

g ¶ Et eruditi. Scilicet in moꝛbus.

h ¶ Amittunt. et maxime ipſi aduocati. Additio. vt in eo puniantur in quo deliq̄runt. c. lr̄as. de tēpo. oꝛ. c. paſtoꝛalis. de iu. pa. et. c. fina. de immu. eccle. cū ſi. quia per que quis peccat. per hec ꝛ toꝛquetur.

i ¶ Conſtitutio. vt. C. qui teſta. fa. poſ. diſcretis.

k ¶ Certis. vt mut⁹ ꝛ ſurdus caſu: vel mut⁹ tm̄. ſiue natura ſiue caſu: ſi ſcribē nouit ſua manu ſcribat teſtm̄ Si aūt p aliū ſcribere velit: ipetret hoc a pncipe. vt. ff. eo. ſi mutus. Idē ſi ſurd⁹ tm̄ caſu ē. vel etiā natura teſtetur ſi vult / ſi pt loqui articulate. vt. C. qui teſta. fa. poſ. diſcretꝫ. ſi aūt natura ē ſurdus ꝛ mut⁹: nō pōt niſi ſit miles. vt. ſ. ti. j. §. quinimmo. Additio. Quidam dicunt debere intelligi đ muto ꝛ ſurdo a caſu: ꝛ tunc miles teſtabit̄ licētia pncipis his in caſib⁹ in q̇bus pagan⁹ nō poſſet.

l ¶ Sed ſi q̇s. ſic. ſ. eo. §. p̄terea. et. §. ſi furioſi.

m ¶ Cec⁹. Naturalit̄ vel caſu: ꝛ oꝛbatus vtroqꝫ lumine. ſecus ſi vno tm̄. vt. C. de excu. tu. l. frater.

n ¶ Per obſuationē. l. vt corā. vij teſtib⁹ ꝛ tabellione: vl̄ alio loco ei⁹ ſi nō inueniat̄ tabellio dilucidi⁹ voluntatē ſuā declaret: ei in hereditatibus: ꝛ ilegatꝭ: ꝛ oīa in ſcriptis referātur. vt. C. eođ. hac conſultiſſima.

o ¶ Patris nr̄i alias mei. ſic. ſ. de do. §. ē et aliud.

p ¶ Eius. Apđ hoſtes. ſcilicꝫ vt captus vel obſes. vt ff. eo. l. obſides.

q ¶ Non valet. Quia ſerui ſūt vel quaſi. vt. ſ. de iure pſo. §. ſerui. ꝛ. ff. de li. ho. exhi. l. ij.

r ¶ Fuerat. Ante captiuitatem.

s ¶ Poſtliminij. Quod fingit eū ſemper in ciuitate fuiſſe. vt. ſ. qui. mo. ius pa. po. ſol. §. ſi ab hoſtib⁹. nō autē. l. coꝛ. ita fingit̄ et quod dicitur. C. de cap. l. j. ꝛ. l. captū impropꝛie ponitur. l. cornelia pro iure poſtliminij.

t ¶ Ex lege cornelia. que fingit eū prima hoꝛa captiuitatis moꝛtuum ꝛ ſic liberū. vt. ff. eo. l. lege cornelia aliud eſſet ſi nulla eſſet fictio: vt in ſeruo pene facto. vt. j. qui. mo. teſt. infir. §. non tamen. Ultimo not. q̄. xiij. ſunt perſone ꝛ plures que teſtari nō poſſunt. Filiuſſamilias. Itē ſeruus. vt. ſ. e. in pn̄. et. ff. eo. ſi fili⁹. Itē impubes. Itē furioſus. Itē mente captus. Itē pdigus. Iteꝫ mutus. Itē cecus. Itē ſurdus. vt. ſ. e. §. p̄terea. ꝛ. §. item furioſi. §. itē pdigus. §. itē ſurdus. et. §. cecus.

Prodigus q̇s ē.

Teſtamenti p cecū faciēdi ſolēnitas.

Legis cornelie fictio.

Teſtm̄ facē mlt̄is phibetur a iure.

vel ciuilem.vt.ff.eo.l.eius q̄.§.ſ.vſq̈ ad finē. Itē obſes vt.ff.e.l.obſides. Itē de crimie famoſo dānat⁹.vt ff.eo.is cui.§.fi.⁊.l.cum lege. Itē de ſtatu ſuo dubitantes.vt.ff.e.de ſtatu.⁊.l.qui in dñi. Itē monachus.vt in autē.de monac.§.illud.ſed hodie ſm quoſdā corrigit͛.vt in aut.de ſan.epiſ.§.ſi qua mulier. Itē ꝫ is cui interdicit͛ bonis a lege vt.C.de here.⁊ manicheos.⁊ ad.l.iul.ma.l.vlti. Vñ ꝟſus. Teſtari nequeūt:impubes/religioſus. Morti dānatus:⁊ ſub patre fili⁹:obſes. Prodigus: et ſtultus:dubi⁹:ſeruus:furioſus Crimine dānatus:cū muto:ſurd⁹:⁊ illū. Qui maieſtatem leſit:cecuꝫ quoq̈ iungas. Addi.(i). Intellige ſi ſint dati ꝓ pace tenēda:⁊ a populo romano. in quibus habet locū ēt lex cornelia. ſm Io. fab.al's ſi dati ab alia ciuitate vl' domino non fiunt ſerui.vt per Ang.hic.

Z. 13.

Non tñ [a] vt oīno valeat teſtamētū ſufficit hec obſuatio quam ſupra [b] expoſuimus. ¶ Sꝫ q̇ filium [c] in ptāte [d] hꝫ curare dꝫ vt eum heredē īſtituat vl' exheredē eū noīati faciat. ¶ Alioq̇n ſi eum ſilentio p̄terierit [e] inutiliter teſtabit͛:adeo [f] q̇dē vt ſi viuo p̄re fili⁹ mortu⁹ ſit nemo [g] heres ex eo teſtamēto exiſtere poſſit q꞉ ſcꝫ ab īitio nō ꝯſtiterit [h] teſtamētū. ¶ Sꝫ nō ita [i] d̄ filiab⁹ ⁊ aliis ꝑ virilē ſexū deſcēdētib⁹ liberis vtriuſq̈ ſexus antiq̇tati fuerat obſuatū. ¶ Sꝫ ſi nō fuerāt ſcripti heredes ſcripte ve vl' exheredati ex hereditate ve: teſtm̄tū q̇dē nō īfirmabat͛ [k]. ¶ Ius aūt accreſcēdi [l] eis ad certā portionē [l] p̄ſtabat͛. ¶ Sꝫ nec [m] noīati eas pſōas exhēdare parētib⁹ neceſſe erat ſꝫ licebat iter ceteros [n] hoc facē

¶ Exheredatio noīati fit dupliciter. Aretinus.

¶ Nomiati aūt q̇s exheredari videt͛:ſiue ita exheredet͛. ¶ Titi⁹ fili⁹ me⁹ exheres eſto.ſiue ita fili⁹ me⁹ exheres eſto:nō adiecto proprio nomine ſcꝫ ſi alius filius nō extet [o].

¶ De exheredatione. ¶ Iſta rubri.cōtinuat͛ ꝑ glo.ſ.ſ. in nigro..Ange. Vel ſic. Dictum eſt.ſ.de teſtamentis et eoꝝ ordinatione.veꝝ q꞉ in teſtamentis quandoq̈ liberi exheredantur:ideo ſequitur rub.de exhe.li.

Ontamen. ¶ Totus iſte titulus diuiditur principaliter in tres partes. Primo poni͛ quid iuris erat de iure antiquo circa exheredationē liberoꝝ/et qua forma exheredabantur. Secundo qualiter hodie exheredari debeant. Tertio aliqua dubia circa p̄dicta ſubinfert. Secunda ibi: Sed he quidem. Tertia ibi: Sed ſi in expeditione. Itē prima ſubdiuidit͛. Nā p̄mo ponit quandā ꝯtinuationē ad precedētia. Scd̄o ponit qualit͛ exheredationē fieri de iure antiq̄ ſufficiebat de liberis natis ⁊ in poteſtate:⁊ prim locū ſiue ḡdum obtinentib⁹. Tertio de liberis naſcituris vel de natis nō obtinētibus p̄mū gradū. Quarto de emancipatis. Quinto de liberis ciuilib⁹ tm̄:⁊ de eoꝝ exheredatiōe. Scd̄a ibi. Sꝫ q̇ filiuꝫ. Tertia ibi. Poſthumi. Quarta ibi. Emancipatos. Quinta ibi. Adoptiui. Aretinus.

¶ Nō tñ. Ca⁹. ¶ Po.igit͛ ſic ca.in hac p̄ma pte. Dñe iā video de hac obſuatione ſolēni obſuanda in teſtō. nūquid ſufficit hmōi obſer.ad hoc ꝙ teſtm̄ inexpugnabiliter valeat: Rñ.ꝙ nō. Nō em̄ vt oīo valeat teſtm̄ ſufficit p̄dicta obſuatio quā ſ.d̄ te.or.expoſuim⁹.ſꝫ teſtōr qui filiū in ptāte hꝫ eū vl' heredē in teſtō inſtituere vel noīatiꝫ exheredare neceſſe ē. Si ei eū ſub ſilētio p̄terierit inutile erit teſtm̄.⁊ intātū erit iutile.vt lꝫ iſte fili⁹ p̄tetit⁹ viuēte teſtōre mortu⁹ fuerit.nēo tñ ex eo teſtō hr̄s exiſtere poterit.⁊ hoc ea rōne:q꞉ p̄terito filio in ptāte tp̄e facti teſti exiſtēte teſtm̄ ip̄o iure nullū fuit.⁊ hoc verū fuit in filijs maſculis p̄mi ḡdus:ſꝫ ſec⁹ erat i filiab⁹. Nā nō ita de filiab⁹ vel alijs liberꝫ vtriuſq̈ ſexus in remotiori ḡdu ꝯſtitutis apd̄ veteres obſuabat͛. Neq̈ ei exheredabāt͛ ⁊ teſtm̄ ꝑpter heredis p̄teritionē nō infirmabat͛.ſed nō valebat ēt ius accreſcēdi pſq̈ ad certā

portionē.i.dimidiā illius portionis quā habituri eſſet ab inteſtato eis p̄ſtabat͛:nec ſolū fuit hmōi dr̄ia int͛ filios maſ.⁊ hoī pſonas:ſꝫ ēt alia:q꞉ lꝫ filij maſculi noīatem debeāt exheredari:nō tñ ſupradictas pſonas noīatiꝫ exheredare parētib⁹ erat neceſſe:ſꝫ licebat eis illas pſo.int͛ ceteros exheredare. Sꝫ dñe di.michi quid ē exheredare noīati: Ad hoc rñ. Amice exheredare nominatim vr̄ q̇ ꝓpo noie expreſſo exheredat͛ veluti ſi teſtōr di. Tici⁹ filius meus exheres eſto. vel nō adiecto ꝓprio noie ſꝫ appellatiuo tātū. vtputa ſi teſtatore viuo ſolum filium habuit.

a ¶ Non tñ. Lꝫ dicta obſuatio.ſ. de te.or.ſolēnis ſit Non tñ ⁊c̄. Vel ſic.ſ.d̄ ea obſuatiōe q̄ eſt circa fidē ⁊ ꝓbationē ſatꝫ dictū ē:nūc de ea q̄ ē circa pietatē dicēdū ē:⁊ lꝫ ea obſuatio que circa fidem ē ſatis diligens ſit. Non tñ ⁊c̄.

b ¶ Supra.ſcilicet in titulo de teſta.ordi.

c ¶ Filiū.ēt militē.vt.ff.d̄ lib.⁊ poſthu.filiusfamilias

d ¶ In poteſtate. Secus in emancipato iure ciuili: ſed idē iure p̄torio.vt.ſ.eo.emancipato. Acc. Additio Immo hodie p̄teritus dicit nullū etiam de iure ciuili ſicut in ptāte cōſtitutus.vt per glo.in.§.exheredatus. in aut.de here.et falci. Angelus.

e ¶ Preterierit. Scꝫ nec inſtituendo/nec exheredando.vt.ſ.de here.que ab inteſta.§.eadem.nec ipſo iure valet.vt.C.de libe.pre.l.maximum.

f ¶ Adeo. Scꝫ inutiliter teſtabitur.

g ¶ Nemo.ff.de iniuſt.rup.teſt.filio.§.fi.cōtra. So. ibi filius viuit:hic non. Vel hic iure ſtricto:ibi equo.

h ¶ Non ꝯſtiterit. Aliud ſi conſtitit:lꝫ poſtea rumpatur ⁊ iteꝝ morit͛:vt in poſthumo.vt.ff.de iniu.rup.teſt. poſthum⁹.in p̄n. et.ſ.eo.§.poſthumi.ibi:q̇d ⁊c̄. Nec ē miꝝ q꞉ ſi ab initio rumpit͛ agnatiōe poſthumi eo mortuo ꝯualeſcit.arg.ff.de reg.iur.l.quod ab initio.

i ¶ Sed nō ita. No.ex vna parte ponit filios tm̄.et filias ⁊ oēs ex maſculis vel feminis deſcendentes.

k ¶ Nō infirmabat͛.ſ.ſ.e.§.ſed feminini. So.vt ibi.

l ¶ Ad certam portionē. Scilicet dimidiā eius q̇d ab inteſtato habituri eſſent.vt.C.de lib.pre.maximū. circa mediū.ibi cū enim per contra tabulas ⁊c̄.

m ¶ Sed nec. Hec eſt ſecunda differentia inter predictas perſonas.

n ¶ Inter ceteros. Scꝫ hoc modo.vnū d̄ filijs meis exheredo.vel vno inſtituto ſic dico.relinq̇s exheredo: nā niſi diceret ceteros exheredo:lꝫ dicat filiū meū exheredo/cū plēs hēat nēo exheredatus vr̄.vt.ff.d̄ lib. et poſthumi.l.ij.ſꝫ ſecus erit in iſtis:nā bñ valet.vt hic dr̄.

o ¶ Non extet. Itē alijs modis vt oēs liberi ſint exheredati:et ſi ſit vnus tm̄.vt.ff.de li.⁊ poſthu.titius.in princ. Item ſi dixerit alia verba quecunq̈ dummodo certa.vt.ff.ſi cer.peta.l.certum ⁊.ff.de iniuſt.rup.teſt.

Et ibi ē caſus in q̄etiā hodie neccia ē bonoꝝ poſſeſſio.⁊ aliōs vigītivide p An.q̇d ē magne vtilitatꝫ q꞉ eā liberi infra ānū cognatiꝫ ꝟo infra centum dies tm̄ ⁊ n̄ ſolo aio ſed' corāp̄to re agnoſcente.

Exheredatio īt͛ ceteros q̄lit͛ fit.

poſthumi.§.nominatim.et.ff.de lib.et poſthu.l.j.et.§. ſed ſecus ſi dicat filium meum inſtituo: ceteros liberos ex. heredo: vel ſeiũ extraneũ iſtituo. liberos aũt exheredo. ⁊ hic nõ dicit oẽs vt nõ ꝯdicat pri.gl. Nã dico exheredare filiũ int ceteros q2 mixtio fit cũ ceteris ĩ remotioꝛib⁹ ꝗdibus ꝯſtitutꝫ. vñ nõ valet cũ debeãt exheredari noiatiꝫ: vt hic dicitur.

Poſthumi ꝗꝗ. Caſus. Hic incipit ſcꝺa pars ſecũde ſubdiuiſiõis in qua ſic ꝓcedit. Primo tractat de veris poſthumis primo aſſignando ꝯrietatez int eos poſthumos tã maſculini ꝗꝫ feminini ſexus queãdmoꝺ exheredant. Secũdo deter. de exheredatione eoꝝ qui loco poſthũorum ſũt. Pone igitur ſic ca. Dñe iã video quid iuris ẽ circa exheredationem liberoꝝ iam natoꝝ ſed qd dñe ſi teſtõꝛ reliquerit vxorẽ pregnantẽ. nunqd neceſſe habet exheredare vł inſtituere vtꝝ? Rñ. ꝙ ſic. Nam non ſolum nati liberi: ſed etiam poſthumi exheredari debent: vel heredes iſtitui. et in eo par oĩm poſthumorum conditio ẽ ꝙ quocuuqꝫ poſthumo ſiue maſculini ſexus: ſiue feminini ꝑterito non valet teſtm̃: quia ſi naſcatur poſthumus vel poſthuma natiuitate eius rumpitur teſtm̃. vñ ſi mulier pregnans de qua ſperabatur poſthumus naſciturus ediderit abortiuum nihil erit impedimẽto heredibus inſtitutis ad hereditatẽ ex teſtõ adeundam. Nam iſte abortiuus qui mortuus natus ẽ vel contra formaz humani generis editus ꝓ iam nato habetur. ſed lʒ in hac particula ſit conditio omnium poſthumorum parificata: in alio tamen differũt nam feminini ſexus poſthume. vel nominatim vel inter ceteros ſolebant exheredari. prout placuit teſtatori. ita tamen vt ſi teſtatoꝛ hmõi perſonas inter ceteros exheredaret aliquid eis legaret. ne viderentur huiuſmodi poſthume per obliuionem a teſtatore preterite eſſe. ſed ſecus erit i maſculis poſthumis. Poſthumos enim maſculos. puta filium. et deinceps ſtatutum ẽ non poſſe aliter recte exheredari. Sed domine pro deo qualiter põt poſthumus nominatim exheredari. ſi teſtatoꝛ de ſexu faciat mentionem? Reſpon. ꝙ hoc mõ. Quicunqꝫ mihi filius maſculus genitus exheres eſto.

a Poſthumi. Inſtitui. iſta inſtitutione ex preſenti matrimonio naſcituri: et ex futuro inſtituti videntur. vt.ff.de libe.et poſthumi.l.placet.et.l.ideoqꝫ. † Quid in exheredatione poſthumorum: an omnes ſiue hi qui ſunt in vtero tantum: an alij qui ſunt naſcituri ex preſenti matrimonio vel futuro intelligũtur exheredati? Reſpondeo non: cum maſculi debeant nominatim exheredari. vt.j.eo.§.maſculos. Accurſius. Additio. Et hec vera: licet gl. teneat contrarium in di.l.placet: quã ſaluat Johan.fab. vbi eſſent appoſita verba multiplicatiua vel vniuerſalia: quiſquis/quicunqꝫ/et ſimilia. ſecus ſi indefinita tantum: vt hic.

b In eo. Scʒ qꝺ ſequitur: quod et in filio ⁊c̃.

c Omnium. Scʒ poſthumorum ex ſe naſciturorũ et ex filijs ſuis: licet in iam natis non ſit par conditio. vi.ȝ.eodem.§.ſed non ita.

d Maſculini. ſiue ex maſculo ſiue ex femina.

e Agnatiõe. Id eſt natiuitate. ſic.j. quibus mo. teſtament. infir. §.primo.

f Rumpitur. Si vero exheredabatur de inoffi cioſo agebatur. vt.j.de inoffic. teſta. §.poſthumi. Hodie vero exheredari non poſſunt. vt.C.de inoffici.teſtamẽto.l. ſi quis §.legis.

g Infirmat. Hic adde quod ẽ de teſtament.militi.l. ſi filiusfamilias.j.

h Abortum. Qui ẽ pro non nato. vt.ff.de verbo ſignificatio.l.qui mortui.et.C.de poſthu.here.l.j. Accurſius. Additio. Idem in ſemi nato mortuo anteqꝫ perfecte extrahatur. Secus tamen in nato ex ſecto ventre qui non declinat ad monſtrum/ dummodo habeat pulſum: etiam ſi vocem non emiſerit. Angelus.

i Perſone. Scilicet poſthume. nam iam natis feminis non erat neceſſe legari. vt.C.de lib.prete.l.maximum.in fi.et.ȝ.eo.§.ſed non ita.

k Inter ceteros. Hodie per conſtitutionem omnes nominatim. vt.j. eodem.§. noſtra. Sed nouiſſimo iure non: cum non ſint ingrati. vt in autentica. vt cum de appellatione coggnoſcitur.§. aliud.collat.viij. per Accurſius. Additio. Que cauſa debet exprimi et heredem probari. vt autentica.ex cauſa.C.de liberis preteritis. Angelus.

Poſthumorum. Caſus. Hic determinat Iuſtinianus de exheredatione eorum qui loco poſthumorum ſunt. vnde ſic pone caſum. Domine iam video et patet michi qualiter exheredantur liberi nati: et etiam poſthumi. nunquid ſunt plures modi exheredandi vel inſtituendi? Et reſpondet ꝙ ſic. Nam ſicuti dictum eſt veros poſthumos debere exheredari. vel inſtitui. ita et hi qui loco poſthumi ſunt. Sed domine dicatis michi qui ſunt hi qui loco poſthumi ſunt? Ad hoc reſpondet. Amice: loco poſthumi ſunt hi qui tempore teſtamenti non erant immediate adiuncti teſtatori. poſtea tamen, adhuc viuẽte teſtatore in locuz ſui heredis ſuccedunt et ita quaſi agnoſcendo immediate adiunguntur teſtatori ⁊ ſui heredes efficiuntur vt patet in tali exemplo. Ticius habet filium in poteſtate ſua. et ex eodẽ filio nepotem. hoc caſu. quia filius in vno ꝗdu ꝓcedit nepotẽ ſolus filius iura ſui heredis

Etiã poſthumi debẽt inſtitui vł exheredari alś nato poſthumo rumpit teſtamẽtũ. ſʒ valet prius. Et femina poſthuma olim inter ceteros poterat exhereditari cũ legato. maſcul⁹ ꝟo poſthumus noiati. Aretin⁹.

Poſthumi ꝗꝗ liberi vel heredes iſtitui [a] debẽt ł exheredari. Et i eo [b] ꝑ omniũ [c] cõditio ẽ: qꝺ ⁊ in filio poſthumo et ĩ ꝗlibet ex ceteris liberꝫ ſiue feminini ſexus ſiue maſculini [d] ĩ ꝑterito valʒ qdẽ teſtamtũ ſʒ poſt ea agnatiõe [e] poſthumi ſiue poſthume rũpit ⁊ ea ratiõe totũ ĩfirmat [g]. Ideo ꝙ ſi mulier ex q̃ poſthum⁹ aut poſthuma ſperabat abortũ [h] fecerit nihil ĩpedimẽto eſt ſcriptis heredib⁹ ad hereditatẽ adeũdã. Sʒ feminini quidẽ ſex⁹ ꝑſone [i] vel noiati vł inter ceteros exheredari ſolebãt dũ tñ (ſi int [k] ceteros exheredarẽt) aliqd eis legarẽt: ne viderẽtur ꝑterite eẽ ꝑ obliuionez. Maſculos ꝟo poſthumos id ẽ filios: ⁊ deinceps placuit nõ alit recte exheredari niſi noiati exheredent hoc ſcʒ mõ: qcũqꝫ mihi filius gẽit⁹ fuerit exhẽs eſto.

Nepos ex filio moriẽte pre viuo auo ſuccedit in locũ ei⁹. idõ inſtitui vł exhẽdari dʒ ne alit ꝑterit⁹ rumpat aui teſtamẽtũ. q mod⁹ eſt introduct⁹ a.l.velleia. Areti.

les. Iz. ꝗs poſthumos ff. eo. An aũt naturales tãtũ et qd ſi iſtituat ventrez vxoris ſue. vid ꝑ An. h Pouũi hodie exheredari nõ poſſũt.

† Et ẽt filij poſtea adoptati q dicũt poſthumi cum

habet licet nepos ⁊ neptis ex eo in ei⁹ poteſtate ſint vnde ſi ticij filius viuente adhuc ticio mortuus fuerit aut de poteſtate eius exierit. incipit nepos ex filio nato in locū patris ſui mortui. vel a patria poteſtate ſuccedere. ⁊ eodē modo quaſi agnatione ſuus heres efficitur cum nullus in poteſtate exiſtens eū precedat. ⁊ ideo ſicut teſtator ipſum filiū vł heredē iſtituere vel noīatim exheredare dʒ. ita ne potē vel neptē ex illo neceſſe habʒ exheredare vel heredē inſtituere ne forte viuo adhuc teſtatore filio ei⁹ qui immediate erat ei adiunctus mortuo vel emancipato vel alio mō a patria poteſtate liberato nepos ex filio. ⁊ in locum patris ſui ſuccedens q̄ſi agnatione eius rūpat teſtamētū. Et iſta prouiſio ē ſecuritas teſtamentorū. ⁊ per. l. velleiam introducta eſt. in qua q̄dem. l. ſimilis modus exheredationis ad exemplū verorū poſthumorum demonſtrat et hec dicuntur vſq; ad illum. §. Emancipatos ⁊c. Iſta eſt tertia pars ſecunde ſubdiuiſionis. et eſt caſus planiſſimus. ⁊ ita expedita ē prima pars prime ſubdiuiſionis in qua tractat de exheredatione adoptiuorum. ⁊ eſt caſus planus.

¶ Poſthumorum [a] autem loco [b] ſunt ei hi qui ī ſui heredis [c] locum ſuccedendo quaſi agnaſcendo [d] fiūt parentibus [e] ſui heredes vt ecce ſi quis filium ⁊ ex eo nepotem neptem ve ī poteſtate habeat: quia filius gradu precedit: is ſolus iura heredis hʒ: q̄uis nepos quoq; et neptis ex eo in eadem poteſtate ſint. ¶ Sʒ ſi fili⁹ ei⁹ viuo eo moriat̄ aut q̄libʒ alia ratiōe exeat d̄ptāte ei⁹ incipit nepos neptiſ ve ī ei⁹ locū ſuccedere ⁊ eodem mō iura ſuorū heredū q̄ſi agnatione nanciſcūtur. Ne ergo eo mō rūpat̄ ei⁹ teſtm̄tū: ſicut ipm filiū vł heredē inſtituere: vł noīati exheredare debʒ teſtator ne nō iure faciat teſtamētū: ita ⁊ nepotē neptem ve ex filio neceſſe [f] ē ei vel heredem inſtituere vł exheredare: ne forte eo viuo [g] filio mortuo ſuccedendo in locum eius nepos neptis ve quaſi agnatione rūpat teſtm̄tum. ¶ Idq; lege iullia velleia [h] prouiſū ē in qua ſimilis [i] exheredationis modus ad ſimilitudinē poſthumorū demōſtrat̄.

¶ De iure pretorio filij emācipati debent heredes inſtitui vel exheredari: maſculi nominatim: femine vero q̄litercunq;: alias datur eis bonorum poſſeſſio contra tabulas. Aretinus.

¶ Emancipatos liberos iure [k] ciuili neq; hēdes iſtitute neq; exhēditare neceſſe eſt [l] q2 nō ſūt ſui hēdes [m]. Sʒ p̄tor oēs tā feminini [n] ſexus q; maſculini ſi heredes non inſtituantur exheredari iubet. virilis ſexus nominatim: feminini vero inter

a ¶ Poſthumorum. Sic. ff. de iniuſ. rupto teſtamē. poſthumorum. vbi omnino habetur iſte. §.

b ¶ Loco. Non tamen veri poſthumi ſunt. vt. j. eo. §. hoc in fine.

c ¶ In ſui heredis. j. de here. quali. et diffe. §. ſui.

d ¶ Agnaſcendo. Id eſt ſubtus vel poſtea naſcendo ſicut poſthumus verus: nō enim naſcitur cum natus ſit. vt. ſ. de adopt. §. j. Uel dic agnaſcēdo. i. incipiē do eſſent agnati quo ad effectum ſuccedendi.

e ¶ Parentibus. Scʒ maſculis. nā teſtamētū femine non rumpitur per legem velleiam. vt. ff. de libe. et poſthu. gallus. §. nunc de lege. ibi: nam et ſi ita verba ſunt. (j) ſed per q̄relam irritatur. vt. C. de inoffic. teſta. l. iij. et. ſ. e. §. mater. Additio. (j). Nota preteritionem matris factam de liberis non annullare teſtamētum. quod ideo procedit: quia preteritio matris habetur pro exheredatione vt videbitis in. §. mater. j. eodem Chriſtofo.

f ¶ Neceſſe eſt. cauſatiue. ſ. ne rumpatur teſtamentum. vt ſequit̄: nō preciſe. vt. C. de ado. l. pe. §. q̄n filio.

g ¶ Eo viuo. ſecus ſi poſt. vt. ff. de iniuſ. rup. teſta. ſi quis filio. ⁊ in hoc differt a vero poſthumo. Itē differt ab aſcendentibus. vt. ff. de inofficio. teſtamento.

Scilʒ teſtato

patre filium.

h ¶ Velleia nomen eſt cuiuſdam nouē legis: ſʒ ius galli aquilij antiquius eſt: et loquitur in vero poſthumo vt ſtatim dicam. vt. ff. de libe. et poſthumo. l. gall⁹. §. ſi eius qui filium.

i ¶ Similis. In veris poſthumis talis erat mod⁹ vt ſi me mortuo naſcet̄ michi filius infra decem menſes. vt. ff. de lib. et poſthumo. gallus. j. reſpon. et. §. j. ij. iij. ⁊. iiij. ſic ergo ⁊ hic per legem velleiam ſi ſuus heres eſſe deſierit viuo teſtatore. vt. ff. de libe. et poſthumo. gallus. §. nunc videndum. ⁊ in hoc habet locum lex velleia (j) ſic etiam eſt paritas ab inteſtato vt. j. de here. que ab inteſta. §. cum autem Additio. (j) Cuius legis difficultates euitabis apponendo talem clauſulam omnes natos et naſcituros qui michi agnaſci poterunt in tali re inſtituo. Quo autem ad exheredationem quaſi poſthumorum q̄ ſunt iam nati: et que debet fieri nominatim. ſic dices Talem nepotem vel proneptem ſi quando natus erit ex tali cauſa exheredo. proprie enim poſthumi exheredari hodie non poſſunt. vt per Iohan. fabri. et Angelum hic. ris: ſecꝰ nepote poſthumorum vtriuſq; nato vt hic p docto.

k ¶ Emancipatos Iure ciuili. ſic. j. de here. que ab inteſtato. §. emancipati.

l ¶ Neceſſe eſt. nam nichilominus tenet teſtamentum. aliud in eo qui eſt in poteſtate. vt. ſ. eodem in principio.

Additio Dic tamē de iure ciuili: quia non erat cognitus: q; etiam de iure pretorio: quia pretor habet illas p tabulis ſi ſeptem ſignis teſtium ſignate ſint. ⁊ dat bo. poſſeſſo. ſm tabu. vt. leg. cum tabule. ff. de bono. poſſeſſo. ſm tabu. nec de vitio preteritionis curauit ſm Angelum.

m ¶ Sui heredes. ſupple. et quia deſierunt eſſe heredes ſui: alias non eſſet bona ratio: cum filij neceſſe habent patres inſtituere: licet non ſint patres ſui heredes ad filios. Filius autem emācipatus per capitis diminutionem deſinit agnatus eſſe et remanet cognatus: qui non cognoſcitur a iure ciuili. vt. j. de here. que ab inteſta. de. §. emancipati. ⁊. ſ. de leg. agnatuto. §. finali. et. ff. de bono. poſſeſſo. ſed cum patrono. §. j. Accurſius.

n ¶ Feminini licet in ſuis eſſet differentia inter maſculos et feminas iure ciuili. vt. ſ. eo. §. j.

a ¶ Exheredati.ſcilicet rite.alias autem exhere-dato datur contra tabulas.vt.ff.de bono.poſſeſſo.cō-tra tabu.l.non putauit.in.§.non queuis.Item etiam inſtitutis datur cōtra tabulas ſi alius committat eis edictum (l) vt.ff.de contra tabu.l.iij.§.plane.et. ff. de le.pre.petito bono.poſſ.contra tabul.l.ſi duo. Additio.(l).Quā pōt i tentare etiā ꝯmit tente inuito.vt.l. nōnūꝙ.ff. de le.p̄ ſtan.Angelus.

b ¶ Adoptiui lib.habētur.quo adoptiuum p̄re.

c ¶ Inſtituēdi ab adoptiuo.

d ¶ Iure ciuili quod ſcilicet ius ciuile.ſcilicet ad-optionis quo vo-cātur ſui adopti-ui ad hereditatē/ alio iure ciuili.ſci licet per emanci-pationem ſubla-tum eſt: quod eē poteſt vt.ſ.de le. agna.tu.§.fi.

e ¶ Attinet. quod vocat emā cipatos.vt.ſ.pro xi.§.et eſt ratio: quia deſinunt eē filij:ſed natura-les non poſſunt deſinere eſſe filij per emancipatio nem.vt.j.de her. que ab inteſt.§. minus autem.

f ¶ Extraneoꝝ. ff.de cōtra tabu-las.l.i.§.⁊ſui iurꝫ

g ¶ Patre.ff.de contra tabulas emancipatus §.penul.in fine.

ceteros. Quia ſi neque heredes inſtituti fuerint neque ita (vt diximus) exheredati [a] permittit eis pretor cōtra tabulas teſtamenti bonorum poſſeſſionem.

¶ Filius adoptiuus adoptiōe durante habetur pro extrāeo quo ad patrem naturalem et habet idem ius quod haberet filius legitimus et naturalis quo ad patrem adoptiuum. ſꝫ emācipatus a patre adoptiuo eſt extraneus quo ad eum. et habetur pro emancipato quo ad patrem naturalem. Aretinus.

¶ Adoptiui liberi q̄diu ſūt in p̄tāte patris adoptiui eiuſdem iuris habent [b] cuiꝰ ſūt iuſtis nuptijs q̄ſiti. Ita que heredes inſtituēdi [c] vel exheredādi ſūt ſecūdū eā que de naturalibꝰ expoſuimꝰ. Emācipati vero a patre adoptiuo: neque iure ciuili [d]: neque eo iure quod ad edictum p̄toris atttinet [e] īter liberos cōnumerantur. Qua ratione accidit vt ex diuerſo q̄d ad naturalem parentem attinet: q̄diu quidē ſint in adoptiua familia, extraneoꝝ [f] numero habeantur: vt eos neque heredes inſtituere: neque exheredare neceſſe ſit cū vero emancipati fuerīt ab adoptiuo patre [g]: tunc incipiunt in ea cauſa eſſe in qua futuri eſſēt ſi a naturali patre emancipati fuiſſēt.

¶ Circa inſtitutionem et exheredationem liberorū non eſt hodie differentia in effectu: nec inter maſculos et feminas et ceteros deſcendentes poſthumos vel iam natos: ſuos vel emancipatos. Aretinus.

¶ Sed hec [h] quidem vetuſtas [i] introducebat.

¶ Noſtra vero conſtitutio [k] inter maſculos ⁊ feminas i hoc [l] iure nihil īteresse [m] exiſtimās: quia [n] vtraque pſona in hoīm pcreatione ſimilit̄ nature officio [o] fūgit̄. ¶ Et lege antiqua [p].xij. tabularum omnes ſimilit̄ ad ſucceſſionem ab inteſtato vocabantur: quod ⁊ pretores poſtea

¶ Sed hec quidem. Caſus. ¶ Hic incipit ſecunda pars principalis iſtius tituli in qua corrigit differentias iuris antiqui circa exheredatiōes liberorum. Et ad vberiorem iuuenum doctrinam ſubdiuidas iſtam partem in tres particulas. In quarum prima parte determi.iuſti.de illis qui neceſſario habent filios vel liberos ſuos.vel legitimos nominatim inſtituere vel exheredare. In ſecunda parte determi.de legitimis tantum.videlicet de adoptiuis. In tertia ⁊ vltima parte determi.de illis quorum preteritio habetur pro exheredatione.prima pars durat vſque ad illum.§. Circa adoptiuos autem.ibi incipit ſecunda pars. et durat vſque ad illum.§.Sed ſi in expeditione. ibi incipit tertia et protenditur vſque in fi.titu. In prima parte procedit primo aſſignans tres rationes. quibus motus fuit ad corrigendum ius antiquum. Secundo determinat qualiter correxit. Po.igitur ſic caſum. Dicit iu ſti.q̄ huiuſmodi differentias ſexus ⁊ modi exhere.de quibus dictū eſt vſque ibi vetuſtas.i.media iuris prudentia introducebat: ſed noſtra conſtitutio differentias amouet et nichil inter maſculi. et femi. q̄tum ad modum exheredandi vel inſtituendi intereſſe exiſtimauit.et hoc triplici ratione. Prima quia vtreque perſone in procreatione hominum ſimili nature officio funguntur. Secunda ratio quia.l. antiqua.xij. tabu. omnes tam maſculos q̄ feminas pariter ad ſucceſſiones parētum ab inteſtato vocabat. Tertia ratio eſt quia pretores ſecuti ſunt.l.xij. tabu.dando. ſcilicet filiabus. ſicuti et filijs preteritis bono. poſſeſ. contra tabu.in totum. Unde nos his rationibus moti ſimile ac ſimplex ius antiquum differentijs exploſis in filiabus et filijs et omnibus alijs p virilem ſexū deſcendentibus nō iam natis ſed etiam poſthumis introduximus et ſtatuimus, in conſtitutione noſtra vt omnes ſiue ſint ſui ſiue emācipati: aut inſtituantur heredes aut nominatim exheredentur et omnes ſiue ſint iam nati ſiue adhuc in vtero conſtituti.et poſtea nati ſunt eundē habentis effectū circa parentum ſuorum teſtamētum infirmandū ⁊ hereditatē iſcriptꝫ heredibꝰ ⁊ heredū: quē q̄dē effectū filij ſui vel emācipati p̄teriti vel exheredati h̄re poterūt. Et hec dicit i prīa pte ſc̄de par.p̄n.vſque ad.§.illū Circa adoptiuos ⁊ ca.pla.ē vſque ad illū.§.Sꝫ ſi in expe.ibi īcipit tertia par.illiꝰ ſc̄de par.p̄n.⁊ prīo po.ca.ſpālē in q̄ p̄teritio h̄r p exhereditatiōe.ſc̄do trac.de pſonis illis quaꝝ p̄teritio gn̄alr̄ habet: ⁊ caſus planꝰ ē vſque in fi.ti.

h ¶ Sꝫ hec.ſ.ſupradicta.a p̄ncipio ti.vſque ad.§.emācipatos. Et dic.hec.ſ.drn̄az ſexꝰ/⁊ gradꝰ/⁊ modi exheredatiōis.vt.ſ.e.§.j.⁊ poſthu.⁊.§.ſꝫ feminini.nō autē dicit de his q̄ poſtea vſque mō dicta ab.§.illo emācipa.

i ¶ Uetuſtas.i.media iurꝫ prudētia: ꝓ vtſtati ſequit̄.

k ¶ Cōſtitutio.C.de lib.p̄te.vel exher.l.maximum.

l ¶ In hoc.al's ei m̄te dr̄ie ſūt.vt.ff.de ſta.ho.i m̄tꝫ

m ¶ Nihil intereē.i au.q̄.mo.na.ef.ſui.§.n̄ au.co.vij

n ¶ Quia.prima ratio.

o ¶ Officio.i.ſimili officio.vna enim indiget altera ad procreationē ſobolis.⁊ hec ē prima ratio legis.xij. tabu.vt.C.de legi.heredi.l.lege.xij.tabu.

p ¶ Lege antiqua argumētatur ex iure antiquo: Nota

ſic.§.qui.ma.poſ.§.fina.⁊ hec eſt ſecūda ratio.
a ¶ Uidentur.ſ.dando filie bono.poſ. cōtra tab.in totū licet non poſſit dicere nullū:vt ſuus.vt.C.de lib. pte.l.maximū.ibi.Et ſi preterit⁹ ⁊c.⁊ hec ē tertia rō.
b ¶ Simplex.ad differentiam antiq̄ diſtinctionis vt.§.eodem.§.primo.

ꝙ etiā ex le.xij tab.ita admittebatur ab inteſtato femina ſicut maſculus ſm Ange.

ſecuti eſſe videntur[a]:⁊ ideo ſimplex[b] ac ſimile ius ⁊ ī filijs⁊ in filiabus ⁊ in ceteris deſcendētibus per virilem[c] ſexum perſonis non ſolum iam natis:ſ; etiam poſthumis introduxit vt omnes ſiue ſui ſiue emancipati ſint: vel heredes inſtituant̄ :vel nominatim exheredentur: et eundem[d] habeāt effectū circa teſtamēta parentum ſuorum infirmanda:et hereditatem auferēdam :quem filij ſui vel emācipati habēt ſiue iā nati ſint: ſiue adhuc in vtero conſtituti poſtea[e] nati ſint. Circa adoptiuos autem filios certam īduximus diuiſiouem que ī nr̄a conſtitutione[f] quam ſuper adoptiuos tulimus continetur.

c ¶ Per virilē ſexum. Quid de deſcēdētib⁹ ꝑ femininū? Reſpō. Admittūtur: ſed cum diminutiōe tertie partis.vt.j. de hered. q̄ ab in teſta.§.diui.⁊ .C. de col.bo.l.illā.
d ¶ Eundē habeāt effectū.quo ad cōmodum. diuerſo tamē iure. nam ſuus preteritus.⁊ dicit nullum ⁊ contra tabu.habet : ſi non vult dicere nullū quādo p̄terit⁹ eſt Sed emancipatus tantū habet contra tabulas. vt.C.de libe. p̄te. maxime.§.ſancimus.itaq; ⁊c.⁊.ff. de leg.pre.is qui Si aūt exheredētur habent querelam omnes. vt ff. de contra tab. l.non putauit.§. non queuis.⁊ de ioffi. teſta.l.papinianus.

Heres ſu⁹ p̄teritus habet duo remedia emācipatus vnicū. Querela datur emancipatis.

¶ Preteritio militis i expeditiōe teſtantis ſi ſcit ſe habere liberos: ꝓ exheredatione habet̄. Aretinus.

¶ Sz ſi ī expeditiōe occupatus[g] miles teſtamētū faciat ⁊ liberos ſuos iam natos vl̄ poſthumos noīatim nō exheredauerit: ſed ſilentio p̄terierit:non ignorās[h]

e ¶ Poſtea nati ſūt.qui exheredari non poſſunt vt diximus.§.eo. §.poſthumi.
f ¶ Conſtitutione.C.de adop. l.cum in adoptiuis.⁊ recitatur.§.de adop.§.ſed hodie.
g ¶ Sed ḣ. Occupatus . quid ſi non eſt in expeditione? Reſpond. ius commune obtinet.vt.§.de teſtamen.mili.§.illis.
h ¶ Non ignorans. Si em̄ ignorat non valet teſtamentum.vt.C.de teſtamē.mili.l.ſicut certi iuris † niſi fuerit eius animi/vt ſi filiū haberet eſſet ex heres.vt ff.de teſta.mili.l.qui iure militari.
i ¶ Pro exheredatiōe.ideoq; querela inofficioſi teſtamenti agitur:ſed hoc cum miles eſt paterfamilias nam tunc nō pōt habere locū caſtrenſe peculiū.ſi em̄ eſſet filiusfamilias non haberet locū querela.vt.C.de inoffi.teſta.l.fina.§.finali. Additio. Iſta glo.hodie eſt falſa:vt no.§.de teſta.mili.in glo.ſup verbo. cōmuni.
k ¶ Mater. Idem intelligo in ſilentio liberorū ad maternam lineam vt.C.de inoffi.teſta.l.cum filiū. Accurſius. Additio Et hec vera quando fuit inſerta cā et tunc ad hoc matrem vel eius lineam habetur ꝓ exheredatione:⁊ habet locum q̄rela.vt hic. Quo aūt ad patrem et eius lineā ſi ſit facta preteritio a filio in poteſtate:competit ius dicendi nullū:ſi ab emancipato/ datur contra tabulas. Sed hodie non expreſſa cauſa teſtamentū eſt nullū vt.§.in auť.vt cū de app.cogno.
l ¶ De iure ciuili.quia non habet eos in poteſtate vt.j.de here.quali.et dif.§.ceteri.

† Et ſi verba eſſent generalia apta cōprehendere oēs naſciturum ſ; Bal.licz An.dubitet h. ſec⁹ tn̄ ī pagano

an hēat liberos: ſilētiū ei⁹ pro exheredatiōe[i] noīatim facta valere cōſtitutionib⁹ principum cautum ē.

¶ Preteritio materna vl̄ ꝑ maternā lineā aſcēdētium habet̄ ꝓ exheredatiōe. Ar.

¶ Mat[k] / vl̄ au⁹ matern⁹ neceſſe nō hn̄t liberos ſuos aut hēdes īſtituere:aut exheredare: ſ; pn̄t eos ſilētio omittē. Nā ſilētiū mr̄is/aut aui materni/⁊ ceteroꝝ per matrē aſcēdētiū tm̄ facit q̄; tū exheredatio pr̄is. Neq; ei mr̄i filiū fiſiāve/neq; auo matno nepotē neptē ve ex filia ſi eū eā ve heredē nō īſtituat exheredare neceſſe ē ſiue de iure[l] ciuili q̄ram⁹ ſiue de edicto[m] p̄toꝝ quo p̄toꝝ p̄teritꝭ liberꝭ cōtra tabulas bonoꝝ poſſeſſione promittit. Sz aliđ eis[n] adminiculū ſeruat̄:qđ paulo[o] poſt vobis manifeſtū fiet.

vt hic ꝑ eum.

Preteritio an habeat ꝓ exheredatione.

m ¶ Edicto.q̄ emancipati vocātur.vt.§.e.§.emācipatos:quia eoſ non poteſt emancipare.vnde contra tabulas locū non habet:vt hic ⁊.ff.de contra tabu.illud.§.ad teſtamenta.
n ¶ Eis.Scilicet deſcendentibus per lineam femininam:dat̄ tamen et alijs et his maxime.vt.C de inoffici. teſtamen.l.filiam.
o ¶ Paulopoſt vt.j.de inoff.teſt. per totum.

¶ De heredib⁹ inſtituendis.

¶ De heredib⁹ īſtituēdꝭ ꝑ.

¶ Liber hō vel ſeruus ꝓprius vl̄ alien⁹ poteſt heres inſtitui ſine mētiōe libertatis. Et etiā intelligit̄ ꝓprius in quo quis h; nudam proprietatem. Aretinus.

Continuatio.

¶ Continuatur hoc modo. Uidimus.§.de ordinatione teſtamentorum.in ti.de teſt. ordi. Uerū quia cauſa efficiēs fuit neceſſaria ideo poſtea poſuit de perſonis teſtātiū vt in ti.de teſta. mili.⁊ qui teſtari non poſſūt . in titulo. quibus lic; facere teſtamenta vel non . alias eſt.ti.qui.non eſt per.fa.teſta. Uerum quia in teſtamētis heredes inſtituūtur: videndum eſt ergo de hoc titu. Aretinus. Ul' ſic. Uiſum eſt ſupra de filijs tā natis q̄; naſcituris heredibus inſtituendis vel exheredandis. Nunc ſequit̄ videre generaliter de extraneis heredib⁹ inſtituēdis.
p ¶ Inſtituendis. Id eſt qui poſſunt inſtitui.vt.j.e. vſq; ad.§.ſi plures.⁊.§.fi. Item et qualiter debeant inſtitui.vt.j.eo.§.ſi plures.vſq; ad.§.finalem.

Heredes. Totus iſte titulus diuiditur in ſeptē partes. Primo ponit regulam generalē ꝙ nō ſolum liberi:ſed etiam ſerui:et non tantū proprij/ſed etiam alieni poſſunt heredes inſtitui. Secūdo declarat qualiter proprius ſeruus poteſt inſtitui: ⁊ quis dicatur proprius ſeruus. Tertio quis dicatur alienus et quomodo pōt inſtitui. Quarto ꝙ non tantum vn⁹: ſ; etiam plures poſſunt heredes inſtitui. Quinto ponit diuiſionem portionis hereditatis ⁊ de effectu ipſius. Sexto de inſtitutiōe ſub conditione. Septimo ꝙ etiā

diuiſio.

ignotus teſtatori pōt heres inſtitui. Secūda ibi. Proprios autē. Tertia ibi. Alienus ſeruus. Quarta ibi. Et vnum hominem. Quinta ibi. hereditas plerūq̃. Sexta ibi. heres ꝛ pure. Septima ibi. hi quos .¦ Uel diuidas vt diuidit hic glo. rub. Aretinus.

Heredes. Caſus. Po. igitur ſic ca. In prima parte. Dñe vos vultis trac. de here. inſti. dicatis igit̃ michi qui poſſūt heredes iſtitui. Ad hoc rñ. Amice heredes inſtitui poſſunt tā liberi homines q̃ȝ ſerui. ꝛ tam proprij ſerui q̃ȝ alieni. ſed olim ſ̓ȝ ſententias plurium non licebat ꝑpri os aliter inſtituere heredes q̃ȝ cū libertate expreſſe data. ſed hodie ſecus eſt nam auctoritate noſtre conſtitutionis lȝ dominus nulla mentiōe facta de libertate proprios ſeruos in teſtamento ſuo heredes inſtituerit: hoc tamen de nouo non induximus nā antiquitus attilicinus iuriſconſultus hoc induxerat paulus etiā in libris iuris quos tam ad maſſurū ſabinū q̃ȝ ad plaucinȝ ſcripſit refert hoc ideȝ attilicino antiquo iuriſcōſulto placuiſſe. vnde quod antiq̃tus attilicino et paulo placuit noſtra conſtitutio in legis neceſſitatē introduxit.

Heredes inſtituē[a] pmiſſū[b] ē tā liberos hoīes q̃ȝ ſeruos: ꝛ tā ꝑprios[c] q̃ȝ alieōs[d]. Proprios āt oli quidē ſ̓m pliū ſētentias nō alit̃ q̃ȝ cum libertate recte inſtituere licebat: hodie ṽo etiā ſine libertate ex noſtra ꝯſtitutiōe[e] hēdes eos[f] inſtituere pmiſſū ē. Qð nō p īnouationē[g] iduxim⁹ ſȝ q̄m equi⁹ erat ꝛ atilicino placuiſſe paul⁹ ſuis libris (quos tā ad maſſuriū ſabinū q̃ȝ ad plauciū ſcpſit) refert. Propri⁹ aūt ſeru⁹ etiam is intelligit̃ in quo nudam proprietatem[h] teſtator hȝ: alio vſumfructū habente.

Seruus accuſat⁹ de crimine adulterij commiſſi cū domina ſua nō poteſt ante ſētentiā manumitti: nec ab ea heres iſtitui. h. d. Areti.

Eſt aūt caſus ī quo nec cū libertate vtiliter ſeruus a dña heres iſtituit̃: vt conſtitutiōe[i] diuorum ſeueri ꝛ antonini cauet̃. cui⁹[k] ṽba hec ſunt[l]. Seruū adulterio maculatū[m] nō iure teſtamēto manumiſſū[n] ante ſententiam ab ea muliere videri que rea fuerat eiuſdē criminis poſtulata[o] ratiōis ē.

a Heredes inſtituere. q. d. dominos intus in bonis ſuis facere. nam heres. id eſt dominus. vt. ſ. de here. qua. et diffe. §. fi. Item ideo dixi intus quia ita ſubintrat heres in dominium rerum defuncti ac ſi eadeȝ perſona eſſet. vt in autē. de iureiur. a mori. §. i. colla. v. et. ff. qui. ex cau. ma. l. cum miles. Accurſius. Additio. Non tamen eſt idem dominium quod erat penes defunctum: ſed fingitur eſſe idem. Secus autem in poſſeſſione quam volens perdere et in alium transferre ſtatim perdet/ et noua renaſcitur ſtatum ꝙ eſt appreſenſa: ꝛ intelligitur ſemper fuiſſe continuata ſi interim a nemine fuit occupata. Ange.

Poſſeſſio an ſit eadē cū poſſeſſione defūcti.

b Permiſſum eſt. Scȝ a iure.

c Proprios. Scȝ ſeruos.

d Alienos. Sic. ff. eo. non minus.

e Conſtitutione. vt. C. de ne. ſer. here. inſtitutio. l. cum quidam.

f Eos. Scȝ proprios ſeruos.

g Non per innouationem. q. d. non induximus hoc de nouo: ſed apud antiquos hoc idē dixerat Atilicinus: vt ſubijcit. Sed contra. s̃. qui. ex cau. ma. non licet. §. idem iuris. ibi: noua humanitatis ꝛc. Sol. iſte Iuſtinianus non inuenit: ſed rationem reddit: cū nō eſt veriſimile ꝛc. vt ibi. vel aliter. Atilicino placuit et Paulo: ſed in legis neceſſitatem non deduxeruut. ſic ꝛ. s̃. de teſta. §. ſed neq̃ȝ heres. Iuſtinianus vero in legis neceſſitatem induxit: vt ex ipſa inſtitutione liber eſſe videatur. Item nanquid corrigitur quod alias dicitur ſcȝ ꝙ pure inſtitut⁹ ē ſub conditione liber: q̃a expectatur conditionis euentus, vt, ff, eo, l, ſeruus. §. ſ. et. l. quotiens. §. fi. et. l. qui filio. §. j. Reſpon. non. q̃a iſtud locum habet quod hic dicitur quando libertas nec ē data expſſe/ nec fuit retardata: at ibi expreſſe fuit retardata. Addi. Si aūt eēt expreſſe inhibita nō va valeret inſtitutio. vt dicto. §. idem iuris.

Vide ſ̓m doc. ꝙ prio fuit in neceſſitate poſtea abrogatum tertio p iuſtinianū iterū ad legem redactū

Proprius aūt ſeruus. Caſus. Adhuc ꝓſequitur pmā partē iuſti. deter. qui poſſūt heredes inſtitui. Unde po. ſic ca. Dñe vos dixiſt̃ michi ꝙ propri⁹ ſeruus poteſt heres inſtitui modo dicatis michi quis dicatur proprius ſeru⁹: Ad hoc reſpon. Amice proprius ſeruus quo ad hoc: vt poſſit inſtitui intelligitur etiaȝ in quo ille teſtator nudaȝ habet proprietatem: licet ali⁹ in eo vſūfru. habeat. nam nichilominus ꝓprius ſeru⁹ intelligitur.

h Nudam ꝓprietatē. vt iſte liber ꝛ heres neceſſari⁹ ſit. vt. s̃. e. Rn. ſed tñ vſuſfructuari⁹ ꝑinde vtet̃ ac ſi eēt ſeru⁹ adhuc vt. C. communia de ma. l. j. §. ſin autem ꝓprietarius.

Eſt autē. Caſus. Adhuc ꝓſequitur iuſti. primaȝ partē: et excipit hec ab illo gñali qð p̄miſit in prin. tit. Po. igit̃ ſic ca. Dñe vos dixiſtis mihi. s̃. ꝙ dñs pōt ſeruum ſuum in teſtamento heredem inſtituere. nunq̃d ē hoc generaliter verū ꝙ licet cuilibet dño ſeruū ſuū heredē inſtituere. Et rñdet ꝙ nō. Eſt eñ caſus ī quo nō licet dño ſeruū ſuū heredē inſtituere q̃ȝuis libertatem ē eidem ſeruo ſe dediſſe in teſtamento ſuo expreſſerit. et ita cauetur conſtitutione diuorum ſeueri ꝛ antho. cui⁹ ꝯſtitutiōis verba ſunt hec. Rōnis ē ſeruū maculatum. i. accuſatuȝ de adulterio cū dña ſua cōmiſſa non videri iure non manumiſſū ante ſententiā ab eadem dña ſua que fuerat rea poſtulata eiuſdem criminis. vnde ſequeretur ꝙ ex quo manumiſſio ī teſtamēto ſuo non valet nec cū inſtitutione valere poſſit. Manifeſtum eſt igitur vt inſtitutio heredis in eundem a domina collata nullius momenti habeatur.

i Eſt aūt Cōſtitutione. ſ. greca: quā nō habemus

k Cuius. ſcȝ conſtitutionis

l Uerba hec ſunt. Que ſequūtur.

m Maculatū. Id ē accuſatū. nā al̓s ē in lr̃a accuſatuȝ: vbi de ṽbo ad ṽbū ſūt iſta que hic dicunt̃. vt. ff. e. his ṽbis. §. interdū. ſilr̃s expoſitio ṽr̃ in lib. ſap̄. de Ioſeph. Maculauerūt me impij. Et alibi in diuina ſcriptura. Mendaces oſtendit qui maculauerunt eum. i. accuſauerūt eum.

n Manumiſſū. ſ. videri: vt poſtea ſubijcit ꝛ dic manumiſſū ſimpl̓r nō inſtitutū: ꝛ ex hoc infert qð ſequit̃/ ꝙ nec cū inſtitutiōe fieri p̄t lib. vt ſubijcit: q̃re ſeq̃t̃ ꝛc.

o Poſtulata. i. accuſata. ex eodē adulterio cū ſeruo ꝓprio cōmiſſo pro q̃ grauiter punit̃ vterq̃ȝ. vt. C. de muli. q̃ ſer. ꝓ ſe. iũgi. l. i. i p̄n. Quid ſi cum extraneo ꝯmiſit adulteriū: Reſpō. nec tūc manumit. vſq̃ȝ ad. lx. dies. vt. C. de adul. l. iij. ꝛ. ff. de adul. ſi poſtulauerit. §.

iubet. Itẽ quid ſi adulteriũ tale cõmiſit: nõ tñ accuſat adhuc? Rñ. dñ poteſt manumittere: ſed in crimine leſe maieſtatis ẽ ſpãle: vt poſt commiſſum crimen tale non poſſit manumittere vel teſtari. vt. C. ad. l. iuliã ma. l. fi. et. ff. de do. l. poſt ꝯctũ. et. l. donatiões. §. fi. Additio. (i) Puniũtur tñ ⁊ dña ⁊ ſeru⁹: qꜫ ꝯberati tradunt igni et idem non eſſet in dño q̇ cognouiſſʒ ſeruã. vt notat gl. in. l. j. ⁊ ꝓbat. in. l. fi. C. eo. de ma. ꝓpꝫ ea qꜫ maior hone ſtas reqrit in mu liere q̃ꝫ i maſculo vt. ȝ. dixi. Uñ tur pius eẽt hoc nr̃o tpe ꝙ famulus co gnoſceret dñaʒ q̃ꝫ ſi dñs cognoſceret famulã ꝓpter ho neſtatem que ma xime requiritur in ipſa muliere. Chriſtoforus.

Quare ſeq̄tur vt in eũdẽ a domio collata heredis iſti tutio nulli⁹ momẽti hẽat [a].

Seruus in quo quis hʒ vſufructum dicit alien⁹. Et ideo iſtitut⁹ cũ libertate ab vſufructuario: nõ ꝯſequit li bertatẽ ipſam. Aretin⁹.

Alienu s ſuus etiam is intelligit in q̊ vſumfructum teſtator [b] habet.

Seruus a dño inſtitut⁹ fit liber et heres neceſſari⁹ niſi i vita teſtatoris fuerit: manumiſſ⁹: aut ab eo aliẽa tus. Aretinus.

Seru⁹ aũt a dño ſuo he res iſtitut⁹: ſi q̇dẽ in eadem cã [c] mãſerit: fit ex teſtamen to liber [d] hereſqꜫ ei neceſſa rius. Si vero a viuo teſta tore manumiſſus fuerit ſuo arbitrio adire hẽditatẽ po teſt: quia nõ fit heres neceſ ſarius: cum vtrunqꜫ [e] ex do mini teſtamento non conſe quitur. Qʒ ſi alienatus fue rit iuſſu noui domini adire hereditatem debet: et ea ra tione per eũ dñs fit heres nã ipſe alienat⁹ neqꜫ liber [f] neqꜫ heres eẽ põt: etiã ſi cũ libertate heres iſtitut⁹ fu e rit deſtitiſſe ẽm a liberta tis datiõe videtur domin⁹ qui eum alienauit. [g]

Seruus alien⁹ heres in ſtitut⁹: querit dño ſuo here ditatem: ſi iuſſu ſuo heredi tatẽ adit. Si ꝯo fuerit alte

a Nulli⁹ mo menti habeat. qꜫ ſi valeret inſtõ va leret libtas. vt. ȝ. eo. j. rñ. ⁊. ȝ. q̇. ma. nõ poſſ. §. j. et ita no. ar. ꝙ vbi aliq̄d ꝓhibet fieri dire cto: ſimiliter et ꝑ obliquũ ꝓhibet. ſic. ff. de cõdi. inſti. q̄ ſub ꝯditione. §. ſi quis. Item ar. ꝙ caſſato p̄ncipali caſſat quicqd ſequit ex eo vel ob id. vt. C. de leg. ⁊ conſti. l. non dubium.

Prohibitũ fie ri dire cto ꝓhi bet ꝑ o bliquũ.

Alienus. Caſus. In quo ſic po. ca. Dñe vos di xiſtis michi. ȝ. quis intelligit ꝓprius ſeruus. dicatꝭ mi chi quis intelligitur ſeruus alienus? Ad hoc rñ. Ami ce alienus ſeruus non ſolũ dicitur ille in quo teſtõr ni chil iuris hʒ: ſed etiã ille in quo teſtõr habet vſu.

b Alien⁹. Teſtator. ⁊ iõ nõ põt eũ cũ libertate in ſtituere. vt. ff. eo. ſi alienũ. in p̄n. (i) Sed ꝯdicit ad hũc §. ff. de bo. au. iu. poſ. l. in vẽditione. Sed certe quo ad alia ẽ loco dñi: non quo ad hoc vt poſſit fieri liber. Sʒ cũ al's manumiſſus eſſet a fructuario ſimpl'r ſiue inſti tutione erit tanq̃ꝫ liber q̃ꝫdiu duraturus erat vſuſfru fructus. vt. C. cõia. d ma. l. j. §. ſi aũt fructuarius. Nun quid ⁊ hic erit tanq̃ꝫ liber: lʒ vere liber non ſit? Reſpõ. non: qꜫ ex morte teſtatoris ꝓximus erat futurus: q̄ſi li ber: ſi valeret hoc qđ ageretur. vt. j. de here. q̄li. ⁊ dif. in p̄n. Item ⁊ tũc erat vſuſfructus ꝑdendus. vt. ȝ. de vſu fru. §. finit. vnde etiam ſi eſſet quaſi liber donec dura ret vſuſfructus: qꜫ nichil duraret poſt mortẽ teſtantis: nichil valeret talis inſtitutio vt ſit liber: ſʒ dño ſuo here ditatem querit. vt. j. eo. §. alienus. Sʒ quid ſi erat vſuſ fructus repetitus in ꝑſona p̄mi heredis: ve etiã vlte rius: qđ põt. vt. ff. qui. mo. vſuſfru. amit. repeti. in p̄nci. Rñ. tunc erit quaſi liber toto illo tempore. vt in dicta. l. communia de ma. l. j. §. ſi autem fructuarius. Addit. (i) Et. ff. ad ſille. l. j. §. domini de quo vide glo. in. l. recte di cimus. ff. de verbo ſigni. Ange.

Seruus aũt a dño. Caſus. Adhuc ꝓſequit iuſt. p̄mam partẽ ti. deter. de effectu inſtõnis. vñ po. ſic ca. Dñe iã video ꝙ p̄prius ſuus a dño in teſtõ heres inſti tui põt. ꝓ deo dicatis mõ michi q̇s effectus illius inſtõ nis? Ad hoc rñ. Amice inſtõ ꝓprij ſerui a dño facta glo rioſum hʒ effectũ. Proprius enim ſeruus a dño ſuo hr̃s inſtitutus. ſi in eiuſdẽ dñi dñio vſqꜫ ad mortẽ eius ꝑſe uerauit mortuo teſtõre fit ex teſtõ liber ⁊ heres. ſʒ ne ceſſarius. ſed ſi teſtõr viuus manumitteret: tunc poſt mortẽ teſtõris adire hereditatẽ ſuo arbitrio poterit. nã in hoc caſu quãdo a viuo teſtatore manumiſſus fuerit nõ cogit heres ne ceſſarius eẽ: qꜫ nõ cõſeq̄t hereditatẽ ⁊ libertatẽ ex teſtõ dñi? Ad hoc em̃ ꝙ cogat heres neceſ ſari⁹ eẽ neceſſe ẽ eũ tã libertateʒ q̃ꝫ hereditatẽ dñi te ſtamẽto habuiſſʒ. ⁊ hoc obtinent q̄ñ dñs viu⁹ ſeruũ in ſtitutũ manumi ſit. Sʒ po. ꝙ dñs ſeruũ ꝓpriũ inſti tuit. ⁊ poſt inſtitu tionẽ alienauerit q̄libet alio mõ in aliũ tranſtulerit. certe in caſu iſto mortuo teſtõre iuſ ſu noui domini dʒ iſte ſeruus adire hereditatẽ ⁊ eã no uo dño acquirere et ea rõne ꝑ eius aditionẽ iuſſu no ui dñi factam nouus dñs heres efficitur. Nã ipſe ſer us poſt inſtõnẽ alienatus. nec liber. nec heres eſſe põt lʒ ẽt cũ libertate in teſtõ expreſſa heres fuerit inſtitu tus. Dominus enim poſt inſtõnem eũ alienando a li bertatis datione videtur deſtituiſſe.

c Seruus. In eadem cauſa. i. ſeruus eiuſdem dñi Johan. vt. ff. ſi ex noxa. cau. aga. l. j. §. j.

d Liber. niſi aliqua lex impediat libertatẽ: vt. ff. e. l. ſi nõ lex. vel ꝯditio. vt. ff. e. q̇tiens. §. fi. Uel qꜫ ex lege peruenit ad libertatẽ. vt. ff. eo. teſtõ. ſm Johan † fit li ber a ſemetipſo: niſi inuitus fuerit ita: cum quis mi chi heres erit: ſtichus liber ⁊ heres eſto: nam tunc a coherede accipit libertatem. vt. ff. de acquiren. heredi. l. ex parte. Item et ignorans fit heres et liber. vt. ff. ſi cer. pe. l. eius qui.

† Ex hac glo. et. l. i ea allega ta colli gite ſm Bal. ꝙ vox pu blica ꝑ ſert ꝑus te. vn di cit ꝙ ꝑ ſtatutu poſſʒ de rogari vltie vo lũtati ꝓpterea ꝙ vox ſtatuen tiũ voci teſtato rũ ẽ ꝑſe rẽda. vt d. l. teſtõ ff. eodẽ. Xpoforo.

e Utrũqꜫ. Id ẽ hereditatem ⁊ libertatem. nam vt liber ſit ⁊ heres neceſſarius hec duo conſequi debʒ ex teſtamento domini. vt. j. de here. quali. et diffe. §. j.

f Neqꜫ liber. Directa enim libertas in ſeruo alie no non poteſt habere locum: ſed inſtitutio poteſt habe re effectum. vt hic. ſed aliud in legatis que adimuntur hoc ipſo ꝙ alienantur ſerui. vt. ff. de adim̃. leg. l. ſeruo cum libertate. et ẽ ratio: quia in legato ſpectatur dies quo cedit: an ſit manumiſſus. vt. ff. q̄ñ di. le. ced. ſi poſt §. ſi cum. Additio. Hec ratio non eſt bona: quia ſiue inſpiciamus diem cedentis legati: ſiue diem adice he reditatis: vtroqꜫ caſu reperitur alienus: vnde quemad modum etiam hereditas venit acquirenda nouo do mino: ita ⁊ legatum. et propterea noua redditur ratio quia facilius legata reuocantur q̃ꝫ heredum inſtitutio l. ex parte. ff. de adimen. leg. cum enim facilius legata inſtituantur. facilius deſtruuntur. vt autẽ. ex cauſa. C. de libe. prete. Chriſtoforus.

g Alienauit. Scʒ alicui habenti factionem teſta

menti.vt.ff.e.l.ſeruum meū.in fi.i.reſpō.⁊ hoc niſi redimat ab eodē teſtatore qui eū inſtituit et poſtea eū alienauit:tunc enim reuiuiſcit libertas.vt.ff.de ma. teſta.l.verū.⁊.ff.eo.quotiēs.§.fi.⁊.l.ſi nō lex.⁊.l.añpe.
¶ Alienus quoqꝫ Caſus. ¶ Adhuc ꝓſequit̃ inſti.in §.pñti primā porte͂ huiꝰ ti.determinando de effectu inſtitutionis alienus ſeruus inſtituitur. Unde po. ſic caſum. Domine iam video q̄s ſit effectus inſtitutionis alieni ſerui? Ad hoc Amice alienꝰ ſeruus heres inſtitutus ſi durauerit in eadē cauſa dꝫ iuſſu dñi ſui adire hereditatē ⁊ eidem per aditionem hereditatem acquirere. Si vero alienatꝰ fuerit a dño ſuo viuēte adhuc teſtatore aut etiã poſt mortem teſtatoris tñ añq̄ꝫ hereditatē adierit in hoc caſu iuſſu noui dñi debꝫ adire hereditatē ⁊ hec ſūt vera qñ iſte ſeruus in ſeruitute remanſerit ſed ſi a primo domino vel a nouo viuente teſtatore vel mortuo ante diuiſionē hereditatꝫ manumiſſꝰ fuerit/tūc liber factꝰ ſuo arbitrio hereditatē adire ⁊ ſibi̇̃pſis acq̄rere poterit.

ri alienatꝰ dꝫ iuſſu noui dñi adire. Si vero anteq̄ꝫ adeat fuerit manumiſſꝰ:pōt ſuo arbitrio adire. Aretinꝰ.

¶ Alienꝰ ᵃ quoqꝫ ſeruꝰ heres inſtitutꝰ ſi in eadem cā durauerit iuſſu ᵇ dñi eiꝰ adire hereditatē dꝫ. Si vero alienatꝰ fuerit ab eo:aut viuo teſtatore aut poſt mortē ᶜ eiꝰ añq̄ꝫ adeat:dꝫ iuſſu noui dñi ᵈ adire. At ſi mãumiſſus ē viuo teſtatore:vel mortuo:anteq̄ꝫ adeat: ſuo arbitrio ᵉ adire pōt hereditatē

¶ Seruꝰ alienꝰ pōt iſtitui etiã poſt mortē dñi ſui. Et etiam ſuus hereditariꝰ vel eiꝰ qui ē in vtero. Aretinꝰ.

¶ Seruꝰ aūt alienus poſt dñi mortē ᶠ recte heres iſtituitur.q꜠ et cū hereditariis ſeruis ē teſtamenti factio ᵍ Nōdū ʰ eñi adita hereditas perſōe vicē ſuſtinet:nō heredis futuri ſed defūcti ⁱ.

¶ Cū etiã eiꝰ ᵏ qui in vtero eſt ſuus recte hēs iſtituit

¶ Seruꝰ pluriū ab extraneo inſtitutꝰ acq̄rit vnicuiq̄ꝫ ꝓ parte domica. Areti.

¶ Seruꝰ aūt pluriū cū quibus ˡ teſtamēti factō ē ab extraneo ᵐ inſtitutꝰ heres vnicuiq̄ꝫ dominoꝝ cuiꝰ iuſſu ⁿ adierit ꝓ portione dominij acquirit hereditatem.

¶ Quis pōt et vnū ⁊ plures heredes facere. Aretinus.

¶ Et vnū hominē ⁊ plures vſq̄ꝫ in īfinitū ᵒ quot q̄s heredes velit ᵖ facere licet

a ¶ Alienus. Qui ſic inſtitui poteſt: cum liber erit prius non.vt.ff.de condi.inſti.ſeruꝰ alienꝰ.⁊.l.quia.
b ¶ Iuſſu.precedente aditionem.vt.ff.de acqui.here.l.ſi quis michi bona.§.iuſſum.⁊ ita domino queritur.alias ſi ſeruus nolit adire(quod poteſt eſſe etiam domino iubēte)nō querit.vt.ff.e.l.cum proponas Additio. Si tamē coactus adeat valet aditio:ſed pater filia recuſante. Item monaſterium monacho recuſante adire vel ante aditionem mortuo poſſūt adire ſuo iure.vt per Ange.hic.
c ¶ Poſt mortem eius. Etiam poſt iuſſum eiꝰ:añq̄ꝫ tamen adiret.vt.ff.de acqui.here.antiſtus.§.j.
d ¶ Noui domini. Hoc eſt enim in hereditate:vt illi acquiratur qui tempore donationis eſt dñs:vel ſibi ſi liber eſt tunc:ſed in legato ſpectatur dies ceſſionis vt ſi tempore mortis legantis ſit meus licet alienã:tñ michi debet̃ legatū.vt.ff.qñ di.le.ced.l.ſi poſt.§.ij.
e ¶ Suo arbitrio.ſic.ſ.eo.§.ſi vero.
¶ Seruus Caſus. ¶ Adhuc proſequitur in.primã partem ti.deter.qui poſſunt heredes inſtitui . vñ po. ſic ca. Dñe,iam video ꝙ ſeruus alienus viuente dño poſſit heres inſtitui.nūq̄d poterit inſtitui poſt mortē dñi? Et rñ.ꝙ ſic . Seruus eñi alienus poſt mortē dñi heres poteſt inſtitui.et cū hereditariis ſeruis eſt teſtamēti factio. Nam hereditarii ſerui acquirūtur hereditati ⁊ per conſeq̄ns heredi futuro. Hereditas eñi nondū adita ſuſtinet vicē ꝑſone defūcte nō heredis futuri vnde ſicuti ſi defūctus viueret ex teſtamēto capere poſſet.⁊ ita eo mortuo capere poſſet hereditatē cum hereditas q̄ꝫtum ad hoc vicem perſone defūcte repreſentet. Item nō ſolū ſeruus alicuius iã nati inſtitui poteſt.ſed etiã ſeruus eius qui in vtero eſt recte heres inſtitui poterit.quia q̄ꝫtū ad hoc qui in vtero ē ꝓ iã nato habet̃.cū i hoc caſu de cōmodo eiꝰ tractat̃.
f ¶ Seruus. Poſt domini mortem.verba legis ſūt omnia: ⁊ ſm hoc planū eſt: vel teſtatoris:q꜠ ſic dicat inſtituo ſuū heredē poſt mortem dñi:et probatur hec lectio ſecūda.ff. e .qui filio.j.rñ. nec obſt. ꝙ videatur in diē fieri hec inſtitutio.vt.j.eo .§. heres.quia incertus eſt dies mortis.vt.ff.de cond. ⁊ demō.l.i. vñ valet.vt ff.eo.l.in tempus in princ.
g ¶ Teſtamēti factio. Silicet paſſiue/non actiue.vt.j.de here.q̄li.et diffe.§. teſtamenti.⁊ iuſſio heredum ſpectatur ſi modo cū defuncto fuit:licet cum herede inſtituto non ſit teſtamēti factio.vt.ff.e.ſeruus hereditarius.
h ¶ Nōdū.bñ dico ſeruū hereditariū poſſe inſtitui: q꜠ nō ē nulliꝰ:ſꝫ alicuiꝰ hereditatꝫ q̄ vicē defūcti obtīet.
i ¶ Defūcti.⁊ ē forte rō:q꜠ defūctꝰ ē certꝰ q̇ fuerit:ſꝫ nō ſic de herede:q꜠ ⁊ ſi certꝰ ſit inſtitutꝰ poterit eſſe ꝙ nō adeat hereditatē:q꜠ pōt deſiſtere multꝫ de cauſis. vt.j.quib.mo.teſta.infir.§.poſteriore.⁊ facit ad hunc .§.j.de ſtipu.ſer.in pñ.⁊.ff.de ac.re.do.l.i eo.i fi.⁊.l.ſe.
k ¶ Eiꝰ qui in vtero:ē.cū pro nato ſit hñdus quo ad cōmodū.vt.ff.de ſta.homi.l.q̇ in vtero ⁊.ff.e.l.eiꝰ .§.j.
¶ Seruus. Caſus ¶ Adhuc ꝓſequit̃ inſti . p̄mã ptē det.q̇ pñt heredes inſtitui. Po.igit̃ ſic ca. Dñe iã video q̄s ſit effectꝰ inſtōnis qñ ſeruꝰ vniꝰ alij inſtituit̃. ſed po.ꝙ aliq̄s inſtituat ſeruū pluriū dñoꝝ dicatꝫ michi q̄s ſit effectꝰ hmōi inſtōnis? Ad hoc rñ.ſeruū pluriū dñoꝝ cū q̇bus teſtamēti factio ē ab extraneo heres inſtitutꝰ vnicuiq̄ꝫ dñoꝝ:cuiꝰ iuſſu adijt hereditatem acq̄rit ꝓportionē dñij quã in ſeruo hꝫ ⁊ efficitur heres.ſed po. Dñe iã video ꝙ ꝑ inſtōnē ſui plurium dñoꝝ plures heredes inſtitui pñt:eſt ne hoc verū? Et rñ.ꝙ ſic.nã ⁊ vnū hoiēꝫ ⁊ plures vſq̄ꝫ in infinitū quot teſtator voluerit heredes facere poteſt.
l ¶ Seruus. Cum quibus.ſ.dominis.
m ¶ Ab extraneo.ſi vero ab altero ex dñis ſit inſtitutꝰ acquiritur ceteris ſocijs hereditas.q̇d dic.vt . ff. pro ſocio.l.verum.§.ſi ſeruo communi.
n ¶ Iuſſu.dic ꝙ ſufficit vna iuſſio lꝫ ſint plures dñi vt.ff.de acqui.he.l.ſeruꝰ duoꝝ.⁊.l.in acquirendis.
o ¶ Et vnu. In infinitū. Quid ergo ſi iſtituã oēs hoīes q̄cūq̄ꝫ ſūt in mūdo? Videt̃ nullū eſſe cū effectū hr̄e nō poſſit:puto tñ valere.vt hic.ſꝫ tñ nō poterit ꝯfirmari aditiōe ꝓpt̃ nimiã difficultatē vel impoſſibilitatem.
p ¶ Velit.cū ſua voluntas ſit lex.vt in aut.de nup.

Q̇d ſi facit ſi ex ſtatuto vel lege requiratur iuſſꝰ aucēs cōſenſꝰ vel volūtas an p̄cedere debeāt vel ſeq̇. Et vide no. in.l.fi.§. neceſſitatē.C. de bo.q̄ li. Aret. Mortis dies eſt incertꝰ.

Hereditas iacēs defūctū et nō heredem repñtat.

Oēs homines mundi pñt ſint heredes inſtitui. Voluntas teſtatoꝝ ē lex.

§. diſponat col.iiij.

¶ hereditas. Cal⁹. ¶ Et ita plane expedita ē prima ps pn̄.iſti⁹ ti. hic icipit ſcd̄a pars pn̄. in qua ſic po. ca. Dn̄e iā video qui poſſūt heredes inſtitui ⁊ quis ſit effect⁹ inſtōnis: ꝑ deo dicatis michi qualr̄ diuidit̄ hereditas? Ad hoc rn̄. Amice. hereditas plerūq₃ diuidit̄ i xij. vncias q̄ aſſis appellatiōe cōtinētur. habēt aūt he ptes hec noīa ab vncia vſq₃ ad aſſē. vtputa hec vncia ⁊c. prout in littera ꝯtinetur.

a ¶ hereditas. Plerū. id ē plerumq₃. q₂ qn̄q₃ in plures vt. j. eo. §. ſi plures. qn̄q₃ in pauciores diuiditur. vt. j. eo. §. nō autem.

b ¶ Que. ſ. vncie ſimĺ collecte.

c ¶ Appellatione. i. ſignificatiōe

d ¶ he ptes infra poſite in q̄ntitate differētes. Uel dic meli⁹ he ptes. ſ. vncie. xij. ad ptes redacte eſt ei ad ſupiora facienda relatio.

¶ Hereditas ꝓprie diuiditur in. xij. vncias ſiue ptes: quar̄ quelibet ſuo proprio nomine nūcupatur. Poteſt tamen diuidi in pauciores vel in pl̄es prout voluntas extiterit teſtatoris. Areti.

¶ Hereditas plerūq₃[a] diuidit̄ in duodeci vncias q̄[b] aſſis appellatiōe[c] ꝯtinentur. ¶ Habēt ei he ptes[d] propria nomia ab vncia vſq₃ ad aſſem vtputa he. ſeſcuns[e]: ſextās[f]: q̄drās[g]: triēs[h] q̄ncūs[i] ſemis[k] ſeptūs[l]: bes[m] dodrās[n] dextās[o] dūs[p] as[q] ¶ Nō aūt vtiq₃ ſp duodeci vncias eē optet: nam tot vncie aſſē efficiunt̄ q̄t teſtator voluerit. ¶ Et ſi vnū tantū quis ex ſemiſſe (vbi gratia)

k ¶ Semis. i. ſex vncie. ſ. dimidium aſſis.
l ¶ Septuns. i. vij. vncie.
m ¶ Bes. i. viij. vt olim des quaſi dempto triente.
n ¶ Dodrans. i. ix. q. dempto quadrante.
o ¶ Dextans. id eſt. x. q. dempto ſextante.
p ¶ Deuns. id eſt. xj. q. dempta vncia.

heredē ſcripſerit: totus[r] as in ſemiſſe erit. ¶ Neq₃ eñ idē ex pte teſtat⁹ ⁊ ex pte inteſtat⁹[s] decedere pōt: niſi ſit miles[t]: cui⁹ ſola volūtas in teſtādo ſpectat̄. ¶ Et econtrario pt q̄s in quātaſcūq₃[v] voluerit plurias vncias ſuam hereditatē diuidere.

¶ Qui pl̄es vult heredes inſtituere dī ſparit̄: neceſſitatē hȝ ꝑ ptes hereditatis diſtribuere ſi nō vult eq̄lit eē heredes. q̄buſdā tn̄ inſtitutis in ptib⁹ q̄ ſine ptibus inſtitut⁹ ē habebit reliquū hereditatis ſiue ſit vn⁹ ſiue plures. Si vo tot⁹ as fuerit ꝑ teſtatorē diſtribut⁹: q̄ ſine pte ē inſtitut⁹ hȝ ſemiſſem totius hereditat̄. Aretin⁹.

q ¶ As. i. xij.

¶ Nō aūt. Cal⁹. ¶ hic incipit tertia pars princ. in qua ſic po. caſum Dn̄e vos dixiſtis michi ꝙ hereditas diuidit̄ in. xij vncias: ⁊ propria noīa vnciar̄ michi expreſſiſtis. nunq̄d gn̄aliter oportet eſſe. xij. vncias in hereditate? Et rn̄. ꝙ nō. Semper eñ. xij. vncias in hereditate oportet eſſe. nā tot vncie aſſē ꝯſtituūt q̄t teſtat̄. voluerit. Si ei teſtator vnū tm̄ her̄ dē ex ſemiſſe iſtituerit: tot⁹ as i ſemiſſe continebit̄ ⁊ hoc ideo: q₂ idē ex parte teſtat⁹ ⁊ ex parte inteſtatus decedere non pōt: ⁊ hoc eſt verū niſi ſit miles q̄ in caſtrenſibus teſtari pōt: ⁊ in paganicis inteſtatus decedere. Sola eñ volūtas militis in teſtando ſpectat̄. Cū igit̄ aliquis in ſemiſſe vnū tantū inſtituerit: ⁊ aliū poſtea nō inſtituerit. ⁊ ꝓſumitur in totum aſſem inſtituere. ⁊ ſilr̄ in caſu cōuerſo. q₂ ſicut ego tibi dixi nō ſemper eſt neceſſe. xij. vncias contineri in aſſe: ita ⁊ quandocūq₃ voluerit in plurimas vncias poteſt quis hereditatem diuidere.

e ¶ Seſcuns. id eſt vncia ⁊ dimidia. vt. ff. de inoffic. teſta. papinianus. §. qm̄ aūt quarta. Sed q̄re nō poſuit nomē: qd̄ vnciā ſignaret? Rn̄. q₂ plura ſunt negocia q̄₃ vocabula. vt. ff. de pre. verb. l. natura. Et no. ꝙ pmū ⁊ ſcd̄m: ⁊ tertiū: ⁊ quartū: nomen interpretationē ſumit ex eo ꝙ quotā deſignat hereditatis portionem. Seſcuns eñ d̄r quaſi ſemiuncia ⁊ vncia. ⁊ ē tertia ei⁹ littera. ſ. nō. x. Sextans: quia ſextā partē ſignat. i. duas vncias. Quadrans quia quartā: ⁊ ita tres vncias ſignat. Triens q₂ tertiā partē. ⁊ ita quattuor vncias ſignat. Sequētia vero noīa ethimologiā habent ex eo ꝙ certū nūerū vnciar̄ ſignāt. Dicit̄ eñ quicuns nō q₂ quintā partē habet: ſed q₂ q̄nq₃ denotat vncias Semis q₂ ſex: ⁊ ſic de ſingulis ꝑ ordinē. Itē no. ꝙ non oēs vncie q̄ ſignant̄ ꝑ iſta noīa cōtinent̄ in aſſe: lȝ hoc innui videat̄: ſic eñ contineret as. lxxviij. vncias et dimidiā. Ideo autem ponit has partes: q₂ quelibet poteſt in aſſe contineri. hac rōne et homo dicitur riſibilis: ⁊ actio legis aquilie penalis dicit̄. vt. j. ad. l. aq̄. §. his verbis. Item no. iſta tria noīa: as / pond⁹ / libra / idē ſignare. Itē qn̄q₃ as ponit̄ ꝓ obolo. vn̄ illud. Nonne duo paſſeres aſſe veneūt. vn̄ verſus. As obolus: pondus: as eſt poſſeſſio tota. i. hereditas: vt hic. ſed ⁊ pondus large dicit̄ oē qd̄ eſt in ſtatera poſitū. ſed hic ſtricte accipit̄ ꝓ pondere. xij. vnciarū. vnde dipondiū q̄ſi duplex pondiū. ſ. xxiiij. vnciarū. vt. j. e. §. ſi plures ⁊ facit ad hūc. §. ff. eo. ſeruū meum. §. fi. Addictio. (1) Sed hoc non eſt verū: quia non a quota cū ſit octaua pars aſſis dicitur ſed a numero vnciar̄ ſcd̄m Johan. fab.

Aſſis ptes declarat̄.

As tria ſign. ſignificat.

Uerſus

f ¶ Sextans. i. due vncie. q. ſexta pars aſſis.
g ¶ Quadrans. iij. vncie. q. quarta pars aſſis.
h ¶ Triens. id eſt. iiij. vncie. q. tertia pars aſſis.
i ¶ Quincuns. i. v. vncie.

r ¶ Totus as. nā in totū preſumitur inſtituiſſe defunctus / cū aliū nō inſtituit. vt hic. ⁊. ff. eo. l. interdū. §. j. Idē quoq₃ preſumit̄ in milite. vt. C. d teſt. mi. l. iij. §. hoc ergo. niſi qd̄ hic ſequitur nō ad ſuperi⁹. pxi. rn̄d. ſed ad hoc quod ſequit̄ refert̄. ſ. neq₃ eñ ⁊c. Sed ſi miles fecit teſtamentū in caſtrenſibus / poteſt decedere inteſtatus in paganicis. vt. C. de teſta. mili. l. ij.

s ¶ Inteſtat⁹ decedere. imo videt̄ ꝙ ſic. vt. ff. de inoffi. teſta. l. nā ⁊ ſi parentib⁹. §. pe. ⁊ fi. que eſt contra. Sed hoc eſt verū ab initio: ſed ex poſt facto pōt. vt. C. de inoffi. teſta. l. cū duobus. Et nota. hic idē iuris non eſſe in parte quo ad partem qd̄ eſt in toto quo ad totum. vt. ff. familie herciſcūde. l. in hoc iudicio. Ar. contra. ff. de pac. l. iuriſgentium. §. adeo ⁊. §. ſeq. ⁊ facit ad hūc. §. ff. de regu. iu. l. in teſta. Accur. Addictio. Et melius. l. ius noſtrum. eo. ti. Et procedit iſte textus indiſtincte ſiue ſimplicit̄ ſit facta inſtitutio in re certa vel parte de reliquo non facta mentione: ſiue dixerit teſtator in reſiduo ſe ſe velle inteſtatum decedere Johan. fab. et Angelus.

Et iſta eſt cōis opi. licet An. putet de iure veri⁹ ſic diſtiguere: vt ꝓcedat q̄n verba poſ ſūt aptari ad iuſ cōe: aliȝ ꝓſumit̄ teſtat⁹ d iure ſpā li. l. ſi miles vnū ex fūdo. ff. de te. mili.

t ¶ Niſi ſit miles. nā miles bene pōt ꝓ pte teſtat⁹ decedere: ⁊ ꝓ parte inteſtat⁹. vt. C. de teſta. mili. l. ij.

v ¶ Quātaſcūq₃. id ē quotcūq₃. ⁊ facit. ff. eo. l. inter-

dum.§.paterfamilias.⁊.l.ſequen.vſqꝫ.ad.l. ex facto.
¶ Si plures. Caſus. ¶ Adhuc in preſenti.§.ꝑequitur inſti.tertiā parte huius ti.deter.qualiter diuidit hereditas ex volūtate teſtatoris. Po.igitur ſic ca. Dñe po.ꝙ aliquis plures inſtituit heredes.nunq̇d neceſſe eſt ꝙ teſtator exprimat partes in quibus eos inſtituit.et rñ.ꝙ non: niſi voluerit eos ex diſparib⁹ partib⁹ heredes eē.

Si ei plures heredes iſtituunt. ita demū neceſſaria eſt partiū diſtributio ſi volue rit teſtator heredes inſtituēdos: ex equis portiōibus ſuccedere. Satis enī manifeſtū eſt ꝙ ſi eos ſimplr̄ inſtituat partibus inſtitutionis non expreſſis oēs iſtitutos equalib⁹ portiōibus heredes eē intelligendū eſt. Sed po.ꝙ teſtator quoſdaꝫ inſtituit in certis portionibus. puta titium in triente ⁊ meuiū in ſextāte ⁊ poſtea ſemproniū inſtituit ſimplr̄ nulla portiōe in ei⁹ perſona expreſſa: dicatis michi q̇d iuris erit

¶ Si plures inſtituant̄ heredes: ita demū ī hoc caſu partiū diſtributio [a] neceſſaria ē: ſi nolit teſtator eos ex equis [b] ꝑtibus heredes eē Sat; enī cōſtat nullis ꝑtib⁹ noiat; ex eq̇s ꝑtib⁹ eos heredes eē. ¶ Partib⁹ āt ī q̄rūdā pſōis exp̄ſſis ſi q̇s ali⁹ ſine ꝑte noiat⁹ erit ſi q̇dē aliqua ꝑs aſſis deerit: ex ea ꝑte heres [c] ſit. ¶ Et ſi plr̄es ſine ꝑte ſcripti ſūt oēs ī eādē ꝑtē ꝯcurrūt. ¶ Si ṽo tot⁹ as ꝯplet⁹ ſit: ī dimidiā [d] ꝑtē vocantur [e].⁊ ille vel illi omnes [f] in alteram dimidiam. ¶ Nec itereē [g] prim⁹/an medi⁹/an nouiſſim⁹/ſine parte heres ſcriptus ſit. ea ei ꝑs data itelligitur que vacat.

¶ Pars hereditat; ꝑ teſtatorē nō diſtributa accreſcit heredib⁹ ꝓ portiōib⁹ hereditarijs. Itē ecōtra ſi teſtator plus attribuit q̄ꝫ ſit ī hereditate tunc cuilibet heredū decreſcit̄ ꝓ rata. Areti.

in caſu iſto? Ad hoc rñ. Amice ſi plures inſtituantur in certis partibus quorūdā perſonis expreſſis: et aliquis poſtea ſine parte inſtitutus fuerit ille qui ſine ꝑte inſtitutionis eſt: ſi aliqua pars aſſis deeſt ex ea ꝑte inſtitui intelligitur. vnde in caſu ꝓdicto ille qui ſine parte inſtitutus eſt in ſemiſſe erit heres: ⁊ idem iuris eſt ſi plures ſine parte inſtituti ſunt. nā oēs in eā partem q̄ aſſi deeſt concurrūt: ⁊ hec ſunt vera quādo aliqua pars deeſt aſſi. ſed po.ꝙ totus as completus ſit. q: inſtitui.p.in ſemiſſe.⁊ m.in alio ſemiſſe: poſtea vnū vl̄ plures ſine parte inſtitui: quid iuris eſt in ca. iſto? Ad hoc rñ. Amice ſi tot⁹ as ſit ꝯplet⁹ oēs inſtituti vocant̄ in dimidiā ꝑtē hereditatis.⁊ ille ſol⁹ q̄ ſine parte inſtitutus fuerit: vel etiā ſi plures ſine ꝑte inſtituti fuerint in alterā partē vocabūtur. nec etiā intereſt in eo ca. qñ aliq̄ ſūt inſtituti in certa portiōe.⁊ poſtea al.⁹ ſine portiōe inſtitutus eſt. vtrū p̄im⁹ vel medi⁹ an nouiſſim⁹ ſine ꝑte iſtitut⁹ fuerit nā ſemꝑ illa ꝑs q̄ vacat intelligit̄ data ei q̄ ſine certa portiōe inſtitutus ē.

a ¶ Si plures. Diſtributio.i.aſſignatio partiū.quā partem velit teſtator quemlibet habere.

b ¶ Ex equis partib⁹.facit.ff.eo.l.q̄tiēs.§.heredes

c ¶ heres ſit.eadē eſt rō in dipōdio. vt.ff.eo. ſabinus.⁊.j.eo.§.et ſi plures. Item eſt hoc verū ſi teſtator non ignorat.vt.ff.eo.quo loco.§.j.que eſt contra.

d ¶ In dimidiā partē.alit̄ enī ſi aſſe explero ſcꝑſit: ex reliqua parte heres eſto: tūc enī cū nichil reliquū ſit: ex nulla parte heres inſtitutus eſt.vt.ff.eo.l.item quod ſabinus.§.ſed ſi aſſe.

e ¶ Vocantur.ſcꝫ illi qui erant inſtituti in tota hereditate partibus expreſſis.

f ¶ Omnes qui erant inſtituti ſine partibus.

g ¶ Nec intereſt.hoc refert̄ nō ad primū caſū: ſꝫ ad ſuꝑiorē.ſ.qñ pars vacat: idē tñ in ſecūdo: ſꝫ nō hēret locū ratio q̄ redditur. Ea enī ⁊c. Vel dic quo ad ꝑ xi. et ſtatum cū ſic ſit inſtitutio intelligit̄ pars vacare.⁊ facit ad hoc. ff.e.l.q̄ loco.j.rñ.

¶ Videamus [h] ſi pars aliqua vacet nec tamen quiſq̄ꝫ ſine parte ſit heres inſtitutus q̇d iuris ſit veluti ſi tres ex quartis partibus heredes ſcripti ſunt. ¶ Et ꝯſtat vacantē ꝑtē ſingulis tacite ꝓ hereditaria ꝑte accedere ⁊ ꝑinde haberi ac ſi ex tertijs partib⁹ heredes ſcripti eēt. ¶ Et ex diuerſo ſi plr̄es hēdes ſcripti ī portiōib⁹ ſint tacite ſinglr̄is decreſcē ṽbi grā: vt ſi q̄ttuor ex tertijs ꝑtib⁹ heredes ſcripti/ſūt perinde habeantur ac ſi vnuſq̇ſq̄ꝫ ex quarta parte ſcriptus heres fuiſſet

¶ Si plr̄es vncie q̄ꝫ.xij.ſint diſtribute: ⁊ ali⁹ ſit inſtitut⁹ ſine parte tranſit ad dipondium. Aretinus.

¶ Etſi plr̄es vncie q̄ꝫ.xj.diſtribute ſunt, is qui ſine par

¶ Videamus ſi. Caſ⁹. ¶ In quo ſic po.ca. Dñe iā video q̇d iuris ē qñ aliqua ꝑs deeſt aſſi.⁊ aliq̇s inſtituat̄ ſine ꝑte. ſed po. aliq̄ pars preualet.⁊ nemo ſit inſtitut⁹ ſine ꝑte, vt in tali exemplo teſtator inſtituit.p.in q̄drāte.⁊.m.in alio q̄drāte.⁊ ticiū in triente.⁊ ita tres inſtituit ex q̄rtis partib⁹. modo maniſeſte liquet ꝙ q̄rta pars hereditatis vacat. dicatis michi q̇d iuris ē in caſu iſto? Ad hoc rñ. Amice. ſi tres ex quartis partib⁹ heredes inſtituti ſūt: ⁊ hoc ca. cōſtat vacātē partē ſingulis tacita volūtate teſtatoris ꝓ hereditaria portiōe accedere.⁊ ꝑinde erit ac ſic ab initio ſinguli ex ceteris portiōib⁹ fuiſſent inſtituti: idē iuris erit in ca. ꝯuerſo. Nā ſi plures in portiōibus inſtituti fuerint ſingulis ꝓ hereditarijs portionibus decreſcet: vtputa ſi iure in certis portionibus inſtituti ſunt. nam teſtator. Petrum inſtituit in triente.⁊.m.in alio triente. nam in hoc ca. perinde erit: ac ſi vnuſquiſq̄ꝫ in quadrante inſtitutus fuiſſet.

h ¶ Videamus.vt.ff.e.l.interdum.§. paterfamilias vſqꝫ in. fi.l.

¶ Si plures. Caſus. ¶ In quo ſic po. caſum. Quidā inſtituit.p.in ſemiſſem.⁊.m.in beſſem.⁊ ita plures vncie q̄ꝫ duodecim ſunt diſtribute. et poſtea inſtituit titium ſine parte: modo quero quid iuris ſit in hoc ca. Ad hoc reſpon. Amice ſi plures vncie q̄ꝫ duodecim a teſtatore diſtribute ſunt. et poſtea aliquis ſine parte inſtitutus fuerit. in hoc ca. ad dipondium tranſeundum erit et qui inſtitutus ē ſine parte quod deeſt diſpondio habebit. et idem iuris eſt ſi diſpondius fuerit completus: nam tunc tranſeundum eſt ad tripondium: et ſic deinceps. nec propter hoc augetur hereditas: licet in plures vncias diſtribuatur. quia omnes partes diſtribute poſtea ad aſſem reuocantur q̄ꝫuis ſint plurium vnciarum.

te inſtitut⁹ ē: qđ dipondio[a] deē hēbit. Ideꝯ erit[b] ſi dipondi⁹ expletus ſit: que oēs partes ad aſſē poſtea reuocātur[c] q̄uis ſint pluri um vnciarum.

Heres pōt inſtitui pure ⁊ ſub cōditiōe: nō autem ex certo tempe vel ad certum tēpus. Si tamē ſic inſtituat valz īſtitutō tanq̄ pura viciata tali adiectiōe.

Heres ⁊ pure ⁊ ſub ꝯditiōe īſtitui pōt: ex[d] certo tē pore aut ad certuz tempus nō pōt: veluti poſt quinquē nium q̄ moriar. vł ex kał. illis: vł vſq̄ ad kał. illas he res eſto. deniq̄ diē adiectū haberi ꝓ ſupuacuo placet ⁊ perinde eē ac ſi pure he res inſtitut⁹ eēt.

Cōditiō īpoſſibilis i vltimis volūtatib⁹ nō viciat. Ar.

Impoſſibilis[e] cōditiō in inſtitutiōib⁹ ⁊ legatis: nec nō i fideicōmiſſis: ⁊ libertatib⁹ ꝓ nō ſcripta[f] habetur.

Ad veritatē copulatiue requiritur implemētū vtriuſq̄. Ad veritatem vero alternatiue ſufficit verificatō alteri⁹. Aretinus.

Si plures cōditiōes in inſtitutiōibus aſcripte ſunt ſiquidē coniunctim: vtputa

a Et ſi plures. Dipondio. dicitur aūt dipondium pōdus ſiue hereditas in .xxiiij. vncias diuiſa. ſic eñ pōdus đr ea q̄ in .xij. diuidit. ⁊ tripōdiū qđ in .xxxvj. ⁊ quadripondium quod in .xlviij. et ſic de ſingulis:

b Ideꝯ erit. † .ſ. qđ diximus ſi quis expleto aſſe fuit inſtitutus heres in dimidiā vocat: vel non expleto aſſe in vacantē partē vocat. vt .ſ. eo. §. ptib⁹ aūt. vł tranſcendentē in vacātē vſq̄ ad dipondiū. vt .ſ. ꝓxi. rñ. Idē eſt etiā ſi dipondū ſit expletū. Sed ꝯ. ff. e. itē qđ ſabin⁹ i fi. l. vbi dicit expleto dipōdio inſtitutū non hr̄e partē vacātē vſq̄ ad tripondiū. Sed certe imo dicitꝯ ſic ſi recte illa lr̄a intelligit ⁊ ita ꝯcordat. Item videt ꝯ. ff. eo. l. ex vnciis. vj. Sz certe et illa eſt ꝯcordantia ſi recte ibi fiat ꝯputatio vnciarum. Sed magis videt ꝯ. C. de le. l. cū q̄ſtio vbi dicit nō fieri trāſitū ad dipōdiū vel tripondiū: ſz tñ videt adimi. prio q̄tū cōfert ſcđo. Sz diſtigue: aut voluit teſtator excedē aſſem vel dipondiū: qđ pōt. vt .ſ. e. §. nō aūt. et ita hic intelligit. Aut noluit et tūc habeat locū lex ꝯria. Itē et tūc qñ dubiū eſt ſi lr̄ locū habeat. l. cū q̄ſtio. q̄ eſt ꝯ. Aliꝗ dicunt hanc corrigi per illā. Accur. Additio Aduerte diligent qꝫ ſi noiatim aſſem expleuit videt tranſire ad dipondiū: alias non. vt. l. qui nō militabat. §. filiis. ff. e. Et de effectu an fiat tranſitus ad dipōdiū vel nō. vide Io. fa. hic. qui infert qꝫ ſi papa ex certa ſcia ꝓuideat duob⁹ de eadē p̄benda qꝫ vterq̄ admittat. ex̄ de reſcrip. duobus. in fiñ. lib. vj.

c Reuocantur. Hereditas eniz non ideo augetur qꝫ in plures diuiditur vncias: ſicut et libra: lz per ſolidum vel alium numerū diuidat: et ideo quotam partem quis debet habere in dipōdio / totam poteſt partem habere de aſſe: vt hic. et. ff. eo. ex vnciis.

Heres et pure. Caſus. Et ita expedita eſt tertia pars pñ. Et hic icipit quarta. in q̄ ſic po. ca. Dñe quidā inſtituit heredē ſub conditione: nunquid vz talis inſtō? et rñ. qꝫ ſic. Nam heres pure et ſub conditione inſtitui poteſt. ex certo tñ tpe vel vſq̄ ad tempus nō poteſt inſtitui. veluti ſi q̇s ita iſtituerit Ticiū poſt quinquēniū anteꝗ̄ moriar heredem inſtituo. In hoc enim caſu nō vz inſtitutio eo modo quo facta eſt. Dies enim in inſtitutione adiectus pro ſuperuacuo ſiue pro non adiecto habebitur. et perinde erit ac ſi Ticius pure ⁊ ſine diei adiectione inſtitutus fuiſſet.

d Heres Ex certo tpe. ſed in diē incertū q̇s pōt inſtitui heres: puta cū ipſe poterit capere ex teſtamēto: (1) vel cū ipſe morietur: vel cū ticius moriet. vt. ff. e. l. in tēpus. et in qui. filio. j. rñ. et. ff. de lib. ⁊ poſt. filius a patre. j. rñ. et. C. eo. l. extraneū. Miles aūt poteſt extraneum ex certo tempore vel incertum tp̄s inſtituere. vt. ff. de mili. teſta. l. miles. et facit ad hunc. §. ff. e. hereditas arg. tamen eſt contra. ff. de re. iur. actus. ſed ibi non eſt de hoc actu. ſcilicet factionis teſtamenti. vnde interptandum eſt vt magis valeat q̄ pereat. vt. ff. de reb. du. l. quotiens. Additio (1) Quod eſt verum quando incapacitas eſt reſpectu heredis tantum. ſecus ſi etiam reſpectu teſtantis vt in ſpurio. de quo vide Ange.

Impoſſibilis cōditio. Caſus. His vz ꝯbis ti. hr̄. inſtituo ſi celū digito tetigerit: q̄ro a vob vtrū valeat iſtō iſta? ⁊ rñ. qꝫ ſic nā i hoc ca. īpoſſibilis ꝯditio nō viciat: ſed vitiat ⁊ inſtitu. pro pura hr̄. Impoſſibilis eniz cōditio in inſtōnibus ⁊ legatis ⁊ fideicōmiſſariis libertatibus adiecta ꝓ non ſcripta hr̄. et perinde eſt: ac ſi nulla conditio fuiſſet appoſita. Sed po. quidā inſtituit heredem ſub pluribus conditionibus: nunquid opꝫ omnes ꝯditiōes adiplere anteꝗ̄ poſſit adire? Ad hoc rñ. Amice ſi plures inſtōni aſcripte ſūt ꝯditiones diſtinguo. vtrū per coniunctionē copulatiuā vel diſiunctiuā ille cōditiones ſunt appoſite: nā ꝑ cōiūctionē copulatiuā: vtputa ſi illud / ⁊ illud factū fuerit / ticiū heredē inſtituo. neceſſe habet heres in hoc ca. oēs conditiones adimple plere. Si vero ſub diſiunctiua cōiunctione plures conditiones appoſite ſunt: vtputa ſi illud aut illud factuz fuerit neceſſariū ticium heredem inſtituo. ⁊ in hoc caſu tantum alteri obtemperare ſatis eſt.

e Impoſſibilis ꝯditio. Trib⁹ modis pōt dici conditio īpoſſibilis: vel de natura: vt ſi celū digito tetigeris heres eſto. vt. j. de inu. ſtipu. §. ſi īpoſſibilis. (1) Itē de iure: vt ſi patrē ab hoſtib⁹ nō redemerꝫ vel ſimilis. nā hoc facere nos nō poſſe p̄ſumit ius. vt. ff. đ ꝯdi. inſti. l. ꝯditiones. ⁊ l. filius. ⁊ in his duabus habet locū iſte §. impoſſibilis. Itē de facto vt ſi montem aureum dederis / heres eſto. et hoc caſu non valet inſtitutio / vel libertas: cum nec anim⁹ đādi fuerit iuris preſumptione. vt ff. de. ſta. lib. l. cum. heres. §. j. Item eſt quedam quarta impoſſibilitas propter perplexitatē que vitiat: vt hec ſi titius heres erit / ſeius heres eſto. v. ff. de cōdi. inſti. ſi titius. que. l. eſt huic cōtra. Sed certe hic de impoſſibilitate nature dicit. vt. j. de inuti. ſti. §. ſi impoſſibilis. Sed certe idem videtur in primis duabus qꝫ vitietur inſtitutio. vt. j. de le. §. ſi. qui eſt contra. Sed ſolue vt ibi. Item facit. vt. ff. de le. j. ſi michi. §. j. et. ff. đ condi. inſti. l. j. Additio (1) Et iſta impoſſibilitas aliquando ponitur in diſpoſitione: ⁊ tunc ſi ſit circa ſubſtantialia ſemper vitiat. ſi circa accidentalia in vltimis voluntatibus vitiatur. Idem in contractibus bone fidei. et in iudiciis ſi a principio inerat: ſaltem vbi iudex eam non expreſſit. Aliquando ponitur in conditione: ⁊ tūc in contractibus vitiatur: vt hic. ſed in iudiciis vel arbitriis vitiat ſententiam. Aretinus.

f Pro non ſcripta. Sed cur ſecus in contractibus. vbi vitiat contractum impoſſibilitas. vt. j. de inuti. ſti.

Dipondium. Pōdus. Tripōdium. quadripondiū

† Hec glo. diuidit i q̄tuor ꝑtes. In p̄ria declarat text. In ſecūda format vnū ꝯriū ad iſtū ꝟſi. ideꝗ̄. ⁊ ſoluit. In tertia format aliđ ꝯriū non ad iſtuz. ꝟ ſz ad ꝟ ſed et ſi plures. ꝓxie p̄cedētē. In q̄rta format aliud ꝯriū qđ pt eē cōe ad vtrūq̄ verſi.

Conditio đr īpoſſibił tribus modis.

ſi illud ꝛ illud factum fuerit omnibus parendũ [a] ē. ſi ſeparatim [b] veluti ſi illđ aut illud factũ erit cuilibet conditiōi obtēperare ſatis eſt.

¶ Etiã penitus ignotus ꝛ quē teſtator nunꝙ̄ vidit pōt heres īſtitui. Aretinus.

¶ Hi q̄s nunꝙ̄ teſtator vidit heredes īſtitui poſſunt veluti ſi fratris filios [c] peregrinātes [d] ignorans qui eſſēt heredes īſtituerit ignorātia enim teſtātis inutilem inſtitutionem non facit.

¶ De vulgari ſubſtitutiōe

¶ Pōt q̄s plres grad⁹ heredũ facē: ꝛ in ſubſidiũ ſubſtituē ſuũ neceſſariũ heredē. Are.

Poteſt aũt q̄s ī teſtamēto [e] ſuo plures grad⁹ [f] heredũ facere vt puta ſi ille heres: nō erit ille heres eſto: ꝛ deinceps ī q̄ꝫtũ [g] velit teſtator ſubſtituere [h]. Et nouiſſimo [i] loco in ſubſidiũ vel [k] ſuũ neceſſarium heredē īſtituere pōt.

¶ Poſſũt plures in locum vni⁹ ꝛ vn⁹ ī locum plurium ꝛ ſinguli ſingulis vel omēs inuicē ſubſtitui. Aretinus.

¶ Et plres in vni⁹ locũ pñt ſubſtitui: vl' vn⁹ [l] ī pluriũ vl' ſinguli in ſingulorum: vel

---

§. ſi impoſſibilis. et. ff. de ac. et oblig. l. non ſolum. Rñ. hoc ſolum eſt fauore vltime voluntatis.

a ¶ Si plures. Parēdũ eſt. ſi ſit poteſtatiua: vt hec ſi decē dederis. Uel mixta: vt ſi iueris romã: vt. ff. eo. l. ſeruus. §. puto generaliter. ſi autem caſualis. tunc ſufficit primam exiſtere. vt. ff. de condi. inſtitutio. l. ſi plures inſtitutiones.

Conditio ē triplex.

b ¶ Si ſeparatim id ē ſub disiunctiua coniũctione. Idē in legato ſeruat/ qđ hic in īſtitutione dicitur. Sed ſi in diuerſis partibus teſtamenti inſerantur/ nouiſſime debet obtemperari. † Sed in libertate directa: cuilibet obtēperari ſufficit. vt. ff. de cōdi. et demō. ſub diuerſis. in fideicōmiſſaria/ nouiſſime. vt. ff. de cōdi. et demō. p fideicōmiſſum. et. l. quod traditũ ſm Joh. Et facit ad hunc §. ff. de verborũ obligato. ſi ita quis ſtipuletur.

† Qđ ē ver͛ i legat͛: ſed in īſtitutiōibus vſ ꝙ pō ri q̄ exti terit. vt dicta. l. ſi plres. ꝛ iſto caſu pōt ꝯficari glo. precedens.

¶ Hi quoqꝫ nũꝙ̄. Caſus. ¶ Hic incipit ſexta ꝛ vlti. ps in qua redit ad p̄mam partē determinãdo qui pñt inſtitui heredes. Un̄ ſic po. ca. Dñe quidã inſtituit q̄ſdã ſibi ignotos heredes nũquid valet inſtō? Et rñ. ꝙ ſic. Nã hi q̄s nunꝙ̄ vidit teſtator heredes inſtitui pñt veluti ſi aliquis fratris ſui filios pegrinatos heredes inſtituit. nec ideo impedit͛ inſtō ſi teſtator ignorauerit q̄ eſſent ignorantia em̄ teſtatoris inutilē inſtitutionē nō facit. et hec dicuntur vſqꝫ in fine tituli.

c ¶ Hi quos. Fratris filios. vel etiam ſuos ſeruos: vel quēcunqꝫ alium. vt. C. eo. l. extraneum.

d ¶ Peregrinantes. al's peregrinos: puta quia viſitant limina ſancti Jacobi: vel ſancti Petri: aliud ſi eſſet peregrinus. id eſt deportatus. tunc enĩ inſtitui nō poteſt. vt. C. eo. l. j. que eſt huic contra. ff. eođ. l. ſed ſi in conditione. §. ſolemus. Item ſunt ꝛ alij qui nō poſſunt inſtitui heredes: vel habere commodum ex teſtamento. quos notaui. j. de lega. §. legari.

Continuatio.

¶ De vulgari ſubſtitutione. ¶ Supra dictum eſt de inſtitutionibus primis. vt. ſ. ti. j. Nũc de ſecundis: que ſubſtitutiones dicuntur: ſiue primo gradu fiant: vel alio. vt. j. eo. in prin. (j) et quia vulgaris eſt magis communis: quia ꝛ a quolibet ꝛ cuilibet fieri poteſt: ideo de ea vulgari premittit. Accurſius. Additio. (j) Differũt tñ: q2 ſubſtitutus in re certa p ꝯbũ cōe nunꝙ̄ trahitur ad totũ. vt. l. cogi. §. qualiter. ff. ad trebell'. niſi eſſet ſubſtitutus in quota alio non exiſtente herede. ſecus aũt eſt in inſtōne. vt. l. j. §. ſi ex fundo. ff. de here. inſti. Ang.

Poteſt. ¶ Totus iſte titulus diuidit͛ in quattuor partes. Primo ponit ꝙ cuilibet liberum eſt facere pluralitatē graduũ heredũ. Secũdo ꝙ loco vnius inſtituti poſſunt plures ſubſtitui: ꝛ econtra. Tertio qñ partes ſunt in inſtitutione expreſſe/ et non in ſubſtitutione. Quarto quando ſeruus alienus vt paterfamilias inſtituitur. Secunda ibi: et plures. Tertia ibi: et ſi ex diſparibus. Quarta ibi: ſi ſeruũ. Aretinus. Et nota ꝙ iſtud p̄n. text⁹: cũ. §. j. habet͛ fere ſub eadē forma ꝯborũ. in. l. pōt. ff. de vulga. et pupillari ſubſtitutione.

¶ In teſtō. Caſus. ¶ Pone gitͬ ſic ca. Dñe vos vultis trac. de ſubſtōne vulgari. dicatis mihi qualr̄ ſit vulgaris ſubſtō? Ad hoc rñ. Amice teſtōr in teſtō pōt facere plures g̃dus heredũ. vñ hoc mō hꝫ fieri vulg. ſub. veluti ſi teſtōr p̄mo ita īſtituit. p. heredē inſtituo. ꝛ ſi. p. hr̄s non erit. m. ei ſubſtituo. et ſi. m. nō erit heres ticiũ ei ſubſtituo. ꝛ ſic deinceps in q̄ntũ teſtōr voluerit ſubſtituere p̄t p negatiua ꝯba g̃dus ſubſtōnis mltiplicãdo. ꝛ nouiſſimo ſi hꝫ hereditatē ſuſpectã ſuũ ſuũ pōt heredem de neceſſitate ſubſtituere. vt ſi forte oēs alij hereditatē repudiauerint. ſaltē ſecundus in ſubſidiũ hereditatē hꝫ et non ſolũ vnus in locũ vnius ſubſtitui pōt. ſꝫ ēt plres in locũ vni⁹ ſubſtitui pñt: et etiã ipi heredes inuicē ſtituti pñt. ꝛ vnus in locũ pluriũ ſubſtitui pōt. veluti ſi teſtō ita dixerit. P. et. M. heredes inſtituo eos ſibi inuicē ſubſtituo. nam in hoc caſu tacite vulgariter alter alteri intelligitur ſubſtitutus.

e ¶ In teſtamento. In alia autem voluntate ꝙ̄ in teſtamento vt in codicillis vel aliqua alia non fit. ſcilicet huiuſmodi ſubſtitutio: vt directo valeat: ſicut nec inſtitutio fieri poteſt. vt. j. de codicillis. §. penultio. et. C. de codicillis. l. hereditatem. † fit tamē in codicillis ex certa ſcientia: vt per fideicommiſſum ſaltem directo ſubſtitutus per hec verba: ſubſtituo/ admittatur. vt. ff. ad trebellia. l. ſceuola. reſpon. niſi teſtator putaret ſe facere teſtamentum: et facere codicillos non deſtinaſſet: licet poſſet. nam tunc ſubſtitutus in his/ nec directo: nec per fideicommiſſum admitteret͛: licet poſſet: vt. C. de codicillis. le. finali. §. illud quoqꝫ. ꝛ facit ff. eodem. l. poteſt.

† Nec exheredatio. ꝛ ex iſtis ī dubio teſtari: ſine ip̄iſ aũt codicilari volu iſſe p̄ſumit͛. l. illud. §. tactari. ff. de iu. codicill'. ꝛ ē glo. ſingularis. in. l. ꝯbis ciuilibus ff. eođ.

f ¶ Gradus. ad ſimilitudinē enim graduũ ſic dicũtur qui faciunt ſcalas. ſic et dicitur gradus conſanguinitatis. vt. ff. de gradi. l. iuriſconſultus. §. gradus.

g ¶ In q̄ꝫtum. id eſt in quot.

h ¶ Subſtituere. ſcilicet poteſt.

i ¶ Nouiſſimo. id eſt vltimo. ſic. ſ. de ſuſpectis. tutoris. §. nouiſſime. Sed nunquid in alio niſi in vltimo fieri poteſt? Reſpondet non cum enim ipſe ſeruus omnino eſſe heres compellatur: vt hic ſubijcit. et. j. de hered. quali. et dif. §. j. patet alium qui eſſet ei ſubſtitutus nō admitti. vt. C. eodem. l. poſt aditam. Accurſius Additio. Et ſic licet datio ſubſtituti vulgaris tollat ſuitatem in filio: non tamen tollit neceſſitatem in ſeruo. et intelligitur tunc collata ſubſtitutio in caſu impotentie. Angelus.

k ¶ Uel. pro ſaltem.

l ¶ Et plures. Uel vn⁹. ſ. ſubſtitui p̄t in locũ pluriũ.

a ¶ Inuicem. ſic. J. ti. j. §. ſubſtituitur. ⁊ per talia verba fit ſubſtitutio compendioſa.
b ¶ Ipſi: ſcilicet poſſunt conſtitui.
¶ Et ſi ex diſparibꝰ. Caſus. ¶ Hic incipit ponē caſus ſpāles ad naturā vulgaris ſubſtōnis declarandā. Po. igiť ſic ca. Quidā fecit teſtm̄ ⁊ in teſtō ſuo īſtituit tres heredes ex diſpa bꝰ ꝑtibꝰ: puta. P. in ſex vncias. M. i iiij. ⁊ ticiū i duas. et poſtea adiecit. vos inuicē ſubſtituo. ⁊ nl'las ꝑtes i ſubſtōne expreſſit mortuo teſtōre. p. in ſex vncias inſtitutꝰ añq̄ adierit deceſſit portioneʒ ſuam repudiauit. mō q̄ro in q̄s portiōes ſubſtituti. p. debeāt ſuccedere Ad hoc rñ. Amice ſi ex diſparibꝰ ꝑtibꝰ heredes inſtitutos teſtator i uiceʒ ſubſtituerit. et nullā mētioneʒ partiū in ſubſtōne fecit. Eaſdē ꝑtes vř in ſubſtōne dediſſe quas in inſtōne expſſit. ⁊ ita diuꝰ Pius reſcripſit vñ dico tibi ꝙ in caſu ꝓpoſito. m. inſtitutꝰ in q̄ttuor vncias ex ſubſtōne q̄ttuor habebit. ⁊ ticiꝰ īſtitutꝰ i duabꝰ. ex ſubſtōne ad duas ſilř vocabiť. eoď em̄ mō q̄ eos teſtator dilexit in inſtōne vř eos in ſubſtōne dilexiſſe.
c ¶ Et ſi. Diſparibꝰ partibꝰ. puta vnū in ſex vncias aliū in. iiij. aliū in. ij. inſtitutū ponas. nā ſi nō adeat iſti tutꝰ i. vj. vncias. iiij. accreſcūt hñti. iiij. ⁊ due hñti duas. vt hic. ⁊ ff. eo. ſi teſtamento. ⁊ l. ſi plures. et. C. eo. l. j.
d ¶ Expſſit. ℥. ff. ad treb. q̄tiēs. ⁊ l. nōnūq̄. ſʒ h̄ loq̄ť cū nō expſſit ꝓpa noīa (†) ex eq̄s ꝑtibꝰ ſbſtitutos dare iuſſit. Addit. (†) Scʒ ipos ſbſtituros q: tūc admitterēť ꝓ virili: idē ſi appellatio qñ ſic fuiſſe appet de voluntate teſtōris. vt. l. verū. §. fi. ff. de rebꝰ du. quid aūt ſi aliq̄s ꝓ ꝓpijs aliquos appellatiuis. vel oēs ſimul vtriſq̄ noībꝰ appellauerit. ⁊ q̄d ſi aliq̄ fuerint in ſubſtōne ꝯiuncti ⁊ vnus ſeparatus. vide hic Angelum aretinum.
¶ Sʒ ſi inſtō. Caſus. ¶ Adhuc ꝓſequiť iuſti. materiā ſuā exēplificādo ď vulg. ſubſtōne. Po. igř ſic ca. Quidā fecit teſ. ⁊ i teſtō ſuo ticiū ⁊ ſeiū heredes īſtituit. ⁊ poſtea adiecit. ſi ticiꝰ hřs nō erit ſeyū coheredē ſuū ſubſtituo. et ſi eiꝰ hřs nō erit meuiū ſbſtituo. mortuo teſtōre ticiꝰ p̄mo repudiauit: ſeyus ſcďo. mō meuiꝰ q̄ fuit ſubſtitutꝰ ſeij vult admitti ex ſubſtōne. mō ꝯtiť in q̄one vtruʒ debeat admitti meuiꝰ ad totā hereditatē vel ad ꝑtē dimidiam. Et certe rñ. ꝙ ad vtramq̄ partem admittitur. ⁊ ita diuus Seuerus/ et Antonius in hoc caſu requiſiti ſine diſtinctione reſcripſerunt.
e ¶ Sed ſi inſtō. Caſus. ¶ Ticiꝰ ⁊ ſeyus īſtituti ſūt heredes/ ⁊ titio ſeyꝰ ſbbitutꝰ: ⁊ ſeyo fuit ſbſtitutꝰ meuiꝰ p̄mo titius. ſcďo ſeyus repudiauit: admittiť meuius in partē vtriuſq̄ heredis. vt h̄. ⁊ ff. e. l. ſi titiꝰ. ⁊. coheredi.
f ¶ Heredi. ſcʒ ſeyo. (in p̄nci.
g ¶ Coheredi ſuo. ſcʒ titio.
h ¶ Alius. ſcilicet meuius.
i ¶ Sine diſtinctiōe. ſ. ordinis pupillaris vel vulgař ſubſtitutiōis. q. d. nō diſtinguiť ſi fuerit pupillaris vel vulgaris ſubſtitutio ⁊ q̄ fuerit p̄mo facta: vel inſtō: vel

inuicem[a] ipſi[b] qui heredes inſtituti ſunt.

¶ Inſtituti inuicē ſubſtituti eaſdē partes videnť habere i ſubſtitutiōe quas i inſtitutiōe: niſi teſtator aliter diſponat. Aretinus.

¶ Et ſi ex diſpartibꝰ[c] ꝑtibꝰ heredes ſcriptos iuicē ſubſtituerit: ⁊ nullā mētionem in ſubſtitutiōe habuerit ꝑtium: eas videť i ſubſtitutione partes dediſſe quas i inſtitutiōe expreſſit[d] et ita diuus piꝰ reſcripſit.

¶ Si inſtitutꝰ fuerit coheredi ſubſtitutꝰ/ ⁊ demū tertiꝰ ſubſtituto ſubſtitutꝰ: admittiť ad ꝑtes vtriuſq̄ neutro īſtitutoꝝ adeūte. Aret.

¶ Sʒ ſi īſtituto[e] heredi[f] ⁊ coheredi[g] ſuo ſubſtituto dato aliꝰ[h] ſubſtitutꝰ fuerit diuus ſeuerꝰ ⁊ ātoninꝰ ſine diſtictiōe[i] rſcripſerūt ad vtrā q̄ ꝑtē ſubſtitutū admitti.

¶ Si ſubſtitutio vulgaris facta fuerit ſuo alieno quē teſtator liberū putabat ſubſtitutꝰ venit ad partē hereditatꝭ q̄uis ſuꝰ adierit hereditatē iuſſu domini. Ar.

ſubſtitutio: et idē in vulgari. Sʒ hanc reprobāt quidā: q: debʒ ibi eſſe ordo: vt p̄mo p̄ncipalis: ⁊ poſtea ſubſtō fiat. vt. ff. ď vul. ⁊ pupil. ſubſti. l. ij. §. ꝑius Sʒ certe ille. §. ꝑius corrigiť ꝑ ſe. §. vſq̄ in fi. di. l. Sed ego hoc reprobo: q: nō ē hec huiꝰ lře intētio: ſʒ hec: q: ſic fuit de facto ꝙ nō diſtinxerūt cū ab eis quereret. Eſt tñ diſtinguendū a nobis. ſic ⁊ alias. ff. de iudi. nō ꝑt. in fi. ⁊ ď poſtu. l. impator. in fine. Itē nō dř hic ď pupillari: ſʒ de vulgari tm̄. vt pʒ ex ſerie tit. † Per qď ēt reprobatur ſupior ſnīa. ſ. q: in p̄nc. gl. fuit dictū ſʒ quoſdaʒ nō diſtinguiť an fuerit pupillaris an vulgaris ſubſtitutio. Diſtigue ergo vtrū inſtitutus adierit: vř coherceres: vel ābo vel nullus. ſi eniʒ vterq̄ adiuit: ſubſtitutus repelliť: ſi coheres tm̄. ſcʒ ſeius idē: q: meuius repelliť. Item ſi neuter: hʒ locuʒ qď hic ďr. ſ. ꝙ meuius habeat totuʒ. Si aūt titiꝰ tm̄. ſcʒ p̄mus heres adeat: ⁊ ſeius nō: in partē repelliť. ſcʒ meuius. nā in partē repelliť: quā adijt titius vt. C. e. l. poſt aditam. et. ff. de vulga. ſub. qui habebat filium. ſ. rñ.
¶ Si ſeruū alienuʒ. Caſus. ¶ Adhuc ꝓſequiť impe. materiā ſuā ponēdo exēpla de vulg. ſub. Et ſciendūʒ ē ꝙ in p̄nti. §. tria ꝯtinēť rub. in p̄mo errauit teſtōr. i ſcďo et tertio nō errauit. ⁊ duo vlti. rub. ponūť ad ꝓbationē et cōfirmationē eq̄tatis. in p̄mo rub. ſtatute. vñ ſic po. ca. Quidā fecit teſ. ⁊ in teſtō ſuo ſeruū. p. quē credebat liberꝝ hoīem heredē inſtituit. ⁊ poſtea adiecit. ⁊ ſi inſtitutus hřs non erit: meuiū ei ſubſtituo. mortuo teſtōre apparuit ꝙ ille quē teſtator errore deceptus credebat fuiſſe liberꝝ: ⁊ tāq̄ liberū heredē inſtituit ſeruꝰ erat. p. et ita iuſſu. p. dñi adiuit hereditatē qui eā dicebat ſibi acquiſitā ex aduerſo meuius ſubſtitutꝰ viriľr ſe. p. opponebat ⁊ allegabat i hūc modū. Ego dñe. p. dico ꝙ ꝑ additionē ſui tui i caſu iſto nō ꝑt tibi acq̄ri hereditas q: teſtator errore deceptꝰ credebat liberū ſeruuʒ tuuʒ quē ſibi heredē inſtituit. vñ cū in rei ꝟitate nō tenuerit inſtō facta iō deficiēte inſtōne dico me ex ſubſtōne ad totā hereditatē admittēdū. ⁊ te oīno repellendū. ſʒ in ꝯtriuʒ. p. videbať ſibi poſſe defendere hereditatem in hūc modū allegando ꝯ di. Dñe meui ego dico ꝙ veritas ꝓferenda ē opiniōi. vñ cū in ꝟitate ſeruꝰ meꝰ fuerit inſtitutus. ⁊ ſi heres nō eſſet tu ei futurus eras ſubſtitutus. ⁊ ipſe ſeruus iuſſu meo ad hanc hereditatem mihi ꝑ additionē totā hereditatē acq̄ſiuit ⁊ vulg. ſub. expirauit. ⁊ ſic ex virtute vulg. ſub. nihil iuris in hac hereditate poteris vēdicare cū ꝑ additionē ſubſtō penitus ſit extincta. ⁊ ita fuit ꝯtētio inter. p. dñm ſerui inſtituti ⁊ meuiū ſubſtitutū. ⁊ iō ſupplicauit impe. di. ꝓ deo dñe ſi placet terminetis iſtā ꝯtentionē ⁊ dicatis q̄d iuris ē in caſu iſto ꝓpoſito. Ad hoc rñ. Amice ſi quis alienum ſeruū patrēfa. arbitratus heredē inſtituerit. et ſi heres nō eſſet meuiū ſubſtituerit: licet iſte ſeruus ꝑ errorē inſtitutꝰ iuſſu dñi adierit hereditatē. nō tñ ſubſtō vulg. penitus euanuit. imo meuius vulgariter

† Et in ea tātū ꝓcedit iſte tex. itē i caſu ſuo vbi. ſcʒ coheredi ſubſtitutio ē fctā ſbſtō tunc ei q̄uis ꝑ ius accreſcēdi hřet ſubſtitutꝰ ꝑtem illꝰ cui non fuit ſbſtitutus: tñ nulla talis i eis facta diſtictiōe: hꝰ ē diuiſiōe: eā habebit iure ſbſtōnis: ⁊ hec fuit forte mēs iſtiꝰ lře: ſe cꝰ tñ eēt in pupillari. vel alš vbi ius accreſcēdi locū hře non poſſet. vt ꝑ hoc. hic.

ſubſtitutus in parte hereditatis admittendus ẽ. Sed dñe qualiter r̃ndebitis ad allegationes hincinde ꝓpoſitas? Ad hoc r̃ñ. Amice: allegatio dñi ꝓ ſuo inſtituto locũ hʒ in eo ſeruo quẽ teſtã ſciẽs eſſe ſeruũ heredeʒ inſtituit. Illa eñi verba q̃ ponunt in vulgari: ſʒ ſi hẽs non erit in eo quẽ teſtõr in rei ꝟitate ſcit eſſe ſeruũ intelligunt: ſi neqꝫ ipſe ſeruus inſtitutus acq̃rit ſibi hereditatẽ: neqꝫ dño pñti: neqꝫ futuro. q: tunc demũ admittitur ſubſtitutus ſi in hoc caſu primo ignorabat ipſum ſeruũ eſſe: et ita nõ oĩno obtinet allegatio domini. Allegatio vero meuij ſubſtituti locũ hʒ in eo ſeruo quẽ teſtõr ſciẽs hoĩem liberum inſtituit. ⁊ ei vulgariter ſubſtituit. Illa enim verba. ſ. ſi heres nõ erit in eo ſeruo quem teſtator ſcit eſſe patrẽfa. hoc ſignificãt ſi neqꝫ ipſe ſibi acquirit hereditatem neqꝫ illi cui⁹ iuri poſtea ſubiectus erit: tunc enim demum ad hereditatem admittitur ſubſtitutus: ſed certe ſecus erat in caſu propoſito. nam teſtator credebat ipſum eſſe liberum. et in rei veritate ſeruus fuit. vnde non ẽ miruʒ ſi aliud in primo reſponſo q̄ in ſecundo vel tertio ſtatutuʒ ſit: nec videatur alicui nos aliquid durum in hoc caſu ſtatuiſſe. nam ita Tiberius ceſar in perſona Parthennij ſerui ſui quondã a teſtatore per errorẽ iſtituti ꝯſtituit.

a ¶ Si ſeruum. Patremfamilias. i. liberum hominem. Accur. Additio. Et hoc verum niſi error eſſet in ea perſone qualitate que preſumeretur cauſa finalis ipſius inſtitutionis: puta in conſanguinitate. vt. l. ſi pater. C. de here. inſti. Angelus.

b ¶ Iuſſu. quẽ iuſſum neceſſario oportet procedere vt. ff. de acqui. here. l. ſi quis michi. §. iuſſum.

c ¶ In partẽ. Sed in quaʒ? R̃ñ. hereditas in duas partes diuidit: ⁊ iteꝝ vnus ſemis diuidet in duas partes. que ſũt due quarte totius: ⁊ vnã haꝝ particularũ habet dñs inſtituti: aliã ſubſtitutus. vt. ff. de here. inſti. l. ſi paterfa. in fi. Sʒ de alio ſemiſſe q̃d erit? R̃ñ. quidã q̄ ſubſtitutus hʒ inſpecta opinione. teſtãtis. ſʒ qui credit inſtitutũ liberũ fuiſſe: ⁊ ita ꝑ ꝯſequens credit ſubſtitutum admitti ſi hereditatẽ ſibi inſtitutus non acquiſierit: vel alij cuius iuri poſtea ſubiectus foret: vt in fi. huius. §. ergo ſi aliq̃d iſtorũ duorum non contingit dʒ habere ſubſtitutus ſc̃m opinionẽ teſtantis totã hereditatem: ſed q: non erat liber vt teſtator credidit: de equitate dat dño ipſius quarta hereditatis: et facit ꝓ hoc illud generale opinionẽ conſiderandã. vt. ff. ꝓ emp. l. ij. §. ſi quis a pupillo. et. ff. de acqui. here. l. is qui putat. Alij dicunt q̄ domino datur conſiderata veritate magis q̄ opinione: q: vere ſeruus eius dñi factus erat ille qui inſtitutus fuit: quod verius eſſe videtur veritate magis attenta. vnde facit ⁊ illud generale veritateʒ ſpectandam. vt. j. de le. §. ſi quis rem. Accur. Additio. Dic q̄ vltima opiñ. glo. ẽ verior. ⁊ ita not. glo. et docto. in dicta. l. ſi paterfa. videlicet q̄ dominus ſerui habeat totum alium ſemiſſem. Ange. areti.

Opio an ſit ꝟitati antepo nenda.

d ¶ Illa enim verba. Nunc mutat caſum. nam. ſ. dixit quando aliud arbitratur teſtator et aliud erat. in his autem duobus reſpõſis que ſequuntur idem ẽ id quod arbitratur teſtator.

¶ Si ſeruũ alienũ quis patrẽfamilias[a] arbitrat⁹ heredẽ ſcripſerit: ⁊ ſi heres nõ eẽt meuium ei ſubſtituerit iſqꝫ ſeruus iuſſu[b] dñi adierit hereditatẽ: meui⁹ ſubſtitutus in partẽ[c] admittitur. Illa enim verba[d] ſi heres[e] nõ erit ĩ eo q̃dẽ quem alieno iuri ſubiectũ eẽ teſtator[f] ſcit ſic accipiunt. Si neqꝫ ipſe heres erit[g] neqꝫ aliũ[h] heredẽ effecerit[i]. In eo ꝟo quẽ patrẽfamilias eẽ arbitrat[k] illud ſignificãt: ſi hereditatẽ ſibi vel ei cui⁹ iuri poſtea ſubiect⁹[l] eẽ ceperit non acq̃ſierit[m]. Idqꝫ tyberius ceſar ĩ ꝑſona parthenij ſerui[n] ſui conſtituit.

e ¶ Si heres non erit. Que apponuntur in ſubſtitutionibus vulgaribus.

f ¶ Teſtator ſcit. et verum ſit. alias enim non diceretur ſcire niſi eſſet. vt. ff. de aqua pluuia. arcen. le. ij. §. item labeo ait.

g ¶ Erit. Scilicet liber factus.

h ¶ Neqꝫ aliuʒ id ẽ. ſi neqꝫ ſibi ſit liber fieret vel domino ſuo preſenti vel etiam futuro querit.

i ¶ Effecerit. tunc quando non eſt aliquod iſtorũ duorum admittitur ſubſtitutus.

k ¶ Arbitrat. ſ. teſtator. ſubaudir veꝝ arbitratur.

l ¶ Subiectus puta quia vendidit ſe ad precium participandum: vel quia dedit ſe in arrogationem. quod poteſt.

m ¶ Acquiſierit. ſupple in littera. At in noſtro caſu primo. ſcʒ huius. §. aliud ẽ ⁊ aliud arbitratur. vnde ibi in partem admittitur vt ibi diximus: et hec omnia ſic diſtinguendo ſeruauit princeps quando ſeruus ſuus fuit inſtitutus/⁊ alius ſubſtitutus. vt hic dicit. et. ff. de here. inſti. l. et hoc tiberius. Collige ergo talem diſtinctionem: quia cum heredem aliquem inſtituo: ⁊ ſi heres non erit/ſubſtituo: aut ſcio liberum: aut ſcio ſeruuʒ et tunc ſeruatur quod in. ij. ⁊. iij. r̃ñ. huius. §. dicit: aut puto liberũ falſo cum ſit ſeruus: ⁊ tunc ſubdiſtinguo: aut per eum volui: aut nolui alium fieri heredẽ: q: hoc expreſſi: ⁊ tunc ſeruat mea volũtas. vt. C. de here. inſti. l. cũ ꝓponas. que ẽ huic ꝯtraria: aut ẽ dubiũ volui vel nõ alium fieri heredẽ per eũ ⁊ tunc ſeruat quod in princ. huius. §. dicitur. Si aũt puto ſeruum cum ſit liber (i) hic caſus indubitabilis ẽ. ſ. q̄ erit liber heres. Addi. (i) In dubio autem error non p̃ſumitur. ⁊ tunc hic ꝯſiſtit in animo teſtatoris qui nõ ꝓbatur niſi ex coniecturis: quid autem in filio vel monacho inſtitutis cum datione ſubſtituti vulgaris quos teſtator credebat eſſe ſui iuris: vel etiam ſciebat eſſe alieni: et an heres primi inſtituti ex iure deliberandi preferatur an ſubſtitutus vide Angelus hic.

Inſtituti ⁊ ſbſtituti cur ſ⁹ an admittat.

n ¶ Serui. ſcilicet inſtituti. Additio. Cui fuerat alius ſubſtitutus. Nam diuiſa fuit hereditas inter Tiberium dominum ſerui ⁊ inter ipſum ſubſtitutum patet in. l. et hoc Tiberius. ff. de here. inſti.

¶ De pupillari ſubſtitutione. ¶ Continuatur. ſ. viſum eſt de vulgari ſubſtitutione. Uerum quia parentes non ſolum vulgariter: verum etiam pupillariter liberis ſubſtituere poſſunt: ideo ſequebatur videre de pupulari ſubſtitutione. Porcus.

Iberis. ¶ Totus iſte titulus diuiditur in ſex partes. Primo ponit qualiter quis poſſit facere pupillarem ſubſtitutionem. Secundo de exemplari ſubſtitutione cui fieri poteſt. Tertio redit ad pupillaris ſubſtitutionis materiam. Quarto q̄ etiaʒ exheredatis poteſt fieri illa ſubſtitutio. Quinto circa pupillarem ſubſtitutionem aliquos caſus ponit. et potiſſime ad quam quantitatem poſſit fieri. Sexto q̄ maiori vel puberi vel extraneo fieri non poteſt pupillaris. Secunda ibi: qua ratione. Tertia ibi: igitur. Quarta ibi: non ſolum. Quinta ibi: quecunqꝫ. Sexta ibi: extraneo.

De pupillari ſubſtitutōe

Liberis impuberibus ⁊ in ptāte teſtatoris exiſtentib⁹ pōt ſubſtitui nō ſolum vulgarit ſed etiam pupillarit. p quam ſubſtitutionem ſubſtitut⁹ efficit heres ipſi⁹ pupilli. Aretinus.

Liberꝫ [a] ſuis ipuberib⁹ q̇s i ptāte q̇s hꝫ nō ſolū ita vt ſupra dixim⁹ [b] ſubſtituere pōt.i. vt ſi heredes ei nō extiterit: ali⁹ ſit ei heres Sꝫ eo ampli⁹ vt ſi heredes ei extiterit et adhuc ipuberes mortui fuerit: ſi eis aliquis heres: veluti ſi quis dicat hoc mō [c]. Titi⁹ fili⁹ me⁹ heres mihi eſto [d] et ſi fili⁹ [e] me⁹ mihi heres non erit: ſiue heres [f] erit ⁊ pri⁹ moriatur q̄ꝫ i ſuā tutelā venerit.i. anteq̄ꝫ pubes [g] fact⁹ ſit: tūc ſei⁹ heres eſto. Quo [h] caſu ſiquidē nō extiterit heres filius: tūc ſubſtitut⁹ pr̄i fit heres [i]. Si vo extiterit heres fili⁹ ⁊ ante pubertatem deceſſerit ipſi filio [k] fit heres ſubſtitut⁹. Nā morib⁹ [l] iſtitutum ē vt cū ei⁹ etatis [m] filij ſint: i qua ipi ſibi teſtamētū facere non poſſūt parentes eis faciant.

Exemplaris ſubſtitutio fit puberib⁹ mēte captꝫ ad exēplum pupillarꝫ. Et filio facto ſane mētꝫ expirat quēadmodū pupillaris cum fili⁹ pubeſcit. Aretin⁹.

Qua ratiōe excitati [n] ēt cōſtitutionē [o] poſuim⁹ i noſtro codice: qua ꝓſpectū eſt vt ſi qui mēte captos habeant filios vł nepotes/vł ꝓnepotes cuiuſcūq̄ꝫ ſex⁹ vel grad⁹ liceat eis et ſi puberes ſint ad exemplū pupillaris ſubſtitutiōis certas ꝑſōas [p] ſubſtituere. Sicut tē reſipuerit [q] /eandem ſubſtitutionē infirmari: et hoc ad exemplū [r] pupillarꝫ ſub=

Et eſt rō: quia ſubſtitutiōnes ſūt de iure ciuili ſꝫ q̄ð emācipatus habet ꝓ extraneo: ſ. licit tñ hoc i milite vt.l. miles ita.§.ex exheredato. ff. de teſta.mili. dūmō fili⁹ nō ſit in ptāte aui. alꝰ ſec⁹.l.cū filius.ff. eo.titu.

a Liberis. Nota ex hac littera tria eſſe neceſſaria vt pupillaris ſubſtitutio teneat. Primū vt ſit de liberis cui ſubſtituit: nam extraneo ſubſtitui non pōt. vt.j.e.§.extraneo. Scðm q̄ ſint impuberos. nā pubribus nō pōt ſubſtitui.vt.j.e.§.maſculo. Itē tertio q̄ habeat in ptāte: vt in hac littera ꝓbatur per ordinē. emancipatꝫ autē nō pōt ſubſtitui. vt.ff.e.l.ij.§.i. Item eſt neceſſariū quartū q̄ filij ſint inſtituti vł exheredati: alꝰs nullum eſſet principale teſtamentū. vt.§.de exhere. lib.in prin.⁊.ff.e. l.i.in fi.vnde nec pupillare valeret vt.j.eo.§.liberis ⁊ hec omnia ſimiliter in nepotib⁹ ſeruantur ſi non ſint recaſuri i ſui patris poteſtatē. vt.ff.e.l.ij.§.poſthumis: alias cuꝫ ſint recaſuri non valet teſtamentū cū in eo caſu ſint vt eorūꝫ teſtamēta non valeant: etiā ſi ipſi eſſent maiores.

b Ita vt ſupra dixim⁹. Scꝫ vulgariter.§.tit. j.⁊ hoc idem hic ſubijcit. vt ſi heredes ⁊c.

c Hocmodo. Hic caute not. q̄ primo ponit verba inſtitutiōis. Secūdo ſubſtitutiōis vulgaris. Tertio ſubſtitutiōis pupillaris. Accu. Additio. Aliqui dicūt q̄ oīa ſunt ꝟba pupillaris ſubſtitutiōis que etiā nō heredi vt exheredato fieri poteſt: cū hic text⁹ nō intendat exemplificare vulgarē Joh.fab.

d Eſto. Hec eſt inſtitutio tantum.

e Et ſi filius. Ecce vulgaris.

f Siue heres. Ecce pupillaris.

g Pubes. bene facit q̄ exponit. alias interdū pro xiiij. annis: interdū pro.xv. annis ponit hec oratio. cū in ſuam tutelā venerit.ff.de leg.iij.cum filio.

h Quo caſu. ſupradicto.

i Patri fit heres ⁊ ſoli⁹ pr̄is habeat bōa ſꝫ Azo.

k Ipſi filio. ⁊ nichilominus patri.vt.ff.eo.paterfamilias: ⁊ bona pupilli vñcūq̄ꝫ q̄ſita ſūt hꝫ. vt.ff.e. ſꝫ ſi plures.§.ad ſubſtitutos: niſi in duobus caſib⁹. vt i teſtamento militis.⁊ arrogatoris vt.ff.e.ſed ſi plures .§.in arrogato.⁊.§.ad ſubſtitutos.in fine.

l Moribus. alias a maioribus. vt.C. de impu. et ali.ſubſti.l.humanitatis.

m Etatis. vt maſculi ante.xiiij.an femine aūt añ. xij.an.ff.de teſt.l.de q̄ etate:⁊.§.q̄ ma.nō pñt.§.cū ſꝫ.

n Qua ratione. Excitati. ſcꝫ nos iuſtinianus.

o Conſtitutionem. C.de impub.et ali. ſubſtitu.l. humanitatis.

p Certas perſonas. ſ.filios mente captorū ſi habeant. alias fratres mente capti † alias quoſcumq̄ꝫ volet. vt in.d.l.humanitatis cōtinetur. Additio. Etiā ſupradictis exiſtentibus qui ſunt ſpurij vel naturales tantum. aut etiam mente capti. Ange.

† Intm̄ q̄ ceteris exheredatis vel minus ſtacā p̄teritis vnū tm̄ mō ſubſtituere pōt An.

q Reſipuerint.i.cum compotes mentis vel ſani facti fuerint.

r Ad exemplū. ⁊ ita hec vocant exemplaris ſubſtitutio. Unð vt plene de his habeas noticiā diſtingue quinq̄ꝫ genera ſubſtitutionū: quia alia ē vulgaris: alia pupillaris. alia exēplaris: alia breuiloqua: alia compendioſa. Prima ſcꝫ vulgaris ſubdiuiditur: q̄ alia expſſa: vt que fit ꝟbis negatiuis: vt ſi heres non eris titi⁹ erit heres: vt.§.proxi. Alia tacita que fit verbis affirmatiuis. vt hic. vos inuicē ſubſtituo. vt.ff.de hered.inſti.cū in teſtamēto.§.ſ. Item hec quiſquis erit michi heres/ſit filio meo impuberi heres.vt.ff.e.l.q̄ liberis.§.hec verba. Hec vulgaris adita hereditate expirat.vt.C.eo.l.poſt aditam. Secunda autem ſcilicet pupillaris ſimiliter ſubdiuiditur: quia alia expreſſa que fit verbis affirmatiuis. vt hic. ſi heres eris et morieris in pupillari etate/ticius ſit heres.vt.§.proxi. Alia tacita. ſcilicet vt ſi vulgariter tantum pupillo ſubſtituatur: quo caſu tacita ſubintelligit pupillaris ſic et ſub pupillari tacita vulgaris intelligit. vt.ff. eo. l.nam hoc iure. al.iam hoc iure.in prin.⁊.C.de impu. ⁊ alijs ſubſti.l.q̄uis. Et hec adueniēte pubertate expirat.vt in fi.huius.§. Tertia. ſcꝫ exemplaris. ſic ideo dicit: quia ad exēplū pupillaris eſt inducta: vt hic bz. In multis tñ differūt: q̄ hec etiā maiorib⁹ fit. ſed illa tm̄ impuberib⁹. Item vſq̄ꝫ ad certā etatem fit pupillaris. ſ.xiiij.annū.vel.xij.annū in femina: vt.j.e.§.maſculo. vel etiā min⁹ tp̄s certum non maius.vt.ff.e.l.ſi ita quis ſubſtituerit.et.l.in pupillari. at hec exemplaris in incertū. Item in hac ſcꝫ exemplari certe perſone ſubſtituuntur: vt.C.eo.l.humanitatis.in pupillari autem quilibet pōteſt ſubſtitui. Quarta autem.i. breuiloqua fit ita duobus heredibus inſtitutis. vos inuicem ſubſtituo: ⁊ ſi ambo pupilli ſūt quattuor ſubſtitutiones his verbis breuibus comprehenduntur: ⁊ ca. appellat lex hanc reciprocam ſubſtitutionem: vt.ff.e. l.nam hoc iure.§.i. Quinta. ſ. cōpendioſa fit his ꝟbis aliquo inſtituto/q̄ñcūq̄ꝫ deceſſerit ticium ſubſtituo: et pēdioſa

Subſtitutio vulgarꝫ

Subſtitutio pupillaris

Subſtitutio exemplarꝫ

Subſtitutio breuiloqua alꝰs reciproca

Subſtitutio cōpendioſa

ſi quidē hoc fiat a milite pupillo/vel nō pupillo/valet iure directo:qn̄cūq̄ decedat inſtitut⁹.vt.ff.ð mili.teſt. miles ita heredē.§.j.niſi mr̄ ſit in medio:q̄ caſu iure fi deicōmiſſi valet ſi pubes iā fact⁹ decedat īſtitut⁹.vt.C. eo.p̄cib⁹.Si vō pagan⁹:ſiue nō miles faciat eā.valet iure directo:ſi moriē inſtitut⁹ i etate pupillari. Si vō poſtea:tunc aut p hec v̄ba fit/ſubſti tuo illū:⁊ tūc trahiē ad fideicōmiſſariā.vt.ff.ad trebel.ſceuola/ aut p hec v̄ba te iſtituo ⁊ ſi deceſſer̄ qn̄cūq̄:tibi illum facio heredē.⁊ hec non valet.vt.ff.e.l.verbis ciuilibus.

a ❡ Que.Scilicet pupillaris.

b ❡ Adoleuerit.Itē finiē arrogatiōe ipuber̄.vt ff.ð ado.nec ei.i fi. (i) Itē ſi p̄ris non fuit hēditas adita vt.ff.e.ſ ſi p̄t eſ.§.ſi ex aſſe. Itē ſi naſciē poſthum⁹ teſtatori.vt.ff.e.l.pē filiū. Itē p̄ fm teſtamētū qð tn̄ valeat.vt.ff.e.l.ſi q̄s eū.§.fi. Itē ſi teſtamētū patn̄ū rū paē p q̄relā in totū.aliō ſi p pte.vt ff.e.in ſubſtōne.et de ioſ.te.l.papinianus.§.ſ nec ipuberis.iꝫ ꝯ tab.bonoꝝ poſſeſſio mota nō facit pupillarē ſubſtitutionem ceſſare:q: ibi non queriē de viribus teſti.vt.ff.e.ex duobus.§.fi.et de ioſ.teſtam.filius.§.j.

Subſtō pupillaris mlti plicię ſinitur.

Additio.(i) Et ē rō:q: tūc īpediē arrogat⁹:non ſolū ex defectu etatis teſtari.ſed ex alio defectu:quia eſt ſubiectus alterius poteſtati cui per dationem pupillaris ſubſtituti potuit prouideri ſm xp̄ofo.

c ❡ Igitur.Prefatum modū.vt.s̄.eo.in prin.

d ❡ Duo.No.ꝙ duo dicūtur q̄ ad q̄d:q: duob⁹ fiē. nā inſtituiē hr̄s duob⁹:p̄ri.ſ.⁊ filio. Itē duaꝝ hereditatū.vnū vō dr̄ q: ab vno factū.⁊ facit ad hoc.ff.e.l.p̄ris et filij.⁊.ff.de cōdi.⁊ demō.l.hec ſcriptura.⁊.ff.ð bono. poſſ.ſm tab.ſi ita ſcriptū.§.fi.⁊.l.vt bonorum.

e ❡ Siautem Formidoloſus.i.doloſus multiformiter.i.timidus/et meticuloſus.

f ❡ Subijcereē.quib⁹ inſidijs eū ſubijceret ſubſtitutus vt haberet ei⁹ hereditatē.vt fecit zacharellus.

g ❡ Subſtitutionem:ſcꝫ cum ipſa inſtitutione. nam hic eſt ordo vt p̄mo inſtitutio.ſecundo vulgaris ſubſtitutio.tertio pupillaris fiat.vt.s̄.eo.ti.in prin.

h ❡ Uocatur.que eſt pupillaris.

ſtitutiōis:que [a] poſtq̄ pupill⁹ adoleuerit [b] infirmaē.

❡ Facta pupillari ſubſtitutione cenſeē duo teſtamēta vel vnū duarum hereditatum.h.d.Aretinus.

❡ Igiē in pupillari ſubſtitutione ſm p̄latū [c] mod ordinata duo [d] quodāmō ſunt teſtamēta alterū p̄ris alterū filij:tanq̄ ſi ipſe fili⁹ ſibi heredē inſtituiſſet aut certe vnū teſtamētum ē duaꝝ caſaꝝ.i.duarū hereditatū.

❡ Pōt pat facere ſubſtitutionē pupillarē filio ſepati clauſam ⁊ ſignatā: ⁊ diſponere ꝙ non aperiaē viuo filio.q̄ diſpoſitio valet etiā ſi non fuerit p ſe ita clauſa et ſignata.Aretinus.

❡ Siautē q̄s ita formidoloſ⁹ [e] ſit:vt timeret ne filius eius pupill⁹ adhuc ex eo ꝙ palā ſubſtitutum acceperit poſt obitū ei⁹ piculo īſidiarū ſubijceretur [f].vulgarem quidē ſubſtitutionē [g] palā facere ⁊ i primis teſtamēt̄ partib⁹ ordiare dꝫ. Illā āt ſubſtitutionē p quā ſcꝫ et ſi heres extiterit pupill⁹ ⁊ intra pubertatē deceſſerit ſubſtitut⁹ vocaē [h]: ſeparatim i inferiorib⁹ ptib⁹ ſcribere [i] dꝫ:eāq̄ ptē p̄prio lino [k] p̄priaq̄ cera conſignare:⁊ in priore pte teſtamēti cauere [l]:ne iferiores tabule viuo filio ⁊ adhuc ipubere apiātur. Illð palā ē nō iō [m] min⁹ valere ſubſtitutionē ipuberis filij ꝙ i eiſdē tabul̄ [n] ſcripta ſit quib⁹ ſibi quiſq̄ heredē iſtituiſſꝫ q̄uis pupillo hoc periculum ſit.

❡ Subſtitutio pupillaris pot fieri nō ſolū filio iſtituto:ſꝫ etiā exheredato.Et venīūt in ea omia bona pupilli vn̄cūq̄ q̄ſita:qð locū habet etiā in poſthumis.Are

❡ Nō ſolū aūt heredib⁹ inſtitut̄ ipuberib⁹ liber̄ ita ſubſtituere parētes poſſūt:vt ⁊ ſi heredes eis extiterit ⁊ āte pubertatē mortui fuerint:ſi eis heres is quē ipſi voluerint ſed etiam exheredat̄ [o]. Itaq̄ eo caſu [p] ſi q̄d exhēdato pupillo ex hēditatib⁹ legat̄ve:aut dōationib⁹ p̄pinq̄ꝝ atq̄ amicoꝝ acquiſitum fuerit [q]:id omē [r] ad ſubſtitutum [s] pertineat.

❡ Quecunq̄ diximus de

i ❡ Scribere.vel etiam alia charta.quia et hoc fieri poteſt.vt.ff.eo.l.patris et filij.

k ❡ Proprio lino.Linū appellat ipam cordulā q̄ fit del ino vt videm⁹ fieri in lr̄is dn̄i pape.in q̄bus cordulis teſtamēti apponebanē.vij.ſigilla de cera. Et ideo dicit p̄prio lino:q: ſi alieno/vēdicaret dn̄s † ⁊ ita aperireē.⁊ conſiliū legis nullū eēt. Uel dic.p̄prio.i.ſeparato ab alijs ptibus teſtamenti. Sed nōne maḡ inſidiabiē ſubſtitut⁹: cuꝫ tantā ꝯſtructione id ē ordinationē vi deat:⁊ ppē ſe.Rn̄. hoc ignorabit an ppter aliū ſctā fuerit illa ordinatio. Ac. Additio. Nec iō inualidabiē iſtud conſiliū/q: ſub expreſſa vulgari tacita pupillaris cōtineaē:q: illð verꝫ niſi de mente tacita/vel exp̄ſſa teſtātis ꝯrium appareat.vt hic.⁊.le.iam hoc iure.ff.eo.

† Doctores ꝯ ppē publicā vtilitatē ad ſilitudinē tigni iniūcti.vt p Io.fa.⁊ Ange.hic.

l ❡ Cauere.idē eſt ⁊ ſi hoc non caueat:dum tn̄ ſeparatum ſignet.

m ❡ Non iō minus.q.d.dixim⁹ ꝙ ſic caute fieri pōt. Sꝫ ſi nō ita feceri t:nunq̄d valet iō minus? Rn̄.nō iō min⁹ ⁊c̄.vt h̄ dicit.

n ❡ Tabulis.ſ.apertis.

o ❡ Non ſolū. Exheredatis.ſcꝫ ſubſtituere poſſuē.

p ❡ Eo caſu.ſcꝫ quando exheredato ſubſtituitur.

q ❡ Fuerit.vt quia gratioſus erat hic pupillus ſic vt ei donaretur vel legaretur.

r ❡ In omne.immo videē ꝙ tm̄ in eis bonis valet ſubſtitutio q̄ a patre puenerūt ad filiū exheredatū.vt ff.de mi.teſta.l.miles.§.exheredato.que eſt huic ꝯria. Sol.ibi miles emācipato ſubſtituebat:qð in alio.ſ.pagano non toleraē.vt.j.eo.§.extraneo.⁊ iō cū vnū p eo induciē.ſ.ꝙ nō pōt ſubſtituere emācipato:aliud ꝯ euꝫ inducitur.ſ.ꝙ nō pōt ſubſtituere emācipato niſi in his bonis q̄ ſibi dedit.vt.ar.ff.ð iureiu.eū q̄ in p̄nc. Addit. Immo exiſtēti in ptāte:qð ptꝫ:q: exheredaē:q̄ exheredatio eſſet inepta i emācipato:vn̄ dic ꝙ ibi loquitur in milite qui inſtituto vel emancipato pōt ſubſtituere p parte/⁊ pro parte non:ſecus in pagano.Ange.

s ❡ Ad ſubſtitutum:qui ſubſtitutus nullo pōt grauari legato:etiam in ea re que pupillo fuit relicta.vt C.de le.cum quidam:ſed ipſe exheredatus ſic in re ſibi relicta.vt.ff.eoð.l.coheredi.§.cum filie.in fine.§.

Et nota hunc.§.non poſſe hodie habere locum niſi ta lis ſit impubes qui poſſit eſſe ingratus. vt proximus pubertati.vt not.ſ.quibus mo.tu.fi.§.item ſi in ſerui= tutem alias non poteſt exheredari.vt.C.de inoffi.teſt. ſi quis in ſuo.§.legis. Additio.(i)Et eſt ratio diuerſi tatis:quia ſubſtitutio exheredati eſt ſimpliciter teſta= mentum filij:itaq non patris a quo nullam quotā he= reditatis accepit: et ideo i alieno te ſtamento legare non poteſt:ſecus ſi ex eadem volū tate quotam he= reditatis haberet ſubſtitutus: ⁊ ſub ſtitutioni locus eſ ſe poſſet.vt hic. Angelus.

a ¶Inſtitutoꝝ vt.ſ.eo.in pn.vſq ad proxi.§.

b ¶Exhereda= torum.vt.ſ.proxi= mo.§.

c ¶Liberis.Et ſibi.Hic nota ꝙ ſi filium exheredat cui ſubſtituit.ꝑus ſibi:deinde debꝫ facere filio teſta= mentum: Si au= tem euꝫ inſtituat: tunc vel ante vel poſt valet inſtitu= tio vel ſubſtitutio. vt.ff.eo.l.ij.§.ꝑus et.§.ſed ⁊ ſi quis.et.§.ſed et ſi.⁊.§.fina. Additio.Sed hanc reprobant doctores quia non habet rationem.et dicunt iſtum textum.et.di.§.prius procedere quando ſubſtitutio fit ex interuallo:ſecus ſi eodem contextu.q2 non curatur quid precedat.Angelus.

d ¶Faciat.hoc fallit in milite qui poteſt ſubſtituere pupillo licet non inſtituat ſibi aliquem heredem.vt.ff. de vulga.⁊ pupil.ſubſti.l.ij.§.quiſquis.

e ¶Pars.ſic.ff.quemad.teſt.aperi.l.penult.

f ¶Non valeat.ſcilꝫ a principio: vt quia filius fuit preteritus:vt.ff.eo.l.ſi quis eum.in fi.l.Uel alias.ſcilꝫ non valet teſtamentum a principio:cum multi ſint mo di quibus teſtamentum non valet.vt.ff.de iniuſt.rup. teſta.l.j.Idem etiaꝫ ſi ex poſtfacto rumpatur in totū ſcilicet teſtamentum patris. Secus ſi pro parte tan= tum:quia tunc ſubſtitutio remanet.vt.ff.eo.in ſubſti= tutione.et.ff.de inoffici.teſta.l.papinianus.§.ſed nec. Item hec ſunt vera ſi iure ciuili expugnetur teſtamē tum.aliter autem ſi iure pretorio vt ſi per contra tabu las expugnetur teſtamentum:quia remanet ſubſtitu= tio.vt.ff.eo.l.ex duobus.in fine.et.l.ſequenti que huic l.contrarie ſunt.Sed certe aliud eſt cum expugnatur iure ciuili:vt hic.aliud cum iure pretorio:vt ibi.nā pre tor non poteſt facere eſſe/nec deſinere heredem.ſ.de bono.poſſeſſ.§.quos autem.Item not.hic ꝙ de alie= nis rebus quis teſtatur:vt pater de bonis filij.ſic ⁊ a= lias.ff.de do.inter viruꝫ ⁊ vxorem cum hic.§.ſimiles.⁊ ff.de iniuſ.rup.teſta.ſi quis filio.§.ſed ⁊ ſi quis fuerit. Eſt et alius caſus ſm quoſdam:vt.C.de ſecund.nupt.

Pretor heredē nō facit Teſtaꝛ de rebus alienis.

ſubſtitutiōe impuberum li= berorum:vel heredū īſtitu= toꝝ [a] vl' exhedatoꝝ [b] eadē ēt ď poſthumis ītelligim⁹.

¶No pōt pat pupillo ſuc ſuoſtituere pupillarit niſi ſi bi faciat teſtm̄:⁊ ſi non valꝫ teſtm̄ pr̄is nō valet etiā di= cta ſubſtitutio.Aretin⁹.

¶Liberis āt ſuis teſtm̄ ne mo pōt facere niſi ⁊ ſibi [c] fa ciat [d]. nā pupillare teſtm̄tū ps [e] ⁊ ſequela ē patni teſta mēti adeo vt ſi pr̄is teſtm̄tū non valeat [f] :nec filij quidē valebit.

¶Pupillarꝭ ſubſtitutō po teſt fieri ſinglis pupillis:vl ei q̄ vltim⁹ moriet̃.Areti.

¶Ul' ſinglis [g] liberꝭ vl' ei q̄ eoꝝ nouiſſimo [h] impubes moriet̃ ſubſtitui [i] poteſt ſin gulis quidem ſi neminē eo rum īteſtatum decedere vo luerit.nouiſſimo/ſi ius legi timarū hereditatū integrū inter eos cuſtodiri velit.

¶Subſtitutio pupillaris pōt fieri his ꝟbis gn̄alib⁹ q̄ſq̄s mihi h̄eserit ⁊c.Quo caſu vocant̃ ad ſubſtitutio nē ſcripti ꝓ ea pte ꝓ q̄ vocā tur in īſtitutiōe.Aretinus.

¶Subſtuit̃ āt īpuberi aut noīatim [k] veluti titi⁹ aut ge neralit̃ vt q̄ſq̄s mihi heres erit [l]. Quib⁹m [m] ꝟbis vocāt̃ ex ſubſtitutiōe īpubere mor tuo filio q̄ ⁊ ſcripti ſūt here des [n] ⁊ extiterūt [o] ⁊ ꝓ quap parte heredes facti ſunt.

¶Pupillarꝭ ſubſtitutio ex pirat adueniēte pubertate.

¶Maſculo ig̃r vſq ad q̄t tuordeci ānos ſubſtitui pōt femīe vſq ad duodecim an nos:⁊ ſi hoc tempus exceſ= ſerit ſubſtitutio [r] euaneſcit.

femine.§.fin.Sed de iure communi aliter eſt.vt.ff.de teſt.l.eius qui.§.j.⁊ de codicil.l.conficiuntur.§.ſi poſt.

g ¶Uel ſingulis. Poteſt enim eſſe ꝙ quis habeat plures filios et omnes impuberes:ſi cuilibet ſubſti= tuere vult poterit †ſi autem vltimo loco morienti/et hoc poteſt.vt hic.et.ff.eodem.l.vel ſingulis.et hoc ca= ſu vno moriente defertur ſua por= tio iure legitimo. ſcilicet per.l.xii.ta bularum ad fra= tres:vt hic.et.ſ.de leg.agna.ſuc.§.j. Sꝫ certe ex eo ꝙ tantuꝫ vltimo mo rienti ſubſtituit:vi= detur eos inuiceꝫ ſubſtituiſſe vſq ad vltimum et ita iu re ſubſtitutionis magis q legitimo inter eos ſuccedi videtur.vt.ff.ď le. ij.le.ticia ſeio.§. ſeia.in fine.que ē huic contra. Sed certe ibi dixit.pl⁹. ſcilicet ꝙ non alie narent quod te= ſtator eis dimitte bat:⁊ ex hoc ibi di citur iure ſubſtitu tionis ſuccedere: non quia vltimo tantum ſubſtituit vt.ff.de leg.iij.is qui.in fin. Addit. Et nota ꝙ iſte.§. eſt lex.ff.eodem titulo.⁊ incipit vel ſingulis.ideo non ab re.ſic.§.iſte debet incipere:et ita habent correcti codices.

†Etiaꝫ vnica o ratione qď facit vt ſi filij ab⁹legē tur cetū ꝓ q̄libet q̄ ius ꝟ bis ſint ꝯiūcte n̄ tn̄ habe ant ius accreſcē di.vt.le. hmōi.§.q̄buſ ita.ff.de legat.j. Ange.

h ¶Nouiſſimo.id eſt vltimo. puta his verbis.qui ex liberis meis impubes vltimus morietur:ei ticius heres eſto.

i ¶Subſtitui:ſcꝫ pupillariter.

k ¶Subſtituitur.Nominatim.ſic.ſ.de exhere.lib. §.nominatim.

l ¶Heres erit.ſubaudi ſit heres filio meo.

m ¶Quibus.ſcꝫ generalibus verbis.

n ¶Heredes.ſcilicet patris.

o ¶Extiterunt. Scilicet ipſemet heredes.(i)nam ſecus ſi alij querant:vt puta patri vel domino:naꝫ ta les.ſcꝫ pater et dominus qui ſunt heredes per filium vel per ſeruū ex his verbis generalibus nō admittūt̃ ex ſubſtōne.idē dicas de herede heredis:vt hec notāt̃ ff.eo.cum filio.et.l.qui liberis.§.hec verba.⁊.l.ſequen. Additio(i)Qď facit ad materiā.l.fi.C.ď.edic.di.adri. tol.cuius b̄ficium datur heredi ſcripto.Angelus.

p ¶Pro qua parte.prout em̄ dilexit teſtator eos in= ſtituit equalit̃ vel inequaliter:ſic in ſubſtōne ꝑſumitur vt hic.⁊.ff.eo.ſi pater.⁊.ſ.ti.j.§.⁊ ſi ex diſparibus.

q ¶Maſculo.Uſq ad quattuordecim annos.ſcilicet completos.nam pupilli eſſe deſinunt.vt.ſ.quib.mo= tut.fi.in principio.ſed infra hos ānos poteſt ſubſtitui. vt.ff.eo.ſi ita quis.et.l.qui plures.

r ¶Subſtitutio.ſcilicet directo.ſi tamen aliqua ver ba inueniantur fideicommiſſi in teſtamēto:iure fide=

¶ Extraneo vel filio puberi no pōt fieri ſubſtitutio directa poſt aditā hereditatē ſꝫ ſolū p fideicōmiſſū pōt grauari de hereditate alteri reſtituēda in totum vel in ptē. Aretinus.

¶ Extraneo ꝟo filio puberi heredi iſtituto: ita ſubſtituē nemo pōt: vt ſi heres extiterit ⁊ intra aliqđ tp̄s deceſſerit ali⁹ ei ſit heres: ſed hoc ſolū pmiſſū ē: vt eū p fideicōmiſſū [a] teſtator obliget [b] alij hereditatē ei⁹. vel totā vel p parte reſtituē: qđ i⁹ q̄le ſit ſuo loco tradem⁹ [c]

¶ Quib⁹ modis teſtamenta infirmentur.

¶ Teſtamētū non iure factu nō valet. ⁊ iō nō pōt rūpi. qđ vero iure factū ē: rūpitur eius iure vitiato viuo teſtatore. vtputa p agnationē filij nouiter adoptati vel arrogati. Aretinus.

Teſtamētū iure factū vſqꝫ adeo valꝫ donec rūpatur irritūve fiat. Rūpitur aut teſtamētū cū i eodē ſtatu manēte teſtatore ipſi⁹ teſtamēti ius viciatur. Si qs ei poſt factū teſtm̄ adoptauerit [d] ſibi filiū p impatorē eū qui ē ſui iurꝫ: aut p ptorē ſecūdū nr̄am ꝯſtitutione [e] eū qui i ptāte parentis fuerit/ teſtamētū eius rumpitur [f] q̄ſi agnatiōe [g] ſui heredis.

¶ Teſtamētū ſecūdū tollit primū: ſi ſecūdū ē iure pfectū: ſiue ex ſecūdo actualiter adeatur hereditas ſiue nō: dummodo adiri ex eo poſſet. Aretinus.

Subſtituo ē ꝟbum generale.

commiſſi valebit. vt. C. de fideicom. l. ſi frater tuus.
a ¶ Extraneo. Per fideicommiſſum. quod ſemp feciſſe videtur cū dicit ſi filius meus qñcūqꝫ deceſſerit ſubſtituo ei vitalē: qꝛ ꝟbum ſubſtituo cū ſit gn̄ale ꝟbum ⁊ ad directā ⁊ ad fideicōmiſſariam ſubſtōnem poſſit trahi: ad id reſtrigetur qđ eſt rei aptius. i. ad fideicōmiſſum qꝛ directa nō hꝫ locum qñcūqꝫ deceſſerit. ⁊ pbat hoc. C. de ipu. ⁊ alijs ſub. l. precib⁹. §. ſi vero ſubſtō. (i) et. ff. de vul. ſubſti. l. coheredi. §. cuꝫ filie. et ff. de le. ⁊ ſena. cō. l. i ambigua forte idē ſi dicat vitalis heres eſto: nā trahitur ad fideicōmiſſariā: qꝛ de hereditate reſtituēda rogaſſe videtur. vt. ff. ad trebelli. l. ex facto. §. rn̄. ⁊ l. ſceuola. Sed contra ē. vt no. s. in diſtinc. Additio. (i) Nota ꝙ ſubſtitutio compēdioſa facta verbis cōibus valet omni tpe fideicō. et idē tenuit glo. in. d. l. precib⁹. ⁊ ē cōis opi. lꝫ aliqui dixerit ꝙ itra tpa valeat iure direc. poſt tēpora vero iure fideicom. ⁊ dicatis vt ibi xp̄oſo.
b ¶ Obliget. rogando eum per fideicō. vt reſtituat.
c ¶ Tradenius. vt. j. de fideicom. here. per totum.

Continuatio.

¶ Quibus modis ⁊c. ¶ Uſqꝫ nunc qualiter firmentur teſtā: nunc qualiter infirmantur. nā nichil eſt adeo firmū quod non rumpatur. in aut. de nupt. §. nuptias. coll. iiij.

Teſtamentū. ¶ Tot⁹ iſte ti. diuiditur in qnqꝫ ptes. Primo ponit qualr teſtm̄ tollat agnatiōe ſui heredis nouiter adoptati. Scđo qualr p ſcđꝫ teſtm̄ tollat pmū. Tertio qualr teſtm̄ irritet capitꝫ diminutiōe teſtātis. Quarto an volūtas ſolēnis poſſit tolli nuda volūtate teſtātis. Ultio ꝙ ēt impator nō capit ex teſtō imperfecto. Scđa ibi. §. poſteriore. Tertia ibi: alio qꝫ. Quarta ibi: ex eo aūt. Quinta ibi: eadē ofone. Aretiñ.

¶ Ex eo aūt. Caſus. ¶ Po. agitur ſic caſ. in pma parte. Dñe vos vultis trac. qb⁹ modis iſirmentur teſ. dicatꝫ michi pzio q̄ꝫdiu valꝫ teſt. recte factū: Ad hoc rn̄. Amice: teſtm̄ iure factū ſp valet. donec aliq̄ mō rūpatur. vel irritū fiat. ⁊ hec in pma pte vſqꝫ ad illū. §. Rumpitur. Hic incipit ſcđa ps q̄ ſubdiuidit in tres ptes. In quaꝝ pma pte det. qualr rūpitur teſt. arrogatiōe vel agnatione ſui heredis. In ſcđa pte det. qualr rūpitur teſ. pmū per ſcđi teſti factionē. ita ꝙ nllo iure valeat pmū. In. iij. pte de. qualr rūpitur priꝫ teſt. p ſcđꝫ ita ꝙ ſi pmū nō valeat iure directo: vꝫ tn̄ iure fideic. Po. igr ſic ca. i prima pte ſcđe pn. Dñe iaꝫ video q̄ꝫdiu vꝫ teſtm̄. dicatis mō michi qñ intelligitur teſtm̄ rūpi: Ad hoc rn̄. Amice teſtm̄ ppie dꝛ rūpi qñ in eođ ſtatu manēte teſtōre ius ipſi⁹ teſ. viciatur vt pꝫ in tali exēplo. Quidā fecit teſt. ſolēne ⁊ poſt teſt. arrogauit impiali reſcripto quēdā ſibi in filiū: aut forte p emptorē aliquē adoptauit ſm tenorē nr̄e ꝯſtōnis. nā in caſu iſto p arrogationē vel p adoptionē iu⁹ filij qui nec ē exheredat⁹: nec ē inſtitut⁹ rūpitur teſ. ſicuti rūperetur ſi poſt factū teſ. aliqs ſu⁹ heres teſtōri naſceretur.
d ¶ Adoptauerit. i. arrogauerit.
e ¶ Conſtōnem. Puta auus ē qui adoptat. vt. C. de adopti. l. cū i adoptiuis. s. de adopti. §. ſed hodie.
f ¶ Rūpitur. ſi aūt pus eu iſtituiſſet nō rūperetur: licꝫ poſtea arrogetur. vt ff. de lib. ⁊ poſt. filio. §. fi. Si aūt fuit exheredat⁹ fili⁹ emācipat⁹: ⁊ poſtea arrogetur: tūc nō rūpit: ät extne⁹ q̄ poſtea arrogatur ⁊ tunc rūpit. vt. ff. de ꝯ tab. l. non putauit. §. ſi qs emācipatu. Extraneū aut nepotē accipe qui no eſt ſu⁹ hrs: cū ali⁹ eū pcedat. [f] Et intellige extneuꝫ ea extraneitate q̄ filius emancipatus ⁊ ſic nō inepte exheredatur: imo lex ꝯſuluit. vt. §. poſthumoꝝ. s. de exhereda. lib. ⁊ ita bñ ſeq̄t gl. alr fruſtra tūc ex heredaretur. vt. ff. đ ꝟbo. obli. quidam cuꝫ filiū. ⁊ de libe. poſthu. l. ſi qs poſthumuſ. §. filium Additio. Et hec vera qñ añ teſtm̄ fuit facta exheredatio. quid aūt ſi in eodem vel in vno teſtamento in aliquo poſtea ſimpliciter exheredetur: aut ſi poſt ius queſitum exheredatio conferatur. vide Ange. hic. ⁊c. Jo. fab.
g ¶ Quaſi agnatione. Jd ē ſicut natiuitate alicuius poſthumi. nā tūc certū ē rūpi. vt. ff. de iniuſ. rup. teſ. l. j. in fi. ⁊. l. iij. in pn. ⁊. l. certū. (f) Et hoc in maſculi teſtō: ſecus in teſtō femine. vt. ff. đ lib. ⁊ poſthu. l. gall⁹. §. nūc de lege velleia. in fi. §. ⁊ ērō. qꝛ pteritio matris habetur pro exheredatione. vt. s. đ exher. li. §. fi. ſed de inoffi. teſta. agit talis poſthum⁹. vt. C. de inoffi. teſt. l. iij. Additio (f). Teſtamentum tn̄ rite factum poſtea per ingreſſū monaſterij non irritatur. ſed regulatur ſm auct. ſi qua mulier. C. de ſac. ſan. ec. dic vt per Ange. hic.

¶ Poſteriore quoqꝫ. Caſus. ¶ Hinc incipit ſecunda particula ſecunde partis in qua ſic pone caſum. Domine iam video qualiter rumpitur teſ. arrogatione ⁊ agnatione ſui heredis: nunquid pluribus alijs modis rūpi poteſt: Et reſpō. impe. ꝙ ſic. nā certe primū teſtm̄ qđ iure factuꝫ eſt rumpitur per ſcđm teſtm̄ iure factuꝫ. ſed in hoc caſu refert vtrū quis heres extiterit ex ſecundo teſtamento an nō. nam hoc ſolum ſpectatur quantum ad hoc. vt per ſecundum rumpatur primum. an alia cāꝫ ex ſcđo teſt. inſtitutus. aut repudiauerit hereditateꝫ: aut viuo teſtōre: aut poſt mortē eius anq̄ꝫ adierit deceſſerit: aut forte deficiente conditione ſub qua fuit heres inſtitutus eſſe nō poſſit. In omnibus his caſibus paterfa. intelligitur inteſtatus deceſſiſſe. nā primum teſ. non vꝫ qꝛ ruptum ē per ſcđm in ſolen. factū ⁊ ſimuliter ſcđm nullas vires hꝫ cū in eo nullus heres extiterit: ⁊ ita nec valet primum: nec valet ſecundum.

a ¶ Poſteriore. Rũpitur. hoc eſt verum ſm quoſdã quãdo ſcðm non cõcordat cum primo. al's durat primũ. vt. C. de teſt. ſancimus. Sed certe hoc ſtare nõ poteſt. nam ſi valet ſcðm non valet primũ: cum idem nõ poſſit duo teſtamẽta facere: cũ ex ſcðo tantum adeat hereditas. Econtra in ſententia: nam valet prima nõ ſcða ab eodez et ſuper eodẽ la ta. vt. ff. de re iud. l. iudex. Additio. ¶ hoc veruz vbi fiunt ex interuallo: alias in eodez contextu et coraz eiſdẽ teſtib⁹ poſſẽt duo originalia confici. Ioh. fab.

b ¶ Ex eo. Scilz poſteriore teſtõ.

c ¶ Exiſtere potuerit. Nota nõ cõſiderari qð eſt: ſed qð eſſe po teſt. vt hic. ⁊. ff. ð here. inſti. l. pater filio. ⁊. ff. de iniuſ. rup. teſta. l. cũ in ſecũdo. in prin. et §. in futuz. Sed contra. ff. de lib. ⁊ poſthu. ſi fili⁹. in pña cartha. Solu. ibi ſcðm teſtamentũ nõ valuit: etiam in pncipio hic autem valuit licet ex eo nõ adeatur hereditas.

¶ Poſteriore q̃q̃ teſtamẽto qð iure perfectumẽ ſuperius rumpit[a] nec interẽ an extiterit aliquis heres ex eo[b] an non. hoc enim ſolũ ſpectat: an aliquo caſu exiſtere[c] potuerit. Ideoq̃ ſi quis[d] noluerit heres eſſe: aut viuo teſtatore: aut poſt mortem eius anteq̃ hereditatem adierit deceſſerit[e] aut ante conditionem ſub qua heres inſtitutus eſt defunctus ſit: in his caſib⁹ paterfamilias inteſtatus moritur. Nã ⁊ pri⁹ teſtamentũ non valet ruptũ a poſteriore et poſterius eque nullas hʒ vires: cum ex eo nemo heres extiterit.

¶ Primũ teſtamẽtũ iure pfectũ tollit per ſecundum perfectum: etiam ſi in eo ſit in re certa heres inſtitutus

Item nota q̄ id quod valet plus rũpitur per id quod minus valet. ſic. ff. de adimen. leg. l. legatum ſub cõditione. §. j. Ar. cõtra. ff. de reſcin. ven. ſi id quod. in pnc. ⁊ §. fi. Dic vt ibi notatur. Additio. Solu. aut act⁹ nuda vel tacita volũtate tollitur: et tunc id qð plus valet tollitur per illud quod minus valet. vt legatũ. nõ ſic in actibus ſolẽnibus vbi concurrit voluntas duorum: vel ſolẽnitas adhibetur. Iob. fab.

d ¶ Ideoq̃ ſi quis. Scʒ inſtitutus heres in ſcðo teſtamẽto. Et iſte verſus eſt exemplũ quãdo valet ſcðz teſtm̃ ⁊ nõ extitit in eo heres. ⁊ vide tria exempla.

e ¶ Deceſſerit. Quare nõ tranſmittit nec olim nec hodie ad heredes. vt. C. de ca. tollẽ. l. j. §. in nouiſſimo

¶ Sed et ſi quis. Caſus. ¶ hic incipit. iij. parti. ſcðe partis prin. in qua ſic po. ca. Dñe iam video qualiter rũpitur teſ. primũ per ſcðm. licet ſcðm teſ. non habeat effectũ quin pluribus aliĩs modis rũpi põt: Et rñ. q̄ ſic. Nam aliquãdo rũpitur primũ per ſcðm ita tamẽ q̄ vtrũq̃ valeat: ſi primũ valet iure fideicõ. nõ tanq̃ ex primo. ſed tanq̃ ex ſecũdo. vt liq̄t in tali exemplo. Quidã fecit teſ. ſolẽ. obſeruata. poſtea fecit teſ. ſcðm. ſilr debita iuris ſolẽnitate: ⁊ in ſcðo teſ. inſtituit heredem in certis rebus: ⁊ cũ feciſſet ſcðm teſ. adiecit/volo q̄ illud qð dixi in primo teſ. valeat in caſu iſto. dubitatur vtrũ primũ teſ. videat ruptũ p ſcðm. diu⁹ ſeue. ⁊ anto. reſcripſerũt primũ teſ. p ſcðz ſublatũ eſſe. licet in ſcðo teſ. heres in certis reb⁹ ſit inſtitutus: ⁊ verba inſtitutionis predictorũ principũ in hoc ti. inſerimus ⁊ ſũt v̄ba cõſtitutiõis hec. Impe. ſeue. ⁊ anto. coceyo campano ſalutẽ. dubitari non oportet teſ. ſcðo loco factum: licet in eo in rebus certis ſed tanq̃ heres ſcpt⁹ ſit iure valere: ac ſi certarũ rerum mentio in eo facta non eſſet: ſed tanq̃ heres eſſet ſimpliciter inſtitutus. Verũtamen in hoc caſu heres ſcriptus ſit ſcðo teſ. debet eſſe contẽtus rebus ſibi in ſcðo teſ. datis ſi ſufficiant ad quartã totius. vel ſi ſufficiant ſuppleta ſibi quarta: ⁊. l. fal. tenebatur in fidei. hereditatem heredibus ſcriptus in priore teſ. reſtituere. ⁊ hoc ppt hec verba inſerta in ſecundo teſtamento quibus teſtator expreſſit: vt prius teſ. valeret. ⁊ his modis ſupradictis valet arrogatiõe: ⁊ ſui here. agnatione ſcði teſtamẽti cõſtitutiõe teſ. iure factũ rũpi intelligitur. Et hec dicũtur in tertia pte ſcðe partis pnci. ⁊ ita expedita ẽ tota ſcða pars prin. vſq̃ ad illuz §. Alio quoq̃ modo. Cetera q̃ ſequuntur in hoc ti. planiſſima ſũt.

nisi in ſecundo aſſeruerit ſe velle valere primum q̃ caſu inſtitut⁹ i re certa omĩa pfideicommiſ. reſtituit. Aret.

¶ Sʒ ⁊ ſi quis[f] priore[g] teſtamẽto iure pfecto poſterius eque iure fecerit etiãſi ex certiſ rebus[h] in eo hẽdẽ inſtituerit ſuperi⁹ teſtamẽtum ſublatũ eẽ diuus ſeuerus ⁊ antonin⁹ reſcripſerũt cuius cõſtitutionis verba inſeri[i] iuſſimus: cũ aliõ[k] quoq̃ pter ea in ea conſtitutione expreſſũ eſt. ¶ Imperatores[l] ſeuerus ⁊ antonin⁹ coccello campano[m].

¶ Teſtamẽtum ſcðo loco factũ licʒ i eo[n] certarũ rerũ heres ſcriptus ſit iure valere[o] perinde ac ſi rerũ mẽtio facta nõ eẽt: ſʒ teneri heredẽ ſcriptũ[p] vt contẽt⁹ reb⁹ ſibi datiſ aut ſuppleta[q] quar

f ¶ Sed et ſi quis. Iſte §. eſt lex. ff. ad tre. et incipit ſi quis priore. Accurſius.

g ¶ Priore teſtamento. Nota hic argu. pro ſententia appellationis: vtrum ex ea vel ex prima agatur. Sed contra argu. C. de dona. inter virum et vxo. l. ex verbis. Et ſimile poteſt notari in. l. penulti. eiuſdem tituli. Accurſius. Additio. Tu dic q̄ agitur ex prima in criminalibus. Idem in ciuilibus ſi lapſu temporis ſit confirmata: puta quia eſt appellatio deſerta. alias et per ſecundam ſententiam. ſm Iohan. fab. agitur ex vtraq̃. ſed ſm Ange. ex ſecunda. ex qua etiam agitur ſi ſit contraria prime. Snīa ſi gemine tur ex q̃ tũc agetur.

h ¶ Ex certis reb⁹. Quia totum habet licet ex certa re ſit inſtitutus. ⁊ ideo rumpitur primum teſtamẽtum: vt hic. ⁊. ff. de here. inſtitu. l. j. §. ſi ex fundo. Additio. Et hoc verum quando in eodez teſtamẽto non eſt datus alius coheres: alias haberetur loco legatariĩ: preterq̃ in querela inofficioſi teſtamẽti. de quo dic vt per Ange. hic.

i ¶ Inſeri iuſſimus. hoc titulo ſtatim.

k ¶ Aliud. Scʒ qð expreſſe confirmari põt: primũ in ſecundo: ⁊ alia. vt patet in ſequenti.

l ¶ Imperatores. Ecce verba dicte conſtitutionis.

m ¶ Campano. Scʒ reſcripſerunt ſalutem.

n ¶ In eo. Scʒ ſecũdo teſtamento.

o ¶ Valere. Accipe dubitari nõ opʒ qð eſt. j. Ac.

p ¶ Scriptum. ſ. in ſcðo teſtamento.

q ¶ Suppleta quarta ſcilicet ſi res ſibi date non faciant quartam.

a ¶ Expreſſum eſt. Nam teſtator voluit primū teſtamentū manere ⁊ tamē nō potuit: niſi iure fideicōmiſſi: ex tacita tn̄ voluntate q̄ ex ſcđo teſtamento percipitur remanet primū vt ſi dicā in ſecūdo: ideo inſtituo talē: quia mortuus eſt quē inſtituerā in primo. nā ſi errauit remanet primus heres: et legata ex vtroq; ꝓſtantur. ſcꝫ a ꝓ̇mo herede. vt. ff. de here. inſti. l. finali. Additio. Et ſic ex q̄litate prefationis colligit cauſa finalis ipius diſpoſitiōis: ⁊ tunc ab ea licitū eſt arguere. An.

b ¶ Hoc modo Scilꝫ tribus modis ꝑ arrogationem ⁊ agnationē vt. ſ. eo. §. j. Itē ꝑ ſecūdi teſtamēti cōpoſitionē. vt ſ. e. §. poſteriore quoq; vſq; huc.

c ¶ Alio Diminut⁹ ſit. lꝫ minima capitꝫ diminutione. vt. j. e. §. nō tn̄ in fi. ⁊. ff. de codici. l. ꝯficiunt. §. ſi poſt teſtm̄: ſed cōtra. ſ. de teſta. mili. §. pe. Sed illđ ſpāle eſt in milite. Pōt ⁊ ali⁹ mod⁹ irritādi teſtamētum adijci: q̄a ꝑ legē q̄ñq; caſſat in duobus caſibus vt in aut. vt cū de appell. cogno. §. ſi quis de predictis. ⁊. §. ſi vnū ex parentibus col. viij.

d ¶ Retulim⁹. vt. ſ. de ca. di.

e ¶ Hoc autē caſu. ſ. cū quis capite diminuitur.

f ¶ Dicuntur. Scilicet ꝓprie.

g ¶ Alioquin. Scꝫ ſi improprie dicere velim et large.

h ¶ Cauſas. Id eſt differentias.

i ¶ Singulis appellatiōibus. id eſt proprijs nominibus. et facit. ff. de ſup. le. l. labeo. §. fina.

k ¶ Non iure facta. vt ſunt illa q̄ carent ſolēnitate teſtium. Vel quādo teſtator nō habuit teſtamenti factionem et fecit. Vel qñ filium in poteſtate ꝯſtitutum preteriuit. vt. l. j. ff. de iniuſto rup. teſta.

l ¶ Rūpi. ſ. trib⁹ mōis vcꝫ per arrogationē: ꝑ agnationē: ⁊ per ſecūdi teſtamenti ꝯpoſitionem. Accurſi⁹.

m ¶ Irrita fieri. vt ꝑ capitis diminutionē teſtatorꝫ. Vel qñ heres inſtitutus nō adit hereditatem: qꝛ tūc teſtm̄ cōſtituit irritū. vt. l. i. ff. de iniuſt. teſta.

Prim⁹ cas⁹ ē qñ ille q̄ cognouit ſe heredem ſcriptū i teſtamēto teſtatorem in opia laborantē non alimētaue rit: imo illū paſſus ē fa meneca ri Scđs caſus ē qñ teſta torē ab

ta ex lege falcidia hereditatē reſtituat his q̄i priore teſtamēto ſcripti fuerāt ꝓpt inſerta ꝟba ſecūdo teſtamēto: quib⁹ vt valeret prius teſtamētum expreſſū [a] ē dubitari non optet. ¶ Et ruptū quidem teſtamētum hoc [b] modo efficitur.

¶ Per capitis diminutione teſtamētū proprie fit irritū. Et largo mō teſtamentū ruptum vel iniuſtū dicit irritum: et econtra. Areti.

¶ Alio aūt mō teſtamēta iure facta infirmant: veluti cū is qui fecerit teſtm̄ capite diminut⁹ [c] ſit: qđ qb⁹ modis accipit prio libro retulim⁹ [d]. Hoc āt caſu [e] irrita fieri teſtm̄ta dicunt [f]: cū alioqui [g] ⁊ q̄ rūpant irrita fiūt: ⁊ ea que ſtati ab initio non iure fiūt irrita ſūt. Sꝫ et ea q̄ iure facta ſūt: ⁊ poſtea ꝓpter capitis diminutionē irrita fiūt: poſſum⁹ nihilominus rupta dicere. Sꝫ qꝛ ſane commodi⁹ erat ſingl'as cās [h] ſingulis [i] appellatiōnib⁹ diſtigui iō quedā nō [k] iure facta dicunt: q̄dā iure facta rūpi [l] vl' irrita [m] fieri.

¶ Teſtamentū iure factū qđ poſtea fit irritū capitis diminutiōe teſtatoris: recōualeſcit de eq̄tate ꝑtoris ſi teſtator tpe mortꝫ fuerit ciuis roman⁹ ⁊ ſui iuris. Ar.

¶ Nō tn̄ ꝑ oia inutilia ſunt ea teſtamenta q̄ ab īitio iure fctā ꝓpt capitꝫ diminutionē irrita fctā ſūt. Nā ſi ſeptē teſtiū ſignis ſignata [n] ſūt pōt ſcript⁹ heres ƀm tabl'as teſtm̄ti bonoꝝ poſſeſſionē agnoſcere ſi mō defūct⁹ ⁊ ciuis roman⁹ [o] ⁊ ſue [p] ꝑtātꝫ mortꝫ tpe fuerit [q]. Nā ſiiō irritū fctū ſit teſtm̄ qꝛ ciuitatē l' etiā libertatē [r] teſtator amiſit aut qꝛ i adoptionē ſe ꝺdit: ⁊ mortꝫ tpe i' adoptiui pr̄is ꝑtāte ſit: non pōt ſcript⁹ heres ƀm tabulas [s] bonoꝝ poſſeſſionē petere.

¶ Poſteri⁹ teſtamētū imperfectū: vl' alia vltima volūtas nō ſolennis: nō tollit primum. Aretinus.

¶ Ex eo aūt ſolo [t] nō pōt infirmari teſtamētū ꝙ poſtea teſtator id noluerit [v] valere vſq; adeo vt et ſi q̄s poſt factum prius teſtamentum poſterius facere ceperit: et aut mortalitate preuentus: aut quia eum eius rei penituit id non perfeciſſꝫ diui ꝑtinacis oratiōe cautū ē ne alias tabl'e priores iure facte irrite fiant: niſi ſequētes iure ordinate ⁊ ꝑfecte [x] fuerit. Nā impfectum teſta

n ¶ Non tamen. Signata ſunt: et poſtea teſtator capite diminutus eſt.

o ¶ Ciuis romanus. vt quando maximam vel mediam capitis diminutionem paſſus fuerit.

p ¶ Sue poteſtatis. vt in minima.

q ¶ Fuerit. Et aliquo iudicio volūtatē ꝑmā retineat. vt. ff. đ bo. poſ. ƀm tabu. l. q̇ ex liberis. §. teſtō.

r ¶ Libertatē immo etiā facto ſeruo teſtatore. vt qꝛ capiatur ab hoſtib⁹ ⁊ ibi fu⁹ moriat: nā tūc valet teſtm̄. vt. ſ. q̇. nō eſt per. fa. teſ. §. fi. q̇. ē cōtra. ſꝫ illud eſt propter fictionē. l. cornelie vt ibi. ⁊. ff. de vul. ſub. l. lex cornelia. Additio. Et tūc qñ ipedimentuꝫ tollit per viā fictionis: vt ibi. vl' reſtōnis in integrum a principe vt. l. ſi q̇s filio. §. pe. ff. de iniuſt. teſta. reconualeſcit teſtamentū etiā de iure ciuili: niſi quo ad relictum tali dānato factū vel ipſius inſtitutione ƀm Ange.

s ¶ Scđm tabulas. Nota ꝙ đ iure ciuili nō admittitur cū ſit irritū teſtamentū: ſed iure pretorio quo inſpecto nō potuit infirmari quod erat factuꝫ cū circa talia ius pretorium nō habeat vim. vt. j. de bono. poſſeſſo. §. quos autem.

t ¶ Ex eo. Solo. bn̄ dici t ſolo: quia ſi pl⁹ interueniat licet non ſit perfectum. ſcđm tamen quandoq; rūpit primū. vt in fi. huius. §. dicemus.

v ¶ Noluerit. Scilicet dicendo hec verba: nolo teſtamentum quod feci valere.

x ¶ Perfecte fuerint. Immo q̄ñq; ⁊ ſi ſint impfecte ſcđe rūpūt prio factas. vt. C. de teſ. ſancim⁹. que eſt ꝯ. Sed ibi tā ex curſu decēnij ꝙ mutatiōe volūtatis illud euenit: nō ſola mutatiōe. Itē ꝯ. ff. de teſ. mili. l. ei⁹ militis. §. ſi militia miſſ⁹. Sed ibi primū erat min⁹ ſolēne iure cōi inſpecto: vñ facile potuit rūpi. (j) Itē contra. ff. de iniuſt. rup. teſ. l. ij. Sꝫ ibi ſcđꝫ lꝫ nō ſit ꝑfectū iure cōi: eſt tn̄ ꝑfectū iure militari. vñ rūpit ꝑ̇mū. Itē cōtra. C. de teſta. l. hac ꝯſultiſſima. §. ſi q̇s aūt. Sꝫ ibi

hoſtib⁹ captum nō redimit tūc indignatiōe q̄dā heredis teſtm̄ viribus vacuat ꝓpterea ꝙ hereditas ex eo non adit ƀm Chriſto fo.

Multa ꝯtraria format ⁊ ſoluit.

in ſcdo fuerunt inſtituti:qui ꝛ alias ab inteſtato ſucceſſuri erant.vnde facile rūpitur primū teſtamētū in quo extranei ſūt iuſtituti:ꝛ facilius admittuntur venientes ab inteſtato.vt ar.ff.de vulg.ꝛ pupil.ſubſti.l. ſi filius.Item contra.C.de teſ.l.nſam.ꝛ ad idē.ʒ.ff.ſi ta.teſta.nulle ex.l.i.§.ſi heres.Sed in iſtis legibꝰ plꝰ fecerat teſtator vt rūperet pmuʒ q: incidit qd magis eſt q̄ ſi aliud teſtm̄ facere voluiſſe.argu.ff.de his qui in teſta. delenẗ.l.ij.Item cōtra.ff.de acqui.here.l.claudius. Sed ibi nō valet primū: non quia ruptum ſit a ſecūdo: ſed quia heres inſtitutus in primo non adiuit ex eo hereditatē vñ nō valet teſtamentū qd heredem nō habet vt.ff.de his que i teſt.de.l.prime. nec poterit eam tranſmittere ſuo heredi adeūdam.vt.C.de ca.tollē.l.vnica.§.in nouiſſimo.Item cōtra.C.de his qui.vt indig.l.hereditas. Sed ibi dixit talia v̄ba q̄ heres erat indignꝰ vel ſitia que plus faciūt q̄ ſi ſimplr diceret nolle priꝰ valere: vel q̄ ſi ſecūdū cepiſſet facere:ꝛ iō ibi recediẗ a primo Uel dic illud qd hic dicitur eſſe verū de iure directo vt non rumpatur primū:ſed tamē aufertur ei hereditas vt indigno:vt ibi.cum hoc cogitauerit teſtator.vt arg.ff.de condi.inſti.l.quidā.in fi. Additio.(1) Uel dic q̄ ille caſus non eſt ꝓprie exceptus a regula quia hic primum erat validū de iure communi: ſed ibi primū erat validum iure ſpeciali ex priuilegio.Ange.

mentū ſine dubio nullū ē [a].

Nō valʒ inſtitutio facta de impatore rōne lit; quā teſtator hʒ cū alio:ſiue inſtitutio ſit pfecta ſiue nō.Et lʒ imperiū ſit legibꝰ ſolutū tamen vult viuere legibus. Aretinus.

Eadē oratiōe expreſſit [b] nō admiſſurū ſe hereditatē eiꝰ qui lit; cauſa pricipem reliquerit [c] heredeʒ:neq; tabulas nō legitime factas in quibꝰ ipē ob eam cauſā [d] heres iſtitutꝰ erat pbaturū [e]. Neq; ex nuda voce hēdis nomē admiſſuꝝ [f]:neq; ex vlla ſcriptura cui iuris auctoritas [g] deſit aliquid adepturū.Secundū hoc diui ſeuerꝰ ꝛ antoninꝰ ſepiſſie reſcripſerūt [h]. Lʒ em̄ (inquiunt) [i] legibꝰ ſoluti [k] ſumus:attamen legibus viuimꝰ [l].

De ioſficioſo teſtamēto.

Solis liberis ꝛ parentibus defūcti ꝛ ſororibꝰ ꝛ fratribꝰ ꝯſanguineis daẗ querela inofficioſi:nō aūt ceteris cognat; hoc colore q̄ſi a demēte factū ſit teſtamētum. Aretinus.

Quia plerūq; parētes ſine cā liberos ſuos exhēdant [m] vl omittunt [n] indu

a Nullū eſt.Nota nichil eſſe qd pfectū nō ſit.C.ad ſilt.cū ſilleianū.in fi.Sed contra.ff.quēadmodum teſt.ape.l.ij.§.teſtamentū.Sed ibi abuſiue d: aliqd quod nō erat pfectū.Item cōtra.C.de teſta.l.hac conſultiſſima.§.ex impfecto.Sed illud ſpeciale ē fauore liberorū.vt ibi diciẗ.ſicut et illud ē ſpeciale in illis: vt difficilꝰ rūpat teſtator illud in quo ipſi inſtituti ſunt. vt in autē.de teſtamen.imper.§.penulti.col.viij.

b Eadē orōne. Expreſſit.Scʒ diuus pertinax.

c Reliquerit.Scilicet in ſolēni teſtamento: quod facit vt duriorem faciat aduerſariū ſuis aduerſarijs que inſtitutio ē odioſa ꝛ inuidioſa.vt.ff.de here.inſti. l.penul.

d Ob eā cauſā.Scʒ litis.nā ſi legitimas nō ꝓbat ſcʒ princeps.multominꝰ probabit non legitimas.

e Probaturū.Id eſt commendaturum.

f Admiſſurum.Id eſt niſi ſolēniter ſit inſtitutus nollet etiam nomen heredis habere.

g Auctoritas deſit.vt quia aliquid deſit propter qd teſtamentum non valet cum multa ſint i eius factione neceſſaria vt.ʒ.de teſtamen.§.j.et.ij.

h Reſcripſerunt.vt.C.de teſ.l.ex imperfecto.

i Inquiunt imperatores.

k Soluti.vt.ff.de le.ꝛ ſena.cō.l.princeps.ꝛ facit.ff.de iure fiſci.l.fiſcus.i.§.fina.

l Uiuimꝰ.Id eſt viuere volumꝰ.vt hic.ꝛ.C.de le.ꝛ cōſti.pn.l.digna vox.ꝛ facit.ff.de leg.ij.qd pnc.ꝛ.l.ſe.ꝛ.ff.de le.iij.l.ex imperfecto.et.ff.de inoffi.teſta.l.papinianꝰ.§.ſi imperator. Additio. Immo contra fiſcū in dubio eſt ferenda ſententia ſi cauſa ſit mere lucratiua.alias ſecus.vt hic Ange.

De inofficioſo teſtamento.

Qualiter ipſo iure teſtamenta infirmanẗ.ʒ.tit.i. dictū ē. Nūc aūt qualiter officiouſ dicis.i.p ſniaʒ iudicis.intētata q̄rela inofficioſi teſtamenti.

Quia plerū q;. Totꝰ iſte titulꝰ diuidiẗ pncipaliẗ in duas partes. Prio ponit qbꝰ pſonis cō petat querela. Scdo qñ querela ceſſat. Scda ibi:ſʒ hec ita. Itē pria ſubdiuidiẗ. Nā prio de q̄rela deſcēdentium contra teſtamenta aſceudentium.Secundo econtra de querela aſcēdentiū cōtra teſtamēta deſcendentiū. Tertio de querela collateraliū.Quarto q̄ querela ē remediū ſubſidiariū.ſcda ibi:nō autē tertia ibi.ſoror. quarta ibi.tā aūt.Are.

Quia plerūq;. Caſus. Po.igiẗ ſic ca.in pria pte. Dñe vos vultis trac.de q̄rela inoffi.teſta.dicat; mihi ſi placet quare q̄rela inoffi.teſt.fuit introducta: Ad hoc rñ.Amice:ideo fuit introducta:q: plerūq; parentes ex linea paterna in teſtō inſtituūt ex̄neos heredes ꝛ liberos ſuos ſine iuſta cā exheredāt vel etiā ex linea materna pretereūt:idcirco in ſubſidiū liberorū introducta fuit q̄rela inoffi.teſta.vt liberi q̄ cōquerūtur ſe a parētibꝰ ſine iuſta cā exheredatos:aut aliquꝰ p̄teritos p q̄relā inoffi.teſ.parētū ſuoꝝ teſtōrū in quo iniuſte bñficio ſue ſucceſſiōis exheredati ſūt:aut ex linea matna p̄teriti poſſūt expugnare ꝛ eodē mō hēditatē ſcptis hēdibꝰ auferre.ꝛ ſub hoc v̄boꝝ colore q̄relā ꝓponēt q̄ſi in ſane mētis fuiſſe parētes cū ordiarēt teſ.Nō aūt dicent parētes fuiſſe furioſos eo tpe quo fecerūt teſtm̄:ſed recte q̄dā fecerūt teſtm̄. Officiū tm̄ pietat; circa ſāguinē ſuū omiſerūt liberos ſuos ſine iuſta cā exheredādo vl p̄tereūdo ꝛ iſtituēdo ex̄neos.

m Exheredant.hoc refertur ad eos qui aſcēdūt per lineam maſculinā ꝛ femininam:ſed ſequens clauſula reſpicit tantum femininam.

n Uel omittunt.hoc tm̄ ad femininā lineā refertur.Nam illarū preteritio ꝓ exheredatiōe habetur. vt.ʒ.de exhere.lib.§.mater.Si autem aliq̄s de linea maſculina omitteret filiū in ptāte:nullū ipſo iure eēt teſtamentū.ſi emācipatū filiū omitteret valeret.ſed per contra tabulas rūpitur.vt.ʒ.de exhe.lib.in pn.et §.emācipatos.hodie etiā emancipatus p̄teritꝰ pōt dicere nullū ipſo iure.vt.ʒ.de exhe.libe.§.nr̄a.als.§. ſed hec quidā.ꝛ.C.de de libe.p̄te.maximū.Accur. Additio. Qd ē verū ſi ſine legitia cā ſit fctā p̄teritio: alias cōtra tabulas habet ſm cōem opi. Ange.

in.mu. cā fa. Ange.

Continuatio

Diuiſio

Zi. 18.

Nichil imperfectū eq̄paranẗ.

Et ita in dubio pſumiẗ ꝓpter fiſci extremā poteſtatē: ſecus in priuato. vt.l.ex hoc c.§.ſʒ de here. ſ.de ali.

ctū ē:vt de inofficioſo teſtamēto agere poſſit[a] liberi q[b] querunt[c] aut inique ſe[d] exheredatos/aut inique p̄teritos[e] hoc colore[f] quaſi nō ſane mētꝫ fuerit cū teſtm̄tū ordinarent:ſed hoc dicitur non quaſi vere furioſ9 ſit:ſʒ recte quidem fecit teſtamētū:nō autez ex officio pietatis. Nā ſi vere furioſ9 ſit: nullū[g] teſtamentum ē.

¶ Nō aūt liberis tātū permiſſū ē teſtamentum parētū iofficioſum accuſare:verūetiam liberoꝝ[h] parentibus. ¶ Soror aūt[i] ꝛ frater turpib9[k] pſonis ſcriptis heredib9 ex ſacris cōſtitutionib9 p̄lati[l] ſunt. Nō ergo[m] cōtra oīs heredes agere poſſūt[n]. Ultra[o] fratres igitur ꝛ ſorores cognati nullo modo aut agere poſſūt aut agentes[p] vincere.

¶ Querela iofficioſi nō hʒ locum vbi cōpetit aliud remedium. Aretinus.

¶ Tā aūt naturales[q] liberi q̄ʒ ſcḿ nr̄e ꝯſtitutionis diuiſionem[r] adoptati[s] ita demum de iofficioſo teſtamēto agere poſſūt ſi nullo alio iure ad defuncti bona venire poſſūt. Nā qui ad hereditatē totā vel partē[t] ei9 alio iure veniūt[v] de inofficioſo agere nō poſſūt. Poſthūi[x] q̄q̄ʒ q̄ nullo alio iure venire pn̄t de iofficioſo agere pn̄t.

¶ Ceſſat q̄rela vbi aliq̄d relinquit: q2 tūc ad ſupplemētum agit. Aretinus.

¶ Sʒ hec[y] ita accipienda ſunt ſi nihil eis penit9 a teſtatorib9 teſtamēto[z] relictū eſt:qd̄ nr̄a ꝯſtitutio[a] ad verecūdiam nature introduxit ¶ Si vero q̄ʒtacunq̄ʒ ps hereditatis vl' res ei fuerit relicta (de inofficioſo querela q̄eſcēte) id qd̄ eis[b] deē vſq̄ʒ ad quartā legitīe partis repleat̄:licʒ non fuerit[c] adiectū boni viri arbitratu debere eam compleri.

¶ Tutor legatū petendo noīe pupilli nō repellit̄ a q̄-

† Supplementū aūt legitie etiā ꝓparatum trāſmittit̄ et durat.xxx. ānis ſcḿ cōeꝫ opinionem Ange.

a ¶ Agere poſſint.ſcʒ ab adita hereditate infra q̄nquēnium. † vt.C.e.ſcimus.§.fi.ꝛ.l.ſi q̄s filiū.in fi.ꝛ.ff.ꝛ papinian9.in fi.ꝛ.C.in q̄.cau.in inte.reſt.nō ē ne.l.ij. Et hoc ꝓpoſita quadā patitiōe ad hoc vt teſtm̄ reſcindat̄:que nō eſt actio proſus:nec accuſatio:ſed mediū tenet.ꝛ q̄nq̄ʒ actio:q̄nq̄ʒ accuſatio dr̄.ſʒ ꝓpri9 dr̄ q̄rela vt not.ff.eo.poſthumis.§.ſi q̄s.

b ¶ Qui.Scilicet liberi.

c ¶ Querunt.i.conqueruntur.

d ¶ Se exheredatos.a qualibet linea.

e ¶ Preteritos.Ab aliquo ex linea feminina.

f ¶ Hoc colore.id ē hac honeſtate verborum.

g ¶ Nullū teſtamentū.vt.ſ.q̄.non eſt per.face.teſt.§.itē furioſi.

h ¶ Liberorū parentib9.ſcʒ ē p̄miſſum accuſare filioꝝ teſtamētū q̄n ſunt ab eis exheredati.ꝛ hoc accipe in filio pagano emācipato al's ſi eſſet miles non ſubijceretur q̄rele.vt.C.e.l.fi.in fi.Itē ſi eēt in ptāte:teſtamētū ipſo iure non valeret.vt.ſ.qui.nō ē permiſ.face.teſta.in princi.ꝛ facit.ff.e.l.nam ꝛ ſi parentibus.

i ¶ Soror autē ꝛ frater.Hoc accipe in ꝯſanguineis et vterinis:vel conſanguineis tantum.(j) nam vterini non poſſunt.vt.C.e.l.fratres.Et no.ꝙ duo dicit iſte §.primum ꝙ frater et ſoror poſſunt agere querela. Secundum ꝙ hoc verum eſt quando turpes perſone inſtituūtur heredes. Additio.(j) Dūmodo ſint ex legitimo matrimonio nati.alias ſecus etiam ſi p̄ reſcriptum principis eſſent legitimati. Item ꝓcedit iſte tex.ſiue ſint exheredati ſiue preteriti dummodo legitimā in totū vel in parte non habeant: quia tunc agunt ad ſupplementum.vt hic per ange.

℗ caſu.

k ¶ Turpibus.Scʒ infamibus ipſo iure:vel p̄ ſententiam.vel etiam de facto. Additio. Et talis infamia iuris vel facti etiam excludit a querela.vt.l.in hareſnam.C.eo.Ange.

l ¶ Prelati ſunt.i.admiſſi ſunt.et tunc turpib9 perſonis ablatiui ſunt abſoluti.Uel dic prelati ſunt.i.prepoſiti turpibus perſonis datiue legendo.

m ¶ Non ergo.Hoc refertur ad primū reſpōſum.vel potius ad ſecundum.

n ¶ Poſſunt.Scʒ de iure.

o ¶ Ultra.Hoc ad ſecundum:vel potius ad primū ſi rite inſpiciatur ſeries textualis.

p ¶ Agētes vincere.ſ.etiā de facto agentes nō vincerēt.meli9 ergo facerēt ſi ſe ſūptib9 inanib9 nō vexarēt.vt.ff.e.l.j.Sed ꝯtra.ff.eo.poſthum9.§.ſi q̄s ex his Sed ibi nemo repulit agētē:repelli tn̄ potuit.vt hic. Sʒ an filij fratrū agāt? Uidet̄ ex hac lr̄a eos excludi. Sed cū hodie vocētur ab inteſtato ꝛ fratrib9 eq̄parētur:forte.et ipſis q̄rela datur.vt in aut.de he.ab iteſta.ve.§.reliquū ꝛ in aut.vt fratrū filij.§.j.col.ix.q̄ ē in.C.de le.here. aut.ceſſāte.ꝛ ar.ff.de inoffi.teſt.l.poſthum9.in p̄n. Sʒ reſpōdent q̄dā ꝙ nō admittūtur ad q̄relā.ꝛ tamen vna cū eo q̄ pōt agere admittunt̄ ab iteſtato.vt.C.de inoffi.teſta.fratres.et.C.cōia de ſucceſſio.aut.itaq̄ʒ.Ul' poſſet r̄ndere ꝙ admittūtur iure diuerſo.naꝫ frater agit q̄rela ꝛ rūpit ꝛ fili9 alteri9 fratris cū ſit ruptuꝫ teſtamētū admittitur ab iteſtato. Accur. Additio. Si autē eſſet ſolus a q̄rela excluderetur.Ange.

q ¶ Tā autē. Naturalis.ſcilicet ꝛ legitimi: nā naturales tantū non agunt in bonis patris:ſed matris.vt.ff.e.ſi ſuſpecta.§.j.

r ¶ Diuiſionē.Ut ab auo paterno vel materno.

s ¶ Adoptati.i.arrogati:q̄ hn̄t quartā ex ꝯſtōe diui pij.vt.ff.e.papinianus.§.ſi q̄s impubes. † Itē adoptati ſi auo paterno dati ſūt.vt.C.de adop.cū in adoptiuis.ſ.de adopti.§.ſed hodie.ꝛ hoc predixit.

t ¶ Partem.Scʒ quartam.ſi autem minus tūc ad ſupplementum agitur.vt.j.§.proxi

v ¶ Veniūt.Id eſt venire poſſunt vt iure legati vl' donatiōis.vt.j.eo.§.penul.vel quia eorum filij vl' ſerui ſunt inſtituti.vt.ff.eo.l.nichil.

x ¶ Poſthumi.Scilicʒ exheredati.nam ſi preteriti ipſo iure rumpitur teſtamentum.vt.ſ.de exhere.lib.§.poſthumi.ſed hodie non poſſunt exheredari.vt.C.eo.ſi quis in ſuo.§.legis.

y Sʒ hec Hoc refert̄ ad ſupradctā a p̄ncipio vſq̄ʒ huc.

z ¶ Teſtamēto.Scʒ iure inſtitutiōis cū teſtamentum facit.vt in aut.vt cū de ap.cog.§.aliud:ſʒ ſi aliaꝫ voluntatē facit ſufficit quo quo relinquatur titulo.vt in aut.de trien.ꝛ ſe.§.primo.colla.iij.

a ¶ Conſtitutio.vt.C.eo.omnimodo.

b ¶ Eis.Scʒ exheredatis vel preteritis.

c ¶ Non fuerit adiectū.vt.C.e.ſancimus.in princi.

† Iſta expoſitio ē mala:q2 arrogatis conſulit̄ alio remedio.ſcʒ p̄ cōditionē.l.vt ibi.ꝛ.l.ſi arrogatio ff.d adoptio.igitur ꝛc.

Caſus. a ¶ Si tutor. Teſtator extraneū inſtituit et filiū ex-
heredauit: ⁊ cuidā pupillo exñti in tutela filij ſui lega-
tum reliquit: qḋ perijt fili⁹ noīe pupilli ſui: nō tñ ideo re
pellit a q̄rela ſuo noīe. Sȝ ꝯ. ff. e. l. ſi. j. rñ. Sed ibi certe
Aduocati ⁊ ꝓcuratoꝝ officiū ē ſpōtaneum. aduocatus vel procurator ſponte faciebat cum illa of-
ficia ſint ſpōtanea. vt. j. man. §. mandatū. at hic etiā ex
neceſſitate: q2 tu-
tela ex neceſſitate
ſuſcipitur. vt. ff. de
tu. et cu. datis ab
his. l. necnon. ⁊ ne
ceſſario gerit. vt
ff. de admi. tut. l. j.
in princ.
b ¶ Nichilomi
nus. Nā videbat
paternū iudiciū
approbaſſe. et ſic
non poſſe poſtea
querela agere: ſed
tñ nichilomin⁹ ꝑt.
vt hic dicit.
c ¶ Pt. s. ſ. ipſi⁹
tutoris. imo erat
exheredatus.
Caſus d ¶ Sed ſi ecō-
trario. Hic teſta-
tor filiū ſuum pu-
pillū exhereda-
uit. ⁊ tutorquem
ipſemet pater fi-
lio dabat legatū
dimiſit. licet ergo
agat de inofficioſo
n. mine pupilli ⁊ ſuccumbat: tñ ad legatum admittit.
Et ita nota. arg. ex hoc et ſuperiori rñſo. ꝙ q̇s agit aliq̇d
interdū nō vt ipe: ſȝ vt ali⁹ ſit. ff. ḋ adop. ſi pt. §. q̇ duos
et. ff. e. ſi heres. §. fi. ⁊. l. aduerſus. §. j. ⁊. C. ḋ admi. tu. cū
quedā. et. ff. de compen. l. penul. C. de dolo. l. j.
e ¶ Igit quartā. ꝯtriū format ex eo qḋ habes. s̄. eo.
§. ſed hec ita: vbi dicit etiā ſi min⁹ q̄rta hȝ: non agit q̄-
rela ſed ad ꝯplementū. Sol. hic loquit an Iuſtinianū.
vt. C. eo. cū q̄rit. ⁊. ff. e. papinianus. §. q̄ñ aūt quartā. at
s̄. ſm Iuſtiniani tēpa. ꝑ. l. C. e. oīmodo. Et illud igit qḋ
Igit inceptiue ⁊ illatiue ſumitur est hic ponitur inceptiue non illatiue: ſic. ff. de iuſti. ⁊ iu
re. ius ciuile. §. hoc igitur. vel lege illatiue: ex eo quod
habes. s̄. eo. §. tam autem. in fine.
f ¶ Iure legati. ſed hodie iure inſtitutionis ſi facit
teſtm̄: vt in autē. vt cū de ap. cog. §. aliud. (i) Si ṽo alia
ſit voluntas ſufficit quoquo relicti titulo. vt in autē. de
trien. et ſe. §. j. Additio (i) Qḋ ē verꝫ etiam in legitima
que debet parentib⁹. Et an ſit neceſſe ꝙ expreſſe relin
quant iure inſtitutionis. an ſufficiat relinquere pro le-
gitima vel falcidia. vide Ange. hic.
g ¶ Inter viuos. ſcȝ data ea conditione: vt hec dona
tio inter viuos in quartam computetur. vt. C. eo. ſi q̄ñ
§. generaliter. et hic ſubijcit. Additio. Qḋ ſatis videt
exprimere ſi dixit dono tibi hoc pro parte tua. arg. l. pe
to. in p̄n. ff. de le. ij. Et eſt ratio iſtius glo. quia legitima
debetur ex bonis que reperiuntur tempore mortis. in
quibus non reperitur hec donatio cum iam in vita pa
tris patrimonium perfecte exuerat. Ange.
h ¶ Alijs modis. vt dotis cauſa et donationis pro-
pter nuptias. vt. C. de inoffi. teſt. q̄ñ nouella.
i ¶ Diximus: vt. s̄. proxi. §.
Portio filijs de k ¶ Pro virili portione. vt. ſcȝ quilibet habeat quar-
tam huius partis quam habiturus erat ab inteſtato:

rela. Idem ſi querela noīe
pupilli egerit: q2 nō amittit
legatū ſibi relictū. Areti.
¶ Si tutor [a] nomīe pupilli
cui⁹ tutelā gerebat ex teſta
mento pr̄is ſui legatū acce
perit cū nihil erat relictum
ipſi tutori a pr̄e ſuo nihilo-
min⁹ [b] poſſit nomīe ſuo de i
officioſo pr̄is [c] teſtamento
agere. ¶ Sȝ ſi [d] ecōtrario
pupilli nomīe cui nihil reli
ctū fuerat de ioffícioſo ege
rit et ſupat⁹ ē ipſe tutor qḋ
ſibi iteſtamēto eodem lega
tū relictum eſt nō amittit.
¶ Sufficit ꝙ fili⁹ habeat
vnā quartam quoquo reli-
cti titulo ad hoc vt excluda
tur a querela: ſiue ſit vnus
ſiue plures. Aretinus.

vt. C. eo. l. parentibus. et. l. cum queritur. Hoc tamen
eſt hodie iure autenticorum mutatum. ſcilicet vt ter-
tia detur ſi ſunt quattuor vel pauciores. Si vero plu
res ſunt filij exheredati habent dimidiam. vt in auten
tica de trien. ⁊ ſe. §. j. que eſt. C. eo. autent. nouiſſima. †
Unde verſus. Quattuor aut infra dant natꝭ iura trien
tem. Semiſſem
vero dant natis
quinqȝ vel vltra.
Et nota i fine hu-
ius tituli. ꝙ qui-
dam dicunt hunc
titulū hodie non
habere locum niſi
inter fr̄es turpib⁹
perſonis heredi-
bus inſtitutis. et
hec fuit ſententia
M. per autentica
que eſt. C. de libe.
prete. vel exhere.
autem. non licet. ⁊
autenc. ex cauſa.
Sed nos dicimus
ꝙ habet locum vt
olim/ quod plene
diximus in autēt.
vt cum de appell.
cogit. §. aliud. in
fine. ⁊ in. d. autēti.
ex cauſa. niſi ꝙ q̄-
dam capitula in
dicta autētica cir-
ca querelam ſunt
innouata: vt quia olim non tranſmittebatur ad here-
dem etiam ſuum niſi eſſet preparata. vt. ff. eodem po-
ſthumus. §. finali. et. le. ſequēt. hodie ſic ad ſuum he-
redem. vt. C. eodem. ſcimus. in fine. Item olim quarta
datur: hodie triens vel ſemis. vt dictum eſt. Item o-
lim filij ſe gratos eſſe probabant: hodie heredes pro-
bant ingratos. vt. C. eodem omnimodo. Item nota
hunc titulum loqui de gratis filijs. ſi enim eſſent in-
grati nichil tenetur pater eis dimittere: vt in autenti-
ca de herede ⁊ falſi. §. exheredatos. et in autentica. de
immen. do. in fine. §. finali. Et ſunt cauſe ingratitudi-
nis. xiiij. quibus filij exheredantur. et. vij. quibus pa-
ter a filijs: vt in autentica. vt cū de appellatione cog.
§. cauſas. et. §. hoc diximus. Et tres quibus frater
a fratre: vt in autent. de nupt. §. ingratitudinem. Ac-
curſius. Additio. Iſte omnes cauſe facile habentur
per hos verſus. Bis ſeptē cauſis exheres filius eſto.
Si patrem feriat vel maledicat ei. Carcere detru-
ſum ſi negligit: ac furioſum. Criminis accuſet: aut
paret inſidias. Si dederit grauia ſibi damna. nec ho-
ſte redemit. Teſtari prohibet aut dat arena locum.
Si prauos ſequitur: vel amat genitoris amicam. Non
ortodoxus: filia quando coit. ¶ Sed pater ex ſeptem
ſi nati ſpernet honorem. Hunc accuſabit. dira vene-
na dabit. Teſtari vetat: aut vxorem diligit eius. Non
redimit captum. dum furit odit eum. ¶ Pellitur a fra
tre frater cauſis tribus. vt ſi. Arguit hunc ſceleris: vel
ei vult tollere vitam. Vel ſi iacturam rerum ſibi mo-
uerit. vnqȝ.

Right margin: bitaſſe nature que ē. † Idem in q̄rta debita parenti bus. Sec⁹ in debita fr̄ibus. An aūt portio vnius fi lij icapa cis ac- creſcat alijs. vi de An- ge. hic. — Pt filiis xiiij. ca- ſib⁹: fili us pꝛez ſeptē: et fr̄ fr̄em trib⁹ ex hereda re pōt. verſus.

¶ Igit [e] quartam quis de
bȝ habere: vt de inofficioſo
agere nō poſſit ſiue iure he
reditario: ſiue iure legati [f]
vl̄ fideicōmiſſi: ſl̄i mortꝭ cā
ei quarta donata fuerit vel
inter [g] viuos i his tm̄modo
caſib⁹ quoꝝ mētionem fa-
cit nr̄a conſtitutio: vl̄ alijs [h]
modis qui i noſtris conſti-
tutiōib⁹ cōtinētur. Quod
aūt de quarta dixim⁹ [i] ita i-
telligendum ē: vt ſiue vnus
fuerit: ſiue plures qb⁹ agē
de iofficioſo teſtamēto per
mittit vna q̄rta eis dari poſ
ſit: vt ꝑ rata diſtribuat eis:
id ē ꝑ virili portiōe [k] q̄rta.
¶ De heredū qualitate et
differentia.
¶ Triplices ſūt hēdes. An

¶ De heredum qualitate et differentia.
¶ Qua heredes de quibus ſupra dictum eſt diuerſi
ſunt: ideo de eorum differentia ⁊ qualitate. i. differenti
qualitate videamus. Accurſius. Continuatio.

diuiſio. HEredes. ¶ Totꝰ iſte notabilis ti. diuiditur pñcipaliter in duas partes. Primo ponit regulam q̄ heredũ ſunt tria gña. Scd̄o illa gña pſequitur ꝛ declarat ſeriatim. Secunda ibi. Neceſſarius heres.

a ¶ Neceſſarij. Scilicet tantum.

b ¶ Aut extranei. De his autem omnibus hic tit. dicit per ordinē vt. j. proxi. §. ꝛ §. ſui. et §. ceteri.

diuiſió. ¶ Neceſſarius ¶ Diuidit i tres partes. Nam primo proſequit primum genus heredũ: ſcilicet qui ſũt neceſſarij heredes tantũ. Secundo proſequit ſecũdum mēbrũ ſiue genus: videlicet qui ſunt ſui ꝛ neceſſarij. Tertio proſequit qui ſunt extranei heredes. Secunda ibi: ſui autē. Tertia ibi: ceteri qui. Item ſubdiuiditur prima pars i quattuor partes. Primo q̄s ſit heres neceſſariꝰ tãtum. Secũdo rationem aſſignat quare ſic vocat. Tertio infert cõſulendo teſtatori qui non eſt ſoluēdo. Quarto prouidet ipſi ſeruo. Secunda ibi: idō. Tertia ibi: vnde qui. Quarta ibi: pro hoc tamen. Ange. areti.

HEredes autē aut neceſſarij[a] dicunt aut ſui ꝛ neceſſarij: aut extranei[b]

¶ Seruꝰ pprius heres a dño inſtitutꝰ dr̄ neceſſariꝰ: q2 ē heres velit nolit. Bõa tñ q̄ poſt mortē dñi q̄rit: ppria ſibi reſeruant. Areti.

¶ Neceſſariꝰ[c] heres ē ſeruus heres iſtitutꝰ. ¶ Ideo q3 ſic appellat: q2 ſiue velit ſiue nolit: oĩno poſt mortē teſtatoris ptinꝰ[d] liber ꝛ neceſſariꝰ[e] heres fit. ¶ Vñ[f] q̄ facultates ſuas ſuſpectas[g] habēt/ſolent ſuũ ſuum primo aut ſcd̄o aut etiã vlteriori gradu heredē inſtituere vt ſi creditoribꝰ ſatis[h] nō fiat potiꝰ eiꝰ heredis[i] bona q̄3 ipſiꝰ teſtatoris a creditoribꝰ poſſideant vł diſtrahãtur: vł inter eos diuidãtur. ¶ Pro hoc tñ incõmodo[k] illō ei cõmodũ[l] p̄ſtatur vt ea q̄ poſt[m] mortē pr̄oni[n] ſui ſibi acq̄ſierit ipi reſeruent[o]

Et q̄3uis bõa defuncti non ſufficiãt creditoribꝰ iterũ tñ ex ea cã res eius quas ſibi acq̄ſierit nō[p] veneunt.

¶ Filiꝰ vł aliꝰ quē nemo p̄cedit i ptãte dr̄ ſuꝰ et neceſſariꝰ heres. ſuus idō dr̄ quia eſt q̄ſi dñs in vita pr̄is. neceſſariꝰ ideo dr̄ q2 idē de iure ciuili heres ē etiam iuitꝰ habet tñ de iure p̄torio bñficium abſtinēdi. Aretinꝰ.

¶ Sui ãt ꝛ neceſſarij heredes ſũt: veluti filiꝰ/filia/nepos/neptiſ ve ex filio ꝛ deinceps ceteri liberi qui i poteſtate[q] morietis mō fuerit. ¶ S3 vt nepos/neptis ve ſui heredis ſint: non ſufficit eũ/eã ve in ptãte aui mortis tēpore fuiſſe: ſ3 opꝰ ē vt pater eius viuo pr̄e ſuo deſierit[r] ſuus heres eē: aut morte interemptꝰ[s]: aut qualib3 alia ratiōe[t] liberatꝰ a pr̄is poteſtate. Tunc eñ nepos neptiſve i locum patris ſui ſuccedit[v]. ¶ Sed ſui q̄dē

iuria afficiat. vt. ſ. qui. ex cau. ma. non licet. §. i. in fi.

k ¶ Incõmodo. quia inuitꝰ hereditati aſtringitur.

l ¶ Cõmodum preſtatur. Sic et alias inuenitur in multis locis vt qui vno caſu grauat debet in alio releuari. vt. ff. de iureiuran. l. eum qui. in prin. — Grauatus in vno d3 alio releuari. Li. 19

m ¶ Poſt mortem. Sc3 ante aditam hereditatē. vt C. ad ſil. l. cum ſileianũ. Vel certe hic protinus videtur adita hereditas. et dicta. l. cũ ſileianũ i alio caſu loquit. Additio. Sc3 quando libertas eſt legata ſine inſtitutione: que ſtatim nō cedit. vt. l. vnica. §. libertatibꝰ. C. de cadu. tol.

n ¶ Patroni. i. qui eſſet patronꝰ ſi eſſet liber inuita illius.

o ¶ Reſeruentur. Separatiōe impetrata ſi bõa patroni nō attingat. i. non incepe rit adminiſtrare. vt. ff. d̄ ſepa. l. j. §. fi. al's. i. ſi incepit adminiſtrare nō poterit poſtea impetrare ſepationem. niſi ſit minor vt. ff. de mi. l. ait pretor. §. non ſolum. quo caſu tãtum. ſc3 cum minor ſeparationē impetrabit: etiã3 ſi iam attigerit hereditatem: non autem vt ab hereditate ſe abſtineat. vt. ff. de acquiren. hereditã. neceſſarijs. §. fina.

p ¶ Non veneũt. Id eſt non venduntur.

¶ Sui autē. ¶ Iſte §. diuiditur in quattuor partes. Primo ponit qui ſunt ſui ꝛ neceſſarij heredes. Secũdo hoc limitat et reſtringit. Tertio rationem reddit quare dicuntur ſui heredes. Quarto rationē ponit q̄re dicuntur neceſſarij. Secũda ibi: ſed vt nepos. Tertia ibi: ſed ſui quidem. Quarta ibi: neceſſarij. — diuiſio.

q ¶ In poteſtate. alias ſi ſunt emancipati extranei ſunt. vt. j. eo. §. ceteri.

r ¶ Deſierit. Improprie ponitur q2 viuo patre nō fuit heres. ſed dicitur deſinere q̄3tum ad id qd̄ futurꝰ erat. ſic ꝛ alias. vt. ff. vſufru. quē ad ca. l. iij. §. deſinere

s ¶ Interemptus. ſcilicet filiꝰ. alias eſt interceptꝰ id eſt remotus ab hoc ſeculo. Unde Ouidius in ſua methamorphoſi loquens de ranis. colla. intercepta videntur. — Ouidiꝰ

t ¶ Alia rōne. Veluti emãcipatiōe vel deportatiōe vt. ſ. q̄ mo. ius pa. po. ſol. §. preterea. ꝛ §. cum autem.

v ¶ Succedit. Ita vt etiam filius emancipatꝰ reſpellat ꝛ nepos qui remãſit in poteſtate ex eo vel alio filio natꝰ admittatur: ꝛ hoc iure ciuili qd̄ non cognouit emãcipatos: q2 erant capite minuti. vt. j. de here.

c ¶ Neceſſarius. Ad hoc vt ſit neceſſariꝰ eſt neceſſe vt ſit ſeruus teſtatoris tempore teſtamenti. vt hic. ꝛ. ff. e. ſi alienũ. in priu. † Itē et tempore mortis. vt. ſ. de here. inſti. §. ſeruus. Item quod non ſit alteri legatus: tunc enim legatario quereret hereditatem: ꝛ ipe eius eſſet. niſi idem ſeruus ſibi ſubſtitutus eſſet heres et liber. vt. ff. de pupil. ſubſti. l. fina. §. i.

† Dic hoc verſus ſiue iſolidu3: ſiue p pte ſit heres. vt ibi not. glo.

d ¶ Protinus. Id eſt ſtatim. ꝛ ſi quidem pure inſtitutus eſt a ſeipſo libertatem cõſecutus videtur. vt. ff. de acqui. here. ex parte. ꝛ. ff. de here. inſti. ſi ſub conditione. §. fina. et etiam ignorans. vt. ff. ſi cer. pe. eiꝰ qui. et. ff. de teſtamen. qui in domini.

e ¶ Et neceſſarius. Niſi ſit inſtitutus ſub hac conditione ſi vellet: que verba faciunt eum volũtarium: ſed in extraneo nl̄ operantur. vt. ff. de condi. inſti. ver ba. et. ff. de here. inſti. cornelius.

f ¶ Unde. Quia neceſſarius.

g ¶ Suſpectas. Ut quia ſciunt ſe nō eſſe ſoluendo. et facit. ſ. qui. ex cau. ma. non li. in princi. ꝛ. ſ. d̄ vulga. ſubſti. in princi.

h ¶ Satis non fiat. ſcilicet ab hoc ſeruo herede ꝛ libero inſtituto.

i ¶ Heredis. i. ſerui inſtituti: ꝛ hoc ne defunctus in-

heredes ideo appellant[a]: qꝫ [b]domeſtici heredes ſūt ꝛ viuo quoqꝫ p̄re quodāmodo dn̄i exiſtimant[c]. Unde etiam ſi quis iteſtatus moriat̄: prima cauſa eſt in ſucceſſiōe liberoꝝ[d]. ¶ Neceſſarij vo ideo dicunt[e] qꝫ omnino ſiue velit ſiue nolit: tā ab iteſtato q̄ ex teſtamēto ex lege. xij. tabulaꝝ hēdes fiūt[f]. Sz his p̄tor pmittit[g] volētibꝰ ſe abſtiere ab hereditate vt potiꝰ parentis q̄ ipſoꝝ bona ſimilit̄ a creditoribꝰ poſſideantur.

¶ Qui nō eſt in poteſtate moriētis tēpore mortis dicit̄ heres extraneꝰ. Areti.

¶ Ceteri q̄ teſtatoris iuri ſubiecti nō ſūt extranei heredes appellant[h]. Itaqꝫ liberi quoqꝫ nr̄i q̄ in poteſtate nr̄a nō ſūt heredes a nobis inſtituti extranei heredes nobis vident̄. Qua de cāa q̄ heredes a mr̄e inſtituunt̄: eodem numero ſunt qꝫ femine ipoteſtate liberos non habēt[i]. Seruus quoqꝫ hēs a dn̄a iſtitutꝰ ꝛ poſt teſtamētū factū ab eo manumiſſꝰ eodē nūero habet[k].

¶ Heres extraneꝰ tribꝰ tēporibꝰ dz eſſe capax videlicet tempore teſtamēti: mortis teſtatoris: ꝛ aditionis. Incapacitas aūt medij tēporis non nocet. Aretinꝰ.

¶ In extraneis[l] heredibꝰ illd obſeruat̄ vt ſit cum eis teſtamēti factio[m] ſiue heredes ipſi iſtituantur: ſiue hi qui i ptāte eoꝝ[n] ſunt: ꝛ id[o] duobꝰ[p] tēporibꝰ iſpicitur[q] teſtamenti quidem facti tēpore vt ꝯſtiterit inſtitutio: mortis vo teſtatoris vt effectum habeat. hoc ampliꝰ ꝛ cum adierit hereditatē eē dz cū eo teſtamenti factio ſiue pure ſiue ſub cōditiōe heres iſtitutꝰ ſit. Nam ius heredis eo maxie tēpore iſpiciēdū ē quo acquirit hereditatē. Medio aūt tēpore iter factū teſtamentū et mortem teſtatoris: vel ꝯditionē inſtitutiōis exiſtentē mutatio[r] iuris nō nocet heredi quia (vt diximꝰ) tria tēpora[s] inſpici debent.

que ab inteſt. de. §. emācipati de iure autē p̄torio ſoli filij emācipati admittūtur: nō nepotes. vt di. §. emancipati: ſed per edictum de coniūgendis cū emancipatis liberis eius: admittitur ſimul filius ꝛ nepos. v. ff. de ꝯiung. cum emā. l. i. §. ſi. Qđ (.i. q ſimul nepos cū patre vel fratre patris admittat̄) locum hodie nō haberet cū ſit ſublata oīs differētia q̄ fiebat occaſiōe emācipatiōis. vt in autē. de he. ab inteſt. §. j. col. ix. Accur. Additio. Qđ eſt verū q̄n ab inteſtato ſucceditur nullo facto teſtamēto. vl facto: ſed nō ſolēniter: aut eo per querelā penitus expugnato. ſecꝰ ſi p ꝯtra tabulas de iure p̄torio filius ſuccedat: qꝫ etiā hodie procedit dicto ti. de cōiungen. Ange.

a ¶ Appellantur. ſ. ſupradicti filij et nepotes.

b ¶ Quia domeſtici. Nota filium domeſticū patri. Sūt et alij multi domeſtici. vt. C. de his q̄ ad eccle. ꝯfu. pn̄ti. §. ſane. Ac. Additio. Et ideo ex furto facto p filiū ſuū aut vxorē nō orit̄ actio ciuilis vel criminalis cū ſit domeſticum niſi eſſet magnū. qđ nota ſm Ange.

c ¶ Exiſtimantur. Scz ex artificio iuris ciuilis qđ fingit eandē perſonam patrē ꝛ filium. vt. C. de impu. et ali. ſub. l. fina. Item eandem vocem vtriuſqꝫ. j. de inuti. ſti. §. ei qui. Item ꝛ ideo videtur dominus. quia in illis bonis patris alitur ſicut ipſe pater: ſicut vxor dn̄a dotis dicit̄ ꝛ habere poſſeſſionem. vt. C. de iure do. in rebus. ꝛ. C. qui po. in pig. l. fi. † Item ꝛ poſſeſſionē viuo patre habere videtur filius. vt. ff. pro he. l. ij. in fi. hinc eſt q ſola adminiſtratio dicitur tranſire ad filiū cū pater moritur. vt. ff. de li. ꝛ poſthu. l. in ſuis.

d ¶ Liberorū. vt. j. de here. q̄ ab inteſta. §. j.

e ¶ Dicuntur. Scilicet dicti filij.

f ¶ Heredes fiūt. Sz iure ciuili inſpecto. aliud de pretorio vt ſubijcit: quod preualet.

g ¶ Pretor permit. Scz liberis in poteſtate poſitis non vt habeant neceſſitatē adire pretorem: ſed ſufficit ſi ſe non immiſceāt. vt. ff. de acqui. here. ei qui ſe. ꝛ. C. ſi vt ſe ab here. abſti. l. i.

h ¶ Ceteri. Appellantur. ſic. C. de rei vxo. ac. §. extraneo. Additio. Alio modo dicitur extraneus ille cui nichil attinet/ vel nō eſt de aſcendenti aut deſcendēti linea. Que faciūt ad queſtionē de eo q̄ pmiſit nō alienare in manū extraneā ſm Jo. fab. ꝛ Ange. hic.

i ¶ Non habent. vt. ſ. de adop. §. femine.

k ¶ Habetur. Scz vt ſit heres extraneus. nam non conſequitur iſte vtrūqꝫ. ſcilicet libertatē ꝛ hereditatē ex dn̄i teſtamēto qđ ē neceſſe vt ſit heres neceſſariꝰ vt. ſ. de here. iſti. §. ſi vero a viuo.

l ¶ In extraneis heredibꝰ. Iſte. §. habet ſub eadē rubrū fora. m. l. ſi alienū ſuū. ff. de her. inſti. circa pn̄. vſqꝫ ad fi. legis

m ¶ Teſtamēti factio. Paſſiue accipe. i. vt poſſit cape ex teſtamēto. qđ poteſt quilibet: exceptis quibuſdā q̄s nota. j. titu. j. §. legari.

n ¶ Eorū. Nā ſuo inſtituto domini pſona inſpicitur. vt. ſ. de here. inſti. §. ſeruus autem plurium.

o ¶ Id. ſcilicet q ſit capax.

p ¶ Duobꝰ tēporibꝰ. al's tribꝰ: et al's duobꝰ. ſed tamē tria ſubijciūtur tempora: vt ſubijcit.

q ¶ Inſpicit̄. teſtamenti facti: vt ꝯſtiterit inſtitutio: ꝛ mortis teſtatoris: vt effectū habeat ita eſt textus. i. l. ſi alienū. ff. de here. inſti. ꝛ re vera melius ꝛ ornatius q̄ hic.

r ¶ Mutatio. vt qꝫ medio tpe efficiatur non capax: tamen his tribus temporibꝰ bene inuenitur capax † vt hic ꝛ. ff. de here. inſti. ſed ſi in cōditione. §. ſolemus. et. l. ſi alienum. §. in extraneis. Sed contra. ff. de acq̇. here. ſi ſeruus eius qui. Sed certe q ſeruus in ſeruitute nō dicebatur capax: vt ibi: ex perſona domini pn̄cipaliter erat. nam dominus erat non capax: vnde eo manumiſſio non nocet ei manumiſſio: cum preſumat̄ nunc q et tunc fuerat capax. Item ſunt ar. cōtra. ff. p emp. l. ij. in prin. et in autē. vt cum de appella. cogno. §. generaliter. Additio. Dic prout loquitur ibi in cōtractu emptionis concordat: ſed cum loquitur in alijs contractibus contradicit: ſed ibi loquitur in capace ꝛ qui non patiebatur defectum in perſona ſua: ſed hic ſecus. Ange.

s ¶ Tria tēpora. Scz in extraneo herede: ſz in ſuo et neceſſario exigitur vnū ſm Jo. ſcilz tp̄s mortis. vt ſ. e. §. ſui. Uel ſz Azo. etiā tempus teſtamēti inſpicit̄. tempus aūt adite hereditatis nō inſpicitur. qꝫ ſtatum

Domeſtici qui ſunt.

Pat̄ ꝛ filius eadē perſona fingunt.

Dic q immo maritꝰ eſt dn̄s ꝛ poſſeſſor ꝯſtāte matrimōio ſi vxor. vt l. doce. cū ibi no. per glo. et do. xo.

C. de rei vē. Sed mortuo viro dominium trāſfert i vxorē ꝛ pinde eſt ac ſi ſp fuiſſz apđ eā vt. d. l. i rebus: C. de iu do. ſz in filiū nō trāſfert: ſz ꝯtinuat. vt l. in ſuis ff. de lib. ꝛ poſthu.

† Niſi ex tali mutatiōe tacite induceretur repudiatio hereditatis. vt qꝫ faceret aētū ꝯtrariū incōpaſſibilē: puta intrādo religionem fratrū miorū. Idē ieo q̄ ipetrauit pimū bn̄ficiū vacatuꝝ. Et in teri dn xit vxorē vl' hitū dimiſit q̄ reaſſū pto vel mortua vxore vacat bn̄ficium: vt hic per Jo. fab.

ſunt heredes patre mortuo. ſcȝ de iure ciuili. vt. ff. de ſuis ⁊ le. in ſuis. In neceſſarijs autē tantum duo tempora inſpiciūtur. ſcȝ teſtamenti: ⁊ tempus mortis. vt. ff. de heredi. inſti. ſi alienum. §. reſpon. ⁊ l. ſeruum.
a ¶ Teſtamenti factionē. ſ. in actiua ſignificatiōe.
b ¶ Acquirere. Scilicet poteſt.
c ¶ Factionē. In paſſiua ſignificatione.
d ¶ Sibi ſi ſūt ſui iuris.
e ¶ Alij. ſi ſūt in aliena ptāte vt hic. et. ff. de teſta. l. filiuſfa. et facit. ff. de flu. l. j. §. fi.
f ¶ Extraneis. Abſtinendi. vt ē ſu⁹ heres cui datur abſtinēdi facultas per pretorem. vt. ſ. eo. §. neceſſarij.
g ¶ De adeūda. Nota h̄ quattuor pportionabilia. ſcȝ immiſcere. et abſtinere: q̄ duo pertinent ad ſuos heredes. Item adire: ⁊ repudiare: q̄ duo ptinent ad extraneos: vt hic dicit̃. Sed quādoq̄ȝ ſuus dicitur adire et repudiare. vt. C. de legi. here. defunctis.
Heredes ſui imiſcent ⁊ abſtinent: adeūt ⁊ repudiant extranei.
h ¶ Deliberare. Infra annum deliberatiōis petito tēpore et indulto ab iperiali culmine. a nr̃is autem iudicib⁹ infra. ix. menſes: et non niſi ſemel peti poteſt. vt. C. de iu. deli. ſcim⁹. §. ⁊ hoc quidem.
Deliberandi tēpus.
i ¶ Omnibus. Niſi ſint vſi iure cōi. vt. ff. de mio. l. verū. §. itē non reſtituit̃. Itē niſi iurauerit adult⁹ ſup ɔctū. vt in. l. frederici. hac edictali. i aut. d pace tenēda. §. itē ſacra
k ¶ Succurrit. vt. ff. de mi. ait pretor. §. ſed et ſi hereditatem.
l ¶ Maiori. Scȝ cuidam pro priuilegio.
m ¶ Veniam. abſtinendi. Accurſius.
n ¶ Grāde es. ſic. ff. de ɔdi. indebi. l. ij. §. ſi q̄d. ⁊ l. iij.
o ¶ Gordianus. Sed vbi ſunt leges iſtorum imperatorum: Reſpon. nō habemus: ſed habetur mentio earum. C. de iu. deli. ſcimus in prin.

¶ Teſtamēti factio capit in actiua ⁊ paſſiua ſignificatione

¶ Teſtamenti autē factionem [a] non ſolum is habere videt̃ qui teſtamētum facere pōt: ſed etiam qui ex alieno teſtamento vel ipſe capere pōt: vel alij acquirere [b]: licet nō poſſit facere teſtamētum. Et ideo furioſ⁹/ et mutus/ ⁊ poſthumus/ ⁊ infās/ ⁊ filiuſfami. ⁊ ſeruus alien⁹ teſtamēti factionem [c] habere dicunt̃. Licȝ eñ teſtamētū facere non poſſint: attamē ex teſtamento vel ſibi [d] vel alij [e] acquirere poſſunt.

¶ Extraneis heredib⁹ facultas libera ē adire ⁊ repudiare niſi ſemel fuerit hēditas adita: q2 tūc nō pōt repudiari niſi a minore. Are.

¶ Extraneis āt heredib⁹ deliberādi ptās ē de adeunda hereditate vel nō adeūda. Sȝ ſiue is cui abſtinendi [f] ptās ē imiſcuerit ſe bonis hereditatis: ſiue extrane⁹ cui de adeūda [g] hereditate deliberare [h] licet adierit poſtea relinquēde hereditatꝭ facultatē nō hȝ niſi minor ſit. xxv. annis. Nā hui⁹ etatis hoībus ſic in ceteris oībus [i] cauſis deceptꝭ (ita ⁊ ſi timere dānoſam hēditatē ſuſcepint) ptor ſuccurrit [k]

¶ Sciēdū ē tñ diuū adrianū etiā maiori [l]. xxv. annis veniā [m] dediſſe cū poſt aditā hēditatē grāde [n] es alienū (qd̄ adite hereditatis tēpore latebat) emerſiſſȝ. Sȝ hoc q̄dē diu⁹ adrianus cuidā ſpeciali beneficio pſtitit diu⁹ aūt gordian⁹ [o] poſtea militib⁹ tm̄mō hoc ɔceſſit.

¶ Hodie pōt heres ſine deliberatiōe ɔficiēdo inuētariū ſecure ⁊ ſine dāno adire hereditatem. Aretin⁹.

¶ Sȝ nr̃a beniuolētia cōe oīb⁹ ſubiectꝭ impio nr̃o pſtitit [p] hoc [q] bñficiū ⁊ ɔſtitutionē [r] tā eq̄ſſimā [s] q̄ȝ nobiliſſimā [t] ſcpſit: cui⁹ tenorē ſi obſuauerit hoīes lȝ eis adire hēditatē ⁊ intm̄ teneri q̄tū valere bōa hereditatꝭ cōtingit: vt ex hac cā neq̄ȝ deliberatiōis auxiliū fiat eis neceſſariū niſi (omiſſa obſuatiōe nr̃e ɔſtitutiōis [v]) ⁊ deliberādū exiſtimauerint: et ſeſe veteri grauamini [x] aditionis ſupponere maluerit.

¶ Heres dicit̃ adire hereditatē gerēdo ſe p herede in aliq̄ actu. vl̃ nuda volūtate re vl̃ vbis dclarata: ⁊ ita pōt repudiare: dūmō ſciat hereditatē ſibi dlatā q̄uis ſit mutus. Aretinus.

¶ Itē extrane⁹ heres teſtamēto iſtitut⁹: aut ab iteſtato ad legitimam [y] hereditatem vocatus. pōt aut p herede gerendo / vel etiam nuda [z] voluntate ſuſcipiēde

p ¶ Sed noſtra. Preſtitit. alias preſtauit.
q ¶ Hoc. Scilicet vt aliq̄s non grauetur ppter improuiſum debitū. vel etiā puiſum: ſi ē nō ſufficiēs hereditas. vt. C. de iu. deli. ſcimus. §. ex oibus. ⁊ hoc fctō inuentario ſi res pſentes ſunt infra tres mēſes. ſi abfuerūt itra annale ſpaciū. vt. C. de iu. deli. ſcim⁹. §. ſin autē dubi⁹. et. §. ſin autem a locis
Inuētarij faciēdi tēp⁹.
Additio Quot ⁊ que requirant̃ in inuētario vide h̄ plene ⁊ ordinate per Ange.
r ¶ Cōſtitutionem. vt. C. de iu. deli. ſcimus.
s ¶ Equiſſimā q̄tū ad tractatū
t ¶ Nobiliſſimam. quātuȝ ſcd̄ ſententiam.
v ¶ Cōſtitutionis. Que de compoſitiōe dicti inuētarij loquitur.
x ¶ Veteri grauamini. Sed qd̄ erat grauamen: Rñ. tenebat̃ inſolidū oibus creditoribus ⁊ legatarijs etiam ſi excedant mēſurā hereditatis vt. C. de iur. deli. l. fi. §. ſi ꝓ poſtq̄ȝ. Si autem petijt tēpus ad deliberandū: et facit etiā inuētarium creditoribus q̄dem tenet̃ inſolidū: ſed de legatꝭ detrahit falcidiā ſiue adierit hereditatē infra deliberatiōis tēpus: ſiue non recuſauerit. ſȝ ſi nō feciſſet inuētariū omnib⁹ inſolidū teneretur. vt. C. de iu. deli. l. fina. §. ſi autē hoc aliquis ⁊. §. ſi quis autē.
Inuētariū non faciētes in quo gnātur.
y ¶ Itē. Ad legitimā. ſ. iure ciuili: aliud ſi iure pretorio tunc eñ neceſſe habet corā pretore agnoſcere. vt. C. de iu. deli. l. i. ⁊ l. puberē. ⁊ l. ſuū. ⁊. C. q̄ admit. ad bono. poſ. l. vlti.
Additio Dic q̄ ſola cognitio bonoꝝ poſſeſſionis facta corā ptore ēt nō auctorāte ſufficit ſiue ſit bonorū poſſeſſio ſm tab. ſiue ab inteſtato. ſiue etiā ɔ tab. vt ē glo. ſingl̃aris in. l. fi. §. j. C. de cur. fu. in ꝟ. p antiq̄. An.
z ¶ Nuda volūtate. opȝ tñ q̄ extriſecus declaret̃. ſi q̄d ꝫ p herede velut heres geſſit vt h̄ dicit: tūc volūtatē illā declarat: niſi pteſtet̃ (j) ſe nō vt heredem fa

hereditatȝ heres fieri. Pro herede[a] ãt gerere q̇s videtur ſi reb⁹ hereditarijs tanq̃ȝ heres vtat̃ vel vendendo res hereditarias: aut predia colendo/locando ve: et quoquo modo ſi voluntatē ſuam declaret vel re vel verbo de adeunda hereditate dummodo ſciat eum in cuius bōis pro herede gerit teſtatū inteſtatum ve obijſſe[b]: et ſe ei heredem[c] eſſe. Pro herede enim gerere ē p dño[d] gerē. Veteres ei heredes p dñis appellabãt. ſicut ãt nuda volūtate extrane⁹ heres fit: ita ƺtraria deſtinatiōe[e] ſtati ab hereditate repellit̃. ¶ Cū q̇ ſurdus vel mut⁹ nat⁹ ē vl' poſtea fact⁹: nihil phibet p herede gerere: ⁊ acq̇rere ſibi hereditatē ſi tñ itelligit[f] qd̕ agit

¶ De legatis.

¶ Ex cā licȝ mutare ppoſitum. Vel ſic. Ex cā licȝ immiſcere i vna materia aliā materiā: licȝ non ſit oīno ſimilis: dūmodo vna materia trāſeat ⁊ ƺformitatē habeat cū alia materia. Arc.

Poſt hec[g] videam⁹ de legatꝭ: q̄ pͣs[h] iuris extra propoſitā[i] quidem materia videt̃. Nā loq̇mur[k] de his iuris figuris[l] qb⁹ p vniuerſitatē res nobꝭ acq̇rūt̃: Sȝ cū oīo[m] d̕ teſtamētꝭ[n] ⁊ de heredib⁹[o] qui teſtamēto īſtituunt̃ locuti ſum⁹: nō ſine cā ſequēti[p] loco poteſt hec iuris materia tractari.

cere. vt hic. et. ff. de acqui. here. l. pro herede. in pn̄. et. l. gerit. Sed ƺ id qd̕ dicit hic nuda voluntate ē. C. de iu. deli. l. potuit. Sed certe ē neceſſaria volūtas ⁊ actus ſi ab actu incipias. ſic ⁊ al's. ff. de acq̇. poſ. quēadmodum. Additio. (ſ). Que ꝑſtatio non ē neceſſaria vbi facit actū piium q̇ dilationē non recipit: nec releuat vbi facit actuȝ ƺriuni. vt. c. cum. M. ferrarienſis. de ƺſti. ſm Io. fa. et Ange.

a ¶ Pro herede. i. factꝭ ipis gerendo p herede.

b ¶ Obijſſe. Alias enim niſi hoc ſciat non ꝑiudicat ſibi aditio. naȝ nō videt̃ adire: vt hic et. ff. de acq̇. here. ſiis ad quem. ⁊. l. eum qui duobus

c ¶ Heredē eē etiam pure. nam ſi ſub conditione non pōt ante exiſtentē cōditioneȝ adire. vt. ff. d̕ acq̇. here. is qui heres Sunt et alia neceſſaria: ſcȝ vt ſit liber/⁊ ſui iuris qui adit: al's non poterit niſi iuſſu pris vl' dñi ꝑcedēte. vt ff. eo. ſi q̇s mihi. §. iuſſu. et. l. q̇tiens.

Heredi tatē adi re volenti mlta ſunt neceſſaria

Item opȝ q̧ ſit cōpos mentis. vt in fi. hui⁹ ti. Idē q̧ ſit maior. xiiij. annis: al's non pōt adire. vt. ƺ. de iure deli. potuit. et. l. ſi infanti. Item q̧ ſciat mortuū eſſe teſtatorem: alias non pōt adire. vt. ff. de acqui. here. is qui heres. §. ſi quis dubitet. ⁊. l. qui hereditatem. ⁊. l. nemīnē et. l. qui ſuperſtitis. Item certus de conditione teſtatoris eſſe debet. vt. ff. de acqui. here. l. heres. j. §. fi. et. l. ſequen. Additio. Simile habetis in. l. illud. ii pars here. pet. et. l. is qui putat. de acquirē. here. hinc ē quod vulgo dicitur q̧ ille qui vult adire hereditatem debet ſcire cauſam ex qua defertur. vt. l. ſi is ad queȝ. de acqui. heredi. ſm Chriſtofo.

d ¶ Pro domino. vnde herus. i. dominus. vt. ff. ad. l. acquil. l. item mela. §. legis acquilie. Item dicūt teutonici here. id eſt dominus.

e ¶ Deſtinatione. dummodo ⁊ hoc actu extrinſeco declaretur. Arg. tamen. cōtra. ff. de pecu. leg. nō ſtatim Additio. Sed ibi erat acquiſitum dño. vel ibi in actu qui realitãtem requirit Io. fab.

f ¶ Intelligit. non ergo demens vel furioſus.

Continuatio. ¶ De legatis. ¶ Dic q̧ textus continuat iſtam rubricam. Vel ſic. Dictum eſt. ſ. de teſtamētis in quibus legata relinquuntur. Nunc ſequitur videre de ipſis legatis.

Diuiſio. Poſt hec. ¶ Totus iſte titulus diuiditur principaliter in q̇nq̧ ꝑtes. Primo continuat ſe ad precedētia. Secūdo ponit diffinitionem legati. Tertio recitat quot genera legatorum olim erãt. Quarto illud corrigit. Quinto incipit tractare materiam legatorum. Secunda ibi. Legatū. Tertia ibi. Sed olim. Quarta ibi. Noſtra autem. Quinta ibi. Non ſolum autem. Et illa quinta ſuo loco ſubdiuidetur.

¶ Poſt hec. Caſus. ¶ Po. igitur ſic ca. In ꝑma parte dicit Iuſti. continuando ꝓceſſum ſuū. Poſt hec q̄ diximus. ſ. de teſtamentis. videamus de legatis nunc: ſed certe hec pars iuris q̄ circa legata vtitur vr̄ eſſe extra ꝓpoſitam materiā: nā locuti ſumus. ſ. de illis ſolis iuribus quib⁹ p vniuerſitateȝ nobis acquirit̃. Igit̃ vr̄ mihi q̧ materia legatoꝝ hic nō debeat trac. Sȝ licȝ hoc pma facie videri poſſit: tñ cuȝ diligēter de teſtamentis locuti ſumus: ⁊ de heredibus qui in teſtamento inſtituunt̃ cum legata relinquant̃ in teſtamētis ⁊ ab heredib⁹ ꝑſtētur. Ideo poteſt in hoc loco nō ſine ratione competēti materia legatarioꝝ tractari.

g ¶ Poſt hec. Scȝ que diximus ſ. de teſtam. ordi. huculq̧.

h ¶ Pars. ſcilȝ que eſt circa legata. ⁊ lōga ē: vt ptȝ ff. eo. per multas rubricas.

i ¶ Propoſitā. ſ. p quas perſo. nobis acqui. §. fina.

k ¶ Loquimur. i. locuti ſumus. Et ſic tēpus p tpe ponitur: vt. C. ex qui. cau. infa. irro. ſi poſſidonium. Vel loquimur. i. loqui deberemus ſi materiam precedentē proſequeremur (ſ) ſic in auctē. de cōſanguinei. et vter. fra. ſi igitur. col. vj. Additio. j. Dic q̧ preteritum perfectum ſubiunctiui in contractibus quando non poteſt verificari in preterito trahitur ad futurū. vt. l. cum ſtipulantur. ff. de verbo obli. ſed in teſtamentis ⁊ legibus que dant formā ⁊ eſſentiam capiūt a futuro ſm Ang.

l ¶ Figuris. id ē partibus vel formis. que quattuor ſunt: per ſucceſſionem ciuilem: per pretoriam: per arrogationē: per adiectionē conſeruāde libertatis cā. vt. ſ. per quas perſonas nobis acquiritur. §. fina.

m ¶ Omnino. Id eſt diligentiſſime.

n ¶ Teſtamentis. vt. ſ. de teſta. ⁊ tribus ſe. ti.

o ¶ Heredibus. vt. ſ. de he. inſti. vſq̧ huc.

p ¶ Sequenti. Quia nec debentur niſi in teſtamēto relicta: ⁊ poſt heredis inſtitutionem. Sed hodie cōtra in vtroq̧. vt. j. de fidecom. he. §. preterea. et. j. eo. §. ſed non vſq̧. et. §. ante.

¶ Legatum. ¶ Diuiditur in ſeptem partes. Primo ponit qualiter diffinitur legatū. Secūdo quot erant olim genera legatoꝝ. Tertio qualiter vnūquodq̧ genus legatorū fiebat ſi. e erant certa verba aſſignata. Quarto qualiter dicta verborum ſolemnitas ē hodie ſublata. Quinto qualiter per Iuſtinianum omnes iſti modi legandi vel omnia iſta genera legatorum ſunt redacta ad vnam materiam: ⁊ legatarij s datur ius proſequendi legata altero de tribus modis. Sexto remouet differentiam q̄ erat inter legata ⁊ fideicommiſſa. ⁊ Diuiſio.

ea adequat. Septimo rñdet cuidam tacite obiectiōi. Secūda ibi. Sʒ olim. Tertia ibi. Et certa q̄dā. Quarta ibi. Sʒ ex ↄſtōnibus. Quinta ibi. Noſtra. Sexta ibi. Sed nō vſqꝫ. Septima ibi. Sed ne in primis. Arek.

¶ Legatū itaqꝫ ē. Caſus. ¶ Hic incipit ſcđa ps in qua ſic po. ca. Dñe iā video ꝙ vultis trac. de legatis. Dicatis ꝙ michi ſi plcꝫ q̄d eſt legatū? Ad hoc rñ. Amice legatum ē donatio quedam a defuncto relicta.

a ¶ Legatū. ſic ff. đ leg. ij. l. legatū ſʒ aliter diffinit. ff. eo. j. l. legatum ē.

b ¶ Donatio q̄dā. Sūt em̄ tres donatiōes: vt. ff. đ dōa. l. j. Et differt hec a donatiōe cā mortis: vt diximꝰ. ꝫ. đ do. §. j. in fi. §. Itē a donatiōe inter viuos cū legatū reuocari poſſit vſqꝫ ad mortē. vt ff. de adimen. le. l. iij. in fi. ꝛ. l. iiij. Sʒ in donatione inter viuos nō eſt ita. vt ꝫ. de do. §. alie. (j)

¶ Diffinitio legati. An.

¶ Legatū [a] itaqꝫ eſt donatio [b] q̄dam a defūcto relicta ab herede p̄ſtanda.

¶ Antiqua ſolēnitas ꝟborū q̄ olim in legatꝭ obſeruabatur: ē hodie ſublata.

¶ Sʒ oli quidē erant legatoꝝ genera quattuoꝛ ꝑ vendicationē: per damnationē ſinendi modo: per p̄ceptionē. ¶ Et certa quedā [c] verba cuiqꝫ gñi legatorū aſſignata erāt: ꝑ q̄ ſingula genera legatoꝝ ſignificabantur. ¶ Sʒ ex conſtitutionibꝰ [d] diuoꝝ principum ſolēnitas hmōi verborū penitꝰ ſublata eſt [e].

Item differt ab hereditate: cū hoc ſingulare ꝛ ſine onere ſit: illud vero vniuerſale ꝛ cum onere: vt. ff. mā. ſi hereditatem. ꝛ arg. ff. de eden. quedam §. nichil intereſt. Additio. (j) Et hec inducunt ad queſtionē ſi teſtatoꝛ dicat dono ticio fundum preſenti et recipienti: an cenſeatur legatum vel donatio. vt per Joh. fa. ꝛ Ange.

¶ Sed olim quidē. Caſus. ¶ Hic incipit tertia ps in qua ſic po. ca. Dicit imperatoꝛ ꝙ olim erant quattuoꝛ genera legatorum aſſignata ꝑ q̄ quidem ꝟba genus legatoꝝ diſcernebat. Si ei teſtōꝛ legabat his ꝟbis. puta vendica tibi rē illā. tunc dicebat illud genꝰ legati ꝑ vendicationē. Si autē dicebat teſtōꝛ heredi ſuo. dāno te ticiū legatario illā rē dare: tunc illđ legatū dicebat per dānationē. ſi dicebat heredi ſinito ticio illā rē hr̄e. tunc dicebat ꝑ ſinēdi modū. Si ꝟo dicebat alteri heredū illā rē ꝑcipito. i. añ partē hereditariā capito. tūc dicebat ꝑ p̄ceptionē. Et ita ſingula gña legatoꝝ ex ꝟbis ſingulis q̄bus teſtōꝛ in legādo vtebat: ꝓpriū nomē ſoꝛtiebat: ꝛ hoc ita antiq̄tas obtinebat. ſʒ poſtea ex ↄſtōnibus diuoꝝ p̄ncipū hmōi ꝟboꝝ ſolēnitas penitꝰ ſublata ē. Nos ꝟo cupiētes volūtates teſtōꝝ eē validiores et nō ꝟbis teſtōꝝ ſʒ volūtatibꝰ eoꝝ fauētes in ↄſtōne nr̄a: quā cū magna deliberatiōe ſua fecimus: diſpoſuimus vt oībꝰ legatis de cetero vna ſit natura. ꝛ q̄buſcūqꝫ verbis idoneis aliq̄d a teſtōꝛe relictū ſit liceat legatarijs id legatū ꝑſequi: nō tm̄ per ꝑſonales actiōes ex teſtō. ſʒ etiā ꝑ reivēdicationē ꝛ ꝑ hypothecariā: vʒ in alijs rebꝰ q̄ erāt teſtōꝛis tꝑe moꝛtꝭ: ꝛ ita triplex remediū cōpetit legatario ad legatū ſibi relictū ꝓſequēdū: ꝛ huius nr̄e ↄſtōnis ꝓpenſū modū poteſtis ex ipſius ↄſtōnis tenoꝛe perfectiſſime accipere.

c ¶ Sed olim. Quedā ꝟba. Ut ſi dicat legatario. vēdica tibi rē talē. vel heredi dicat dāno te illū ere alieno liberare: vt. ꝫ. e. §. ſed ꝛ tale. Itē ſi dicat ſinito illum hr̄e talē rē. Itē ſi dicat vni heredū. p̄cipito reʒ illā. i. añ partē capito: vt. ff. eo. ꝫ. l. ſi pluribus in ſcđa charta. Ac.

d ¶ Ex conſtitutionibus. quas non habemus.

e ¶ Sublata eſt. Scilicet dudum retro.

f ¶ Nr̄a autē. Conſtitutio. que eſt. C. cōia de leg. l. j

g ¶ Lucubratiōe. i. vigilatiōe. maxime nocturna. nā ſm p̄hos luna đꝛ habere radios lugubres: ſed ſol claros. ſic i aut. vt in di. ſine q̄quo ſuffra. in p̄n. col. ij.

¶ In oībꝰ legatis i quibꝰ ſpectatur potiꝰ voluntas q̄ꝫ verba vna natura imponit habentqꝫ legatarij ius pſequenti legatū tribꝰ actionibus.

¶ Nr̄a autem conſtitutio [f] quam cū magna fecimꝰ lucubratiōe [g] defunctorum volūtates [h] validiores [i] eē cupiētes: ꝛ nō verbis ſʒ volūtatibꝰ eoꝝ fauētes diſpoſuit vt oībꝰ legatis [k] vna ſit natura [l]. Et quibuſcūqꝫ ꝟbis [m] aliquid relictū ſit: liceat legatarijs id perſequi, non ſolum ꝑ actiōes perſonales [n] ſed etiam per in rem [o] ꝛ per hypothecariam [p]: cuiꝰ con

h ¶ Volūtates. Interdū nō ē volūtas validioꝛ ſcriptura: vt. ff. de vſu fruc. lega. l. ſi alij. ꝛ. ff. de ſup. le. l. labeo. (j) Et facit ad hoc qđ in textu đꝛ. ſcʒ ꝙ voluntas ſit validioꝛ ſcriptura qđ eſt veꝝ. ꝛ. ff. de le. ij. l. cū pater §. cū imperfecta: ꝛ đ le. j. l. iiij. ſm Jo. ꝛ hoc niſi ſit impoſſibilis: vel ꝓbroſa vt. ꝫ. e. §. fi. vel inepta. vt. ff. e. j. l. fuo alieno. §. fi. Addi. (j) Non ob. hec lex ſi alij: q꞉ rñdet ſolum ↄdicere q꞉ ibi attēdit ſcriptura: quia volūtas teſtatoꝛis erat ambigua. Ceterū ſi eius fuiſſet clara volūtas ab ea nō recederet imo obſeruaretur ſcriptura: reiecta interpꝛetatione. vt. l. cū mat. C. de fideicom. et hic. Jaſon maynus.

i ¶ Validiores. q̄ꝫ ſint verba ſolennia. vel q̄ꝫ ſit ſcriptura. Accurſius.

k ¶ Omnibus legatis. Id eſt omi gñe legatorum.

l ¶ Una ſit natura. q̄ꝫtum ad hoc vt debeantur. ſūt tamen quedam fauoꝛabilioꝛa alijs: vt. ꝫ. de obli. que ex quaſi contractu. §. fina.

m ¶ Quibuſcūqꝫ ꝟbis. Aptis tñ ad hoc. ſic. ff. đ ↄſti. pec. qui aūt. in fi. ꝛ. l. ſe. Additio. Nota ꝙ lex gñalit loquēs recipit reſtrictionē de habilitate: ↄcoꝛdat gl. i. l. j. §. nūciato. ꝛ ibi doc. ff. de no. ope. nun. ꝛ in. l. vt ḡdatum §. ſed ſi lege. ff. de mu. et hono. ꝛ Bartho. late. in. l. oēs populi. ff. de iuſti. et iu. Angelus.

n ¶ Per actiones ꝑſonales. ſcʒ ex teſtamento.

o ¶ Per in rē. i. ꝑ rei vendicationē. nā recta via tranſit dñium in legatariuʒ rei legate. vt. ff. de fur. l. a titio. Accur. Additio.: Scilicet ficte a moꝛte teſtatoꝛis ꝛ ꝟa ab adita hereditate/ reuocabilit tñ. Et hec ꝟa qñ pure legat res teſtōꝛis/ ꝛ legatariꝰ nō repudiat. Et tūc fructus poſt moꝛtē ꝛ añ aditionē: poſt moꝛā tñ adeundi ab herede ꝑcepti demū facta aditione debēt legatario reſtitui. Si vero legetur res heredis nullo modo tranſit dominium niſi facta traditione.

p ¶ Per hypothecariā. † Scʒ in rebus alijs q̄ fuerunt defuncti. Et nota ꝙ ſi legatū ſit in ſpecie: ꝛ ſit res teſtatoꝛis ↄpetūt ille tres actiones. Si in gñe: vt ſeruus cōpetunt due: ſcʒ teſtamēti: ꝛ hypothece. ſʒ in caſu tm̄ vna actio. ſcʒ ex teſtō: ꝛ vna exceptio cōpetit. vt ſi lego debitoꝛi liberationē. vt. ff. de lib. leg. l. ꝙ mihi. ꝛ. ff. vt in poſſ. le. l. j. §. ſi debitoꝛi. Si aūt ſit res aliena. due tm̄ cōpetūt. ſcʒ ꝑſonalis/ ꝛ hypothecaria. vt. C. cō. de le. l. j. Non tñ oībus aget. i. actiōe in rē/ ꝛ ex teſtō: ſʒ vna quā

† hec glo. diuidit in q̄tuoꝛ ꝑtes. In p̄ma declarādo tex. ſmo uet q̄ds

dā Zriū tacitu3. In scda ꝑ modū notabil' fmouet aliō Zrium. In tertia re mouet aliud Zriū. In q̄rta ꝛ vl tia pmo dū q̄stionis fmo uet aliō Zriū secūda ibi et nota. tertia ibi. nō tñ oī b9. q̄rta ibi: s3 si legatari9. Ja.

elegerit.vt.ff.de lega.ij.cū filius.§.variis Sed si legatarius sit dñs q̄liter ꝑsonali aget.vt.j.de ac.§.sic itaq3. Rñ.rōne possessionis.vt.ff.de condi.triti.l.ij. Additio. Et sic ex testō agit ad ꝑstandum seu tradendū:nō autem ad dandum:vel dic ꝙ.§.sic itaq3.loquitur in vero dño facto ꝑ traditionē de iure cōi:hic vero de iure speciali sine traditione. Igit nō ē mirū si dat cōcursus.vt l.in reb9.C.de iur.do.fm docto.

a ¶ Perpēsū .i. deliberatum.

¶ Sed non vsq3. Casus. ¶ Incipit hic.iiij.ps in q̄ sic po.ca. Dñe iā video ꝙ fecistis satz vtilē ꝯstōnez circa materiā legatorū in qua q̄dē ꝯstōne satis diligent legatariis ꝓuisū ē. vñ vr michi ꝙ illa ꝯstō possit sufficē. Sed ad hoc rñ. Amice certe min9 bñ vñ sufficere. Nō em ꝓ dicta ꝯstōne cōtēti sum9. Inuenimus em ꝙ antiquitas stricto iure cōcludebat legata ꝛ fideicōmissis pinguiorē naturā idulgebat. Idcirco nos hac dñia ab antiq̄ iure introducta moti necessariū diximus oīa legata oībus fideicōmissis penitus exequare vt decetero inter ea nulla sit dñia. Statuim9 em eadē ꝯstōne vt qđ hactenus legatis defuit hoc ex natura fideicōmissoꝝ impleat si q̄d amplius etiā fuit in legat3 hoc fideicōmissis accedat.ꝛ ꝑ hoc fideicō.ꝛ legata per nr̃am ꝯstōnem exequata sūt.vñ dixi quare igit coniūctim nō tractatis de legatis ꝛ fideicō. Ad hoc rñ. Amice ad hoc optima rō nos iducit vt diuisim de illis trac. debeamus. Ne em in his pr̃is legū cunabulis ꝯiūctim de legatis ꝛ fideicom. tractādo adolescētib9 studiosis difficultatē introducam9 vtile nobis visū est separatī3 primo de legatis.ꝛ postea fideicō.animos iformare vt ita natura vtriusq3 iuris ꝑ se cognita facile possent iuuenes de vtriusq3 natura erudiri ꝛ ꝑmixtionē eorūdē subtilioribus auribus intelligere.

stitutiōis perpensū [a] modū ex ipsi9 tenore ꝑfectissime accipere possibile est.

¶ Lz legata sint hodie fideicōmissis adequata ꝺ his tñ propt adolescētes separatim tractādum est.

¶ S3 nō vsq3 ad eā [b] cōstitutionē stādū eē existimauimus. Cū enim antiquitatē inuenim9:legata q̄dē stricte [c] cōcludētē:fideicōmissis aūt q̄ ex volūtate mag3 [d] descēdebant defunctorum piguiorē naturā indulgētem necessariū eē durim9 omia legata fideicōmissis exeq̄re [e] vt nulla sit intea differētia:sed qđ deē [f] legatis hoc repleat ex natura fideicommissorum:ꝛ si q̄d āpli9 [g] sē in legatis ꝑ hoc crescat fidei commissi natura. ¶ S3 ne in primis [h] legū cunabulis permixte de his exponēdo studiosis adolescētib9 quādā itroducam9 difficultatē operepreciū [i] eē durim9 iteri [k] separatim prius de legatis [l] ꝛ postea ꝺ fideicōmiss [m] tractare:vt natura vtriusq3 iuris cognita [n] facile possit ꝑ mixtionē eoꝝ eruditi [o] subtilioribus auribus accipere.

¶ Etiā res aliena pōt legari ꝛ heres tenet eā redimere si pōt/ꝛ soluere alis tenet estiatiōē ꝑstar. Et hoc vū si testator scit eē rē alienā:ꝛ agēti icūbit on9 pbādi. Aret.

b ¶ Sed nō vsq3 ad eā.i.nō fuimus ꝯtēti.s.dicta constitutiōe.immo ꝛ aliā fecimus circa istam ꝛ eandē materiam.vt.C.cōia de le.l.ij. Prima tñ remouet differentiam quattuor generum legatorū.sc3 in q̄ erat differentia inter se. Secunda vero remouet differentiam iter legata et fideicommissa.

c ¶ Stricte.i.stricto iure.sic vt ex testō tantum debeantur.vt.j.de fideicō.he.§.preterea.

d ¶ Magis.s.q̄3 legata.vt ab intestato ēt debeātur: vt.j.de fideicom.he.§.preterea. Uel dic ex voluntate magis q̄3 ex solennitate testamenti.

e ¶ Exequare.q̄3tum ad sniam ꝛ tractatū nō q̄3tum ad ꝟba.nā non dicit hodie legataria libertas/et hereditas:l3 fideicōmissaria appelletur. Item ꝓpter legatum nō cogit quis adire:sed ꝓpter fideicō.vniuersale sic vt.j.ad.l.fal.§.ex diuerso.et.ff.ad treb.q2 poterat. et.j.de fideicom.he.§.sed si recuset.

† Inte lige istā

f ¶ Sed qđ deest. In tribus enim deest. vt.j.eo.§. post mōrē.ꝛ.j.de fideicō.he.§.preterea.ꝛ.j. de singu. rebus per fideicom.re.in prin.

g ¶ Amplius.sc3 vt ex necessitate dentur.quod non erat in fideicōmissis.vt.j.de fideicom.he.in prin.

h ¶ In primis legū cunabulis.i.hoc volumine.vt.s. co.in prohe.circa medium.

i ¶ Operepreciū esse duximus.id ē pulchrum putauimus et vtile.vt dicitur in salustio.

k ¶ Interim.i. anteq3 veniamus ad illā constitutionem vbi tractant cōmunia eorum.

l ¶ De legatis vt hoc titulo ꝛ duobus sequētibus.

m ¶ De fideicōmissis. vt.j. de fideicom.hes.ꝛ alio ibi ꝑxi. titu.

n ¶ Cognita s. separatim.

o ¶ Eruditi. sic s.de iusti.ꝛ iur.§. his igit gñaliter.

¶ Non solum. Casus. ¶ Hic incipit sexta ps ꝑn. istius ti.in qua deter.iusti.q̄ res legari pñt.ꝛ istā materiam ꝓsequit vsq3 ad illū.§.Legatarij.ꝛ multos ꝛ diuersos casus ad declarationē istius materie subijcit. Po.igit sic ca. Dñe iā video q̄d ē legatū.ꝛ quot erant olim gña legatorū.ꝛ qualiter auctoritate nr̃e ꝯstōnis natura legatoꝝ ꝛ fideicō.exequata est.et q̄ ratio vos induxit ad separatim tractandum ꝑmo de legatis.et postea de fideicō.ꝓ deo dicatis mō michi si placet que res legari pōt? Ad hoc rñ. Amice nō solū res testōris vel heredis legari pōt:sed ēt aliena:sed in hoc casu qñ testōr rem alienā legat hr̃s eius cōpellit rem legatā a dño rei si redimere pōt. Si em nullo mō vel ꝓ nō certo ꝑcio redimere pōt ad eius estimationem tenetur.ꝛ hoc verꝫ est si talis est res cuius cōmertiū hr̃e possit. Si em res legata sit talis ꝙ super ea Zhere non licet. tunc nec ipsa res:nec eius estimatio debet:veluti si testator alicui legauerit cāpū marcianū:vel basilicas.vl' tēpla vl' ea q̄ sūt publico vsui destinata. Nā i his casib9 legatū nullius momēti est.s.qđ diximus gñaliter alienā rē legari posse hoc ita intelligēdū est.s.si testōr qñ legauit sciebat rē alienā esse:nō aūt si ignorabat alienā eē:q2 tūc forsitā si sciuisset eā alienā eē nō legass3:ꝛ ita oīa hec diuus seue.rescripsit.sed po.ca. Quidam legauit pe.rē alienā.vñ mortuo testōre pe.illud legatū petebat ab herede. Heres aūt ex diuerso ad sui defensionem allegabat testōrem ignorasse illā rē esse alienam. Et idcirco dicebat se nō teneri ad huius legati ꝑstationez. Legatarius ꝟo in Zriū asserebat testōrem sciuisse rem alienā.ꝛ ita dicebat legatū valere.vñ magna fuit discordia inter heredē ꝛ legatariū sup isto legato. Pro deo dicatis michi q̄d iuris est in casu isto:v3 vtrum legatarius debeat ꝓbare testōrem sciuisse,rem alienam esse vel heres debeat ꝓbare testōrē ignorasse? Ad hoc rñ. Amice in hoc casu verius est ipm legatariū oporte

adeq̄tione pcedē in legat3 ꝑticlarib9, q̄ ad ꝑticularia ꝛ invniuersalib9 q̄ ad vlīa ꝛ fi alit.vt ꝑ doc. h.ꝛ in.l.j.ff. deleg.j.

re ꝓbare ſcientiam teſtatoris. Non autem oportet heredem probare ipſius ignorantiam: ꝛ hoc propter illā regulam generalem qua cauetur ꝙ ſemper neceſſitas probandi illi incumbit qui agit. Igitur cum legatarius in hoc caſu agat ad legatum ſibi relictum preſtandum. merito onus probandi ei debet incumbere: ꝛ nō ſolum in caſu iſto predicto locū habet diſtinctio: ſed etiā in alio caſu: veluti ſi teſtator legauit rem creditori ſuo obligatā nam in hoc caſu idē placet quod in ſuperiori fit: vt videlꝫ ita demū neceſſe habeat heres eam a credito luere ſi teſtator ſciebat rem eſſe obligatam. et ita diuus Seuerus et Antonius reſcripſerunt. et hoc eſt verum niſi appareat de contraria voluntate teſtatoris. Nam ſi teſtator voluerit legatarium luere. et hoc in teſtamento et codicillis expreſſit: quis teſtator ſciebat rem obligatam. Heres tamen in hoc caſu eam luere non debet.

¶ Nō ſolū autē teſtatoris vel heredis [a] res ſed etiam aliena [b] legari pt̄ ita vt hēs cogat̄ redimere [c] eam ꝛ pſtare vl' ſi eam nō pt̄ redimere [d] eſtimationem ei⁹ dare. Sꝫ ſi talis res ſit cui⁹ commerciū [e] nō eſt: vl' adipiſci [f] non pōt nec eſtimatio [g] ei⁹ debet̄ veluti ſi campū martianū: vl' baſilicas [h] vl' templa: vel q̄ publico vſui deſtinata [i] ſūt legauerit: nā nulli⁹ momēti tale legatum ē. Q̄d ātdixim⁹ alienā rē poſſe legari: ita ītelligēdum ē ſi defunctus ſciebat aliquā re eē: nō ſi ignorabat [k]. For

a ¶ Non ſolū heredis. ꝛ in his nil refert ſcierit hoc defunctus vel ignorauerit. vt. j. e. §. ſi quis rem ſuam. et. ff. de lega. ij. l. vnum ex famili. §. rem ſuam. Idem dere cōi legata ſm Joh. vt. ff. e. l. v. §. j. ꝛ. ij. ſed certe ibi non valet legatum: niſi ꝓ ea parte pro qua nō ē error.
Additio Idem ſi fiſcus rem cōmunem ſimpliciter legaret: qꝛ non valeret niſi ꝓ parte ſua. Et eſt ratio qꝛ cū pro illa parte legatū ſit vtile maior ratio facit vt ad eā referatur: non ſic in re penitus aliena. Joh. fab.
b ¶ Aliena. etiā hoſtiū. (1) vt. ff. e. j. l. ab oībus. §. etiā ſm Joh. Itē ab hoſtib⁹ capta. vt. ff. e. j. ſeruus ab hoſtibus. et. l. id qd. Additio (1) Siue nr̄a quāqꝫ fuerit ſiue nunqꝫ/ dūmō legetur ſub conditione ſi noſtra efficiat̄. vel ſit ſpes ꝙ efficiatur: al's ſecus. Jo. fa. ꝛ Ange.
c ¶ Cogatur redimere. ſpeciale propter preceptum teſtatoris. ſic. ff. cōi diui. l. cōi diuidūdo. §. fi. Regulariter contra. vt. C. de contrahen. empt̄. mutuum.
d ¶ Non pōt redimere. Ullo modo: qꝛ non vult vendere: vel ſi vult tamen nimiū petit pro precio: vt. ff. eo. non dubiū. §. fi. ꝛ de lega. j. apud iulianū. §. conſtat.
e ¶ Commercium non eſt. id eſt non poteſt ſuper ea re contractus haberi.
f ¶ Adipiſci. paſſiue accipit̄. i. acquiri vel haberi.
g ¶ Nec eſtimatio. Si apud nullū eſt cōmerciū: vel etiam eſt: ſed cū grādi difficultate/ non valet legatū: vt hic. ꝛ. ff. eo. l. apud iulianū. §. fina. niſi teſtator voluerit contrariū manifeſte: vt. ff. eo. j. ſi quis inquilinos: ꝛ niſi in alio caſu: vt ſi liber homo ſibi legetur qui fuerat redemptus ab hoſtibus: quo caſu a pignore eximitur. vt ff. eo. ſenatus. §. fi. Si autē commercium eſt in cōi: ſed non eſt ei ſcilicet a quo relinquit̄: valet vt ipſum detur vel eſtimatio: vt. ff. e. ij. l. mortuo boue. §. labeo. ij. rñ. et ſic intelligit̄. ff. de le. j. in. l. ſed ſi res. Si autem tātum

Legatum rei cui⁹ cōmerciū nō ē an valeat.

ei non eſt cui preſtari debet. ſi propter ſuum delictum vel ſecte diuerſitatē. vt in iudeo ꝛ mancipio chriſtiano: vt. C. ne iudeo. chriſtiañ. man. l. j. non valet. nec eſtimatio datur. vt. C. de legat̄. ij. mortuo boue. §. labeo. j. reſpon. ꝛ de verbo. obliga. multū intereſt. Si propter ſtatus conditionem vel corporis vitium: vt quia ſeruo militia: vel contracto legetur ſtipendium curſoris. ſi teſtator ſcit vitiū ineſſe datur eſtimatio: alias non. vt. ff. de lega. iij. ſi deicommiſſa. §. ſi ſeruo alieno: ꝛ. ff. eo. j. l. filiuſfamilias. §. ſi quid alicui. Accurſius.
Additio Uide gl. fere ſimilē. ff. eo. j. l. ſed ſi res aliena. facit glo. in. l. multum. ff. de vb. obligato.
h ¶ Baſilicas. Baſilios grece latine domus regis dicitur.
i ¶ Deſtinata ſunt. Ut via publica.

ſitan em̄ ſi ſciuiſſet [l] alienā rē eē nō legaſſꝫ. ꝛ ita diu⁹ pius reſcripſit. Et vi⁹ [m] eſt ipꝫ q̄ agit. i. legatariū ꝓbare oportere ſciuiſſe alienā rē legaſſe defūctū: nō hēdē ꝓbare opte ignoraſſe alienā: qꝛ ſemꝑ neceſſitas ꝓbādi incumbit illi qui agit [n].

¶ Heres tenet luere rē teſtatoris alteri obligatā ſi teſtator ſciuit eē obligatā: niſi ꝓbet̄ de cōtraria volūtate teſtatoris. Aretinus.

¶ Sed ſi rem ſuā obligatā creditori aliqs legauerit: neceſſe hꝫ hēs eam luere [o]. Et i hoc quoqꝫ caſu idē pla

k ¶ Ignorabat. Que ignorantia nocet: niſi coniuncte perſone ſit relictum. vt. C. e. cū alienam. ꝛ niſi cum relinquitur libertas ſeruo alieno. vt. ff. de fideicōmiſ. li. paulus. j. rñ. Quid ſi res legata fuerit euicta? Rñ. ſi in ſpecie non debet teneri heres de euictione. vt. ff. de euic. l. heres. ꝛ. ff. de lega. j. l. ij a ſubſtituto. §. heres. (1) ſi in gn̄e ſiue extra iudicium: ſiue i iudicio tradita fuerit legatario non ſtipulanti/ de euictione agit acſi nichil ſibi datum eſſet ſi eſt extraneus: ſcilicet iſte legatarius. vt. ff. de leg. j. l. ſi domus. §. j. ꝛ. l. non quocūqꝫ. ꝛ de legatis. iij. qui concubinam. §. ſi heres. ꝛ. ff. de euic. heres. Si de coniunctis eſt legatarius/ vt ſi vni de fratribus eſt prelegatum/ non agit: ne creſcat inuidia inter eos. vt. C. de bo. que libe. cum oportet. et. ff. de legatis. ij. cū pater. §. euictis. Sed quando omnibus eſt p̄legatum omnes agunt. ſiue diſtributio prelegatorum ſit per iudicem facta ſiue per partes. Si autem a teſtatore: excipiendo ſeruant/ non agendo. vt. C. communi. vtriuſqꝫ iudi. l. ſi fratres. et. ff. de lega. ij. cum pater. §. euictis. Additio (1) Niſi ſciens alienam: vel coniuncte perſone legaſſet ſm Johan. fab. hic. ſed ſm Ang. tunc debetur per viam retentionis non actionis ſi ſit heres. et coheredibus etiam fuerit prelegatū. vt hic in fine. glo. de qua materia vide plenius. Ange. hic.
l ¶ Si ſciuiſſet. in eo caſu quo ignorauit.
m ¶ Et veri⁹ eſt. vt. ff. de ꝓbatio. verius. C. de rei vēdica. res. ꝛ. C. de. eden. qui accuſare volunt. C. de exceptio. ſi quidem. j. de interdi. §. cōmodum. C. de actio. ꝛ obliga. l. negantes. C. de ꝓba. actor.
n ¶ Qui agit. Niſi qui negat ius. ꝛ niſi preſumere ius pro actore: tunc probat reus negans: vt. ff. de ꝓba. ab ea parte. ꝛ. ff. de do. inter vi. et vxo. quintus.
o ¶ Heredes [Additio] Luere. Trib⁹ caſib⁹ luit heres. Si ſciebat teſtator rem eſſe obligatam. vt hic. Itē ſi ignorabat ſꝫ reliquit coniuncte pſone: vt. C. de fideicom. obligat̄. alias eſt. l. predia. Uel ſi pro tanto era[t r]es obligata.

l. ij.

Baſilios.
Legatū ſi eius cat̄: an heres defūcti teneat̄.
Legata res: obligata p heredē: in trib⁹ caſib⁹ ē luenda.

gata q̄ȝtum valet: vel ꝓ maiori ſumma: vt. ff. de leg. j. ſi res obligata. §. ſi. Additio. Nota ꝙ qn̄ teſtator legat rem pignoratā obligatā ꝓ tanto vel pluri q̄ȝ valebat: ſiue ſciuerit: ſiue ignorauerit obligatam. tenet̃ heres luere. nam ſi teneret̃ legatarius / ex legato nullum cō modū portaret: ſed tamen dubiū facit. q2 quādo obligatur res pro tā to vel pluri q̄ȝ valeat videt̃ res ipſa haberi ꝓ alienata. Not. glo. in l. qui habebat. ff. de lega. iij. ſed qn̄ legatur extraneo res aliena ignorā ter non tenet̃ heres luere: ergo nec hoc caſu et hanc tenuit Rapha. ſed hec ē cō munior. Jaſon. Aduerte diligenter ꝙ luo ē verbū equiuocū ad q̄ttuor. Uno modo ſignificat redimere ſiue liberare: vt luo pign⁹ ere: ⁊ ſic accipitur hic. Secundo modo eſt ſuſtinere ſiue pati vel punire: vt fur luit penas. et crux luit mala. i. punit. Tertio modo eſt purgare vel expellere: vt lux luit tenebras. Quarto modo pertinet ad actum venereū cū ſunt in amore coeundi. Unde v̄ſ⁹. Ere luo pignus: cruce penas: luce tenebras. Dicitur ⁊ luere: qn̄ ſalitur ouis. Uel ſic ⁊ breuius. Crux luit / ēs / crepo / lux / mala / pignus / ouē / tenebraſq;. De hoc ē glo. notabilis. in. l. licet certis. C. de locato ⁊ ꝯducto.

Additō Luo luis habet quattuor ſignificata.

Si res aliena. Casus. Adhuc ꝓſequitur iuſti. materiā ſuā ſubīſciendo aliū caſum ſpālem circa rem alienā alicui legatā. Po. ergo ſic ca. in hoc. §. Dn̄e q̇dam legauit. P. rem alienā. ⁊. P. viuente adhuc teſtatore conſecutus fuit dominiū illius rei. modo quero vtrū mortuo teſtatore. P. rōne illius legati cui⁹ dominium habuit ante mortē teſtatoris aliquid conſequi ab eius herede poſſit? Ad hoc rn̄. Amice ſi res aliena lega. fuerit ⁊ eiuſdē dn̄ium legatarius viuo teſtatore cōſecutus fuerit diſtinguendū eſt ex qua cauſa legatarius conſecutus fuerit dn̄iū rei legate: nam ſi ex cā emptionis: vel ex alia cauſa oneroſa dn̄ium conſecutus fuerit: nichilominus actiōe ex teſ. eſtimationem eiuſdem rei ab herede teſtatoris ꝯſequi poterit: ſiuero ex cauſa donationis: vel ex alia cā lucratiua: puta ex cauſa legati in alio teſtō ſibi relicti fact⁹ fuerit dominus rei illius: tunc decetero ab here. nichil petere poterit. ⁊ hoc ꝓpter regulam iuris gn̄alem: qua cauetur duas lucratiuas cauſas in eundē hoīem ⁊ in eādem rem nō poſſe directe cōcurrere. Et eadē rōne ſi ex duorū teſtamentis eadem res alicui legatario debeat̃ multū refert vtrū legatarius rē aut eſtimationem ex teſtamento minus cōſecutus ſit. nā ſi ipſam rē habeat aduerſus heredē alterius agere non poterit cum ex cā lucratiua iam ip̄am rem habeat. Siuero eſtimationē illius rei conſecutus pri⁹ fuerit. nichilomin⁹ ab herede alterius ip̄am rē conſequi poterit.

a Si res aliena. Uiuo teſtatore. Idem eſt et ſi poſt mortem: vt. j. §. ſi cui.

cet ꝙ in re aliena: vt ita demū luere neceſſe habeat heres: ſi ſciebat defunctus rē obligatā eē. ⁊ ita diui ſeuerus ⁊ antonin⁹ reſcripſerūt. Si tn̄ defūct⁹ voluerit legatarium luere: ⁊ hoc exp̄ſſerit: nō dȝ heres eam luere.

Si legatari⁹ fact⁹ fuerit dominus rei legate ex cauſa lucratiua nō debet̃ legatū: ſecus ſi ex cauſa oneroſa. Aretinus

Si res aliena legata fuerit: ⁊ ei⁹ rei (viuo [a] teſtatore) legatari⁹ dn̄s factus fuerit ſi quidē ex cā emptionis ex teſtamento actione preciū conſequi [b] pōt. Si vo ex cā lucratiua veluti ex donatione vel ex alia [c] ſimili cā agere non [d] poteſt. Nam traditū [e] ē duas lucratiuas cās in eundem hominem [f]: ⁊ eādem rem [g] concurrere non poſſe [h]. Hac ratione [i] ſi ex duob⁹ teſtamentis [k] eadē res eidē debeat̃: intereē vtrū rē an eſtimationē ex teſtamēto ꝯſecutus eſt. Nā ſi rē habet agere non [l] poteſt q2 habet eam ex cauſa lucratiua: ſi eſtimationē agē pōt [m]

Etiam res futura q̄ tamen eē ſperatur: legari poteſt. Aretinus.

b Conſequi pōt. Nota caute ponit ꝯſeq̄. nā p̄ciū petere nō pōt: ſed rem q̄ tm̄ eſt in obligatiōe ſm̄ nos eſtimatio tn̄ dat̃ ꝓpt defectū rei: vt. ff. de v̄bo. obli. ſi ſeruū. §. effect⁹. Sed ꝯtra nos eſt. ff. de leg. iij. l. ſi res michi. Rn̄. ibi ꝓpt defectū iuris petēdi: ex p̄ſūpta volūtate defūcti rē legatā legatari⁹ amiſit: ſed hic nō ex volūtate defūcti amiſit emendo. Quidā tn̄ dicunt eſtimationem eē in obligatione. vt ff. de condi. fur. l. in re furtiua. §. ſȝ vtrū in fi. Et nota quattuor caſ⁹ quibus peto id quod habeo. Primus eſt vbi res mihi data poteſt auferri. vt. ff. de ſolu. ſi rem. ⁊. l. q̄ res. i. rn̄. (i) Item ſi habeo ex alia cauſa q̄ȝ debeaȝ hr̃e: q2 nō videor hr̃e cū preciū abſit: vt h. Itē ſi aliquid iuris rei deeſt id adhuc tradēdū eſt. vt. ff. de ſol. etiā. ⁊ de v̄b. obli. iulian⁹. §. fi. Itē ſi res deterior eſt dolo dātis ex cauſa ſtricti iuris datur actio de dolo: licet habeat rē ff. de dolo. l. et eleganter. §. non ſolum. ſed in bone fidei agitur ex primo contractu. vt. ff. cōmo. l. iij. alias. iiij. ſi res. Additio. (j) Que leges non faciunt ad propoſitum: quia cū res ſit euicta nō poteſt dici ꝙ eā habeat et petat. ſed facit. ff. de leg. j. l. non quocūq; in prīci. Eſt ⁊ alius caſus qn̄ res tradit̃. forma tamē mutata. vt. l. mulier. §. tres ab eſſe. ff. de v̄bo. ſig. ſm̄ Jo. fa.

Peto id qđ habeo q̄ttuor caſibus.

c Ex alia. vt legati. vt. ff. man. ſi hereditatem. non dotis promiſſione: vt. ff. de act. ⁊ obl. l. ex ꝓmiſſione.

d Agere. etiam ſi ſua poſtea eſſe deſinit: vt. ff. de lega. ij. meuius. §. duobus.

e Traditum. a iure: vt. ff. de actio. et obli. omnes ⁊. ff. de le. i. l. ſi ſeruus legatus. §. ſtichum.

f In eundem hominē. ff. e. j. l. ſi ſeruus. §. j. cōtra. So. ibi per obliquum concurrūt non directo: vt hic. ar. ff. de vulga. ſubſtitutio. que liberis. §. fi.

g Rem. i. ſpeciem. aliud ſi q̄ȝtitatem. vt. ff. de leg. ij. l. ticio ſeio. in prin.

h Nō poſſe. ſed cur ſec⁹ qn̄ emit? Rn̄. q2 nec rē habere videt̃ cū p̄ciū ei abſit ⁊ loco rei ſucceſſerit. vt. ff. de peti. here. ſi ⁊ rē. ⁊ qđ me. cā. videam⁹. ⁊. l. ſi ipſa.

i Hac ratione. ſ. ſupradicte regule.

k Ex duob⁹ teſtamētis. ſ. duoꝝ hoīȝ. ſi eēt vni⁹ eēt primū p ſcđȝ corrigeret̃: vt. ſ. q. mo. teſ. infir. §. poſteriore. Quid ſi i eođ bis legauit? Rn̄. diſtīgue ſpēȝ a q̄ȝtitate. vt. ff. đ le. j. pla. §. ſi eadē vſq; ad illū. §. ſi ꝯiūcti.

l Agere nō pōt. vt. ff. de le. j. plane. §. ſed ſi duoꝝ. contra. vt ſequitur ex eodem teſtamento. Sol. illa intelligitur ſm̄ huius. §. diſtinctionem.

m Agere p̄t. ff. đ le. j. hmōi. §. j. ꝯ. So. ibi. teſtatoris ⁊ heredis teſtātis ē eadem pſon. vt in aut. de iureiu. a mo. in p̄n. col. v. Uel ibi in ſcđo legato ꝯmodū repn̄tationis p̄mi legati relictū videt̃: vt. j. e. §. ex ꝯrio: q2 nō videt̃ legari bis i duob⁹ teſtis. ⁊ iō nō hēbit niſi ſemel.

¶ Ea[a] quoqȝ res que ĩ rerꝝ natura nõ ē (ſi mõ futura ē[b]) recte legat̄ veluti fructꝰ q̃ in illo fundo nati erũt: aut qđ ex illa ancilla natũ erit[c].

¶ Si vna res ad eodē duobus legat̄ ꝯiũcti vel diſiũcti ſi ãbo ꝯcurrũt ad legatum medietas dat̄ vni ⁊ medietas alteri. Sȝ deficiẽte legatario ĩ pſona vniꝰ: totũ ad collegatariũ ptinet. Aretinꝰ.

¶ Si eadē res duobꝰ[d] legata ſit/ſiue ꝯiũctim[e]/ſiue diſiũctim[f]: ſi ambo peruenient ad legatũ: ſcindit̄[g] inter eos legatũ. Si alt̄ deficiat quia aut ſpreuerit legatum aut viuo[h] teſtatore deceſſerit[i]: vel alio quoquo modo defecerit[k] totum ad collegatarium ptinet. Cõiũcti[l] autem legat̄: veluti ſi q̇s dicat titio ⁊ ſeio hoĩem ſtichũ do lego. Diſiũcti[m] ita ticio ſtichũ hominē do lego: ſeio ſtichũ hominem do lego[n]. Sȝ ⁊ ſi expreſſit eũdē hominem ſtichũ: eque diſiũctiꝰ legatum intelligit̄.

¶ Si ad legatariũ peruenerit ꝓprietas fũdi eidē legati ex cã oneroſa: ⁊ vſufructꝰ ex cã lucratiua pt peti totꝰ fũdꝰ: tñ officio iudicis ẽſtiatio ꝓprietatis tñ debet̄. Ar.

¶ Ea quoqȝ res. Caſus. ¶ Adhuc pſequitur iuſti. in hoc. §. materiã ſuã determinãdo q̃ res legari pñt. Po. igit̄ ſic ca. Dñe pone ꝙ aliquis legauit rē q̃ tpe cõditi teſti in rerꝝ natura nõ erat futura: tñ ſperabat̄: nunq̃d vȝ legatũ? ⁊ rñ. ꝙ ſic. ea ei res q̃ in rerꝝ natura nõ eſt. ſi tñ futura ſperet̄ recte legari pt: veluti ſi teſtõ legauerit fructus qui in fũdo ſẽproniano nati erũt. vel ſi legauerit ꝙ ab ancilla natũ erit. nã in vtroqȝ caſu valet legatum.

a ¶ Ea quoqȝ res. Sic. ff. de leg. j. qđ in rerũ. ⁊ de lega. iij. l. etiam.

b ¶ Futura eſt. Si autē nec fuit res: nec eſt in rerum natura: nec erit vt chimera. vel fuit: ſed nõ eſt. vt hõ mortuꝰ/nõ põt legari. vt. j. de inuti. ſtipu. in princ. Si aũt ē dubium an ſit vel nõ ſit in rerꝝ natura: cauet heres de pſequēdo ⁊ reſtituendo. vt. ff. de lega. j. ſeruo legato. §. fi. Idem in ſeruo legato qui fugerat añ teſtm̃. aliđ in eo q̃ fugerat poſt. ſ. ē periculo legatarii. vt ff. e. titu. l. cũ ſeruus. et teſtm̃ qui. ſ. l. ſi ſeruus legatꝰ. (. rñ. Additio. Dic plenius ⁊ ordinatius p glo. in di. l. cũ ſeruus. ⁊ ibi Bartho. ⁊ docto. ff. de lega. j. et p glo. in. l. ſi quis ſuo. ff. de lega. ij: et adde qđ not. glo. ⁊ doc. in. l. qđ legatur. ff. de iudi. Ange.

c ¶ Natum erit. Et tunc competit ſibi exactio. vt. ff. de verbo. obliga. interdum. j. reſpon.

¶ Si eadē res duobꝰ. Caſus. ¶ Po. igit̄ ſic ca. in pñti §. Dñe q̇dã legauit eãdē rē duobꝰ. p. ⁊. m. ego q̃ro q̇d iuris ſit in iſto caſu? Ad hoc rñ. Amice ſi duobꝰ eadeȝ res legata ſit ſi diuiſim vel cõiunctim leget̄: ſi ambo p̄uenerit ad legatũ: diuidit̄ int̄ eos legatũ. Si aũt alter eorꝝ p modũ repudiãdi reficiat: vt qꝛ legatũ puenit in caſum caduci. vtputa quia legatarius deceſſerit viuo teſtõre vel ſi q̇libet alio mõ deficiat veluti p mortē ciuilem: tũc oibꝰ his caſibꝰ totũ legatũ ad legatariũ iure accreſcēdi ptinebit. Sȝ dñe iã video q̇d iuris ē qñ eađ res legat̄ duobꝰ ſiue ꝯiũctim: ſiue diſiũcti. ꝓ deo dicas mihi qñ q̇s cenſet̄ legare ꝯiũctim ⁊ qñ diſiunctim? Ad hoc rñ. ꝙ ꝯiunctim vr̄ q̇s legare in hũc modũ: veluti ſi q̇s dicat ticio ⁊ ſeyo hoiem ſtichũ do lego ſȝ diſiũctim vr̄ q̇s ita legare: veluti ſi dicat ticio ſtichũ do lego ſeyo ſtichũ do lego. nã in hoc caſu ēt ſi expreſſerit eundem hominem. ſ. dicēdo ſic. ſtichũ do lego: nichilominꝰ eum diſiunctim legare intelligitur.

d ¶ Si eadem. Duobus. quid ſi dicat: illi aut illi lego? Reſpon. duo rei ſtipulandi eſſe videntur. vt. ff. de lega. ij. l. ſi titio aut ſeio.

e ¶ Coniunctim. Scilicet per copulatiuam coniunctionem. vt. ff. de here. inſti. ſi ita quis.

f ¶ Diſiunctim. i. ſepatim. vt. j. proxi. §.

g ¶ Scindit̄. Uiolit̄ niſi ſimul duo ꝯiũcti eſſēt q̇ locũ vnius obtinēt. vt. ff. de here. inſti. ticius. ⁊. l. interdũ.

h ¶ Uiuo teſtatore. Nam ſi teſtatore mortuo legatarius decedat ad heredem ſuum legatum trãſmittit. vt. C. de cadu. tollen. §. cum igitur.

i ¶ Deceſſerit. Poſt teſtm̃ tñ vt differat a ſequenti.

k ¶ Defecerit. Scȝ legatariꝰ vt p mortē ciuilē. Uel dic legatũ qđ tribꝰ caſibus deficit ⁊ accreſcit legatario preter duos qui ponunt̄ hic. Primꝰ ſi nõ eſt collegatariꝰ in rerꝝ natura tēpore teſtamēti. vt. C. de cadu. tollen. §. j. in pñ. Secundus ſi michi ⁊ poſthumo qui ab ortet̄ poſtea. vt. ff. eo. l. ſi duobꝰ. §. fi. Tertiꝰ ſi michi et heredi ſuo legat. vt. ff. e. j. l. plãe. §. ſi duobꝰ. ⁊ ſic ſunt quinqȝ caſus. Ecõtra ſũt tres caſus quibus deficit legatũ: ſed collegatario nõ accreſcit. Primus ſi michi ⁊ ſeruo ſuo legat. vt ff. e. j. l. plane. §. ſi coniunctiȝ. Secũdus ſi michi ⁊ tibi res tua legat̄. vt ff. e. j. l. huiꝰ. §. ſi ticio. Tertiꝰ ſi michi et non capaci legatur. vt. ff. de lega. ij. l. ſi ticio.

l ¶ Coniunctim. Scilicet re ⁊ verbis. vt. ff. de lega. iij. l. re coniuncti.

m ¶ Diſiunctim. Scȝ verbis tm̃. nã re ſunt coniũcti.

n ¶ Do lego. Sed nõne dando ſeio adimit ticio. vt ff. de pupilla. ſubſti. ſi quis eũ: ⁊ de adimē. lega. l. iij. et l. ſicut. Reſpon. ſic. ſi probatur teſtatorem hoc. ſcilicet adimere ticio ⁊ dare ſeio voluiſſe: (j) non al's. vt. ff. eo. j. l. ſi pluribꝰ. §. j. Additio. (j) Puta quia hoc expreſſit: vel ſub cõmemoratione primi legauit ſecundo vt fundum queȝ legaui ticio lego ſempronio: aut hoc fecit ex interuallo. ſm Iohan. fab.

o ¶ Diſiunctim. Scȝ verbis tm̃. re tamen coniuncti ſunt. vt. ff. de lega. iij. re coniũcti. Sunt ⁊ aliꝗ re ⁊ ꝟbis diſiũcti: vt ſi ita dicã. lego Ticio dimidiã ſerui. Sempronio lego dimidiam eiuſdem ſerui. vt. ff. eo. ij. l. ſed ⁊ proculo. Nec obſtat in eo. titu. l. meuio. in princ. qꝛ illa intelligitur quãdo vnã dimidiam vtriqȝ legauit. Et in iſtis non habet locuȝ acceſſio id eſt ius accreſcendi. vt dicta. l. ſed ⁊ proculo. Sunt etiam re diſiuncti ſed verbis coniũcti. vt ſi dico lego tibi ⁊ Sempronio ꝑ equis portionibus. Sunt ⁊ aliꝗ re ⁊ verbis coniũcti. vt. ſ. pximo. Et coniuncti vtroqȝ modo p̄ferunt̄ diſiũctis vtroqȝ: vel altero tantũmodo ꝯiunctis. Coniũcti vero vno modo tm̃ ſimul admittunt̄. ſ. re tm̃: coniũcti cum ꝟbis tm̃. ꝯiunctis ⁊ diſiũctis re ⁊ ꝟbis p̄ferunt̄. vt. ff. de her. inſti. l. ſi ita q̇s heredes. ⁊. ff. đ le. iij. l. re cõiũcti. § pe. et §. fi. Si. glo. habes. in. l. j. §. fi. ff. de vſufru. accreſ.

¶ Si cui fũdus. Caſus. ¶ In pñti. §. ita po. ca. Dñe quidã legauit petro fundũ alienũ. poſtea legatarius. p. ſcȝ ꝓprietatē eiuſdem fũdi emit. vel ex alia cã oneroſa deducto vſufructu acquiſiuit ꝓcedēte tpe vſuſfructus eiuſdeȝ fundi puenit ad pe. p mortē vel p capitis diminutionē vſufructuarij. vel ex alia cã lucratiua vſufructu finito ⁊ ad proprietatē reuerſo. ⁊ ita legatarius fundũ in plena ꝓprietate habuit modo. P. nichilominꝰ

Legatũ q̃n ꝑ caſibus deficit ⁊ legatario acreſcit.

Legatũ in tribus caſibus deficit: nec legatario acreſcit.

Legatariorũ q̇dã ſũt coniuncti re tm̃/aliꝗ ꝟbis tm̃/aliꝗ re ⁊ verbis: aliꝗ prorſus diſiũcti.

nus agit ex teſtõ cõtra heredē ⁊ petit totum fundũ in plena ꝓprietate ab herede teſtõris. mõ quero vtrũ pe. legatarius recte agere videaꝛ. ⁊ rñ. ꝙ ſic. Nã ſi fũdus alienus legatus fuit. ⁊ poſtea legatarius emerit ꝓprietatē eiuſdē fundi deducto vſufructu. lz poſtea vſufructus ad legatariũ ex cauſa lucratiua peruenerit tñ ad fundũ nichilominus actio. ex teſtõ recte agē poterit. ⁊ ita iul. ait. Contrariũ tñ videbaꝛ. nã ſi legatariꝰ petat fundũ in plena ꝓprietate: q̃ ꝓprietas conſtat ex duobꝰ. vz ex nuda ꝓprietate et vſufructu: ſi legatarius ex cã lucratiua habuit vſufructũ vr ꝙ fundũ in plena ꝓprietate petere nõ põt. Ad iſtã tacitã obiectionē que fieri poſſz. rñ. iuſti. i lrã di. ꝙ hec obiectio ñ obſtat: q̄ vſuſfructꝰ i petitione talis. vz q̃

¶ Si cui fundꝰ alienꝰ legatus ſit ⁊ emerit [a] ꝓprietatē deducto vſufructu: ⁊ vſuſfructꝰ ad euz ꝑuenerit [b] / ⁊ poſt ea ex teſtamēto agat: recte eum agere / ⁊ fũdũ [c] petere [d] iulianꝰ ait. q̄ vſuſfructus [e] i petitiõe [f] ſuitutis [g] locũ optinet. Sz officio iudicis cõtineꝛ vt deducto [h] vſufructu iubeat eſtimationē [i] ꝑſtari [k]

¶ Legatũ rei ꝓprie legatarij nõ valz. et ſi poſt teſtamētũ ſua eē deſierit. Aret.

¶ Sz ſi rē legatarij q̃s legauerit: inutile ē legatũ [l] q̄ qđ ꝓpriũ eſt ipſiꝰ: amplius

fit per actionē ex teſtõ nõ obtinet partē dñij: ſz vicē ſeruitutis: ⁊ iõ petēdo fundũ in plena ꝓprietate nõ vr petere illã partem rei q̃ ſibi obuenerat ex cã lucratiua. ſ. vſufru. ⁊ hoc ē verũ de rigore iuris. ſz de eq̃tate ait. iul. officio iudicis ꝯueniri: vt in eſtimatiõe vſufr. deducto heredē ad eſtimationē nude ꝓprietatꝭ debeat ꝯdēnare.

a ¶ Si cui. Emerit. ſcz legatarius.

b ¶ Peruenerit. Scz morte vſufructuarij vel capitꝭ diminutione. vel ſimili cauſa / lucratiua tamē. vt. ſ. de vſufr. §. finitur. et ſic factus eſt cauſalis.

c ¶ Et fundum. i. proprietatem plenam: de iudicis tamen officio aliter fit: vt infra ſequitur.

d ¶ Petere. hic repete qđ diximus. ſ. eo. §. ſi res.

e ¶ Quia vſuſfructꝰ. Dixit fundũ peti ⁊ ſic in plena ꝓprietate. Sz opponiꝛ. plena ꝓprietas cõſtat ex duobus. ſcz ex nuda ꝓprietate ⁊ vſufructu: ⁊ iã hz partē. i. vſumfructũ ex cã lucratiua: quõ g̃ petiꝛ fundꝰ in plena ꝓprietate: Rñ. vſuſfructus hoc caſu cuz fundus petiꝛ in plena ꝓprietate non obtinet partē dñij: ſed vicē ſeruitutis ꝑdialis que non eſt pars rei cuz non poſſit eſſe ſine re: et ideo non videtur peti ea pars rei que obuenit ex cauſa lucratiua. ſcilicet vſuſfructus: et hoc de rigore. ſed contra de equitate vt ſubijcit.

Uſuſfructus an ſit.

f ¶ In petitione. Scz tali. i. ꝑdicti fundi ꝑ actionez ex teſtamento. alias in multis locum dominij habz. vt ff. de dam. infect. qui bona. §. et ſuperficiarium. ⁊ ff. de bo. au. iu. poſſ. in venditione. ⁊ ff. fami. herc. l. ⁊ puto. §. ij. et. ff. de vſufruc. l. iiij. et. v. Additio. Dic ꝙ nõ ē pars domini predicatiua ſeu ſubiectiua: vt poſita ſpecie ponatur genus: ſed eſt pars itegralis: q̄ fructus iũcti cũ ꝓprietate faciunt plenũ dominium. vt ꝑ glo. in. l. recte dicimus. ff. de verbo. ſigni. Ange.

Uſuſfructꝰ in multis ⁊ locũ dominij hz

g ¶ Seruitutis. Scilicet realis.

h ¶ Deducto vſufructu. Scilicet eſtimatione vſuſfructus: quem ſcilicet vſumfructum ex cauſa lucratiua habet: ⁊ ideo non debet plus habere. vt. ſ. eo. §. ſi res.

i ¶ Eſtimationem. Scilicet proprietatis.

k ¶ Preſtari. Scilicet ab herede ſuo.

¶ Sed ſi rem legatarij. Caſus. ¶ Adhuc ꝓſequitur materiã ſuã determinãdo qui res legari pñt. vñ po. ſic caſũ. Dñe quidã legauit. p. fundũ ipſius pe. mõ quero a vobis vtrũ valeat. ⁊ rñ. ꝙ non. Nam lz. ſ. dictũ ſit alienam rē legare poſſe. ſi tñ aliã rem ꝓpriam ipſius legatarij ei legauerit inutile eſt legatuz. ⁊ hoc ideo: q̄ illud qđ ꝓpriũ eſt ipſiꝰ legatarij amplius eiꝰ fieri põt. et in hoc caſu iterũ inutile eſt legatũ: ⁊ nulliꝰ eſt momēti. q̄ nec ipſa res. nec ipſa eſtimatio debeꝛ. ſz po. Quidã teſtõr rem ſuã ꝓpriã credēs eſſe alienã rem quaſi alienã legauit. p. ego q̃ro vtrũ valeat: Rñ. iuſtiñ. ꝙ ſic. dicens ita. Sz quis rez ſuã quaſi alienaz legauit in hoc caſu bñ valet legatum. nã plus valet quod eſt in veritate: q̃z quod eſt i opinione. Sz domine ponamus ꝙ teſtator putans rem ſuam eſſe legatarij legauit: nunq̄d valet tale legatũ: Rñ. ꝙ ſic. In hoc eñ caſu legatũ valere conſtat. q̄ volũtas teſtõris volentis hmõi rem acquiri legatario exitum hr̃e põt.

eiꝰ fieri nõ põt [m]. Et lz alienauerit [n] eã nõ debeꝛ nec ipſa res: nec eſtimatio eius.

¶ Ualet legatum rei teſtãtis: licet teſtator putauerit alienam.

¶ Si quis rem ſuã quaſi [o] alienaz legauerit: valet legatum. Nã plus valz qđ in veritate ē: q̃z qđ in opinione [p]. Sz ⁊ ſi legatarij eē putauit valere ꝯſtat: q̄ exitũ [q] voluntas defuncti habere poteſt.

¶ Alienatiõe rei legate a teſtatore fctã nõ amittiꝛ legatũ niſi ꝓbeꝛ aĩmꝰ adimēdi.

l ¶ Sed ſi rem. Legatũ. ff. de lib. le. l. j. contra. So. ibi liberatio relinquitur que non erat debitoris.

m ¶ Non põt. ſic. j. de ac. §. ſit itaq3. ff. de le. iij. l. cum quis. j. rñ. ⁊ ff. de excep. rei iudi. l. ⁊ an eadem. §. actiones. et de acqui. poſſ. l. iij. §. ex pluribus.

n ¶ Alienauerit. ff. de regu. catho. l. j. in fi. ſ. Sol. ſm B. ibi viuo teſtatore alienauit: hic poſtea. † Uel hic purũ fuit ibi ꝯditionale ſm Johan. argu. ff. e. cetera. §. ij.

o ¶ Siquis. Quaſi alienã. i. credens alienam.

p ¶ In opinione. Nota ſic. ff. de manu. vin. ſi pater. §. q̃tiens. et. ff. de iu. et fac. ignor. l. regula. §. qui ignorauit. Argu. contra. ff. de acquiren. here. is qui putat. Solu. ibi de re ſiue conſiſtit in animo.

q ¶ Exitum. i. effectum. vt. ff. queãd. te. ape. l. vel negare. ibi publice eñ expedit ſuprema hoim iudicia exitum habere. i. res talis legatario acquiri poteſt.

¶ Si rem ſuam. Caſus. ¶ In preſenti. §. ita po. caſ. Quidam legauit. p. fundum. poſtea idem teſtator eundem fundũ vendidit. m. quero vtrum valeat legatuz: an videaꝛ ademptum per alienationem factam a teſtatore: Rñ. iuſti. ꝙ i hoc caſu ſnia celſi tenēda eſt. Celſus eñ in hoc caſu exiſtimat ꝙ ſi teſtator nõ adimēdi animo fundũ legatum vēdidit: nichilominus etiã poſt alienationez deberi legatũ. ⁊ hoc idem diuus ſeuerus et anto. reſcripſerunt. ⁊ quidam principes in quodam alio caſu idem ius ſtatuerũt: vz in tali caſu. Quidã fecit teſtm̃. ⁊ i teſtõ ſuo quedã predia legauit. p. ⁊ poſtea eadē predia. p. legata pignori obligauit. Nam recte in hoc caſu reſcripſerunt teſtatorē obligando predia legata legatum nõ videri ademiſſe. ⁊ ideo legatarius cum cum herede experiri poterit actione ex teſtamento: vt ꝑdia a creditore luat: ⁊ qđ dixit. ſ. qñ teſtator totã rem legatam alienauit idē iuris eſt: ⁊ ſi partē rei legate alienauerit. nã in pte non alienata. ita demũ vz legatũ

† hec rñſio ñ eſt bõa q̄ q̃tuz ad ꝯualeſcētiã legati nichil refert an viuo teſtatore rē ſibi legatã ꝓpriã alienauerit an vero poſt eiꝰ mortez. vt. l. cetera. §. j ff. đ le. j.

ſi teſtatoꝛ nõ adimendi aío eã alienauit.

a ¶ Si rem. Alienauerit. Uendendo: ſed donando indiſtincte videtur adimere: nec diſtinguit/ an valeat donatio vel non: et etiam ſi reuocetur. vt. ff. de adimẽ. leg. l. cũ ſeruus. ⁊ l. rem legatã. ⁊ l. legatũ ſub ꝯditione §. j. Si ex alia cauſa a donatione diſtingue aĩm: vt hic et in dubio ꝓbat heres mutatã voluntatem. vt. ff. de le. iij. fideicõmiſſa §. ſi rem. ⁊. ff. e. ij. l. lucius §. penul. et. ff. de probatio. eum qui.

¶ Si rẽ ſuã legauerit teſtatoꝛ. poſteaq̃ eam alienauerit [a] celſ⁹ putat ſi nõ adimẽdi [b] aĩo vẽdidit nihilomin⁹ deberi [c] Idẽq̃ [d] diu⁹ ſeuer⁹ ⁊ antonin⁹ reſcripſerũt. Ji dẽ [e] reſcripſerũt eum q̃ poſt teſtamentũ factũ ꝑdia que legata erant pignoꝛi [f] dedit ademiſſe legatum non videri [g] ⁊ iõ legatariũ cũ herede eius agere poſſe: vt ꝑdia a creditoꝛe luantur.

¶ Si vero [h] quis [i] partẽ rei legate alienauerit ps q̃ nõ eſt aliẽata oĩno debeť pars aũt alienata ita debeť ſi nõ adimendi aĩo alienata ſit:

b ¶ Nõ adimẽdi animo. Qui animus ex hoc ꝓbatur: quia ſi neceſſitate rei familiaris/ non videtur reuocaſſe. al's ſic. que diſtinctio ĩ donationem non cadit. vt. ff. ď adimẽ. le. l. rem legatam. ⁊ nota. C. e. q̃ poſt.

c ¶ Deberi. Scȝ rem legatario. ar. ş. eo §. non ſolum vbi ab initio fuit alienata.

d ¶ Idemq̃. Scilicet iuris eſſe.

e ¶ Idem. Scȝ imꝑatoꝛes Seuerus ⁊ Antonius.

f ¶ Pignoꝛi dedit. Quid ſi rẽ obligatã creditoꝛi debitoꝛ legauerit: nunq̃d valet legatũ? Rñ. ſic et nichilominus poterit petere debitũ. niſi volũtas teſtõꝛis/ oſtẽdatur volentis ꝯpenſare. vt. ff. de lega. ij. l. creditoꝛem.

g ¶ Non videri (.j.) Niſi ſub dicta diſtinctione. id eſt an habuit animũ adimendi vel non. Uel dic nullo modo. vt hic. et. C. eo. qui poſt. ⁊ hoc quia primo valuit relictum. alias contra. vt. C. de doñ. inter virum ⁊ vxo. ſi maritus. ij. et. ff. de do. inter virum et vxo. cum hic ſtatus. §. nullo. Additio. (.j.) Niſi ꝓ tanta pecunia eſſet pignoꝛata q̃ non ſit veriſimile eam redimi. vt. l. qui habebat. ff. de lega. iij. Ange.

h ¶ Si vero. Nota de toto ad partem.

i ¶ Quis. Scilicet teſtatoꝛ.

¶ Si q̇s debitoꝛi ſuo. Caſus. ¶ In ꝑñti §. ita po. ca. Quidam habuit debitoꝛem in. c. ⁊ in teſtõ ſuo legauit debitoꝛi ſuo liberationeȝ: modo q̄ro vtrũ valeat hmõi legatum? Et rñ. iuſti. q̃ ſic. nam ſi quis debitoꝛi ſuo liberationẽ ſiue quittationẽ legauit in hoc caſu vtile eſt legatũ: ⁊ neq̃ ab ipſo debitoꝛe: neq̃ ab herede debitoris: vel a quocũq̃ alio eius ſucceſſoꝛe heres teſtõꝛis aliquid cõſequi poterit: ſed ẽt debitoꝛ cui liberatio legata eſt cũ herede teſtatoꝛis agere poterit vt eũ liberet. Et non ſolũ in caſu ꝑdicto valet legatũ: vȝ qñ liberatio legata eſt: ſed ẽt ſi dilatio debite legata ſit valet legatum: vȝ qñ dilatio debiti legata eſt. Põt eñ teſtõꝛ iubere: ne heres ſuus vſq̃ ad aliqđ certũ tempus a debitoꝛe petat: ſed licet dixerim tibi valere legatũ liberationis: ſecus tñ eſt in caſu conuerſo. Nã ſi debitoꝛ q̃ dȝ pure creditoꝛi ſuo eidẽ legauerit inutile eſt legatuȝ: et hoc eſt verũ ſi nichil plus eſt in legato q̃ȝ in debito: q: in caſu legatarius nullam vtilitatem ex hmõi legato habiturus eſt. ⁊ hoc eſt verum quando pure debitum legauit legauit: ſed ſi debitoꝛ quod in die vel ſub conditione debet creditoꝛi ſuo pure legauit eidem in hoc caſu vtile eſt legatum: videlicet propter modum repreſentationis: quia illud qđ primo erat in diem vel ſub conditione debitum per legatuȝ moꝛtuo teſtatoꝛe purificatum eſt. Sed quid ſi viuo teſtatoꝛe dies venerit vel conditio extiterit. nunquid euaneſcit legatum? et certe videbatur q̃ ſic. cum debitum per aduentum diei vel conditionis iaȝ ſit effectum purum: ⁊ ita nichil amplius eſt in legato q̃ȝ in debito. Papinia. tenet in hoc caſu ſcripſit nichilominus valere legatum: et hoc ideo quia ab initio tenuit. et certe ſententia Papiniañ. eſt vera. Non enim placuit nobis ſententia quorundam exiſtimãtium in hoc caſu extinctum eſſe legatum: quia in eã cauſaȝ ꝑuenit a q̃ incipere non põt.

¶ Legatũ liberatiõis valȝ ⁊ põt fieri ĩ ꝑpetuum ⁊ ad tẽp⁹. Et econtra nõ valȝ legatum factũ a ďbitoꝛe ſuo creditoꝛi niſi afferat ſibi aliquã vtilitatem. Angelus.

¶ Si quis ďbitoꝛi ſuo liberationem legauerit [k]: legatũ vtile [l] ẽ ⁊: neq̃ ab ĩpo debitoꝛe neq̃ ab hẽde eius ꝑt heres [m] petẽ [n]: neq̃ ab alio qui hẽdis [o] loco ẽ: ſȝ ⁊ põt a debitoꝛe ꝯueniri vt liberȝ [p] eum. Põt aũt q̇s vľ ad tp̃s [q] iubere ne heres petat. Ex cõtrario ſi debitoꝛ [r] creditori ſuo [s] qđ dȝ legauerit inutile ẽ legatũ ſi nihil plus eſt

k ¶ Si quis. Liberationem legauerit. Quod tribus modis fit. Primus peti nolo: vel quod debet relinquo: vel actionem remitto. et hic liberandus eſt legatarius ab omni debito. vt hic. et. ff. de libe. lega. ſi quas rationes. et. l. aurelio. j. reſpon. Secundus eſt ſi negocium teſtatoꝛis geſſiſſet: ⁊ teſtatoꝛ dixerit rationes reddere nolo et hic ab omni liberatur: niſi ab eo quod penes eum ſit: ⁊ ab eo quod dolo fecit. vt. ff. de libe. lega. l. aurelio §. finali. cum ſuis concoꝛdanť. † Tertius ſi damnauit heredem ne exerceat actiones: quo caſu ſi bonam cauſam habet teſtatoꝛ litis euentus et ſumptus ab aduerſario facti legati videntur. vt. ff. de libe. legať. petitoꝛ. ſi malam cauſam nichil videtur legare. vt in eadem. l. Si glo. habes in. l. aurelio. ff. de libe. legata.

† Tenebit tam̃ pure vť ĩ groſſo rõnes reddẽ omiſſa ſcrupuloſa inq̃ſitione. vt. l. ſi ſeru⁹ vetitus. ff. de le. j.

l ¶ Utile eſt. Licet res ſua ſibi legari videatur. vt ff. de libe. leg. l. j. j. rñ. ⁊ eſt hoc verum ſi ſine teſtatoꝛe viuo exactio fiat: vt. j. eo. tit. §. tam autem. ⁊. ff. eo. iij. l. fideicommiſſa §. ſi rem.

m ¶ Heres. vľ heres heredis. vt. ff. de lib. le. l. ij. in fi.

n ¶ Petere. Cuȝ effectu propter exceptionem. vt. ff. de lib. leg. l. iiij. §. nunc de effectu.

o ¶ Heredis loco eſt. ſicut eſt bonoꝛum poſſeſſoꝛ: ⁊ fideicõmiſſarius vniuerſalis. j. ď bono. poſ. §. quos aũt. et de fideicõmiſ. here. §. reſtituta.

p ¶ Ut liberet. Per acceptilationem ſi ſolus eſt debitoꝛ: ſi habet correum ſocium idem/ alias correus ſiue ſocius pacto eſt liberatus: vt. ff. de lib. lega. l. iiij. §. nũc de effectu. in fine.

q ¶ Ad tp̃s. vt. ff. de lib. leg. non ſolum noſtrum. §. ij.

r ¶ Si debitoꝛ ſecus ſi alius: quia intereſt creditoris plures reos habere. vt. ff. de lib. le. ſi quis decedẽs §. fi. alias incipit. iulianus. Accurſius.

s ¶ Creditori ſuo. Scilicet ciuiliter/ et naturaliter et cum effectu/ ⁊ pure: alias valet. vt. ff. de lega. j. l. ſi creditoꝛi. per totam. l. et. l. ſi autem.

in legato q̄ȝ in debito: q̄ꝛ nihil ā̄plius [a] per legatū hȝ. Mȝ ſi in diē vł ſub ꝯditione debitū ei [b] pure legauerit [c]: vtile eſt legatum propt̃ repreſentationem. Mȝ ſi viuo teſtatore dies venerit vł cō ditio extiterit papinianus ſcripſit vtile [d] eē nihilominꝰ legatū q̄ꝛ ſemel ꝯſtitit [e] qꝺ̄ ꝛ verū ē. Nō em̄ placuit ſnīa exiſtimātiū extinctum eſſe legatum: q̄ꝛ [f] in eā cāȝ puenit a qua incipere nō pōt [g].

Legatū dotis factum a marito vxori valȝ: etiā ſi maritus nullā dotē habuit dūmodo in legato certū exprimatur.

Sȝ ſi vxori maritꝰ doteȝ legauerit valȝ legatū: quia pleniꝰ [h] hē legatum q̄ȝ de dote actio. Sed ſi quā nō acceperit dotē [i] legauerit diui ſeuerꝰ ꝛ antoninus reſcripſerunt. ſiquidē ſimpliciter legauerit: inutile eē legatū Si ꝟo certa pecunia vł certum corpus aut inſtrumenta [k] dotis ī prelegando [l] demonſtrata ſunt valere legatum.

Si res legata fctā heredis etiā ignorātis preſtari nō pōt heres tenet̃: ſecus ſi nō ſuo facto. h. d. Aretinꝰ.

Si res [m] legata ſine facto [n] heredis petierit [o]: legatario ꝺcedit [p]. Et ſi ſuꝰ alienꝰ legatꝰ / ſine fctō [q] hēdis [r] manumiſſꝰ [s] fuerit: nō tenetur heres. Si ꝟo hēdis ſeruus legatꝰ ſit et ipē eū manumiſit: teneri [t] ipm̄ iulianꝰ

a ❡ Nichil ampliꝰ. Sed nunq̄d hodie ſemꝑ ē plus cum habeat ſtatim rei legate dominium ꝛ hypothecariam aliaꝝ rerū defuncti: Rn̄. nō. vt. ff. de le. iij. l. iij. §. ſi rem. (j) q̄ꝛ plus tantū quattuor modis dicitur: vt ſ. de ac. §. plus autem. Et iſte modus non eſt aliquis de his. Additio (j) Iſta gloſa dicit verū reſpectu hypotece: ſed reſpectu dn̄ij valet legatū: vt ibi ꝓbatur. Ange.
b ❡ Ei. Scilicȝ creditori.
c ❡ Legauerit Scȝ debitor
d ❡ Utile eſſe. ff. de le. ij. l. debitor. in ꝑnci. cōtra vbi ē inutilis. So. hoc corrigit̃. Uel ibi dicit inutile. i. non vtile cum et aliam habeat actionem ꝑōt tn̄ ꝛ iſta agi. vt hic.
e ❡ Conſtitit. id eſt valuit.
f ❡ Quia. Rō illius falſe opinionis.
g ❡ Nō poteſt Nota ar. ꝓ vtraq̄ȝ parte ad hanc regulam. vt. ff. de ver. obligo. exiſtimo. ꝛ. l. pluribus §. ꝛ ſi placeat. et de his q̄ pro non ſcrip. ha. l. ſi in metallū. §. item ſi ſeruo. ꝛ de fur. l. ꝑ parte. Additio. De iſto brocardo dic vt per dynum in regula factum igitur. de regu. iur. in vj. ꝛ per Bar. in. l. pluribus. §. j. ff. de verbo. obliga.
❡ Sed ſi vxori. Caſꝰ. ❡ In pn̄ti. §. ita po. ca. Quidā in teſtō ſuo legauit peculiū: ꝛ viuo teſtatore augmentatū eſt vel forte diminutū ē: mō q̄ro cuiꝰ lucro vel periculo hmōi augmētatio ꝛ diminutio peculij ē: Ad hoc rn̄. iuſti. gn̄aliter q̄ ſi peculiū legatū fuerit q̄cq̄d viuēte teſtōre peculio acceſſerit vel deceſſerit ſine dubio legatarij dāno vel lucro cedit. et in hoc caſu ſi auget̃ vel diminuit̃ peculiū viuēte teſtatore nō refert vtrū leget̃ ſeruo ꝓprio cū libertate: an alicui extraneo: ſecus tn̄ ē ſi augeat̃ peculiū poſt mortē teſtatoris ante aditā hereditatē. nā ſi ſeruus hereditariꝰ aliq̄d acq̄ſitū vel alio modo peculiū legatū augmētū ſuſceperit iul. ait q̄ ſi ipſo ſeruo. manumiſſo peculiū legatum fuerit q̄cq̄d an̄ aditā hereditatē peculio acceſſerit ipſi ſeruo legatario cedit: ſed ſecus ē ſi peculiū extraneo fuerit legatū. in pſōa em̄ extranea dies legati a morte teſtatoris in peculio legato cedit. ꝛ hoc eſt veꝝ niſi ex rebus peculiaribꝰ auctū fuerit peculiū. In hoc ei caſu augmentum ex rebus peculiaribus procedens legato cedere debet.
h ❡ Sed ſi. Pleniꝰ eſt. Scȝ in cōmodo repn̄tatiōis cū legatū ſtatim: dos ꝟo annua / bima / trima die olī: hodie poſt annū mobilia: ſed immobilia ſtatim: vt. C. de rei vxo. actio. l. j. §. cū autē. ꝛ. ff. de do. prele. l. j. §. verum eſt. Itē dote datur actio inq̄ātū maritus facere pōt vel eius heres: vt. ff. ſoluto matrimo. l. etiā. primo reſpon. at legatū inſolidū. niſi in falcidia per beneficium inuentarij. vt in autē. de here. ꝛ falci. §. ſi vero non fecerit. col. j. Item ſi qua pacta in preiudiciū mulieris facta ſūt beneficio legati tolluntur. vt. ff. de do. prele. l. j. j. reſpon.

Dotis legatū a marito vxori factū valȝ

i ❡ Dotem. i. illam dotem quam non recepit.
k ❡ Inſtrumenta dotis. ſcilicet in quibus ꝯfeſſus fuit ſe recepiſſe dotem quā nō recepit. vt. ff. de do. prele. l. fi. §. fiet. l. cum ſcriptum. §. item ei que.
l ❡ In prelegādo. id eſt legādo. abundat em̄ pre. vt. ff. de dote prele. l. i. j. rn̄.
m ❡ Si res Puta ſeruus ſtichꝰ.
n ❡ Sine fctō id eſt mora: quo caſu de interitu tenet̃. vt. ff. de ꝟbo. oblig. ſi ſuū. i. rn̄. et de le. j. cū res. §. fina. (j) Uł quia ſine cauſa occidit. vt dicta. l. ſi ſeruū. Aliud ſi cum cauſa. vt. ff. de lega. j. l. quid ergo. §. ſi heres. tenetur enim de dolo / et lata culpa / ꝛ leui. vt. ff. e. j. l. ſi cū res. §. ſed ſi culpa. ꝛ. §. culpa. Additio. (j) De negligentia vero non tenetur debitor actione pſonali: niſi fuerit in mora: vel petatur res que fuit creditoris: vel negligētia ſit circa rem ſeu perēptionē ſubſtātie rei debite. An.
o ❡ Perierit. Uel non compareat: quo caſu caueat heres de dādo ſi ad eum redierit: et ſuis ſumptibꝰ recuperatur q̄ſi poſt mortem fugit. alias. i. ſi in vita ſūptibus legatarij: vt. ff. de le. j. cum res. §. item ſi res. ꝛ de le. ij. ſi quis ſeruum.
p ❡ Decedit. q̄ꝛ qui in ſpecie tenet̃ eius interitu liberatur. vt hic. ꝛ. ff. de verb. obli. l. ſi ex legati.
q ❡ Sine facto. in hoc quoq̄ȝ ſcilȝ alieno ſeruo pōt admitti culpa. puta non certificauit heres dominū: q̄ ſi ſciuiſſet ſe poſſe vendere non manumiſiſſet. ſcȝ forte cum videret velle manumittere. vt. ff. e. j. l. cum res §. ſed ſi alienus. ꝛ. §. penul. ꝛ fi. Item ſi fuerit in mora emendi. vt. ff. de verbo. obliga. ſi ſeruum. §. ſi autē alienus. et dic facto. i. culpa vel mora.
r ❡ Heredis. contra. de legatis. prela. l. namq̄ȝ naturam.
s ❡ Manumiſſus. nam manumiſſus ſimilis ē mortuo: vt. ff. de ſolu. ſi michi alienum.
t ❡ Teneri. Scilicet ad eſtimationē. vt. ff. e. l. ſi q̄s inquilinos. §. j. et. ff. qui ꝛ a quibꝰ. heres. Sed hic non dicit tenere manumiſſionem. ſed dicit q̄ nō minus valeat legatum ſcilicet quo ad eſtimationem. Accur. Additio. Et valet etiam manumiſſio quia dominium ſerui heredis non tranſit in legatarium: vt hic. et. d. l. ſi quis inquilinos. ſecus in ſeruo hereditario etiam ſub conditione legato. l. ſi ſeruum ſub conditione. ff. de manumiſſ. Angelus.

ſcripſit:nec intereſt[a] ſi ſcie=rit[b] an ignorauerit a ſe legatum eē. Sz ⁊ ſi alij donauerit[c] ſeruum[d] ⁊ is cui donatꝰ eſt eum manumiſerit :tenetur[e] heres q̃uis ignorauerit[f] a ſe eum legatum eſſe.

¶ Extincta ꝑſona pͥo legata remanet legatum i acceſſoꝛia qñ fit ꝑ dictionē cū ſecꝰ in rebꝰ.h.d. Aretinus.

¶ Si quis ancillas †cū ſuis[g] natꝫ legauerit: ēt ſi ācille moꝛtue fuerint:partꝰ legato cedunt[h]. Idem[i] eſt ⁊ ſi oꝛdinarij[k] ſerui cum vicarijs legati fuerint lz moꝛtui ſint/oꝛdinarij tamen vicarij legato cedunt. Sz ſi ſeruus fuerit cum peculio legatus moꝛtuo[l] ſeruo vel mãumiſſo vel alienato peculij legatum extinguitur[m]. Idem ē ſi fundus inſtructꝰ[n] vl' cum inſtrumēto[o] legatꝰ fuerit. Nam fundo alienat op ⁊ inſtrumenti legatū extiguit.

¶ Grex etiã in vna oue retinetur. Et legato grege veniunt oues adiuncte gregi poſt teſtamētū. Idē eſt i legato edium. Aretinus.

¶ Si q grex legatꝰ fuerit. ⁊ poſtea ad[r] vnã ouē peruenerit qꝺ ſuperfuit vendicari poteſt[s]. Grege autem legato[t] etiã oues eas q̄ poſt teſtamētū factū gregi adijciunt legato cedere iulianꝰ ait. Eſt aūt gregis vnū coꝛpꝰ[v] ex diſtantibꝰ capitibꝰ: ſicut edium vnū coꝛpꝰ ē ex coherētibꝰ lapidibꝰ ¶ Edibus deniq3 legatꝫ colūnas ⁊ marmoꝛa q̄ poſt teſtamētū factū adiecta ſūt legato dicimus cedere[x].

¶ Augmētū vl' diminutio peculij legati viuo teſtatoꝛe ad legatariū ſpectat ſed ſi poſt moꝛtē añ aditã hēditatē cedit legato ſi ē legatū ipſi ſuo. ſecꝰ ſi extrãeo. Ar.

¶ Si peculiū legatū[y] fuerit ſine dubio q̄cquid peculio[z] accedit vl' decedit viuo teſtatoꝛe legatarij lucro vl' dãno ē. Q3 ſi poſt moꝛtē teſtatoꝛꝫ añ aditã hēditatē aliquid ſeruꝰ acquiſierit :iulianꝰ ait ſi q̄dē ipi manumiſſo peculiū legatū fuerit omne qꝺ añ aditã hereditatez acq̄ſitū ē legatario[a] cedeꝺ.

a ¶ Nec intereſt.cur ſecus vbi ſeruum indebitum ſibi ſolutum quis manumiſerit.vt.ff.de cond.inde.in ſumma.§.ſi ſeruum.que eſt contra.Joh.reſpõ.quia debuit ſcire cum factum ſuum cenſeatur.vt in aut.de iureiuran.a mo.ſ.reſpon.

b ¶ Si ſcierit.ſcilicet ipſe heres.

c ¶ Donauerit. Scz heres.

d ¶ Seruū. a teſtatoꝛe legatū. ⁊ erat heredis.

e ¶ Tenet. ad eſtimationem.vt ſ.proxi.dixi.

f ¶ Ignoꝛauerit.Scilz heres.

g ¶ Si quis. Suis natis. Alias ſuo nato.

h ¶ Cedunt. quia duo legata ſunt ſeparata.vt ff.de pec.le.l.iiij.⁊ l.ſi ancillam. Sz contra.ff.de ven=tre.inſpi.l.j.§.ex hoc. Ubi dicit q partus ē poꝛtio viſcerum matris Reſpõ.ibi loquitur donec in ventre eſt.

† Als Sed ſi q̇s ancillas.

i ¶ Idem eſt. ſic.ff.de pecu.le. l.iiij.

k ¶ Oꝛdinarij. Quiſſūt hi: Dic vt.j.quod cuz eo §.cum autem.

l ¶ Moꝛtuo. Scz viuo teſtatoꝛe. non ſi poſt. vt.ff.de pecu.lega.tūc inutile.

m ¶ Extinguitur. q2 acceſſio ē. vt.ff.ꝺ pec.le.l.ſ. et.ij. Sed quare non ita in ſuperioꝛi caſu: Rñ.propter hominis dignitatem.quia nõ ita accedit:vt.ff.de edil.edi.iuſtiſſime in pn. †Item quid ſi vicarij erant tantum in peculio et legatus eſt cum peculio: Rñ.idē vt exprimere peculium noceat.vt.ff.de condi.et demõ.ſi in diem. in fine. Additio Idem ⁊ ſi alie res erant in peculio eadē ratione. Si vero leget oꝛdinarium cum vicarijs ⁊ peculio obtinet quaſi ſeparet vicarios a peculio.vt.l. ſi peculium.§.ſi ſeruus.ff.de pec.lega.

† Secꝰ ſūt eēt in fetu animalium bruto2ū ⁊ in his q̃ nõ veniūt per modum ꝑncipalis et acceſſoꝛij: vt ſi legetur equꝰ cū aſino:q2 duo le=

n ¶ Inſtructus. Huic primo articulo contradicit.ff. de fun.inſtructo.ſi cui.in fine. So.ſm Ro.hic ſimpliciter propter rudes ſic loquitur. Vl' dic q ſit idem qꝺ in partu et vicarijs.⁊ qꝺ ſequit cum inſtrumento referatur ad pͥmū de peculio. Uel ſubtilius refert inter inſtrumentum fundi:qnod perit ſemper perēpto legato fundi:⁊ inſtrumentum patriſfamilias qꝺ non perit licet legatum fundi pereat et hoc caſu loquitur lex contraria et alia contraria in eo titu.l.ſ. Argu.contra.ff.de fun.inſtru.l.q̄ſitum.§.ſi fūdus.⁊ §.ſi inſtructo.quibꝰ ꝺr.ſi fundus inſtructus legatus ſit:inſtrumentum patriſfamilias continetur/nõ agri. Sed ibi ſubaudi tantū.vel dic illã eſſe pauli ſniam in.l.ſi cui: iſtã labeonis:a iuſtiniano probatã.⁊ ſic coꝛrigit illa.

gata cēſentur. Et hec ſ ducut ad q̃nē de ingrediente mõaſteriū vt vi ciato ingreſſu ſi valeat bonoꝝ dedicatio niſi expꝛeſſe ſe ⁊ ſua dedicaſſet ſ3do cto.hic.

o ¶ Inſtrumento. Eſt autē inſtrumentū apparatꝰ rerū diutius permanſurarū ſine quibus nõ poſſet exerceri poſſeſſio: vt.ff.de fundo inſtru.q̄ſitum.ſ.rñ. Et ſūt inſtrumēta:fundi colendi ſeruandi gratia comparata.vt.ff. de fun.inſtruct.l. inſtrumēta.que ſūt illa ibi habes

p ¶ Alienato. a teſtatoꝛe.

q ¶ Si grex. Qui ex decē ouibus conſtat. vel quattuoꝛ vl' q̄nq3 poꝛcis:vt. ff.de abigeis.oues. Additio Tres autē homines cõſtituunt collegium.vt l.neratius.ff. de verbo.ſigni.not. in ca.ſ.extra.de elec.ſm Chꝛiſto.

r ¶ Ad vnam ouem. Sic.ff.qꝺ cu.vni.l. ſicut §. fina.⁊.ff.eo. titu. ſ.l.grege.

s ¶ Uendicari põt.ff.qui. mo. vſufruc.amit.l.fina.cõtra.So.facilius perdit legatum vſufructꝰ q̄3 ꝑpꝛietatis: vt arg.ff.e.ti.repeti §. rei mutatiõe. et.ff.e.l. ſi grege. in fi. Additio. Hoc verum eſt quãdo eſt relictus vſufructus.vt gregis.ſecus ſi ſingulorum capitum. Angelus.

t ¶ Legato ſic.ff.e.l.grege.ſic.j.§.proxi.

v ¶ Coꝛpus. Tria eñ ſunt coꝛpoꝛa rerū.vnū quod vno ſpū.i.elementatione continetur:vt homo/lapis. Secūdū qꝺ ex coherētibus conſtat vt domꝰ/⁊ armarium. Tertium qꝺ ex diſtantibus coꝛpoꝛibꝰ: vt grex: ⁊ populus.vt hic.⁊.ff.de vſuca.rerum mixtura.§.j.et ff.de rei ven.in rem.§.at in his.

Coꝛpꝰ ē triplex.

x ¶ Cedere.ſed colūna vel tignū domus legari potest non poteſt.vt.ff.de lega.j.l.cetera ne vrbs defoꝛmetur. Accurſius.

y ¶ Si peculiū. Legatū fuerit. Seruo vel extraneo.

z ¶ Peculio.nã et futurum peculium legari põt vt ff.de pec.le.l.ei quoq3.⁊ facit ad hoc.ꝺ.pxi.§.

a ¶ Legatario.eidē q3 manumiſſio. Accurſius.

b ¶ Cedere. Nota tria tpa.añ moꝛtē teſtatoꝛis. et poſt ante aditam hereditatē. Itē et poſt. In pͥo tpe ſcz quo inuenit ceſſiſſe dies legati:oēs ſunt legatarij

pares. nam quicquid eo tempore acquirit ſeruus talis ei cui hoc peculium ē legatū acquirit: ſiue ipſi ſeruo ſiue alij extraneo ſit relictū: q2 nō cedūt legata. ſimiliter in tertio. ſ. ſūt pares. In ſcđo diſtinguit extraneus a ſeruo: vt hic. Naȝ qđ legatum cedit extraneo a morte: hoc ſeruo ab adita hereditate: quia nec libertas ſibi prius debet. C. de ca. tol. §. cū igitur. ⁊ §. in nouiſſimo. Nā pura legata vł in diem certā relicta a morte cedūt: niſi in ſex caſibus vbi ab adita hereditate. vt C. de cadu. tol. §. cum igitur. ⁊ §. i nouiſſimo: ⁊ ff. qñ di. le. ce. l. ij. inter quos legatum ſeruo manumiſſo relictū eſt vnus vt hic. Conditionalia vel in diem incertū relicta ex die vel cōditione exiſtente cedunt. i. trāſmittuntur ad heredes. nam ante cōditionē vel diem venientē ſi decedit legatari⁹: nō tranſmittitur. vt. C. de ca. tol. §. ſinautē. Niſi in tribus caſibus. pmus. vt. ff. de cōdi. ⁊ demon. cōditiōes. ſcđs. ff. e. j. l. iij. tertius. ff. qñ dies le. ce. ſi cum preſinitione. Item verbū cedere duas habet ſignificatiōes. i. incipere deberi. vt. ff. de verbo. ſigni. l. cedere. Itē cedere ꝯtum ad tranſmiſſionem vt accipitur. C. de ca. tol. p totum. et in vtraqȝ poteſt hic accipi.

mit auferre ſi potuiſſet. vt in autē. de triē. ⁊ ſe. §. illud quoqȝ ibi. Pro tumultu mortis anguſtatus ⁊c. ⁊. C. q̄ teſta. fa. poſ. hac conſultiſſima. §. j. Additio. (j) Iſtam rōnem reputat inefficacē Io. fa. hic. cū per manumiſſum debeāt opere exhiberi filio: nec niſi ex cōuētiōe debeant. l. j. C. de ope. libe. ⁊ l. ſi oparū iudicio. ff. eo. vñ dicit ipſe ꝙ inter viuos eſt maior affectio dñij: q2 ſe priuat dñio ſui et ei⁹ ſuitio: qđ retinere poterat: nō ſic vbi moriens dat qđ ſibi retinere nō pōt. Al's rōnes vide per Ange. hic.

quia [a] hmōi legati dies ab adita hereditate cedit. Sȝ ⁊ ſi extraneo peculiuȝ legatum fuerit nō cedere ea legato: niſi ex rebus peculiaribus auctum [b] fuerit.

Peculium ſuū nō intelligit eē legatum ſeruo cui teſtator reliquit libertatem i vltima volūtate: ſecus ſi inter viuos fuit manumiſſ⁹. Itē qđ reliquit peculiū ſeruo nō itelligit relicta actio vt agat cōtra dñm ad repetēdā pecuniā quā ab eo repetere pōt ratione peculij. Itē illi cui ē rlicta libertas ſi reddiderit ratiōes videt eſſe relictum peculium.

Peculiū [c] aūt niſi legatū fuerit manumiſſo nō debet ꝙuis [d] ſi viu⁹ manumiſerit ſufficit ſi nō adimat: ⁊ ita diui ſeuer⁹ ⁊ ātonin⁹ rſcripſerūt. Iidē reſcripſerūt peculio legato [e]: nō videri id relictū vt petitiōeȝ [f] hēat pecunie quā i ratiōes dñicas impenderit. Iidē reſcripſerūt peculiū videri legatū cū rōnib⁹ [g] redditis liber eē iuſſ⁹ ē: ⁊ ex eo reliq̄ [h] inferre [i].

Iura icorporalia poſſūt legari. Aretinus.

Tam āt corporales res legari pñt ꝙȝ icorpales [k]. ⁊ idō qđ defūcto debet pōt alicui legari vt actōes ſuas heres legatario pſtȝ [l]: niſi exegerit [m] viu⁹ teſtator pecuniam nā hoc caſu legatum extinguitur.

Iidē reſcripſerūt peculi. Caſus. Po. igitur ſic ca. Quidā legauit ſeruo ſuo libertatē his verbis. Volo ꝙ ſeruus me⁹ redditiſ rōnibus liber ſit ⁊ de peculio reliqua ſoluant. i. ea in qbus apparuit eū michi teneri. modo q̄ro vtꝝ teſtōr his verbis videatur legaſſe peculium: ⁊ rñ. ꝙ ſic. Nā predicti duo pncipes reſcripſerūt peculiū videri legatū cū rōnibus redditis ſeruus liber eſſe iuſſus eſt. ⁊ ex ipſo peculio reliqua inferre.

Et hec ꝯ͛a qñ dies eſt certa an ⁊ qñ. Si vero cer certa an ſȝ icerta qñ. vt in die mortis: tunc ſi legatarij: habet pro puro ſi extnei vł heredis habet p ꝯditiōali. ſicut qñ dies penitus incerta. ſȝ qñ oīno ē extitura vt ſi ſol vel antixp̄s habet p puro ſȝ ang. hic.

a Q2. Bona ē rō. ſi eīm prius cederet idē eēt qđ i extneo. Eſt ⁊ alia rō. vt. ff. de pec. le. l. deniqȝ. §. ſi. vbi đr ꝙ veriſile ē cū ei legat quaſi patrimoniū ſuū ei legat

b Auctum fuerit. Scȝ peculium.

Peculiū aūt. Caſ⁹. In pñti. §. ita po. ca. Quidā cōdidit teſtm̄ ⁊ in teſtō ſuo ſticho q̄ valde pingue habuit peculiū legauit libertatē nulla mētione facta de peculio. modo q̄ro vtrū legando libertatē videat legaſſe peculiū. ⁊ rñ. ꝙȝ nō. Nā peculiū niſi expreſſe fuerit legatum ſeruo manumiſſo nō debet. ⁊ hoc verꝫ eſt in vltia volūtate. Secus tñ ē inter viuos: q2 ſi manumiſerit videt ei donaſſe peculiū. niſi illud expſſe ademerit: ⁊ ita diu⁹ ſeue. ⁊ anto. reſcripſerunt. Sȝ po. ca. Quidā legauit ſuo ſuo peculiū. iſte ſuus ideōqȝ legatarius multa de peculio impēdit in rōnes dñi: et ita dñs factus eſt debitor peculiaris. Modo q̄ro vtrū ſeruus mortuo teſtōre ab herede dñi petere poſſit illud qđ in rōnibus dñi impēderat. ⁊ rñ. ꝙ nō. Nā ijdē pncipes. ſ. ſeue. ⁊ anto. in hoc caſu reſcpſerūt peculio legato nō videri id relictū ſeruo vt petitionē habeat pecunie quā in rōnes dñicas impendit.

c Peculiū. Sic. C. de pec. eius qui li. me. l. i.

d ꝙuis. Cur tā varie: Rñ. q2 ſcđo caſu. ſ. qñ inter viuos: opas ei⁹ manumiſſor erat habitur⁹. vñ ꝯuerſa donatio pſumitur ſm Io. vt. ff. mā. ſi ꝓo nō. §. ide papi. (j) vel ſm P. pp̄ter p̄occupationē mortis q2 preſumit auferre ſi potuiſſet. vt in autē. de triē. ⁊ ſe. §. illud quoqȝ ibi. Pro tumultu mortis anguſtatus ⁊c.

e Peculio legato. Scȝ ſuo. ⁊ ēt libtas fuit legata aliđ ſi extneo. vt. ff. de pe. leg. l. vj. §. fi. ⁊ l. ſi ſticho. Ac.

f Petitionē. Niſi teſtōr fuerit hui⁹ ꝯſuetudis. vt rederet ſuo q̄ ſibi dēbat. vt. ff. đ pe. le. dñs ſti. §. j. in fi.

g Cū rōnib⁹. Quaſi diceret ſi relinq̄ ſuo libtatē rōnib⁹ ab eo redditis: eoipō ⁊ peculiū legare ſibi videor: aliud ecōtra ſi libertatē relinquo/⁊ rōes reddē veto. q2 nō videt legatū peculiū. vt. ff. de le. j. ſi ſu⁹ vetitus. Rōnes aūt reddere đr qñ amoto dolo ⁊ fraude reddit. vt. ff. de fideicō. liber. l. thais. §. ſtich⁹. Additio. Et ſic nota ꝙ remiſſio redditiōis rōnū nō ꝯprehēdit reliq̄: nec dolū ſeu latā culpā: ſed ſcrupuloſā tm̄ inq̄ſitionē: qđ facit ad q̄ſtionē de eo cui conceſſum ē liberū arbitriū. ita ꝙ nō poſſit ſindicari. ſm Ange. hic.

h Reliqua. Al's reliquas. Id eſt alia q̄ erant reddenda reddere: cum iā quedam reddiderat. vel etiaȝ ſi nichil. vt. ff. de verbo. ſigni. l. ceterorum

i Inferre. Repete iuſſus eſt.

k Tā autē. Incorpales. i. actiōes ⁊ ſuitutes. vt ꝭ. de re. cor. ⁊ incor. ⁊. ff. de leg. j. l. j. ⁊ l. cetera in princi.

l Preſtet. Sine ceſſione tm̄ vtiles hȝ legatari⁹. vt C. e. l. ex legato. Accur. Additio. Niſi res ſit litigioſa vel lis cepta. l. q̄tiēs. ⁊ autē. nunc ſi heres. C. de liti. ſm Ange. Et nota ꝙ ꝙuis directā pſonalē exercere non poſſit niſi cedat: poterit tñ exercē directā realē: que q2 non oſſibus affixa transfert in eū directa via. l. ſine §. fi. cum. l. ſequēti. ff. de cō. furti. Angelus.

m Niſi exegerit. nā ſi exegerit ſemp in dubio preſumo voluiſſe legatū extingui. vt. ff. de adimen. leg. l. pe. §. fi. ⁊ de li. le. nō ſolū. §. liberatio: niſi pbetur ꝯtra

ſſi:vel q: debitoꝛ vltro obtulit eo nõ petẽte:vl̕ q: exa ctã ꝑ legatario depoſuit:vt.ff.de le.iij.l.fideic.§.ſi rẽ.
a ¶ Sed tale. Ere alieno liberare. Nã vtilitatẽ hꝫ.
b ¶ Si generaliter. Res alia.vt equus.
c ¶ Electio.legatarij. Et a pncipio et expoſtfacto. ſm.B.vt h.ꝛ.ff.de leg.j.ſi ſeruus legatus.§.cũ homo

¶ Legari ꝯ ſũt. Caſus. ¶ Caue tibi tñ in .§. Optiõis decidit: legatũ.q: iu.recitat quãdã antiqtatẽ circa legatum optiõis quã ꝑ ſuã ꝯſtõnẽ coꝛrexit vt ibidẽ dixit. Lr̃a tñ eiuſdẽ.§.in ſe planiſſima ẽ. Expedita.v.parte pnc. iſtius ti.in qua deter.iu.q̃ res legari pñt. Hic accedit ad ſextã partẽ et deter.qbus põt legari vñ po. ſic ca. Dñe iaꝫ video q̃ res legari poſſũt dicatis michi q̃bus legari pñt. Et ipe rñ.ꝙ illis cũ qbus teſtamẽti factio eſt.i. ad quoꝝ vtilitatem teſtm̃ fieri põt:ſꝫ ſm antiqua iura multe erãt pſõe qb⁹ legari nõ poterat. In certis em̃ pſõis neqꝫ legata neqꝫ fideicõmiſſa relinq oliꝫ ꝯceſſũ erat.ꝛ hoc inim̃ ſm iura antiqua obtinuit vt nec ẽt milites incerte pſone legare poterũt: ꝛ ita diuus Adri.ſcripſit. Sꝫ po. Dñe iã video ꝙ olim incertꝫ pſonis legari nõ poterat: ꝑ deo ſi plꝫ dicatis michi q̃ pſõa cẽſebat̃ incerta. Ad hoc rñ. Amice incerta pſona videbat̃ quã teſtatoꝛ in opi. incerta i aio ſuo ſubiciebat. Veluti

ꝛ diſcoꝛdãt in ꝑſidi ciu ſui.al's ſi ſi ad preiudiciuꝫ tertij iudex cõpellit ad ꝯcoꝛdiã aliqn ꝑcie ꝛ ali qñ cautiãtiue. dubium ſũt ſup facto ꝓbatione dirimit. vt.i.a: ctoꝛ.C. de ꝓba. Ange.

Sed Ro. a pncipio dabat electionem heredi: ſꝫ ex cõtumacia transferebat̃ in legatariũ.ar.ff.de ſerui.ſicut.ꝛ.C.de ſo.l.j.Jo. diſtinguit aut in gñe gñaliſſimo/ vel ſubalterno: vt ſi ſubſtãtia/ vel coꝛpus/vel aial legatur quo caſu non valet:cuꝫ feſtucã vel muſcã dãdo liberet̃:vel eo genere qð dialetici ſpeciem appellãt vt hõ ꝛ ſimilia ꝛ tũc ſubdiſtigue: aut habebat i hereditate ſuos.et tũc legatari⁹ eligit ꝯ dũmodo nõ melioꝛẽ (j) vt h.ꝛ ff.eo.j.l.legato.i. rñ.ꝛ.l.q̃ duos: et de lib.le.l.ij. Aut ſi hẽbat ꝛ tũc he. eligit vt.ff.de vi.tri.ꝛ oleo.le.l.iij.j rñ.ꝛ.l.iiij. Si aũt teſtõꝛ ex certꝫ reliqt incertũ / aut ipe ſenſit ð certo qð pꝫ expſſo noĩe ei⁹:ꝛ tũc eligit heres ꝛ ei⁹ volũtatẽ interp̃tat̃:aut nõ ſẽſit:ꝛ tũc legatari⁹ eligit vt.ff.de le.j.l.ſi q̃s a filio.§.ſi pl̃es.ꝛ.l.q̃ duos. In domo ſũt in gñe legata ſi hꝫ teſtõꝛ domos vnã ex hijs eligit he.ſi ñ hꝫ ꝛ relinqt:deriſoꝛiũ ẽ legatũ.vt.ff.eo.ſi dom⁹. In fũdo in gñe legato dic nõ valere legatũ cũ vnius digiti poſſit fieri fund⁹.vt.ff.de iu.do.cũ poſt.§.gener.ꝛ.ff.e.j.l.licet.et.l.qð in rerũ.§.quod ſi quis. Additio.(j). Q: nõ ẽ veriſimile teſtatoꝛẽ voluiſſe id legare qð nõ fuiſſet in ſpẽ ꝯceſſur⁹.ſꝫ vbi electio ẽ heredis vl̕ debitoris poſſit dari vili⁹.dũ tñ nõ ſit oĩno inutile:q: potuit teſtõꝛ vel creditoꝛ cogitare ꝙ daret min⁹. Jo.fab.

Legatũ gñis an valeat?

¶ Facta legari poſſunt.

¶ Sꝫ ꝛ tale legatum valꝫ: dãnas heres me⁹ eſto domũ illi⁹ reficere.vl̕ illũ ere[a] alieno liberare.

¶ Legari i genere electio eſt legatarij.

¶ Si gñalit̃ ſeruus vl̕ res alia [b] leget̃ :electio [c] legatarij ẽ niſi aliõ teſtatoꝛ dixerit

¶ Legatũ optiõis hodie traſmittit̃ ad heredẽ ſi legatarius decedat ãteqꝫ optꝫ. ꝛ pluribus debentibus eligere diſcoꝛdantib⁹ ſoꝛte dirimitur. Aretinus.

¶ Optiõis legatũ.i.vbi teſtatoꝛ ex ſeruis ſuis vl̕ alijs reb⁹ optare legatariũ iuſſerat:habebat oli in ſe conditionẽ [d]:ꝛ iõ [e] niſi ipe legatari⁹ viu⁹ optauerat ad hẽdẽ legatũ nõ traſmittebat. Sꝫ ex ꝯſtitutiõe [f] nr̃a ꝛ hoc meliorẽ ſtatũ refoꝛmatũ ẽ ꝛ data ẽ licẽtia ꝛ heredi legatarij optare ſuũ:lꝫ viu⁹ legatarius hoc nõ fecerit. Et diligentioꝛe tractatu habito et hoc in noſtra [g] conſtitutione additum eſt:vt ſiue pl̃es legatarij extiterint quibus optio relicta ẽ:ꝛ diſſẽtiãt in coꝛpe eligendo:ſiue vni⁹ legatarij pl̃es heredes ſint ꝛ int̃ ſe circa optãdũ diſſẽtiãt alio aliõ coꝛp⁹ eligere [h] cupiente:ne pereat legatum (qð plerĩqꝫ prudentium cõtra beniuolẽtiam [i] inrroducebãt) foꝛtunã eẽ hui⁹ optionis iudicẽ ꝛ ſoꝛte [k] eẽ hoc dirimẽdum: vt ad quẽ ſoꝛs deueniat/ illius ſententia[l] i optione precellat.

¶ Illi poſſũt ex titulo legati capere qui poſſũt hẽdes inſtitui. Aretinus.

¶ Legari ãt illis ſolũ[m] pt cũ quib⁹ teſtamẽti[n] factio ẽ

¶ Neqꝫ pagan⁹ neqꝫ milites poterãt oli icerte pſone relinqre.ꝛ q̃ dicat̃ pſõa icerta declarat ꝑ duo exẽpla. An.

ſi q̃s dicat in hũc modũ.q̃cũqꝫ filiã ſuã filio meo i mrĩmo copulauerit he.me⁹ illi fũdũ ſẽpꝛonianũ dato.nã in hoc caſu hmõi legatũ incerte pſõe videbat̃ relictũ. ꝛ ſilr̃ in hoc caſu veluti ſi q̃s ita dicat vl̕ q̃ poſt teſtm̃ ſcp̃tũ pmi ꝯſules deſignati erũt he.me⁹.c.dato. Nã ꝛ hoc caſu incerte pſõe ſicuti in ſupꝛio.ca.lega.videbat̃. ꝛ mlt̃e alie ſpe.repiri pñt i qb⁹ incer.pſo.le. videbat̃ incer.pſo.dari:veluti ſi q̃s ita dicat illũ ſuũ q̃ primũ aſcẽderit capitoliũ libeꝝ eẽ volo. Oli em̃ libt̃as hoc mõ data iutilis erat.ꝛ hoc iõ.q: placebat ſuos noĩatim libos fieri. Sꝫ lꝫ dixeri tibi incertꝫ pſonis legari antiqt⁹ nõ poſſe ſub certa tñ demõſtratiõe.i.ex certis pſõis incerte pſõe ẽt olim recte legabat̃. veluti ſi q̃s ita dicat. Ex cognatꝫ tuis q̃ nũc ſũt q̃cũqꝫ filiã meã in vxo.duxerit he.me⁹ illi fũdũ ſempꝛonianũ dato. Nã caſu iſto lꝫ lꝫ incerte pſõe videbat̃ relictũ rõne tñ demõſtratiõis oli valebat:ſꝫ lꝫ dixerim tibi legata vl̕ fideicõmiſſa incertꝫ relicta oli nõ valẽ. cautũ tñ erat in ſacris ꝯſtitutionibus talia legata vel fideicõ.per errorẽ ſoluta repeti non poſſe.

d ¶ Optionis. Conditionẽ.ſ.ſi eligeret.
e ¶ Et ideo. Bona rõ.vt.C.de ca.tol.§.ſin autem.
f ¶ Ex cõſtitutiõe.q̃ eſt.C.cõmu.de leg.l.ſi.in pn.
g ¶ In noſtra cõſtitutiõe. Scꝫ predicta.
h ¶ Eligere cupiente. Et alio aliud ſubaudi.
i ¶ Cõtra beniuolẽtiã.i.ꝯ eq̃tatẽ.ſ.ꝙ pirẽt.i.de iure ſtricto perire deberẽt.vt.ff.e.j.l.huius.§.fina.
k ¶ Et ſoꝛte.vl̕ cũ taxillis:vl̕ alio mõ.ſic.ff.de iud.in trib⁹. ✝ Sꝫ q̃re iudex nõ ꝯpellit eos ad ꝯſẽtiẽdũ.vt.ff.e.hui⁹.in fi. Rñ.immo hoc modo compellit.vl̕ ibi cõpellit in actiõe eligenda q̃ datur a iu.h autem nõ cõpellit in eo quod dat̃ a teſtatoꝛe.
l ¶ Sententia.vt tñ ceteris eſtimatiõeꝫ preſtet ſuarum partium.vt.C.cõ.de lega.l.ſi.in pnci.

✝ Et hoc veꝝ qñ dubium pit̃ ſup iure:nec lege

m ¶ Legari. Solũ ꝛ eꝫ idẽ ſol⁹ legat.vt.ff.ð le.i.l.ij
n ¶ Teſti factio. In paſſiua ſigñiõe accipe.vt.ſ.ð he.q̃li.ꝛ dif.§.teſt. Sꝫ q̃ ſũt iſti q̃ nõ hñt teſti fac iõ ꝫ. Rñ. incerta pſõa vt.j.pr.§. Jtẽ pegrin⁹ ſiue depoꝛtat⁹.vt C.de he.inſti.l.j. Jtẽ i metallũ dãnat⁹.vt ff.de his q̃ ꝓ nõ ſcrip.ha.l.ſi in metallũ. Jtẽ ſu⁹ de adulẽio cũ dña

commiſſo accuſatus.vt.ſ.de here.inſti.§.ij. Item colle giuz:niſi pbetur licitũ.vt.C.de here.inſti.l. collegiũ. Item inceſtuoſi.vt in aut.q̃.mo.na.effic.ſui.§.vltimo coll.vij. Item heretici maioris hereſis.vt.C.de heret. l.manicheos. Itẽ apoſtate.vt.C.de apoſta.hi q̃ ſanctã. Item mulier nubens infra annũ a tẽpore mortis ma riti.vt i aut.õnup.

¶ Incertꝫ ṽo pſonis neq̃ legata neq̃ fideicõmiſſa oli relinq̃ ꝯceſſũ [a] erat. Nã [b] nec miles q̃dẽ icerte pſone poterat relinq̃re vt di u[9] adria n[9] reſcripſit. Incerta ãt pſona videbaṫ quã icerta opiniõe teſtator aĩo ſuo ſubiciebat veluti ſi quis ita dicat quicũq̃ filio meo filiã ſuã i mr̃ioniũ dederit. i.collocauerit/ei heres me[9] illũ fundum dato. Illđ q̃q̃ qđ his reliquebaṫ q̃ poſt teſtamentũ ſcriptũ pꝛimi ꝯſules deſignati, erãt eq̃ incerte pſone legari videbaṫ:ꝛ deniq̃ mlte alie hmõi ſpecies ſũt.

¶ Qu legatũ (ẽt libertatis q̃ ẽ multũ fauorabilis) icerte pſone factũ erat iualidũ.

¶ Libertas q̃q̃ icerte pſone nõ videbaṫ poſſe [d] dari: quia placebat noiati ſuos [e] liberari.

¶ Incerte pſone ex certis perſõis etiã olim legari poterat. Angelus.

¶ Sub certa [f] ṽo dẽmõſtratiõe.i.ex certꝫ pſonis icerte pſone recte legabaṫ veluti ex cognatꝫ meis q̃ nũc ſũt ſi q̇s vxorẽ filiã meã duxerit:ei hẽs me[9] illã rẽ dato.

§.j. Additio. Sꝫ hoc hodie ceſſat ꝑpter dictum apli. q꞉ oẽs pene propter feſtinationeꝫ infra tẽpus luct[9] ſunt ſublate: non auteꝫ ꝑpṫ trãſitũ ad ſcđa vota. An.

a ¶ Incertis. Conceſſum erat. hodie contra etiã ante legem grecã inferiorem in pauperibus.vt.C.de epiſco.ꝛcle.l.idq̃đ Additio. Tu dic ꝙ aut incertitudo eſt in perſona legantis/ꝛ valet legatum: quia heredi onus iniunctũ intelligitur.aut in pſona legatarij: ꝛ tũc aut certificanda ex futuro euẽtu aut nõ. ꝑmo caſu valet etiam ſi erat incerta de incertis.vt.l.ſi quis ita ſcripſerit.ff.de re.du. Scđo caſu valet ſi per legem certificatur. vt.l. id qđ.C.de epiſ.et cle.ſed de hoc.vide Anſe.

b ¶ Nã nec miles. Cuius.ſciliceꝫ militis voluntas ſeruatur pro lege. als.vt.C.de teſta. mili.l.j.

c ¶ Deſignati erant. In kal. ianuarij ſortiebantur.id eſt incipiebant honores adminiſtrare ꝛ ãn ꝑ tresmenſes deſignabãṫ vt.ff.de condi.ꝛde.l.publius.ꝛ.C.de magi.mu.l.j.

d ¶ Libertas. Poſſe dari.vt ſi dicat ita.illum liberꝫ eſſe volo qui capitolium pꝛimo aſcẽderit:vel ſimile feceriṫ.vt.ſ.pꝛoximo.§.incertis. Uel ſtichum liberum eſſe volo cum habeat duos ſtichos.vt.ff.de ma.teſtamẽ. eum ex pluribus.

e ¶ Seruos liberari. Additio. Aduerte ꝙ in aliquibus libꝛis ſequitur illa clauſula. Tutor quoq̃ incerte perſone dari non poteſt:quã non inuenies in emendatis codicibus.et ſi ea q̃ ſequunṫ in textu ꝛ glo.diligenṫ perſpexeris:ꝑfecto eã pꝛorſus ſuperuacuã iudicabis.

f ¶ Sub certa. Sic.ff.de legaṫ.j.l.iij.§.per hoc amplius.ſic.ff.de leg.j.l.ſi ſeruus legat[9].§.huius.ſic.ff.de re.du.l.quidam.ſic.ff.eo.j.l.legato.§.j.

g ¶ Incertis. Repeti nõ poſſe.q̃ſi naturale debitũ.vt ff.de ꝯdi.inde.iulian[9].in fi.ꝛ.l.frat a frẽ.ꝛ.l.ſi dñs.in fi.

¶ Poſthumo quoq̃ alie. Caſus. ¶ Adhuc ꝓſequitur iu.in.§.pñti materiã ſuã deter.q̃bus legari nõ põt.vñ po.ſic ca. Dñe iã video plures pſonas quibus olim legari nõ poterat.nunq̃d ſunt adhuc plures perſone quibus oliꝫ legari nõ potat.et rñ.ꝙ ſic. Nam poſthumo alieno olim inutiliter legabaṫ.ſed dixi. Dñe ſi plꝫ dicatꝫ mihi q̇s cẽſeṫ poſthum[9] alien[9]? Ad hoc rñ. Amice alienus poſthumus ẽ q̃ int heredes ſuos hẽs teſtatoris futurus nõ ẽ ſicuti nepos ex filio emancipato conceptus extraneuſ poſthum[9] erat auo.ꝛhec oia ſupꝛadicta ſm iura antiqua obtinebãt:ſꝫ nõ ſolũmõ oia iuſ pꝛadicta ab eo.§. Incertꝫ.ſꝫẽt ſpẽm circa poſthumum alienũ correxim[9]. Nã in caſu nr̃o q̃dã ꝯſtõ poſita ẽ ꝑ quã q̃dẽ ꝯſtõnem ẽt huic pti remediuꝫ adhibuim[9]: nõ ſolũ in hereditatibus:vt alicuius poſthum[9] hẽs inſtitui poſſit:ſed ẽt in legatis ꝛ fideic. et hoc euidenṫ ex ipſis ꝯſtõnis lectione clareſcit. Sed q̃ꝗꝗ diximus tibi incertis perſonis auctoritate noſtre ꝯſtõnis hodie legari poſſe. Tutor eñ incert[9] non ſoluꝫ ſm antiqua iura:ſed etiã per nr̃am ꝯſtõnem dari non debet.ꝛ hoc ideo.q꞉ certo iudicio dꝫ quiſq̃ ꝑ tutela ſue poſteritati pꝛoſpicere.ꝛ licꝫ.ſ.dixerim alieno poſthumo ſm iura antiqua legari non poſſe. Alienus tamen poſthumus et olim de iure pꝛeto.et hodie poteſt heres inſtitui de iure ciuili.ꝛ hoc verum eſt niſi in vtero illius mulieris que de iure noſtra vxor eſſe non poteſt.

¶ Rꝫ legata icertis perſonis facta olim eſſent inualida:ſi tamen per errorem ſoluta fuerant repeti non poterant. Angelus.

¶ In certꝫ autẽ pſonis legata vl' fideicõmiſſa relicta ꝛ ꝑ errorẽ ſoluta repeti [g] nõ poſſe ſacris conſtitutiõib[9] cautum erat

¶ Olim nõ poterat legari poſthumo aliẽo i.q̃ nõ erat teſtatori futur[9] ſu[9] heres.

¶ Poſthumo q̃ꝫ aliẽo iutilit antea legabat [h]. Eſt aũt alien[9] poſthum[9] q̃ natus iter ſuos [i]:heres teſtatoris futur[9] [k] nõẽ. Ideõq̃ ex emancipato filio ꝯceptus nepos extrãe[9] erat poſthum[9] auo

¶ Hodie legatũ icerte pſone:aut poſthumo alieno factum valꝫ.h.d.iuncta glo.

¶ Sꝫ nec [l] hmõi ſpẽs penit[9] ẽ ſine iuſta emẽdatiõe relicta cũ in noſtro codice conſtitutio [m] poſita eſt.per quã ꝛ huic [n] parti medemur non ſolũ in hereditatib[9] ſꝫ etiã i legatis ꝛ fiedeicõmiſſis.qđ euidenter ex ipſi[9] lectiõe ꝯſtitutiõis clareſcit.

¶ Tutor cert[9] ꝛ certe pſõe dari dꝫ.hoc dicit cum glo.

h ¶ Poſthumo. Legabaṫ. Sed nec inſtituebatur iure ciuili.vt.ff.de lib.ꝛ poſthu.l.gallus.§.ille caſus.

i ¶ Suos.ſ.quondã ante emãcipationẽ vt ſequiṫ.

k ¶ Futurus. Scilicet heres.

l ¶ Sed nec.quaſi dicat non ſolũ in poſthumo: ſed oñia ſupꝛadicta ab illo.§.incertis correcta ſũt.vt arg. ff.eo.iij.l.hoc legatum.j.rñ.ꝛ.l.ea tamen.

m ¶ Conſtitutio. Quam non habemus.

n ¶ Huic. Scilicet poſt l.i.n.o.

a ¶ Tutor aũt. Per noſtrã conſtitutionẽ. ſcꝫ ſupra dictam cõſtitutionẽ grecam: nec veteri iure. vt. ff. de teſta. tu. tutor incertus.
b ¶ Incertus. Ut ſi ita dixit: illum tutorem do qui prius de tuſcia venerit. nec incerte perſone datur. vt ff. de teſta. tute. l. tutor ita. Additio Et eſt rõ ſm Io. fab. qꝛ q̃uis poſt ea certificet: tñ poterit venire ta lis ribald⁹ ꝙ pu pillo ꝓuiſum nõ erit contra id qđ iura intendũt: in certe tamen per ſone poſt certifi cande teſtamen tari⁹ dari põt nõ datiu⁹: vt h̄ ꝑ eũ.
c ¶ Poſterita ti. Id eſt filijs.
d ¶ Poſthum⁹ poterat. ſcilicꝫ de iure preterito: nõ ciuili. ſ. de bono. poſ. ſ. rñ. cõtra. et ff. de li. ꝛ poſthu. l. gall⁹. §. ille. Ac. Additio So. ibi loquiṫ in poſthu. mo alieno tꝑe te ſtamenti nato nõ ſuo q̃ poſtea ſuc cedẽdo in locum dñi ſuus efficiṫ: hic vo etiã in eo cui nunq̃ꝫ efficiṫ ſuus. Angelus.
e ¶ Noſtro. id eſt romano.
f ¶ Non poteſt. Sed que eſt illa q̃ vxor eſſe nõ põt? Rñ. multe ſunt ille que vxores eſſe non poſſunt. vt. ſ. de nupt. diximus. §. ſi aduerſus. C. de teſtamen. l. iiij.

¶ Tutor aũt nec ꝑ noſtrã[a] conſtitutionem incert⁹[b] da ri debet: quia certo iudicio debet ꝑ tutela quis ſue po ſteritati[c] cauere.

¶ De iure p̃torio alienus poſthum⁹ etiã olĩ poterat heres iſtitui ꝛ hodie poteſt dũmodo naſcitur⁹ ſit ex ea q̃ vxor eẽ poſſit. Angelus.

¶ Poſthum⁹ aũt alienus heres iſtitui / ꝛ antea pote rat[d]: ꝛ nũc põt niſi ĩ vtero ei⁹ ſit q̃ iure nr̃o[e] vxor eẽ nõ p̃t[f]

¶ Error nomĩs p̃nominis agnominis / cognois nõ vi tiat ſi de corpe cõſtat. Ar.

¶ Si q̇s ĩ noĩe[h] / cognoĩe prenomĩe / agnomĩe legata rij / teſtator errauerit (ſi de perſona ꝯſtat) nihilominus valꝫ legatũ[i]. Ideq̃ꝫ in here dib⁹[k] ſeruaṫ ꝛ recte. Nomi na enĩ ſignãdoꝝ hoĩm gr̃a repta ſũt. q̃ ſi q̇libꝫ alio mõ intelligaṫ[l] nihil interẽ[m].

¶ Falſa demõſtratio nõ vi ciat legatum.

¶ Huic ꝓxima ẽ illa iuris regula falſa demonſtratio ne legatum non perimi: ve luti ſi q̇s ita legauerit. Sti chum ſeruum meũ vernã[n] do lego: lꝫ enim non verna ſed empt⁹[o] ſit (ſi de ſeruo tñ cõſtat) vtile ẽ legatũ. Et cõ ueniẽt ſi ita demonſtraue rit. Stichũ ſeruum quem a ſeio emi: ſitq̃ꝫ ab alio ẽpt⁹[o]: vtile ẽ legatũ ſi ꝺ ꝯuo ꝯſtat

¶ Falſa cã nõ vitiat lega tũ niſi ꝑ modũ ꝯditiõis fue rit ꝓlata. h̄ d. Aretinus.

¶ Lõge[p] magꝭ legato fal ſa cã adiecta nõ nocꝫ veluti cũ q̇s ita dixerit. Titio (qꝛ me abſẽte negocia mea cu rauit) ſtichũ do lego: vel ita titio (qꝛ p̃ocinio ei⁹ capita li crimĩe liberat⁹ ſũ) ſtichũ do lego. Lꝫ enĩ neq̃ꝫ nego cia teſtatoris vnq̃ꝫ geſſerit titi⁹ neq̃ꝫ p̃ocinio ei⁹ libe rat⁹ ẽ: legatũ tñ valꝫ. Sꝫ ſi

¶ Si quis in noĩe. Caſus. ¶ Po. igiṫ ſic ca. in illo. §. Quidã fecit teſtamẽtũ. ꝛ in teſtõ legauit cuidã. c. ſed tamen errauit in noĩe legatarij. nam cũ deberet dice re. Dñe lego ticio dicebat lego ſempronio. vnde ꝯſta bat de perſona legatarij: modo q̃ro vtrum hmõi er ror viciat legatũ. ꝛ rñ. ꝙ non. Si quis eñ in noĩe co gnomine vel agnomine ꝛ prenoĩe legatarij errauit ſi tamen de perſona cõſtat nichilominus valet legatũ. ꝛ idem ſeruatur in heredibus inſtituendis. vt ſi quis errauit in noĩe cognomine agnomine ꝛ prenoĩe ip̃i⁹ heredis inſtituti nichilominus valet inſtitutio ſi de ꝑ ſona heredis conſtat. ꝛ certe in vtroq̃ꝫ caſu hec opti ma rõne ſtatutũ fuit. Noia eñ ſignificandoꝝ hoĩm gratia inuenta ſunt. Igitur ſi per quodcũq̃ꝫ aliud iu diciũ intelligaṫ nichil refert. vnde argumento hui⁹ regule caueṫ falſa noĩatione legatũ non perimi. Eſt eñ q̇dã alia iuris regula q̃ cautũ eſt falſa demonſtra tiõe legatũ nõ vitiari. veluti ſi quis ita legauerit ſti chum ſeruũ v̄nã titio do lego. Licet eñ ſtichus non verna ſed empt⁹ ſit: ſi tñ de perſona conſtat. nõ obſtã te hmõi falſa demõſtratiõe valet legatũ. et ſilr ſi ita demonſtrauerit teſtator ſtichũ ſeruũ meũ quẽ a ſeyo emi ticio do lego. Licet ab alio empt⁹ ſit nichilominꝰ vꝫ legatũ ſi de perſona ſerui cõſtat. ꝛ ſicut dixi tibi ſci re debes ꝙ longe magis adiecta cauſa legato legatũ nõ vitiat. veluti ſi quis ita dixerit ticio qui abſente me negocia mea vtiliter curauit: vel geſſit ſtichũ do lego. vł ſi ita dixerit ticio: qꝛ p̃ocinio ei⁹ a capitali cri mine liberat⁹ ſum ſtichũ do lego. naꝫ ſi ita dixerit vꝫ legatũ. Licet eñ ticius legatari⁹ negocia teſtatorꝭ nũq̃ꝫ geſſerit. ne q̃ꝫ teſtõr p̃ocinio ticij ĩ legatarij a capitali crimĩe li beratus ſit. In vtroq̃ꝫ tñ caſu le gatũ vꝫ: ſed aliđ ius ſtatutũ eſt ſi hmõi cã cõditio nalr̃ enũciata ſit veluti ſi q̇s dixe rit hoc modo. ſi negocia mea cu rauerit fundũ do lego. nã in hoc ca ſu ita demũ valet hoc legatũ ſi cõ ditio extiterit.
g ¶ Si q̇s. Sic C. de teſta. l. ſi in nomine.
h ¶ In noĩe. Nomen eſt gen⁹ ſed poniṫ hic pro ſpecie ſui. vt al bertus qđ dꝛ pro ꝓpriũ pſone nomẽ Cognomẽ quaſi cõe cognationis nomẽ. vt aſinell⁹ Prenomen qđ cã differẽtie poniṫ: vt ſi ſint duo tul lij ꝛ vni ſuꝑaddatur marcus ꝛ dicaṫ marcus tullius. nã marcus eſt p̃nomẽ. Agnomẽ ẽ qđ imponiṫ ab euẽ tu: vt aphꝛicanus. qui vicit aphꝛicã: alemanicus: ꝛ go ticus. vt. ſ. in rubrica ꝓhemij huius libꝛi. Nomẽ p̃nomẽ cognomen et agnomẽ differũt.
i ¶ Ualet legatũ. ſic. ff. ſi cer. ꝑe. l. certũ. C. e. ſi fortis dianũ.
k ¶ In heredibus. ſ. ſi erret in eoꝝ noĩe.
l ¶ Intelligãtur. Scꝫ a teſtatore. ꝛ hoc in proprijs. In appellatiuis diſtigue ſꝫ Io. an parum erret vt li bros mẽbranas appellet quo caſu valet: maxĩe cũ fue rit ꝯſuetus ſic appellare. vt. ff. de le. iij. libroꝝ. §. qđ tñ caſſius. an multũ erret: ꝛ tũc ꝯtra. vt. ff. e. ti. l. iiij. (i) Et de ſup. leg. l. labeo. in medio legis. Additio. (i) Et eſt rõ ibi qꝛ nomen appellatiuũ tãq̃ꝫ naturale mutari nõ põt, ſine mutatiõe eſſentie ipſi⁹ rei cũ ſit de ſubſtãtia, alias ſecus. ſed de hac matrria vide pleni⁹ hic ꝑ An.
m ¶ Nichil iterẽ. vñ liber hõ ſibi nomẽ mutare p̃t: lꝫ ſeru⁹ nõ poſſit. vt. C. de mu. no. l. j. ff. de fal. l. falſi.
n ¶ Huic proxima. Uernã. verna eſt ſeruus ex an cilla teſtatoris natus.
o ¶ Emptus. idem ꝛ ſi nõ emit. vt arg. ff. de vſu. nũ q̃ꝫ. §. fi. ſecus in venditiõe. vt. ff. de ꝯhẽ. ẽp. ſi q̇s fũdũ.
p ¶ Lõge magis. Ideo dicit magis: quia verba fal ſe demonſtrationis ſunt de ſubſtantia ipſius legati: vt cum dico ſtichum vernam do lego: ſed verba falſe cauſe nõ ita. Itẽ quia cauſe legandi nõ cohẽrẽt lega

to.vt.ff.de condi.ꝛ demõ.cũ tale.§.falſa cauſa.(i)Itẽ quia hic donare pſumit.vt.ff.de cõdi.inde in ſũma.§. ei quoqꝫ.Additio(i)Puta qꝛ de neceſſitate diſpoſitio nõ ſequit ex cauſa:al's ſecus:vt hic per Ange. Areti.

a ❡Sed ſi conditionaliter.No.conditio p ſi appo-

Cõditio
Modus
Cauſa.

nitur ꝛ p cũ:vt hec.ꝛ.ff.de ↄdi.inde.q̃ pmiſit.vt.ff.de verbo.obli.quocũqꝫ.§.nõ ſolũ.niſi in caſu.vt.ff. de tu.l.muto.§.ſub conditione. Modus per vt.C.de his q̃ ſub mo.l.ij. Cã per quia.vt hic. Demonſtratio fit oſtendẽdo aliqd quod nõ ẽ.

Demõſtratio.

vt.ſ.proxi.§.ꝛ.ff. eodem.ii ſit.§.j. Circa hec quattuor ſic dicas : et pmo.Falſa cauſa nõ nocet vt. hic. Cõditio nocet ſi deficiat:vt hic.et ff.ſi certũ pe. cuꝫ ad pſens.et.l.itaqꝫ. Modus idem qd cõditio opat: excepto ꝙ id qd datur ſub modo/ etiã anteqꝫ modus impleat petitur cautione tñ interpoſita de modo implendo qd non eſt in conditione.vt.ff.de cõdi.et demon.qui heredi.§.ſi.et de adimen.lega.l.liberto.§.lucius.ꝛ.ff.e.iiij.ſi tibi.In demonſtratiõe diſtingue.vt.ff.e.ſi ſit.§.i.ꝛ.l.nõ quocũqꝫ.Unde verſus.

Verſus

Scito ꝙ vt modus eſt.ſi cõditio:q̃a cauſa.Uide.c.verum.extra de condi.appo.

cõditionalit^a enũciata fuerit cã aliõ iuris ẽveluti hoc modo ticio ſi negocia mea curauerit fũdum do lego.

❡Seruo heredis pure nõ pot legari:ſed ſub conditione ſic:ſi tpe exiſtentis cõditionis nõ ſit in ptãte heredis.Sꝫ econtra ſuo alieno herede iſtituto põt ei⁹ dño legari pure:vel ſub ↄditiõe ſꝫ ſi iuſſu dñi hereditatẽ adeat legatũ euaneſcit.Aret.

❡An ſuo heredis recte legam⁹ q̃rit:ꝛ ↄſtat pure iutilit^b legari^c:nec quicq̃ pficere^d ſi viuo teſtatore d ptãte eius heredis exierit^e qꝛ qd^f iutile forꝫ legatũ ſi ſtatim poſt factũ teſtamẽtũ deceſſiſet teſtator: non debet ideo valere^g:qꝛ diuti⁹ teſtator vixerit.Sub ↄditiõe ſo recte legatur ſuo vt reqramus an quo tempore dies legati cediti poteſtate here-

dis nõ ſit^h.Ex diuerſo herede iſtituto ſeruo qui dño recte etiam ſine ↄditione legetur non dubitat.Nam ꝛ ſi ſtatim poſt factum teſtamẽtũ deceſſerit teſtator:nõ tamẽ apd^i eũ q̃ heres^k ſit dies legati cedere intelligitur^l:cũ hereditas a legato ſeparata ſit ꝛ poſſit p eũ ſeruũ ali⁹ heres effici:ſi priuſq̃ iuſſu dñi adeat i alterius ptãtem trãſlat⁹ ſit:vl'manumiſſus ipe heres efficiturq̃ bus caſibus vtile ẽ legatũ. Qꝫ ſi i eadem cã permãſerit ꝛ iuſſu legatarij^m adierit euaneſcit legatum.

❡Legata ꝛ libertas hodie relinqui pñt añ heredis inſtitutionẽ:ꝛ poſtea:ꝛ inter iſtitutionẽ ꝛ ſubſtitutionẽ.Ar.

❡Ante hẽdes iſtitutionẽ legabat^n antea iutilit ſcꝫ qꝛ teſtamẽta vim ex iſtitutiõe heredis accipiũt:ꝛ ob idve

pmãſerit:ꝛ viuente dño eodemqꝫ legatario hereditatem adierit euaneſcit legatum.

b ❡An ſeruo.Inutiliter.ſic.C.de neceſ.ſer.here.inſti.l.qdã.§.illo ↄtra.Sꝫ ibi nõ iponit neceſſitas dãdi. Uel in minimis al's in alimẽtis loqt vt.ff.de ali.ꝛ ci.le.ſuos.† nam cum ſit purꝫ a morte teſtatoris cedit.vt.C. d ca.tol.§.cũ igr ꝛ dño ex pſona ſui acq̃.vt.ſ.p q̃s p ſo.no.ac.§.itẽ qd ſui.al's ẽ.§.item vobis acq̃rit qd ſui ꝛc.ſꝫ idẽ dñs erit heres:g non valet legatũ : q̃a idẽ nõ põt eẽ heres ꝛ legatari⁹ vt ff.de le.j.l.legatũ ẽ.§.i.Ac. Addit. Qd ẽ verꝫ ſi legatur ſine libertate ſuo teſtatorꝫ vel heredis.ſecus ſi alieno qꝛ cederet ab adita hẽditate:niſi dies mortis eẽt idẽ.vtil.ſi opprio.ff.de op.le. q̃a ſo cũ libtate legat/cedit:vel a die ↄpetẽtꝫ libertatis(ſi ſit ſub cõditiõe relicta)vel ab adita hẽditate ſi vtrũqꝫ ſit purũ.vt.§.in nouiſſimo.C.e.ti. An.

† Uel dic ſm Jo.fabri ꝙ ibi teſtator legauerat ſuo pprio: hic ſo ſuo heredis

c ❡Legari.Propter ↄfuſionẽ heredis ꝛ legatarij: qꝛ eadẽ pſona ſibiipſi debere nõ poteſt.

d ❡Nec q̃cq̃ pficẽ.qꝛ act⁹ morientiũ nõ pñt eẽ i ſuſpẽſo.vt.ff.ↄmu.p.l.ſi.in ſi.ꝛ ppt rl'aꝫ cathõis q̃ ſeq̃t.

e ❡Exierit.Seruus legatarius.

f ❡Quia ꝙ ꝛc.hec eſt regula cathoniana.

g ❡Ualere.Exceptis q̃buſdã calib⁹:vt cũ res tua ſit tibi legata ꝛ ante mortẽ teſtatoris alienata.

h ❡Nõ ſit.Nam ſi eſt adhuc ſeruus nõ valet legatum:alias valet.ſic.ff.ad.l.falſi.l.ſi a ſeruo.

i ❡Apud eum.Id eſt apud eũdẽ.ſcꝫ dominũ qui fit heres per ſeruum:qꝛ adhuc nõ eſt.Accurſius.

k ❡Heres ſit.i.dicet mortuo teſtõre ſtati poſt teſtm̃: nõ id ſtati dñs ſui erit heres p ſuũ/ꝛ legatari⁹ p ſe:ꝛ ita nõ erit apd eũ.i.eũdẽ heredẽ hẽditas ꝛ legatũ.qd erat ſupiori.§.imo ad hoc vt ſit heres p ſuũ duo pcedere opꝫ:iuſſũ dñi:ꝛ obediẽtiã ſui.ꝛ interi ſui ↄditio poterit variari:ſꝫ legatũ tñ interi hẽbit dñs.ſũt g ſeparata hẽditas ꝛ legatũ interim:cũ legatũ apd dñꝫ/hereditas apd nullũ:donec ſu⁹/vl'manumiſſ⁹ ſibi:vl'iuſſu alicui⁹ domini eam adeat.

Seru⁹ heres iſtitutus nõ acq̃rit dño niſi duo ↄcurrãt

l ❡Intelligit.nã nemo ẽ heres adhuc.cũ ꝛ dñi iuſſ ſuo/ꝛ ſui debeat ſeq̃ volũtas.vt.C.de he.inſti.cũ ppõnas.Et lꝫ hẽditatꝫ dies cedat ea aditã: tñ legatum a morte teſtõris cedit.vt.C.de ca.tol.§.in nouiſſimo.vñ apd dñꝫ erit legatũ.ſꝫ her.apd nllũ q̃ poſit eẽ vl' apd hũc/vl' apd aliũ ſi alienabit.ſ.ſu⁹ pri⁹:vt ſequitur.

Legati dies ceſſit a morte teſtatoris

m ❡Legatarij.Qui et dominus eſt.

n ❡Ante heredis Legabat. aliud in tutore etiam

olim. vt. ſ. qui da. tu. poſſ. §. ad certum.
a ¶ Fūdamētū. Cū ſine illo nullū dicat. vt. ff. de iu re codi. l. ſi. z. ſ. t. l. iij. §. in pmis. z de his q̄ in teſt. delē. l. penulti. ibi calphurnius.
b ¶ Scripture ordinē. No. ordinē ſcripture nō ſuā= dum. ſic. ff. de ſol. nō em. Sed cōtra. arg. ff. de fideicō. li. l. gnalit. §. q̄d g̃ z in aut. de hef. z fal. §. inordinatū.
c ¶ Uolūtatē. Repete. vitupe= randū erat.
d ¶ Cōſtitutio nem. Quā nō ha bem⁹. ſz quoſdā Uel dicverius q loquit de ea q̄ ē in. C. de teſt. l. am biguitates. z qd ib idt. nō ex mēte referas ad alia: nō adhuc ordiez.
e ¶ Ante here dis inſtitutionē. Q2 prīo pōt lega re rē/z poſtea he redē inſtituere.
f ¶ Medias. Q2 pmū iſtituit hēdē. z poſtea le= gauit/ z poſtea a liū heredē inſti= tuit: z ita legat i= ter medias here dū inſtitutiones.
g ¶ Fauorabi lior ē. Niſi i duo= bus caſib⁹. vt. ff. de manu. teſt: cuz ex pluribus. z de leg. i. ſi quis a fi= lio. §. pe. z. l. ferre z ad trebel. ſi pa troni. §. ſz ſi non fructib⁹. Additiō. Dic ſm Jo. fab. q hoc non videt verū: imo videt idē vtrobiq3. q2 in certitudo vitiat legatū z liberta= tem. Sec⁹ in rele gata. vbi autē li= bertas legatur ē incertitudo et in rez in pſona. z ſic vitiat. vt no. Dy. in regula. in ob= ſcuris. de regulis iuris in. vj. Angelus.
h ¶ P⁹ mortē. Correxim⁹. vt. C. d ac. ab hē. z ſ. hē. l. j.
i ¶ Legatis. in ſtipulatiōib⁹ idē vt dicta. l. C. vt act. ab he. z ſ he. l. i. Caue tm̄ q2 legatū ſic incipit ab here de vel heredi dari: qd pmo nullo mō fuit. ſz ſtipula= tio fuit: lz inefficax. vt. ff. de euic. q̄ a pupillo. z. l. ſi per imprudētiā. §. nō mirū. Additiō (i). Qd ē verū ſi lega= uit poſt mortē heredis vel alteri⁹. ſec⁹ ſi poſt morte le gatarij: q2 ſtatim ē nata obligatio. vt in ſtipulatiōe. ſi

eut no. glo. in. l. cedere diē. ff. de vbo. obli. Ang.
k ¶ Juueniatur. vt. ff. e. l. j. z. ſ. e. titu. §. ſed nō vſq3.
l ¶ Pene. Adimebatur. hec verba expōe. vt. j. tit. j.
m ¶ Aliq̄d faciat. qd fieri vult ſ2io. hoc adie. ſ. i pe hē dē ſe cōmittere: alś ē cōdi. z v3. vt. ff. d his q̄ pe. no. l. i. z. ij.
n ¶ Nō faciat. qd fieri non vult. Accurſius.

luti caput atq3 fundamētū[a] intelligit toti⁹ teſtm̄ti here dis iſtitutio. Pari ratione nec libertas añ hēdis iſtitutiō nē dari poterat. ¶ Sz q2 i ciuile eē putauim⁹: ſcriptu re ordinē [b] q̄dē ſeq̄ (qd z ipi antiq̄tati vitupandū fuerat viſū) ſpni aūt teſtatoris volū tatē [c] p nr̄az cōſtitutionē [d]/z hoc viciū emēdauim⁹: vt li= ceat z añ [e] hēdis iſtitutionē z int̄ medias [f] hēdū inſtitu= tiōes legatū relinq̄re: z mlt̄o magis libertatē cui⁹ vſ⁹ fa uorabilior [g] eſt.

¶ Hodie aūt z poſt mortez hedis z legatarij z pdie mor tis ipoꝝ legari pot. Areti.

¶ Poſt mortē q̄q3 heredis aut legatarij ſiki mō iutilit legabat: veluti ſi q̄s ita di= cat: cū heres me⁹ mortuus fuerit: do lego. Jtē pdie q̄3 heres aut legatari⁹ moriet. Sz ſikmō z hoc correxim⁹ [h] firmitatē hmōi legatis [i] ad fideicōmiſſoꝝ ſiktudinē) p= ſtātes: ne i hoc caſu legato rū q̄3 fideicōmiſſoꝝ iueiat [k].

¶ Hodie pt pene noie le= gari z legatū trāſferri l adi mi niſi pcipiat aliq̄d ipoſſi bile vel legib⁹ interdictū vl probroſum. Aretinus.

¶ Pene quoq3 noie iutilit antea legabat z adimebat [l] vel transferebat. Pene aūt noie legari videt qd coercē di heredis cā reliq̄tur: quo magis aliq̄d [m] faciat: aut nō faciat [n] veluti ſi q̄s ita ſcpſe rit hēs me⁹ ſi filiā ſuā im̄ro nio titio collocauerit [o] vl ex diuerſo ſi nō [p] collocauerit: dato. x. aureos ſeio. aut ſi ita ſcpſerit hēs me⁹ ſi ſuū ſtichū aliēauerit [q]: vl ex di= uerſo ſi nō aliēauerit [r] titio decē aureos dato. Et intm̄ hec regula obſuabat. vt p q̄3 [s] plurib⁹ principalib⁹ cō ſtitutionib⁹ ſignificaretur nec principē q̄dē agnoſcē [t] qd ei pene noie legatū ſit. Nec ex milit3 q̄dez teſtamē to talia legata valebant: q̄3 uis alie militū volūtates in ordinādis teſtamētis val de obſuabant [v]. Quietiam nec libertates pene noie da ri poſſe placebat. Eo āpli⁹ nec hēdez pene noie adijci poſſe ſabin⁹ exiſtimabat ve luti ſi q̄s ita dicat. titi⁹ he= res eſto ſi titi⁹ filiā ſuā i ma trimōio ſeio collocauerit [x] ſei⁹ quoq3 heres eſto. Ni= hil em̄ intererat qua ratio= ne titi⁹ coerceat vtrū lega= ti datione an coheredis ad iectione. Sz huiuſmōi ſcru puloſitas nobis non pla= cuit. Et generaliter ea q̄ re linquūtur: licet pene nomi= ne fuerint relicta vel adem pta/ vl in alium trāſlata: ni= hil diſtare a ceteris legat3 conſtituim⁹ [y]: vel in dando vel in adimēdo: vel in tranſ ferēdo. Exceptis his vide lic3 q̄ impoſſibilia [z] ſunt vel

o ¶ Collocaue rit. ſ. qd fieri nolo ſ. eā collocari.
p ¶ Nū colloca uerit. ſ. qd fieri vo lo. ſ. eā collocari.
q ¶ Alienaue rit quod nolo.
r ¶ Nō aliena= uerit. nam vt alie nauerit volo.
s ¶ pq̄3. i. valde
t ¶ Agnoſcē. ſ. poſſe. vt. ſ. q̄bus mo. te. iſi. §. ſi. i ſi.
v ¶ Obſuabā tur. vt. C. de teſt. mili. l. j.
x ¶ Collocaue rit. ſ. qd fieri nolo
y ¶ Cōſtitui= mus vt. C. de his que pe. no. l. j.
z ¶ Impoſſibi lia. ff. de leg. i. l. ſi michi z tibi. §. i. ſ. Sol. ibi nō erat i poſſibile. poterat ei eē q diu viueret: z infra triduum poſſet id fieri qd fieri volebat. Ul dic q ibi voluit te ſtator heredē cōſti tuere ſe ſolutuꝝ ſi decederet. ſ. te ſtator infra tridu um: qd potuit nō aūt ſoluere. Jtē cōtra. ſ. de hē. iſti. §. impoſſibilis. Sol. quidā dicūt dicūt nō valere ſi cut teſtator vōlu= it. vt hic. valet tm̄ pure: vt ibi. Uel diſtingue ſz Jo. aut apponit cōdi tio ipoſſibil hēdi aut legatario. Si hēdi nō v3 lega= tū. vt hic. ſi lega= tario: v3: vt ibi. z q̄re exēpla. C. d his q̄ pe. no. l. j. Exēplū qñ apponit cō ditio ipoſſibil hēdi. ſine honorato: vt det heres ſi celū digito tetigerit: z tūc vitiat q̄ſi nō ſtet p eū q̄min⁹ im= pleat. ſz p ipoſſibilitatē. Qñ legatario ſiue honorato: vt ibi relinquo ſi celū tetigeris digito: z hec nō vitiat: ſed vitiatur z p nō adiecta habet. Et ē rō: quia nō de bet auferri beneficium honoroto cui prouidere volu it teſtator. Uide glo. notabilē. in. l. j. ff. de cōdi. inſti.
z ¶ Impoſſibilia. De impoſſibili dic. precepit he=

Heredis inſtitutio ē caput z fūdamētū toti⁹ teſtamēti. Ordo ſcripture an ſuādus ſit.

Libertas fauorabilis eſt.

Jſtas ſolutiones reph hendit Jo. fa. z dicit q ibi ideo valet legatū: q2 nō cōtinet ipoſſibile. ſz adiectō tēporis eſt ipoſſibilitas non vicieat.

redem tranſferre montem: alias ei adiecit coeheredem vel aliam penam impoſuit. De legibus interdicto vt precepit heredi vel legatario. vt daret in quilinos ſine predijs. De probroſo: vt precepit reliquias ſuas i mare proijci: vel ſe cum veſtibus ſepeliri. alias penaʒ impoſuit nam in predictis et ſimilibus remanet heres et legatarius: nec tenetur ad īpoſſibile: vel legibꝰ interdictum: vel ꝓbroſum: nec etiam ad penam/ ideo ꝙ impoſſibile/ vel legibus interdictum/ vel probroſum nõ impleuit.

a ¶ Legibꝰ interdicta. vt inquilinos ſine predijs. vt. ff. de leg. j. ſi q̃s inquilinos. vt patuit. ſ. Additio.

Et hoc verum vbi aliquid ẽ per ius diſpoſitũ/ vel conſuetudinem quod teſtator immutare nõ põt: vt qꝛ forte ob ius publicũ vel fauorem: alꝰ ſecus. Jo. fab.

legibus interdicta [a] aut alꝰ ꝓbroſa [b]. Huiuſmodi em̃ teſtatoꝝ diſpoſitiões valere ſecta [c] meoꝝ tẽpoꝝ nõ patiꝛ

¶ De ademptiõe legatoꝝ.

¶ Adẽptio ꝛ trãſlatõ legatoꝝ põt fieri in eodẽ teſtamẽto: vꝉ alia ſcriptura. Ar.

Ademptio legatorũ ſiue ex eodẽ teſtamẽto adimãꝛ [d]: ſiue codicillis [e]/ firma [f] ẽ: ſiue contrarijs ꝟbis fiat adẽptio. veluti ſi quis ita quid legauerit. do. lego ita adimaꝛ: non do nõ lego ſiue nõ cõtrarijs: ſed alijs [g] quibuſcũqꝫ ꝟbis. ¶ Transferri [h] quoqꝫ legatũ ab alio ad aliũ p̃t: veluti ſi q̃s ita dixerit hoiem ſtichum quẽ ticio legaui: ſeio do lego: ſiue in eodem teſtamẽto. ſiue in codicillis hoc fecerit: q̃ caſu ſimili ꝛ titio adimi videꝛ ꝛ ſeio [i] dari.

¶ De lege falcidia.

¶ Teſtatori nõ lꝫ hẽditatẽ exhaurire vel vacuare i totum legatis: ſꝫ ſolũmõ vſqꝫ ad dodrãtẽ: ne teſtatores ſine herede decedãt. Areti.

b ¶ Probroſa. vt veſtimenta in funus. vt. ff. eo. j. l. ſeruo alieno. §. fi. vel reliquias in mare. vt. ff. de condi. inſtitu. l. penul. in princi.

c ¶ Secta meoꝝ tẽpoꝝ. i. ego qui inſequor iuſticiaʒ hoc tempore non patior. ſic. ff. de pac. l. fi. in fine.

Continuatio. De adẽptione legatorũ. ¶ Quia ambulatoria eſt defuncti voluntas vſqꝫ ad ſupremuʒ vite exitum. vt. ff. de adimen. lega. l. iij. §. fina. ꝛ. l. ſequẽ. ideo poſt data legata. et de eis adimendis videamus. Accurſius.

diuiſio. Ademptio. ¶ Diuiditur in duas partes. Primo loquitur de ademptione. Secũdo de tranſlatione. Secunda ibi: transferri. Aretinus.

d ¶ Adimantur. Scꝫ legata.

e ¶ Codicillis. Scꝫ teſtõ confirmatis ſecũduʒ quoſdam: non aliter. Sed nos contra. vt in autenꝛ. de reſti. fideicom. §. manifeſtum. colla. ix. Accurſius. Additio.

Et eſt ratio. quia non eſt ridiculum codicillos etiaʒ cõtrarios per teſtamentum confirmari. quia videmus agi ex contractu vt contractus reſcindatur. l. ſed celſus. §. j. ff. de contrahen. emp. Johan. fab.

f ¶ Firma eſt. vt ſi eodem teſtamẽto fiat videatur nec datum: ſi alia voluntate videatur datum: ſed poſtea ademptum. vt. ff. de his que in teſtamen. de. l. j. ꝛ. ff. de leg. j. l. ſi ita ſcriptum. Sed videtur ꝙ nulla talis voluntas valeat: cum videatur ſibi repugnare. vt. ff. de regulꝛ. iuris. l. vbi repugnantia. que eſt huic contraria. Sed dic ꝙ ibi dicit de repugnantia que fit propter ſimplicitatem verborum. vt. ff. de conditꝛ. inſtitu. ſi ticius. Vel habet locum predicta regula quando non apparet que ſit vltima: quo caſu neutra valet. Si aũt apparet: vltima valet. vt. ff. eo. l. nichil prohibet. Accurſius.

Legata voluntate preſũpta reuocanꝛ. g ¶ Alijs. Scilicet vt adimo. vel peniteo eius quod dedi. vel ſimilia. immo etiam nuda voluntate preſumpta. vt ſi inimicus poſtea factus ſit legatarĳ. vt. ff. de adimen. leg. l. iij. in fi. ꝛ. l. iiij. Additio. Idem ſi ab ignorante fiat teſtõri ignorãti aliquid etiã poſt mortẽ: qꝺ ſi ſciuiſſet teſtator nõ fuiſſet legaturius. Angelus.

h ¶ Transferri. Facit. ff. eo. tranſlatio.

i ¶ Et ſeio. Scꝫ ſi ſeius eſt nõ capax: nũq̃d adẽptio a ꝑmo facta valet? Rñ. ſic. vt. ff. de leg. j. plane. in princ.

¶ De lege falcidia. ¶ Qualiꝛ minuanꝛ legata ademptione vel tranſlatione dictum eſt. nunc qualiter lege falcidia minuantur: ꝛ iõ dicit ſupereſt. Accur. Additio. Continuatio

Differentia inter hunc titu. ꝛ ſequentem habetur per hos verſus. Tunc de falcabis ſi per legata grauaris. Sed trebellabis cum reddere cuncta rogaris.

diuiſio Supereſt. ¶ Totꝰ iſte titulus diuidiꝛ ꝓincipaliter in quiqꝫ partes. Primo cõtinuat ſe ad precedentia. Secundo ponit affectum legis falcidie tã de iure legis duodecim tabularuꝫ: q̃ꝫ de iure quo nos vtimur. Tertio ponit vnum dubium. ſcilicet an heres non grauatus reſpectu ſui heredis grauati poſſit detrahere falcidiã Quarto ad quod preſens tempus redigatur vt inſpiciatur an lex falcidia habeat locum. Quinto: quando lex falcidia imponitur: quid eſt ante deducendum. Secunda ibi. Cum enim. Tertia ibi. Et cum queſitũ. Quarta ibi. quantitas aũt. Quinta ibi. Cum autem.

¶ Cum em̃. Caſus. ¶ Pone igitur ſic caſum in prima parte. Domine multa dixiſtis nobis circa materiam legatorum et de ademptio. tranſlaꝛ. eorundem. vnde videtur ꝙ ad aliquam aliam materiam de cetero poteritis tranſire. Satis enim videtur ꝙ ea que iam dicta ſunt circa materiaʒ legatorum poſſunt ſufficere? Ad hoc reſpon. Juſti. Amice nõ bene tibi videtur imo circa materiã legatorum etiam inſiſtẽdum eſt adhuc nã ex quo de adẽpti. ꝛ tranſla. legatorum vidimꝰ: ſupeſt vt de. l. falcidi. per quam modus legatis nouiſſime impoſitus eſt diſpiciamus. ꝛ hec in prima. Sed pone in ſecunda. Domine iam video ꝙ vos vultis tractare de falci. dicatis michi ſi placet quare fuit introducta lex falcidia. ꝛ quis ſit eius effectus? Ad hoc reſpõdet. Amice lex falci. optima ratione fuit introducta ꝛ eius effectus fructuoſus eſt. Cum enim olim. l. xij. tabulaꝝ libera erat ligandi poteſtas intãtum vt liceret teſtatoribus totũ patrimoniũ ſuum per legata erogare. ꝛ nichil penitus heredes ſcriptos relinq̃re. Nam. l. xij. tab. ita cautũ erat ꝙ ſicuti quiſqꝫ legaſſet reʒ ſuam ita ius eſſet. idcirco vtile erat viſum legũ latoribus huiuſmodi liberam licentiam legandi coartare: qꝛ ꝓpter hmõi plerũqꝫ mouebanꝛ hoies inteſtati. nã lꝫ heredes eſſẽt inſtituti: ſcriptum tñ heredes pro nullo hereditatis lucro eam volebant adire. ꝛ q̃ꝫuis ẽt ſup hmõi licentiaʒ legandi coartanda tam lex furia q̃ꝫ voconia late ſunt. neutra earum ad rei conſummationem ſufficere videbatur. Unde nouiſſimo lata eſt. l. fal. qua cauetur ne liceat teſtatoribus plus legare q̃ꝫ dodrantem totorum bonorum vt ſiue vnus heres ſit inſtitutus ſiue plures apud eum quando vnus eſſet inſtitutus vel apꝺ eos quando plures eſſent inſtituti. quarta pars totius patrimonij ipſius teſtatoris integra remanet.

Supeſt vt ỏ lege falcidia [a] diſpiciamus: q̄ [b] mod⁹ nouiſſime legat̄ī impoſit⁹ e. ¶ Cuꝫ eni oli. xij. tabularum lege libera erat legādi ptās: vt licerꝫ vl [c] totum patrimonium legatis erogar̄. (Quippe cum i ea lege cautum eēt vti [d] quiſq̃ legaſſꝫ ſue rei [e] ita ius eſto) viſum ē hanc legandi licentiā coartare. Idq̃ ipſoruꝫ [f] teſtatorum gratia prouiſuꝫ eſt: ob id qđ plerumq̃ inteſtati moriebātur: recuſantibus ſcriptis hēdib⁹ ꝓ nullo aut minimo lucro hēditates adire [g]. ¶ Et cuꝫ ſup hoc [h] tam lex furia q̄ꝫ lex voconia late ſūt: quarum neutra ſufficiēs ad rei ꝯſummationē videbaẛ: nouiſſie [i] lata eſt lex falcidia q̄ caueẛ ne plus legare [k] liceat q̄ꝫ dodrantem [l] totorum bonorū id eſt vt ſiue vn⁹ heres iſtitut⁹ ſit ſiue plꝫs apꝺ eū eos ve ps quarta remaneat.

¶ Si plures fuerit inſtituti: quilibꝫ in ſua re pt falcidiam detrahere licꝫ portio alteri⁹ coheredis non fuerit grauata. Aretinus.

¶ Et cū [m] queſitū eſſet duobus heredib⁹ inſtitutis: veluti ticio ꝛ ſeio. ſi ticij pars aut tota exhauſta ſit legatꝭ que nominatim ab eo data ſunt: aut ſupramodū [n] onerata. a ſeio ꝟo: aut nulla relicta ſint legata: aut que ꝑtez ei⁹ dumtaxat i partē dimidiam minuūt [o]: an q̄ is [p] quartam [q] partem toti⁹ hereditatis: aut ampli⁹ habꝫ: ticio nihil ex legatꝭ que ab eo relicta ſūt retinere liceret vt quartā partē ſue ptis ſaluaꝫ habeat [r]. Et placuit poſſe [s] retinere. Etenim in ſingulis heredib⁹ ratio legis falcidie ponēda eſt.

¶ In rōne legꝭ falcidie ꝯſideraẛ q̄ntitas p̄rimonij que erat tpe mortis teſtatoris: nec augmentum vel diminutio ꝯtingens poſtea an̄ aditam hereditatē legatarijs ꝓdeſt vel obeſt. Areti.

a ¶ Falcidia. Ideo ſic dicta: quia vt falx fenum: ſic hec lex legata reſecat. Vel dic a falcidio auctore. vt et publiciana a publicio dicta. vt. j. de act. §. alie.
b ¶ Qua. Scilicet falcidia.
c ¶ Vel. pro etiam.
d ¶ Vti quiſq̃ ꝛc. hec ſunt ꝟba legis. xij. tabularum.
e ¶ Sue rei. Idē in ſua re tota quā ipē legauit vl etiā aliena. nā ꝛ aliēa res legari poterat ꝯ p̄t / vt hic. ꝛ ff. ad. l. falc. l. j. i p̄n. ꝛ. s̄. ỏ le. §. nō ſolū
f ¶ Ipſoꝝ teſtō rū. Nō tn̄ lꝫ teſtōrib⁹ eā renūciare: niſi in caſu. vt. ff. e. ꝙ de bonis. §. fi. ꝛ l. ſi debitor. Arg. ꝯ C. de pac. l. pe. ibi: cū ꝛ alia regl'a ſit. ꝛc. Sꝫ hodie per aut. ſꝫcū teſtōr. q̄ ē C. ad. leg. falci. ꝯ. Additio. Qđ ē verū expſſe: ſec⁹ ſi tacite: puta dicendo tota vel integra legata ſoluas: niſi a diceret ꝙ āplius heres hr̄e nō poſſit ꝛc. ſm Ang. In trebellianica autē idē dicas qđ i falc. ſm. Johan. fab.
g ¶ Adire. Facit. j. tit. j. §. ſed q̄ heredes. Accur.
h ¶ Sup hoc. Id ē ſup coartāda legādi licētia.
i ¶ Nouiſſime Id eſt vltio. Acc.
k ¶ Legare. Vl etiā cā mortis donare. nā ꝛ ibi locū hꝫ falcidia. Itē et in mortꝭ cā capiōe. vt. C. e. l. peñ. Lꝫ ỏ hac quidē ꝯdicāt et ē ꝓ eis argm̄. ff. e. l. acceptꝭ. Itē i fideicōmiſſis. vt. C. eo. l. ij. Itē i donatiōe int viuos: q̄ morte ꝯfirmaẛ: nō aliꝰ. vt. C. e. i donatiōe. ꝛ i his hꝫ locū qđ ħ de legatꝭ dr̄.
l ¶ Dodrantē. Id ē nouē vncias totius hereditatꝭ: ſic em̄ drodās dr̄. vt. s̄. de here. inſti. §. hereditas. Si ḡ fiat in ꝯriū de ſingulis pōt fieri ſectio. i. quarte ptis detractio: ꝛ ipſo iure: ꝓpoſita etiā rei vēdicatione. vt. ff. e. l. lineā. in fi. j. rñ. ꝛ. l. plautius. ꝛ. C. e. l. ij. Jam ḡ non eſt queſtio an heres poſſit retinē falcidiā in vna re: nā nō pōt. vt in dicta. l. plauti⁹. (1) Sꝫ aliud qñ q̄s legat partē bonoꝝ: tūc em̄ ſuccurriẛ heredi: ſiue reꝝ ptes. ſiue eſtimationē dare maluerit. vt. ff. de legat. j. nō ampli⁹. §. j. Additio (1) Hoc veꝝ ſi plures ſint legatarij: ſec⁹ ſi vn⁹ q̄ pōt ex rei neceſſitate vl legatarij volūtate. vt ibi. ꝛ. l. plane. ꝛ. l. ſeq. §. ſi ſol⁹. ff. e. Vbi aūt nō cadit cōmoda diuiſio / diuidiẛ ad arbitriū iudicis. vt. l. nō amplius. ff. de leg. j. §. fi. De trebellianica ꝟo vel legitima dic vt habetur in. l. filium quem habentem. C. fami. her. Ange.
¶ Et cū queſitū. Caſus. ¶ Hic incipit tertia pars in qua inſti. deter. quandā dubitabilē q̄ſtionē inſurgentē ex p̄miſſis. vñ po. ſic ca. Dñe iā video ꝙ effectus. l. fal. talis eſt ꝙ teſtōr non pōt legare vltra dodrantē totoꝝ bonoꝝ vꝫ vt quarta ps patrimonij ipſi⁹ teſtōris remaneat apud heredes. ſiue ſit vn⁹ heres ſcript⁹ ſiue plures. dicatis igiẛ mihi quid iuris ē in tali caſu. Quidam fecit teſtm̄. ꝛ in teſtō ſuo inſtituit duos heredes equis portionibus: puta ticiū ꝛ ſeyū ꝛ ptez ticij totā exhauſit legatis q̄ noiatim reliqt a ticio p̄ſtāda ꝙ nihil penit⁹ apꝺ ticiū remāſit aut ſi aliqđ remā ſit ſupra modū tn̄ ptē ticij onerauit. A ſeyo ꝟo aut penitus nulla legata reliquit: aut ſi q̄ ab eo relinq̄t pte tn̄ dimidia portionē eandē in tegrā penes ipſū ſeyū remanſit. ꝛ ita quarta ps toti⁹ hereditatis apud ſeyum heredē ſcriptū ſine aliqua diminutiōe ſine onere remanſit. vñ hoc caſu multū fuit dubitatū ꝛ queſitū: vtruꝫ liceret ticio vltra quartaꝫ partem ſue portionis grauato aliqđ ex legatis ab eo nominatim relictis retinere: vt ita benefacio. l. fal. quartam partē ſue portionis ſaluam habeat. Ad hoc rñ. inſti. Amice certe in queſtione ꝓpoſita placuit: vt liceat ticio vti bn̄ficio. l. fal. ꝛ de hoc ſingulis legatis ab eo relictis intantū retrahē: vt quartā partē ſue portiōis ſaluā habeat. nō obſtāte ꝙ quarta pars toti⁹ hereditatꝭ apud ſeyū coheredē ſuū integra remanet. Nā in ſingulis heredibus rō. l. fal habēda ē. vt quilibet quartam ſue portionis ſaluam habeat.
m ¶ Et cū queſitum eſſet. Facit. ff. eo. in ſingulis.
n ¶ Supra modū. i. ſupra quartā. Accurſius.
o ¶ Minuunt. Et ſic remanent ei tres vncie que ſūt quarta totius aſſis. Accurſius.
p ¶ Is. Scilicet ſeyus.
q ¶ Quartam partem. Id eſt tres vncias.
r ¶ Habeat. Hoc interrogatiue lege: ꝛ poſtea reſpōde. et placuit. ꝛc.
s ¶ Poſſe retinere. Scꝫ quartā ptē ſue partis quaꝫ iure hereditario hꝫ: nō aūt datū cā adimplēde ꝯditionis ſibi ab aliq̄ / imputabit ſibi in quartā: niſi a ſtatu libero eſſet datum: et de pecunia hereditaria de qua ei dare permittiẛ. vt. ff. eo. id autē. et de dona. cau. mor. l. quod ſtatu liber. Item nec legatū a coherede relictuꝫ ſibi imputat. vt ff. eo. in quartā. niſi teſtator hoc cauerit. vt. ff. eo. quod autem. j. reſpon. ꝛ. §. marcellus.

Qui fuit ꝯſuꝭ tiō falcidia reſecat ipſo iure. vt. l. linea. ff. e. ſec⁹ ſi fuiſſꝫ ꝯtrariū. Jo. fab.

Qđ ē veꝝ i fideicōmiſſis ꝑticularibus: nō i vniuerſalibus. vt. j. tit. pr. §. ij. Falcidia in vna re nō p̄t retineri.

¶ Quantitas aūt pr̄imonij ad quā ratio legis falcidie redigiť mortꝭ [a] tpe ſpectať. Itaqꝫ ꝟbi gratia: ſi is qui cētū aureorū pr̄imoniū in bōis habebat cētum aureos legauerit: nihil legatarijs ꝓdeſt ſi ante aditam hereditatē ꝑ ſuos hereditarios: aut ex ꝑtu ancillaꝝ hēditariaꝝ: aut ex fetu pecorum tātū acceſſerit hereditati: vt centū aureis legatoꝝ nomie erogatis: heres quartam ꝑtem hereditatis habiturꝰ ſit: ſed neceſſe ē vt nihilominus quarta ꝑs legatꝭ detrahať. Ex diuerſo ſi ſeptuagintaquinqꝫ legauerit [b] ⁊ ante aditā hereditatē intantū decreuerit bona incendijs forte aut naufragijs: aut morte ſuorum vt nō amplius ꝙ̄ ſeptuaginta quinqꝫ aureoꝝ ſubſtātia vel etiam minꝰ relinquatur ſolida legata [c] debenť. Nec ea res [d] damnoſa eſt heredi cui liberꝝ ē nō adire hereditatem: que res efficit vt ſit neceſſe legatarijs (ne deſtituto teſtamento nihil conſequantur) cū herede i portione paciſci. [e]

¶ In ratiōe legis falcidie primo deduciť es alienū funeris impēſa: ⁊ ꝑcia ſuoꝝ: ⁊ de reſiduo quarta pars legatoꝝ: et ſi plures ē legatū ꝙ̄ ſint patrimonij vires id primo deduciť poſtea pr̄imonium defalcatur. Aretinꝰ.

¶ Quantitas aūt. ¶ Caſus. ¶ Hic incipit quarta ꝑs in qua ſic po. ca. Dn̄e iā video ꝙ bn̄ficio. l. fal. ſingulis heredibus ꝓuiſum eſt: ſed dicatis mihi ꝗ tpe inſpiciť vtrū. l. fal. locū habeat? Ad hoc rn̄. Amice quātitas patrimonij a teſtōre relicta ad quā rō. l. fal. reducitur tpe mortis ipſiꝰ teſtōris incipiť ſicut manifeſte liquet i tali exēplo. Quidam habuit. c. aureos in bonis: ipſe laborās i extremis ꝯdidit teſtm̄. ⁊ i ie ſtamento inſtituit heredē. ⁊ . c. aureos legauit. et ita totū patrimoniū ſuū exhauſit legatis. vn̄ mortuo teſtatore bn̄ficiū. l. fal. locū ſibi vēdicabat. Sʒ ꝗd ſi an̄ ꝙ̄ hr̄s adierit hereditatē bōa hereditaria ꝑ ſuos hereditarios vel ex fetu pecoꝝ: vel ex ꝑtu ancillaꝝ intātū ſūt aucta ꝙ oībus legatꝭ iſolidū ſolutꝭ hr̄s quartā partē totiꝰ hereditatis. vel etiā amplius ſaluā habē poſſit. Et rn̄. ꝙ certe huiꝰ augmētuʒ poſt mortē teſtōris an̄ aditionē hereditatis adueniēs legatarijs nō ꝓderit: ſʒ nihilominus hr̄s bn̄ficio. l. fal. ꝗ tpe mortis ipſius teſtōris cōpetit vteť. ad quartā ꝑtē a ſingulis legatis detrahet. ⁊ idē ius in caſu ꝯuerſo obſeruať. Nā ſic augmētū reꝝ hereditariaꝝ an̄ aditā hereditatē nō pōt ꝓdeſſe legatarijs. ita diminutio rerū hereditariarū eis nō nocet. ꝟbi gr̄a ponamus retento ꝑmo themate qď ille ꝗ habebat. c. i bonis legauit. lxxv. et ita reliquit quartā ꝑteʒ hereditatꝭ. vn̄ mortuo teſtatore rō. l. fal. locū ſibi vēdicare nō poterit: ſed tn̄ an̄ aditionē hereditatis bona hereditaria intātū decreuerūt incēdijs forte aut naufragijs: aut forte ꝑ mortē ſeruoꝝ aut pecoꝝ. vt. lxxv. tpe aditionis in hereditate vix inueniebanť certe i hoc caſu hmōi diminutio legatarijs nō nocet: imo nichilominꝰ heres ad pſtationē legatoꝝ inſolidū teneť. Sed forte obijceret aliꝗs ſic. hoc videť iniquū vʒ cōpelli adire heredē hmōi dānoſam hereditatē et nihil lucrari. Ad iſtā tacitā obiectioneʒ rn̄. iuſti. i lr̄a ac ſi facta eēt ſibi di. Amice hoc nullatenꝰ dānoſū eſt heredi. nā liberꝝ hʒ arbitriū nō adire hereditatē: et ita hmōi periculū euitare. vn̄ in hoc caſu neceſſe ē ipis legatarijs cū herede de certa portiōe legatoꝝ recipiēda paciſci ne heres deſerat teſtm̄ ⁊ ita deficiente teſtō legata in eo relicta non debeantur.

a ¶ Quantitas. Mortis tpe. ꝟ. de leg. §. ſi peculium. cōtra. Sol. ibi remanet ſeruus quaſi peculij dominus. Additio. In eſtimatione tamen debitoris eſt ſecus: qꝛ ſi poſt mortē teſtatoris et ante aditā hereditatem efficiatur nō ſoluendo cedit dāno heredis. ſi econtra cedit lucro legatariorū quo ad falcidiā. vt. l. cū quo. ff. eo. Et eſt rō: qꝛ eſt ſpes ꝙ de inopia deueniat ad pinguiorem fortunā. l. ſi defunctus. C. arbi. tu. Johan. fab.

b ¶ Legauerit. Scʒ tres ꝑtes hereditarias: ⁊ quarta remanet: ita ꝙ non habet locum falcidia: quia centum habeat in bonis. vt. ꝟ. dictum eſt.

c ¶ Solida legata debeť. Als deneť. hoc locū hʒ qn̄ res hereditarie: nō legate perieſt. Si aūt legate ꝑeāt diſtingue: aut erāt pōdere/nūero/vel mēſura: ⁊ tūc idē qď hic dr̄. Aut nō ⁊ tūc aut incertū: vtputa hoīem: ⁊ tūc idē qď hic: aut incertū ex certꝭ. vt vnū de ſuis ſuis: ⁊ tūc ſi oēs ꝑeāt legatarij dānū ē. vt ff. e. in rōne. §. diligenť. et §. incerte. aut penitus certa. vt ſtichꝰ. ⁊ tūc perit legatario. vt. ꝟ. de leg. §. ſi res legata. Accurſius.

d ¶ Nec ea res. Rn̄det tacite obiectioni. ꝗſi dicat nōne erit iniquuʒ ꝯpelli adire ⁊ non lucrari: ⁊ ita damnum ſentire?

e ¶ Paciſci. i. aliꝗd opʒ eos dare heredi vt adeat. Et ita nota ꝙ non ꝑ oia: ēt hodie ſūt exeꝗta fideicōmiſſa legatꝭ: nec legata fideicōmiſſis. nā fideicōmiſſariꝰ cōpellit heredē ſcriptū adire: ⁊ nil ei dat. vt. j. ti. j. §. ſed ſi recuſet. ſʒ illď ē in gn̄alibꝰ fideicōmiſſis. hoc i ſpālibꝰ. Que aūt. ſit dr̄ia inť legata ⁊ fideicō. dixi. i. l. j. ff. ď leg. j.

¶ Cū aūt rō. ¶ Caſus. ¶ Po. igiť ſic ca. in hac ꝑte. Dn̄e video ꝗre. l. fal. fuit introducta ⁊ ꝗs eiꝰ effectus ſit et ꝗ tpe ſpectať vt. l. fal. locū ſibi vēdicet. ꝓ deo dicatꝭ mihi in quibus rebus locum ſibi vendicet. l. falcidi. Ad hoc reſpon. Amice cum ratio. l. fal. petitur ꝑmo deducitur oē es alienū. i. ꝗcꝗd teſtōr tpe mortꝭ alijs debebat. Itē impēſa circa funꝰ teſtōris facta. ⁊ ēt ꝑcia ſeruoꝝ manumiſſoꝝ ſilr deducūť. ⁊ facta tali deductōe tūc deinde i reſiduo hʒ locū rō. l. fal. vt ex eo ꝗrta ꝑs itegra apď heredes remāeat. ⁊ tres ꝑtes reſidue inť legatarios pro rata portiōe eiꝰ qď cuiqꝫ legatarioꝝ relictum fuerit diſtribuāť. Ponamꝰ igiť ꝙ aliꝗs hn̄s pr̄imoniū. cccc. aureoꝝ. ꝗdringētos aureos legauerit. certe i hoc caſu ꝗrta ꝑs ſinglōꝝ legatarioꝝ ď ſingulis legatꝭ detrahi dʒ: vt ꝑ hmōi detractationē ꝗrtā ꝑtē. c. hr̄s ſcriptꝰ. l. fal. bn̄ficio habeat. ⁊ ēveꝝ hoc qn̄ tm̄ erat legatū quātū erat in pr̄imonio. Sʒ po. retēto ꝑmo themate. ſ. ꝙ ille ꝗ habebat i pr̄imonio ꝗdringētos aureos legauit. cccl. ⁊ ita viij. ꝑs ꝗdringētoꝝ apď heredē remaneat i hoc caſu heres nō ꝗrtā: ſʒ tm̄ octauā ꝑtē de ſingulꝭ legatꝭ detrahet retēta ꝑte octaua quā ſaluā habuit hac. ſ. octaua a ſingulis legatꝭ detracta ꝗrtā totiꝰ pr̄imonij itegrā hēat. Sʒ po. retēto ꝑmo themate ꝙ teſtōr hn̄s ꝗdringentos aureos i bonis legauerit ꝗngētos. ⁊ in plus legauerit ꝙ̄ erat i pr̄imonio. in hoc ca. ꝑmo. c. in ꝗbꝰ exceſſit pr̄imonium detrahēda ſūt. i. ꝑ inde habēda ac ſi nō eſſent relicta ⁊ poſtea quartam ꝑtem ſingulis legatarijs detrahit heres. Et ſic primo detrahendum eſt ꝙ vltra patrimonium teſtatoris legatuʒ eſt. ⁊ poſtea illud qď ex bonis teſtatoris ſupereſt apud heredē remanere opʒ.

Legate rei piculum ad quē ptinet. † Niſi talia eſſēt legata vt ſpecies. puta taleʒ vegeteʒ vini. l. ſi ꝟo. §. fi. cuʒ. l. ſe. ff. ſolut. m. a

a ¶ Cum autē. Es alienum.etiā qḋ ipſi heredi debebatur tpe mortis:lʒ confuſione ſit factum indebitū. vt.ff.eo.qui fundū.⁊.C.e.l.irritum. ‡ niſi expreſſe prohibebat.vt.ff.eo.ſi debitor creditore.

‡ Qḋ ē verū hodie ſi fecit inuentarium: alīs ſec⁹ l.in ipo= nēda.C. eodem.

b ¶ Funeris.Nō monumēti.vt.ff.eo.l.j.§.fi.Accur. Additio. Niſi eſſet impenſa neceſſaria: puta qꝛ eſſet dedecus ſepeliri i terra ſm Ange.

c ¶ Seruorum. Mos erat antiqt⁹ vt q̇ ſeruos nō habebat vnū vel plures emeret q̇ honoris cā fun⁹ teſtatoris pileari aſficeꝛeret.q̇ facto ſtatī intelligūt manumiſſi:⁊ ſic illoꝝ manumiſſoꝝ detrahitur p̄ciū.⁊ facit ad hāc poſitionē.C.ɓ la.lib.tollē.§.ſʒ ⁊ q̇ dn̄i.Uel dic φ teſtator alicui.x.legauit vt alienū ſeruūʒ redimeret legatarius ⁊ manumitteret.de hoc ei legato nō detrahitur falcidia:niſi de eo qḋ ſupeſſet/ forte facta emptiōe.vt.ff.de fideicō.liber.l.decē.⁊.ff.eo.ſʒ ⁊ ſi nō ſeru⁹.Si aūt vt ſuū ꝓpriū legatarius manumitteret:tūc nullā patit̄ falcidiā legatarius: ‡ et ita hec ꝓcia deducūt̄ vt falcidiā nō patiāt̄. vt.ff.eo.ſi ſeru⁹.⁊.l.iulian⁹. Additio. Ex quib⁹ legibus legib⁹ nō φ tm̄ vni legāt̄ duo:qꝝ alteꝝ qn̄ ē de falcabile qḋ de illo falcidia ꝓ vtroqꝫ deducit̄:ſec⁹ aūt ſi diuerſ eſſet legatū.vt no.glo.in aut̄.ſimilr̄.C.eo.Ange.

Legatū alicui vt ſuū manumittat nō ɓfalcatur.

‡ hodie tñ ē clarū φ de legato libertatis: ⁊ ſic pio nō ɓtrahit falcidia. aūt ſimilit. C. eodē.

d ¶ Nō habeatur. Habita.ſcʒ eſtimatione reꝝ non ex affectione:ſed cōi eſtimatione.vt.ff.eo.l.precia.

e ¶ Pro rata. Ut ita quartā detrahat hꝰs:ſi nichil ei dimiſerat teſtōt.Ul̓ ſi aliq̇d erat reſiduū penes eū adhuc ɓtrahat ad ſuppletionē vl̓ q̄ntā:vl̓ ēt milleſimā.vt ff.e.i q̄ʒtitate.§.fi.⁊ facit ad hoc.C.e.l.ij.⁊.ff.e.l.plauti⁹.

f ¶ Fingam⁹. reteto caſu φ hēbat i bōis q̄drīgēta.

g ¶ Octaua. Scʒ q̄dringentorū:que eſt q̄nquaginta et ita habebat heres prima quinquaginta:et hec aliā quinquaginta detracta:⁊ ſic centū:⁊ ſic quartam.

h ¶ Quingētos. Retēto caſu φ hēbat in bonis quadringenta:⁊ ſic legauit vltra q̄ʒ haberet centum.

i ¶ Detrahi dʒ. Improp̄e aūt ponit̄ detrahi q̇ ad id qḋ excedit:⁊ ꝓprie q̇ ad q̄rtā q̄ eſt i bōis:⁊ ſic ſemel poſitū ꝟbū ꝓprie ⁊ iproprie ponit̄.vt.ff.ɓ offi. ꝓconſul.l.ij. Itē nota φ hec falcidia ceſſat i multʒ caſib⁹ q̄s dicas vt diximꝰ in.l.i teſtō.C.ad.l.fal.⁊ i aut̄.ɓ her̄.⁊ fal.§.hic nobis. Additio. Et iſti caſ⁹ patēt i his ꝟ. Falcidiā ceſſare facit ps debita natʒ. Dos/miles/vetitū/libertas/ſpōte ſolutū. Res vetite vēdi/pietas/⁊ cartula/crimē. Ac heres ſi nō facit iuētaria ſubſit. No.diligent̄ hos ꝟſus ex q̇bus habes φ falcidia ceſſat i.xj.caſib⁹. Pmo i bonoꝝ ſubſidio liberʒ relicto. Scḋo in legato dotʒ.qn̄ vcʒ maritus vxori dotē ſuā legat. Tertio in teſtō militʒ. Quarto qn̄ teſtōr ꝓhibuit illā detrahi. Quinto in libertatibus relictis. Sexto qn̄ heres nō ignorās ꝑſimoniū defūcti ſpōte ſoluit/nō retenta falcidia. Septio qn̄ teſtōr aliquā rē legat ⁊ ꝓhibet illā legatario alienari. Octauo in legatio ad pias cauſas relictʒ. Nono i legato cartulaꝝ ſiue iſtrumētoꝝ qn̄ vcʒ aliq̇s legat inſtr̄a ꝑdioꝝ aliquoꝝ:qḋ quidē legatū affert vtilitatē ꝓbationis q̄ defalcari nō pōt. Decio ceſſat falcidia ꝓpt̄ crimē ſiue delictū heredis qui tacitū legatuʒ pſone incapaci ſoluit. Ultimo qn̄ heres inuentariū facere non curauit.

Uerbū ſemel poſitū ꝓprie ⁊ iproprie pt poni.

Falcidia i.xj. caſibus ceſſat.

¶ Cū aūt ratio legis falcidie ponit̄/āte deducitur es alienū[a]. Itē funerʒ[b] impēſa/⁊ precia ſeruorum[c] manumiſſoꝝ. Tunc demum i reliquo ita ratio[d] habeat̄ vt ex eo quarta ps apud heredē maneat. tres ꝟo partes inter legatarios diſtribuantur: ꝓ rata[e] ſcʒ portiōe ei⁹ quod cuiqꝫ eorum legatum fuerit. Itaqꝫ ſi fingam⁹ quadringētos aureos legatos eſſe et patrimonij q̄ʒtitateʒ ex q̄ legata erogari oportʒ quadringentorum eē:quarta ps legatarijs ſinglis dʒ detrahi. Qʒ ſi trecētos quīquagīta legatos fingam⁹[f] octauas[g] debʒ detrahi. Qʒ ſi quingentos[h] legauerit:initio quinta: deide quarta detrahi[i] debet. Ante enim detrahēdum ē quod extra bonorum quantitatē eſt: deinde qḋ e bonis apud heredem remanere oportet.

¶ De fideicōmiſſarijs hereditatibus:⁊ ad ſenatuſcōſultum trebellianum.

¶ A generalib⁹ tāqꝫ a dignioꝛib⁹ eſt inchoandum ⁊ olim heres de fideicōmiſſo grauat⁹ nō cogebat̄ de neceſſitate ad fideicōmiſſi preſtationem. Deide ponit vn̄ dicatur fideicōmiſſū: et q̇s primo ſtatuit illḋ de neceſſitate reſtitui. Aretinus.

NUnc tranſeamus ad fideicommiſſa: ſed prius eſt vt de hereditatibus fideicommiſſarijs videam⁹.

¶ De fideicommiſſarijs ⁊c. ¶ Iuſtinian⁹ poſt tractatū legatoruʒ de.l. falcidia ꝓuſqꝫ de fideicōmiſſis tractauit:qꝛ lex falcicidia i legatʒ pri⁹ fuit inuenta q̄ʒ in fideicōmiſſis. ſm P. Uel ſic. Dictū eſt de legatis: ſed qꝛ de fideicommiſſis ſumus polliciti dic̄.vt.ſ.de legat̄.§.ſʒ ne in pmis.⁊ ideo de fideicommiſſis tractamus. Et quia fideicommiſſorū aliud gn̄ale aliud ſpeciale. generale ꝟo dignius.de generali primo videamus.vt.ſ.e.in pn̄.et.ſ.titu.j.in princ.Accurſius.

Continuatio

NUnc tranſeamus. ¶ Totus iſte titulus diuidit̄ in ſeptē ptes. Primo ponit qualr̄ iure vetuſtiſſimo nō de neceſſitate ſʒ verecūdia quadā fideicōmiſſa preſtabant̄. Secūdo quō tpe auguſti certis pſonis ex neceſſitate preſtabant̄:vel etiā de iure p̄torio. Tertio quomodo fideicōmiſſum fieri debeat vt valeat. Quarto quando reſtituta erat hereditas φ ex ſenatuſconſulto tranſibant actiones omnes in fideicōmiſſarium. Quinto qualiter ex ſenatuſcōſulto veſpaſiano heres inſtitutus poterat detrahere quartam:et qualiter dicto iure heres rogatus de tota hereditate vt tranſirēt actiones pro rata in fideicommiſſarium ſtipulatio interponebatur ſi heres volebat adire:ſi ꝟo recuſabat ex dicto ſenatuſcōſulto cogebatur. Sexto iuſtinianus iſta duo ſenatuſconſulta equiparat: et omnia que ſenatuſconſultum trebellianum ſtatuit/eidem reſeruat. et que ſenatuſcōſultum veſpaſianum ſtatuit/attribuit ſenatuſconſulto trebelliano tanqꝫ antiquiori. Septimo circa materiam fideicōmiſſorum certos caſus dubitabiles ponit. Secunda ibi:poſtea. Tertia ibi:in primis. Quarta ibi.reſtituta. Quinta ibi: ſed quia heredes. Sexta ibi.ſed quia ſtipulationes. Septima ibi: nichil intereſt. Angelus aretinus.

diuiſio.

¶ Nunc tranſ. Caſus. ¶ Pone igitur ſic caſū in prīa parte. Dn̄e iā dixiſtis nobis circa materiā legatoꝝ. ꝓ deo dicatis mihi q̇d ꝓponitʒ i hac materia facere? Ad hoc rn̄. Amice:certe ex quo expedita eſt materia legatorum:nunc ad fideicō.ti.tranſeundum eſt.⁊ primo de fideicom.hereditatibus breuiter videamus.

a ¶ Sciendũ itaq; eſt.q.d. tractaturis nobis de fideicõmiſſis: quia eorum apud antiquos aliter ſe habebat tractatus: ne quid antiquitatis penitus ignoretur. itaq; dicamus de fideicõmiſ. generalibus ⁊ ſpecialibus. vt arg. ȝ. de teſta. in prin.

¶ Sciendũ. ¶ Caſus. ¶ In hac ſcd̃a pte ſic ꝓcedit. primo. deter. q̃mo do olim relinquebant̃ fideicõ. inteſta. et quare appellata ſũt fideicõ. et per quẽ et q̃ rõne ad iuris neceſſitatẽ p̄io fuerũt introducta: ⁊ licet ſe ꝓmiſerit dicturũ tm̃ de fideicõ. hereditatibus: tamẽ quedã ponit cõia tam in gñalib⁹ q̃ȝ in ſpecialibus fideicõ. ſecũdo deter. q̃d exigatur ad hoc ꝙ aliquis poſſit fideicõ. generale in teſt. relinquere. tertio deter. q̃d iuris erat oli quando reſtituebatur fideicõ. hereditas ex ſe. cõ. treb. quod primo erat introductũ circa fideicõ. quarto deter. quid iuris erat quãdo reſtituebatur fideicõ. here. ex ſe. con. peg. ⁊ rõnem p̄mittit quare pega. ſena. cõ. fuit introductũ. Et ad declarationẽ materie caſus ſubĳcit ſpãles et deter. in q̃b⁹ caſibus vendicabat ſibi locũ treb. ſe. cõ. ⁊ in quibus pega. ⁊ in quo illa duo ſenatuſcõ. differebãt ⁊ ꝯueniebant. ⁊ ſm̃ hoc ſubdiuidas ſcd̃am partem prin. in. iiĳ. partes. quarũ prima durat vſq; ad illũ. §. In primis igitur. Scd̃a ibi incipit ⁊ durat vſq; ad illũ. §. Sed q̃ heredes ſcri. ibi tertia ⁊ durat vſq; ad. §. Reſtituta ibi quarta et du. vſq; ad tertiã partẽ p̄n. iſtius titu. videlicet vſq; ad illũ. §. Sed q̃ ſtipulatio. his igit̃ ad maiorẽ euidẽtiã materie ſub cõpẽdio p̄notat̃: ita po. ca. Dñe video ꝙ vultis trac. de fideicõ. hr̃. dicatis michi modo ſi placet qualr̃ erãt introducta fideicõ. ⁊ qualr̃ ſic appellabant̃. Ad hoc rñ. Amice: ſcire debes ꝙ oli oĩa fideicõ. tã gñalia q̃ȝ ſpãlia p̄ncipaliis tpib⁹ infirma erãt: q̃ nemo inuit⁹ hmõi. fideicõ. de q̃b⁹ erat a teſtatore rogat⁹ ſoluere cogebat̃: ⁊ ꝓ filĳs ſpurĳs ⁊ ceteris nõ capacib⁹ q̃bus teſtõres nõ poterãt hereditates ⁊ legata in teſt. ſuo relinq̃re fuerũt fideicõ. introducta: vñ ſub hac cautela relinq̃bãt: nã fideicõ. q̃ capere poterãt ex teſta. cõmittebãt. ⁊ iõ fideicõ. appellata ſũt. q̃ nullo vinculo iuris inodata erãt: ſȝ tm̃ pudori eoꝝ cõmittebãt teſtõres hmõi fideic. ſoluere ſed modo agebat̃: ⁊ ita hec vſq; ad tp̃s diui aug. obtinebãt. poſtea ꝟo pi⁹ diu⁹ aug. gr̃a pſonaꝝ capaciũ: quia fide. c. defraudabant̃ mot⁹ fideic. hmõi ad iuris neceſſitatẽ induxit. vñ q̃ aliq̃ñ ꝑ fidẽ ſuã vel per ipſius p̄ncipis ſalutẽ aliq̃s rogat⁹ nõ ſoluebat fideic. iõ ꝓpter magnã quorũdã perfidiã implere recuſabãt precepit conſulibus vt ipſi auct. ſuã imponerẽt. vt illi qui rogati eſſent fideicõ. ſoluere ad eoꝝ preſtationẽ cogerentur: et q̃ hoc iuſtũ videbat̃ a populo expediebat paulatim cõuerſum eſt in aſſiduã iuriſditionẽ: ⁊ ꝑ proceſſum tp̃is fauor fideicõ. in tm̃ augebatur. vt etiã ꝓprius pretor circa hmõi fideic. crearet̃: quẽ fideicõmiſſarium pretorem appellabant.

Sciẽdum [a] itaq; ẽ oĩa fideicommiſſa primis tpib⁹ infirma eſſe: quia nemo inuitus cogebatur preſtare id de q̃ rogatus erat. Quib⁹ [b] enim non poterant hereditatem vel legata relinquere: ſi relinquebãt fideicomittebãt eorum qui capere ex teſtamento poterãt hereditatem ⁊ ideo fideicommiſſa appellata ſunt quia nullo [c] vinculo iuris ſed tantum pudore eorum qui rogabant̃ continebantur. ¶ Poſtea diu⁹ prim⁹ auguſt⁹ ſemel iterũq; gratia pſonaꝝ [d] mot⁹ vl̃ q̃ ꝑ ipſius ſalutẽ rogatus quis diceretur: aut ob inſignem quorundam perfidiã iuſſit conſulibus auctoritatem ſuã interponere [e]. Q̃d quia iuſtum videbatur ⁊ populare [f] erat paulatim conuerſum eſt in aſſiduam [g] iuriſditiõem. tãtuſq; eorum [h] fauor fact⁹ ẽ vt paulatĩ etiã pretor proprius crearet̃ [i]: qui de fideicõmiſſis ius diceret: quem fideicõmiſſariũ appellabant.

¶ Ad hoc vt valeat fideicõmiſſũ vniuerſale ex teſtamento dȝ heres vniuerſalit̃ inſtitui qui põt grauari de toto vel parte hereditatis capaci reſtituanda Aretinus.

¶ In primis [k] igitur ſciẽdũ eſt opus eſſe vt aliq̃s recto iure teſtamento heres inſtituatur [l] eiuſq; fidei cõmittat̃ vt eã hereditatem alĳ reſti-

b ¶ Quibus. vt ſpurĳ. ⁊ in his nil innouatur. nam nec hodie valet fideicõmiſſũ. vt. ff. de iure fiſ. non intelligitur. §. i. ĳ. ⁊ iĳ. ⁊. C. de natu. libe. l. j. ⁊. ĳ. ⁊. C. ad l. falci. l. etiam ſȝ Azo. Sũt ⁊ alĳ q̃ capere non poterant nec poſſunt vt. ȝ. de leg. §. legari diximus. ⁊ in his oĩbus nil innouatur. vt i muliere q̃ tranſit ad ſcd̃a vota infra tp̃s luct⁹: cui ab extraneo relinq̃ põt. vt. C. de inceſt. nup. l. ſi q̃s inceſti. ⁊. C. de ſe. nup. l. j.

c ¶ Nullo vinculo. i. nulla actione: ſed ꝑ officium iudicis. vt. ff. de ꝟbo. ſig. pecunie veroñ. §. actiõis.

d ¶ Perſonarũ capaciũ dũtaxat nõ earũ q̃ ſunt nõ capaces: de q̃bus. ȝ. locut⁹ ẽ: ⁊ dic pſonaꝝ quarũdã.

e ¶ Interponere. ſ. vt fideicõ. p̄ſtẽtur gñalit̃ i oĩb⁹.

f ¶ Populare. i. populo expediens.

g ¶ In aſſiduã iuriſditionẽ. i. vt aſſidue. de hoc ius reddat̃: etiã alĳs q̃ȝ a conſulibus. Accur.

h ¶ Eorum. i. fideicõmiſſorum.

i ¶ Crearet̃. vt. ff. ꝺ orig. iur. l. ĳ. §. poſt deĩde diu⁹.

Teſtm̃ ſine herede nõ valet.

¶ In p̄mis ¶ Caſus. ¶ hic incipit ſcd̃a pti. ſcd̃e pt. p̄n. in qua ſic po. ca. Dñe iã video qualr̃ fideicõ. q̃ oli erãt infirma. poſtea ꝑ diuũ aug. ad neceſſitatẽ iuris ſunt introducta: ꝓ deo dicatis michi mõ qualr̃ teſtõr ſuo rogat aliquẽ ſoluere hmõi fideicõ. Sȝ añq; inſti. ſoluat hãc q̃õnẽ p̄mittit q̃dã aliꝺ ⁊ dt. Amice: imp̄mis ſciẽdũ ẽ: ꝙ neceſſe ẽ ꝙ aliq̃s heres inſtituat̃ in teſtõ. ⁊ poſtea fideicõ. heredis inſtituti cõmittat̃. vt illã hereditatẽ alicui alĳ reſtituat. Si eñ ſecus fieret teſt. inutile eẽt in quo null⁹ heres eẽt inſtitut⁹. ⁊ ꝑ ꝯñs ea q̃ in illo teſtõ relinquerent̃ nulli⁹ eſſent momẽti. Cum igit̃ aliq̃s in teſtõ ſibi aſcripſit heredẽ: puta ꝑ talia ꝟba. luti⁹ titi⁹ heres me⁹ eſto: poterit poſtea ſic adĳcere luti⁹ titius heres me⁹ cũ p̄mũ poſſis hereditatẽ adire eã gaio ſeio reddas ⁊ reſtituas. ⁊ nõ ſolũ de hereditate reſtituẽda põt teſtõr rogare heredẽ ſuũ. ſed etiam de parte hereditatis alicui reſtituenda eũ rogare poteſt ⁊ liberũ eſt ipſi teſtatori vel pure ſub ꝯditiõe vel ex die certo fideicõ. tã gñale q̃ȝ ſpãle relinq̃re.

k In p̄mis. ſ. q̃ ius fideicõmiſſoꝝ expoſituri ſum⁹ q̃m aũt fideicõmiſſa vniuerſalia et ſingularia. hoc. ſ. vt heres primo inſtituat̃ in ſua habẽt natura cõiter igitur ⁊ de eo in primis notandũ eſt. ſic ⁊ ecõtra dȝ et continuatur. ȝ. de le. §. ſed ne in primis.

l ¶ heres inſtituatur: poteſt etiã ab inteſta. vt. j. e.

tuat:alioqui iutile[a] ē teſtamētum in quo nemo heres inſtituitur. Cum igitur aliquis ſcripſerit:luci⁹ titi⁹ heres eſto:ꝑt adijcē rogo te luci:tici:vt cum primum poteris hereditatē meā adire eam caio ſeio reddas ⁊ reſtituas. Pōt aūt quiſqȝ ⁊ de parte reſtituenda heredem rogare. Et liberum eſt vel pure vel ſub cōditione[b] relinquere fideicommiſſū:vel ex certo die.

¶ Qui reſtituit hēditatez remāet heres noīe:⁊ i fideicommiſſarium trāſeūt oēs actiones. Aretinus.

¶ Reſtituta aūt hereditate iſquidem qui reſtituit nihilomin⁹ heres ꝑmanet[c]. Is vero q̄ recipit hēditatē aliqn̄[d]. hēdꝫ aliqn̄[e] legatarij loco habebatur. Et i neronis quidez tēporibus. Trebellio[f] maximo et āneo seneca conſulibus[g] ſenatuſcōſultum factū ē: q̄ cautū ē vt ſi hereditas ex fideicommiſſi cā reſtituta ſit:oēs[h] actiones q̄ iure ciuili[i] here di ⁊ in heredē ꝯpeterēt:ei ⁊ in eū darenꝶ cui ex fideicōmiſſo reſtituta ē hereditas Poſt qđ ſenatuſcōſultū pretoꝛ vtiles actiones ei et in eū q̄ recipit hēditatē[k] q̄ſi hēdi⁊ in heredem dare cepit.

¶ Heres rogat⁹ ꝺ fideicōmiſſo vniuerſali vel ꝑticulari ꝑ ſenatuſcōſultū pegaſianuz poterat q̄rtā deducere ⁊ in herede oēs actiōes remanebāt niſi cautio fuerat interpoſita iter eum ⁊ fideicommiſſarium de actiōib⁹ diuidendis. Aretinus.

¶ Sz quia heredes ſcripti cum aut totaz hereditatem aut plene totā plerūqȝ reſtituere rogabanꝶ:adire hēditatē ob nullū vꝉ minimū lu

¶.preteres.que eſt contra.

a ¶ Inutile. Nota non valere teſtm̄ ſine herede ſic ff.de here.q̄ ab inteſta.de.l.ꝑrime.et.ff.de codi.l.fi.

b ¶ Sub conditione.q̄ et a quo ſunt implende conditiones.dic vt.ff.ad treb.fctā.¶.ſi ſub ꝯditiōe. Addit. Secus tn̄ eſt in directa.¶.heres.ꝫ.de here.inſti. Et eſt ratio:q2 hoc ius hereditarium nō eſt in ſuſpēſo:quia remāet penes heredes. vt.J.ꝓx.¶. Angelus.

✠ ¶ Reſtituta. Caſus. ¶ Hic incipit tertia ꝑticꝉa icđ ꝑtisꝑn.in q̄ ſic po.ca. Dn̄e iaȝ video qualꝛ teſtōꝛ ꝑt rogare heredē iſtitutū vt ipē alicui reſtituat totā hrdītatē vꝉ ei⁹ ꝑtē. Sȝ pone. Quidā iſtituit petrū hrdē ⁊ rogabat eū per fideicō.vt totā hrditatē rſtitueret.m.mō q̄ro a vobꝺ vtꝝ facta reſtōne fui volūtatē teſtōꝛis. p.nichilomin⁹ debeat hrs cenſeri? Et rn̄.iuſti.ꝙ ſic. nā reſtituta hrditate ille hrs q̄ fuit inſtitut⁹ q̄ nichilominus poſt reſtōnē permanet hrs. Fideicō. vero cui hereditas reſtituitur qn̄ qȝ loco hrdis qn̄qȝ loco legatarij hēbaꝶ:ſȝ neronis tꝑib⁹ maxio eneo ſeneca extātib⁹ ꝯſ. lib⁹ factū fuit ſenatuſcō.treb.in q̄ quidē.ſe.con.cautū eſt.vt ſi hereditas ex cā fideic.alicui reſtituta ſit oēs actiones q̄ de iure ciuili ipi heredi vel aduerſus hrdē ꝯpeterēt fideic. et aduerſus ipȝ poſt reſtōnē hrditatis ei factā darenꝶ et poſt illđ ſenatuſcō.ꝑtoꝛ vtiles actiōes ipſi fideic.⁊ aduerſus ipȝ q̄ſi hrdi ⁊ in eūdē dare cepit.⁊ ita manifeſte liq̄tꝙ ſm ſe.cō.treb.ille cui ex fideic.reſtituta erat hrditas quantū ad emolumētū ⁊ onus loco hrdis hēatur.

c ¶ Reſtituta heres permanet. Nota qđ ſemel eſt ſemper erit.ſic.ff.de mi.l.etiam ſi ſine.¶. ſed quo papinianus.et.ff.de heredi.inſtit.l.ei qui ſoluendo.in fine. Accur. Additio. hoc obtinet in immutabilibus de natura vel conſtitutione iuris:aꝉs ſecus. Argu.¶.vt autem.in auꝶ.de non alie. Johan.fab.

d ¶ Aliquando.i.ſm vnū ius.vt per treb.vt ſtatim dicet.nam omnia tranſibant.

e ¶ Aliquando.i.ſm aliđ ius nō erat loco heredis ſed legatarij.vt ꝑ pegaſianū:ſm qđ retinet inſtitutus quartam.vt.J.eo.¶.ſed quia.et.¶.poſtqȝ.

f ¶ Trebellio.⁊ hinc dictū fuit trebellianū ſenatuſcōſultū.vt ⁊ macedonianū a macedone.vt.ff.ad ma.l.j.

g ¶ Conſulibus.ſcilicet exiſtentibus.

h ¶ Omnes.imo non oēs etiā ꝑ trebellianum.vt.J.eo.¶.ergo.contra. Solu.lȝ hic dicat oēs.nō tn̄ dicit tote:vel in totum ſm Johannez. ✠ Vel dic ꝙ qn̄ de toto

✠ Et ſic

erat rogatus/habebat locum quod hic dicitur: ſi autē retenta quarta de cetero erat rogatus/ habet locū qđ dicitur infra. Accurſius.

i ¶ Iure ciuili.vel etiam pretoꝛio:dummodo tales ſint pretoꝛie que ſunt tranſitoꝛie:vt ſunt perſecutoꝛie. vt.ff.de actio.⁊ obli.in honoꝛarijs.⁊.ff.e.l.j.¶. ꝗbus.ſecus in penalib⁹.vt.J.đ actio.penales

k ¶ hereditatem nō facta ceſſione actionum. alias enim etiam directa hꝫ ex nomine cedentis.

¶ Sed q2 hrdes ſcripti. Caſus. ¶ Hic icipit q̄rta ꝑs ſcđe ꝑtis ꝑn.in qua ſic po.ca. Domine iam video ꝙ ſm ſe.cō. treb.cui rſtituebaꝶ hrditaſ q̄ ad onus ⁊ emolumentū loco heredis debebaꝶ hereditas q̄ ad on⁹: ſȝ vos dixiſtis michi.ſ.ꝙ qn̄qȝ hēbatur? Ad hoc rn̄.iuſti.q2.ſ.dixim⁹ ꝙ heredes ſcripti in teſtō totius hereditatis poterāt grauari nec ꝑ ſe.con. treb.aliqđ remedium habebat.⁊ idcirco hereditatez ob nullū vel minimum lucrum adire plerūqȝ recuſabant.cū vel totam heredi.vel fere totā per fideicō. reſtituere cogebanꝶ.vn̄ teſtō ab heredibus ſcriptis deſerto fideicō.in teſta.relicta penitus extinguebanꝶ: iō poſtea veſpe,auguſti.peg.⁊ puſi.exn̄tibus ꝯſulibus factum erat ſenatuſcon.pega.in q̄ quidē.ſe.cō. ſtatutum fuit vt liceat heredi ſcripto qui rogatus eſſet ꝑ fideicō. hereditatem reſtituere quartā totius hereditatis reſtitueret ſicuti bn̄ficio.l.faſ.ex ſingulis legatis quartā retinere concediꝶ. Et nō ſolum hmōi bn̄ficium retentionis quarte in vniuerſitate erat heredibus cōceſſum etiam in ſingulis quoqȝ rebus ꝑ fideicō.relictis eadez retētio quarte ex pega.ſenatuſcō.heredi indulgebaꝶ. vn̄ poſt ſenatuſcon.pega.heres ſcriptus occaſione illius quarte quā aucto.peg.retinebat. Ille ✠o qui ex fideicom.tres partes hereditatis recipit loco legatarij ꝑtiarij habebatur.i.illius legatarij cui pars bonoꝝ legabatur.naȝ hmōi ſpēs legati vocabatur partitio. et hoc ideo:q2 talis legatarius cū herede patiebatur hereditatem:⁊ in hoc caſu pars heredi.⁊ fideicō.in heredem ſcriptum qui ei reſtituebat hereditatem interponebātur.i.vt lucrum ⁊ damnum hereditarium ꝓ rata poꝛtiōe inter eos cōe eſſet.vn̄ tūc demū habebat locū ſe.cō.treb.qn̄ non totā hereditate vel vltra dodrantez hereditatis reſtituere nō rogabaꝶ heres:⁊ in hoc caſu ex ſenatuſcō.tre.fiebat reſtitutio.⁊ ſine iterpoſitione ſtipulationis actiones hereditarie in vtrumqȝ.vȝ heredem ſcriptum ⁊ fideicom.qui loco heredis habenꝶ

✠bum oīs ē oī ſtributi iuz vniuerſaliū tot⁹ ✠o particular um. qđ¹ not. ſm An. Sz Jo. fab. hoc reprobat ⁊ tȝ ſequētē ſolutionem.

p rata portione diuidebant. Si vo plusq dodrantem vel totã here. fideic. restitue rogabat. tũc ex senatuscõ. peg. fiebat restitutio ⁊ heres qui semel adibat hereditatẽ si sua volũtate ⁊ si cõpulsus hoc faciebat sine bñficio pega. vsus sibi quartã retinẽ volebat nisi p interpositionẽ supradicte stipulatiõis sibi pspexisset vniuersa onera hereditaria p se. cõ. pega. sbstinebat qrta tñ ab herede retẽta ẽt ad euitationẽ onerũ hereditarioꝝ qsi ptz p pte stipulatiõis interponebãt q solebãt interponi int partiariũ legatariũ et heredẽ. Alter ei ab altero stipulabat vt vterq eoꝝ onera hereditaria sicut emolumẽtũ p rata portiõe sustineret. si vero hẽs script9 totã hereditatẽ fideic. restituebat i hoc casu empte vel vẽdite hereditatis stipulatiõis int ipz hef. ⁊ fid. interponebãt.

a ¶ Sed quia. Recusabant. sic. s. ti. j. in prin.

b ¶ Cõsulibus. s. existentibus.

c ¶ Perinde liceret quartã ⁊c. id est dicere. sicut p legẽ falcidiã defalcant specialia legata. vt. s. tit. j. §. cũ aũt. et. §. ita et gñale fideicõmissuz defalcat p pegasianũ senatusconsultũ vt hic. Et nota triplicez esse quartã. Una dicit iure nature debita: vt q debet filijs filiab9 ⁊ inferiorib9 et superioribus/ ⁊ quibusdã trãsuersalib9. vt. C. d inof. testa. cũ querit. ⁊. l. parẽtib9. q est aucta in aut. de trien. et se. §. j. et hec dr debitũ bonoꝝ subsidiũ. vt. C. de inof. dona. si totas. Alia est q debetur iure institutionis: vt ex singularibus legatis ⁊ fideicõmissis. vt. s. tit. j. Alia que dicit trebellianica. vt. j. e. §. sed qr licet fuerit p pegasianum inducta vt hic. Itẽ est quarta quedã que debetur ex ꝯstitutione diui pij filio arrogato. vt. s. de adop. §. cum autẽ. Additio. Itẽ est ⁊ alia que debet concubine: quam quis acceperat ea intentione q eam duceret in vxorem: qm̃ si postea animo mutato illã expellat tenet ei quartã partẽ sue substãtie dare. vt in aut. qui. mo. na. efficiuntur legi. §. sit igitur. alias et melius §. quoniam autem. quasi circa fin. tit. coll. sexta. Et vide alias plures quartas per Jo. fab. ⁊ Ange. hic.

Quarta ẽ multiplex.

d ¶ Permissa est. p senatusconsultum pegasianũ. s. ab herede non a legatario grauato aliũ dare vel restituere. vt dicemus. j. titu. j. §. j.

e ¶ Post qd senatusconsultum. s. pegasianum.

f ¶ Onera. scilicet omnia.

crũ recusabãt[a]: atq ob id extinguebant fideicommissa. Postea vo vespasiani augusti tpib9 (pegaso et pusione cõsulibus[b]) senatus censuit vt ei q rogat9 eẽt hereditatez restituere/ perinde[c] licerz qrtã ptẽ retinere: atq ex lege falcidia ex legatis retinere ꝯcedit. Ex singulisq rebus q p fideicõmissũ relinquũtur eadem retẽtio pmissa[d] est. ¶ Post[e] qd senatuscõsultũ ipe heres onera[f] hereditaria sustiebat. Ille aũt q ex fideicõmisso recipiebat ptẽ[g] hereditatis legatarij ptiarij loco erat id ẽ eius legatarij cui ps bonoꝝ[h] legabat: q spẽs legati ptitio vocabat: quia cum herede legatari9 ptiebat hereditatẽ. Unde q solebãt[i] stipulatiões iter heredẽ ⁊ ptiariũ legatariũ it poni[k]: eedẽ iterponebant int eũ qui ex fideicõmisso recepit hereditatẽ: ⁊ heredẽ. id est vt lucrũ ⁊ damnũ hereditariuz pro rata parte inter eos commune[l] sit.

¶ Olim qñ qserat rogat9 de restituẽdo dodrãtẽ ex senatuscõsulto trebelliano actiões diuidebant p rata: si vltra dodrãtẽ: tũc ex senatuscõsulto pegasiano oĩes actiões remanebãt penes heredem. nisi stipulatio de diuidendo fuerat interposita. Et hoc si sponte adibat. Sin autẽ coact9 ex senatusconsulto trebelliano actiones oẽs trãsibãt in fideicõmissarium. h. di. Aretinus.

¶ Ergo[m] si qdem nõ pl9 q dodrãtẽ hereditatis script9 heres rogat9 sit restituere tũc ex trebellião senatuscõsulto restituebat hereditas ⁊ in vtrũq actiões hereditarie p rata[n] pte dabantur In heredez qdẽ iure ciuili: in eũ vo q recipiebat hereditatẽ ex senatusconsulto trebelliano tãq in heredem. At si plusq dodrantẽ: vel etiam totã hereditatẽ restituere rogat9 sit: loc9 erat pegasiano senatusconsulto vt ⁊ hẽs qui semel adierit hereditatez si modo sua volũtate adierit: siue retinuerit quartam partẽ siue retinerẽ noluerit ipe vniuersa onera[o] hereditaria sustinebat. Sz quarta quidẽ retẽta qsi ptis et pro pte stipulatiões interponebant: tãq iter ptiariũ legatariũ ⁊ heredẽ. Si vero totã hereditatẽ restituerz[p] empte ⁊ vẽdite hereditatis stipelatiões interponebant[q] Sz si recuset script9 hẽs adire hereditatẽ: ob id q dicat eã

g ¶ Partem. scz dodrantem.

h ¶ Pars bonorum. Addi. Intelligas tñ sub noie hereditario: alias aũt iste text9 nõ pcederet: qr ille cui relinquit pars bonoꝝ nõ sustinet aliqua onera. vt l. bonoꝝ. ff. de vbo. signi. ⁊ no. in. l. nõ amplius. §. fi. cuz l. seqn. et ibi Bartho. ff. de leg. j. ⁊ facit textus cum gl. et Barth. in. l. mulier. §. fi. ff. eo. Angelus Areti.

i ¶ Solebant. scilicet iure vetustissimo sz Pla. nã legatari9 nõ sustinebat onera: et iõ hec stipulatio iterponebatur. Sed cum hodie legata fideicõmissis sint adequata. vt. s. de lega. §. sed non vsq. et in fideicommisso diuidantur onera inter heredem ⁊ fideicõmissarium. vt. j. pxi. §. ergo. ⁊. §. sed qr stipulationes patet q hec legata vniuersalia seu pticularia sine stipulatione debent transire cũ onere et facit ad hũc. §. ff. de lega. ij. si qs seruum. §. fiñ. et. l. sequen.

k ¶ Interponi. puta quando legabatur dodrans.

l ¶ Commune sit. Sed hac stipulatione non interposita oĩa onera erant heredis rogati occasiõe quarte quam retinebat. vt. j. eo. §. at si plus.

m ¶ Ergo siquidem tunc demum locuz hz senatusconsultũ pegasianũ: quando vel totũ vel vltra dodrantem heres rogatus est restituere. ergo ⁊c.

n ¶ Pro rata pte. s. eo. §. restituta. §. z. Solu. vt ibi.

o ¶ Uniuersa onera. nisi stipulationẽ supradictã interposuisset. vt. s. eo. §. post quod. et hic subijcit.

p ¶ Restitueret. scz spõte. Nam poterat quartam retinere per pegasianum. vt. s. eo. §. post quod.

q ¶ Interponebantur. facit. ff. de pecu. si creditor.

ſibi ſuſpectā ē equaſi dāno ſam[a]/cauet pegaſiano ſenatuſcōſulto :vt deſiderāte eo cui reſtituere rogat⁹ ē iuſſu pretoris adeat:⁊ rſtituat hereditatē pindeqꝫ ei ⁊ in euꝫ qui recipit hēditatez actiones dant:acſi iurꝫ eſt ex trebelliāo ſenatuſcōſulto. Quo caſu [b] nullis ſtipulationib⁹ eſt opus:quia ſimul et huic qui reſtituit ſecuritas dat ⁊ actiones hereditarie ei ⁊ in eum transferuntur qui recipit hereditatem vtroqꝫ [c] ſenatuſcōſulto in hac concurrente ſpecie,

¶. Fideicōmiſſarie hēditates ex ſenatuſcōſulto trebelliano reſtituunt ſublato itotū ſenatuſcōſulto pegaſiāo cuius auctoritatem ſenatuſconſulto trebelliano impator attribuit:et heres rogatus poteſt retinere quartā ſiue relicta ei ſit ſiue minus actionibus pro rata diuiſis Item heres qui ſuſpectam hereditatem adire non vult hodie per ſenatuſconſultuz trebellianum cogitur .licet olim per pegaſianuz omnibus actionibus i fideicommiſſarium deuolutis. Are.

¶Sed quia [d] ſtipulatiōes ex ſenatuſconſulto pegaſiano deſcendentes:et ipſi antiquitati diſplicuerunt:⁊ q̇buſdam caſibus [e] captioſas eas homo excelſi igenij papinianus appellat et nobꝫ in legibus magis ſimplicitas [f] ꝙ difficultas placet: ideo omnibus nobis ſuggeſtis [g] tam ſimilitudinibus ꝙ differentijs vtriuſqꝫ ſenatuſconſulti placuit (exploſo ſenatuſconſulto pega=

et.ff.man.heredem.§.finali.

¶Sꝫ ſi recuſat. Caſus. ¶ Adhuc ꝓſequit in hoc §. quartā ptē ſcd͠e ptisp͠n.aſſignādo quādā ꝯueniētiā int ſe.cō.treb.⁊ pega.vn͠ po.ſic ca. Dn͠e iā video in q̇ caſu hēbat locū ſe.cō.tre.olim:⁊ in q̇ ca.locū hēbat pega.⁊ q̄ fuit rō ſue inuētionis pegaſiani.et i quib⁹ differūt illa duo ſe.con. ꝓ deo dicatꝫ mihi ſi plꝫ ſi in aliq̇ caſu hēant ꝯueniētiā illa duo ſe cō. Ad hoc rn͠.iuſti. ꝙ ſic. Dictū ē em͠.ſ.q̇d iurꝫ ē qn͠ hr͠s ſcript⁹ ſua ſpōte adibat ⁊ reſtituebat hr͠ditatē: ſed certe ſi ſcript⁹ hr͠s recuſauerit hr͠ditatē adire: qꝛ dic i eā ſibi ſuſpectā eē q̄ i dānoſā.⁊ i hoc ca.cauebat ſe.cō. pega.vt deſiderāte fideicō.ſibi reſtitui hr͠ditatē iubēte p̄tore ſcriptus hr͠s hr͠ditatē adire ⁊ reſtituē fideicō. ꝯpellebant: et tūc oēs actiōes hereditarie ipi fideicō.⁊ aduerſus eū auc.pega. ſe. tctā fuiſſet reſtō. et in hoc caſu qn͠ hr͠s coactus hr͠ditatē reſtituit ſtipl͠ones a peg. deſcēdentes nō erāt neceſſarie:qꝛ ſine interpoſitiōe cuiuſlibꝫ ſtipl͠ationis ſimul heredi ſcripto qui coactus hereditatē reſtituebat plena dabat ſecuritas ⁊ oēs actiones hereditarie ipſi fideicō.⁊ in eū trāſferebant. In hoc em͠ ca. vtrūqꝫ ſe.quo ad mentem concurrebat.

a ¶Quaſi dānoſam.lꝫ cauſā nō aſſignet:qꝛ varie ſūt hoīm volūtates.vt.ff.ad trebellianū.l.qꝛ poterat. Acc. Additio. dē dicūt doctores hic i recuſatiōe iudicis qꝛ ſufficit ſimplex allegatio ſuſpitiōis cū iuramento: niſi recuſatio eſſet notorie fruſtratoria.vt qꝛ datus eſſet de cōi ꝯcordia ptiū:⁊ iō interim ꝓceſſus iudicis recuſati ē nullus ipſo iure.q̄ omnia obtinēt de iure ciuili ⁊ in terris imperij. Sed de iure canonico debet inſeri cauſa ⁊ probari corā arbitris cōiter eligēdis ea ſuſpitionis extra de inoffi.dele.⁊.c.cū ſpāli de appel. Ange.areti.

Judicē recuſāti ſufficit allegare ſuſpitionem.

b ¶Quo caſu.i.cū p trebellianū reſtituat tota. Uel dic per pegaſianū.ſ.in caſu ꝓpoſito vbi coact⁹ adijt.ſi vero nō coactus/ſed ſpōte ſec⁹.vt.ſ.eo.§.ſi vero totā.

c ¶Utroqꝫ.ſ.trebelliano.qꝛ nil retinebat.⁊ pegaſiano:qꝛ cogebat:et ita q̇ ad ſniam ꝯcurrūt:q̇ ad v̓ba em͠ nō concurrūt:cū alio caſu vnū/⁊ alio aliud loquebāt.

¶Preterea inteſtat⁹. Caſus. ¶ Po.igit ſic caſ. Dn͠e iam video in q̇bus ſe.cō.tre.⁊ ſe.cō.peg.differebant.⁊ in quib⁹ conueniebant: nunq̇d remanet adhuc hodie vtrūqꝫ in ſuo vigore? Ad hoc rn͠.ꝙ nō. Cū em͠ ſtipulationes ex peg.ſe.cō.deſcēdētes nō ſolū modernis:ſed etiā ipſi antiq̇tati diſplicuerit ⁊ pap̄.hō excelſi ingenij eaſdē ſtipulatiōes in q̇buſdā caſibus captioſas appellat,⁊ nobis magis ſimplicitas ꝙ difficultas i legibus placet.⁊ iō relatis nobis oībus tā ſimilitudinibus ꝙ differētijs vtriuſqꝫ ſe.cō. ꝯplacuit abrogatio ſe.cō.peg. qđ poſtea circa fideicō.hereditates inuentū erat oēm eius auctoritatē ſe.cō.tre.attribuere:vt hodie ex ſolo ſe.con.tre.fideicōmiſſarie hereditates reſtituant:ſiue heres ex voluntate teſtōris quartā ptē ſiue plus ſiue minus ſiue penit⁹ nihil retinuerit:⁊ in eo caſu qn͠ ex voluntate teſtōris vel nihil vel min⁹ q̇rtā hꝫ liceat ipſi heredi vel quartam qn͠ nihil penitus habet vel qđ deeſt quarte qn͠ aliquid hꝫ:minus tn͠ quarta ex nr͠a auctoritate retineret: vel ſi forte totā hereditatē p ignorātiā facti reſtituerit liceat ei quartā repetē.⁊ in hoc caſu ſtatuim⁹ ex ſe. cō. tre.actiones hereditarias tā in heredē q̇ reſtituit hereditatē ꝙ i fideicō.cui reſtituit ꝓ rata portiōe vtriuſqꝫ cōpetē.⁊ hec locum hn͠t qn͠ hr͠s quartam ſibi retinet. Si v̓o hr͠s totam hereditatē fideicō. ſponte reſtituerit.in hoc caſu omēs actiones hereditarie fideicō. ⁊ aduerſus ipm͠ dabant. Et nō ſolū ſi qua dicta trāſtulim⁹ in ſe.cō. tre. ſed ēt illud qđ p̄cipuum fuerat in ſe.cō.peg.vt.ſ.qn͠ heres ſcriptus recuſabat adire auctoritate pega.cōpellebatur ⁊ totam hereditatem fideicō.reſtituere:⁊ omnes actiones ad fideicom.⁊ aduerſus eum conferre.⁊ hec etiam ad ſenatuſcon.treb.tranſtulimus.volentes vt vno ſolo heres compellebantur adire.⁊ fideicō.deſiderantem hereditatem reſtituere:in hoc caſu nullo damno vel cōmodo apud hereditatē adire ⁊ reſtituere coactū remanēte nihil in hoc caſu intereſt vtrū aliquis heres inſtitutus ex aſſe totā hereditatē:aut pro parte reſtituere rogatus fuerit:an ex pte hr͠s inſtitut⁹ ſi aūt totā partē illius partis reſtituere ſit rogatus.nā et in hoc caſu eadē iuſſimus obſeruari:que in reſtitutione totius hereditatis ſupra diximus.

d ¶ Sed quia. Diximte:poni ſtipulationes ex ſenatuſcon.pegaſiano.⁊c̄.

e ¶Quibuſdam caſibus.ſcilicet propter ſolennitatem verborum:vt dicunt quidem:vel tunc/ quando is cui reſtituta erat/non erat ſoluendo. vnde inutilis erat ſtipulatio. Uel verius hos capitoſos modos neſcimus qui ſint. Accurſius.

f ¶ Simplicitas. Nota ſimplicitatē amicā legibus et facit.ī.de legi.agnat.ſuc.§.nos vero.⁊.ff.de dolo.l.j. in princi Additio. Intellige de ſimplicitate q̄ eſt contraria fraudi non aūt de fatuitate:qꝛ illa eſt damnabilis.l.iij.§.fina.ff.de ſuſpec.tuto.

Simplicitas eſt legibus amica.

g ¶ Suggeſtis. hic nota ꝙ in ſententia ſunt allegationes repetende.

In ſnia ſūt allegatiōes repetende.

gationes repetende.
a ¶ Quod poſtea. quia prius fuit trebel.
b ¶ Quartam. ſ. de bonis hereditatis: detracto tamen alieno ere vt. C. eo. ⁊ ſine ſcptura. Poteſt tñ fideicõmiſſario volente quartam totius hereditatis deducere: ⁊ tũc tenet creditoribus pro ſua rata. de quo ⁊ q̃liter legatarij teneatur vide p Ange. hic.
c ¶ Liceat. etiam cõtra volũtatem defuncti iure iſto. ſcʒ inſtitutionũ. vt. C. ad. l. fal. ſi vt allegas. hodie forte ꝯtra ſm quoſdam. vt in auk. de here. ⁊ falci. §. ſi vero expreſſum.
d ¶ Solutũ. propter facti nõ iuris ignorantiam. vt. C. ad. l. falci. error.
e ¶ Actiõibꝰ. ſ. creditorꝫ non legatorum. ſm. B. vt. ff. e. l. j. in fi. ⁊ l. apud. j. rñ. ſed et legatariꝰ rñdet: cũ eis fideicõmiſſaria portio non ſufficiat ſic tamẽ vt totius hereditatis quarta ſibi reſeruetur. vt. ff. ad trebel. l. j. §. ſi is qui. ſcðm Jo. Sed Azo. cõtra. C. ad trebel. l. ij. Sed illa ſcðʒ ſupradictam diſtinctionẽ intelligit.
f ¶ Reſtituerit. que reſtitutio fit re ⁊ verbo. re: vt ſi patiatur res hereditarias a fideicommiſſario poſſideri vel tantas vel aliquas earum hac mente vt reſtituatur hereditas. Ꝟbo autẽ ſic reſtituo hereditatẽ tibi licet corporaliter rerũ poſſeſſionem non tradã: ⁊ ex tunc res fiunt fideicõmiſſarij in vtroqꝫ caſu. vt. ff. ad trebel. facta. Sed nũqd etiã ante factã reſtitutionem eſt fideicõmiſſarius dñs. vt C. cõia de leg. l. fi. §. ſed quia. Rñ. non. q2 ante reſtitutionem oĩa facit heres ⁊ etiã manumittit ſeruũ hereditariũ: quod nõ faceret ſi alius eſſet dñs. vt. ff. ad trebel. marcellus. §. res. ⁊ l. ſi heres inſtitutus. §. ſi heres. Nec obſta. in. l. cõia de leg. q̃ dicit dari rei vendicationem fideicõmiſſario gñali. nã eſt intelligendum ex quo hereditas eſt reſtituta. Uel ſpeciale in rebus alienatis: vt ante reſtitutã hereditatem detur fideicõmiſſario vtilis rei vendicatio.

ſiano qð poſtea [a] ſupuenit) omnem auctoritatẽ trebelliano ſenatuſcõſulto preſtare vt ex eo fideicõmiſſarie hereditates reſtituãt: ſiue habeat heres ex voluntate teſtatoris quartaʒ [b] ſiue plꝰ ſiue minꝰ: ſiue nihil penitꝰ vt tũc quãdo vl nihil vl minus quarta apð eum remaneat liceat [c] ei vel quartã vl quod deeſt ex noſtra auctoritate retinere/ vl repetere ſolutuʒ [d] quaſi ex trebelliano ſenatuſcõſulto: pro rata portione actionibus [e] tã in heredẽ q̃ʒ in fideicommiſſariũ ꝯpetentibꝰ. Si ꝟo totã hereditatẽ reſtituerit [f] ſpõte oẽs hẽditarie actiões fideicõmiſſario ⁊ aduerſꝰ eũ competũt [g]. Sed etiã id qð precipuum pegaſiani ſenatuſcõſulti fuerat [h] vt qñ recuſabat hẽs ſcriptꝰ ſibi dataʒ hereditatẽ adire neceſſitas ei imponeretur totam hereditatem volenti fideicommiſſario reſtituẽ: ⁊ oẽs ad eũ ⁊ ꝯtra eum trãſire actiones ⁊ hoc trãſpoſuimꝰ ad ſenatuſcõſultũ trebellianũ: vt ex hoc ſolo neceſſitas heredi ĩponat: ſi ĩpo nolẽte adire fideicõmiſſariꝰ deſiderat reſtitui ſibi hereditatẽ: nullo nec dãno nec commodo apud [i] heredem remanẽte.

¶ Qð iuris ẽ de toto quo ad totũ: idẽ iuris eſt de pte quo ad patrem. Aretinus.

¶ Nihil aũt interẽ vtrũ aliquis ex aſſe heres inſtitutꝰ aut totã hereditatẽ. aut ꝓ parte reſtituẽ rogat. an ex pte heres ĩſtitutꝰ/ aut totaʒ eã ptẽ/ aut parteʒ partis reſtituere rogat. Nã ⁊ hoc caſu eadem obſeruari precipimus/ que ĩ totiꝰ hereditatꝭ reſtitutiõe diximus [k].

¶ Si apð heredẽ rogatũ de hereditate reſtituẽda remanet aliqua res vl quantitas de volũtate teſtãtꝭ que valeat quartã hereditatꝭ vl vltra tũc reſtituta hereditate oĩs actões inſolidũ trãſeũt in fideicõmiſſariũ: ⁊ heres ad nulla onera hereditaria tenetur. Aretinus.

¶ Si q̇s vna aliq̃ re deducta ſiue pcepta q̃ q̃rtã [l] cõtinet. veluti fũdo vl alia re rogatꝰ ſit reſtituere hẽditatẽ ſil. mõ ex trebellião ſenatuſcõſulto reſtitutõ fiat: ꝓinde acſi q̃rta pte retẽta rogatꝰ eẽt r̃liquã hẽditatẽ reſtituere. Sʒ illð interẽ q altero caſu id eſt cuʒ deducta ſiue pcepta aliq̃ re r̃ſtituit here ex mille

g ¶ Competũt. quia per omnia eſt vt heres. vt. ff. quod cum eo. l. ſi filius. §. fi.
h ¶ Fuerat. vt. ſ. eo. §. ſed ſi recuſet.
i ¶ Apud heredẽ. cui etiã cauebit fideicõmiſſariꝰ de preſtando eũ indẽnẽ futurũ occaſione hereditatis vt. ff. ad treb. cũ hereditas ⁊ etiam pro futuris habet exceptionẽ. vt. ff. ad trebell. l. j. §. q̃ꝗ. † Sed hec cautio ð qua hic ðr qualiter fit? Rñ. ꝑ officiũ iudicis poſtulãte eo cui eſt reſtituẽda hereditas vel q̃ta pars. nõ autẽ ſi ſingulare fideicõmiſſum ſit relictũ. vt. ff. ad treb. l. nam qð. §. non omnis. vel etiaʒ poſtulante procuratore eius cui ſit mandatũ. nec ſufficit cauere de rato. vt. ff. ad trebel. quedam. §. j. Additio. Et no. q pcuratori ſimpliciter ⁊ habenti ſpãle mãdatũ põt fieri reſtitutio hereditatis: non autẽ procuratori in rem ſuã ſiue ceſſionario: vt eſt caſus mirabilis in. l. cũ mulier. §. ex aſſe. ff. ð iure do. Are.
k ¶ Nichil. Diximus. vt ſupra eodẽ. ſed quia ſtipulatiões: ⁊ primo. §. Et not. q idẽ iuris ẽ in toto quo ad totum qð in parte quo ad patrem. vt. ff. de acq̇. her. ſi ſeruus. ⁊. ff. de vſufru. q̇ ſcit. in prin. Ar. ʒ. ff. de euict. Additio. Tu dic q hec regula ꝓcedit qñ eſt eadẽ ratio in parte q̃ in toto: al's nõ vt in contrario.
¶ Si q̇s. Caſus. ¶ Hic incipit ſcða ps. iij. ptꝭ pñ. in q̇ deter. qd iu. ẽ qñ he. rogatꝰ ẽ reſtituere hẽditatẽ retẽta ſibi aliq̃ re certa ſiue quãtitate: ⁊ in hac pte ita ꝓcedit. Prio aſſignat diffe. inter hũc ca. ⁊ ca. ꝓxi. p̄ce. nã ĩ vtroqꝫ ca. fit reſtõ ex ſe. cõ. treb. ſcðo aſſi. dif. int ca. p̄cedẽtẽ ⁊ iſtũ ca. nã in caſu p̄ce: vʒ. qñ he. reſtituit hẽditatẽ retẽta q̃rta actiões hẽditarie int he. ſuũ ꝑ fideic. ꝓ rata portiõe diuidũt: ſʒ ẽt ĩ ca. vʒ qñ he. rogat reſti. hẽditatẽ retẽta ſibi aliq̃ re ſinglari. hmõi res apð he. ſine oĩ onẽ remãet tãq̃ iure leg. ſibi acq̇ſita ⁊ oĩa onera hẽdi. trãſeũt in fideic. ⁊ ad hoc decla. ca. di. ſubijcit.
l ¶ Si quis vna. Quartã. vl etiam minus quartã:

† Hoc vero rum facta reſtitutiõe ſʒ añ ipaʒ bñ ꝯuenit. l. ſi tñ. §. q̇ ex trebelleiana. ff. e. an.

Inſidẽ eſt in toto q̇ ad totũ qð in pte q̇ ad ptẽ ⁊ econtra

Et tūc ꝓ eo qđ ſupplet tenetur creditoribus qr illud videt hr̄e ad reſtitutionē quote.

ſed tamen agitur ad ſupplementum:[†] vel retinebit. vt.ff.eo.l.j.§.ſi heres precepto in.fi.

a ¶ Remanet.facit.C.de here.inſti.quotiens.

b ¶ Actiones.ſcʒ creditorum nō legatorum. quod dic.vt.ſ.eo.§.ſed quia.in fi.

c ¶ Inſtitutus.vt reſtituat retenta certa re.

¶ Preterea. Caſus. ¶ Hic incipit q̄rta pars p̄n. iſtius tit. in qua deter. q̄liter fideicō.ab inteſt.reliqui poſſit. vn̄ po. ſic ca. Dn̄e vos dixiſtis michi q̄liter heres oneratur ad p̄ſtationē fideic.ſed nunq̄d potuerūt ſucceſſores ab inteſtato fideic. ſilr̄ grauari: Rn̄. iuſti. ꝙ ſic. nā preter ſupradictos mōs quibus in teſtō grauatur heres ad reſtitutionē fideicom. pōt etiā q̄s ſi forte eſſet inteſtatus moriturꝰ per fidei.rogare eū quē intelligit ſibi de iure ciuili vel de iure pretorio ab inteſtato ſucceſſurū vt hereditatem ſuā totam vel partem eius aut rem aliquā ſingularem veluti fundū hominē vl̄ pecuniā alicui reſtituat. ſed licet hoc ſit verū in fidei.ſecꝰ tamen eſt in legatis. Legata eī olim nō niſi ex teſtamē.valebāt ⁊ non ſucceſſorē in vniuerſitate ab inteſtato pōt q̄s grauare.ſed etiā eū cui aliq̄d reſtituitur ꝑ fideicō.pōt rogare vt illud rurſus aliȷ̄ totū aut pro parte reſtituat aut etiam aliquid aliud quod tantundem valeat.

ditas inſolidū ex eo ſenatuſ cō.actiōes trāſferunt:⁊ res q̄ remanet [a] apđ heredeʒ ſi nevllo onere hēditario apđ eū māet:q̄ſi ex legato ei acq̄ſita. Alio ꝟo caſu id ē cuʒ q̄rta parte retēto rogatꝰ ē heres reſtituere hēditateʒ ⁊ reſtituit:ſcidunt actiōes[b] ⁊ pro dodrante quidē tranſferunt ad fideicōmiſſarium pro quadrāte remanēt apđ heredem. Quinetiam licet vna re aliqua deducta aut percepta reſtituere aliquis hereditatē rogatꝰ ē i q̄ maxima pars hēditatis contineatur eque inſolidū trāſferunt actiones.⁊ ſecum deliberare dʒ is cui reſtituitur hereditas an expediat ſibi reſtitui. Eadem ſcʒ interueniunt ⁊ ſi(duabꝰ pluribꝰ ve deductis ꝑcepts ve rebus) reſtituere hereditatē rogatus ſit. Sʒ ⁊ ſi certa ſumma deducta ꝑcepta ve q̄ q̄rtaʒ vl̄ maximā ꝑtē etiam hereditats ꝯtinʒ rogatꝰ ſit aliq̄s hereditatē reſtituē:idē iurs eſt. Que aūt diximꝰ đ eo q̄ ex aſſe inſtitutꝰ cē eadē trāſferimꝰ ⁊ ad eū q̄ ex ꝑte heres ſcriptus eſt.

¶ Ille q̄ ab iteſtato bōa defūcti ceperit etiā fideicommiſſariꝰ pōt grauari đ reſtituēdo totā hēditateʒ vel ꝑtē hereditatis.h.d. Areti.

¶ Preterea iteſtatus quoqꝫ moriturꝰ pōt rogare [d] eum ad quem bōa ſua vl̄ legitio iure / vl̄ honorario ꝑtinere intelligit vt hereditatē ſuā totam ꝑtē ve eiꝰ aut rē aliquam veluti fundum hominē pecuniā alicui reſtituat[e] cum alioquin legata niſi ex teſtamento non valeant[f]. Eum quoqꝫ cui aliquid reſtituit pōt rogare vt id rurſum aliȷ̄ aut totum aut ꝑteʒ vel etiam aliquid aliud reſtituat[g].

¶ Qui prīo negauit fideicommiſſum eē relictū poſtea ꝯuictus non p̄t dicere in minus ſolēni volūtate fuiſſe relictum: hoc dicit ſcđm opinionē Jo. Ul̄ ſic q̄n teſtator noluit ſolēnit diſponere: ſed i fide hēdis cōmittere heres tenet iurare nō eſſe relictū vl̄ ſoluere. h. di. Aretinus. Et hanc opinionem approbāt doctores in l.fina.C.eo.titu.

¶ Et qr p̄ria fideicōmiſſoꝝ cunabula a fide hēdū pēdēt ⁊ tā nomē[h] qꝫ ſubſtātiā acceperūt iō diuꝰ auguſtꝰ ad neceſſitatē iurs ea đtraxit[i]. Auꝑ ⁊ nos eūdē pricipē ſuparē cōtēdeſ:ex [k] fctō qđ tribunianus vir excellentiſſimus ex queſtor ſacri palatij ſuggeſſit conſtitutione [l] fecimus per quam diſpoſuimꝰ ſi teſtator fidei heredis ſui commmiſit vt vel heredita

g ¶ Reſtituat etenim inquātū quis honoratur et onerari poteſt vt.ſ.ti.j.§.hoc ſolū. Sed nūquid quartam retinebit: Reſpō. vt.ſ. ti.j.§.hoc ſolum.

h ¶ Et qr. Nomen. Nō nomen ꝯn̄s rei. vt.ſ. de do.§.eſt ⁊ aliud.

i ¶ Detraxit. hec iura ſunt.ſ. eo.in prīn.

k ¶ Ex facto. id eſt ex queſtione de facto.

l ¶ Conſtitutionē.vt.C.de fideicom.l.fi.

¶ Et qr prima. Caſus. ¶ Hic incipit q̄nta pars iſtius tit. in qua ſic po.ca. Dn̄e iā video q̄d erat olim circa fideicō. ⁊ quid hodie obtinemus. Un̄ cū ſatis manifeſtuʒ eſt q̄d de antiq̄tate tollat et in quibus ꝑ veſtrā cōſtōnē circa fideicom. inſiſtere debeamus. Trāſeatis igit ſi placet ad aliquā aliam materiā. Ad hic rn̄. Amice: adhuc nō eſt ad aliquā aliam materiam tranſeūdū. primo adhuc circa materiā fideicō. inſiſtendū eſt nāqꝫ prima fideicō. cunabula a fide heredū pēdebāt. ⁊ tam nomē qꝫ ſubſtantiā acceperūt. ⁊ ideo prīo diuus aug. vt. ſ. dictū ē de fideicō. ad neceſſitatē le. deduxit. ⁊ laq̄is iuris innodauit. Igit. nos eūdē p̄ncipē circa figmēta fideicō. nuꝑ ſupare ꝯtēdentes ex quodā facto ꝑ tribunianū virū excelſū ſacri palatij q̄ſtorē nođ relato quādam fecimꝰ cōſtitutionē ꝑ quā ſtatuimꝰ vt ſi q̄s teſtator heredē ſuū ꝑ fideicō. rogauit: vt vel hereditatem vel aliqđ ſpeciale fideicō. alicui inſtituat ⁊ hmōi volūtas teſtatoris neqꝫ ex aliqua ſolēni ſcꝑtura neqꝫ ꝑ q̄nqꝫ teſtes q̄ in codicillis ſufficiūt ꝓbari poſſit q̄ fideiꝯ-

d ¶ Preterea. Rogare.in codicillis.

e ¶ Reſtituat.ideo pōt ab his fideicōmiſſū relinq̄re q̄m ſua ſpōte reliquere legitimā hereditatē videt nō inſtituēdo aliū.vt.ff.de iure codi.l.cōficiunt.§.j.

f ¶ Non valeant. Sed quo iure hoc eſt verū: antiquo non.vt.ff.de le.j.l.j. Item nouo nō vt.C.cō.đ leg. l.ij. Dic ergo antiquiori iure locū habere.quod hic đr Uel dic ꝙ dicta.l.de legā.j.ſm noua iura loquit ſm

redis ſui elegit.in hoc caſu ſi heres ꝑfidia ductus fi- dem adimplere recuſauerit negādo tale onꝰ a teſta- toꝛe ſibi fuiſſe impoſitū ſi fideicōmiſſarius iuſiuran- dum ei detulerit ſacramēto de calū.a fideicō.priꝰ p̄- ſtito neceſſe habebit heres vel iuſiurādū ſubire vel ſi deicō.ſiue gnāle ſiue ſpāle ab eo relictū fideicō.ſolue re.et ita ꝑ noſtrā ↄſtitutionē indu ximꝰ ne vltia vo- lūtas teſtatoꝛis fidei heredis ſui cōmiſſa deperda tur.Sed po. ꝙ il le a quo fideicō. petitur poſtꝙ̄ ꝑ ſacramētū aut ꝑ teſtes conuictus fuerit cōfiteatur fideicō.a ſe reli- ctum.ad legis ta men ſubtilitatē decurrat. vicē al legādo ex minꝰ ſolēni voluntate hoc fuiſſe relictū Certe in hoc ca- ſu in penā inci- dit mendacij ⁊ nō obſtāte hmōi de fenſione ad ꝙ fi deicō. preſtatio- nem oīno cogen dus eſt. ⁊ hec di- cuntur in quinta ⁊ vltia parte vſq̄ in finē tituli.

a ¶ Legitimꝰ. No.teſtes.v.i co dicillis neceſſari os eſſe.vt.C.de codicil.l.fina.§.fi na.⁊ de fideicō.l. fina./ibi: ſed ſine quinq̄ ⁊c.

b ¶ Iurauerit. Nā in oī caſu erat olim iurādū ⁊ i oī caplo vt.C. de iura.calū.l.j.i ꝑn.hodie ſufficit ſemel iurare.vt in auẗ.de his q̄ ingre .ad appel .§.fi.

c ¶ Neceſſe eū hr̄e. Sed nunq̄d hodie coꝛrigiẗ hoc cū nulli deferaẗ iuito.vt.C.de iureiu.l.fi.⁊.l. gnālit.§. ſin autē? Rn̄.nō.q2 hec ē poſterioꝛ iuſtiniani. vt.C. de fideic.l.fi.⁊ ita ē iſte ſpālis caſꝰ in q̄ q̄s ↄpelliẗ iurare.

d ¶ Coartari. Nota ꝑpter cōtumaciam non iuran tis eū cōdēnari.vt.C.de iuramēto calū.l.ij.§.fi.

e ¶ Eadē. Scȝ vt cōpellatur iurare vel ſoluere.

f ¶ Nō ſi. Dixi qn̄ ↄtumax fuit nō iurādo nunc qn̄ iurauit ⁊ ꝑ ſacr̄m fuit ↄfeſſus: vel etiā añꝙ̄ iuret : ſed priꝰ negauerat relictū.vt in fi.huiꝰ ti.dicemꝰ ſtatim.

g ¶ Subtilitatē. Que ē vt lex q̄ ē volūtas nō ſolēnis nō valeāt ea que facta ſunt.vt.C.de fideicō.l. ſi veri- tas.⁊.C.de teſtamen.non dubium.§.illud.

h ¶ Soluere cogēdꝰ eſt.ſed quō coartaẗ ex nō ſolē ni volūtate: ſic ergo ſoluūtur inutiliter relicta ſicut ⁊ vtiliter qd̄ eē nō dȝ.vt.C.de fideicō.l.ſi ꝟitas . que eſt cōtra? Sol.quidā dicūt ꝙ vbi ſolēniter teſtari volu ⁊ nō fecit/habet locū lex cōtraria:al's ſi noluit teſtari ſolēniter habeat locū quod hic dicitur.vt arg.ff.de iu re codi.l.j. ‡ſed hec falſa eſt.q2 ⁊ hic de teſtatoꝛe loqui tur qui ſolēniter facit.vt ibi:ſi teſtatoꝛe fidei heredis ſui cōmiſit. Aliȷ̄ vt.B.dicebant eſſe diſtinguendū:an dicat heres non ē verū tibi legatum eſſe : in quo caſu cogitur ꝓbare eē vex et ſolēne. vt in contrario . eo ſaluo : vt ſi defe- ratur ſacramētū iuret.vt.ſ.,pr.§. an dicat non po- tes petere q2 eſt minus ſolēne in quo caſu cogitur vt hic. Sed hoc non valet.q2 hoc hoc expediret ei negare:qd̄ eē nō dȝ.vt.ff.de tribu. illud.§.pe. Dicꝫ ſm Io.an ab ini tio ↄfiteatur reli ctū:⁊ tūc nō tene tur ex non ſolēni volūtate.vt in. il la cōtraria: ‡aut negauit ſed poſt ea fuit per ſacra mentū vl' ꝑ ꝓba tiōes ↄuictus.vl' delato iuramēto cōfiteaẗ relictū : tūc iurare cōpel liẗ : vt ita rōe ſui mēdacij teneaẗ: vt hic.⁊ ar.ā auẗ. de triē.⁊ ſe.§.ſtu diū.⁊.§.ad hoc.

tem/vel ſpeciale fideicōmiſ ſum reſtituat:⁊ neq̄ ex ſcri ptura neq̄ ex quinq̄ teſtiū numero(qui ī fideicommiſ- ſo legitimusᵃ eſſe noſcitur) poſſit res manifeſtari:ſȝ vel pauciores ꝙ̄ quinq̄ vel ne mo penitus teſtis īteruene rit tūc ſiue pater heredis ſi ue aliꝰ quicunq̄ ſit qui fidē heredis elegerit ⁊ ab eo re ſtitui aliquid voluerit :ſi he res ꝑfidia tētꝰ adimplere fi dem recuſat negādo rē ita eē ſubſecutam:ſi fideicōmiſ ſariꝰ iuſiurādum ei detule- rit(cū prius ip̄e de calūnia iurauerit ᵇ)neceſſeᶜ eum ha bere vel iuſiurādū ſubire ꝙ̄ nihil tale a teſtatoꝛe audiuit vel recuſātem ad fideicom- miſſi vl' vniuerſitatis vl' ſpe cialis ſolutionē coartari ᵈ; ne depereat vltima volun- tas teſtatoꝛis fidei heredis cōmiſſa. Eadē ᵉ obſuari cē ſuimꝰ ⁊ ſi a legatario vel fi- deicōmiſſario aliq̄d ſimiliẗ relictū ſit. Nō ᶠ ſi is a q̄ re- lictum dicitur poſtꝙ̄ nega uerat confiteatur quidē ali quid a ſe relictū eē:ſȝ ad le- gis ſubtilitatēᵍ ↄcurrat:oi- no ſoluere ʰ cogendus eſt.

¶ De ſingulis rebꝰ ꝑ fidei commiſſum relictis.

¶ Etiam res ſingular's po teſt per fideicōmiſſū relin- qui ⁊ tā ab herede ꝙ̄ a lega tario. Aretinus.

Poteſt tm̄ q̄s etiā ſingulasⁱ res ꝑ fi- deicōmiſſū relin quere: veluti fun- dū:argentū hoīē:veſtem ⁊ pecuniā numeratā. Vl' ip̄m heredē rogare vt alicui re- ſtituat:vl'ᵏ legatariū:ꝙ̄uis a legatario legari nō poſſitˡ

¶ Non tm̄ res teſtatoꝛis: ſȝ etiā heredis aut cuiuſlibet alteriꝰ ꝑ fideicōmiſſū relin qui pōt. Et legatariꝰ de re ſibi legata vl' ſua vel aliena alteri reſtituēda pōt grauari: dūmodo non plus onere tur ꝙ̄ honoraẗ. Et qn̄ res a liena legaẗ vl' ip̄a vl' eiꝰ eſti matio preſtāda ē. Aretinꝰ.

¶ Pōt autem nō ſolū pro- prias res teſtatoꝛ ꝑ fideicō miſſum relinq̄re :ſed ⁊ here dis/aut legatarij/aut fidei- cōmiſſarij/aut cuiuſlibet al teriꝰ ᵐ. Itaq̄ ⁊ legatariꝰ et fideicōmiſſariꝰ nō ſolum de ea re rogari pōtvt eā alicui reſtituat que ei relicta ſit:ſȝ

¶ De ſinglis rebus ꝑ fideicom miſſum relictis.

¶ De fideic.gnā libꝰ.ſ.titu.j.dixit nunc de ſpeciali- bus dicit. Accu.

Poteſt tm̄. ¶ Totꝰ iſte titulus diuidiẗ in tres ꝑtes. Prīo pōit de fideicōmiſſo pecūiario. Scd̄o de libertatibꝰ. Tertio ꝑ q̄ ꝟba fieri debeāt. Scd̄a ibi libertas quoq̄. Tertia ibi:verba.

i ¶ Singulas. Nō ſolū generaliter.vt.ſ.ti.titu.j.

k ¶ Vel legatariū.ſ.rogare vt aliq̄d alicui reſtituat.

l ¶ Nō poſſit. Antiq̄ iure inſpecto:ſȝ nouo iure aliẗ ē.nā p̄t a q̄lȝ q̄ ↄmodū q̄cūq̄ mō hȝ legari ⁊ fideicom mitti.vt.C.cō.de le.l.i.§.fi.⁊ hoc ſtati ſubijcit. Additio Dicꝫ Io.fa.ꝙ accipiēdo legatū ꝑprie:foꝛte nō pōt legari niſi ab hēde:ſȝ fideicōmit.ſic.vt.l.ſi fuerit.§.j. ff.de le.iij.⁊ qd̄ ibi no.maxie ꝑ Bar.ſȝ q2 legatū ⁊ fidei cōmiſſū idē ſūt:⁊ facta ſūt hodie ſilr̄ ⁊ ſynonima .iō alia drn̄a hodie nō tȝ.vt di.l.j.§.fi.C.cōia de le.⁊ ple- neno.ꝑ gl.⁊ doc.i.l.j.ff.de le.j.⁊ ibi dixi.ſ.de leg.§.j. ſȝ ibi Rapha.dt ꝙ iſte tex.nō p̄t loq̄ de iure antiq̄ cū hic ſit ꝟbū partis:al's poſſit dū dt legari nō poſſit nō aūt dicit legari nō poterat ⁊c.dic vt per eū. Angelꝰ.

m ¶ Poteſt aūt. Alterius.refert tm̄ an leget rem

Codicil lis.v. te ſtes aſ- ſint.

‡ Et hec lectura videẗ ſa tis ꝓba ri ꝑ iſtū tex.quā ſequun- tur Frā ci. Acc. Mar. Sil'.⁊ a lij doct. vt refert Bar.in l.fi.C.e. ⁊ Ang. hic.ſm quam erat pra ctica ꝙ heredi ab īitio nō negā ti deferret fidei cōmiſſariꝰ iura- mētū ſi

teſtatoˢ volēs ſo lēniẗ te- ſtari fi- dei ſue ↄmiſiſſȝ tale le- gatū:q̄ iurante erit ſecu rus:con tra recu ſantē ꝟo ageẗ cō ditōe ex iſto.§.

‡ Et ꝙ̄ uis ēt i iſto mē bro opi. Ioh. ſit cōis tm̄ Ioh.fa. h̄ eā im- pugnat etiā ſi in teſtō vel codicill' fuerit re lictū :et r̄ndet ad.l. ſi ꝟitas ꝙ qn̄ he res ne- gat.lit. ↄteſta, legatari us habȝ duo re- media vl' ꝙ de- ferat iu ramētū ⁊ obtiet iſte.§.⁊ d.l.ſi.vl' ꝙ one- ret ſe ꝑ ꝓbatione ⁊ tūc ſi- bi īmpu teẗ:q2 dȝ ꝓbare diſpoſi- tionē ſo lemnē vt ibi. Legari pōt ⁊ a legata- rio.

extranei/an heredis.primo caſu diſtinguit an ſciuerit alienā vel credidit ſuam.ſecūdo non.vt.ȝ.de leg.§.ꝙ autem.et.ff.de leg.ij.l.vnum ex familia.§.ſi rem.
a ¶ Ipſius.Scilicet legatarij.
b ¶ Inutiliter.facit.ff.de lega.j.plane.ij.§.fi.⁊.l.vi dendū.⁊.ff.de le.iij.l.j.§.ſciendū.⁊.l.iij.§.iulianꝰ.⁊.l. ſi legatariꝰ.Sed contra in dicta.l. plane.§.ſi cui.Sꝫ ibi ſtetit ꝑ legatarium quominus meliorē acceperit vel melior viderit eſſe quē elegerit.licet deteriorē elegerit.vt ar.j.de ac.§.preterea.Itē ar.cōtra.ff.de le.ij.imperator.§.j.ibi enimuero ⁊c.Sꝫ hoc qꝺ hic ꝺr intellige qn̄ in quātitate legat aliciu ⁊ in quātitate onerat.ibi autem qn̄ quātitas datur:⁊ in ſpecie ğuatur: quo caſu tm̄ videt eſtimaſſe ſpeciē ſuā legatariꝰ accipiēdo quātitatē.vt ex eadē.l.colligitur.† Itē contra ff.ad.l.fal.ſed et ſi nō ſeruꝰ.in ꝑn. Sed ⁊ ibi eodēmodo rn̄de:quia quātitas erat legata: et onꝰ erat poſitū in faciendo.Sꝫ cū quātitas legat ⁊ i quātitate grauatur: ſicut hic loquit nūqd quartā iure falcidie poteſt onerarꝰ retinere ſiue ſit legatariꝰ ſiue fideicōmiſſariꝰ q̇ ſit grauatus.Quidā dicūt ꝙ ſic.vt ar.ff.ad.l. falcidiā.pena.§.fi.Nos ꝯtra vt in eo.tit.l.lex falcidia ſi interueniat.§.nuncꝫ.⁊ de vulga.ſubſti.coheredi.§. cū filie.Additio. De quo dic.vt per glo.in dicto.§.nūcꝫ.⁊ in.l.j.§.deniqꝫ.⁊ ibi Bar.ff.ad trebel.et per Ange.hic notabiliter.

† Et hoc qn̄ ſpēs erat ſua Si ꝟo aliena/ ꝓcedit tex.hic. Ubi aūt relinquitur ſpēs ſi ſimpliciter grauet/ hꝫ locū iſte tex.ſi alternatiue/ ꝓcedit tex.ſ.d.§.ſi cui.

c ¶ Libertas. Extranei.licet etiā crediderit ſuum. vt.ff.de fideicō.liberta.paulus.j.rn̄.⁊.l.alieno.in ꝑnc. Sed in pecuniario legato diſtinguitur ſi ſciuerit vel ignorauerit rem alienam.vt.ȝ.de lega.§.qꝺ aūt.⁊.§. non ſolum.Accurſius.
d ¶ Non vendat vel etiā ſi vendat vltra iuſtum ꝑcium vendere vult:nam tunc perinde eſt ac ſi non vēdat.vt.ff.de leg.iij.non dubium.§.fi.
e ¶ Si modo.interpoſitio eſt.
f ¶ Nichil.ſi enim aliqd etiā modicum relinquitur alicui vt vendat/⁊ ille legatū accepit/cōpellit vendere.vt hic.⁊.C.de fideicom.lib.deberi.⁊.l.ſi te donatā.⁊.C.ad.l.fal.ſi ea cuius filium.
g ¶ Recepit.ſcilicet dominus iſtius.
h ¶ Differtur.quod differtur nō aufertur.ſic.ff.de iudi.cū furioſus.Arg.contra.C.de inoffi.teſta.ſciūꝰ.§.fi.⁊.ff.de vſufruct.ſi vſufructꝰ.† Itē nota ꝙ inſpicit qꝺ euenire poteſt.ſic.ff.ꝺ iuriſdi.om.iudi.ſi idem.§.fi.⁊.ff.de adimen.leg.l.ſeruo.

Qꝺ differt nō aufert.

† De iſto brocardo dic vt ꝑ Bar.in l.inter ſtipulātem.§.ſacra.ff.de ꝟbo.obliga.

etiā de alia ſiue ipſiꝰ [a] ſiue aliēa ſit.Hoc ſolū obſuādūē ne plꝰ qſqꝫ roget alicui reſtituē qꝫ ipē ex teſtamento ceperit.Nā qꝺ ampliꝰ ē inutilit[b] reliqtur.Cum aūt aliena res ꝑ fideicōmiſſū reliquit neceſſe ē ei q̇ rogatꝰ eſt aut ipā redimēꝛ ꝓſtare aut eſtimationē eiꝰ ſoluere

¶ Etiam libertas ꝟuo per fideicōmiſſū ꝑt relinq:⁊ nō tm̄ ꝟuo ꝓprio:ſꝫ etiam alienu vt qn̄ poterit emat ⁊ manumittatur.h.d.Aretinus.

¶ Libertas quoqꝫ ꝟuo ꝑ fideicōmiſſū dari pōt:vt hēs eū rogetur manumittere vl' legatariꝰ vl' fideicōmiſſariꝰ Nec iterē vtrū ꝺ ſuo ꝓprio ſeruo teſtator roget an de eo q̇ ipſius heredis aut legatarij vel etiam extranei [c] ſit.Itaqꝫ ⁊ alienꝰ ꝟuus redimi ⁊ manumitti ꝺbet.Qꝫ ſi dn̄s eū nō vēdat [d] (ſi mōe [e] nihil [f] ex iudicio eiꝰ q̇ reliqt libertatē recepit [g]) nō ſtati extiguit fideicōmiſſaria libertas ſed differtur [h]: qꝛ poſſit tpe ꝓcedente vbicūqꝫ occaſio ꝟui redimēdi fuerit ꝓſtari libertas.

¶ Manumiſſꝰ ꝑ fideicommiſſum efficit libertꝰ manumittentis et non teſtatoris

¶ Manumiſſꝰ ꝟo directo dicit orcinus:⁊ eſt libertꝰ teſtatoris.In quo duo tēpora ſunt cōſideranda.Et directo manumiſſꝰ ꝺr:qui eodem teſtamēto ſine aliq̇ medio ſuſcipit libertatē.h.d.ar.

¶ Qui aūt ex fideicōmiſſi cā manumittit:nō teſtatorꝭ fit libertꝰ etiā ſi teſtatoris ſeruꝰ ſit:ſꝫ eius q̇ manumittit [i].At is qui directo teſtamēto liber eē iubetur:ipſius teſtatorꝭ libertus fit q̇ etiā orcinꝰ [k] appellatur.¶ Nec aliꝰ vllꝰ directo ex teſtamēto libertatē habere pōt qꝫ q̇ vtroqꝫ tpe teſtatorꝭ fuerit:⁊ quo faceret teſtamentum ⁊ quo moreret.¶ Directa aūt libertas tunc dari videtur:cū nō ab alio ſeruū manumitti rogat:ſed velut ex ſuo [l] teſtamēto [m] libertatē ei competere [n] vult.

¶ Siue ꝓceptiis ſiue rogatiuis ꝟbis fideicōmiſſū fiat valet.Aretinus.

¶ Uerba [...] fideicommiſſorꝫ hec maxime [o] in vſu habent:peto:rogo:volo:mando:fidei tue cōmitto:q̄ ꝑ ſe ſingl'a firma ſunt: atqꝫ ſi omnia in vnū cōgeſta eēnt.

¶ Qui autem.
i ¶ Eiꝰ q̇ manumittit.id ē heredis vel legatarij:vel fideicommiſſarij.C.de fideicom.lib.l.his quibus.
k ¶ Orcinus.ſic dictus ab orco.i.manumiſſꝰ ab eo q̇ tēdit ad orcū.i.infernum.vt ab orthos qꝺ eſt rectū.vnde orcinus id eſt directe manumiſſus vel ab orce quod eſt capio.nam et inde archiorcus:quia multa capiunt manumiſſi in teſtamento in quo multa fiūt.

Orcinꝰ quis et vnde ꝺr.

l ¶ Ex ſuo.nō expectata manumiſſione ab alio facienda.
m ¶ Teſtamēto.vel etiam codicillis teſtamento confirmatis.vt.ff.de ma.teſt.libertas.
n ¶ Competere.que competit hereditate adita etiam ab vno ex pluribus heredibꝰ.vt.ff.de ma.teſta.l.teſtamento.§.teſtamento.
o ¶ Uerbe Maxime.ideo hoc dicit:quia quibuſcūqꝫ verbis relinqui poſſunt.vt.ȝ.de le.in ꝑin.ſiue directis ſiue precarijs.vt.C.cō.de leg.omne verbum.et facit.ff.ad trebel.l.ſceuola.
Additio. Et hoc verum.ſi verba importent diſpoſitionem.Item fideicōmiſſum:vel ad hoc extendi poſſint ex coniecturata mente teſtatoris non alias.vt.l. pater filio.ff.de lega.iij.

¶ De codicillis.¶ Qꝛ teſtā ⁊ eorꝫ accidētia dicta ſūt nūc de codicillis.i.de ꝑuula vl' de minima ſcꝑtura voluūtate.Nā iō codicilli dicunt:qꝛ in breuiori cartula vl' codice qꝫ teſtm̄ fiebāt:⁊ ſolū i eis q̄dā fideicōmiſſa relinqbant.⁊ tales ſūt ad teſtm̄ q̄lis ē ſcapha ad nauē. Sed nūquid ſm̄ hoc ꝑnt fieri ſine ſcꝑtura?Quidā d,

Continuatio. Codicilli ſine ſcꝑtura fieri poſſunt.

cũt ꝙ nõ. Sz tñ dico etiã ſine ſcriptura hodie fieri poſſe:lz forte oli in ſcriptis fieret.vt.C.ð bo.u.l.ti.i p̃n.Ac.

diuiſio. **A**Nte auguſti. ¶Iſte titul⁹ diuidit̃ in q̃ttuoꝛ ptes Primo quõ fuerat itroduct⁹ vſus codicilloꝝ. Secũdo qñ codicilli teſtõ ꝯfirmati valẽt. Tertio an hereditas directo poſſit dari vel adimi i codicillis. Quarto an quis poſſit fa plures codicillos. Scða ibi:non tm̃. Tertia ibi:codicillis. Quarta ibi:codicillos. ¶Codicillis aũt. Caſus. ¶Pone igitur ſic caſum in p̃ma pte. Dñe iaʒ video ꝙ vultʒ tractare de codicillis dicatis igit̃ michi ſi placet qñ primo ius codicilloꝛũ in vſu eſſe ceperit et q̇s p̃mo itroduxit codicilloſ? Adhuc rñ. Amice:ius codicilloꝝ tpibus diui auguſti p̃mo in vſu eſſe cepit. naʒ certũ eſt añ auguſti tpa ius codicillorum ivſu nõ fuiſſe:ſed p̃mo lucius lentulus ex cuius pſona etiã fideic. ſumpſerũt originẽ codicillos introduxit. Nã cũ p̃dictuſ lucius lentulus in affrica dieʒ extremaʒ clauderet q̇ſdam ſcripſit codicillos in teſtõ ſuo ꝯfirmatos q̇b⁹ rogauit auguſtuʒ p fideicõ.vt aliquid faceret.ꝛcũ diuus auguſtus volũtatem ſuã in codicil. contentam impleuiſſet:poſtea ceteri auc.p̃ncipis ſecuti fideicõ.p̃ſtabãt. et filia eiuſdẽ lẽtuli legata in codicillis patris ſui ꝯtẽta ſoluit.ad q̃ꝝ p̃ſtationẽ diuus auguſtus iuriſprudẽtes conuocauit int̃ q̇s erat trebatius cuius tũc auctoꝛitas maxia habebat̃.ꝛ ab iiſdẽ iuriſcõ.q̃ſiuit an vſus codicilloꝝ recipere poſſet.ꝛ an diſſoluti eſſent codicilli iuri non rõni.ꝛ dr trebatiũ rñdiſſe auguſto vtiliſſimũ ꝛ neceſſariũ foꝛe vſũ codicilloꝛũ ꝛ maxie ꝑpter lõgas ꝛ magnas pegrinatiões q̄ apud veteres fuiſſent.vt ſi quis teſtm̃ ſolẽne ꝑpter ipotentiã facti facere nõ poſſet:faceret ſaltẽ codicillos q̇b⁹ vltimã volũtatẽ ðclararet.vñ poſt illa tpa cũ ẽt labeo iuriſcõ.codicillos feciſſet:iam nemini dubiũ erat q̇n codicilli iure optio admitterẽt̃.

¶De codicillis.

¶Dum codicilli nõ erant in vſu. Hodie v̓o eoꝝ vſ⁹ ẽ vtilis ꝛ neceſſarius. Et illis primũ robur diu⁹ auguſt⁹ de prudentũ ꝯſilio attribuit Aretinus.

ANte auguſti tẽpora ꝯſtat codicillorũ ius ivſu nõ fuiſſe. Sz primus lucius lentul⁹ (ex cuius pſõa etiam fideicõmiſſa eẽ ceperunt) codicillos introduxit nam cũ decederet in aphrica ſcripſit codicillos teſtamẽto cõfirmatos [a]; quibus ab auguſto [b] petijt p fideicõmiſſũ vt faceret aliq̃d. Et cũ diu⁹ auguſt⁹ volũtateʒ eius impleſſet:deinceps reliq̇ ei⁹ [c] auctoꝛitatem ſecuti fideicommiſſa p̃ſtabant. Et filia lentuli legata que iure non debebat [d] :ſolui. Dicit̃ auteʒ auguſt⁹ cõuocaſſe ſapientes viros: inter quos trebacium quoqꝫ cuius tũc auctoꝛitas maxima erat/et q̃ſiſſe an poſſet recipi hoc: nec abſonãs a iurꝫ rõne codicilloꝛum vſ⁹ eẽt:et trebatium ſuaſiſſe Auguſto ꝙ diceret vtiliſſimum ꝛ neceſſatium hoc ciuib⁹ eſſe propt̃ magnas ꝛ lõgas pegrinatiões q̄ apð veteres fuiſſẽt. vbi ſi q̇s teſtamentum facere nõ poſſet [e] tamen codicillos poſſet. Poſt que tẽpora cũ ꝛ labeo codicillos feciſſet :iã nemini dubiũ erat quin codicilli iure optio admitterentur.

¶Etiam ab inteſtato codicilli fieri poſſunt. Sed quãdo ante teſtamẽtum fiebãt non aliter valebãt niſi erãt in teſtamento confirmati. Hodiẽ vero ſemper valent confirmati. Aretinus.

¶Non tantum autẽ teſtamento facto poteſt q̇s codicillos facere ſed et inteſtatus quis decedens fideicõmittere codicillis põt. Sed cum ante teſtamentum factum codicilli facti erãt :papinianus ait non aliter vires habẽ q̃ꝫ ſi ſpeciali poſtea voluntate confirment̃ [f]. Sed diui fratres ſeuerus ꝛ antoninus reſcripſerunt ex his codicillis qui teſtamentum p̄cedunt poſſe fideicõmiſſũ peti:ſi appareat eum

duo caſus ſũt.C.e.ſiue in initio ¶Tertio ſiũt cũ teſtõ veluti cũ teſtõꝛ qui teſtm̃ iplere nequiuerit addiderit vt vim codicilloꝝ haberet.vt.C.e.l.ſi.§.illud plane.ibi niſi id ille ꝛc̃.Quarto ſine teſtõ.ſ.ab inteſtato.vt.ff.eo. conficiunt̃.ꝛ.ĩ.e.§.nõ tm̃.ꝛ.C.eo.nõ iccirco hic aũt fuerunt ꝯfirmati vel añ vel poſt. Additio.¶Nota ꝙ aliq̃n cõfirmatio p̄cedit ſuũ ꝯfirmabile. facit p̃m Bal.ꝛ Saly.in.d.l. ſiue i initio.C.eo.ti. ꝙ ep̃s põt ꝯfirmare electionẽ fiendã per patronos eccleſie anteq̃ꝫ fiat.qð no. vide.l.cũ antea.C. de arbi. an q̇s poſſit approbare laudũ anteq̃ꝫ ꝑferat̃ et ſic an primo q̇s poſſit approbare et ꝯfirmare electionẽ añq̃ꝫ facta fuerit. Angelus.

Codicilli fiũt añ teſtm̃.

b ¶Auguſto. cui aliquid relinquebatur.

c ¶Eius. Scilicet auguſti.

d ¶Non debebat. quia legata nõ debebant̃ niſi ex teſtõ iure antiquo.vt diximus ſ. titu.ij.§.preterea.

e ¶Non poſſit ꝑpter impotẽtiã facti: vt quia non hꝫ tot teſtes q̄ teſtamẽto ꝯficiendo ſufficiant ſecus ſi propter impotentiam iuris. vt.ff.e. l.diuus.§.codicillos que eſt contra. Et probatur hec ſolutio.ff. eo. conficiũtur.§. codicilli.

Codicilli fiunt poſt teſtamentum.

a ¶Cõfirmatos. hic no.ꝙ q̃ttuoꝛ modis codicilli cõficiunt̃: aut ei in futurũ ꝯfirmant̃ veluti teſtõ prius facto in q̃ dictũ eſt quicq̃d dixero in codicillis valere volo ꝛ poſtea codicilli facti ſũt. Aut in p̄teritũ veluti codicilli prius facti teſtõ facto poſtea cõfirmati ſunt.et hi

¶Non aũt. Caſus. ¶hic incipit.ij. pars in qua ſic po. caſum. Dñe vidimus ꝙ p̃mo lucius lentulus fecit codicillos teſtõ ſuo confirmatos:nũquid igit̃ requirit̃ de neceſſitate ꝙ fiat teſta.ad hoc ꝙ poſſint valere codicilli. Et rñ.ꝙ non. Nam nõ tm̃ facto teſtõ poteſt quis codicillos facere.ſed etiã inteſtatus decedẽs codicillos facere poteſt ꝛ in eis fideicom.relinquere. Papi.tñ ait codicillos ante teſtm̃ factos nõ aliter iuris neceſſitatẽ habere:niſi poſtea ſpeciali volũtate teſtatoꝛis ꝛ in teſtamento cõfirment̃. Sed diuus ſeuerus ꝛ antoninus reſcripſerunt ex codicillis añ teſtamentũ factis poſtea cum effectu fideicom. peti.licet in teſtamento ſubſecuto non fuerint expreſſe confirmati:ſi tamen appareat teſtatoꝛem qui poſt factos codicillos facit teſtamentũ a voluntate in codicil.expreſſa non receſſiſſe. ꝛ ita non eſt neceſſaria ſpãlis confirmatio.ſed ſufficit ſi nõ appareat de contraria voluntate teſtatoꝛis.

f ¶Non tm̃ Cõfirment̃.ſ.expreſſum vel etiã ſi quoa

quo iudicio retineat̃ prima voluntas.vt.ff.e.añ teſta menti tabulas.Sed Jo.cõtra.nã ſiue ante ſiue poſt fiant:ſemp videntur cõfirmari vt hic dicit̃ ſtatum.ɀ.ff. eo.ſi quis cũ.§.fi.ɀ.l.ab inteſtato.Accu. Additio. In hoc tñ remanet hodie differentia ſm Jo.fa.q2 qñ ex= preſſe ɔfirmant̃ valent quia ibi cõtinent̃ directo/acſi teſtõ dati eſſent.
ſecus ſi tacite.l.li bertates.ff.d ma nu.teſta.ɀ de te= ſta.tute.l.iij.cõ= uis glo.ibi notet contrarium.

¶ Codicillis au tem hef. Caſus. ¶ Hic incipit.iij. particula in qua ſic po.ca.Dñe iã video ꝙ codicilli ante teſt.et poſt teſtm̃ fieri pñt et ab inteſtato.ſed nũquid eãdem ptãtẽ habent co dicilli quam ɀ te ſtamẽtũ?Ad hoc rñ.ꝙ nõ imo co= dicilli in multis differunt a teſtõ. hereditas em̃ i codicillis nec di=

qui teſtamentũ fecit avolũ tate quam i codicillis exp̃ſ ſerat:non receſſiſſe.

¶ In codicillis hẽditas di recto dari vl̃ adimi nõ põt: nec ɔditio inſtitutiõi appo ni nec ſubſtitutio fieri:ſʒ p fideicõmiſſũ ſic.Aretinus

¶ Codicillis aũt hẽditas neqʒ dari[a] neqʒ adimi põt ne ɔfundat̃[b] ius teſtamen= torum ɀ codicilloꝝ ɀ iõ nec exhẽdatio ſcribi[c]. Directo autẽ hereditas codicill; ne qʒ dari neqʒ adimi põt. Nã p fideicõmiſſum hereditas codicillis iure relinquitur[d] Nec cõditionẽ heredi iſti= tuto[e] codicillis adijcẽ[f] :ne

recto dari nec adimi põt.ɀ hoc ideo ſtatutũ eſt ne ius teſtõrũ ɀ codicillorũ cõfundatur.vnde nec exhereda tio directo in codicil.ſcribi põt ſed omnia ſupradicta in teſtõ fieri poſſunt.ſed licet in codicil.hereditas di= recto dari nõ poſſit:in illis tamen fideicõ.iure reliqui põt.Itẽ nec cõditio heredi inſtituto in codi.adijci po teſt:nec etiã ſubſtitutio directo fieri. Et nõ ſolum in predictis differũt codi.a teſtõ.ſed etiã in alijs nã plu res codicillos quis facere põt.ita vt oẽs valeant . et nullã ſolẽnitatẽ ordiatiõis v̄boꝝ deſiderẽt:lʒ ſec⁹ ſit in teſtõ.ɀhec dicũtur in.iij.ɀ vlt.par.vſqʒ in fi.ti.

a ¶ Codicillis aũt Neqʒ dari.directo/ſed per fidei cõmiſſũ ſiue ab eo quẽ prius fecerat heredẽ/ſiue a le gitimis bene poteſt relinqui.vt.ff.e.l.ij.§.fi.ɀ.C.e.he reditatem.ɀ.J.proxi.§. Additio. Et aſſignat glo.in.d. l.hereditatẽ rõnem differentie:q2 non tm̃ aufert̃ per fideicõmiſſum ſicut directo aufertur.vel dic ſm Sa= ly.aliqua virtus attribuitur vni que non attribuitur alteri.vt.l.fi.C.eo.maiorem vim teſtamenta qʒ codi= cilli habeant propter maiorem ſolemnitatem in eis re quiſitam.Ange.

b ¶ Ne confundatur.i.ne iſte due voluntates ſic miſceatur vt vna ab altera diſcerni non poſſit.nam ſi idem ſignificarent quare diuerſa nomina darentur. vt.C.e.ſi idem.

c ¶ Scribi.ſcilicet vt de iure valeat.

d ¶ Relinquit̃.Sed qua actiõe hec hereditas vel etiam alia in codicillis relicta petentur.Rñ. q̃dã con ditione ex.l.vt.ff.de ɔdi.ex lege.l.j.Uel dic vtili actio ne ex teſtamẽto:cum ad inſtar teſtamẽti codicilli ſint inuenti.vt.ff.e.l.ij.§.j.

e ¶ Inſtituto.ſcʒ in teſtamento.

f ¶ Adijcere.ɀ cui cõditioni adiecte neceſſe pare= re non hʒ:ſed in ei⁹ cõditiõis defectũ de adẽptiõe he reditatis cogitaſſe videt̃.vt.ff.de cõdi.inſti.l.pe. in fi.

(J) Sʒ forte in vanũ cogitauit.vt ibi dixi. Additio.(J).

Idem ecõtrario:q2 cõditio appoſita in teſtamẽto nõ põt in codicillis remoueri:q2 tũc pure hereditaria da ri videt̃ cõtra iſtũ tex.niſi forſan ob fauorẽ liberoꝝ p no.in.l.diui.ff.eo.clauſula tñ derogatoria appoſita i teſtõ põt in codicillis reuocari.vt per An.hic.

g ¶ Directo.Si tñ ſubſtituerit videtur rogaſſe p fi deicõmiſſũ.vt re ſtituat.vt.ff.ad trebel.l.ſceuola.

qʒ ſubſtituẽ directo[g] q̇s p̃t.

¶ Plures codicillos vn⁹ fa cere p̃t oẽs habẽtes effectũ ſec⁹ i plurib⁹ teſtamẽt̃.Ar

¶ Codicillos aũt etiã plu res[h] q̇s facere p̃t:ɀ nullam ſolẽnitatem ordinatiõis de ſiderant.

h ¶ Codicillos plures. Ut etiã oẽs valeant:niſi contrariã conti= neant volũtatẽ. vt.C.e.l.cũ p̃po nas.aliud in teſta mẽtis.vt.ſ.qui.mo.teſtamenta infirment̃.§.po= ſteriore.ɀfacit.ff. eo.diuus.§.j.

¶ Liber tertius.

¶ De hẽditatib⁹[k] que ab i teſtato deferuntur.

¶ Inteſtat⁹ dicit̃ quis de cedere plurib⁹ mõis q̇ hic deſcribuntur.Aretin⁹.

Inteſta tus decedit: q aut oĩno te= ſtm̃ nõ fecit[l]

i ¶ Et nullã.ſ. de illis q̃ttuor q̇ i teſtõ deſiderant̃ Uel ſeptẽ teſtiũ. vel ſigilloꝝ. Uel ꝙ ſua manu ſcri= bant̃.Uel ꝙ ſub ſcribãt teſtes. vt ſ.de teſta.§.j.Sed quedã ſolẽnita= tes ex hic deſiderantur:vt ſunt q̃nqʒ teſtes.vt dixim⁹. ſ.titu.ij.§.finali.

k ¶ De hereditatibus que ab inteſtato deferũtur

¶ Iſta rubri.ſic ɔtinuatur.Dictum eſt.ſ. de heredi= tatibus q̃ teſtamento facto deferũtur.Nũc ſequitur videre de hereditatib⁹ q̃ ab inteſtato deferũtur. Un dicit hic.accurſius.Hec rubrica eſt gñalis ad oẽs ſe= quẽtes titulos vſqʒ ad titulum de po.poſ.vbi mixtim tractabit ex teſtamento et ab inteſtato:ſed text⁹ hu= ius tituli loquitur tm̃ de ſuis heredib⁹.ſicɀ alias.ff. ſi cer.pe.ɀ de reb⁹ credi.vbi tractat de mutuo in ſpe= cie tantum.Accur. — Continuatio. — Aliquã do rubri ca ẽ gñã lior tex= tu.

Inteſtatus. ¶ Totus iſte titulus diui= ditur in q̃ttuor partes p̃ncipales. Prio ponit q̇s dr̃ decedere inteſtatus.Scdo ꝙ prima cauſa ẽ liberorũ.ɀ q̇ ſũt liberi ɀ ſui.Tertio de emãcipatis quõ admit tãtur ɀ de adoptiuis.Quarto ponit ali quas ſuas correctiones.Scda ibi.inteſtatoꝝ autem. Tertia ibi emãcipati aũt.Quarta ibi:ſed ea oĩa.are. — Diuiſio.

¶ Inteſtatus. Caſ⁹. ¶ Po.igit̃ ſic ca.in p̃ia p̃te.Dñe iã video ꝙ vos vultis tractare de hereditatib⁹ q̃ de= feruntur ab inteſtato p deo ſi placet vobis dicatiſ mi chi q̇s intelligit̃ decedere inteſtatus?Ad hoc rñ.In= teſtat⁹ decedere intelligit̃ ille q̇ aut nullo modo fecit teſtm̃ aut de facto q̇dẽ fecit teſtm̃:nõ tñ de iure vtpo te q2 iuris ſolẽnitate caruit:vel teſtam ẽti factionẽ nõ habuit:aut teſtm̃ qd iure fecerat arrogatiõe ruptum fuit vel capi.di.irritũ factũ ẽ:aut ſi ex teſtõ ſolẽniter facto null⁹ heres extiterit.Omnibus em̃ his modis intelligitur inteſtatus decedere.

l ¶ Nõ fecit.vel q2 nõ vult . vel q2 nõ poteſt vt pu= pillus.furioſus:lʒ hi improprie inteſtati dicunt̃ eẽ:q2 et ſi vellẽt teſtari nõ pñt.vt.ff.e.ſ.de ſuis.ɀ.le.l.i. i p̃n. — Teſtari aliq̇ no= lũt:aliq̇ nõ pñt.

Additio Qd nota ſm Jo.fa.cõtra eos q̇ vendicãt ſi= bi bona inteſtatoꝝ ex cõſuetudine:vel preferũtur ex